

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSTANBUL ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEKLİSANS TEZİ

19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE İSTANBUL'DAKİ
YERADLARININ TESPİTİ, TETKİKİ VE TASNİFİ

Rüçhan ÖZCÜLER

2501200640

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mehtap ÖZDEĞER

İSTANBUL – 2024

ÖZ

19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE İSTANBUL'DAKİ YERADLARININ TESPİTİ, TETKİKİ VE TASNİFİ Rüçhan ÖZCÜLER

Tüm dilsel topluluklar, çevrelerindeki nesneleri tanımlamak ve ayırt etmek amacıyla adları kullanmışlardır. Yeradları da benzer biçimde insanların yaşam alanlarını tanımlama ve sınırlandırma gereksiniminden doğmuştur. Bu bakımdan yeradları coğrafi ve kültürel çevrenin bir parçasıdır.

Bu yüksek lisans tezinde 19. Yüzyıl'dan günümüze dek üretilmiş İstanbul'la ilgili çeşitli harita ve yazılı belgelerde karşılaşılan yeradlarının bir listesi çıkarılmaya çalışılmıştır. İmparatorluktan ulus devlete geçiş sürecine denk düşen bu dönemde, çok sayıda yeradının kaybolarak kullanımdan kalktığı; büyüyen şehir alanı nedeniyle pek çok yeni yeradının doğduğu görülmüştür.

Araştırmamız, denizler, göller, akarsular, su kaynakları, ayazmalar, burunlar, koy ve körfezler, adalar, adacıklar, bağlar, bahçeler, bostanlar, ovalar, çayırlar, meralar, çiftlikler, korular, dağ, tepe ve sırtlar, bataklıklar, mevki adları ve orunadları (yerleşim yerleri) gibi kategorilerde İstanbul'da saptanan yeradlarının geçmişten günümüze geçirdiği değişiklikleri ve kaybolan yeradlarının günümüzde nerelere karşılık geldiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca yeradlarının kent araştırmaları ile disiplinlerarası çalışmalarda önemi ve bir kültür mirası olarak ait oldukları toplum için taşıdığı anlam İstanbul örneği çerçevesinde ele alınmıştır.

Son olarak, İstanbul'daki güncel orunadları için leksik-semantik bir sınıflandırma denemesi yapılarak, İstanbul'daki ad verme uygulamaları üzerine genel bir fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: İstanbul, Yeradları, Yeradbilim, Toponimler, Toponimi, Kent araştırmaları

ABSTRACT

IDENTIFICATION, ANALYSIS AND CLASSIFICATION OF TOPONYMS IN ISTANBUL FROM THE 19TH CENTURY TO THE PRESENT

Rüçhan ÖZCÜLER

All linguistic communities have employed names to describe and distinguish objects in their surroundings. Place names, likewise, emerged from people's need to describe and circumscribe their space. In this regard, place names are a part of the geographical and cultural domain.

In this master's thesis, we have intended to compile a list of place names encountered in various maps and written documents related to Istanbul from the 19th century to the present. On this period coinciding with the transition from empire to nation state, we have observed that several place names disappeared and fell into disuse whereas many others emerged due to the growth of urban area.

Our research includes names of seas, lakes, rivers, water resources, holy springs, capes, bays, gulfs, islands, islets, vineyards, gardens, orchards, plains, meadows, pastures, farms, groves, mountains, hills, ridges, swamps, inhabited rural and urban areas within Istanbul and aims to reveal the changes that these toponyms have undergone from past to present and where the extinct place names of the past correspond to today. Moreover, we have discussed the significance of toponyms in urban and/or interdisciplinary studies and their meaning for the society as a cultural heritage within the framework of Istanbul example.

Finally, we endeavor to provide a lexical-semantic classification of current settlement names of the city to gain an overall idea about naming practices in Istanbul.

Keywords: Istanbul, Place names, Toponyms, Toponomastics, Toponymy, Urban studies

RÉSUMÉ

IDENTIFICATION, ANALYSE ET CLASSIFICATION DES TOPONYMES D'ISTANBUL DU 19E SIÈCLE À NOS JOURS

Rüçhan ÖZCÜLER

Toutes les communautés linguistiques se servent des noms pour décrire et distinguer des objets dans leur environnement. De même, les noms de lieux sont nés du besoin des gens de décrire et de circonscrire leur espace. À cet égard, les toponymes font partie du domaine géographique et culturel.

Dans ce mémoire de maîtrise, nous avons voulu dresser une liste des noms de lieux rencontrés dans diverses cartes et documents écrits à propos d'Istanbul du XIXe siècle à nos jours. Au cours de cette période qui coïncide avec la transition de l'empire à l'État-nation, nous avons observé que plusieurs toponymes ont disparu et sont tombés en désuétude, tandis que de nombreux autres sont apparus en raison de la croissance de la zone urbaine.

Notre recherche porte sur les noms de mers, de lacs, de rivières, de ressources en eau, de sources sacrées, de caps, de baies, de golfes, d'îles, d'îlots, de vignobles, de jardins, de vergers, de plaines, de prairies, de pâturages, de fermes, de bosquets, de montagnes, de collines, de crêtes, de marécages, de zones rurales et urbaines habitées à Istanbul et vise à révéler les changements que ces toponymes ont subis d'hier à aujourd'hui et où correspondent aujourd'hui les toponymes disparus du passé. En outre, on a discuté l'importance des toponymes dans les études urbaines et les études interdisciplinaires ainsi que leur signification pour la société à laquelle ils appartiennent en tant que patrimoine culturel dans le cadre de l'exemple d'Istanbul.

Enfin, nous nous efforçons de fournir une classification lexico-sémantique des noms de lieux actuels de la ville afin d'avoir une idée générale des pratiques de dénomination à Istanbul.

Mots clés: Istanbul, Noms des lieux, Toponymes, Toponymie, Urbanologie

ÖNSÖZ

*“Türkler, ömürlerinin geçtiği ve hislerinin sindiği
yerlere ne güzel isimler vermesini biliyorlar!”*

Abdülhak Şinasi Hisar¹

19. Yüzyıldan Günümüze İstanbul’daki Yeradlarının Tespiti, Tetkiki ve Tasnifi adını taşıyan bu yüksek lisans tezi, İstanbul’un yeradı varlığını çağdaş yeradbilim yaklaşımlarına göre ele almayı ve gelecekte İstanbul’un yeradlarıyla ilgili yapılacak akademik araştırmalara esin kaynağı olmayı amaçlayan bir çalışmadır.

Abdülhak Şinasi Hisar, İstanbul’un semtlerini “*isimleriyle birer şiir yatağı*” diye tanımlar ve bu isimleri “*birer üstat tarafından konmuş*” benzetir. Türkçedeki yeradlarının, bilhassa İstanbul’da bulunanların, bu şiirselliği çocukluğumdan beri ilgimi uyandırdığından İstanbul Araştırmaları bölümünde başka bir konuyu çalışmayı düşünmedim bile.

Yıllardır defterime kaydettiğim unutulmuş semt adlarının çok daha fazlasını bu çalışma süresince öğrendim. Yararlanmış olduğum tüm kaynakları titizlikle taramış olsam da son satırı yazdığım güne dek, İstanbul daha önce hiç işitmediğim bir yeradıyla beni şaşırtmayı sürdürdü. Kendi dikkatsizliğim ve talihsizliğim nedeniyle gözümünden kaçmış daha nicesi olduğundan ve sunmaya çalıştığım yeradları dökümünün nâtamam kaldığından kuşku yok. Fakat hâlihazırda kentim İstanbul üzerine daha önce pek az kişinin ilgisini çekmiş bir konuda, kapsamlı denebilecek bir derleme ortaya çıkarmış olmakla avunuyorum.

Bu süreçte ihmal ettiğimi düşündüğüm biricik anneme, biricik babama, canım kardeşime ve sevgili arkadaşlarıma içten bir teşekkür ve özür borçluyum. Onlara yeterince vakit ayıramayışıma zaman zaman sitem etseler de desteklerini ve yüreklendirmelerini benden hiç esirgemediler. Bu program sayesinde çok değerli hocalar tanıdım, çok değerli arkadaşlar edindim. Her birimiz farklı konularda

¹ Abdülhak Şinasi Hisar, **Türk Müzeciliği**, ed. Necmettin Turinay (Beyoğlu, İstanbul: YKY, 2010), 159.

alışmış olsak da bu süreçte dönem arkadaşlarım, yardımlaşmanın ve paylaşmanın değerini bana bir kez daha gösterdi. Görüş, neri ve düzeltmeleriyle çalışmamın son hâlini almasında büyük emeği bulunan değerli danışman hocam Prof. Dr. Mehtap zdeğer’e ayrıca müteşekkirim.

Rüçhan ÖZCÜLER

İstanbul – 2024

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
RÉSUMÉ.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
LİSTELER DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xviii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YERADLARI VE YERADBİLİM

1.1. Yeradlarının Ortaya Çıkışı.....	12
1.2. Yeradlarının Resmî Statüsü.....	13
1.2.1. Dünyada Yeradları.....	13
1.2.2. Türkiye’de Yeradları	14
1.3. Yeradbilimin Tanımı	16
1.4. Yeradbilimin Amaç ve Yöntemleri.....	16
1.5. Yeradbilim Çalışmalarının Tarihi.....	19
1.5.1. Dünyada Yeradbilim.....	19
1.5.2. Türkiye’de Yeradbilim	21
1.5.2.1. İstanbul’la İlgili Çalışmalar.....	23
1.6. Yeradbilim Terminolojisi	23
1.6.1. Temel Terimler	24
1.6.2. Alt Terim ve Kavramlar.....	24
1.7. Türkçedeki Terminoloji Sorunları.....	26
1.8. Yeradbilim ve Diğer Disiplinlerle İlişkisi	27

1.8.1. Yeradbilim ve Dilbilim.....	28
1.8.2. Yeradbilim ve Coğrafya	29
1.8.3. Yeradbilim ve Haritacılık	30
1.8.4. Yeradbilim ve Tarih	31
1.8.5. Yeradbilim ve Edebiyat	32
1.8.6. Yeradbilim ve Toplumbilim.....	33
1.8.7. Yeradbilim ve Antropoloji.....	35
1.8.8. Yeradbilim ve Halkbilim	36
1.8.9. Yeradbilim ve Arkeoloji	38
1.8.10. Yeradbilim ve Siyaset.....	39
1.8.11. Yeradbilim ve Psikoloji	40
1.8.12. Eleştirel Yeradbilim.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL'DAKİ YERADLARININ TESPİTİ

2.1. Kıyı Yeradbilimi	42
2.2. Adaadları (Nesonimler)	50
2.2.1. Marmara Denizindeki Adalar	50
2.2.1.1. Kızıl Adalar (Prens Adaları).....	51
2.2.1.2. Tuzla Adaları	54
2.2.1.3. Karaya Bağlanan Adalar	54
2.2.1.4. Diğer Adalar	55
2.2.2. Boğaz'daki Adacıklar	56
2.2.3. Karadeniz Kıyısındaki Adacıklar	57
2.3. Bağadbilim (Agronimi)	58
2.4. Dağadbilim (Oronimi)	69
2.5. Suadbilim (Hidronimi).....	101
2.5.1. Denizadları (Pelagonimler)	102
2.5.1.1. Karadeniz	102

2.5.1.2. Marmara Denizi	103
2.5.1.3. İstanbul Boğazı.....	103
2.5.2. Göl adları (Limnonimler).....	104
2.5.3. Akarsu adları (Potamonimler).....	106
2.5.4. Bataklık adları (Helonimler)	120
2.5.5. Su Kaynakları.....	121
2.5.6. Ayazmalar.....	123
2.6. Orunad bilim (Oykonimi)	129
2.6.1. Adalar İlçesi Yer adları.....	130
2.6.2. Arnavutköy İlçesi Yer adları.....	132
2.6.3. Ataşehir İlçesi Yer adları	139
2.6.4. Avcılar İlçesi Yer adları	141
2.6.5. Bağcılar İlçesi Yer adları	144
2.6.6. Bahçelievler İlçesi Yer adları	149
2.6.7. Bakırköy İlçesi Yer adları.....	153
2.6.8. Başakşehir İlçesi Yer adları	157
2.6.9. Bayrampaşa İlçesi Yer adları.....	162
2.6.10. Beşiktaş İlçesi Yer adları	165
2.6.11. Beykoz İlçesi Yer adları	170
2.6.12. Beylikdüzü İlçesi Yer adları	178
2.6.13. Beyoğlu İlçesi Yer adları	181
2.6.14. Büyükçekmece İlçesi Yer adları.....	191
2.6.15. Çatalca İlçesi Yer adları	196
2.6.16. Çekmeköy İlçesi Yer adları	201
2.6.17. Esenler İlçesi Yer adları	204
2.6.18. Esenyurt İlçesi Yer adları	206
2.6.19. Eyüpsultan İlçesi Yer adları	209
2.6.20. Fatih İlçesi Yer adları	215
2.6.21. Gaziosmanpaşa İlçesi Yer adları	237
2.6.22. Güngören İlçesi Yer adları	239
2.6.23. Kadıköy İlçesi Yer adları.....	241

2.6.24. Kâğıthane İlçesi Yeradları	248
2.6.25. Kartal İlçesi Yeradları.....	251
2.6.26. Küçükçekmece İlçesi Yeradları	254
2.6.27. Maltepe İlçesi Yeradları	257
2.6.28. Pendik İlçesi Yeradları	261
2.6.29. Sancaktepe İlçesi Yeradları	265
2.6.30. Sarıyer İlçesi Yeradları	267
2.6.31. Silivri İlçesi Yeradları.....	278
2.6.32. Sultanbeyli İlçesi Yeradları	286
2.6.33. Sultangazi İlçesi Yeradları.....	289
2.6.34. Şile İlçesi Yeradları	291
2.6.35. Şişli İlçesi Yeradları	300
2.6.36. Tuzla İlçesi Yeradları.....	305
2.6.37. Ümraniye İlçesi Yeradları	307
2.6.38. Üsküdar İlçesi Yeradları	310
2.6.39. Zeytinburnu İlçesi Yeradları.....	319
2.7. Mikrotoponimler	321

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DAKİ YERADLARININ TETKİKİ

3.1. İstanbul'un Adı.....	340
3.1.1. İstanbul'un Yabancı Dillerdeki Adları.....	344
3.2. Yeradlarının Türkçeleşmesi	344
3.3. Yeradı Değişiklikleri ve Dönüşümleri.....	348
3.3.1. Dünyada Yeradı Değişiklikleri	349
3.3.2. Türkiye'de Yeradı Değişiklikleri.....	350
3.3.2.1. İstanbul'da Yeradı Değişiklikleri	352
3.4. Yeradı Değişikliklerinin Nedenleri	354
3.4.1. Siyasi Nedenlerle Yapılan Değişiklikler	354

3.4.2. İdeolojik Nedenlerle Yapılan Değişiklikler.....	356
3.4.3. Mücbir Nedenlerle Yapılan Değişiklikler	357
3.5. Yeradı Değişikliklerinin Sakıncaları.....	358
3.6. İstanbul'daki Orunadlarının Tarihsele Seyri.....	360
3.7. Çağdaş Yeradlarının İncelemesi	361
3.8. İstanbul'da Karşılaşılan Yeradı Sorunları.....	362
3.8.1. Resmî Ad ve Yaygın Ad Arasındaki Uyumsuzluklar	362
3.8.2. Mükerrer Adlar.....	366
3.8.3. Kırsal Yerleşmelere Ait Silik Adlar	371
3.9. Yeni Yerleşmelere Verilen Adlar.....	372
3.9.1. Yeradlarının Ticarileşmesi ve Metalaşması.....	373
3.9.2. Yeniden Diriltile Yeradları	374
3.9.3. Altyapı Projeleri Nedeniyle Yok Olan Yeradları	375
3.10. Kültürel Miras Olarak Yeradları.....	375

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DAKİ YERADLARININ TASNİFİ

4.1. Yeradbilimde Sınıflandırma Çalışmaları	380
4.2. İstanbul'daki Yeradlarının Leksik-Semantik Tasnifi	382
4.2.1. Beşerî Çevreyle İlgili Yeradları.....	383
4.2.1.1. Aksiyotoponimler.....	383
4.2.1.2. Animotoponimler	385
4.2.1.3. Antropotoponimler	386
4.2.1.4. Dirrematoponimler.....	392
4.2.1.5. Ekotoponimler.....	393
4.2.1.6. Ergotoponimler	394
4.2.1.7. Etnotoponimler.....	397
4.2.1.8. Hierotoponimler	399

4.2.1.9. Historyotoponimler	400
4.2.1.10. Hodotoponimler	401
4.2.1.11. Korotoponimler	402
4.2.1.12. Kronotoponimler	404
4.2.1.13. Nümerotoponimler	405
4.2.1.14. Polyotoponimler	407
4.2.1.15. Somatoponimler	409
4.2.1.16. Sosyotoponimler	410
4.2.2. Fizikî Çevreyle İlgili Yeradları.....	411
4.2.2.1. Agrotoponimler	411
4.2.2.2. Astrotoponimler	413
4.2.2.3. Dimensiyotoponimler.....	413
4.2.2.4. Fitotoponimler	414
4.2.2.5. Hidrotoponimler	417
4.2.2.6. Jeomorfotoponimler	419
4.2.2.7. Kardinotoponimler	420
4.2.2.8. Kromotoponimler	421
4.2.2.9. Litotoponimler	422
4.2.2.10. Meteorotoponimler.....	424
4.2.2.11. Morfotoponimler	424
4.2.2.12. Orotoponimler	424
4.2.2.13. Zootoponimler	426
4.3.Akrinotoponimler	427
4.4. Yabancı Dilden Gelen Yeradları.....	427
4.5. Neotoponimler	429
4.6. Sınıflandırılmayan Yeradları	429
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	432
KAYNAKÇA.....	438
EKLER.....	469

LİSTELER DİZİNİ

Liste 2.1 İstanbul'un Rumeli Sahilinde Saptanan Kıyısal Yeradları (Burunlar)	43
Liste 2.2 İstanbul'un Rumeli Sahilinde Saptanan Kıyısal Yeradları (Koy/Körfezler)	44
Liste 2.3 İstanbul'un Rumeli Sahilinde Saptanan Kıyısal Yeradları (Diğer Öğeler) .	44
Liste 2.4 İstanbul'un Anadolu Sahilinde Saptanan Kıyısal Yeradları (Burunlar)	45
Liste 2.5 İstanbul'un Anadolu Sahilinde Saptanan Kıyısal Yeradları (Koy/Körfezler)	46
Liste 2.6 İstanbul'un Anadolu Sahilinde Saptanan Kıyısal Yeradları (Diğer Öğeler)	47
Liste 2.7 İstanbul İlinde Saptanan Bağ Adları	59
Liste 2.8 İstanbul İlinde Saptanan Bahçe Adları	60
Liste 2.9 İstanbul İlinde Saptanan Bostan Adları	61
Liste 2.10 İstanbul İlinde Saptanan Çayır Adları	63
Liste 2.11 İstanbul İlinde Saptanan Çiftlik Adları	64
Liste 2.12 İstanbul İlinde Saptanan Ova (Düz) Adları	66
Liste 2.13 İstanbul İlinde Saptanan Kışlak ve Yaylak Adları	67
Liste 2.14 İstanbul İlinde Saptanan Koru Adları	67
Liste 2.15 İstanbul İlinde Saptanan Mera ve Otlak Adları	68
Liste 2.16 İstanbul İli Rumeli Yakası'nda Saptanan Dağ, Tepe ve Sirt Adları	70
Liste 2.17 İstanbul İli Anadolu Yakası'nda Saptanan Dağ, Tepe ve Sirt Adları	89
Liste 2.18 İstanbul İlinde Saptanan Göladları	105
Liste 2.19 Anadolu Yakası Karadeniz Aklanında Bulunun Akarsuadları	108
Liste 2.20 Rumeli Yakası Karadeniz Aklanında Bulunun Akarsuadları	111
Liste 2.21 Anadolu Yakası Marmara Aklanında Bulunun Akarsuadları	114
Liste 2.22 Rumeli Yakası Marmara Aklanında Bulunun Akarsuadları	114
Liste 2.23 Anadolu Yakası Boğaz Aklanında Bulunun Akarsuadları	119
Liste 2.24 Rumeli Yakası Boğaz Aklanında Bulunun Akarsuadları	119
Liste 2.25 İstanbul İlinde Saptanan Bataklıkadları	121
Liste 2.26 İstanbul İlinde Saptanan Kaynak Suları Adları	123
Liste 2.27 İstanbul İlinde Saptanan Ayazma Adları	124
Liste 2.28 Adalar İlçesine Bağlı Mahalleler	130
Liste 2.29 Adalar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	130
Liste 2.30 Adalar İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	131
Liste 2.31 Arnavutköy İlçesine Bağlı Mahalleler	133
Liste 2.32 Arnavutköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	134
Liste 2.33 Arnavutköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	134
Liste 2.34 Ataşehir İlçesine Bağlı Mahalleler	139
Liste 2.35 Ataşehir İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	140
Liste 2.36 Ataşehir İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	140
Liste 2.37 Avcılar İlçesine Bağlı Mahalleler	142
Liste 2.38 Avcılar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	142

Liste 2.39 Avcılar İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	142
Liste 2.40 Bağcılar İlçesine Bağlı Mahalleler.....	144
Liste 2.41 Bağcılar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	145
Liste 2.42 Bağcılar İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	145
Liste 2.43 Bahçelievler İlçesine Bağlı Mahalleler	149
Liste 2.44 Bahçelievler İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	150
Liste 2.45 Bahçelievler ilçesinde saptanan tarihî yeradları.....	150
Liste 2.46 Bakırköy İlçesine Bağlı Mahalleler	154
Liste 2.47 Bakırköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	154
Liste 2.48 Bakırköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	154
Liste 2.49 Başakşehir İlçesine Bağlı Mahalleler.....	158
Liste 2.50 Başakşehir İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	158
Liste 2.51 Başakşehir İlçesindeki Tarihî Yeradları.....	159
Liste 2.52 Bayrampaşa İlçesine Bağlı Mahalleler.....	163
Liste 2.53 Bayrampaşa İlçesindeki Semt ve Mevki Adları	163
Liste 2.54 Bayrampaşa İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	163
Liste 2.55 Beşiktaş İlçesine Bağlı Mahalleler.....	165
Liste 2.56 Beşiktaş İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	166
Liste 2.57 Beşiktaş İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	166
Liste 2.58 Beykoz İlçesine Bağlı Mahalleler	170
Liste 2.59 Beykoz İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	171
Liste 2.60 Beykoz İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	173
Liste 2.61 Beylikdüzü İlçesine Bağlı Mahalleler	178
Liste 2.62 Beylikdüzü İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	178
Liste 2.63 Beylikdüzü İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	179
Liste 2.64 Beyoğlu İlçesine Bağlı Mahalleler.....	182
Liste 2.65 Beyoğlu İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	183
Liste 2.66 Beyoğlu İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	184
Liste 2.67 Büyükçekmece İlçesine Bağlı Mahalleler.....	191
Liste 2.68 Büyükçekmece İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	192
Liste 2.69 Büyükçekmece İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	192
Liste 2.70 Çatalca İlçesine Bağlı Mahalleler	196
Liste 2.71 Çatalca İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	197
Liste 2.72 Çatalca İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	197
Liste 2.73 Çekmeköy İlçesine Bağlı Mahalleler	201
Liste 2.74 Çekmeköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	202
Liste 2.75 Çekmeköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	202
Liste 2.76 Esenler İlçesine Bağlı Mahalleler	204
Liste 2.77 Esenler İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	204
Liste 2.78 Esenler İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradlar.....	205
Liste 2.79 Esenyurt İlçesine Bağlı Mahalleler	207

Liste 2.80 Esenyurt İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	207
Liste 2.81 Esenyurt İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	208
Liste 2.82 Eyüpsultan İlçesi Bağlı Mahalleler	209
Liste 2.83 Eyüpsultan İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	210
Liste 2.84 Eyüpsultan İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	210
Liste 2.85 Fatih İlçesine Bağlı Mahalleler	217
Liste 2.86 Fatih İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	218
Liste 2.87 Fatih İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	219
Liste 2.88 Gaziosmanpaşa İlçesine Bağlı Mahalleler	237
Liste 2.89 Gaziosmanpaşa İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	238
Liste 2.90 Gaziosmanpaşa İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	238
Liste 2.91 Güngören İlçesine Bağlı Mahalleler	240
Liste 2.92 Güngören İlçesinde Saptanan Semt Ve Mevki Adları.....	240
Liste 2.93 Güngören İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	240
Liste 2.94 Kadıköy İlçesine Bağlı Mahalleler.....	242
Liste 2.95 Kadıköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	242
Liste 2.96 Kadıköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	243
Liste 2.97 Kâğıthane İlçesine Bağlı Mahalleler	249
Liste 2.98 Kâğıthane İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	249
Liste 2.99 Kâğıthane ilçesinde saptanan tarihî yeradları	250
Liste 2.100 Kartal İlçesine Bağlı Mahalleler	251
Liste 2.101 Kartal İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	252
Liste 2.102 Kartal İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	252
Liste 2.103 Küçükçekmece İlçesine Bağlı Mahalleler.....	255
Liste 2.104 Küçükçekmece İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	255
Liste 2.105 Küçükçekmece İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	255
Liste 2.106 Maltepe İlçesine Bağlı Mahalleler	258
Liste 2.107 Maltepe İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	258
Liste 2.108 Maltepe İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	258
Liste 2.109 Pendik İlçesine Bağlı Mahalleler	261
Liste 2.110 Pendik İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	262
Liste 2.111 Pendik İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	262
Liste 2.112 Sancaktepe İlçesine Bağlı Mahalleler	265
Liste 2.113 Sancaktepe İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	265
Liste 2.114 Sancaktepe İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	266
Liste 2.115 Sarıyer İlçesine Bağlı Mahalleler	267
Liste 2.116 Sarıyer İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	268
Liste 2.117 Sarıyer İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	269
Liste 2.118 Silivri İlçesine Bağlı Mahalleler	278
Liste 2.119 Silivri İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	279
Liste 2.120 Silivri İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	279

Liste 2.121 Sultanbeyli İlçesine Bağlı Mahalleler	286
Liste 2.122 Sultanbeyli İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	287
Liste 2.123 Sultanbeyli İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	287
Liste 2.124 Sultangazi İlçesine Bağlı Mahalleler	289
Liste 2.125 Sultangazi İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	289
Liste 2.126 Sultangazi İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	290
Liste 2.127 Şile İlçesine Bağlı Mahalleler	292
Liste 2.128 Şile İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	293
Liste 2.129 Şile İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	294
Liste 2.130 Şişli İlçesine Bağlı Mahalleler	301
Liste 2.131 Şişli İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	301
Liste 2.132 Şişli İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	302
Liste 2.133 Tuzla İlçesine Bağlı Mahalleler	305
Liste 2.134 Tuzla İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	305
Liste 2.135 Tuzla İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları.....	306
Liste 2.136 Ümraniye İlçesine Bağlı Mahalleler	307
Liste 2.137 Ümraniye İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	308
Liste 2.138 Ümraniye İlçesine Bağlı Tarihî Yeradları.....	308
Liste 2.139 Üsküdar İlçesine Bağlı Mahalleler.....	311
Liste 2.140 Üsküdar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları.....	312
Liste 2.141 Üsküdar İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	312
Liste 2.142 Zeytinburnu İlçesine Bağlı Mahalleler.....	319
Liste 2.143 Zeytinburnu İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları	320
Liste 2.144 Zeytinburnu İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları	320
Liste 2.145 İstanbul İli Anadolu Yakası'nda Saptanan Mevki Adları	322
Liste 2.146 İstanbul İli Rumeli Yakası'nda Saptanan Mevki Adları.....	327
Liste 4.147 İstanbul İlinde Saptanan Aksiyotoponimler	383
Liste 4.148 İstanbul İlinde Saptanan Animotoponimler	385
Liste 4.149 İstanbul İlinde Saptanan Antropotoponimler	386
Liste 4.150 İstanbul İlinde Saptanan Dirrematoponimler.....	392
Liste 4.151 İstanbul İlinde Saptanan Ekotoponimler	393
Liste 4.152 İstanbul İlinde Saptanan Ergotoponimler.....	395
Liste 4.153 İstanbul İlinde Saptanan Etnotoponimler.....	398
Liste 4.154 İstanbul İlinde Saptanan Hiyerotoponimler	400
Liste 4.155 İstanbul İlinde Saptanan Historyotoponimler	401
Liste 4.156 İstanbul İlinde Saptanan Hodotoponimler	401
Liste 4.157 İstanbul İlinde Saptanan Korotoponimler	403
Liste 4.158 İstanbul İlinde Saptanan Kronotoponimler	404
Liste 4.159 İstanbul İlinde Saptanan Nümerotoponimler	406
Liste 4.160 İstanbul İlinde Saptanan Polyotoponimler	407
Liste 4.161 İstanbul İlinde Saptanan Somatoponimler	409

Liste 4.162 İstanbul İlinde Saptanan Sosyotoponimler.....	410
Liste 4.163 İstanbul İlinde Saptanan Agrotoponimler	412
Liste 4.164 İstanbul İlinde Saptanan Astrotoponimler.....	413
Liste 4.165 İstanbul İlinde Saptanan Dimensiyotoponimler.....	414
Liste 4.166 İstanbul İlinde Saptanan Fitotoponimler	415
Liste 4.167 İstanbul İlinde Saptanan Hidrotoponimler	417
Liste 4.168 İstanbul İlinde Saptanan Jeomorfotoponimler	419
Liste 4.169 İstanbul İlinde Saptanan Kardinotoponimler	420
Liste 4.170 İstanbul İlinde Saptanan Kromotoponimler	421
Liste 4.171 İstanbul İlinde Saptanan Litotoponimler.....	423
Liste 4.172 İstanbul İlinde Saptanan Meteorotoponimler.....	424
Liste 4.173 İstanbul İlinde Saptanan Morfotoponimler	424
Liste 4. 174 İstanbul İlinde Saptanan Orotoponimler	425
Liste 4.175 İstanbul İlinde Saptanan Zootoponimler	426
Liste 4.176 İstanbul İlinde Saptanan Akrinotoponimler	427
Liste 4.177 İstanbul İlinde Saptanan Yabancı Kökenli Yeradları.....	428
Liste 4.178 Sınıflandırılmayan Yeradları	430

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Karte der Umgegend von Constantinopel.....	469
Şekil 2. Turkey - 1:25,000 & Eyüp	470
Şekil 3. Generalkarte von Mitteleuropa: Konstantinopel 47-41	471
Şekil 4. Kırklareli - F20 (HGM)	472
Şekil 5. Feuille No M4 (Alman Mavileri).....	473

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	:	Adı geçen eser
Alm.	:	Almanca
Ara.	:	Arapça
blm.	:	Bölüm
BMCAUG	:	Birleşmiş Milletler Coğrafi Adlar Uzmanlar Grubu
Bul.	:	Bulgarca
CBS	:	Coğrafi Bilgi Sistemleri
çev	:	Çeviren
D.	:	Deresi
ed.	:	Editör
Far.	:	Farsça
Fra.	:	Fransızca
GPS	:	Global Positioning System
HGM	:	Harita Genel Müdürlüğü
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İsp.	:	İspanyol
İta.	:	İtalyanca
Lat.	:	Latince
Leh.	:	Lehçe
Osm.	:	Osmanlı Türkçesi
PTT	:	Posta ve Telgraf Teşkilâtı
Rus.	:	Rusça
S.	:	Sırtı
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.	:	Tepesi
TDK	:	Türk Dil Kurumu
Tür.	:	Türkçe
UNGEGN	:	United Nations Group of Experts on Geographical Names
vb.	:	ve benzeri
Yun.	:	Yunanca

GİRİŞ

Çalışma alanımız olarak belirlediğimiz İstanbul ili 5461 kilometrekarelik bir yüzölçümüne sahiptir. Anadolu ve Rumeli² olarak anılan iki yakaya ayrılan il, çağdaş idarî bölünmede 39 ilçe ve 961 mahalleden oluşmaktadır. Bu ilçelerin 25'i Rumeli yakasında, 14'ü Anadolu yakasında yer alır. İstanbul'daki köy ve belde yerleşmeleri mahalle statüsüyle belediye sınırlarına katıldığından hâlihazırda resmî olarak il sınırları içinde köy ve belde bulunmamaktadır.³

Çalışmamızın amaçlarından biri İstanbul'daki yeradlarının (toponimlerin) saptanması ve listelenmesidir. Ancak toponim kavramı deniz adlarından yerleşim yeri adlarına; dere, tepe, göl adlarından sokak ve meydan adlarına dek çok geniş bir alanı kapsar. Bu nedenle kapsamı daraltmak adına İstanbul'daki yoadları (dromonimleri), agoronimler (meydanadları) gibi kente ilişkin adlar (urbanonimler, kentlikadlar) tezimizin sınırları dışında tutulmuştur.

Suadbilim (hidronimi) başlığı altında denizler; göller, akarsular, bataklıklar, su kaynakları (ayazmalar dâhil) işlenmiştir. Adalar, bulundukları denize göre ayrı ayrı başlıklar altında çalışılmıştır. Yarımadalar, burunlar, koy ve körfezlerle, kayalık ve kumsallar, kıyısız yeradları başlığında değerlendirilmeye alınırken; dağadbilim (oronimi) başlığında ildeki dağlar, tepeler, sırtlar ve diğer yükselti türlerine ilişkin yeradları incelenmiştir. Bu tür coğrafi öğeler genelde geniş alanlara yayıldığından ve birden fazla idarî birimin sınırlarını işgal ettiğinden, bunların konumlandırması ve sıralaması ilçe/mahalle bazında yapılmamıştır. Tespit edebildiğimiz her bir yükseltinin Harita Genel Müdürlüğü'nün çevrimiçi haritasında işaretlenmiş olan doruk noktası belirlenmiş; yükselti adının hemen yanında ayrıca içinde konum bilgisi koordinat biçiminde paylaşılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla hem İstanbul ilindeki yükselti adlarının listelenmesi bakımından, hem de bunların konum bilgileriyle birlikte paylaşılması bakımından bu çalışma tek envanter denemesi olmuştur.

² Anadolu Yakası yerine Asya Yakası; Rumeli Yakası yerine Avrupa Yakası adı da yaygın olarak kullanılmaktadır.

³ Aylin Yaman Kocadağlı, "İstanbul İlinin İdari Teşkilatının Kuruluş ve Gelişimi", **İstanbul İlinin Coğrafyası**, ed. T. Ahmet Ertek, 2023, 169-193.

Yerleşim yeri adları (orunadları, oykonimler) ilçe, mahalle, köy, semt ve mevkilere ait adları kapsar. Çalışmamızda bu tür adların incelenmesi, günümüz ilçe sınırları baz alınarak tarihî ve güncel isimler karşılaştırılarak yapılmıştır. Yeradlarının kökenbilimsel incelemesi ayrı bir çalışma alanını ilgilendirdiğinden toponimlerin etimolojilerine bu çalışmada yer verilmemiştir.

Bürokraside ve günlük yaşamda mahalle ve köy adları etkin bir biçimde kullanıldığından bunlara ait adların listelerine kolaylıkla erişilebilmesine karşın, günlük yaşamda ilçe, mahalle, semt ve mevki gibi kavramların iç içe geçmesi ve ayrımlarının halkça tam bilinmemesi kimi karışıklıklar doğurmaktadır. İlçe, mahalle ve köy yerleşmelerinin sahip oldukları resmî statü ve sınırlarının belli olması işi kolaylaştırırsa da tespit edebildiğimiz kadarıyla İstanbul ilinde bugüne dek resmî bir hüviyeti olmayan semt, mevki ve köyaltı mahalleler için tezimizden önce yapılmış bir envanter ve konumlandırma çalışması bulunmamaktadır.

Yöntem ve Kaynaklar

İstanbul'daki yeradlarının saptanması konusunda kullandığımız kaynakların ilki haritalardır. Haritacılık, yüzlerce yıllık süreçte adım adım gelişen bir bilim dalıdır. Haritacılıkta stilize krokilerden son teknoloji ürünü haritalara uzanan büyük bir bilgi birikimi ve aktarımı söz konusudur. İstanbul'un ilk haritaları da birebir ölçülerden çok uzak olan kent panoramalarıdır. İstanbul'un fethinin hemen öncesinde çizilmiş Buondelmonte panoramasıyla başlayıp Piri Reis, Matrakçı Nasuh ve Lorich'e uzanan bu panoramaları modern anlamdaki haritalardan ayıran en önemli özelliklerden biri de yeradlarını etiketleme uygulamasının bulunmamasıdır.⁴

1670 ve 1810'a tarihlenen su yolu haritaları günümüzde henüz hak ettiği ilgiyi görmemiş; içerdiği yeradları bakımından derinlemesine çalışılmamış çok önemli kaynaklardır. Ölçekli haritalarsa 1776'dan itibaren görülmeye başlamış ve giderek gelişme göstermiştir. Günümüzde dijital haritacılığın gelişmesiyle ve Harita Genel Müdürlüğü'nün çalışmalarıyla kusursuza yakın haritalar üretilmektedir.

Tezimizde İstanbul'a dair üretilmiş haritalardan yeradları bakımından en fazla veri barındıranlar şunlardır:

⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, **19. Asırda İstanbul Haritası** (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 1958).

- Osmanlı Devleti Erkân-ı Harbiye-i-Umumiye'sinin hazırlamış olduğu eski harfli Türkçe olarak hazırlanmış 1:25,000 ölçekli 13 pafta harita.⁵ Aşağıda listelenen Büyük Britanya Ordusu Kraliyet Mühendisleri ve Britanya Savaş Ofisi'nin hazırlamış olduğu İngilizce haritalar bu çalışmanın röprodüksiyonudur.
- Mühendishane-i Berri Hümayun öğrencileri tarafından hazırlanmış 1845 tarihli 1:200 Osmanlı zirası ölçekli güney (42 parça) ve kuzey (48 parça) olmak üzere iki paftadan oluşan harita.
- Avusturya-Macaristan Ordusu'nca hazırlanmış Orta Avrupa'nın Genel Haritası (Alm. *Generalkarte von Mitteleuropa*) adlı çalışmaya ait Çatalda 46-41⁶ ve Konstantinopol 47-41⁷ adlı föyler.
- Büyük Britanya Ordusu Kraliyet Mühendisleri'nin (İng. *Great Britain Army Royal Engineers*) Filistin Saha Araştırmaları Kumpanyası (İng. *Palestinian Field Survey Company*) bünyesinde hazırladığı 1:25,000 ölçekli 46 adet föy.⁸ Söz konusu harita dizisindeki föyler 1'den 46'ya sırayla: Midye, Çilingoz, Kalâ Tepe, Küçük Manika, Istranca, Podima, Karacaköy, Sayalar, Karamandıra, Ormanlı, Terkos Gölü, Karaburun, Sinekli, Bekirli, Akalan, Boyalık, Tayakadın, Akpınar, Kilyos, Rumelifeneri, Küçükseymen, Fener, Çatalca, Hadımköy, Arnavutköy, Petnahor, Kemerburgaz, Sarıyer, Yapağca, Silivri, Yenice, Bahşayış, Spartakule, Mahmutbey, Eyüp, Yeniköy, Çöplüce, Büyükçekmece, Ambarlı, Bakırköy, İstanbul, Kısıklı, Kınalıada, Kartal ve Büyükkada'dır.
- Alman kökenli Osmanlı askeri Goltz Paşa'nın hazırladığı İstanbul Dolayları Haritası (Alm. *Karte der Umgegend von Constantinopel*) adlı 1:100,000 ölçekli İstanbul ve çevresini gösterir tek föy harita.⁹

⁵ Erkân-ı Harbiye, **Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Haritaları** (İstanbul: Erkân-ı Harbiye-i-Umumiye, 1924).

⁶ Franzisco-Josephinische Landesaufnahme (FJL), **Çatalda 46-41**, 1:200.000, Generalkarte von Mitteleuropa (Franzisco-Josephinischen Landesaufnahme, 1887).

⁷ Franzisco-Josephinische Landesaufnahme (FJL), **Konstantinopol 47-41**, 1:200.000, Generalkarte von Mitteleuropa (Franzisco-Josephinischen Landesaufnahme, 1887).

⁸ Great Britain Army Royal Engineers (GBARE), **1:25,000 İstanbul, Turkey** (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024).

⁹ Colmar von der Goltz Paşa, **Karte der Umgegend von Constantinople** (Berlin: Schall & Grund, 1897).

- Britanya Savaş Ofisi (İng. *British War Office*) bünyesindeki Ordnance Survey tarafından hazırlanmış 1:25,000 ölçekli 7 föyden oluşan topoğrafya haritası.¹⁰ Bu föylerin özgün adları sırasıyla Kuchuk Keui, Kiat Hana, Hissarlar, Makri Keui, Constantinople, Chamlija, Maltepe & Islands¹¹ adlarını taşır.
- I. Dünya Savaşı öncesi Suriçi İstanbul, Eyüp, Beyoğlu, Beşiktaş, Kadıköy ve Üsküdar bölgelerine ait, literatürde Alman Mavileri olarak anılan 1:1000 ve 1:500 ölçekli haritalar.¹²
- İstanbul Şehremaneti Harita Şubesi Müdürü Mühendis Necib Bey tarafından oluşturulan, meskûn mahalleri gösterir eski harfli Türkçe ve Fransızca olarak hazırlanan ve 15 paftadan oluşan harita dizisi.¹³
- Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğünce hazırlanmış 1981 tarihli 1:100,000 ölçekli Türkiye haritalarının İstanbul’la ilgili paftaları.¹⁴
- Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğünce hazırlanmış, atlas.gov.tr adresinde kullanıma sunulan güncel çevrimiçi harita uygulaması.¹⁵

Bunlar dışında İstanbul’da bulunan yerleşim yerlerine ait adların listelendiği *Şehremaneti Hududu Dahilinde Bulunan Mahallat Esamisi*, *Hadika’t-ül Cevami*, *İstanbul Su Külliyyatı* gibi kaynak eserlerden de istifade edilmiştir.

Karşılaşılan Sorunlar

İstanbul ilindeki mahalle, semt ve köylerin adlarının kökenbilimsel incelemesini içeren akademik veya amatör çok sayıda çalışma vardır. Ancak bunlar çoğunlukla tek bir yerleşim biriminin adına odaklanan, genel manzarayı ele almayan ve sistematik bir inceleme sunmayan çalışmalardır.

¹⁰ Ordnance Survey (OS), **Turkey 1:25,000**, Turkey 1:25,000 (British War Office, 1920 1917).

¹¹ Küçükköy, Kâğıthane, Hisarlar, Makriköy (Bakırköy), Kostantiniye, Çamlıca, Maltepe ve Adalar’dır.

¹² Nevzat Kütük vd. (ed.), **Alman Mavileri: 1913-1914 I. Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2016).

¹³ Necib Bey, **Necib Bey Haritaları** (İstanbul: Şehremaneti Harita Şubesi, 1918).

¹⁴ HGM, **Türkiye 1:100,000** (Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü, 1981).

¹⁵ Harita Genel Müdürlüğü, “**Atlas**” (Çevrimiçi Erişim 02 Haziran 2024).

Araştırmamız sırasında özellikle ilçelere bağlı mahalle ve köylerin listelerine kolayca ulaşılabildiği fakat resmî olarak herhangi bir yönetsel statüsü bulunmayan semtlerin, mevkilerin ve köyaltı mahallelerin adlarının hiçbir çalışmada konu edilmediği görülmüştür.

İl veya şehir bazında bugüne dek hazırlanmış olan akademik tez ve makalelerde yöntem bakımından bir standart bulunmadığı; incelediğimiz tezlerin genellikle resmî yerleşim birimi adlarını kapsadığı ve tarihî isimlerle halk arasında kullanılagelen gayriresmî adları kapsam dışı bıraktığı gözlemlenmiştir.

Yeni çalışmalara zemin hazırlamak amacıyla başladığımız tezimizin araştırma ve yazım sürecinde karşılaştığımız sorunlar aşağıda başlıklar hâlinde açıklanmaktadır.

Yeradlarının farklı yazımları: Türkçede yeradlarının yazımı konusu hâlen çeşitli sorunlar barındırmaktadır. Bir yeradının farklı yazılmasının temel nedenlerinden biri asıl adların tahrif olması veya galatimeshurların resmî adın önüne geçmesidir. Basılı haritaların ve yazılı kaynakların güncellenme olanağı bulunmaması nedeniyle, basılı kaynaklarda sehven aslından farklı yazılan yeradları yaygınlaşmıştır.

Türkçenin geçirdiği Harf Devrimi de farklı yazımların doğmasına neden olmuştur. Özellikle eski yazıyla hazırlanmış harita ve belgelerde çeşitli yeradlarının birden çok biçimde okunabilmesi kimi yeradlarının yeni harflere aktarımında belirsizlikler ve tutarsızlıklar doğurmuştur. Örneğin Anadolu Hisarı'nın bir diğer adı olan Güzelce Hisar, kimi belgelerde Gözlüce Hisar olarak okunmuştur. Yine sözcük sonu "d" harflerinin yeni harflere aktarımında bir standart olmaması Muratlı, Azatlı, Mahmutpaşa gibi yerleşmeler için Muradlı, Azadlı, Mahmudpaşa gibi alternatif yazımlar doğmasına yol açmıştır. Benzer şekilde -li yapımeki aktarılırken kimi kaynaklarda -lu biçimi benimsenmiştir. Kimi yerlerde -li ekinin -ler olarak kayda geçirildiği görülmüştür.

Eski yazıda birtakım sözcüklerin geleneksel olarak arkaik imlâyla yazılması da kimi yeradlarının farklı yerler gibi algılanmasına ya da iki farklı biçimde kayda geçirilmesine neden olmuştur. Örneğin hoca, hacı, molla, softa, kadın, paşa, kâhya, demir sözcüklerinin eski yazı dilinde sırasıyla hâce, el-hacc, monla, suhte, hâtun,

beşe, kethüda, temür/timur olarak yazılması nedeniyle Hocapaşa > Hâcepaşa, el-Hac Evhad > Hacıevhad, Monla Aşkî > Mollaaşkî, Suhte Sinan > Softasinan, Tâye Hatun > Tayakadın, Murad Beşe > Muratpaşa, Yahya Kethüda > Yahyakâhya, Demirtaş > Temürttaş/Timurtaş gibi farklı yazım biçimleri ortaya çıkmıştır.

Erken dönem yazılı kaynaklarda görülen Arapça-Farsça etkisi yeradlarında da belirgindir. Halk arasında Türkçe biçimiyle bilinmesine karşın Odunkapı, Unkapanı, Topkapı gibi meşhur yeradlarının yazılı dilde Hatabkapusu, Kapan-ı Dakik, Bâb-ı Top şeklinde abartılı çevirilerinin kullanıldığı görülür.

Birleşik adların yazımı: Türkçede yeradlarının yazımında ve kayda geçirilişinde karşılaşılan bir diğer sorun da birleşik yazımlardır. Türk Dil Kurumu’nun yeradlarının yazılış usullerine ilişkin tutarlı ve açık bir kuralı olmadığı görülmektedir. TDK’nın birleşik adların yazımına ilişkin çevrimiçi kaynağının 11. maddesinde “İki veya daha çok kelimeden oluşmuş il, ilçe, semt vb. yer adları bitişik yazılır.” ibaresi bulunurken, 12. maddede “Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında, unvan kelimesi sonda ise gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.” denmektedir.¹⁶ Bu kurallara verilen örnekteyse ilk kuralla çelişen “Gazi Osmanpaşa” şeklinde bir örnek verilmektedir. Bu örnek dışında hiçbir kaynakta Gazi Osmanpaşa gibi yarı ayrı, yarı bitişik bir yazıma rastlanmamıştır. Günümüzde artık Kadıköy, Beyoğlu, Gaziosmanpaşa, Sultanahmet gibi yeradlarının bitişik yazımı gelenekselleşmiş olsa da daha az bilinen yeradlarında bu kural daha az benimsenmektedir.

Yeradlarının birleşik yazımı kuralının, harita ve yönlendirme panolarında daha az yer kaplamak ve yazılı dilde anlam karmaşasını önlemek gibi pratik amaçları vardır. *Osman Bey’e gitmek* ve *Osmanbey’e gitmek* örneklerinde görüldüğü üzere sözcüğün bitişik ve ayrı yazımı anlamca fark doğurmaktadır. Aynı şekilde Rumeli Hisarı ve Rumelihisarı örneklerinde ilk yazım bir yapı adını ifade ederken, ikincisi yapıdan adını alan bir semt adını belirtmektedir.

Bitişik yazımın uygulanması kuralında daha başka belirsizlikler olduğu da vurgulanmalıdır. Örneğin, yakın tarihteki önemli kişilere ithafen verilen mahalle

¹⁶ TDK, “**Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler**”, Türk Dil Kurumu (Çevrimiçi Erişim 12 Haziran 2024).

adlarının da birleşik yazım kuralına dâhil olup olmadığı açık değildir. Mimarsinan, Kocamustafapaşa, Mahmutbey gibi kişi unvanlarıyla oluşturulmuş adların bitişik yazımı gelenekselleşmişse de Kâzım Karabekir, Mehmet Akif Ersoy, Uğur Mumcu gibi yakın geçmişte yaşamış kişilerin adlarını taşıyan mahallelerin adının nasıl yazılacağı belirsizdir. PTT kayıtları, HGM haritaları gibi incelediğimiz kimi kaynaklar bunları dahi bitişik yazmaktadır. Oysaki İnternet ortamında gerçek kişilerin yazı ve paylaşımlarında bunların ayrı yazılma eğiliminde olduğu görülmektedir. Biz tezimiz boyunca ad+soyad şeklinde oluşturulmuş yeradları dışında tüm toponimler için bitişik yazım kuralını uygulayacağız.

Dilsel açıdan belirtisiz ad tamlaması olarak kurulmuş yeradlarının yazımı konusunda da Türkçeye özgü sorunlar gözlemlenmiştir. Ölçünlü dil kuralları uyarınca Mecidiyeköyü, Ayrılıkçeşmesi, Dolapderesi biçiminde kullanılması gereken adlarda tamlanan eki (s/y)+i/ı/u/ü sistematik biçimde düşmektedir.¹⁷

Yeradlarında çokadlılık ve çokanlamlılık: Çalışmamızda kimi yerlerin birden fazla ada sahip olduğu, aynı adın birden fazla yerde kullanıldığı veya belirli bir konumda birden fazla yeradının içiçe geçtiği görülmüştür.

Eşadlılık ya da homonimi (İng. *Homonymy*, Fra. *Homonymie*) bir adın birden fazla yerde kullanılmasına verilen addır ve dünyanın her yerinde görülebilecek bir durumdur. Bu tümüyle rastlantısal gelişebileceği gibi bilinen bir yerin adını yeni bir yere vermek suretiyle de olabilir.¹⁸ Bu duruma Türkiye’de ve İstanbul özelinde çok sık rastlanmaktadır. Özellikle ulusal değerleri ilgilendiren konu, kavram ve kişilere ait adlar (Cumhuriyet, Hürriyet, Atatürk vb) ve sıradan nesnelere ait isimler (Çamlık, Yenimahalle, Bağlar vb) aynı ilçe içinde bile birden fazla kez görülebilmektedir. Çeşitli dönemlerde yapılan düzenlemelerle en azından aynı ilçe sınırları içinde bulunan mükerrer cadde, sokak ve mahalle adları değiştirilmekte ya da ufak eklemelerle farklılaştırılmaktadır. Bunlar ilçe başlıklarında ayrıca ele alınmıştır.

Çalışmamız sırasında kimi yeradlarının resmî adıyla halk arasında kullanılan adının birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Çokadlılık ya da polinimi denen bu

¹⁷ Muhammet Şen - Mehmet Kara, “Değiştirilen Yer Adlarının Yapı Bakımından İncelenmesi”, **Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi** 4/2 (2019), 1-15.

¹⁸ Carole Hough, “On Homonymy and Polysemy in Place-Names”, *Els Noms En La Vida Quotidiana. Actes Del XXIV Congr s Internacional d’ICOS Sobre Ci ncies Onom stiques*, (2014), 26-33.

durumun çeşitli nedenleri vardır. Azınlık dillerinin mevcut olduğu ya da ikidilli yerlerde resmî adla bölge sakinlerinin verdiği ad farklı olabilir.¹⁹ Dayatmacı bir biçimde yeradı değişikliklerinin yapıldığı yerlerde de geleneksel adla resmî ad bir arada kullanılmaya devam edilebilir veya çokadlılık durumu kendiliğinden doğal bir biçimde ortaya çıkabilir. Bir yerin birden fazla adla anılması, eskiden beri İstanbul’da da sık rastlanan bir durumdur. İncelediğimiz pek çok kadı sicilinde “*xx namıdiğer xx mahallesi*” ibaresi yer almaktadır. Günümüzde de özellikle tarihî yerleşim bölgelerinde mahalle bölünmelerinin çok daha küçük olmasından dolayı, mahalle adlarından ziyade birkaç mahalleyi kapsayan semt adları ön plana çıkmaktadır. Kimi yerlerdeyse çok büyük bir semt ya da mahallenin daha küçük kesimlerine daha başka adlar verilebilmektedir. Bu durum da yeradları bakımından çokadlılığa ve çokanlamlılığa örnektir.

Feriköy-Kurtuluş; Kocamustafapaşa-Samatya, Nişantaşı-Teşvikiye, Caddebostan-Göztepe gibi örneklerdeyse yeradları birbirinden ayıramayacak ölçüde iç içe geçmiş durumdadır.

Yeradlarındaki belirsizlikler: İstanbul’la ilgili tarihî harita ve kaynak belgelerde günümüzde neresi olduğu anlaşılamayan çok sayıda yeradı bulunmaktadır. Mahalle bazında yaptığımız araştırmalarda mahallenin adı unutulmuş olsa da mezkûr adların bir ibadethane, çeşme ya da sokakta hâlen yaşadığı görülmekte ve mahallenin neresi olduğu tespit edilebilmektedir. Özellikle kırsal alanlarda günümüze ulaşamamış köy, mahalle ve çiftliklerin adları halen bölge sakinlerince mevki adı olarak kullanılmaktadır. Bu mevki adlarının kayıtlarının titizlikle tutulması günümüzde bu tür kaybolmuş yerleşmelerin konumlarının saptanabilmesi için önemlidir.

Oysaki özellikle İstanbul’da Surdışı’nda bulunan ve geçmişte kırsal karakterde olan sahalardaki yeradlarının günümüzde tespit edilebilmesi, yapılaşma nedeniyle hayli güçtür. Türk-Osmanlı geleneğinde mahalle ve semtler gibi kırsal alandaki tarla ve bostanların dahi adlandırıldığı görülür. Bu adların günümüzde

¹⁹ Valéria Tóth, “Theoretical Considerations in the Linguistic Analysis of Toponyms”, **Advances in Comparative Colonial Toponomastics**, ed. Nataliya Levkovych (De Gruyter, 2020), 1-22.

nereye tekabül ettiğinin tespit edilmesi, yerel tarihin yazımı için oldukça yararlı ipuçları sunmaktadır.

Yeradları konusundaki belirsizlik yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Eski haritalarda kaydedilen akarsu ve tepe adlarının çoğunun günümüzdeki adlandırmalarla uyuşmadığı görülmüştür. Özellikle akarsular günümüzde dahi birkaç farklı adla anılabilmektedir.

Dere, tepe ve mevki adlarının doğru bir biçimde saptanması geçmişte var olan ancak günümüze ulaşamayan veya günümüzde neresi olduğu anlaşılamayan yerlerin konum ve sınır tespitinin yapılması konusunda son derece yararlı olabilir.

Kaynakların yanlış okunması: Osmanlı döneminden günümüze içinde binlerce yeradı barındıran çok geniş bir belge arşivi kalmış olsa da gerek zamanın yıpratıcı etkisiyle belgelerde meydana gelen bozulmalar gerekse belgelerdeki yazım yanlışları ve elyazısının okunaksızlığı bu adların doğru bir biçimde anlaşılmasını ve günümüz harflerine aktarılmasını güçleştirmektedir. Çalışmamız sırasında özellikle Rumca kökenli yeradlarının günümüz harflerine aktarılırken özgün telaffuzdan oldukça farklı biçimde yorumlandığı görülmüştür. Örneğin Büyükçekmece'deki Tepecik yerleşmesinin eski adı olan Playa (Yun. Πλάγια) Pulaya, Pulaye, Bolaya, Bulaye gibi değişik biçimlerde yanlış okunmuştur. Aynı şekilde, özellikle kırsal mevki, tarla, bostan ve ayazma adlarında gayrimüslimlere ait özel adların sıklıkla yanlış okunduğu görülmüştür. Şücaeddin, Evhadüddin gibi yaygın olmayan İslamî kişi adlarının transliterasyonu da çoğu zaman hatalı yapılmıştır. Selahi > Sürahi, Sarıgez > Sarıgüzel gibi semt adı örneklerinde olduğu gibi adın aslî biçiminin zamanla terk edilerek halk arasında farklı biçimler aldığı da görülebilmektedir

Ayrıca Batılı kurum veya kişilerce hazırlanan haritalarda Türkçe adların ilgili dilin imlâsına göre yazılması da zaman zaman sorunlar yaratmıştır. Orhanlı yerine Ochranly, Dolayoba yerine Dolaiba, Teşvikiye yerine Teschvikiöj, Silahtarağa yerine Slichtara gibi yazımların daha sonraki dönemlerde hazırlanan haritalarda da kopya edildiği görülmüştür.

Tek örneği bulunan veri girişleri: Araştırmalarımız sırasında ilk kez karşılaştığımız yeradlarının yanlış kayda geçirilmiş olabileceği kuşkusuyla birkaç

kaynakta daha geçtiğinin teyidi yapılmaya çalışılmışsa da bunun mümkün olduğu durumlar da olmuştur. Bu durum, büyük ölçüde belge oluşturulurken yapılan yazım yanlışları veya yanlış transliterasyondan kaynaklıdır.

Yanlış yazımlar dışında kaynak yetersizliği nedeniyle yalnızca tek bir kaynaktan yararlanmak mecburiyetinde kaldığımız durumlar da olmuştur. Özellikle yükselti adları için günümüzde Harita Genel Müdürlüğü'nün çevrimiçi harita hizmeti atlas.gov.tr dışında başka bir kaynak bulunamamıştır. Haritalara giremeyecek kadar önemsiz veya alçak olan bu tepe ve sırtlara ait adlar yalnızca bu kaynakta bulunmaktadır. Bu kaynağın sunduğu toponimlerin de her zaman eski haritalarla birebir eşleşmediği görülmüştür.

Haritalardaki tutarsızlıklar ve kaymalar: Farklı kurumlarca farklı tarihlerde hazırlanan haritaların her zaman tam uyumlu olmaması da çalışmamızda büyük güçlükler doğurmuştur. Özellikle sınırlı teknolojik olanaklarla hazırlanmış eski analog haritalarda yerleşim birimlerinin, su kaynaklarının ve yükseltilerin konumlarında vahim kaymalar bulunmaktadır.

Eski haritaların çağdaş haritalarla örtüştürülmesi yöntemiyle kaybolmuş yeradlarını bulma girişimlerimiz eski haritalardaki bu tür kaymalar nedeniyle çoğu zaman yanlış sonuçlar vermiştir. Bu nedenle tezimizde listelenen ve günümüzde artık mevcut olmayan kimi yeradlarının konumları yaklaşık olarak belirtilmiştir ve tahminîdir.

Tezin Bölümleri

İstanbul ilinin yeradlarının incelendiği tezimizin birinci bölümü yeradı kavramının tanımıyla başlamakta ve yeradbilimin yöntem ve uygulamalarını disiplinlerarası bir bakış açısıyla tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu bölümde Türkiye'de ve dünyada yeradlarının resmî statüsü, Türkiye'de ve dünyada yeradbilimin gelişmesi ve yapılmış yeradbilim çalışmalarına yönelik kısa bir değerlendirme sunulmuştur. Türkiye'de ve dünyada yeradbilim terminolojisine ilişkin çeşitli gözlemler bu bölümde ele alınmıştır.

Tezin ikinci bölümü, İstanbul ilindeki yeradı varlığını tespit etmeye yöneliktir. “İstanbul” adının kısa bir kökenbilimsel incelemesiyle başlayan bu bölümde kıyısal yeradları, bağadbilim, dağadbilim, suadbilim, orunadbilim ve mikrotoponimler başlıklarında İstanbul’da saptanan tüm yeradları türlerine göre sıralanmıştır. Yerleşim yerlerine ait adlar günümüzde daha yararlı olacağı düşüncesiyle çağdaş ilçe sınırlarına göre ayrılmıştır. Yükselti ve su kaynaklarının çoğu sınıraşan yapıda olduğundan ilçe sınırlarına göre değil İstanbul’un yakalarına göre ayrılmıştır. Suadları ayrıca aklanlarına göre bir alt sınıflandırmaya daha tabi tutulmuştur. Yükseltilere ait adlar, Harita Genel Müdürlüğü’nün çevrimiçi harita hizmeti olan “atlas.gov.tr” adresinde belirtilen doruk noktalarının koordinat bilgileriyle birlikte verilmiştir.

Mevki adlarının niteleyen mikrotoponimler için yine aynı kaynaktan temin edilen koordinat bilgileri alınmış ve mevkie ait adın yanında ayraç içinde belirtilmiştir. Bu koordinat bilgileri kopyala-yapıştır yöntemiyle Google Haritalar, Yandex Haritalar, Atlas, Openstreetmap gibi çevrimiçi harita hizmet sağlayıcılarında arama yapılarak ait oldukları yerlerin konumlarına ulaşılabilir.

Çalışmamızın üçüncü bölümü İstanbul ilinde tespit edilen yeradlarının tetkiki üzerinedir. Bu yeradlarının Türkçeleşme süreci, İstanbul’da sıkça görülen yeradı kayıplarının/ değişikliklerinin doğurduğu sonuçlar; yeradlarının tarihsel ve çağdaş seyri; İstanbul’da yeradları konusunda karşılaşılan sorunlar ve yeradlarının kültür mirası olarak değerlendirilmesine ilişkin görüşler bu bölümde ele alınmıştır.

Dördüncü ve son bölüm, İstanbul ilinin yeradı varlığının leksik-semantik bakımdan bir tasnifini yapmaktadır. Leksik-semantik sınıflandırmada ildeki yeradları beşerî ve fizikî olarak iki ana kategoride sınıflandırılırken ayrıca bir başlık hâlinde yeni türetilen, kısaltmalardan oluşan ve sınıflandırılmayan yeradlarına da yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YERADLARI VE YERADBİLİM

1.1. Yeradlarının Ortaya Çıkışı

Yeradları, insanların çevreleriyle kurdukları ilişki sonucu doğmuştur ve insanların çevrelerini algılayış biçimini yansıtır. Bu çevre ilk önceleri insanların yerleştikleri ve yaşamlarını sürdürmek için gidip geldikleri en yakın alanlar olmuştur. Bu durum zaman içinde değişmiş ve insanlar geçim ve beslenmeleri için yaşadıkları yerlere olan mutlak bağımlılıklarını terk edip, daha uzak çevreleriyle ticaret ve hizmet alışverişine girmişlerdir. Bu durum yeradlarının çeşitlenmesinde ve yayılmasında en önemli etkenlerdendir.²⁰

Yeradlarının ortaya çıkması konusunda insanı güdüleyen şeyin ne olduğu sorusu pek çok araştırmacı tarafından yanıtlanmaya çalışılmıştır. Blair ve Tent'e göre bir yere ad verme süreci gerekçe, niyet ve ifade kavramlarıyla açıklanır.²¹ Temel gerekçe bir yeri, bir başka yerden ayırt etmektir. Niyetse verilmiş olan adın niçin seçildiği sorusuna odaklanır. Örneğin söz konusu ad o yerin fiziksel bir özelliğini vurgulamak veya bir kişiyi onurlandırmak niyetiyle verilmiş olabilir. İfade, verilmiş adın leksik-semantik özelliklerini içerir. Yerleri adlandırmanın kökeninde yatan bu unsurların araştırılması ve aydınlatılması yeradbilimin de temel amacıdır.

İnsanlar yaşadıkları yerlerin adlarının nereden geldiğini merak ederler. Yeradları bilimsel açıdan ele alınmadan önce bu adların kökenlerine ilişkin bilgilerin izi halk anlatıları ve tarih metinlerinde dağınık hâlde bulunabilmektedir. Çoğunlukla yakıştırma ve kurgu olan bu köken hikâyeleri, halkbilim açısından ayrıca önem taşır.

Türkiye ve yakın coğrafyası için yeradlarının kökenine ilişkin bu tür kurgusal bilgilerin izi Antik Yunan mitlerinde sürülebilir. İstanbul'un ilk adı olan Byzantion ve Boğaziçi'nin antik dönemdeki adı olan Bosphoros için elimizdeki bilgiler hep Antik Yunan metinlerinden türemiştir.

²⁰ Simon Taylor, **Methodologies in Place-name Research**, ed. Carole Hough (Oxford University Press, 2016), 70.

²¹ David Blair - Jan Tent, "Revised Typology of Place-Naming", **Names** 69/4 (15 Kasım 2021), 30-47.

1.2. Yeradlarının Resmî Statüsü

Türkiye’de ve dünyada yerleşim yerlerine ve coğrafi yer şekillerine ait adların verililişini, ölçünleştirilmesini ve değişikliklerini düzenleyen yasa ve kurumlar bulunur. Ulusların belirlediği yeradlarının dünya çapında tanınması ve standarda oturması için çeşitli uluslararası kuruluş ve oluşumlar da bulunmaktadır.

1.2.1. Dünyada Yeradları

Devletlerin yeradlarına dikkatlerini vermeleri, yeradları üzerine akademik çalışmaların başlamasıyla olmuştur. Yeradlarının siyasî bakımdan önemi bir yana, yapılan çalışmalarla standart hâle getirilen yeradlarının devlet yönetimi ve bürokraside sağladığı kolaylıklar fark edilmiştir. Bu nedenle en erken örnekleri yeradbilim çalışmalarının başladığı Fransa ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde olmak üzere dünyanın pek çok yerinde yeradlarının düzenlenmesinden sorumlu ulusal kurum veya kuruluşlar tesis edilmiştir. Ulusal yeradı kurullarının en erken örnekleri arasında Amerika Birleşik Devletleri (1890), Danimarka (1910), İzlanda (1935) bulunurken, en yeni örneklerse bu kurulları 2013 yılında ihdas eden Suudi Arabistan, Tunus ve Burkina Faso’dur.²²

Ulusal düzeydeki yeradı kurullarının yaygınlaşması üzerine, Birleşmiş Milletler bünyesinde de resmî nitelikte bir yeradları birimi teşkil olunmuştur. Birleşmiş Milletler Coğrafi Adlar Uzmanlar Grubu (BMCAUG) (İng. *United Nations Group of Experts on Geographical Names* ya da kısaca *UNGEGN*) olarak anılan bu birime ülkeleri temsilen ulusal kurullar katılır.²³ Türkiye için bu ulusal birim Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu’dur. Ulusal kurulların teşekkül amacı ulusal düzeyde coğrafi adların standart hâle getirilmesini sağlamak; Birleşmiş Milletler grubunun amacıysa ulusal standart adlandırmaları tek geçerli uluslararası standart isim olarak kullanılır hâle getirmektir. Buna rağmen BMCAUK kararları tavsiye niteliğindedir ve katılımcı ülkeler için bağlayıcılığı yoktur. Nitekim, uluslararası düzeyde egzonom ve

²² Ferjan Ormeling, “**Toponymy Training Manual**” (United Nations Group of Experts on Geographical Names, 2012).

²³ Raquel Dezidério Souto vd., “Anais Do II Simpósio Internacional Pan-Americano de Toponímia/ Proceedings of the II Pan American International Symposium on Toponymy”, **Zenodo**, DOI.org (Datacite).

endonimlerin kullanımı konusu hâlihazırda tartışmalı bir konudur. Bunun en çarpıcı örneği Yunanistan'ın baskıları sonucu Makedonya Cumhuriyeti'nin ülke adını Kuzey Makedonya olarak değiştirmek mecburiyetinde kalmasıdır.²⁴

BMCAUG, yeradlarını meskûn mahaller (kentler, köyler vb), yönetsel birimler, (eyaletler, ilçeler, nahiyeler vb), doğal ögeler (dağlar, göller, akarsular vb), insan yapıları (barajlar, otoyollar vb) ve açık alanlar (otlaklar, kutsal topraklar, arkeolojik sitler vb) olmak üzere beş ana sınıfta ele alır.²⁵

Grubun temel amacı bu yeradlarının ölçünleştirilmesini; dünya genelinde tekanamlı, doğru ve tutarlı bir biçimde kullanılmasını temin etmektir. Grubun çeşitli dönemlerde gerçekleştirilen toplantılarında bu amaç ve öneriler bildiriler hâlinde yayınlanmaktadır.

Grubun amaçları arasında çokdilli bölgelerde resmî yeradlarıyla yerel adların uyuşmaması durumlarına özel ilgi göstermek, her bir yer adı için tek bir ulusal biçim belirlenmesini teşvik etmek ve bu adın uluslararası mecrada tek resmî ad olarak benimsenmesini sağlamak, sınıraşan coğrafi ögelerle ilgili tek bir resmî adın benimsenmesi için ölkelerarası işbirliğini özendirmek; farklı abeceler kullanan dillerdeki yeradlarının Latin harflerine aktarımında bir standart belirlemek, doğabilecek olası anlaşmazlıkların önlenmesi ve dostça ilişkiler kurulabilmesi için çaba göstermek sayılabilir.

Bu amaçların hayata geçirilebilmesi için her ölkede bir yeradı ihtisas kurumunun kurulması teşvik edilmişse de hâlihazırda grubun mevzubahis hedeflerine ulaşabildiğini söylemek güçtür. Özellikle sınıraşan coğrafi ögelere ve azınlık kültürlerine ait yeradları, egemen tarafların hak iddiaları nedeniyle çözümsüz kalmaktadır.

1.2.2. Türkiye’de Yeradları

Türkiye’de coğrafi adların ölçünleştirilmesi çalışmaları 1940 yılında başlamıştır. 1949 yılında çıkarılan 5442 sayılı İller İdaresi Kanunu ile yerleşim birimlerinin kurulması, bunların bağılıkları ve adandırılması gibi konular ilk kez yasal zemine

²⁴ Myriam Houssay-Holzschuch, “Nomen est omem: Lectures des changements toponymiques”, *L’Espace géographique* 37/2 (10 Haziran 2008), 153-159.

²⁵ Ferjan Ormeling, *a.g.e.*, 9.

oturtulmuştur. Yine bu yasaya dayanarak 1952 yılında coğrafi adların ölçünleştirilmesi konusunda çalışmak üzere Ad Değiştirme İhtisas Komisyonu kurulmuştur. Bu oluşum 1978 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüş; 1985 yılında verimli işleyiş göstermemesi gerekçesiyle kapatılmıştır.²⁶ Bu kurulun yaptığı düzenlemeler pek çok kesimden tepki görmüş, Türkiye’de hâlen tartışılmakta olan birtakım sonuçlar doğurmuştur.

Türkiye’de yeradlarıyla ilgili en son yasal düzenleme yukarıda sözü edilen 5442 sayılı yasaya istinaden 2004 yılında yürürlüğe sokulan Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu Çalışma Esas ve Usullerine İlişkin Yönerge’dir.²⁷

Mezkûr yönerge uyarınca Türkiye’de yeradlarının belirlenmesi ve düzenlenmesiyle yetkilendirilmiş resmî bir devlet kurumu olarak Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu ihdas edilmiştir. Harita Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı ile işbirliği içinde çalışan bu kurulun katılımcıları arasında İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür Turizm Bakanlığı, Genelkurmay İstihkâm Daire Başkanlığı, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Deniz Kuvvetleri Seyir Hidrografi ve Oşinografi Daire Başkanlığı, Harita Genel Müdürlüğü, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, , Türk Standartları Enstitüsü ile Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Coğrafya bölümünden üyeler yer almaktadır.²⁸

Kurulun amacı ve görevi “*Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde ve Türk kültür coğrafyasındaki yeradları, ülkemiz çevresindeki ve diğer denizler ile bunların yeraltı topografyası, diğer ülkelerdeki coğrafi yerlerin Türkçe adlandırılması, gezegendışı yerlerin adlarının standartlaştırılması konusunda çalışmalar yapmak ve İçişleri Bakanlığına adlar ve adlandırma konusunda önerilerde bulunmak*” şeklinde tanımlanmıştır. Kurul her yıl Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez toplanmaktadır.²⁹

²⁶ Ahmet Altıparmak vd., “Türkiye Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu Faaliyetlerinin Tanıtılması” (11. Türkiye Harita Bilimsel Teknik Kurultayı, Ankara: TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 2007).

²⁷ T.C. İçişleri Bakanlığı, Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu Çalışma Esas ve Usullerine İlişkin Yönerge (Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu Çalışma Esas ve Usullerine İlişkin Yönerge), 4431 (15 Temmuz 2004).

²⁸ Altıparmak vd., a.g.e.

²⁹ Altıparmak vd., a.g.e.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Coğrafi Adlar Uzmanlar Grubu'nun dil bazında ayrılmış üç farklı çalışma topluluğuna üyedir. Bunlar: Güneybatı Asya (Arapça dışında) Bölümü, Merkez-Doğu ve Güneydoğu Avrupa Bölümü ile Roma-Helen Bölümü'dür.³⁰

1.3. Yeradbilimin Tanımı

Toponimi, en yalın tanımıyla yerleşim yerlerinin ve coğrafi yer şekillerinin adlarını köken, anlam, yapı ve tür bakımından inceleyen bir bilim dalıdır. Yunanca yer anlamına gelen *τόπος* “*topos*” ve ad anlamına gelen *ὄνομα* “*onoma*” sözcüklerinin terkiibinden türetilmiştir.³¹ İlk kez kullanıldığı Fransızcada Toponymie, İngilizcede Toponymy, Almancadaysa Toponomastik olarak adlandırılır.³²

Geleneksel olarak dilbilimin çatısı altında, adları inceleyen adbilimin (İng. *Onomastics*, Fra. *Onomastique*, Alm. *Namenkunde*) bir alt dalı olarak değerlendirilmiştir. Son yüzyıl içinde üzerinde durulmaya başlanan, görece genç bir bilim dalı olan toponiminin beşerî bilimlerdeki önemi yapılan çalışmalar çeşitlendikçe anlaşılmış; yeradbilim kendi kuram ve yöntembilimini geliştirerek bağımsız bir çalışma alanı olarak kendini kabul ettirmiştir.

Yeradları dilin olduğu kadar, kültürün de ürünleridir. Bir yeradbilimcinin karşılaştığı en büyük metodolojik güçlük de yeradlarının bu çok yönlü ve zamanla evrilen yapısını hem yeradbilimin hem de diğer disiplinlerin işine yarayacak biçimde ele almayı başarmaktır.³³

1.4. Yeradbilimin Amaç ve Yöntemleri

Yeradbilim, çalışma sahası olarak seçilen köy, şehir, ülke ya da bölgelerdeki yeradlarını disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele alır. Ait oldukları dillerden ve

³⁰ Altıparmak vd., a.g.e.

³¹ Francesco Perono Cacciafoco - Francesco Cavallaro, **Place Names Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics** (Cambridge: Cambridge University Press, 2023), 1.

³² Şekip Aktay - Sonnur Aktay, **Rus Adbilimi** (İstanbul: Dorlion Yayınları, 2021), 311.

³³ Simon Taylor, **Methodologies in Place-name Research**, ed. Carole Hough (Oxford University Press, 2016), 73.

kültürlerden izler taşıyan yeradlarının efsanelerden, yakıştırmalardan ve halk etimolojilerinden arındırılması yeradbilimin temel amaçlarındandır.³⁴

Bununla birlikte, yeradlarının köken olarak hangi dil ya da dillere dayandığı, geçmişte ve günümüzde hangi anlamları taşıdığı, dünden bugüne ne tür yapısal değişiklikler geçirdiği ve sahip oldukları gramer özelliklerinin incelenmesi de yeradbilimin çalışma alanına dâhildir.

Belirli bir bölgedeki yeradlarının oluşumunda görülen ortak özellikler, farklılıklar, istisnalar, toplum alışkanlıkları ve gelenekler de yeradbilimin ana konularındandır. Yeradbilim, malzemelerini haritalardan, yazılı belgelerden ve sözlü mülakatlardan elde ederek, bunları kendi bilimsel metodolojisine uygun olarak listeler, inceler ve sınıflandırır.

Bir yeri adlandırmanın kökeninde farklı yönlerden ele alınması gereken karmaşık bir süreç vardır. Yeradları dillerin ve kültürlerin ürünüdür ve yeradbilimciler yeradlarının bu dinamik ve karmaşık sürecini en ayrıntılı biçimde ortaya koyacak çokdisiplinli ve disiplinlerarası bir yaklaşımla bu süreci olabildiğince ayrıntılı bir biçimde tetkik etmeye çalışır.³⁵

Blair ve Tent'e göre yeradbilim çalışmalarının temel amacı her bir yeradını 5N1K sorularına yanıt arayarak incelemektir. Yani araştırmaya konu olan bu ad "nedir, nerededir, ne zaman verilmiştir, nasıl verilmiştir, neden verilmiştir ve kim tarafından verilmiştir?"³⁶³⁷ Geleneksel olarak yeradbilim çalışmalarının çoğu zaman "nasıl" sorusu üzerine odaklandığı görülmektedir ancak kayıt eksikliği ve zamanın etkisiyle kimi sorular yanıtsız kalmaya mahkûm olsa da bütüncül bir tetkik için bu soruların her birine yanıt aranmalıdır.

5N1K sorularından "nasıl?" ve "niçin?" ile yeradlarının doğası anlaşılmaya çalışılır. Yeradbilimcilerin bu sorulara odaklanması, yeradbilimde geleneksel konuların yanı sıra araştırmacıların tasnif yöntemleri üzerine de yoğunlaşması sonucunu doğurmuştur.

³⁴ Aktay - Aktay, a.g.e, 311.

³⁵ Simon Taylor, **Methodologies in Place-name Research**, ed. Carole Hough (Oxford University Press, 2016).

³⁶ David Blair - Jan Tent, "Revised Typology of Place-Naming", **Names** 69/4 (15 Kasım 2021), 30-47.

³⁷ Jan Tent, "Approaches to Research in Toponymy", **Names** 63/2 (01 Haziran 2015), 65-74.

Motschenbacher sınıflandırma meselesini derlem dilbilim dâhilinde ele almıştır. Buna göre derlem dilbilimin sıklık (frequency) analizi, uyumluluk (concordance) analizi, sıralanış (collocation) analizi ve anahtar sözcük (keyword) analizi metotlarını kullanarak yeradlarına ait veri yığınlarının leksik-semantik yönden analiz edilmesiyle yeradlarının doğasına ilişkin yeni değerlendirmeler yapılabileceği öne sürülmektedir.³⁸ Birebir bu yöntemler kullanılsa da bugüne dek Türkiye’de yapılmış kimi yeradı çalışmaları derlem dilbilim bağlamında değerlendirilebilir. Örneğin Başkan’ın *Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme* adlı çalışması, 40 bine yakın köy adının sıklık analizine benzer bir yöntemle sınıflandırılmasını içerir.³⁹ Böylesi kapsamlı analizler, yerleri adlandırma pratikleri üstüne kapsamlı bir değerlendirme yapmayı ve anlamlı sonuçlara varmayı mümkün kılmaktadır.

Tort ve Sancho Reinoso yeradbilimin metodolojisinde altı ilkedен söz eder. Bunlar: Saydamlık (Transparency), Andırma (Analogy), Sıradışılık (Exceptionality), Bölgesel önem (Territorial significance), Süreklilik (Persistence) ve Karşılıklı müdahale (Reciprocal interference) ilkeleridir.⁴⁰ Saydamlık ilkesi, çam ağaçlarıyla kaplı bir yere Çamlıca denmesi gibi, bir yerin adının verilış gerekçesinin açık ve görünür olmasını ifade eder. Andırma ilkesi, benzetme yoluyla yapılan adlandırmalarla; sıradışılık ilkesiyse o yerin sık rastlanmayan bir özelliğine istinaden yapılan adlandırmalarla ilgilidir. Bölgesel önem ilkesi, bir yere ait önemli bir özellikten dolayı o adı almasını; süreklilik ilkesi bir adın dilleri ve kuşakları aşarak uzun yıllar kullanılmasını; karşılıklı müdahale ilkesiyse bir kişi adının yeradına, yeradının dağ adına vb dönüşmesi gibi durumları ifade etmek için kullanılmıştır.

Saydamlık kavramını Radding ve Western da başka bir açıdan ele alır. Onlara göre bir yere adını veren unsur ortadan kalktığında saydamlık da kaybolur ve yeradı

³⁸ Heiko Motschenbacher, “Corpus Linguistic Onomastics: A Plea for a Corpus-Based Investigation of Names”, *Names* 68/2 (02 Nisan 2020), 88.

³⁹ Özcan Başkan, “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *Bellekten* 18/1970 (01 Ocak 1971), 237-251.

⁴⁰ Joan Tort i Donada - Alexis Sancho Reinoso, “Toponyms as ‘Landscape Indicators’”, *Els Noms En La Vida Quotidiana*. Actes Del XXIV Congr s Internacional d’ICOS Sobre Ci ncies Onom stiques, (2014), 1987-2016.

anlamca müphem (opaque) hâle gelir. Bu durum gerçekten uzak, halk etimolojilerinin doğmasına neden olur.⁴¹

Görüldüğü üzere tüm bu yaklaşımlar birbirinden farklı biçimlerle de olsa tek bir amaca, bir yerin hangi güdüyle adlandırıldığını anlamaya yöneliktir.

1.5. Yeradbilim Çalışmalarının Tarihi

Yeradbilim çalışmalarının kökeninde bir yerin adının nereden geldiğine yönelik merak yatmaktadır. Belirli bir bölgedeki yeradlarının alt alta yazılarak sıralanmasıyla başlayan ilk yeradı çalışmaları, bu adların tarihî ve coğrafi yönlerinin merak edilmesiyle başka bir boyut kazanmıştır.

Mevcut beşerî bilimlerde de uygulanan yöntemler yeradı araştırmalarına da uygulanmaya başlanmış ve böylece yeradbilimin kendi özgün metodolojisi oluşmaya başlamıştır. İki yüzyıla yaklaşan yeradbilim tarihinde araştırmacılar yeradları üzerine bir tipoloji oluşturulmasına ve yeradlarının doğasının anlaşılmasına çalışmaktadırlar.

1.5.1. Dünyada Yeradbilim

“Toponimi” terimi ilk kez 1853 yılında Baudrimont’un Fransızca eserinde sıfat biçiminde (Fra. *Toponymique*) görülmektedir.⁴² Terimin İngilizcede ilk görülüşüye 1876 yılına tarihlenmektedir.⁴³ Fransa ve Birleşik Krallık’ta hemen hemen aynı dönemlerde başlayan yeradbilim çalışmaları, kısa sürede tüm Avrupa’da ilgi görmüş; Almanya ve Rusya’da da yaygınlık kazanmıştır.

Avrupa’daki ilk yeradı çalışmalarının etimolojik yönü ağır basmaktadır. Bu dönemde daha çok yerleşim birimlerine ait adlar çalışılmış; akarsu, yükselti vb gibi doğal öğelere ait adlar ihmal edilmiştir. 1860’lardan itibaren görülmeye başlanan ve Fransızcada *Dictionnaire topographique*; İngilizcede *Gazeteer* adı verilen yeradı sözlükleri, ilerleyen zamanda yeradbilim çalışmalarının derinleşmesine ve her türlü yeradının çalışma sahasına dâhil edilmesine zemin hazırlamıştır. Böylece Avrupa’da

⁴¹ Lisa Radding - John Western, “What’s in a Name? Linguistics, Geography, and Toponyms”, *Geographical Review* 100/3 (01 Temmuz 2010), 394-412.

⁴² Toponymie, “*Définition de Toponymie*” (Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales) (Çevrimiçi Erişim 13 Haziran 2024).

⁴³ Oxford English Dictionary, “*Toponymy*” (Çevrimiçi Erişim 13 Haziran 2024).

yeradbilim dilbilim, coğrafya ve tarihle iç içe geçen, çokdisiplinli ve disiplinlerarası bir kimliğe bürünmüştür.⁴⁴

1938 yılına gelindiğinde Avrupa’da iyice popüler olan adbilim üzerine Paris’te Uluslararası Ad Bilimleri Kongresi düzenlenmiştir. Adında çatı terim olan adbilim ibaresi olsa da kongrede ele alınan konuların büyük çoğunluğunu yeradları oluşturmuştur. İlkinden bu yana 3 yıl arayla düzenli bir biçimde toplanan kongreye Türkiye’den de temsilciler katılmıştır.

1955 yılında İspanya’nın Salamanca kentinde toplanan 5. Uluslararası Ad Bilimleri Kongresi’ne Türk Tarih Kurumu’nu temsilen Halil İnalcık katılmış ve sonrasında yayınladığı bir bildiride yeradlarını “*uzun devirlerin etnik, sosyal ve lingüistik tesirlerini mezc ve muhafaza eden canlı birer belge*” olarak tanımlamıştır.⁴⁵ Türkiye’deki yeradbilim çalışmalarının İnalcık’ın bu saptamasından sonra giderek ilgi görmüş olması dikkat çekicidir.

Dünyadaki yeradbilim çalışmaları konusuna değinirken SSCB ve Brezilya’daki çalışmalara ayrı bir parantez açmak gerekir. Yeradbilim terminolojisine önemli katkılarda bulunan Sovyet yeradbilimcileri, Türk dillerinin konuşulduğu bölgelerde çalışmalar yürütmeleri bakımından da önemlidir. Sovyet dilcilerin kuramsal ve yöntembilimsel eserleri hâlen Türk yeradbiliminde birincil kaynak olarak kullanılmaktadır.

Brezilya yeradbilimiye, alanın terminolojisine yeni katkılar sunma konusunda son derece üretken davranmaktadır. Brezilya’daki yeradları ve yeradbilim metodolojisi üzerine Portekizce olarak yazılan makalelerin sayısı hayli fazladır. Özellikle leksik sınıflandırma üzerine Brezilyalı yeradbilimci Dick’in önerdiği terimler, büyük bir eksiği gidermekte ve yeradbilim terminolojisini zenginleştirmektedir. Dick, yeradbilimi dil ve kültürü birbiriyle bağlantılı görür ve yeradbilimde disiplinlerarası işbirliğinin önemini vurgular.⁴⁶

Ulusal ve uluslararası akademik düzeydeki bu çalışmaların yanı sıra dünyada da yeradbilimle ilgili resmî nitelikte çalışmalar vardır. Birleşmiş Milletler bünyesinde

⁴⁴ Cacciafoco - Cavallaro, **a.g.e.** XIV.

⁴⁵ Kerem Öktem, “The Nation’s Imprint: Demographic Engineering and the Change of Toponymes in Republican Turkey”, **European Journal of Turkish Studies** 7 (23 Eylül 2008).

⁴⁶ Alexandre Melo De Sousa - Ronice Müller De Quadros, “Toponymy in Libras (Brazilian Sign Language): Formal and Semantic-Motivational Analysis of the Signs That Name the Cities of Acre”, **Sign Language Studies** 22/1 (2021), 75-105.

etkinlik gösteren Birleşmiş Milletler Coğrafi Adlar Uzmanlar Grubu (BMCAUG) dünyadaki yeradı sorunlarına eğilen uluslararası bir oluşumdur.

1.5.2. Türkiye’de Yeradbilim

Yeradlarıyla ilgili çalışmalar, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de son yüzyılda önem kazanmıştır. Türkiye’de yeradlarının bir çalışma alanı olarak dikkat çekmesi, Türkiyat araştırmaları dâhilinde olmuştur. Öncelikle tarihçiler Anadolu’ya göç eden Türk boy ve aşiretlerinin adlarının yeradlarındaki yansıması keşfedilmiş; bunu Anadolu’daki Türkçe yeradlarıyla Orta Asya’daki adlar arasında bağlantıların kurulması izlemiştir.

Türkiye’de yapılmış yeradbilim çalışmalarını üzerine bir bibliyografya denemesi yapan Şahin, üretilen en erken tarihli çalışmanın 1928 yılına tarihlendiğini saptamıştır.⁴⁷ Yeradbilim çalışmalarının sayısında 1960’lı yıllardan itibaren büyük bir artış gözlemlenmiştir.

Tapar, Türkiye’de "Yer Adları Bilimi Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Kaynakça Denemesi" adlı yayınında bugüne dek Türkiye’de 66 kitap, 95 tez, 148 makale ve 73 bildiri olmak üzere toplamda 382 kaynak saptadığını belirtmektedir.⁴⁸

Bu çalışmalar incelendiğinde erken dönemdeki Türkiyat araştırmalarının yanı sıra önemli bir kısmının il ve ilçe bazında yapılmış yerel tarih araştırmaları olduğu görülmektedir. Çalışmaların büyük bir bölümü leksik-semantik ve etimolojik yaklaşımla üretilmiştir ve aralarında gerek metodoloji gerekse terminoloji açısından büyük yaklaşım farkları göze çarpmaktadır.

Dünyada adbilimin bir parçası olarak doğan ve kendi metodolojisini yaratarak gelişim gösteren ve bağımsız bir çalışma alanına evrilen yeradbilim, Türkiye’de ilk olarak dilcilerce değil tarihlerce ele alınmıştır. Bu sebeptendir ki Türkiye’de yeradbilim üzerine metodolojik çalışmalar çok daha geç tarihlerde ortaya çıkmıştır. Şahin, bu durumun yeradbilim çalışmalarında boşluklar doğurduğunu ve bir bilim

⁴⁷ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Leksik-Semantik Sınıflandırma Meselesi”, **Avrasya Terim Dergisi** 3/1 (2015), 10-21.

⁴⁸ Dilan Tapar, “Türkiye’de Yer Adları Bilimi Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Kaynakça Denemesi”, **Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi** 11 (30 Haziran 2023), 1121.

dalı olarak yeradbilimin sağlıklı gelişebileceği kuramsal ve metodolojik bir altyapıya kavuşmadan inşa sürecine girdiğini öne sürmektedir.⁴⁹

Gülensoy, Türkiye'deki yeradlarıyla Orta Asya'daki yeradları arasında açık bir bağ olduğu görüşünü savunduğu 1996 tarihli makalesinde yeradbilimle ilgilenen çok az bilim insanı bulunduğuna ve Türk Dünyası'yla Türkiye arasında karşılaştırmalı çalışmaların eksikliğine dikkat çekmektedir. Bugün ülkelerarası işbirliğiyle yapılmış çalışmalar konusundaki eksikliğin giderildiğini söylemek güçtür ancak Türkiye'deki yeradlarında, Orta Asya'dan taşınan kültürün ve Oğuzlar başta olmak üzere çeşitli Türk boy ve aşiret adlarının etkisinin varlığı Türkiye'de sıklıkla çalışılmaya başlanmıştır. Gülensoy bir başka çalışmasında Türkiye'deki yeradlarında Oğuz boylarının etkisi üzerine hazırlanmış çalışmaları derlemiş ve bu çalışmalarda adı geçen ve adını Türkiye'deki çeşitli yerleşmelere veren Türk boy ve aşiretlerini listelemiştir.⁵⁰

Şahin, Türkiye'de yeradlarına filolojik yaklaşımın 2000'li yıllarda yoğunluk kazandığını; buna karşın hâlen pek çok yeradbilim terimine Türkçe literatürde karşılık üretilmediğini belirtmektedir.⁵¹ Türkçede yeradbilim çalışmalarına referans olabilecek genel kabul görmüş bir terimler sözlüğü bulunmaması yapılan çalışmalarda ortak bir dil ve yaklaşım belirlenmesini büyük oranda engellemektedir.

Bu sorunun çözümü adına Şahin'in *Türkiye Yeradbiliminde Leksik-Semantik Sınıflandırma Meselesi*⁵² adlı makalesi ve Yavuz ile Şenel'in birlikte hazırladığı *Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü*,⁵³ yeradbilim terminolojisi üzerine eğilen önemli kaynaklardandır. Bu iki öncü çalışmada dahi “yeradı” teriminin yazımı (ayrı veya bitişik) üzerinde bir görüş birliği olmaması dikkat çekicidir. Her iki çalışma da kaynak ve örnek olarak SSCB dilciliğinin bilgi birikiminden istifade edildiğini belirtilmektedir. Gerçekten de Türkiye yeradbiliminde bilhassa Sovyetler döneminde Azerbaycan Türkçesi ve Rusça olarak üretilmiş içeriklerden fazlasıyla yararlanıldığı

⁴⁹ Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Leksik-Semantik Sınıflandırma Meselesi”, 47.

⁵⁰ Tuncer Gülensoy, “1453-1650 Yılları Arasında Anadolu'daki Yer Adları”, **TURAN International Journal of Social Sciences and Humanities** 1/1 (01 Ocak 2021), 34-35.

⁵¹ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, **Avrasya Terim Dergisi** 1/1 (2013), 46-58.

⁵² İbrahim Şahin, **a.g.e.**, 10-21.

⁵³ Serdar Yavuz, “Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü”, **Journal of Turkish Studies** 8/Volume 8 Issue 8 (01 Ocak 2013), 2239-2239.

görülmektedir. Yavuz'un Yusifov ve Kerimov'dan çevirdiği *Toponiminin Esasları* (Aze. *Toponimikanın Əsasları*) kitabı⁵⁴ ve Şahin'in Podolskaya'yı referans gösterdiği mezkûr makalesi hâlen Türkçe yeradbilim terminolojisi alanında en çok kullanılan kaynaklardır.

1.5.2.1. İstanbul'la İlgili Çalışmalar

Türkiye'de onlarca il ve ilçe üzerine yeradbilim çalışmaları ve tezleri üretilmesine karşın, İstanbul özelinde yapılmış yeradbilim çalışmalarının şaşırtacak ölçüde az olduğu görülmüştür. İstanbul'un yeradı varlığı daha çok yerleşim birimlerinin adları (orunadları, oykonimler) üzerinden çalışılmıştır. Semavi Eyice'nin 1965 yılında Türkiyat Mecmuası'nda yayınlanan "*İstanbulun Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme*" adlı makalesi İstanbul'un yeradlarına eğilen ilk çalışmalardandır.⁵⁵

Halkbilim araştırmalarıyla tanınan Mustafa Halit Bayrı (1896-1958), yeradlarına ilk kez halkbilim açısından yaklaşmış, orunadlarının yanı sıra meşhur dere, tepe, burun, çayır, ova gibi coğrafi öğelerin de adlarını ilk kez listeleyerek yayınlamıştır.⁵⁶

Bunun dışında çeşitli kurum ve kişilerce mahalle adı, su kaynakları adları gibi başkaca yeradı türlerinin listelendiği çalışmalar yapılmışsa da bunlar yeradbilimsel yaklaşım içermemektedir.

1.6. Yeradbilim Terminolojisi

Türkiye'de toponimi çalışmaları Avrupa'ya nazaran daha yenidir. Öyle ki toponimi teriminin Türkçe karşılığı konusunda dahi üzerinde görüş birliğine varılmış bir sözcük yoktur. Türkçede bu terim uzun yıllar boyunca Fransızcadan ödünç alınan Toponimi sözcüğüyle karşılanmışsa da günümüzde buna karşılık türetilen "yeradbilim" terimi de yaygın biçimde kullanılmaktadır.

⁵⁴ Yusif Yusifov - Serraf Kerimov, *Toponiminin Esasları Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: Asos Yayınları, 2017).

⁵⁵ Semavi Eyice, "İstanbulun Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme", *Türkiyat Mecmuası* 14 (29 Aralık 2010), 199-216.

⁵⁶ Mehmet Halit Bayrı, *Yer Adları ve Yer Adlarına Bağlı Folklor Bilgileriyle İstanbul* (Y.y.: Hayat Yayınları, 1953).

1.6.1. Temel Terimler

Türk Dil Kurumu sözlükleri toponimi için “yer adı bilimi” şeklinde üç ayrı kelimeden oluşan ve terimden çok leksikolojik açıklamayı andıran bir karşılık belirlemiştir.⁵⁷ Türk Dil Derneği ise birleşik olarak yazdığı “yeradibilim” karşılığını önermektedir.⁵⁸

Üretilen akademik çalışmalara bakıldığında toponimi terimi yerine Türkçeleştirilmiş karşılık kullanma eğiliminin daha yüksek olduğu açık biçimde görülse de terim yazımı konusunda yukarıda önerilen terimlerin aksine “yeradbilim” ya da “yeradbilimi” kullanımının yeğlendiği görülmektedir.

Yeradbilimin temel terim ve kavramlarının Türkçeleştirilmesi konusunda öncü çalışmalar yürüten Şahin’in yeradbilim terimlerinin olabildiğince kısa olması, bitişik yazılması ve biçimsel standarda oturması konusunda yaptığı çağrılar alanda çalışan akademisyenlerce benimsendiği söylenebilir.⁵⁹ Tek bir kavram için birden çok karşılık bulunması Türkçe için bir zenginlik olarak değerlendirilebilirse de standartlaşmanın bilimsel terminoloji ve anlaşılabilirlik açısından daha yararlı olacağını düşünüyoruz. Bu nedenle biz de tezimiz boyunca toponimi teriminin karşılığı olarak akademik çalışmalarda daha yaygın kullanılan “yeradbilim” sözcüğünü kullanacak ve bitişik yazımlar konusunda Şahin’in önerdiği biçime uyacağız.

1.6.2. Alt Terim ve Kavramlar

Her bilim dalında olduğu gibi yeradbilimde de birtakım teknik terim, alt-terim ve kavramlar vardır. Her yeni çalışmayla bunlara yenileri eklenmektedir. Bu kavram ve terimlerin pek çoğu günlük dile inmediğinden, kullanımı, bilinirliği ve anlaşılabilirliği sınırlı kalmaktadır. Özellikle yeradlarının türü ve yapısı konusunda öylesine çok yeni terim üretilmektedir ki, tez çalışmamız içinde örneklerini vereceğimiz üzere bunlar zaman zaman karışıklığa hatta anlaşılmazlığa neden olmaktadır.

⁵⁷ İsmail Parlatır, Türk Dil Kurumu (ed.), Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, 549. 1 (Ankara: Türk Dil Kurumu, 1998) (PL189 .T85 1998), “**Türkçe Sözlük**”.

⁵⁸ “**Türkçe Sözlük Ara-Bul**”, Dil Derneği (Çevrimiçi Erişim 14 Haziran 2024).

⁵⁹ İbrahim Şahin, **a.g.e.** (2013), 48.

Bu terimlerin büyük bölümü yeradbilim çalışmalarının çok daha erken tarihlerde başladığı Fransa, Birleşik Krallık, Almanya, Rusya gibi ülkelerin dillerinde üretilmiş olduğundan, bunların yazımlarının Türkçeleştirilmesi ya da Türkçe karşılıklarının bulunması çözüm bekleyen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bilim terimlerinin Türkçeleştirilmesi kuşkusuz Türkçe bilimsel terminolojinin gelişimi açısından son derece gereklidir. Fakat yeni türetilen terimlere önerilen Türkçeleştirilmiş karşılıklar her zaman isabetli olmamakta, konuyla ilgilenen tüm akademisyenlerce benimsenmemekte ve yaygınlık kazanamamaktadır.

Yararlandığımız kaynaklarda az bilinen ve üzerlerinde görüş birliği bulunmayan bu terimlerin daha rahat anlaşılması ve araştırmacıları yönlendirmesi amacıyla ayrıç içinde İngilizce, Almanca ya da Fransızca karşılıklarıyla da verildiği görülmüştür. Biz de gerekli yerlerde bu uygulamaya başvuracağız.

Yeradlarının her birini, bugüne dek türetilmiş leksik sınıflardan birine dâhil etmek mümkün değildir. Dünya dillerinde saptanan yeradları çeşitlendikçe yeradı kategorilerine yenilerinin eklenmesi de kaçınılmazdır. Örneğin Omirbay Baltabaev'in Karakalpakistan'daki bitkiadlı yeradlarını incelediği *Qoraqalpog'iston Respublikasi fitotoponimlari tahlili* adı makalede bitki adından gelen yerleşim yeri adı anlamında fitooykonim (İng. *Phytoiconym*), bitki adından gelen su adı anlamında fitohidronim (İng. *Phytohydronym*), bitki adından gelen dağ adı anlamında fitooronim (İng. *Phytooronym*) gibi terimler kullanılmıştır.⁶⁰ Her ne kadar bu terimler yaygınlık kazanmamış ve geniş çevrelerce benimsenmemiş olsa da yazıldığı alanda bir ihtiyaca karşılık veriyor olması ve yeradbilim terimlerinin nasıl çeşitlendirilebileceğini göstermesi bakımından değerlidir.

Yeradbilim çalışmaları dünya geneline yayıldıkça daha pek çok yeni terimin türetilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Zira her şehrin, her bölgenin ve dahası her dilin ve kültürün kendine özgü nitelikleri vardır ve bunlar yeradlarına yansır. Örneğin kişi adından gelen bir suadı bir başka dilde görülmüş şey olmayabilir; oysaki Türkçede ve araştırma alanımızı teşkil eden İstanbul'da Alibey Deresi, Kasımpaşa Deresi, Bayrampaşa Deresi gibi birden fazla örneği vardır.

⁶⁰ Omirbay Baltabaev - İzimbet Turdimambetov, "Qoraqalpog'iston Respublikasi Fitotoponimlari Tahlili", **Geological and Environmental Engineering** 58 (2020).

1.7. Türkçedeki Terminoloji Sorunları

Literatür taramamız sürecinde kimi durumlarda önerilen Türkçe karşılıkların yeterince açık ve anlaşılır olmadığı; hatta yanlış anlamalara neden olabileceği yahut sözkonusu terim için henüz herhangi bir karşılık önerilmediği görülmüştür. Şahin de en basit yeradbilim terimlerinin dahi Türkçeleştirilemediğini ve Türkçe yeradbilim çalışmalarında ortak bir yaklaşım ve yöntemin belirlenemediğini savunmaktadır.⁶¹ Örneğin egzonim ve endonim terimleri için herhangi bir Türkçe öneriye rastlanmazken, yeradbilim çalışmalarında pek çok terimin Türkçeleşmesine katkıda bulunmuş olan Şahin'in mikrotoponim, horonim gibi yeradbilim terimleri için önerdiği karşılıkların genel kabul görmediği görülmüştür.

Bununla birlikte, yine Şahin, *Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları* adlı çalışmasında o güne değin yeradbilim çalışmalarında özel olarak ele alınmayan ancak Türk yeradbiliminde önemli yer tutan yayla adları için, uluslararası literatüre girecek nitelikte çok isabetli önerilerde bulunmuştur.⁶²

Diğer yandan, Yavuz ve Şenel'in Rusça kaynakları baz alarak hazırladığı ve hâlen Türkçe yeradbilim literatüründe az sayıdaki kaynaktan biri olan *Toponimi Terimleri Sözlüğü*, büyük bir eksiği karşılaması bakımından son derece değerli ve öncü bir çalışmadır. Ancak terimlerin Türkçe imlâya aktarımında Rusça söyleyiş kurallarını baz aldığından, Türkçenin yabancı kelimelerin telaffuzu noktasında alışlagelmiş geleneğiyle çelişen bir durum ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin, bir coğrafi öge adının yeradına dönüşmesini ifade etmek için İngilizce ve Fransızcada türetilmiş olan *toponymisation* sözcüğü için Rusça telaffuz biçimi olan *toponimizatsya* kullanılırken; aslı İngilizce imlayla *appellative* ya da Fransızca imlâyla *appellatif* olan cins ad terimi için *apellyativ* gibi gerek sözcüğün aslıyla gerek Türkçenin yapısıyla uyumsuz bir yazım tercih edilmiştir.⁶³ Oysaki yabancı bir sözcük Türkçeye alınırken geleneksel uygulama bu sözcüklerin toponimizasyon ve appellatif biçiminde yazılması yönündedir. Bu tür gözden kaçmış noktaların bir standarda oturabilmesi için Türkçe yeradbilim çalışmalarının yaygınlaşması ve çeşitlenmesi gerekmektedir.

⁶¹ Şahin, "Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları", **a.g.e.** 51.

⁶² Şahin, "Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları", **a.g.e.** 51.

⁶³ Serdar Yavuz, **a.g.e.** 2239.

Uluslararası yeradbilim çalışmalarında geleneksel olarak Yunanca ve Latince kökenli sözcüklerle yeni terim türetilmektedir. Bu dillerin yapısı gereği terimler birleşik yazılabilmekte ve tek bir sözcük olarak görünmektedir. Fakat bunların Türkçe karışıklarının bulunması hususunda Türkçeye özgü sorunlar gözlemlenmiştir. *Bir kelimeye bir kelime* olarak tanımlayabileceğimiz sözcük türetme ilkesi, bu alanda çalışan dilbilimcileri türetilmiş Türkçe karşılıkları birleşik yazmaya yöneltmiştir. Şahin'e göre bu uygulamayla, *yeradı*, *dağadı*, *suadı* gibi günlük dilde ayrı yazılan sözcüklerin hem tek kelimeyle karşılanan yabancı dildeki anlamdaşlarına benzemesi hem de bir terim adı olarak algılanması amaçlanmaktadır.⁶⁴ İki kelimedenden oluşan bu birleşik adlar büyük oranda kabul görmüş ve akademik makalelerde kullanılmıştır.

Yeradlarının leksik yapısını belirten terimlerin tek kelimeli Türkçe karşılıklarının bulunması noktasındaysa sorunlar gözlemlenmiştir. Örneğin kişi adlarından gelen yeradı anlamına gelen antropotonim terimi, Yunanca üç sözcüğün terkiinden meydana gelmektedir: *άνθρωπο* / *anthropo* (kişi), *τόπος* / *topos* (yer) ve *όνομα* / *onoma* (ad). Oysaki Türkçenin yapısı, bu üçlü terkiinin tek sözcük olarak Türkçeye aktarılmasına olanak vermemektedir. Bu nedenle çoğu kaynakta bu tür terimlere tek kelimelik bir karşılık bulmak yerine basit bir leksikolojik açıklama yapılması yoluna gidilmiştir: *zootoponim* yerine “hayvan adından gelen yeradları”, *etnotoponim* yerine “millet adından gelen yeradları” gibi...

Bu konuda Şahin'in önerisi dikkat çekicidir. *Türkiye Yeradbiliminde Leksik-Semantik Sınıflandırma Meselesi* adlı makalesinde bu tür üçlü terkiilerin yeradbilim bağlamında kullanılmak koşuluyla -li yapım ekiyle tek kelimeli bir terim olarak karşılanabileceği fikrini öne sürmektedir. Yani konusu yeradbilim olan bir makalede *kişi adından gelen yerad(lar)ı* yerine “Kişiadlı(lar)” teriminin kullanılmasını önermektedir.⁶⁵

1.8. Yeradbilim ve Diğer Disiplinlerle İlişkisi

⁶⁴ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, *Avrasya Terim Dergisi* 1/1 (2013), 46-58.

⁶⁵ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Leksik-Semantik Sınıflandırma Meselesi”, *Avrasya Terim Dergisi* 3/1 (2015), 16.

Her ne kadar yeradbilimin kendi çalışma alan, amaç ve yöntemleri olsa da onu eskiden olduğu gibi dilbilimin bir parçası olarak görmek ya da beşerî bilimlerin diğer alanlarından ayrı ele almak, bilime sağlayabileceği katkıları son derece sınırlandırıcı bir yaklaşım olur. Oysaki beşerî bilimlerin diğer dallarının metodolojilerinden yararlanmak, yeradbilim çalışmalarına katma değer sağlayacağı gibi; yeradbilimin metodolojisi de diğer bilim dallarına çok değerli bilgiler sunar. Bu nedenle, yeradbilimin diğer beşerî bilimlerle işbirliği içinde olması bir zarurettir.

Yeradbilimin çalışma nesnesi olan yeradları dil ve toplumun etkileşiminden doğar. Bu nedenle yeradbilimin, başta dilbilim olmak üzere, coğrafyanın, tarihin, edebiyatın, toplumbilimin, antropolojinin, arkeolojinin, psikolojinin ve siyaset biliminin de inceleme alanına giren çokdisiplinli ve disiplinlerarası bir kimliği vardır.⁶⁶

1.8.1. Yeradbilim ve Dilbilim

Yeradbilim, tarihsel süreçte hiyerarşik olarak adbilimin; adbilim de dilbilimin bir parçası olarak görülmüştür. Ancak yeradbilimin diğer bilim dallarından beslense de ayrı bir bilim dalı olduğu görüşü de sıkça savunulur ve günümüzde genel kabul bu yöndedir.⁶⁷

Dilbilimin bir parçası olsun ya da olmasın, yeradbilim dilbilimin tüm dallarından yararlanır. Yeradlarını yalnızca adbilim esaslarına göre tetkik ve tasnif etmek yeterli gelmeyeceğinden, bunların bütüncül bir incelemesini yapabilmek için kökenbilim (etimoloji), biçimbilim (morfoloji), sesbilim (fonoloji), anlambilim (semantik) ve dil tarihi (tarihsel dilbilim) açısından da değerlendirilmesi bir gerekliliktir.⁶⁸

Yeradları, yapısal olarak ait olduğu dilin pek çok özelliğini yansıtır ve dilin kendisine kıyasla yeradları çok daha yavaş bir değişim süreci geçirir. Örneğin Türkiye gibi tarihi boyunca onlarca farklı uygarlığın gelip geçtiği bir coğrafyada egemen dil değişse de yeradlarının toplumdan topluma ufak değişikliklerle ya da hiç değişiklik olmaksızın aktarılması çok sık görülen bir durumdur. Bu nedenle bir

⁶⁶ Cacciafoco - Cavallaro, **a.g.e.**, XVII.

⁶⁷ Aktay – Aktay, **a.g.e.**, 316.

⁶⁸ Aktay – Aktay, **a.g.e.**, 318.

yeradının hangi dilden geldiğini anlayabilmek için kökenbilimsel tetkik son derece önemlidir.

Aynı dil içinde dahi zamanla gelişen ses ve biçim değişimlerinin yeradlarına yansımaması ve yeradlarının arkaik hâllerini koruyarak zaman içinde standart dilden farklılaşması sıkça görülen bir durumdur. Özellikle günlük kullanımdan düşen sözcüklerin ya da sözcüklerin geçmişte var olan ikincil/üçüncül anlamlarının yeradlarında hâlen yaşadığı görülebilir. Bu ve bunun gibi hususların izinin sürülmesi, muğlak noktaların açıklığa kavuşabilmesi ancak yeradbilimin dilbilimle yakın işbirliği sayesinde mümkündür.

1.8.2. Yeradbilim ve Coğrafya

Yeradları, ait oldukları dilin özelliklerini ne denli yansıtıyorlarsa kullanıldıkları bölgenin doğasını, bölge sakinlerinin kültürünü ve bölgenin coğrafi özelliklerini de bir o kadar yansıtır. Bu özellikler hem fizikî hem beşerî bakımdan coğrafyanın çalışma alanıdır.

Yeradları olmadan coğrafya bilimini icra etmek hemen hemen imkânsızdır. Coğrafyacılar bir dağın, bir akarsuyun veya bir adanın ne olduğunun terimsel tanımını yapabilir ancak bunların bir adı olmadan bunlardan somut ve yararlı bilgiler üretilmesi çok güçtür.

Yeradları, çoğu zaman fizikî ve beşerî coğrafya için eşsiz bilgiler barındırır. Yeradlarında rastlanan çeşitli kelimeler bir bölgenin bitey ve direyine; günümüze ulaşamayan ya da çeşitli nedenlerle değişikliğe uğrayan topoğrafya özelliklerine ilişkin ipuçları sunabilir.⁶⁹ Örneğin günümüzde fındık bitkisi Doğu Karadeniz bölgesiyle özdeşleştirilmesine karşın İstanbul'da Fındıklı adında bir semtin varlığı, coğrafyacılar için fındık bitkisinin bir zamanlar İstanbul Boğazı kıyılarına kadar yayılım göstermiş olabileceğinin bir göstergesidir. Öte yandan yeradlarındaki -dere, -tepe, -burun gibi çeşitli coğrafi öge adları, geçmişte bölgede var olan fakat günümüze ulaşamayan yer şekillerinin birer kanıtı olabilir. Örneğin Zeytinburnu toponimi, günümüzde deniz dolgusu ve kıyı düzenlemeleri nedeniyle yok olmuş olan tarihî

⁶⁹ Cacciafoco - Cavallaro, a.g.e. 137.

Zeytin Burnu'ndan; Dolapdere toponimi bugün tümüyle yeraltına alınan Dolap Deresi'nden gelmektedir.

1.8.3. Yeradbilim ve Haritacılık

Yeradbilim ve dilbilim ilişkisi gibi coğrafya ve haritacılık da hem birbirinden ayrı hem birbiriyle iç içe birer bilim dalı olarak görülür. Özellikle analog haritacılık döneminde coğrafyayla daha fazla özdeşleştirilse de haritacılık, günümüz dijital çağında tümüyle ayrı bir bilim dalı hâline gelmiştir.

Yeradları, haritaların olmazsa olmaz öğeleridir. Yeradları sayesinde haritalar anlaşılır hâle gelir ve kullanımları kolaylaşır. Bir yeradını bilen harita kullanıcısı bu addan yola çıkarak haritayı yorumlar.⁷⁰ Bu nedenledir ki dijital haritacılığın bir eseri olan Küresel Konumlama Sistemleri (GPS)⁷¹ ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) de yeradları olmadan düşünülemez. Yeradları, haritalara işlenen coğrafi öğelerin tanımlanması ve etiketlenmesi için kullanılır ve ortaya çıkan ürünler, iletişimden seyrüsefere günlük yaşamın pek çok alanında kullanılır.⁷²

Haritacılıkta kullanılacak yeradlarının seçimi bile başlı başına bir uzmanlık gerektirir. Bu nedenle haritacılığın yeradbilimle işbirliği kaçınılmazdır. Seçilen yeradları, çeşitli kitlelerde siyasî bir tercihin ya da artniyetin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Örneğin İstanbul'un Constantinople ya da Konstantinopolis biçiminde kaydedildiği haritalar Türkçe konuşan bir kişide tepki yaratabilirken, Yunanca konuşan biri için bu şehre Konstantinupoli demek geçmişle kurulmuş duygusal bir bağın göstergesidir.

Haritalardaki yeradları siyasî egemenlik göstergesidir. 1984'te Yukarı Volta Cumhuriyeti, ülkenin Fransız sömürge döneminden kalan bu adını Burkina Faso olarak değiştirdiğini duyurmuş; yakın zamanda Ukrayna Devleti, siyasi gerginlikler nedeniyle başkentlerinin Rusça kökenli egzoni olan Kiev yerine, Ukraynaca biçimi olan Kyiv'in kullanılmasını istemiş; Hindistan sömürgecilik dönemiyle ilişkili yeradlarını Hintçe asıllarına döndürmüş; eski SSCB ülkeleri, propaganda amacıyla

⁷⁰ Cacciafoco - Cavallaro, **a.g.e.** 245.

⁷¹ Küresel Konumlama Sistemi'nin İngilizce karşılığı olan Global Positioning System teriminin kısaltması olarak GPS, Türkçe metinlerde de sıklıkla kullanılır.

⁷²Cacciafoco – Cavallaro, **a.g.e.**, 247.

değiştirilen şehir adlarını iade etmiş; Türkiye Cumhuriyeti, ülkenin İngilizcedeki resmî adı olan Turkey'nin tüm harita ve resmî belgelerde Türkiye olarak değiştirilmesini talep etmiştir.

Geçmiş yıllarda, 20. Yüzyıl başlarında İstanbul Sultanbeyli dolaylarında varolmuş ve Coğrafi Bilgi Sistemi arşivine eklenmiş Yahudiköy adlı bir yerleşmeye ait veriler, sehven çağdaş harita uygulamalarında görünür hâle gelince kompo teorileri türemiş ve halktan tepkiler yükselmiştir.⁷³

Birden fazla dilin konuşulduğu bölge ya da ülkelerde, haritalara kaydedilen yeradlarının hangi dilde olacağı da sorun teşkil edebilmektedir. Bu nedenle İspanya gibi çokkültürlü ve çokdilli ülkelerde Vitoria-Gasteiz ya da Donostia-San Sebastián örneklerinde olduğu gibi şehirlerin farklı dillerdeki adlarının haritalara birlikte işlendiği görülür. Oysa günümüzde çağdaş haritacılık teknolojisi ve Coğrafi Bilgi Sistemleri, kullanılan elektronik aygıtın seçili diline ya da kullanıcı tercihlerine göre yeradlarını kişiselleştirilmiş olarak göstermeye olanak sağlayabilmektedir. Örneğin dünyanın önde gelen harita hizmet sağlayıcılarından Google Maps, dili Türkçe ayarlanmış olan aygıtlarda kullanıcılara Yunanistan'ın şehirlerini Gümölcine (Yun. *Κομοτηνή* “Komotini”), Dedeoğaç (Yun. *Αλεξανδρούπολη* “Aleksandrupoli”), Kandiye (Yun. *Ηράκλειο* “İraklio”) gibi adlarla sunarken; Yunanca dilinde sağlanan hizmette Türkiye'nin şehirleri için Kerasunta (Yun. *Κερασούντα*, Tür. Giresun), Sevastia (Yun. *Σεβάστεια*, Tür. Sivas), Redestos (Yun. *Ραιδεστός*, Tür. Tekirdağ) gibi adlar gösterilmektedir.

1.8.4. Yeradbilim ve Tarih

Tarih, coğrafyayla birlikte yeradbilimin en fazla işbirliği yaptığı bilim dalıdır. Kütükoğlu, yeradlarının tarihçiler için yalnızca belirli bir bölgenin adını ifade etmekten öte bir anlamı olduğunu belirtmektedir. Basit bir yeradının, titiz bir tarihçinin yorumuyla bir toplumun göç hikâyesinden, etnik kökenine pek çok alanda bilgiler barındırdığı keşfedilebilir.⁷⁴ Togan da yeradbilimin tarihyazımında ne denli önemli olduğunu, henüz yeradbilimin emekleme aşamasında olduğu dönemlerde fark

⁷³ “Tepkiler Çığ Gibi”, *Sultanbeyli Kent Meydanı* (2019).

⁷⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2017).

etmiş, *Tarihte Usul* adlı yöntembilim çalışmasında *coğrafi isimler* olarak tanımladığı yeradlarına dikkat çekmiştir. Daha bu dönemde Türkiye coğrafyasındaki yeradlarıyla Orta Asya'dakiler arasında bir bağ olduğunu keşfetmiş; bunların çeşitli boy, aşiret ve şahsiyetlerle ilişkisini kurmuştur. Togan, “*Küçücük tepe, dere, taş, kaya... hatta hudut gösterilmesi zor arazi parçalarına bile isim vermişlerdir*” diyerek Türklerin yeradlarına bakışını son derece isabetli bir biçimde tarif etmiştir.⁷⁵

Arşivlerde yüzyıllardır biriken belgeler, yeradlarıyla doludur. Bunların bir kısmı günümüzde hâlen varolan yerlere aitken, kimileri kaybolmuş, değişmiş ya da dönüşmüştür. Tarihî belgelerde sözü edilen yeradlarının günümüzde nerelere tekabül ettiğinin anlaşılması bu iki bilimin ortak çalışmasıyla mümkündür.

Tarihyazımının yeradlarıyla böylesine yakın alaka içinde olması nedeniyle, yeradlarının incelenmesinin ilk olarak tarih bilimi bünyesinde ele alınması ve tarihçilerce çalışılmaya başlamış olması şaşırtıcı değildir. Ancak özellikle son yüzyılda yeradbilimin kendi metodolojisini geliştirmesiyle yeradbilim tarihten bağımsız bir kimliğe evrilmiş, aynı zamanda tarihyazımına sunduğu katkıları da çeşitlendirmiştir.

1.8.5. Yeradbilim ve Edebiyat

Edebiyat gerek sözlü gerekse yazılı türleriyle bireyi ve toplumsal yaşamı ele alır. İnsanı insana anlatırken inandırıcı ve doğal olmak için hayatın farklı olgularını araştırır, gözlemler ve bulgularını en ince ayrıntısıyla betimler. Yeradları da bu sözlü sanatın hemen her alanında mevcuttur.⁷⁶

Yeradları anlatılan öyküyü gerçekçi ve doğal kılmak adına edebiyatçının başvurduğu başlıca öğelerden biridir. Anlatılan olayda mevzubahis olan yer hayalî bile olsa inandırıcı olması için buranın bir adı olur. Örneğin Türk sözlü edebiyatının en ünlü anlatılarından biri olan Ergenekon Destanı'nda Ergenekon, Türklerin geçit vermez dağlarla çevrili bir coğrafyadan çıkıp tarih sahnesine girdiği efsanevî yerin adıdır.

⁷⁵ Ahmed Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usul*, ed. Pınar Güven (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019).

⁷⁶ Aktay – Aktay, *a.g.e.* 343.

Yeradlarının insan için ifade ettiği anlam, edebiyatta öylesine iyi kavranmıştır ki kimi yeradları edebî sembolizme ve söz sanatlarına dahi malzeme olmuştur. Türk romancı Peyami Safa'nın romanı için seçtiği *Fatih-Harbiye* başlığı, iki yeradından oluşmaktadır ve yeradlarındaki edebî simgelselliğin en bilindik örneklerindendir. Bu başlıkta Fatih ve Harbiye, salt bir yeradı olmaktan öte dönemin Türk toplumunu ikiye bölen Doğulu ve Batılı iki farklı yaşam tarzını, iki farklı dünya görüşünü ifade eden, simgesel adlar olmaları hasebiyle seçilmiştir. Benzer şekilde, 1930'lar İstanbul'unda bohem yaşam tarzıyla özdeşleşen Asmalımescit semtinin bu özelliği, Fikret Adil'in *Asmalımescit 74* adlı eseriyle ölümsüzleşerek Türk edebiyat tarihine girmiştir.

Yeradlarının edebî anlatılara kattığı gerçeklik duygusu, zaman zaman yazarların kaçınmak istediği bir öğe de olmuştur. Örneğin, Türk romanının klasik eserlerinden *Çalıkuşu*'nda başkışı Feride'nin atandığı ve ciddi bürokratik sorunlar yaşadığı vilayetin adı "*B...*" olarak sansürlenir. Bu tür uygulamalara, toplumun belirli bir kesimini gücendirmemek ya da bir topluluğu hedef göstermemek adına başvurulur.

Edebî eserler, belirli yeradlarının kuşaktan kuşağa aktarılmasında ya da unutulmuş, silinmiş yeradlarının yeniden keşfedilmesinde de yararlı olabilir. Edebî bir tür olarak gezi yazısı ya da gezi edebiyatı (İng. *Travel literature*, Fra. *Récit de voyage*) Türk yazınında da önemli bir yere sahiptir. Seyahatname olarak bilinen gezi güncelerinin en önde gelenlerinden biri olan Evliya Çelebi'nin yapıtı, yeradları bakımından eşsiz tarihî bilgiler sunar.

1.8.6. Yeradbilim ve Toplumbilim

Yeradları, toplum belleğinde zaman içinde çeşitli soyut ve duygusal anlamlar kazanabilir veya yeradları çeşitli toplumsal saiklerle zaman içinde değişip dönüşebilir. Bu noktada yeradbilim ve toplumbilimin ortak çalışabileceği bir alan doğar.

Yeradları çoğu zaman, onu üreten ya da sahiplenilen toplulukların duygusal bağ kurduğu bir olguya dönüşür ve toplumsal bellek/kültürel kimlik gibi doğrudan toplumbilimin çalışma alanına dâhil olan konularda bir araştırma nesnesi hâline gelir.

Botolv, yeradlarının kuşaklar boyunca üzerine görüş birliğine varılan bir tür toplum sözleşmesi olduğunu belirtir.⁷⁷

Yeradbilim ve edebiyat başlığında örneklendirdiğimiz Fatih-Harbiye olgusunun benzerleri hâlen toplumda canlı biçimde yaşamaktadır. Bu durum, yeradlarının toplumun çeşitli kesimlerince nasıl algılandığı konusuyla ilgilidir. Örneğin, Roman vatandaşların yaşadığı Sulukule yıllar boyunca “*Çingene mahallesi*” olarak yaftalanmış, Gazimahallesi ve Hacıhüsrev gibi semtler “*Polisin bile giremediği*” tekinsiz yerler olarak anılmış, Tarlabası ve Karaköy genelevler ve fuhuşla özdeşleştirilmiştir.

Taşlıtarla, Gültepe, Kuştepe gibi bir dönem yoğun gecekondulaşmayla özdeşleşen semtler uzun yıllar İstanbul’un yoksulluk ve sefaleti örneklendirmek için anılan yerleri olmuştur. Günümüzde dahi düşük veya yüksek sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine sahip olan çeşitli semtler, bu özellikleriyle birtakım toplumsal basmakalıp söylemlere kaynaklık etmektedir.

Günümüzde İnternet ve sosyal medya ortamında karşılaşılan “Cihangir solcusu”, “Cihangir tayfası”, “Cihangir sanat-sepet tayfa” gibi hakaretamiz tanımların doğuşu, Beyoğlu’nun Cihangir semti sakinlerinin toplumun bir kesimince nasıl algılandığını gösterir. Benzer şekilde *Nişantaşlı* yahut Bağdat Caddesi’ne atıfla *Cadde kızı* gibi terimler bir dönem öylesine sık kullanılan toplumsal klişeler olmuştur ki günümüzde bu yeradları bağlama göre karikatürize ve alay yollu bir kimliğe bürünmüştür.

Yeradları toplumsal değişim ve evrimle de ilgilidir. İdarî değişiklikler, göç, kentsel dönüşüm gibi faktörler, yeradlarının evrimine ve bunların sosyal değişime nasıl uyum sağladığına işaret edebilir. Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus değişimi anlaşmasının ardından Rumca kökenli olan yeradlarının değiştirilmesi, siyasî iradenin ülkenin başka bölgelerinde görülen keyfî ya da kastî kararlarından çok toplumsal değişim ve beklentilerle de ilişkilendirilebilir. Bu durumun tek taraflı olmadığı ve aynı süreçlerin Yunanistan’da da yaşandığı gözardı edilmemelidir. Yeni gelen topluluklar, geldikleri yerde “düşman” ya da “karşı taraf” olarak gördükleri bir zümrenin dilindeki yeradlarını benimsemek istememiş; bu adları kendi dillerindeki

⁷⁷ Botolv Helleland, “Place Names and Identities”, *Oslo Studies in Language* 4/2 (21 Temmuz 2012), 103.

adlarla, çoğu zaman geldikleri yerin adını vermek suretiyle değiştirmişlerdir. Bu tür yeradlarına Yunanistan’da çok daha sık rastlanır. Nea Kalikratya (Yun. *Néa Kalikratya*), Nea Tenedos (Yun. *Néa Tenedos*), Nea Playa (Yun. *Néa Πλάγια*) gibi yerler Türkiye’deki Mimarsinan, Bozcaada ve Tepecik gibi yerlere dayanmaktadır.⁷⁹

Yeradları ayrıca toplumsal belleğin bir parçasıdır. Türkiye’nin çoğu yerinde yaşanan mıntikanın adı, kültürel aidiyetle yakından ilişkilidir. Türk toplumunda bireyler çoğu zaman kendilerini yaşadıkları ya da kökenlerinin dayandığı yerle tanımlarlar. Dil, din gibi her türlü ortak niteliğe karşın, kendi yaşam alanı dışından gelen biri yabancı görülebilir. Türkiye toplumunda yeradlarının toplumsal aidiyetle ilişkisi gayrimüslim cemaatlerde de yaygındır. Hagop Baronyan, mizahî yapıtında Üsküdar’ın iki Ermeni mahallesi olan Selamsız ve Yenimahalle sakinlerini şu sözlerle tanımlar:

*“Selamsızlılar komşusuyla cehenneme bile gitmez istemez, Yenimahalleliler de onlarla cennete... Selamsızlılar şimdi o kadar ayrılmıştır ki Yenimahallelilerden, onları farklı bir millet kabul eder. Birbirlerinin papazlarından kutsanmaz, birbirlerinin kilisesine gitmezler.”*⁸⁰

Yeradlarının, Soyadı Kanunu öncesi edinilen lakaplarda da baskın bir yeri olduğu görülebilir. İstanbul özelinde örneklendirecek olursak Adalı, Kasımpaşalı, Tophaneli, Üsküdarlı, Bahçekapılı, Çeşmemeydanlı gibi yeradlarına dayanan lakaplarla sıkça karşılaşılır.

1.8.7. Yeradbilim ve Antropoloji

Antropoloji son yıllarda pek çok alt dala ayrılmış olsa da çoğu kaynakta hâlen biyolojik antropoloji ve kültürel antropoloji olarak iki ana başlıkta incelenmektedir. Disiplinlerarası çalışmaya en yakın bilim dallarından biri olan antropolojinin yolu, kültürel alanda yeradbilimle de kesişir.

Yeradbilimciler, toplumların yaşadıkları yere ad verme pratiklerinin toplumsal yapıyla, inanç ve ritüellerle nasıl ilişkili olduğunu anlamak için antropolojiye

⁷⁸ Yunancada Nea (Néa) sıfatı “yeni” anlamına gelir.

⁷⁹ Türkiye’deki Kalikratya, Tenedos, Playa gibi yeradları da Rumca kökenli oldukları gerekçesiyle sırasıyla Mimarsinan, Bozcaada ve Tepecik olarak değiştirilmiştir.

⁸⁰ Hagop Baronyan - P. Hilda Teller Babek, *İstanbul Mahallelerinde Bir Gezinti* (İstanbul: Can Yayınları, 2014), 53.

başvurur. Çünkü adlar, antropolojinin de çalışma sahasına giren etnik köken, dinî inanç, topluluklararası akrabalık ilişkileri gibi konularda çok önemli bilgiler barındırır.⁸¹

Çokkültürlü toplumlarda yeradlarının dili, farklı etnik ve kültürel toplulukların bir dağılım atlasının oluşturulmasına hizmet eder. Örneğin, İstanbul'un Anadolu Yakası'ndaki kırsal yerleşmelere ait toponimlerin büyük çoğunluğu çeşitli Türk boy ve aşiretlerinin göç tarihine, bölge sakinlerinin mensup olduğu etnik köken, boy ve aşiretlere ilişkin zengin bilgiler barındırmaktadır.

Belli bir kültürün yayılım gösterdiği sahada yeradlarının gösterdiği benzeşlik veya farklılıklar da antropolojinin konusudur. Zira yeradları toplumların ve kültürlerin çevrelerini algılayış ve tanımlayış biçimlerini yansıtır. Yeradlarında doğaya ilişkin nesnelerin ya da coğrafi unsurların mı vurgulandığı; soy ve kökene ilişkin adların mı seçildiği veya bina/kişi odaklı adların mı daha sık kullanıldığı araştırmacıları çalışılan kültürle ilgili farklı farklı antropolojik yorumlara götürebilir.

Yeradları, kültürlerin, toplumların ve dillerin değişimine nazaran çok daha yavaş bir değişim süreci geçirdiğinden, ait oldukları halkların ve dillerin geçmişten gelen, unutulmuş ya da hâlen yaşayan birçok kültürel değerinden izler taşıyor olabilir.⁸² Günümüz İstanbul'unda dahi geçmişin sosyal örgütlenmesine, dinsel yaşantısına, iktisadî hayatına dair antropolojik ipuçları sunan yüzlerce yeradı bulunmaktadır.

1.8.8. Yeradbilim ve Halkbilim

Halkbilim ya da folklor çoğu zaman antropoloji bünyesinde değerlendirilse de İstanbul gibi yüzlerce yıl başkentlik yapmış kültür üreticisi bir kentte halkbilimsel malzemenin çokluğu ayrı bir başlıkta değerlendirme yapılmasına olanak sağlamaktadır.

⁸¹ Gabriele Vom Bruck - Barbara Bodenhorn (ed.), **An Anthropology of Names and Naming** (Cambridge: Cambridge University Press, 2001), 3.

⁸² Stephan Bühnen, "Place Names as an Historical Source: An Introduction with Examples from Southern Senegambia and Germany", **History in Africa** 19 (1992), 60.

İstanbul'a ait türkü, mâni, ninni ve atasözlerinde İstanbul'a ait yeradlarının sıkça geçtiği görülmektedir.⁸³ Bu kültür ürünlerindeki yeradlarının kimileri uyak yaratmak amacıyla ya da tesadüfî seçilse de kimileri, kültüre ve tarihe ilişkin önemli ipuçları içerir.

İstanbul'daki yeradlarını içeren deyimlere örnek olarak “Atı alan Üsküdar'ı geçmek”, “Üsküdar'da sabah olmak”, “Eğrikapı'nın eğrisi, mahallenin doğrusu”; ninnilere örnek olarak “Yağmura kurdum salıncak/Eyüp'ten aldım oyuncak/Şimdi baban gelecek/Sakın kırma yumurcak”; mânilere örnek olarak “Üsküdar, Kâğıthane, Çamlıca, Bağlarbaşı/Cemâlin ayna mıdır, her gelen bağlar başı” gibi folklor ürünleri sayılabilir.⁸⁴

Türkiye'de pek çok örnekte olduğu gibi İstanbul'da da halk türkülerinde yeradları sıklıkla kullanılan bir motiftir. İstanbul etiketiyle tasnif edilmiş tahminen 100 kadar müzik eseri vardır.⁸⁵ Bu eserlerin de büyük bir kısmı, 19. Yüzyıldan günümüze taşınmıştır. İstanbul'a atfedilen ve İstanbul'daki yeradlarını içeren türküler halk şiirinin biçimlerini, İstanbul'un dil yapısını ve üslubunu, âdet ve geleneklerle bağlantılarını ve İstanbul'un gündelik hayatına dair izleri göstermesi bakımından da önemlidir. “Üsküdar'a Giderken”, “Fındıklı Bizim Yolumuz”, “Beyoğlu'nda Gezersin”, “Ada Sahillerinde Bekliyorum”, “Aksaray'dan Geçerken” gibi İstanbul türkülerini yeradlarıyla özdeşleşmiş, hâlen bilinen müzik yapıtları arasındadır.

Klasik Türk müziğinde de İstanbul'a ait yeradları canlı bir motif olarak kullanılır. Güntekin'in Büyük İstanbul Tarihi'nde kaleme aldığı İstanbul Şarkıları adlı bölümde İstanbul'un semt adlarını içeren şarkıların küçük bir derlemesi görülmektedir.⁸⁶

Halkbilim araştırmaları sözlü kültürün yanı sıra maddi kültür öğelerini de inceleme sahasına dâhil eder. İstanbul'da maddi kültür ürünlerinin tanımlanmasında

⁸³ Süleyman Şenel, “İstanbul Türküleri”, **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, ed. M. Âkif Aydın - Coşkun Yılmaz, Tarih serisi 1 (İstanbul: İBB Kültür A.Ş. : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2015).

⁸⁴ Abdülkadir Emeksiz, “İstanbul Mânileri, Ninnileri ve Atasözleri”, **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, ed. M. Âkif Aydın - Coşkun Yılmaz, Tarih serisi 1 (İstanbul: İBB Kültür A.Ş. : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2015).

⁸⁵ Süleyman Şenel, “İstanbul Türküleri”, **a.g.e.** (2015).

⁸⁶ M. Âkif Aydın vd. (ed.), “İstanbul Şarkıları”, **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, Tarih serisi 1 (İstanbul: İBB Kültür A.Ş. : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2015).

ve adlandırılmasında yeradlarına sıklıkla başvurulur. Büyükdere tuğlası, Hasköy kiremidi, Eyüp çömlekçileri, Eyüp oyuncakçıları, Şile bezi, cam ve billur ürünleri tarif etmek için kullanılan Beykoz işi terimi bunlara örnektir. Mutfak ve tarımda da üretildikleri semtlerle özdeşleşen Beykoz paçası, Kanlıca yoğurdu, Yedikule marulu, Çengelköy hıyarı, Arnavutköy çileği, Silivri yoğurdu, Sarıyer böreği, Vefa bozası gibi ürünler halk kültürünün bir parçası olduğu için halkbilim kategorisinde ele alınabilir.

1.8.9. Yeradbilim ve Arkeoloji

Tarihî belge ve haritalar bugünün insanı için hiçbir anlam ifade etmeyen yeradlarıyla doludur. Tarihsel süreçte çeşitli nedenlerle terkedilen veya yok olan yerleşmelerin adlarının zamanla unutulması olağandır ancak bu yerlerin adlarının bir biçimde kaydedilmesi ve bilinmesi bilimsel çalışmalar açısından son derece önemlidir. Kuşaktan kuşağa aktarılan yeradları kaybolmuş bir arkeolojik sitin konumunun saptanmasına yardım edebileceği gibi, keşfedilen bir arkeolojik sit de konumu anlaşılamayan bir yeradının nereye ait olduğunu kanıtlayabilir.

Ticaret, göç veya seyahat yollarının çalışılması; savaş meydanlarının, savunma yapılarının, tarihî olayların konumlandırılması arkeoloji ve yeradbilimin işbirliği yaptığı alanlardır. Antik arkeolojinin yanısıra yakın tarih için de yeradları somut kanıtlar sunar. Moda Mektebi Sokağı'na adını veren Ermeni Mıhitarist Koleji veya Üsküdar'ın Bülbüldere semtine adını veren akarsu örneğinde görüldüğü gibi günümüze tek bir kalıntısı dahi ulaşamayan fakat adı günümüze yadigâr kalan okul, çeşme, mescit, dere, tepe gibi pek çok yer vardır. Bunlar, arkeologların kayıp yapıların yerlerini saptaması için son derece yararlı ipuçları sunabilir.

Yine İstanbul üzerinden örneklendirecek olursak İstanbul'un tarihî su yolu ağı üzerine sayısız arşiv belgesi, harita, plan ve kroki, günümüzde neresi olduğu tümüyle unutulan onlarca yeradı içermektedir. Yürütülecek arkeolojik çalışmalarla, su yapılarına ait ortaya çıkarılması olası kalıntılar, eski haritalarda kaydedilen anlaşılmaz yeradlarının açıklığa kavuşturulmasında önemli bir rol oynayabilir.

1.8.10. Yeradbilim ve Siyaset

Devletlerin politikaları, toplumu ve kültürü şekillendirme gücüne sahiptir. Propagandacı bir eğitim ve dayatılmış yasalarla toplumda bir zihniyet değişikliği yaratılabilir. Toplum mühendisliği olarak adlandırılan bu durum daha ziyade sosyolojiyle ilişkilendirilse de egemen siyasî yapıdan ayrı olarak ele alınamayacağından ötürü siyaset biliminin de konusudur.

Eski yeradlarının değiştirilmesi ve çağdaş yeradlarının türetilmesinde dahi siyasî bir bakış açısının mevcudiyeti gözlemlenebilir. Türkiye’de yeradlarının sistemli bir biçimde değiştirilmeye başlaması, İttihat ve Terraki hükûmetlerine dayanır. Bu uygulamalar Cumhuriyet rejimine geçildikten sonra da sürmüştür.⁸⁷ Siyasi erkin bu değişiklikleri, genellikle ülkedeki etnik ve yerel dillerden gelen Türkçe kökenli olmayan yeradlarını değiştirmesi yönelik olmuş ve çeşitli dönemlerde bu duruma eleştiriler yöneltmiştir. Siyasi kararlarla gerçekleştirilen yeradı değişiklikleri politikacıların yerel kültürleri asimile etmekle, kültürü tektipleştirmekle ve hayalî coğrafyalar yaratmakla itham edilmelerine neden olmuştur.

İstanbul özelindeki siyasî yeradı kararlarına bakıldığında en çok dromonimlerin yani cadde ve sokak adlarının değiştirildiği göze çarpmaktadır. İstanbul’da gayrimüslim cemaatlerden izler taşıyan yoladlarının değiştirilmesi pek çok akademik çalışmanın da konusu olmuştur.

İstanbul’daki oykonimlere yani yerleşim birimlerine ait adların değişiklikleriyse daha çok Türkiye ve Yunanistan devletleri arasında imzalanan nüfus mübadele anlaşması sonrasında olmuştur. İstanbul’daki yeradlarının Türkçeleştirilmesi ve *gayrimillî* olanların izalesinde dönemin milliyetçi atmosferinin etkili olduğu yadsınamaz. Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasının, İstanbul’un işgalden kurtarılmasının ve Balkanlar’daki anayurt topraklarının yitirilmesinin meydana getirdiği millî duyguların ve zorunlu göç kararının mübadillerde yarattığı psikolojik travmaların da etkisiyle kimi zaman bu taleplerin bizzat halktan geldiği de göz ardı edilmemelidir.

⁸⁷ Sevan Nişanyan, **Hayali Coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Değiştirilen Yeradları** (İstanbul: TESEV, 2011), 13.

1980 yılında gerçekleşen askerî darbeyle işbaşına gelen yönetimin, siyasî anlamlar barındırdığı gerekçesiyle 1 Mayıs, Emek, Devrim gibi mahalle adlarını değiştirmesi de siyasî ad değişikliklerine bir örnektir. Başka dönemlerde çeşitli sivil yönetimlerin de yeni mahalleler oluştururken ya da ad değişikliği yaparken değişik ideolojik değerlere ve kişilere atıfta bulunan isimler kullandığı görülmektedir.

90'lı yıllarda İstanbul Büyükşehir Belediyesi yeni kurduğu toplukonut bölgelerini, bağlı olduğu siyasî partinin logosunda yer alan buğday başağı ve hilâl figürlerinden esinle Başakşehir ve Hilâl Mahallesi olarak tesmiye etmiştir. Yine bazı belediyeler, bünyelerinde kurulan yeni mahallelere dinî değerlerden mülhem Merve, Safa, Veyselkarani, Ahmetyesevi gibi adlar verirken, bazı belediyeler siyasî görüşleriyle özdeşleşmiş kişilerin adlarını cadde ve sokaklara verilmiştir.⁸⁸ Uğur Mumcu ve Kemal Türkler gibi şahsiyetlerin adlarını taşıyan yerleşim yerleri bu tür mahalle adlarına örnek gösterilebilir. Bu yeradlarının seçimi ve verilmesi süreci, bölge toplumunun önkabul ve beklentilerini yansıtması bakımından toplumsal değeri haizdir ve toplumbilimle ortak bir çalışma alanıdır.

1.8.11. Yeradbilim ve Psikoloji

Yeradlarının psikolojiyle olan ilişkisi henüz yeni keşfedilmeye başlamıştır. Çevresel psikolojinin bir unsuru olarak yeradlarının insanların ruh hâlleri, davranışları, algıları ve çevreleriyle olan etkileşimi üzerinde etki sahibi olabileceği anlaşılmıştır. Aynı zamanda yeradları kimliği ve kişiliği biçimlendirme ve toplulukları birleştirme gücüne sahiptir.⁸⁹ Toplumsal bellek ve toplumsal aidiyet gibi kavramlarda yeradlarının etkisine toplumbilim bahsinde değinilmiş olsa da bunların psikolojiyle olan ilgisi de açıktır. Bilhassa Osmanlı ve Türk toplumunu anlamak için mahalle, mahalleli ve hemşehrilik gibi kavramların psikolojik yönlerinin iyi anlaşılması bir gerekliliktir.

⁸⁸ Jean-François Pérouse, “Toponymie stambouliote et mémoires balkaniques : strates, traces et oublis”, **Nommer et classer dans les Balkans**, ed. Gilles de Rapper - Pierre Sintès (École française d'Athènes, 2008), 272.

⁸⁹ Siphokazi Rammile - Abraham Matamanda, “A Place Called Home: An Exploration of Toponyms and Identity”, **Proceedings of the 58th ISOCARP World Planning Congress** (58th ISOCARP World Planning Congress, ISOCARP, 2022), 7.

Yeradları üzerine pek çok önkabul, önyargı ve basmakalıp düşünce türemiştir. Bunlar toplumbilimsel açıdan sıkça çalışılmış olsa da bireysel açıdan da insan psikolojisini ve kişilerarası ilişkileri çeşitli yönlerden etkilemektedir. Sözgelimi Nişantaşı adı zenginlik ve üst gelir gruplarıyla özdeşleştirilirken, Esenyurt göçmenler ve sığınmacılarla; Draman ve Çarşamba İslamî tarikatlarla, Karabayır ve Taşlıtarla yoksulluk ve gecekondulaşmaya anılagelen adlar olmuştur. Bu türden dezavantajlı yeradları üzerinde yapılmış toplumbilimsel çalışmalar olsa da bu yeradlarının ve bunların yarattığı sosyolojik gerçekliklerin insan psikolojisi üzerine olan etkileri henüz yeteri kadar çalışılmamıştır. Kişilerin ilişki içinde oldukları yeradlarına karşı geliştirdiği utanma, çekinme, gizleme ya da örtme dürtüsü, vurgulama ya da öne çıkarma eğilimleri ve kişilerin iç dünyalarında yeradlarını ne gibi değerlerle bağdaştırdıkları üzerine yeradbilim ve psikoloji işbirliğiyle çalışmalar yürütülmesi olasıdır.

1.8.12. Eleştirel Yeradbilim

Eleştirel yeradbilim (İng. *Critical Toponymy*) yeradbilimin bir parçası olduğu gibi birlikte çalıştığı ayrı bir araştırma sahası olarak da kabul edilebilir. Dil ve iktidar arasındaki ilişki 1980'lerden beri üzerinde çalışılan bir konu olmasına karşın, iktidarların yeradlarına yönelik tutum ve politikalarını eleştirel bir bakışla ele alan çalışmalar oldukça yenidir. Bu alandaki ilk çalışmalardan biri olma iddiasındaki 2009 tarihli *Eleştirel Yeradları* (İng. *Critical Toponymies*) adlı eserde bir yere ad vermek iktidarın mekân üzerindeki siyasî bir eylemi olarak tanımlanmıştır.⁹⁰ Eleştirel dilbilimin eğildiği konular arasında sömürgecilik faaliyetleriyle sindirilen azınlık dilleri ve bunlara ait yeradlarının silinmesi; ulusalcı fikir ve ideallerle yapılan ad değişiklikleriyle yeradlarının ve haritaların yeniden şekillendirilmesi, neoliberal ve kapitalist yaklaşımlarla yeradlarının metalaştırılması ve çeşitli tartışmalı adların cadde, sokak, meydan gibi kentlik adlarla toplum geneline dayatılması gibi uygulamalar bulunmaktadır. Henüz Türkiye'deki ve İstanbul'daki yeradlarının eleştirel yeradbilim bağlamında ele alan çok az çalışma mevcuttur.

⁹⁰ Lawrence D. Berg - Jani Vuolteenaho (ed.), **Critical Toponymies: The Contested Politics of Place Naming** (Farnham, England ; Burlington, VT: Ashgate Pub, 2009), 1.

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL'DAKİ YERADLARININ TESPİTİ

2.1. Kıyı Yeradbilimi

Kıyı yeradbilimi (İng. *Coastal toponymy*; Fra. *Toponymie littorale*) deniz, göl ve akarsuların kıyılarında oluşmuş yer şekillerinin adlarını inceleyen bir toponimi dalıdır. Çalışma alanı kıyılarda bulunan koy, körfez, burun, yarımada, yalıyar, kayalık, kumsal, fiyort, kıstak, delta, haliç, bataklık gibi oluşumların adlarıdır. Bu yönüyle hem suadbiliminin bir alt dalıdır hem de bir başka bilim dalı olan kıyı coğrafyasıyla yakından ilişki ve işbirliği içindedir.

Kıyı yeradbilimi terimine alternatif olarak Litonimi (İng. *Littonymy*, Fra. *Littonymie*; Lat. *Litus* “kıyı” ve Yun. *ὄνομα/onoma* “ad” teribinden) sözcüğü türetilmiş olsa da yaygınlığı ve kullanırlığı oldukça sınırlı kalmıştır. Kıyılarda bulunan coğrafi öğelerin adlarını belirten genel bir terim olarak litonim (İng. *Littonym*, Fra. *Littonyme*) sözcüğüne önerilmiş herhangi bir Türkçe karşılığa rastlanmamıştır.

Kıyısız yeradları üzerine yazdığı makalesinde Mhari, adalara kıyasla diğer kıyı şekillerinin adlarının çok daha az kayda geçirildiğini belirtmektedir.⁹¹ Kıyısız yeradları ait oldukları çevreye ilişkin yaratıcı sözlü anlatılar ve halk etimolojileri barındırmasına karşın gerek Türkiye’de gerekse dünyada kıyı yeradbilimi, toponiminin en az üzerinde durulan dallarından biridir. Türkiye’de kıyı coğrafyasına ilişkin çok sayıda çalışma olsa da kıyı yeradbilimi üzerine eğilen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bugüne değin pek üstünde durulmamış olsa da İstanbul’un yeradları dizininde kıyısız yeradları önemli bir yer tutar. Araştırmamız boyunca çeşitli deniz seyrüsefer haritaları ve atlaslar taranarak Karadeniz, Marmara ve Boğaziçi kıyılarının yanı sıra Küçükçekmece, Büyükçekmece ve Terkos gölleri kıyısında çok sayıda yeradı koordinatlarıyla birlikte saptanmıştır. Kıyı yeradları Rumeli ve Anadolu sahilleri olmak üzere sınıflandırılarak listeler hâlinde aşağıda gösterilmiştir.

⁹¹ Leonie Mhari, “Littorally Speaking: Metaphor and Narratives of ‘Weathering’ in Berwickshire’s Coastal Names”, *Journal of Scottish Name Studies* 14/1 (2021).

Liste 2.1 *İstanbul'un Rumeli Sahilinde Saptanan Kıyusal Yeradları (Burunlar)*

Akıntıburnu (41.0680176 29.0459806)	Arap Burnu (41.0574211 28.31294)
Armut Burnu (41.3578877 28.5617834)	Aslan Burnu (41.256561 29.0492467)
Aşıyan Burnu (41.0824887 29.0563072)	Baba Burnu (40.9848702 28.5416667)
Baruthane Burnu (40.9703196 28.8718017)	Cambaz Burnu (41.0605905 28.1209119)
Çalı Burnu (41.2060654 29.1054631)	Çalı Burnu (41.1528679 29.0416147)
Çam Burnu (41.3244033 28.54097)	Çayır Burnu (40.9974696 28.76212)
Dalyan Burnu (41.2561739 29.0385379)	Defne Burnu (41.1739186 29.0697873)
Defterdar Burnu (41.0501463 29.0325875)	Değirmen Burnu (40.9606904 28.6209383)
Delikkaya Burnu (41.5712568 28.1826158)	Ergene Burnu (41.2658434 28.9362258)
Garipçe Burnu (41.214158 29.1113685)	Göllü Burnu (41.0527264 28.5840542)
Güvercin Burnu (41.0483586 28.3906982)	Hacısazlığı Burnu (41.3394811 28.556685)
Kababurun 1 (41.1911635 29.0841654)	Kababurun 2 (41.0703204 28.243639)
Kaldırım Burnu (40.9691992 28.5984034)	Kantal Burnu (41.34502 28.5932117)
Karaburun 1 (41.2459909 29.01038)	Karaburun 2 (41.2497598 29.0827867)
Karakol Burnu (41.4955418 28.2783058)	Karasu Burnu (41.3545723 28.5846984)
Karataş Burnu (41.2520709 28.9818183)	Karataş Burnu 2 (41.2025783 29.0965367)
Karga Burnu (41.0705792 28.2113667)	Kefaldalyan Burnu (40.9700985 28.7196383)
Kılıçburnu Burnu (41.3491455 28.6561296)	Kiliseciksu Burnu (41.25489 29.0602)
Kilitburnu Burnu (41.3498221 28.6502073)	Kilyos Burnu (41.2494348 29.0336787)
Küçükkızıl Burnu (40.969152 28.6866171)	Lüfervolisi Burnu (41.2230191 29.1090667)
Malatra Burnu (41.5668784 28.1853917)	Malos Burnu (41.2726065 28.9191056)
Manda Burnu (40.9732704 28.5950683)	Mesar Burnu (41.1661585 29.05644)
Mesar Burnu (41.1652916 29.05632)	Nalet Burnu (41.135557 29.0605248)
Palamut Burnu (41.3194922 28.5678167)	Paşa Burnu (41.22867 29.1129917)
Rumeli Karaburun (41.3470354 28.6816018)	Salhane Burnu (41.3257217 28.620529)
Saray Burnu (41.0172525 28.9862795)	Sarraf Burnu (41.0630906 29.0404983)
Sıvanka Burnu (41.3301045 28.6158941)	Soğuksu Burnu (40.9698596 28.7378994)
Tarla Burnu (40.9873285 28.7663574)	Tellitabya Burnu (41.1751065 29.0727538)

Tokmak Burnu (41.1089807 29.0588567) Uzunca (Uzunya) Burun (41.2536177 29.0780092)
Yeniköy (Köybaşı) Burnu (41.1230702 29.0716512) Yeşilköy Burnu (40.9551271 28.8215817)
Zeytin Burnu (40.9834255 28.9014645)

Liste 2.2 İstanbul'un Rumeli Sahilinde Saptanan Kıyısız Yeradları (Koy/Körfezler)

Bağlaraltı Körfezi (41.2256492 29.109925)	Baltalimanı Koyu (41.0983796 29.0537046)
Batı Koyu (41.3447157 28.676452)	Büyükdere Koyu (41.1559019 29.0370548)
Çamlık Körfezi (41.5483698 28.1924193)	Çilingöz Körfezi (41.5254633 28.2215981)
Çukurdeniz Koyu (41.2469826 29.03355)	Garipçe Koyu (41.2133288 29.1094748)
Hacıömer Koyu (41.3095243 28.556857)	Haliç Körfezi (41.029232 28.9603586)
Hamsi Koyu (41.2073237 29.1050098)	İstinye Körfezi (41.113745 29.0548899)
Kasatura (Kastro) Koyu (41.5842979 28.1465774)	Kefalağzı Körfezi (41.5750398 28.1660868)
Ketendere Koyu (41.2403576 29.0976712)	Korsan Koyu (41.5720916 28.175406)
Küçükçekmece Koyu (41.0079292 28.772108)	Küçükmalatra Körfezi (41.5546346 28.1850167)
Malatra Körfezi (41.5633331 28.180715)	Marmaracık Koyu (41.2438499 29.0914054)
Mestan Koyu (41.3029216 28.5850954)	Seymenagzı Koyu (41.2536657 29.044092)
Silivri Koyu (41.077632 28.225282)	Sinan Koyu (41.2985785 28.5719646)
Tarabya Koyu (41.1386349 29.0545623)	Uzunya Koyu (41.2485351 29.0714659)

Liste 2.3 İstanbul'un Rumeli Sahilinde Saptanan Kıyısız Yeradları (Diğer Öğeler)

Doğuliman (41.3426537 28.6859792)	Arpa İskelesi (41.4297109 28.4345508)
Demir İskelesi (41.4222933 28.4564168)	Kabataş İskelesi (41.409596 28.4884079)
Manastır İskelesi (41.3152613 28.6547214)	Ağlayan (Gürleyen) Kayalar (41.2083891 29.1064689)
Asaritevfik Kayası (41.4150265 28.4925175)	Dikilikaya (41.1817224 29.07899)
Mavromoloz (Karataş) Kayası (41.2106121 29.0943806)	Öreke Kayalıkları (41.2350286 29.1123039)
Altinkum Plajı (41.1874602 29.0801468)	Baykuş Plajı (41.2486262 28.9911856)
Çiftalan Plajı (41.2624065 28.9416331)	Çiroz Plajı (40.9572543 28.8117766)

Elmaskum Plajı (41.1838329 29.0757919)	Evcik Plajı (41.4506445 28.3840542)
Gümüşdere Plajı (41.2473324 29.0006801)	Güzelce Plajı (40.9963487 28.5184819)
Kısırkaya Plajı (41.2523398 28.9758293)	Menekşe Plajı (40.9792028 28.7707607)
Ormanlı Plajı (41.4084163 28.4907596)	Uzunya Plajı (41.2479206 29.0720904)
Yalıköy Plajı (41.4842951 28.3021202)	Süngertaşı Sahili (41.2747269 28.8861909)

Liste 2.4 İstanbul'un Anadolu Sahilinde Saptanan Kıyasal Yeradları (Burunlar)

Acar Burnu (41.1614022 29.0724263)	Adacıklar Burnu (41.2217418 29.29731)
Anadolu Karaburun (41.2156639 29.3893261)	Ayazma Burnu (41.230101 29.2340358)
Aydınlı Burnu (40.85668 29.2590517)	Bulgurağzı Burnu (41.2166126 29.32727)
Çakal Burnu (41.1059013 29.0723833)	Çeşme Burnu (40.8842102 29.0688567)
Çöplüburun (40.8692398 29.0752133)	Dalyan Burnu 1 40.8124301 29.2836483)
Dalyan Burnu 2 40.9442597 29.10325)	Değirmen Burnu (40.8827981 29.0891043)
Dil Burnu (40.8607944 29.1073843)	Döşeme Burnu (41.2312058 29.2184168)
Elmas Burnu (41.2300709 29.2146617)	Fener Burnu (40.9682708 29.0316667)
Fil Burnu (41.1996164 29.1197174)	Hamidiye Burnu (41.2244128 29.1715873)
Harmanlı Burnu (41.2124858 29.1436348)	İncebel Burnu (40.8050089 29.2635338)
İncekum Burnu (41.2162898 29.3325057)	İnci Burnu (40.991739 29.0160513)
İncirağzı Burnu (41.22068 29.30967)	İskele Burnu (41.1430207 29.8942)
Kadırga Burnu (40.9116337 29.0393328)	Kalpazankaya Burnu (40.8782072 29.052639)
Kandilli Burnu (41.0737824 29.0558983)	Karaca Burnu (41.1325983 29.0917625)
Karamanoğlu Burnu (40.8169801 29.2614567)	Kavak Burnu 1 (41.0088881 29.0095907)
Kavak Burnu 2 (41.1780572 29.0872715)	Kaya Burnu (40.9134706 29.04381)
Kazandibi Burnu (41.2089517 29.13355)	Keleğra Burnu (41.2349018 29.2558583)
Kesikkaya Burnu (41.1611192 29.7520742)	Kozaltı Burnu (41.10886 29.082785)
Kumbaros Burnu (40.87529 29.0573033)	Kurşun Burnu (40.8376152 29.1239389)

Kurtkaya Burnu (41.2309109 29.2649883)	Küçükükum Burnu (41.2292791 29.2709583)
Küpelitaş Burnu (41.2123226 29.35292)	Lâz Burnu (40.9659096 29.040845)
Liman Burnu 1 (40.8135499 29.2926334)	Liman Burnu 2 (40.9067298 29.0564517)
Mağara Burnu (41.1846516 29.51212)	Mehmetçik Burnu (41.0616277 29.0525798)
Mezar Burnu (40.81143 29.3089583)	Mezarlık Burnu (40.88623 29.0558783)
Moda Burnu (40.979172 29.0213361)	Moloz Burnu (40.8792599 29.0710227)
Nakkaş Burnu (41.0379932 29.0310747)	Ocak Burnu (40.9026 29.0451383)
Örcük Burnu (41.1425752 29.8554268)	Pınar Burnu (40.8419174 29.1101383)
Pilavkaya Burnu (41.21126 29.1375083)	Poyraz Burnu (41.2078234 29.1304317)
Sakızada Burnu (40.83392 29.2670583)	Salacak Burnu (41.0233843 29.0067293)
Sarp Burnu (40.8144799 29.2548283)	Selvi Burnu (41.1421186 29.07207)
Süngertaşı Burnu (41.22447 29.28382)	Şapka Burnu (40.9621274 29.0622216)
Şile Burnu (41.1809438 29.613646)	Tahlisiye Burnu (41.2277809 29.2762083)
Tambur Burnu (41.0357077 29.027543)	Tuz Burnu (40.80311 29.256855)

Liste 2.5 İstanbul'un Anadolu Sahilinde Saptanan Kıyusal Yeradları (Koy/Körfezler)

Aydınlı Koyu (40.847581 29.286844)	Bozkoca Koyu (41.1562295 29.7760147)
Çakal Koyu (41.2131218 29.1495025)	Çamlıman Koyu (40.871218 29.0837528)
Çarşı Koyu (40.9090425 29.0557932)	Çengelköy Koyu (41.0488768 29.0522245)
Çıviagzı Koyu (41.15216 29.7886825)	Değirmen Koyu (40.8633049 29.1149184)
Fenerbahçe Koyu (40.9686608 29.0373883)	Halik Koyu (40.8463016 29.1144633)
Haydarpaşa Koyu (40.9952968 29.0225336)	İmranlı Koyu (41.1574504 29.7550436)
İncebel Koyu (40.8076311 29.2638347)	Kabakoz Koyu (41.2170052 29.1620123)
Kalamış Koyu (40.9715818 29.038199)	Kanlıca Körfezi (41.0943924 29.0673766)
Keçilik Koyu (41.1808429 29.1063787)	Keleşra Koyu (41.2305771 29.2571458)
Kilimli Koyu (41.1395739 29.874187)	Madam Marta Koyu (40.8839672 29.0572155)
Moda Körfezi (40.9806034 29.0357178)	Paşabahçe Koyu (41.120209 29.0968787)
Poyraz Koyu (40.903314 29.0522152)	Sadun Boro Koyu (40.8824591 29.0562909)

Süt Koyu (40.8810557 29.0558587) Tuzgözü Koyu (40.8116321 29.2664478)
Tuzla Koyu (40.8128969 29.3251816) Üçpınar Koyu (40.9053734 29.0453756)
Yılanlıkoy (40.9137586 29.0462301)

Liste 2.6 İstanbul'un Anadolu Sahilinde Saptanan Kıyusal Yeradları (Diğer Öğeler)

Asafbey Plajı (40.8787206 29.0883383) Ayanikola Plajı (40.8555099 29.1255617)
Caddebostan Plajı (40.9643458 29.0571389) Elmasburnu Plajı (41.2289316 29.2206498)
Kilimli Kayalıkları (41.1419378 29.8738) Macar Limanı (41.1695339 29.0851002)
Nakibey Plajı (40.8659472 29.1355498) Poyraz Limanı (41.2042437 29.1316617)
Umur Limanı (41.1529222 29.0777176) Viranbağ Plajı (40.8415904 29.1120941)
Yörükali Plajı (40.8591469 29.1127227)

İncelenen haritalarda kıyusal yeradlarının diğer coğrafi öğelere kıyasla çok daha az kaydedildiği ve vurgulandığı; büyük ölçekli haritalarda dahi çok bilinen birkaç burun ve koy dışında kıyusal yeradlarına yer verilmediği görülmüştür.

Burun adları diğer kıyusal yeradlarına oranla şehir yaşamında daha etkin durumdadır. Bunun nedeni burunların kıyı peyzajında daha görülür ve fark edilir coğrafi öğeler olması olabilir. İstanbul'a ait haritalarda Rumeli Yakası'nda 61, Anadolu Yakası'nda 66 tane olmak üzere 127 burun adı tespit edilmiştir. Küçük boyutlu olanlar haritalarda işaretlenmemiş olduğundan, adı yalnızca denizcilik ve balıkçılıkla uğraşanlarca veya yöre halkı tarafından bilinen çok sayıda burun daha olduğu muhakkaktır.

İstanbul ilinde saptadığımız burun adlarının yazımı konusunda birtakım tutarsızlıklar göze çarpmaktadır. Belirtisiz ad tamlaması olarak kurulan burun adlarının genel yazım kuralları uyarınca çoğunlukla ayrı yazıldığı görülmektedir. (Kefaldalyan Burnu, Lâz Burnu vb. gibi) Ancak bunun pek çok istisnası vardır ve burun adlarının bir kısmı gelenekselleşmiş olarak bitişik yazılmaktadır. Bunlar arasında en ünlüsü kuşkusuz Tarihî Yarımada'daki Sarayburnu olmakla birlikte, Boğaziçi'nde Akıntıburnu, Mesarburnu ve Defterdarburnu; Adalar'da Dilburnu ve Değirnenburnu; Marmara kıyılarında Zeytinburnu sayılabilir. Sıfat tamlaması olarak

oluşturulmuş burun adlarıysa hemen her zaman birleşik yazılma eğilimindedir. (Karaburun, Kababurun, Yeşilburun vb.)

Burun adlarının kimileri aynı zamanda yeradlaşmaya (toponimizasyon) uğramıştır. Burunların bulundukları bölgeye, semte ya da buralardaki cadde, sokak, park gibi yerlere adını verdiği birden fazla örnek tespit edilmiştir. Zeytinburnu ilçesi, Sarayburnu semti, Dilburnu Tabiat Parkı, Mesarburnu Caddesi vb. gibi)

Burun adlarında zaman zaman eşadlılığa da rastlanmıştır. İstanbul kıyıları boyunca birbirinden farklı 5 Karaburun, 2 Kababurun, 2 Dalyan Burnu, 2 Liman Burnu, 2 Değirmen Burnu saptanmıştır.

Koy ve körfez adlarıysa geçmişte şehir yaşamını konu alan metinlerde çokça vurgulanmasına karşın günümüzde balıkçılık ve denizcilik gibi konularla ilgilenenler dışında pek bilinmemektedir. Kanlıca, İstinye, Büyükdere, Tarabya, Bebek, Kalamış gibi koy adları geçmişte şehir yaşamındaki önemleriyle edebiyattan musikiye Türk sanatında kendine yer bulmuştur:

*“İstinye körfezinde bu akşam garipliği
Bir mihnetin sonunda teselli kadar iyi”*

Yahya Kemal Beyatlı

Günümüz coğrafyacılığında koy ve körfez terimleri sırasıyla denizin kara içine yaptığı küçük ve büyük girintileri anlatmak için kullanılsa da İstanbulluların günlük dilde bu terimleri gelişigüzel kullandığı görülmektedir. Örneğin çok küçük bir girinti olmasına karşın Kanlıca’daki girinti körfez olarak adlandırılırken, Bebek’teki nispeten büyükçe girinti koy olarak anılır. İstinye’deki girintinin farklı kaynaklarda hem koy hem körfez olarak adlandırıldığı görülmüştür. Araştırmamız boyunca saptanan koy ve körfez türünden coğrafi adların 26’sının Rumeli Yakası’nda, 29’unun Anadolu Yakası’nda bulunduğu; İstanbul kıyılarında toplamda 55 adet koy ve burun bulunduğu saptanmıştır.

İstanbul’da kimi koy ve körfezler, liman olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde liman vasfını yitirmiş olmasına karşın Macar Limanı, Umuryeri Limanı, Paşalimanı, Öküzlimanı, Çamlıman, Büyükliman gibi geçmişte emtia taşınmasında büyük rol oynamış bu yerler, kent belleğinde hâlen bu adlarıyla yaşamaktadır.

Kıyusal yeradları içinde değerlendirilebilecek diğer kategorilerse iskele, sahil ve kumsal isimleridir. Sahil ve kumsalların çoğunlukla dinlence alanı olarak tasarlanmış olması dolayısıyla adları günlük şehir yaşamında yaygın olarak kullanılmaktadır. Koy ve burunlar dışında İstanbul'da 40 adet kıyusal yeradı (Rumeli sahillerinde 29, Anadolu sahillerinde 11) bulunmuştur.

İstanbul iskeleleriyse, günümüz kent yaşantısında yalnızca yolcu ulaşımı odaklı kullanılmakta ve iskeleler bulundukları semtlerin adlarıyla anılmaktadır. Yol, meydan, iskele gibi öğelerin adları yeradbilimde “urbanonim” ya da “kentlikadı” olarak isimlendirilen farklı bir kategori teşkil ettiğinden ve epey kalabalık olduğundan tezimizin kapsamı dışında bırakılmıştır.

İncelediğimiz tarihî İstanbul haritalarında bugünkü sayıdan katbekat fazla iskele adı saptanmıştır. Neredeyse her sahil semtinin ve köyünün farklı amaçlara hizmet eden birden çok iskelesi olduğu görülmektedir. Yolcu iskelelerinin yanı sıra, geçmişte İstanbul kıyılarında hayvan iskeleleri, su iskeleleri, ticaret iskeleleri, nakliye iskeleleri, çöplük iskeleleri ve çok daha küçük boyutlu olan ve *aralık iskelesi* olarak bilinen çok-amaçlı iskeleler olduğu bilinmektedir. Beşiktaş'taki Hayrettin İskeleyi gibi bunların bazılarının özel adlarının bulunduğu görülmektedir. Bu iskelelere ait adların ve kesin konumlarının belirlenmesi İstanbul tarihi açısından önem taşımaktadır. Örneğin, yapıları günümüze ulaşmamış olsa da Manastıriskelesi, Demiriskelesi, Arpaiskelesi, Çakılıskele, Kazlıman, Mayroiskelesi gibi mevki adına dönüşmüş yerler vardır ve bu adlar bölge halkı arasında hâlen yaşamaktadır. Bu tür yeradları geçmişte bölgenin ticari faaliyetlerine ve sosyal yapısına ilişkin bilgiler sunması bakımından son derece önemlidir.

Diğer yandan kıyusal yeradlarının sürekliliği, üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Yerleşim yeri adları kadar olmasa da İstanbul'un kıyusal yeradlarında da siyasî nedenlerle birtakım değişiklikler yapılmıştır. Çeşitli yıllarda yayınlanan *Yeni Tabii Yer Adları* isimli dizinlerde İstanbul ilinde Türkçe kökenli olmadığı gerekçesiyle değiştirilen tarihî kıyusal yeradlarını bulmak mümkündür. Bunlar içinde Mavromoloz Kayası (Karataş), Sırvafka ya da Sıvanka Burnu (Balaban Burnu),

Uzunye ya da Uzunya Burnu (Güvem Burnu), Kaleğra⁹² Burnu (Işıklı Burnu), Kalonero Burnu (Soğuksu Burnu), Papaz Burnu (Yay Burnu), Papas Burnu (Paşa Burnu) gibi örnekleri sıralayabiliriz.⁹³

Kasıtlı ad değişikliklerinden başka, insan müdahalesi sonucu bozulan ya da ortadan kalkan kıyı şekilleriyle birlikte buraların adları da yok olmuştur. Örneğin İstanbul'un güney kıyıları boyunca yapılan dolgular Yenikapı ve Maltepe sahillerinde yer yer 500 metreyi aşmaktadır. Bu dolgular neticesinde irili ufaklı pek çok burun, koy, kumsal, kayalık ve iskele yok olmuş ve adları tarihe karışmıştır. Karadeniz kıyısındaki çok sayıda taş, çakıl ve kum ocağı da bölgenin kıyı şeridinde yıllar içinde değişikliklere neden olmuştur.

2.2. Adaadları (Nesonimler)

Yeradbilimde adalara ait adlar için kullanılan terim nesonim (Yun. *Νησί/νισί* “ada” ve *ὄνομα/ονομα* “ad” terkiminden) veya insulonimdir. (Lat. *Insula* “ada” ve Yun. *ὄνομα/ονομα* “ad” terkiminden) Birbiriyle anlamdaş olan bu iki sözcük de çeşitli kaynaklarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Bir deniz şehri olan İstanbul'un pek çok ada ve adacık olmasına karşın Maltepe açıklarındaki beşi meskûn dördü gayrimeskûn toplam dokuz üyeden oluşan takımada dışındakiler pek bilinmemektedir.

İstanbul'un Marmara, Karadeniz ve Boğaz kıyılarına dağılmış irili ufaklı adalar bulunmaktadır. Marmara Denizi'ndeki adalar, Karadeniz kıyısındaki adalar, Boğaziçi ve göllerdeki adacıklar başlıklar hâlinde tasniflenip adlarının tarihsel gelişimleriyle birlikte aşağıda listelenmiştir.

2.2.1. Marmara Denizindeki Adalar

Marmara Denizi'nde iki farklı takımada teşkil eden, bir kısmı zaman içinde karaya bağlanmış veya suya gömülmüş olan ada ve adacıklar bulunmaktadır. Bunlar,

⁹² Bu ad çeşitli kaynaklarda Kelağra, Kaleğra, Kelara, Gelara imlâlarıyla da kaydedilmiştir. Resmî ad olan Işıklı Burnu yerleşmemiş, günümüzde hâlen Gelara adı yaygın olarak tercih edilmektedir.

⁹³ “Yeni Tabîi Yer Adları 1977 Yeni, Eski ve İllere Göre Dizileri” (T.C. İçişleri Bakanlığı, 1977).

üzerlerinde bulunan tarihî eserlerle de kent tarihinde ve belleğinde önemli yer tutmaktadır.

Aydos Kalesi ve havalisi 1328 yılında fethedilmesine karşın, İstanbul Adaları ya da diğer adıyla Kızıl Adalar'ın fethi 125 yıl sonra, İstanbul kuşatması sırasında gerçekleşmiştir. İstanbul'un fethinden 42 gün önce ele geçirilen adalara uzun yıllar ulaşım güçlüğünün de etkisiyle Müslüman ahali rağbet göstermemiş; adalar 19. Yüzyıl'da düzenli vapur seferlerinin koyulmasına değin birer küçük Rum köyü hüviyetinde kalmıştır.⁹⁴ Bu nedenledir ki geçmişte adalardaki yeradları üzerinde Rumcanın büyük bir etkisi görülmektedir. Yabancı dildeki yeradlarının Türkçeleştirilmesi seferberliği sırasında İstanbul'da en yoğun değişikliğin Adalar'da yaşanmış olması şaşırtıcı değildir. Adalar'da tepe, koy, mevki hatta sokak adlarından oluşan onlarca yeradı bu dönemde Türkçeleştirilmiştir.⁹⁵

2.2.1.1. Kızıl Adalar (Prens Adaları)

Doğu Roma döneminde hem manastırla dolu uhrevî bir inziva mekânı, hem de sabık imparator ve hanedan üyeleri için bir sürgün yeri olan İstanbul adalarına bu nedenle Prens Adaları (Yun. *Πριγκηπονήσια/Pringiponisya*) adı verilmiştir. Adaların Batı dillerindeki egzonimleri de (İng. *Prince's Islands*, Fra. *Îles des Princes*, Alm. *Prinzeninseln*) bu Yunanca addan türemiştir. Nişanyan, yeradları üzerine hazırladığı çalışmasında Türkçede bu takımadanın hiçbir zaman özel bir adı olmadığını söylese de 19. Yüzyıla tarihlenen Türkçe ve yabancı dilli haritalarda İstanbul adalarının Kızıl Adalar biçiminde kaydedildiği görülmektedir. Yazılı belgelerde ise Kızıl Adalar ibaresinin görülmesi 18. Yüzyıl başlarına değin iner. Günümüzde yaygın olarak kullanılmayan bu ad, Türkçeye çok daha yakın dönemlerde giren ve turizm tanıtım kampanyalarında da vurgulanan Prens Adaları adı karşısında gitgide unutulmaktadır. İstanbul adaları, çoğu zaman yalnızca Adalar şeklinde anılmaktadır. Bu şekliyle Osmanlı döneminde bir nahiye adı olarak; Cumhuriyet dönemindeyse ilçe adı olarak benimsenmiştir. Kızıl Adaları oluşturan dokuz ada şunlardır:

⁹⁴ Gaye Ertin, "Tarihte İstanbul Adaları (İlkçağdan 1923'e Kadar)", **Türk Turizm Araştırmaları Dergisi**, (04 Haziran 2022), 6.

⁹⁵ Amil Faruk Gezen - Şengül Öymen Gür, "Tarihsel Süreçte Bir Palimpsest: Büyükada", **Yakın Mimarlık Dergisi** 6/2 (01 Ekim 2022), 228.

Büyükada: İsmiyle müsemma, takımadanın en büyük üyesidir. Yunanca adı olan Πρίγκηπος/Pringipos batı dillerine de geçmiştir. Yabancı dildeki harita ve kaynaklarda çoğu zaman bu adla kaydedilmiştir. Türkçede erken dönem belgelerde Kızılada olarak da kaydedilmiştir.⁹⁶ Bu, takımada için Kızıl Adalar adının kullanılmasına da kaynaklık etmiş olabilir.

Burgaz Adası: Türkçede Burgazada ya da Burgazadası biçiminde birleşik yazımına da rastlanan bu adaya Batı kaynaklarında Antigoni (Yun. Αντιγόνη/Andigoni) denir. Adaların üçüncü büyük üyesidir.

Heybeliada: Adaların ikinci büyük üyesidir. Batılı kaynaklarda Halki ya da Chalki (Yun. Χάλκη/Halki) biçiminde geçmektedir. Antik dönemde Δημόνησος/Dimonisos (Tür. Şeytan/Cin Adası) şeklinde adlandırılmıştır.

Kaşık Adası: Kaşıkadası biçiminde birleşik olarak da yazılmıştır. Adaların en küçük ikinci üyesidir. Burgaz ile Heybeli arasındadır. Üzerinde yerleşim yoktur. Osmanlı dönemi kaynaklarında Türkçe adına rastlanmamıştır. Türkçe yazılı belgelerde Yunanca adıyla Pide ya da Pita (Yun. Πίτα/Pita) olarak anılmıştır. Kaşık Adası adı, Türkçe olmayan yeradları değiştirilirken adanın kuşbakışı şeklinin bir kaşığı andırmasından esinlenilerek verilmiş olmalıdır.

Kınalıada: Türkçedeki adı, ada toprağının kızıla çalan renginden mülhemdir. İstanbul'a en yakın ada olması hasebiyle Yunancada ve batı kaynaklarında Proti (Yun. Πρώτη/Proti "ilk") şeklinde de adlandırılmıştır. Takımadanın dördüncü büyük üyesidir.

Sedef Adası: Türkçe kaynaklarda kimi zaman Sedefadası ya da Sedefada şeklinde de kaydedilen bu adanın büyük bölümü özel mülk statüsündedir. Yabancı kaynaklarda (Yun. Αντιρόβυθος/Androvithos ya da Τερέβινθος/ Terevinthos) olarak kaydedilmiştir. 1850'lerden önce gayrimeskûn çoğu ada gibi buranın da halk arasında Tavşan Adası ya da Tavşanlıada biçiminde adlandırıldığı bilinmektedir. Bu nedenle günümüzde Tavşan Adası olarak adlandırılan adacıkla karıştırılmaması gerekir. Sedef Adası adı ilk kez 1862'ye tarihlenen bir kaynakta görülmüştür.⁹⁷

⁹⁶ Gezen - Öymen Gür, a.g.e., 231.

⁹⁷ Orhan Erdenen, **İstanbul Adaları** (İstanbul: Belediye Matbaası, 1962) 9.

Sivriada: Adaların epey açığında ismiyle müsemma koni biçimli sarp bir adacıktır. Mevcut adı Yunancadan çeviri yoluyla Türkçeye girmiş olmalıdır. (Yun. *Οξεία/Oksiya* “sivri”) Hemen yakınındaki Yassıada’yla birlikte Hayırsız Adalar olarak adlandırılırlar.

Tavşan Adası: Takımadanın en güneydeki ve yüzölçümü bakımından en küçük üyesidir. Tavşanada ya da Tavşanadası şeklinde birleşik biçimde yazımlarına da rastlanmıştır. Halk arasında bilinen adı bu şekilde olsa da Harita Genel Müdürlüğü kaynaklarında Hayırsızada; kimi diğer çevrimiçi servis sağlayıcılarının haritalarında Balıkçı Adası adıyla kaydedilmektedir. Bu durum, İstanbul gibi bir şehirde hâlen yeradlarının standartlaşmamış olmasına somut bir örnek teşkil etmektedir. Batı kaynaklarında Neandros (Yun. *Νέανδρος*) biçiminde kaydedilmiştir. Yukarıda değindiğimiz gibi İstanbul’daki gayrimeskûn adaların birden fazlasına Tavşan Adası yakıştırması yapıldığından; bu adla karşılaşıldığında hangi adadan söz edildiği hususu teyit edilmelidir.

Yassıada: Sivriada’yla birlikte Hayırsız Adalar olarak adlandırılır. Sivriada’nın sivri şekline karşıt dümdüz ve yassı görünümü nedeniyle bu şekilde adlandırılmıştır. Türkçedeki ad Yunancadan (Yun. *Πλάτη/Plati* “düz”) çeviri olmalıdır.

İstanbul’un adaadları içinde özellikle üstünde durulması gereken bir nokta da Yassıada’dır. Yassıada Türk yakın tarihinde önemli siyasî olaylara sahne olmuştur. 1965 yılında 23. Hükûmet’e karşı gerçekleşen askerî darbe sonrasında Başbakan Adnan Menderes ve birkaç milletvekili cunta idaresince Yassıada’da kurulan mahkemelerde yargılanmıştır. Bu yargılamalar neticesinde Menderes dâhil 15 kişi idam cezasına mahkûm edilmiştir. Türkiye tarihinin en tartışmalı ve şaibeli yargılamalarından birine sahne olan Yassıada’nın adı bu yönüyle antidemokratik askerî müdahalelerle özdeşleştirilmiş; darbenin izlerini silmek ve idam edilen Başbakan Adnan Menderes’e karşı yapılan muameleyi protesto etmek amacıyla adanın adı 2013 yılında İstanbul İl Genel Meclisi tarafından “Demokrasi ve Özgürlükler Adası” olarak değiştirilmiştir.⁹⁸

Değişiklik İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Meclisi kararıyla ve tüm partilerin oybirliğiyle yapılmıştır. Oysaki yeradları geçmişten gelen birer kültür

⁹⁸ Bengi Bezirgan-Taniş, “Karanlık Geçmişten Karanlık Mirasa: Yassıada ve Robben Adası’nda Hafıza Mekânlarının İnşası”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 25/2 (29 Nisan 2022), 169-187.

mirasıdır ve Yassıada, evsahipliği yaptığı tartışmalı yargılamalar kadar adıyla da yakın tarihimizin bir parçasıdır. Kanımızca, demokrasi ve özgürlük sözcükleri adada kurulan müze, konferans salonu, otel, meydan gibi yerlerin adlarında vurgulanmalı; adada demokrasi temalı gelenekselleşecek sempozyum ve etkinlikler tertiplenmeli; fakat tarihî Yassıada adı tarihimizin bir parçası olarak kabul edilip iade edilmelidir.

2.2.1.2. Tuzla Adaları

İstanbul'un az bilinen bu adaları, biri hariç tümüyle gayrimeskûndur. Üçü kıyı düzenlemeleri nedeniyle karaya bağlanarak ada özelliğini yitirmiştir. Tuzla Adaları şunlardır:

İncir Adası: Özel mülk olan bu ada Türk iş insanı Rahmi Koç tarafından satın alınmıştır. Üzerinde mevsimlik konut olarak kullanılan birkaç yapı vardır. Kimi resmî kaynaklarda Koçun Adası şeklinde geçmektedir. Kaynaklarda Hırvatın Adası ya da Issızada olarak da kaydedildiği görülmüştür.

Fener Adası: İncir Adası'nın yanibaşında, gayrimeskûn bir adadır. Üzerinde pek çok sıçan yaşadığı için Sıçan Adası olarak bilindiği gibi kimi resmî kaynaklarda Hayırsızada olarak da kaydedilmiştir.⁹⁹ Üzerinde bulunan Kutluca Feneri nedeniyle Fener Adası adıyla daha çok bilinmektedir.

Şemsiye Adası: Tuz Burnu'nun hemen ucunda ufak bir adacıktır. Geçmişte üzerinde açılmış bir şemsiyeyi andıran tek bir ağaç bulunduğu için bu şekilde adlandırılmıştır.

Korsan Adası: Şemsiye Adası açığında küçük bir kayalıktır. Harmankaya adıyla da kaydedilmiştir.

2.2.1.3. Karaya Bağlanan Adalar

Tuzla açıklarında bulunan ve Kızıl Adalar kadar tarihî ve arkeolojik öneme sahip yerler olmasına karşın sanayi bölgesinin içinde kalmış üç ada daha vardır.

Pavli Adası: Günümüzde bir köprüyle karaya bağlanmış durumda olan ada aynı zamanda Aydınbey Adası olarak da adlandırılmaktadır. Eski haritalarda Mavronisi

⁹⁹ Hayırsızada teriminin bir özel ad olmaktan ziyade üzerinde yerleşim olmayan ve işlevsiz görünen adalara verilen genel bir sıfat olduğu anlaşılmaktadır. Kızıl Adalar'ın üç üyesi de bu şekilde adlandırılmıştır.

(Yun. *Μαύρο Νησί* “Kara Ada”) şeklinde de kaydedilmiştir. Pavli adının da Yunancadan Türkçeye geçmiş olduğu aşikârdır. (Yun. *Παυλή/Pavli*)

Ekrembey Adası: Eski harita ve kaynaklarda Aya Andrea (Yun. *Άγιος Ανδρέας/Ayos Andreas*) ya da Eşek Adası şeklinde de adlandırılır. Tuzla Tersanesi’nin inşasıyla karaya bağlanmıştır.

Sakız Adası: Ekrembey Adası’nın yanı başında olup aynı akıbete uğrayarak tersane arazisi içinde kalmış ve karaya bağlanmıştır.

2.2.1.4. Diğer Adalar

Balık Gölü Adaları: Tuz Burnu’yla Sakız Adası arasında oluşan bir lagün gölü olan Balık Gölü’nün (Kâmil Abduş Gölü) içinde yer alan iki adsız adacıktır.

Vordonos Adası: Aslen Kızıl Adalar’ın bir üyesi olmasına karşın 1010 yılında meydana gelen deprem sonucu oluşan yer çökmesiyle deniz sularına battığı kaydedilen bir ada vardır. Yunancada *Βόρδωνες/Vordones* olduğu bilinen adı, kaynaklarda Vordonos, Vordonisi, Vordones gibi çeviriyazımlarla gösterilir. Üzerindeki manastırla birlikte sulara gömüldüğü bilinen adanın iki yüksek noktası kıyıda seyrüsefer için son derece tehlike yaratan bir kayalık olarak çıplak gözle dahi fark edilebilmektedir. Üzerlerine birer çakarfener yerleştirilen bu kayalıklardan Maltepe’ye yakın olanı Türkçede Dilek Kayalığı (Büyükvordonos), Bostancı’ya yakın olanı Yıldız Kayalığı (Küçükvordonos) olarak adlandırılır. Kaynaklarda geçen diğer adları Batık Adalar, Çöken Adalar, Kayıp Adalar veya Manastır Kayalıkları’dır.

Yıldız Kayalığı’nın üzerindeki fener Sığlıca Feneri, Dilek Kayalığı’nın üzerindeki fener Dilek Feneri olarak bilinir. Goltz Paşa’nın 19. Yüzyıla ait Almanca haritasında Sığlıca “Sikli Fortunas”, Dilek ise “Batmas Fortunas” olarak kaydedilmiştir.¹⁰⁰ Buradaki Fortunas teriminin anlamı tespit edilememiştir. Fortunas ~Vordonos benzerliği aydınlatılmaya muhtaçtır.

Basit bir kayalığın bile böylesine fazla adı olması yeradbilimsel bakımdan bir zenginlik olsa da İstanbul gibi şehirde hâlen yeradlarının standartlaşmamış olması karışıklıklara sebebiyet vermektedir.

¹⁰⁰ Colmar von der Goltz Paşa, **Karte der Umgegend von Constantinople** (Berlin: Schall & Grund, 1897).

Fenerbahçe Adası: Asıl itibarıyla Fener Burnu ya da Fenerbahçe Burnu olarak bilinen kara çıkıntısının ucunda yer alan bir adacıktır. Bu adacık yüzlerce yıllık süreçte denizin yığıldığı birikintilerle karaya bağlanmıştır. Coğrafyada bu tür karaya bağlı adalara tombolo ya da saplıada denmektedir. Goltz haritasında bu adacık Yılan Adası adıyla kaydedilmiştir.¹⁰¹ Yakın geçmişte Kalamış Marina'sında yaşanan su kirliliği sorunu nedeniyle bu adanın kara bağlantısı yeniden kesilmiş, Fenerbahçe Koyu'ndan Kalamış Koyu'na temiz deniz suyu akışı sağlanmıştır. Böylece yeniden ada hüviyetine bürünen bu yer, bulunduğu semtin ve burnun adına istinaden Fenerbahçe Adası olarak adlandırılmaktadır.

Balıkçı (Mavran) Adası: Küçükçekmece Gölü'nü Marmara'ya bağlayan kanalın ağzında bulunan küçük bir adacıktır. Tarihî Küçükçekmece Köprüsü bu adacık üzerine oturur. İçinde bir çay bahçesi olup çevresi küçük teknelerin yanaşma ve bağlanma yeridir.

Bunun dışında Küçükçekmece Gölü'nü Marmara Denizi'ne bağlayan kanalın ucunda iki adet adacık daha bulunmasına karşın hiçbir kaynakta buralar için özel bir ada rastlanmamıştır. Gölağzı ve Dışkumsal mevkileri olarak bilinen bu yerde, tarihî Menekşe Plajı yer almaktadır.

2.2.2. Boğaz'daki Adacıklar

İstanbul Boğazı'nda ve onun bir uzantısı olan Haliç'te de birkaç ufak adacık bulunmaktadır.

Kızkulesi: İstanbul'un en simgesel yapılarından biri olan Kızkulesi'ne ev sahipliği yapan ufak adacığın özel bir adı yoktur.

Kuruçeşme Adası: Kuruçeşme semti sahilinin 165 m açığında, Galatasaray Spor Kulübü'ne ait olduğu için Galatasaray Adası olarak da bilinen ufak bir adacıktır. “Suada” adıyla bir dönem İstanbul'un en gözde sosyal tesislerinden biri olmuştur. Daha sonra imara aykırı yapı bölümlerinin olduğu gerekçesiyle tesisin büyük bölümü yıkılmış; akabinde adadaki tesis kısmen terk edilmiştir. 2023 yılı itibarıyla bir kısmı mezbelelik hâlinde bulunmaktadır. Osmanlı döneminde sahibinin adına istinaden

¹⁰¹ Goltz Paşa, a.g.e.

Sarkisbey Adası olarak bilinen adacık, Cumhuriyet döneminde bir dönem kömür deposu olarak kullanılmıştır.¹⁰²

Bahariye Adaları: Haliç'in en içeri ucunda Bahariye semti kıyılarında yer alan iki ufak adacıktır. Haliç Adaları da denir.¹⁰³ Üzerlerinde çalılık ve ağaçlar bulunur, çevresi yer yer sazlıktır.

Kukunara Taşları: Kokarunkaya olarak da adlandırılan kayalıklardır. İstanbul Boğazı'nın Garipçe sahilinde yer alır.

Öreke Kayalıkları: Türkçe kaynaklarda Orakiye Kayalıkları, Öreke Taşı, Kör Taş, Örgü Taşı, Roke Taşı, Roket Taşı gibi birbirine çok benzer fakat birbirinden tamamen farklı şekillerde kaydedilmiştir. Rumelifeneri'nde yer alan Öreke Kayalıkları, Antik dönemin en ünlü mitolojik anlatılarından birinin merkezinde yer almaktadır. Boğaz'a bir gemi girmeye çalışıldığında bu kayalıkların çarpışarak gemileri parçaladığına inanılmıştır. Öreke Kayalıkları eski kaynaklarda (Yun. *Συμπληγάδες/Simpligades* “çarpişanlar” ya da Lat. *Cyaneae Insulae* “mavi adalar”) olarak geçmektedir.¹⁰⁴ Öreke Kayalıkları'nın pek çok Batı dilinde egzoni bulunmektedir: (İng. *Symplegades*, Fra. *Symplégades*, Alm. *Symplegaden*) Böylesine önemli bir noktanın bir dünya mirası olarak koruma altına alınıp turizme kazandırılması beklenirken, liman ve mendirek yapılmak suretiyle yok edilmiştir.

2.2.3. Karadeniz Kıyısındaki Adacıklar

Karadeniz, ada ve adacıklar bakımından oldukça yoksuldur. Var olan az sayıda ada ve adacıksa daha ziyade kayalık niteliğindedir. Türkiye'ye ait bulunan birkaç Karadeniz kayalığından bazıları da İstanbul sınırları içindedir. Bunlar:

Soğan Adası: Günümüzde denizin yığıldığı birikintilerle karaya bağlanmış ve bir saplıada (tombolo) hüviyetine bütünmüş olan Soğan Adası, Riva kıyılarına yakın bir konumdadır.

¹⁰² Burcu Özgüven, “Erken Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Yakıt Depolama Tesisleri”, **Trakya Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi** 24/2 (28 Aralık 2023), 76.

¹⁰³ Abdullah Mesut Dindar, **İstanbul Boğazı Kıyı Bölgesinin Jeomorfolojisi, Değişimi ve Gelişimi** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2018).

¹⁰⁴ Şefik Memiş - Mustafa H. Sayar (ed.), “Eski Çağ Deniz Ulaşımında İstanbul Boğazı'nın Anadolu Yakası ve Karadeniz'e Çıkışında Yer Alan Uygun Rüzgar Kutsal Alanı”, **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2 (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 105-111.

Eşek Adası: Riva açıklarında kayalık yapıda küçük bir adacıktır. Riva Adası olarak da bilinir.

Balibey Adası: Kayıp Ada olarak da bilinen bu kayalık da saplıada olarak karaya bağlanmış durumdadır.

Şile Adaları: Adadan ziyade beş parça büyük kayalıktır. Şile Limanı'nın yapımı sürecinde bir kısmı karaya bağlanmıştır.

- **Ocaklıada:** Üzerinde Şile Kalesi'nin bulunduğu adacıktır. Rum halk tarafından (Yun. *Κάστρο/Kastro* “kale”) olarak bilinirdi.
- **Tavşanada:** Ocaklıada'nın yanbaşında küçük bir adacıktır. Rum halk tarafından (Yun. *Μέσα Νησί/Mesa Nisi* “Orta Ada”) olarak bilinirdi.
- **Uçada:** Şile Adaları'nın Martı Adası olarak da bilinen en açıkta bulunan üyesidir. Rum halk tarafından (Yun. *Έξω Νησί/Egzo Nisi* “Dış Ada”) olarak bilinirdi.
- **Uzunada:** Şile Adaları'nın en doğudaki üyesidir.
- **Zeytinada:** Şile Limanı'nın yapımı sırasında karaya bağlanmıştır.

Bunlar dışında Karadeniz kıyılarında resmî olarak adlandırılmamış fakat halk arasında farklı şekillerde anılan pek çok ufak kayalıklar vardır. İmrenli ve Karacaköy adacıkları, Anadolufeneri kıyısındaki Kocataş ve Körtaş, Demirciköy sahilinde Uzunya Adacığı, Kilyos'ta Kalafatya Taşı bunlardan birkaçıdır.

Büyük ve meskûn adaların adları konusunda bir karışıklık olmasa da Marmara, Karadeniz ve Boğaziçi kıyılarına serpilen daha ufak ada ve adacıkların adlandırılmasındaki çokadlılığın ve karışıklığın bir an önce açıklığa kavuşturulması ve resmî belgelerde tek bir adın benimsenmesi gereklidir. Diğer adların varlığı birer toponimi zenginliği olarak yine de kaydedilmeli, gerekirse metin içinde bunlar da zikredilmelidir.

2.3. Bağadbilim (Agronimi)

Yeradbilimin tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü alanlara ait adları inceleyen alt dalı agronimi ya da agroonimi (Yun. *ἀγρός/agros* “tarla, kırsal, arazi” *ὄνομα/onoma* “ad” ter kibinden) olarak adlandırılmaktadır. Şahin, agronim terimine Türkçe karşılık

olarak bağadı terimini; tek bir sözcük olarak Türkçeye aktarılamayan agrotoponim terimi içinse bağadlı yeradı kullanımını önermektedir.¹⁰⁵

İstanbul, tarihi boyunca iaşesi için yakın coğrafyalara bağımlı olmuşsa da şehrin içine kadar yayılan tarım alanlarıyla günlük gereksinimlerini bir ölçüde karşılayabilen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Özellikle Boğaziçi'nde ve şehre yakın köylerle çiftliklerde İstanbul'a gıda sağlayan geniş tarım alanları mevcuttu.

Eski Türkçe yazılmış belgelere ve eski haritalara bakıldığında köylerin ve çiftliklerin yanı sıra tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü otlakların, yaylaların, ovaların, çayırın hatta şahsa ait bağ, bahçe, bostan ve tarlaların bile adlandırılabilirdiği görülmektedir. Özellikle hukukî belgelerde bağadları, çeşitli şahıslara ait toprakların sınırlarının belirtilmesinde sıklıkla kullanılmaktadır. Bağadları genellikle ait olduğu kişinin adından türese de çevresindeki başka bir köy, mevki ya da semt adından türeyenler de bulunmaktadır.

İstanbul'un yeradı varlığına büyük katkıda bulunan bağadları zaman içinde kentleşme nedeniyle kent belleğinden ve kültüründen silinse de kimileri bulunduğu mekilere adını vererek hâlen yaşamaktadır. Bağadlı yerleşim yerlerine ait adlar tezin tasnif bölümünde ayrıca listelenmiştir.

İstanbul'un bağadları bugüne dek çok az çalışılmıştır. Bu konuya özel olarak eğilen, karşılaştığımız az sayıda çalışma içinde Bayrı'nın yeradları listesindeki bağ ve bostanlar bölümüyle¹⁰⁶ Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi*'nin "Bostanlar" maddesi sayılabilir.¹⁰⁷

Farklı kaynaklarda dağınık bir biçimde bulunan bu yeradlarının çoğu kaybolduğundan artık eksiksiz bir listesinin çıkarılmasının güçlüğü ortadadır. Çeşitli kategorilerde saptayabildiğimiz bağadı kategorisindeki yeradları aşağıda listelenmiştir.

Liste 2.7 İstanbul İlinde Saptanan Bağ Adları

¹⁰⁵ İbrahim Şahin, "Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları", **Avrasya Terim Dergisi** 1/1 (2013), 58.

¹⁰⁶ Bayrı, **a.g.e.**, 18

¹⁰⁷ Reşat Ekrem Koçu, "Bostanlar", **İstanbul Ansiklopedisi** (İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kolektif Şirketi, 1963).

Aliağa Bağları

Anarşa Bağları

Evkaf Bağları

Hekimyan Bağ

Hidayetin Bağ

Kınıklı Bağları

Matiyos Bağ

Mösyö Sami Bağ

Pişmiş Bağ

Valide Bağ

Alibahadır Bağları

Eski Bağlar

Filibe Bağları

Helvacı Bağları

Kâniloba Bağları

Kuruçeşme Bağları

Mösyö Bibi Bağ

Necipbey Bağ

Sarapata Bağ

Viranbağ

20. Yüzyıl'a değin kırsal kesiminde yoğun tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü İstanbul'da bağcılığın da yaygın olduğu görülmektedir. Günümüzde TDK bağ sözcüğünü her türlü meyvenin yetiştirildiği yer olarak tanımlasa da Eski Türkçe belgelerde bu sözcüğün daha çok üzüm bahçeleri için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Liste 2.8 İstanbul İlinde Saptanan Bahçe Adları

Bebek Bahçesi

Çavuşpaşa Bahçesi

Değirmen Bahçesi

Fener Bahçesi

Gülgüloğlu Bahçesi

Hanımlar Bahçesi

İncirlibahçe

Kalender Bahçesi

Karabali Bahçesi

Kırkağaç Bahçeleri

Nakkaş Bahçesi

Rüzgârlıbahçe

Taksim Bahçesi

Tepebaşı Bahçesi

Büyükdere Bahçeleri

Çınarlıçeşme Bahçeleri

Felâhî Bahçesi

Fuatpaşa Bahçesi

Hacıosmanefendi Bahçesi

İhlamur Bahçesi

İstinye Bahçeleri

Karaağaç Bahçesi

Karadolap Bahçeleri

Kuleli Bahçesi

Paşa Bahçesi

Soğanlıbahçe

Taşköprü Bahçeleri

Tokat Bahçesi

Bahçe terimi de Osmanlı devri belgelerinde konum tarifi ve çeşitli mülklerin türlerini belirtmek için kullanılan sözcüklerden biridir. Erken dönemde bahçe sözcüğünün çoğunlukla "ağaçlı" veya "eşçarlı/eşcarlı" sözcüğüyle birlikte meyve ağaçlarının yetiştirildiği yer anlamında kullanıldığı görülmektedir. 19. Yüzyıl'dan itibaren değişmeye başlayan toplumsal yapıyla birlikte bahçe sözcüğü de kısmî bir dönüşüm geçirmiştir. O güne değin kentin dışında bulunan, kimileri çeşitli kaynak sularına ve ayazmalara da ev sahipliği yapan ünlü mesire yerlerinin yerini kent merkezinde tasarlanmış dinlence yerleri olan "Millet Bahçeleri" almıştır. Günümüzde de nostaljik bir yaklaşımla canlandırılmaya çalışan millet bahçeleri 19. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren başkent İstanbul'un yanı sıra İzmir, İzmit, İşkodra, Yanya, Trabzon gibi ülkenin çeşitli yerlerinde inşa edilmeye başlanmıştır. İstanbul'da yeni bahçelerin inşası için çayırın, mezarlıkların ve çöplüklerin dönüştürüldüğü kaydedilmektedir. Şenyurt, dönemin kırılğan siyasî atmosferi nedeniyle millet bahçelerindeki "millet" sözcüğünü kullanmaktan kaçınmak amacıyla, halkın buraları "Tepebaşı Bahçesi", "Taksim Bahçesi" gibi bulundukları semtlerin adıyla andığını belirtmektedir.¹⁰⁸

Liste 2.9 İstanbul İlinde Saptanan Bostan Adları

Ağaçayırı Bostanı	Ahmediye Bostanları
Aksu Bostanı	Arap Bostanı
Bal Bostanı	Bâlâtekkesi Bostanı
Belgratkapısı Bostanı	Bucakbağı Bostanları
Büyüklanga Bostanları	Cadı Bostanı (Cadde Bostanı)
Cami Bostanı	Cündî Bostanı
Çavuş Bostanı	Çayır Bostanları
Çeşmebaşı Bostanları	Çingiraklıbostan
Çukurbostan (Altımermer)	Çukurbostan (Edirnekapı)

¹⁰⁸ Oya Şenyurt, "Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde 'Gezinti'nin Mekânları" ve Millet Bahçeleri", **Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi**, (31 Aralık 2018), 163.

Çukurbostan (Sultanselim)	Davutpaşa İskele Bostanı
Dragos Bostanları	Hacı Bostan
Hacıhalil Bostanı	Hacıhüseyin Bostanı
Hacıpiri Bostanı	Hacıvasiloğlu Yuvar Bostanı
Hacıyusuf Bostanı	Hançerli Bostan
Hastaneçayırı Bostanı	Hazreticabir Bostanı
Hisardibi Bostanları	İsmailpaşa Bostanları
Kadırga Bostanı	Karakavak Bostanı
Kaya Bostanı	Kemiklibostan
Kırkavak Bostanı	Kocamustafapaşa Bostanı
Kurt Bostanı	Küçüklanga Bostanları
Lâlezar Bostanı	Langa Yenikapısı Bostanı
Malcı Bostanı	Maltepe Bostanları
Manolaki Bostanı	Mermerkule Bostanı
Paşabakkal Bostanı	Ramızağa Bostanı
Samatya (Kaledibi) Bostanı	Saray-ı Hümayun Bostanları
Sarayaltı Bostanları	Silivrikapısı Bostanı
Sütlübozan	Şekeroğlu Bostanları
Şerbetçiodaları Bostanları	Tarla Bostanı
Tekke Bostanı	Tipo Bostanı
Tokmaklı Bostan	Tulumba Bostanları
Uluyuvar Bostanları	Yenibahçeçayırı Bostanları
Yenikeçe Bostanı	Yolgeçen Bostanı
Yuvanoğlu Andon Bostanı	

Bostanlar, İstanbul kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Gerek şehrin içinde gerekse kırsal kesimde yer alan çok sayıda bostandan çok azı günümüze ulaşabilmeyi başarmıştır. Kuzguncuk ve Surdibi bostanlarının birer kültür mirası olarak korunması için çeşitli kurum ve kuruluşlarca hâlen çaba gösterilmektedir. Şehrin çeşitli yerlerinde saptanan ve haritalara işaretlenmiş 65 adet bostan adı yukarıda listelenmiştir. Bostanlara ait adların üç türlü olduğu görülmektedir. Bunlar sahibinin

adını taşıyanlar, bulunduğu semtin adını taşıyanlar ve betimsel adlılar olarak sınıflandırılabilir.

Liste 2.10 *İstanbul İlinde Saptanan Çayır Adları*

Ahmetağa Çayırı	Azizpaşa Çayırı
Bahariye Çayırı	Baltalimanı Çayırı
Beykoz Çayırı	Budak Çayırı
Burunsuz Çayırı	Büyükdere Çayırı
Cağaloğlu Çayırı	Çavuşbaşı Çayırı
Çırpıcı Çayırı	Çömlekçiler Çayırı
Çubuklu Çayırı	Han Çayırı
Hazinedarağa Çayırı	İbrahimağa Çayırı
İkitelli Çayırı	Kabadik Çayırı
Kâğıthane Çayırı	Kaptanpaşa Çayırı
Karaağaç Çayırı	Karabaş Çayırı
Kasap Çayırı	Kaynarca Çayırı
Kılavuz Çayırı	Köse Çayırı
Kuşdili Çayırı	Küçüksu Çayırı
Lefka Çayırı	Lozan Çayırı
Malaklar Çayırı	Pabuççu Çayırı
Papazın Çayırı	Paşa Çayırı
Pozo Çayırı	Sırıklıçayır
Sultaniye Çayırı	Şam Kapıkethüdası Çayırı
Uzun Çayır	Veliefendi Çayırı
Yenibahçe Çayırı	Yoğurtçu Çayırı

Osmanlı toprak sisteminde çayırılar hayvan otlatılan yerlerdir ve vergi sisteminin önemli bir unsurudur. Bu yönüyle tahrir defterlerinde çayırılarn adları sıklıkla geçmekte; önem taşıyanlar ve boyutça büyük olanlar haritalarda gösterilmektedir. Yukarıdaki listede çeşitli kaynaklarda saptayabildiğimiz 42 adet çayır adı sıralanmıştır.

Liste 2.11 *İstanbul İlinde Saptanan Çiftlik Adları*

Ada Çiftliği	Akçaburgaz Çiftliği
Aksu Çiftliği	Alekoefendi Çiftliği
Alibeyköy Çiftliği	Ali İmbertos Çiftliği
Alipaşa Çiftliği	Altuncuzade Çiftliği
Altuncuzade Çiftliği	Amindos Çiftliği
Angurya Çiftliği	Apostol Çiftliği
Ayamama Çiftliği	Ayastefanos Çiftliği
Azatlı Çiftliği	Balabanlı Çiftliği
Beylikçiefendi Çiftliği	Bilezikçi Çiftliği
Büyükkumköy Çiftliği	Camcı Çiftliği
Cicoz Çiftliği	Çamurlu Çiftliği
Çınar Çiftliği	Çınarlı Çiftliği
Çiroçiftlik Çiftliği	Çoban Çiftliği
Çörekçi Çiftliği	Davutça Çiftliği
Demirciler Çiftliği	Demirkavas Çiftliği
Dereköy Çiftliği	Dereköy Çiftliği
Ergene Çiftliği	Ermeniköy Çiftliği
Esatbey Çiftliği	Eskice Çiftliği
Eskice Çiftliği	Ferhatpaşa Çiftliği
Filadya Çiftliği	Filyos Çiftliği
Furtuna Çiftliği	Gerenbağ Çiftliği
Gürman Çiftliği	Hacıbesim Çiftliği
Hacıkosti Çiftliği	Hacımustafa Çiftliği
Hacıömer Çiftliği	Hamamlı Çiftliği
Harapçı Çiftliği	Hasippaşa Çiftliği
Haydarbey Çiftliği	Haznedar Çiftliği
İbrahimefendi Çiftliği	İnci Çiftliği
İncirli Çiftliği	İngilizalibey Çiftliği
İrve Çiftliği	İzzetpaşa Çiftliği
Kabakoz Çiftliği	Kadirağa Çiftliği

Kalitarya iftliği
Kapadık iftliği
Karakaçan iftliği
Karakızlı iftliği
Karakol iftliği
Karamurat iftliği
Karasinan iftliği
Kartaltepe iftliği
Kaşıkcı iftliği
Keşli iftliği
Kızılağaç iftliği
Kiremitçi iftliği
Kotronya iftliği
Körhasan iftliği
Kumdere iftliği
Kurbağalıdere iftliği
Küçükkumköy iftliği
Lâlâ iftliği
Leylahanım iftliği
Mahirbey iftliği
Mecidiye iftliği
Mertenik iftliği
Mithatefendi iftliği
Muhzırbaşı iftliği
Narlı iftliği
Nurettinbey iftliği
Öksüznaķaş iftliği
Ömerpaşı iftliği
Pandelikâhya iftliği
Petko iftliği
Recepağa iftliği

Kanlıkavak iftliği
Kapanarya iftliği
Karakaçan iftliği
Karakızlı iftliği
Karaman iftliği
Karasinan iftliği
Karavorna iftliği
Kasapayı iftliği
Keeoğlu iftliği
Keşli iftliği
Kirazlı iftliği
Kladina iftliği
Körhasan iftliği
Kruşan iftliği
Kumdere iftliği
Kursan iftliği
Lahonat iftliği
Levent iftliği
Mahirbey iftliği
Makos'un iftliği
Menekşe iftliği
Meşe iftliği
Mithatpaşı iftliği
Nadirağa iftliği
Nayimefendi iftliği
Ortalık iftliği
Ömerefendi iftliği
Pandanița iftliği
Papazlı iftliği
Rabus iftliği
Refikbey iftliği

Resneli Çiftliği	Saadet Çiftliği
Saferusta Çiftliği	Saitbey Çiftliği
Salgır Çiftliği	Salihbey Çiftliği
Samancıyan Çiftliği	Sanderson Çiftliği
Sarıköy Çiftliği	Sarıköy Çiftliği
Sıvadtare Çiftliği	Soğuksu Çiftliği
Sülühane Çiftliği	Şehzade Çiftliği
Şevkibey Çiftliği	Şişliköy Çiftliği
Şükrüpaşa Çiftliği	Taşağıl Çiftliği
Taşağıl Çiftliği	Tatarcık Çiftliği
Tepeseki Çiftliği	Terkostabya Çiftliği
Tikveşli Çiftliği	Tilkiköy Çiftliği
Tomson Çiftliği	Tuğlaharmanı Çiftliği
Valide Çiftliği	Vezirli Çiftliği
Yağcıoğlu Çiftliği	Yağlı Çiftliği
Yahyabey Çiftliği	Yazıcı Çiftliği
Yazla Çiftliği	Yeni Çiftlik
Yeşilhoca Çiftliği	Zincirlikuyu Çiftliği
Zeyisoğlu Dimitri Çiftliği	

Çiftlikler, İstanbul'un iâşesinde ve devletin vergi sisteminde önemli yeri olan bir başka unsurdur. Çiftlikler geniş arazilere yayılan, tarım ve hayvancılık faaliyetleri yürütülen kırsal yerleşmelerdir. Çiftlik çalışanlarının aileleriyle birlikte çiftlik arazisi içindeki müstemilatlarda yaşadığı bilinmektedir. İstanbul'un çoğu köyü, çiftliklerin nüfusunun artarak sürekli yerleşim yerlerine dönüşmesiyle oluşmuştur. Kimi çiftliklerse içinde yaşayanların terk etmesi nedeniyle adlarıyla ve yapılarıyla birlikte tarihe karışmıştır. Yararlandığımız kaynaklarda 159 çiftlik adı saptanmış olsa da bunun nihaî sayı olmadığı muhakkaktır.

Liste 2.12 İstanbul İlinde Saptanan Ova (Düz) Adları

Arnavutdere Düzü

Ayazma Düzü

Bağlar Düzü	Beylik Düzü
Büyükgöl Düzü	Çeşme Düzü
Geren Düzü	Hacılar Düzü
Hünkârsuyu Düzü	Karabulak Ovası
Karapınar Düzü	Kaynarca Ovası
Kiraz Düzü	Kiremitçiler Düzü
Kurtköy Düzü	Kurukavak Düzü
Maltepe Düzü	Sarımehmet Düzü
Saz Ovası	Sultanbeylik Düzü
Uzuncaova	Yeniköy Ovası
Zemin Ovası	

Liste 2.13 İstanbul İlinde Saptanan Kışlak ve Yaylak Adları

Davutpaşa Kışlağı	Humbarhane Kışlağı
Kışlak-1 Hümayun	Köpek Yaylası
Maçka Kışlağı	Mertekli Kışlağı
Rami Kışlağı	Selimiye Kışlağı
Süvari Kışlağı	

Liste 2.14 İstanbul İlinde Saptanan Koru Adları

Abdülmecid Efendi Korusu	Abraham Paşa Korusu
Abrahampaşa Korusu	Amcazade Hüseyin Paşa Korusu
Arifi Paşa Korusu	Ayazağa Korusu
Ayşe Sultan Korusu	Beykoz Korusu
Cemâleddin Efendi Korusu)	Cemile Sultan Korusu
Cemil Molla Korusu	Çiftlik Korusu
Çubuklu (Hidiv İsmail Paşa) Korusu	Çubuklu Korusu
Emirgân Korusu	Emirgân Korusu
Evkaf Korusu	Fethipaşa Korusu
Göldere Korusu	Hadım Korusu
Huber Korusu	Hüseyin Avni Paşa Korusu

Kocakoru	Koru-1 Hümayun
Köy Korusu	Küçükçamlıca Korusu
Mihrabad Korusu	Mustafa Efendi Korusu
Münirbey Korusu	Naciye Sultan Korusu
Naile Sultan Korusu	Prens Sabahattin Korusu
Rasathane (Vaniköy) Korusu	Said Halim Paşa Korusu
Seymen Korusu	Suphi Paşa Korusu
Şehzade Yusuf İzzettin Korusu	Vahdettin Korusu
Validebağ (Adile Sultan) Korusu	Vaniköy (Eski Papaz) Korusu
Vilayetkışla Korusu	Yenikoru
Yıldız Korusu	Yuvankorusu
Zabor Korusu	

Liste 2.15 İstanbul İlinde Saptanan Mera ve Otlak Adları

Akalan Merası	Burunsuz Merası
Çavuşlu Merası	Çörekçi Merası
Davutpaşa Merası	Eskiereğli Merası
Fatih Sultan Otluğu	Hamdipaşa Merası
Ohannesbey Merası	Ortaçeşme Merası
Saya Meraları	Şamlar Merası

Kavak-Çeken'e göre Osmanlı hukukunda otlak, mera, çayır, kışlak ve yayla gibi terimlerin tanımını ve yasal durumunu açık biçimde izah eden hükümler bulunmamaktadır.¹⁰⁹ Günümüzde otlak ve mera; ova ve düz gibi aynı anlama gelen sözcüklerin Osmanlı devri haritalarda birlikte kullanılmasının özel bir nedeni mi olduğu yoksa gelişigüzel mi kullanıldığı açık değildir. Ova ve düz olarak kaydedilen toplam 23 yeradı, mera ve otlak olarak kaydedilen 12 yeradı, kışlak ve yaylak (yayla) olarak kaydedilen 9 yeradı saptanmıştır. Korularsa şehir hayatına sonradan eklenen fakat sonrasında şehir kültürünün ayrılmaz birer parçası hâline gelen yerlerdir. Aslen

¹⁰⁹ Çiğdem Kavak Çeken, "Osmanlı Devleti'nde 19. Yüzyılda Mera, Yaylak, Kışlak, Otlak ve Çayırın Kullanımı İle İlgili Yasal Düzenlemeler ve İhtilaflarla İlgili Örnek Kararlar", **Journal of Turkish Studies** 13/Volume 13 Issue 18 (01 Ocak 2018), 862.

saray, köşk veya yalıların bahçesi olarak oluşturulan bu koruların bazıları, sahiplerinin dünyanın dört bir yanından getirttiği egzotik ağaçlarla süslenmiştir. O dönemde kimileri özel mülk olmasına karşın sahiplerince halkın girişine açılarak bir nevi park olarak kent sakinlerinin kullanımına sunulmuştur. İstanbul korularının büyük çoğunluğu Cumhuriyet idaresince kamulaştırılıp park ve bahçe olarak düzenlenmiştir. İstanbul'da toplamda 45 adet koru adı saptanmıştır.

Yeradbilimde ormanadları için "drimonim" (İng. *Drimonym*, Fra. *Drimonyme*) terimi kullanılır. Türkçede ormanların adlandırılması oldukça yeni bir uygulamadır. Balkanlar'da Deliorman ve İstanbul'da Belgrat Ormanı gibi birkaç istisna dışında Türkçe konuşulan coğrafyada ormanlar için tarihî adlara rastlanmamaktadır. Ormanların adlandırılması daha ziyade ağaçlandırma seferberlikleri sonrası oluşturulan anı ormanlarıyla başlamıştır. İstanbul'da Belgrad Ormanı, Aydos Ormanı, Taşdelen Ormanı, Sultançiftliği-Taşlıtepe Ormanı, Kayışdağı Ormanı gibi yerlerin yanı sıra kişilere ve kurumlara ithafen adlandırılmış ormanlar da bulunmaktadır.

2.4. Dağadbilim (Oronimi)

İstanbul için en çok kullanılan sıfatlardan biri de “Yedi Tepeli Şehir”dir. Her ne kadar Yedi Tepeli yakıştırması Tarihî Yarımada’nın kurulu olduğu arazideki yedi yüksek noktaya istinaden yapılsa da yüksekliği 45 ilâ 75 metre arasında değişen bu tepelerin özel birer adı bulunmaması oldukça ilginçtir.

Yeradbilimin dağ ve tepe adlarıyla ilgilenen alt dalına dağadbilim ya da oronimi (Yun. *Όρος/oros* “dağ” ve *ὄνομα/onoma* “ad” terkiminden) denmektedir.¹¹⁰ Dağ ve tepeler gibi yükselti adları için kullanılan oronim (İng. *Oronym*, Fra. *Oronyme*) terimi için Şahin Türkçede “dağadı” karşılığı önermiştir.¹¹¹

İstanbul ili, her iki yakada da hafif engebeli bir topoğrafya yapısı göstermektedir. Anadolu Yakası’nda, Avrupa’ya göre engebenin bir nebze daha fazla olduğu

¹¹⁰ Cacciafoco - Cavallaro, **a.g.e.**, 3.

¹¹¹ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, **Avrasya Terim Dergisi** 1/1 (2013), 46-58.

görülmektedir. En yüksek noktası 538 metrelik Aydos Dağı olan İstanbul'da engebelerin ekseriyeti 200 metrenin altındaki tepe ve sırtlardan oluşmaktadır.¹¹²

İstanbul ilinin geneline dağılan bu irili ufaklı tepelerin bir bölümü hızla büyüyen şehir alanının içinde kalmıştır. Pek çok yükselti, otoyol, viyadük, havalimanı, toplukonut gibi büyük çaplı üstyapı projelerinin yapımı sırasında ya da taşocağı olarak kullanılmak suretiyle tıraşlanmış veya büyük oranda değişime uğramıştır. Bunların çoğunun adı dahi bilinmese de bazılarının adları çevrelerinde kurulan yerleşim yerlerine aktarılmış; günümüzde semt veya mevki adı olarak yaşamayı sürdürmektedir.

Yerleşim yerinin dışında kalan yükseltilerse büyük ölçüde adlandırılmış tepe ve sırtlardan oluşmaktadır. İstanbul ilinde dağ adını taşıyan saptayabildiğimiz 8 yükselti vardır. Dağ, tepe ve sırt kategorisinde Rumeli Yakası'nda 636; Anadolu Yakası'nda 1093 olmak üzere toplam 1729 oronim tespit edilmiştir.

Liste 2.16 İstanbul İli Rumeli Yakası'nda Saptanan Dağ, Tepe ve Sırt Adları

Acemçayırı T. (28.33881 41.30205)	Açıkkapak T. (28.60228 41.2194274)
Açmalar 1 S. (28.3452217 41.25634)	Açmalar 2 S. (28.3435517 41.24634)
Ağıl T. (28.4116867 41.08047)	Ağıllar T. (28.4192317 41.08302)
Ahmetsırrıpaşa T. (28.55986 41.1369593)	Aile T. (28.087825 41.0658389)
Akbayır T. (28.6699717 41.1970808)	Akçaburgaz T. (28.61831 41.0723094)
Aksicim T. (28.37725 41.3439622)	Aktoprak S. (28.1126783 41.2422409)
Akyar S. (28.1707283 41.3965437)	Alan T. (28.7564131 41.2799512)
Alanlar T. (28.254285 41.291439)	Alantepe (28.7639458 41.2832065)
Ali T. (28.22657 41.4487453)	Alidere S. (28.19052 41.3946112)
Alikostancı T. (28.5275483 41.290809)	Altıkardeşler T. (28.3498917 41.4352613)
Altıntepe (28.16031 41.1768008)	Altuntepe (28.11392 41.0951194)
Ambarpatlatan S. (28.59811 41.0666394)	Ameylibağ S. (28.4089617 41.41212)
Âmindere S. (28.65094 41.292601)	Anbardolduran T. (28.65351 41.27381)
Andıranoglu T. (28.27866 41.300251)	Arabacıkonağı S. (28.2832883 41.3959712)

¹¹² T. Ahmet Ertek, "İstanbul İlinin Jeomorfolojisi", **İstanbul İlinin Coğrafyası**, ed. T. Ahmet Ertek (İstanbul: Türk Coğrafya Kurumu, 2023), 151-180.

Arabakonağı S. (28.66404 41.2608419)	Arabayır T. (28.89895 41.1254828)
Aralık T. (28.4335517 41.4045925)	Arap T. (28.14672 41.56287)
Arap T. (28.31792 41.0699906)	Araplı T. (28.0232 41.1596685)
Arapoğlumekânı T. (28.2898583 41.2572581)	Arapöldüren T. (29.0341 41.1918708)
Araptabya T. (28.55345 41.2129891)	Araptarla T. (28.6521883 41.20471)
Ardıç 1 T. (28.14042 41.1686923)	Ardıç 2 T. (28.14258 41.1759768)
Ardıç T. (28.7585 41.1224307)	Ardıçlı T. (28.1546317 41.5757)
Arıtçı T. (28.0207333 41.20244)	Armutalan S. (28.830238 41.252619)
Armutalan T. (28.8335642 41.2630765)	Armutlu T. (28.12162 41.4637941)
Armutlu T. (28.14809 41.5547485)	Armutlukbayırı S. (28.69675 41.2081)
Armutlutarla T. (28.6199567 40.9665104)	Arnavut T. (28.4621017 41.0541506)
Arpalık T. (28.4596283 41.41861)	Askerkulübeleri S. (28.2073283 41.5328115)
Askermezarı S. (28.7988883 41.2462719)	Aşağıkavak S. (28.38767 41.0661794)
Aşağıkumlu T. (28.9260217 41.21058)	Ateşlikbayırı T. (28.8648419 41.2370745)
Avcı T. (28.78164 41.2531828)	Ayazma S. (28.0285483 41.21735)
Ayazma T. (28.58797 41.2192183)	Ayazma T. (28.42416 41.1062094)
Ayıdere S. (28.2192317 41.51336)	Aynalıdere S. (28.1460967 41.5386315)
Ayrık 1 T. (28.8211783 41.24428)	Ayrık 2 T. (28.8284183 41.2386118)
Ayvalı S. (28.83714 41.1698892)	Ayvalı T. (28.32477 41.34529)
Ayvalık T. (28.84014 41.23089)	Aziz T. (28.2643183 41.4541813)
Bağlar S. (28.0245883 41.1113207)	Bağlar S. (28.3605933 41.1282286)
Bağlar S. (28.45016 41.29252)	Bağlar S. (28.62902 41.26995)
Bağlar T. (28.15252 41.1515478)	Bağlar T. (28.4046417 41.1727692)
Bağlar T. (28.4901117 41.2317409)	Bağlar T. (28.53391 41.1882892)
Bağlar T. (28.60601 41.0050196)	Bağlar T. (28.7118733 41.2049992)
Bağlarüstü S. (28.2063867 41.1433207)	Bağlık S. (28.07549 41.13223)
Bağlık S. (28.1021617 41.2371573)	Bağlık S. (28.11983 41.1163093)
Bağlık S. (28.2678483 41.2068292)	Bağlık S. (28.7602817 41.12697)
Bağlık T. (28.6947883 41.270941)	Bahçelet T. (28.33858 41.4206313)
Bahçelik T. (28.5414917 41.0329705)	Bakacak T. (28.2593928 41.3034206)
Bakkaltarla S. (28.26118 41.3247111)	Balaban T. (28.4009117 41.24397)

Balaban T. (28.60644 41.3086189)	Balık T. (28.2696483 41.37755)
Balıkhane T. (28.5632783 41.2989021)	Barlık T. (28.47539 41.2453309)
Başaklı T. (28.2215867 41.20043)	Bataklık T. (28.8454258 41.24489)
Bayır T. (28.12193 41.1318393)	Bayır T. (28.4622683 41.1159893)
Bayırtarla T. (29.0650983 41.2428712)	Bayramçayırı S. (28.5775217 41.22289)
Bayramçayırı T. (28.5788067 41.2161591)	Bedestan T. (28.37669 41.4426326)
Bedesten S. (28.3455217 41.34084)	Bekârbostanı T. (28.9929939 41.1492873)
Bekçi T. (28.2708983 41.0758006)	Bekiralan T. (28.32973 41.266879)
Bentkarşısı T. (28.31648 41.3603)	Beşagaç T. (28.9071183 41.2329091)
Beşiktepe (28.7817483 41.27328)	Beşmeşeler T. (28.2700108 41.3139243)
Beştaş T. (28.58092 41.2279718)	Bey T. (28.16069 41.5530715)
Beykonağı T. (28.57707 41.298081)	Beytepe (28.3119317 41.39946)
Bıyıklı S. (28.30675 41.3053311)	Bilâl T. (28.76707 41.2268)
Bilemedik S. (28.24641 41.4591613)	Binkılıç S. (28.24154 41.4146875)
Birincikayınlık T. (28.38205 41.3352922)	Bitlitepe (28.65935 40.9818396)
Boğazçayırı T. (28.5234283 41.25013)	Bostanlar T. (28.37541 41.1791792)
Bostantarla T. (28.3029417 41.3552589)	Boyalar T. (28.28042 41.4019025)
Boyalitepe (28.2719317 41.3977075)	Bozacıkuyu T. (28.53241 41.3080911)
Bozalan T. (28.9529217 41.2060909)	Bölükbaşı T. (29.0054117 41.1976217)
Büyükalan T. (28.8945822 41.2375838)	Büyükarmutlu T. (28.15346 41.5574115)
Büyükbentüstü T. (28.94637 41.1818392)	Büyükdoğan T. (29.01369 41.1803724)
Büyükhamidiye T. (28.5523433 41.1524593)	Büyükkara T. (28.4513483 41.25779)
Büyükkara T. (28.67775 41.2507909)	Büyükkartal T. (28.80618 41.1257421)
Büyükkemer T. (28.8092633 41.1620508)	Büyükkıskık T. (28.76942 41.1390293)
Büyükkuşkaya T. (28.3562467 41.3409144)	Büyükören T. (28.4851517 41.347)
Cabırtepe S. (28.71261 41.3123611)	Cadı S. (28.4529583 41.4027125)
Cami T. (28.3046183 41.3707012)	Camitarla S. (28.5881117 41.11229)
Canbaz T. (28.1209567 41.0664689)	Celaliye T. (28.4222283 41.0672789)
Cendere T. (28.9575183 41.1184014)	Cengere T. (28.00622 41.2344591)

Cephanelik T. (28.61052 41.282968)	Ceviz T. (28.5276 41.2592229)
Cevizli T. (28.6855383 41.28794)	Cevizlikbayırı S. (28.6354283 41.2112691)
Çiğertarla T. (28.917103 41.2581124)	Çadır T. (28.6978317 41.1582577)
Çakal T. (28.87503 41.1752008)	Çakal T. (28.9412917 41.1070207)
Çakıl T. (28.68545 41.3295911)	Çakıldaklıdeğirmen T. (28.5100483 41.06405)
Çakıllı T. (28.2931583 41.23187)	Çakıllık T. (28.29351 41.306739)
Çakıllıtorluk T. (28.80551 41.1811284)	Çakmak S. (28.5344917 41.17875)
Çakmakçı T. (29.09745 41.2290995)	Çalıburun T. (28.0275983 41.2226191)
Çallıalan S. (28.33198 41.261099)	Çaltepe S. (28.0110683 41.2295673)
Çamaşır T. (28.4867483 41.0801488)	Çamburnu T. (28.5401583 41.31632)
Çamlık T. (28.6516883 41.3175121)	Çanak T. (28.53076 41.35112)
Çardak T. (28.25659 41.3231878)	Çardak T. (28.74107 41.2343591)
Çatalkaya T. (28.31857 41.41099)	Çatalkaya T. (28.44467 41.2170309)
Çatalkaya T. (28.6645767 41.1285407)	Çatalsakal S. (28.1750317 41.34746)
Çavuşalan T. (28.8222675 41.2773662)	Çavuşköy S. (28.9140783 41.1074407)
Çavuşmezarlığı T. (28.30031 41.1802592)	Çavuşoğlu T. (28.34802 41.4520373)
Çaylaki S. (28.3516517 41.3085689)	Çeltik T. (28.41019 41.3667623)
Çeşme T. (28.0139317 41.1383714)	Çeşmekarşısı S. (28.20368 41.22681)
Çıkır T. (28.7087517 41.2226274)	Çınar T. (28.00554 41.1307493)
Çınar T. (28.66425 41.2983331)	Çınar T. (28.86834 41.1299607)
Çıplak T. (28.11996 41.51765)	Çıplak T. (28.1997483 41.1753992)
Çıplaktepe (28.2238617 41.4057)	Çırçır S. (28.6146217 41.2205965)
Çiçek T. (28.3511483 41.40995)	Çifte S. (28.0457683 41.10325)
Çiftedayı T. (28.9210983 41.12846)	Çiftetepe (28.2811483 41.4342113)
Çifteturluk T. (29.0701494 41.226642)	Çiftlik T. (28.0648258 41.26828)
Çiftlik T. (28.5360886 41.0659101)	Çiftlik T. (28.8536783 41.15666)
Çiftlik T. (28.36222 41.4185025)	Çiğdem T. (28.61243 41.0566706)
Çilingir S. (28.2176883 41.1708324)	Çilingir T. (28.25359 41.1851692)
Çilingir T. (28.6783917 41.1991292)	Çingene T. (28.2350383 41.4058063)
Çingenekonakları T. (28.4659 41.37037)	Çingenetarla S. (28.6663933 41.1747676)

Çingenetarlası S. (28.6081683 41.2332982) Çoban T. (28.7094117 41.1424307)
 Çobankaldırımı T. (28.59476 41.2528219) Çobankışla S. (28.46517 41.4078912)
 Çobankule T. (28.3601617 41.4522187) Çotuklutorluk S. (28.5027483 41.3315322)
 Çuçurga T. (28.44734 41.4179913) Çuka T. (28.35088 41.4011175)
 Çuka T. (28.52706 41.3664488) Çukurca T. (28.0894617 41.3442511)
 Çukurçayır S. (28.59971 41.0966213) Çukurtarla S. (28.45248 41.28807)
 Çüçünü T. (28.31086 41.3498023) Dağbayırı S. (28.6783533 41.16792)
 Dağlıoğlu T. (28.35271 41.4171413) Darboğaz T. (28.62315 41.3492023)
 Darsokak T. (28.3413 41.44386) Davalıdağ T. (29.05922 41.2157983)
 Davalitumba T. (28.78426 41.2073217) Davulcuhöyüğü T. (28.2812783 41.2240218)
 Dayama S. (28.1482983 41.3707812) Dayama T. (28.1428183 41.3597512)
 Dedetepe S. (28.9526791 41.2542916) Defnebayırı T. (28.62537 41.24418)
 Defnelik S. (28.51934 41.282691) Defnelik T. (28.5664617 41.26742)
 Değirmen S. (28.0987617 41.2193591) Değirmen S. (28.11023 41.0928888)
 Değirmen S. (28.1625267 41.4067737) Değirmen S. (28.5712317 41.2292818)
 Değirmen S. (28.6855183 41.281642) Değirmen T. (28.63706 41.263471)
 Değirmenbayırı S. (28.6199917 41.2341718) Değirmenkarşısı S. (28.2951683 41.4660714)
 Demirciyolu T. (29.04741 41.2174109) Demirhane T. (28.32109 41.3663488)
 Demirkapı T. (28.3385483 41.33543) Demiryolu T. (28.4522817 41.4099325)
 Depo T. (28.3278983 41.4604586) Derbent T. (28.24289 41.2535291)
 Derbent T. (28.7892583 41.1562285) Dereköy T. (28.8510783 41.2275927)
 Derinyol S. (28.6874183 41.278381) Derviş T. (28.6336667 41.1636669)
 Devcioğlu T. (28.9174 41.1866708) Devebağırtan T. (28.34853 41.20007)
 Devebayırı T. (29.00206 41.20023) Deveboynu S. (28.58218 41.31037)
 Deveboynu S. (28.9264683 41.2538491) Deveboynu T. (28.2892667 41.4180613)
 Deveboynu T. (28.8764083 41.1446693) Devecikonağı S. (28.6931 41.263331)
 Devciyilmesi S. (28.7508817 41.2385391) Devedere T. (28.35407 41.4590827)
 Devekoşan S. (28.4866583 41.4020188) Develi T. (28.93551 41.19306)
 Devetaşı T. (28.4495 41.1321093) Dışbudak T. (28.2821983 41.2601881)

Dikilitaş S. (28.4966617 41.3398322)	Dikilitaş S. (28.6070517 41.2134383)
Dikilitaş T. (28.1806817 41.11131)	Dikilitaş T. (28.4434417 41.3420411)
Dikilitaş T. (28.4849567 41.283852)	Dikilitaş T. (28.5426483 41.34361)
Dikmemiş T. (28.8138883 41.1745108)	Dikmemiş T. (28.8232267 41.20328)
Dipli S. (28.1041983 41.3423845)	Dişbudaktepe (28.9418078 41.2541017)
Dobrucayamacı S. (28.2580017 41.1071174)	Doğan S. (28.4462983 41.1556608)
Doğan T. (28.3962017 41.0778588)	Doğanca T. (28.3522483 41.2421809)
Dokuzağaç T. (28.3198017 41.283433)	Dokuzağaç T. (28.4847317 41.23477)
Dokuzoba T. (28.83889 41.1992992)	Domuz T. (28.44092 41.1498115)
Domuzgeğrek S. (28.0580817 41.2458109)	Dörtdekarlık T. (28.1055767 41.20123)
Dudupınar S. (28.7035217 41.1611777)	Dutlutorluk S. (28.5255217 41.34588)
Dülgerçukuru S. (28.6130917 41.1371293)	Düzbağ T. (29.0903885 41.2349982)
Düzkıran T. (28.8548717 41.13293)	Ebeler S. (28.44926 41.269621)
Efemin T. (28.38636 41.3261211)	Eğrimeşe T. (28.3011383 41.4033412)
Elmadağ T. (29.0669017 41.2196191)	Elmalı T. (28.918195 41.2162)
Elmas S. (28.21205 41.1613923)	Elmas T. (28.2171683 41.15936)
Elmastorluğu T. (28.6195383 41.29254)	Elmatorlu T. (28.82161 41.2187918)
Erenbayırı T. (28.7525817 41.2289573)	Erikler T. (28.3012483 41.4350074)
Erkekpiren T. (28.50175 41.3433022)	Eskibağlar S. (28.25362 41.1603315)
Eskibağlar T. (28.46349 41.4161925)	Eskiburunsuz T. (28.9576733 41.1421)
Eskiceiftliği S. (28.57603 41.0717394)	Eskiceiftliği T. (28.5594583 41.0852)
Eskifener S. (28.23739 41.1608915)	Eskifener T. (28.2477883 41.1687408)
Eskihamam S. (28.68716 41.2000892)	Eskimandıra S. (29.0041817 41.1281121)
Eskimandıra S. (29.0808983 41.2137991)	Eskimandıra T. (28.98163 41.1412977)
Eskimekân S. (28.2307117 41.3103789)	Eskitabya T. (29.06361 41.1986408)
Evcikyolu S. (28.3845583 41.4230574)	Fatmacık T. (28.47245 41.295641)
Fener T. (28.794395 41.1460007)	Ferah T. (28.32344 41.3488111)
Fetta T.* (28.2988 41.3882912)	Fıçıtepe (28.8794452 41.2421589)
Fındık T. (28.3819 41.1310507)	Fındık T. (28.53643 41.2546391)
Fındıklı S. (28.3361517 41.2768)	Fındıklıbayır T. (28.8484317 41.1722416)
Fırıncık T. (28.2610083 41.3331167)	Fırınlr T. (28.5734417 41.3253611)

Fil T. (28.6597717 41.0964)	Filiboz S. (28.69453 41.1488171)
Filiboz T. (28.69144 41.1335886)	Funda T. (28.7993583 41.1302514)
Garipçe S. (28.0514083 41.0898788)	Garipkuyu T. (28.2690083 41.4427887)
Garotoğlu T. (28.93698 41.13468)	Gâvurbayırı T. (28.5617247 41.0986388)
Gâvurpınarı T. (28.07955 41.07101)	Gâvurtepe (28.4255883 41.3296389)
Gazi T. (28.3183683 41.1386871)	Gazibaba S. (28.50892 41.3077911)
Gazibaba T. (28.5585917 41.22787)	Gaziler T. (28.56036 41.21132)
Geçit T. (28.34716 41.3530177)	Gelevri T. (28.1456783 41.1412607)
Geyik T. (28.1485783 41.47282)	Geyikalan S. (28.83773 41.2202082)
Geyikalan T. (28.77958 41.2588929)	Göl S. (28.0321083 41.1497678)
Gölbaşı S. (28.20952 41.302159)	Göller S. (28.4028567 41.2160009)
Göztepe (28.3395783 41.2354627)	Göztepe (28.3700367 41.28433)
Göztepe (28.42355 41.18213)	Gülsüm T. (28.79777 41.1735)
Güngörmezkarı T. (28.0748318 41.5020185)	Gürgen T. (28.1581783 41.4504987)
Gürgen T. (28.2037 41.3316)	Gürgenlik T. (28.2584317 41.3787424)
Gürlükdere S. (28.6589767 41.2000475)	Güvercin T. (28.3978333 41.05349)
Güvercinlik T. (28.40316 41.3266933)	Hacınıkaya T. (28.65045 41.1992)
Hacınıkulakları T. (28.7168183 41.1715092)	Hacıyerliler S. (28.40467 41.4098513)
Hadımköyyolu S. (28.6361983 41.17501)	Hâlbostanı T. (28.8223617 41.0726606)
Hamdimeşesi T. (28.5227983 41.3343111)	Haritatahtası T. (28.26773 41.256901)
Harman T. (28.2697017 41.3847412)	Harman T. (28.5015417 41.3590946)
Harman T. (28.5252317 41.0464389)	Harman T. (28.61575 41.03851)
Harmantarla S. (28.1005517 41.30097)	Hasan T. (28.341745 41.3668603)
Hasanbaba T. (28.89657 41.1865108)	Hasançeşme T. (28.0874917 41.0970094)
Havuzlar T. (28.9479583 41.17643)	Havyar T. (28.1179883 41.3797788)
Haydut T. (28.45827 41.27857)	Hazirankırmalığı S. (28.14043 41.4497827)
Heybecik T. (28.2397183 41.267219)	Heyliye T. (28.3935983 41.3503089)
Hırsız T. (28.3078983 41.291312)	Hisar T. (28.3723683 41.4465013)
Hocabostan S. (28.69195 41.2253391)	Hocanınçeşme S. (28.1474817 41.2268291)
Hocatepe (28.8233983 41.286249)	Horoğlu T. (28.8882117 41.22215)

Höyük T. (28.38421 41.0860412)	Höyük T. (28.593245 41.1758392)
İhlamur S. (28.62231 41.1445)	İhlamur T. (28.42977 41.08672)
İhlamur T. (28.4501033 41.2366982)	İhlamurluk S. (28.2672183 41.3127311)
İhlamurluk T. (28.3268317 41.3332611)	İhlamurluk T. (28.4332 41.3533266)
İspanaklı T. (28.76503 41.0519806)	İstavroz T. (28.31556 41.4462727)
İstrancayolu S. (28.2823083 41.4663927)	İşık T. (28.01467 41.1214993)
İğrek T. (28.4381383 41.3232122)	İğrekalan T. (28.8546983 41.2196909)
İkincikayınlık T. (28.3770783 41.3367233)	İkiz S. (28.27233 41.11229)
İkiztepe (28.10905 41.15795)	İmamçayırı T. (28.4722 41.3822012)
İncir T. (28.71492 41.15157)	İncirli S. (28.273825 41.30516)
İncirlik T. (28.0730283 41.2336191)	İstanbulbayırı S. (28.43078 41.06037)
İstanbulyolu S. (28.4690033 41.3174411)	İstihkâm T. (28.434665 41.13663)
İstihkâmlar T. (28.14851 41.15723)	İzmitbataryası S. (28.53477 41.2313509)
Kabaağaç T. (28.8878391 41.2495517)	Kabagürgen T. (28.38284 41.28918)
Kabakum T. (28.6480583 41.3373922)	Kabataş T. (28.48479 41.40478)
Kadımezarı T. (28.6663683 41.0669189)	Kadıncşmesi S. (28.05425 41.0730312)
Kadıtepe (28.4269283 41.3785524)	Kadriğa T. (28.4667617 41.0533695)
Kadriye T. (28.62493 41.1376593)	Kâhyaoğlu T. (28.5343117 41.287022)
Kalabaklı T. (28.16482 41.27197)	Kaldırım T. (28.88214 41.2509509)
Kaldırımcık T. (28.4214183 41.3150943)	Kaldırımlar T. (28.5695133 41.3209832)
Kale T. (28.5510417 41.1220286)	Kale T. (28.6616883 41.3128811)
Kale T. (29.07379 41.18843)	Kalebayırı T. (28.23039 41.1399815)
Kalemci S. (28.8501083 41.2097709)	Kaleyolu S. (28.2174783 41.12785)
Kallak T. (28.2053983 41.2116683)	Kamışlıalan S. (28.7810367 41.2116291)
Kanlıbostan T. (29.0030967 41.2305113)	Kanlıgöl S. (28.6878283 41.18936)
Kanlımandıra T. (28.58669 41.0801988)	Kanlımandıra T. (28.8692033 41.1813408)
Kanlıtabya S. (28.57034 41.1439115)	Kapan T. (28.16807 41.5713416)
Kapıcı S. (28.6055783 41.2245009)	Kapıcı T. (28.61149 41.2263818)
Kaplıca T. (28.1681217 41.5012186)	Kar T. (28.400385 41.1637908)

Kara T. (28.70071 41.3329522)	Karaali T. (28.4105917 41.43087)
Karaali T. (28.8092 41.2086792)	Karabalı S. (28.61806 41.2423409)
Karabalı T. (28.6196746 41.2458446)	Karabatak 1 T. (28.76352 41.3004931)
Karabatak 2 T. (28.76287 41.2922831)	Karabayır S. (28.3523334 41.1261693)
Karabayır T. (28.13828 41.5658747)	Karabayır T. (28.5773741 41.2743762)
Karabiber S. (28.19142 41.271051)	Karaca S. (28.1697583 41.45853)
Karacalar T. (28.9835883 41.24634)	Karaçalı T. (28.31681 41.2908141)
Karaçalı T. (28.4926483 41.2976721)	Karaçalıkelemesi S. (28.1426383 41.1876716)
Karaçalılık S. (28.13046 41.24155)	Karakepirler S. (28.03407 41.2328573)
Karakızlı S. (28.28218 41.2189609)	Karaköy T. (28.0584517 41.12978)
Karakuş T. (28.8966213 41.2464705)	Karaman T. (28.3845383 41.3416311)
Karamanlı S. (28.14476 41.11623)	Karamanoğlu T. (28.2397433 41.3800112)
Karamurat S. (28.38959 41.1474385)	Karamurat T. (28.39251 41.13421)
Karanlıkdere T. (28.87221 41.16183)	Karanlıkyazma T. (28.2696183 41.2159709)
Karaoba S. (28.65589 41.2110291)	Karaördek S. (28.1925567 41.4652714)
Karataka T. (28.3191317 41.32363)	Karatepe (28.0216383 41.0529078)
Karatepe (28.38469 41.267759)	Karatepe (28.3950283 41.3156021)
Karatepe (28.51912 41.3582412)	Karatoprak T. (28.4822217 41.1264786)
Karatoprak T. (28.63718 41.256561)	Kartal T. (28.01477 41.1018513)
Kartal T. (28.17351 41.1377607)	Kartal T. (28.2644783 41.11735)
Kartal T. (28.2644783 41.11735)	Kartal T. (28.3329467 41.1643015)
Kartal T. (28.39472 41.11247)	Kartal T. (28.4181517 41.1566393)
Kartal T. (28.4879383 41.0403684)	Kartal T. (28.4885183 41.0869612)
Kartal T. (28.6072017 40.9719304)	Kartal T. (28.64636 40.9693204)
Kartal T. (28.6523717 41.0464611)	Kartal T. (28.7424033 41.16142)
Kartal T. (28.75845 41.3080042)	Kartal T. (28.79794 41.16653)
Kartal T. (28.81821 41.2416891)	Kartal T. (29.0262083 41.2290509)
Kartalkaya T. (28.2709417 41.4554727)	Kartalmandıra T. (28.6296583 41.1949292)
Kartaltepe S. (28.0558617 41.0973387)	Kartaltepe S. (28.2846167 41.14284)
Kartaltepe S. (28.64827 41.1635308)	Kartalyuvabayırı S. (28.63206 41.28523)
Kasapçayırı T. (28.3774867 41.15629)	Kasapmerası S. (28.4614917 41.1518608)

Kastro T.* (28.1424283 41.5739347)	Katıryolu T. (28.2553683 41.4136987)
Katran S. (28.2675117 41.3252922)	Kavak S. (28.21728 41.3259222)
Kavak S. (28.51072 41.281412)	Kavak T. (28.2078883 41.3200722)
Kavakdere S. (28.5706083 41.2189409)	Kavaklı S. (28.6300683 40.98303)
Kavaklı T. (28.1142017 41.5192115)	Kavaklı T. (28.3179483 41.3512111)
Kavaklık S. (28.1964717 41.3093889)	Kavaklık S. (28.8478969 41.2767948)
Kavaklık T. (28.29639 41.36907)	Kavaklık T. (28.7356983 41.1434193)
Kayalıburun T. (28.38257 41.30337)	Kayınlık T. (28.42604 41.4054412)
Kaynaklar S. (28.1533283 41.5322715)	Kaynaklar S. (28.1803067 41.0913694)
Kayranbaşı T. (29.0216383 41.1901816)	Keçialanı S. (28.3072117 41.2533191)
Keçiğreği S. (28.8121469 41.250747)	Keçili T. (28.4772467 41.0454989)
Keçimekânı T. (28.25928 41.4049112)	Keçitarla S. (28.43328 41.3828412)
Kel T. (28.48844 41.07073)	Keleş T. (28.1743083 41.1903608)
Keltepe (28.29321 41.4241787)	Keltepe (28.3706417 41.26053)
Keltepe (28.47343 41.285441)	Kemerler T. (28.4944017 41.279389)
Kemik T. (28.7098783 41.24014)	Kemikharman T. (28.3624233 41.3628312)
Kemikli T. (28.46675 41.3230922)	Kesikkoru T. (28.3038417 41.3914912)
Kestane T. (28.96198 41.11011)	Kestanebayırı T. (29.0219183 41.21316)
Keşiş T. (28.5778683 41.08368)	Keşkekkoru T. (28.25044 41.3024279)
Kıladene T. (28.47263 41.0619094)	Kılçık T. (28.91806 41.2318709)
Kınık T. (27.98797 41.0912094)	Kıraç T. (28.2648717 41.44539)
Kırıklık S. (28.2804117 41.32871)	Kırmataş T. (28.279965 41.30939)
Kırmızı T. (28.19772 41.42615)	Kırmızı T. (28.9724817 41.1044007)
Kısır T. (27.97813 41.1062187)	Kışla S. (28.1071667 41.3525423)
Kışla T. (28.63849 41.30178)	Kışlatarlası S. (28.1285883 41.3236933)
Kışlaüstü T. (28.3817467 41.3807012)	Kızılbahçe S. (28.3778483 41.2335718)
Kızılbahçe T. (28.37751 41.2388409)	Kızılıcık S. (28.0878367 41.24445)
Kızılıcık T. (28.1563783 41.38563)	Kızılıcık T. (28.24033 41.5009086)

Kızılılık T. (28.3798017 41.38747)	Kızıllık T. (28.7182683 41.1397193)
Kızıltoprak S. (28.0553467 41.1124273)	Kızılyarlar S. (28.4211033 41.28269)
Kıztaşı T. (29.022369 41.2382553)	Kil T. (28.81385 41.1889108)
Kilise T. (28.3964983 41.3350533)	Kilibayır T. (28.4600117 41.3390922)
Kiraz T. (28.293745 41.44452)	Kirazdere S. (28.6440017 41.2371609)
Kirazlı T. (28.8069417 41.19408)	Kirazlıkeçe T. (28.95061 41.1299407)
Kirse S. (28.6655183 41.1382579)	Koca T. (28.13585 41.1549178)
Kocaalan S. (28.05089 41.25616)	Kocaarmut T. (28.08647 41.2183565)
Kocabayır T. (28.70785 41.1315893)	Kocabuzağılık S. (28.0892333 41.3039)
Kocaeğrek S. (28.2864317 41.281119)	Kocagölcük T. (28.68451 41.26509)
Kocagürgen T. (28.254979 41.3056477)	Kocakarıköprüsü T. (28.4468817 41.0864106)
Kocakışla T. (28.58843 41.3214189)	Kocakoru S. (28.0938617 41.290141)
Kocaman T. (28.8857633 41.1264993)	Kocatarla T. (29.02142 41.178)
Kocatepe (28.13774 41.1799916)	Kocatepe (28.26606 41.16743)
Kocatepe (28.2860883 41.3772388)	Kocatepe (28.4389067 41.2440691)
Koç T. (28.54823 41.2037509)	Kokar T. (28.23105 41.3004521)
Kokmuş T. (28.98394 41.2033217)	Kore T. (28.2556683 41.4361087)
Koru T. (28.47627 41.3311022)	Koru T. (28.6055417 40.9855696)
Koru T. (28.7306567 41.1675092)	Korubayırı S. (28.18279 41.1531908)
Korucuçardakları T. (28.3549683 41.291699)	Kovankaya S. (28.17966 41.51185)
Kostin S. (28.3276283 41.32913)	Kozburun S. (28.5336467 41.1650585)
Kovankaya T. (28.1870133 41.5216485)	Kozluca S. (28.48109 41.3771176)
Kozlar T. (28.7299317 41.1799192)	Kozluk T. (28.2981117 41.2063217)
Kozluca T. (28.4885167 41.3700012)	Kömürcü S. (28.1857183 41.294519)
Köktima T. (28.56297 41.3801812)	Körkapı T. (28.3337083 41.3195011)
Körkapı S. (28.34485 41.3194911)	Köselelik T. (28.33031 41.35636)
Köroğlu T. (28.42228 41.42838)	Köstemil T. (28.13263 41.2279173)
Köstektarla T. (28.3206483 41.2250618)	Köybayırı T. (28.3273083 41.19766)

Kösteneke S. (28.22932 41.39183) Kulübeler S. (28.4836933 41.3370444)

Kuleli T. (28.3985883 41.4139313) Kum T. (28.3707517 41.12681)

Kum T. (28.32635 41.1510637) Kumalı T. (28.75477 41.1360793)

Kum T. (28.4112667 41.2524672) Kumçukuru T. (28.73796 41.2299782)

Kumar T. (28.4528117 41.2448209) Kumluboğaz S. (28.35088 41.267271)

Kumeyrika T. (28.3583717 41.4054612) Kumluk T. (28.99671 41.19672)

Kumluca S. (28.43966 41.3802936) Kumsallar T. (28.8734533 41.21203)

Kumruca T. (28.38291 41.24506) Kumyolu S. (28.11603 41.1919525)

Kumtarla T. (29.0735933 41.2369424) Kunak T. (28.4665483 41.1452293)

Kumyolu S. (28.2742383 41.2929821) Kurt T. (28.3987983 41.285681)

Kurşun T. (28.4478183 41.0535906) Kurtalan T. (28.82157 41.25544)

Kurt T. (28.51574 41.32263) Kurtdere T. (28.7816583 41.2053283)

Kurtbayırı T. (28.87116 41.15608) Kurtkapan T. (28.5964683 41.3199311)

Kurtgöller T. (28.4129967 41.283491) Kurtpatikaları S. (28.22735 41.4747886)

Kurtkapantabyası T. (28.5224 41.274573) Kurtulmuş S. (28.0470517 41.1785684)

Kurttabya S. (28.5941083 41.1923684) Kurtultu T. (28.0542067 41.1903784)

Kurtulmuş S. (28.1023317 41.11871) Kuruçeşme T. (28.7148617 41.2274209)

Kuruağaç T. (28.50198 41.3768) Kurukavak T. (28.1452167 41.1761508)

Kurugöl T. (28.5174217 41.0219005) Kurumandıra S. (28.41291 41.1134993)

Kurukavak T. (28.58478 41.2511409) Kuş T. (28.49815 41.4005812)

Kuş T. (28.2278783 41.3775912) Kuşkaya T. (28.7196983 41.0910294)

Kuşkaya T. (28.68116 41.1768784) Kuşyuva T. (28.2270917 41.5221829)

Kuşlaryaylası T. (28.4895 41.2062092) Kuyu S. (28.0264 41.05091)

Kuvumcu S.* (28.1424283 41.5739347) Kuzuluk T. (28.3889183 41.18574)

Kuzubayır T. (28.3674217 41.2450981) Küçükbağlar T. (28.9508217 41.1858308)

Kuzuluk T. (28.48081 41.3824212) Küçükhamidiye S. (28.5421517 41.1411893)

Küçükcanbaz T. (28.1591883 41.08759) Küçükkara T. (28.4781617 41.25333)

Küçükharman T. (28.60829 41.0374) Küçükkarabayır T. (28.1328617 41.5640016)

Küçükkara T. (28.67352 41.2384509) Küçükkartal T. (28.9610517 41.2307736)

Küçükkartal T. (28.7923317 41.1067513) Küçükkoru S. (28.1153317 41.281461)
 Küçükkestanecik S. (29.0329183 41.18461) Küçükkuşkaya T. (28.3516 41.34686)
 Küçükköy S. (28.30427 41.2183309) Küçüктаşlı T. (28.9125237 41.2464739)
 Küçükören S. (28.60853 41.2380182) Kül T. (29.02743 41.2419009)
 Kül T. (28.9678588 41.2391578) Künk T. (28.6731117 41.2195091)
 Küle S. (28.59303 41.3085511) Künktarla S. (28.8311417 41.16096)
 Künkulağı S. (28.6989083 41.1657792) Kütüklü T. (28.0458717 41.2316691)
 Küptepe (28.47318 41.23971) Lahana T. (28.49539 41.0908988)
 Kütüklü T. (28.26092 41.276438) Leylegölü T. (28.29114 41.1749324)
 Lambatarla S. (28.07888 41.304059) Maden T. (28.7684267 41.1473485)
 Macaroğlu S. (28.2034983 41.395) Mağara S. (28.2548883 41.5053929)
 Maden T. (28.86224 41.2117817) Mağara T. (28.3215433 41.277762)
 Mağara T. (28.3143483 41.4145725) Mahalleybayırı S. (28.31547 41.1848824)
 Mağlova T. (28.8795083 41.1370107) Mahkemeyolu S. (28.3603 41.35224)
 Mahkeme T. (28.6066 41.2972679) Makasbayırı S. (28.6747417 41.3244722)
 Mahmutpaşatabyası T. (28.5794183 41.1676208) Malkuyu T. (28.56108 41.2457419)
 Malatra T. (28.1784583 41.56906) Maltepe (28.3023383 41.1504208)
 Maltepe (28.1929517 41.1301407) Maltepe (28.7017483 41.1958817)
 Maltepe (28.3785836 41.1820446) Maltepe S. (28.5800683 41.31812)
 Maltepe (28.7835383 41.2946831) Manastır S. (28.8442933 41.2101909)
 Manastır S. (28.27496 41.287851) Manastır T. (28.4820667 41.09096)
 Manastır T. (28.2512483 41.4024588) Manda T. (28.78605 41.1709892)
 Manastır T. (28.72854 41.1087787) Mandıra T. (28.1507717 41.5238)
 Mandıra S. (28.6835683 41.2109183) Mandıra T. (28.55677 41.0438616)
 Mandıra T. (28.31092 41.0971394) Mandıra T. (29.0123383 41.2177809)
 Mandıra T. (28.8604817 41.16692) Marakazharman T. (28.8139683 41.21486)
 Mandırakoru T. (28.19174 41.5330915) Mariyakaya Dağı* (28.1883848 41.4926959)
 Maraşalçardağı S. (28.5415417 41.3220611) Maslaklar T. (28.5649783 41.2380691)
 Maslak S. (28.4863783 41.18711) Maya T. (28.4644917 41.1265007)
 Maslaktepe S. (28.8247283 41.14645) Mekânlarüstü T. (28.3297717 41.278291)
 Mekân T. (28.33438 41.44873) Meradüzü S. (28.00586 41.0420516)

Mera T. (28.4299817 41.0826294) Mertekli T. (28.227855 41.2679181)
Merdiven S. (28.35413 41.3277678) Meşeli T. (28.6065983 41.1093374)
Meşeli S. (28.60066 41.1161893) Meşelik T. (28.54896 41.3208011)
Meşelik S. (28.12812 41.27517) Meşetopu S. (28.6494067 41.1043107)
Meşelik T. (28.6150117 41.272509) Meteoglu S. (28.1754517 41.3896024)
Meşetopu T. (28.50628 41.2362209) Metris T. (28.7204848 41.2853691)
Metris T. (28.67965 41.3081311) Mezarlık S. (28.3253283 41.2439319)
Mezar S. (28.25361 41.3251289) Mezarlık S. (28.5800067 41.1018981)
Mezarlık S. (28.35552 41.1774992) Mezarlık T. (28.4111983 41.0486289)
Mezarlık S. (28.6477383 41.04891) Mızraklı T. (28.19834 41.2182983)
Mezarlık T. (28.65829 41.2524028) Murgu S. (28.91462 41.1218907)
Muratpaşa T. (28.5153683 41.0592183) Mustafaburnu T. (28.2526383 41.3851088)
Musaiskelesi T. (28.42487 41.43086) Nakliyekolu T. (28.5395717 41.284741)
Nakkaş T. (28.3167217 41.4731914) Nalbantçayırı T. (28.5092 41.3704924)
Nalbant T. (28.34003 41.3603612) Naltepe (28.36619 41.41273)
Nalbentmeşe S. (28.0946 41.27378) Nasuhdere S. (28.6435317 41.24163)
Nasariç S. (28.81339 41.14959) Nişan T. (28.4350983 41.0865)
Nirengi T. (28.3817183 41.4103938) Orta S. (28.1012183 41.2647581)
Okkataşları S. (28.2388017 41.34108) Ortabayır T. (28.4450317 41.1435215)
Ortabayır S. (29.07343 41.2446216) Ortabayır T. (28.9294926 41.2472293)
Ortabayır T. (28.51194 41.0189181) Ortabel S. (28.3672917 41.3596523)
Ortabayır T. (29.01984 41.18461) Ortaburun T. (28.0697683 41.1555893)
Ortaburun S. (28.4722983 41.3053611) Ortatepe (28.3736983 41.2458672)
Ortakibel S.* (28.2959683 41.3638423) Osman S. (28.2970017 41.3196989)
Ortayer T. (28.1076983 41.33223) Osmançavuş Dağı (28.4468267 41.24979)
Osmanbey T. (28.53934 41.3834012) Otluk T. (28.5457183 41.17111)
Osmankuyu T. (28.9870083 41.12061) Ömerağatarlası S. (28.15696 41.262051)
Öküzcüeğreği T. (28.2619833 41.28643) Ören S. (28.16426 41.3256211)
Ömerdayı T. (28.52353 41.3924688) Ören T. (28.5697633 41.1962608)

Ören S. (28.6163 41.2133091)	Örençiftlik S. (28.66079 41.18209)
Örencik T. (28.4951717 41.32525)	Örenler T. (28.6185417 41.1729292)
Örenler T. (28.4356117 41.3172211)	Örenliktepe S. (28.64332 41.2281709)
Örenlik T. (28.6421083 41.2318227)	Palamut T. (28.3767117 41.19078)
Palamut T. (28.3474717 41.44151)	Pamuk T. (28.4838 41.10484)
Palavur S. (28.8247733 41.1770608)	Papazkuyu T. (28.8422117 41.1584185)
Papazçayırı T. (28.39376 41.4276313)	Partal T. (28.8702183 41.15008)
Paranga S. (28.8481317 41.2002883)	Paşamevzii T. (28.62103 41.0927694)
Paşaçayırı T. (28.7765817 41.1273528)	Pazarbaşı T. (28.2605067 41.4642014)
Patbıdar T. (28.2086783 41.09684)	Pes T. (28.74503 41.22145)
Perçemkoru T. (28.2855583 41.2934421)	Pınar T. (28.6705583 41.282881)
Peykerpaşatabyası T. (28.53022 41.2409109)	Pırnal T. (28.06591 41.1700592)
Pırlez T. (28.5376617 41.0461389)	Pırnallıburun S. (28.05013 41.1521893)
Pırnal T. (29.04899 41.19965)	Piren T. (28.2144217 41.4045012)
Pilav T. (28.4137483 41.0755188)	Pirenli T. (28.5448583 41.29194)
Piren T. (28.6839 41.1098687)	Pirenlik T. (28.3338783 41.285791)
Pirenlik S. (28.37275 41.3335711)	Poruklu 1 S. (28.47929 41.1909017)
Pirenlik T. (28.6092317 41.26023)	Porukluburun S. (28.5247271 41.2306616)
Poruklu 2 S. (28.5083883 41.1956108)	Poyraz T. (28.1461367 41.0816688)
Porukluburun T. (28.52751 41.2368918)	Ramazan T. (28.23458 41.41989)
Radış T. (28.33478 41.40711)	Recep T. (28.254295 41.4625459)
Raylar T. (28.5461983 41.2405009)	Rokidalıtorluk S.* (28.3346 41.36745)
Rokethane T. (28.6514083 41.3474323)	Sakırgabayır T. (28.3171483 41.17284)
Sakaoğlu T. (28.60299 41.26488)	Sancak T. (28.07881 41.0860594)
Salyangoz T. (28.50149 41.0714994)	Sancaktabyası T. (28.5943817 41.17158)
Sancak T. (28.48865 41.026328)	Sarardı T. (28.5136883 41.023851)
Saplama T. (28.3859483 41.3714924)	Sarıbayır T. (28.2897317 41.4395887)
Sarıbayır S. (28.2353083 41.4644214)	Sarıgölyolu S. (28.3227383 41.4477527)
Sarıbayır T. (28.37859 41.2558)	Sarıköy S. (28.22645 41.18203)
Sarıkaya T. (28.4704117 41.11744)	Sarımeşe S. (28.45546 41.35275)

Sarıköy T. (28.2287683 41.1727424)	Sarıyer S. (28.18198 41.3646388)
Sarımeşe T. (28.40154 41.3093679)	Sarptepi (28.4397517 41.4190325)
Sarmaşık T. (28.6454583 41.1734408)	Satır T. (28.2933983 41.4021588)
Sarvanın S. (28.57901 41.1781484)	Sazlı T. (28.4288117 41.14671)
Sazlı S. (28.55453 41.2895331)	Sazlıtepe (28.9486843 41.2478776)
Sazlıgöl S. (28.1389617 41.2105591)	Sekban T. (28.0213217 41.0812282)
Seçkaya T. (28.3983917 41.2345209)	Semercigölü S. (28.0454517 41.1280093)
Seklemce T. (28.62725 41.30761)	Serban S. (28.46418 41.3609223)
Semerkaya T. (28.2004133 41.4691286)	Seymendere S. (28.15215 41.5079814)
Serez T. (28.4401117 41.4100913)	Sıçka S. (28.39314 41.2253073)
Seyrekburun T. (28.5407817 41.301939)	Sığirtmaç T. (28.4967933 41.0775706)
Sığireğleği S. (28.2337683 41.3217122)	Sırameşelerüstü S. (28.3442317 41.3841836)
Sığıryatağı T. (29.07034 41.1964292)	Sırtköy T. (28.17673 41.1988883)
Sırayarlar S. (28.13504 41.1883908)	Sıvat T. (28.5479983 41.3086432)
Sırttarla T. (28.25441 41.3643412)	Simitçeşme S. (28.5097417 41.2129317)
Sıvatbaşı T. (28.32122 41.10824)	Sinekoğlu S. (28.2428617 41.35589)
Sinekli yolu S. (28.1417183 41.2401091)	Sipahiyolu S. (28.74777 41.1328707)
Sipahitarlası S. (28.32287 41.31903)	Sivri T. (29.0549417 41.2273382)
Sivri T. (27.9968683 41.1101887)	Sivrikaya T. (28.46051 41.2043217)
Sivriburun S. (28.1324883 41.47302)	Sivritepe (28.8362083 41.274762)
Sivritepe (28.0484 41.1131893)	Sivritepe (28.89063 41.1974117)
Sivritepe (28.87368 41.2345214)	Sivritepe (29.01918 41.1704584)
Sivritepe (28.9784122 41.1077268)	Söğütler T. (28.51052 41.3600012)
Sorgun T. (28.41585 41.291101)	Subayöldü T. (28.4098683 41.272021)
Söğütlügöl T. (28.57256 41.2481481)	Susamtarla T. (28.6699683 41.2113483)
Suluca T. (28.50206 41.3991812)	Suvat T. (28.71267 41.20989)
Suvat T. (28.4025883 41.1367086)	Suvat T. (28.9764397 41.1458108)
Suvat T. (28.8471517 41.1932108)	Sülmangeçit S. (28.8275833 41.1639108)

Suvattepe S. (28.4039733 41.15196)
 Sümbül T. (28.3882717 41.3317911)
 Sürgün S. (28.3661 41.0690577)
 Şahin T. (28.61883 40.97258)
 Şakirkoru T. (28.3034 41.2650229)
 Şefikbayır S. (28.2372583 41.4571986)
 Şehitler T. (28.46566 41.08167)
 Şerement T. (28.12224 41.5245015)
 Şişkağa S. (28.18767 41.25865)
 Tabya S. (28.5102083 41.24054)
 Tabya T. (28.787295 41.1816292)
 Tabyabayırı T. (29.0034117 41.2122991)
 Taso T. (28.3914183 41.433)
 Taşbaşı T. (28.2174183 41.3464489)
 Taşlı T. (28.45957 41.0724088)
 Taşlıalan T. (28.3143083 41.277002)
 Taşlıbayır T. (28.58491 41.2646119)
 Taşlıburun T. (28.54391 41.1989492)
 Taşlık T. (28.5722 41.2433209)
 Taşlık T. (28.69718 41.3021421)
 Taşlıpara 2 S. (28.5077317 41.1479778)
 Taşlitepe (28.4343467 41.1514208)
 Taşocağı T. (28.4249317 41.08595)
 Taşocağı T. (29.0584933 41.1911992)
 Taştepe (28.5353883 41.06141)
 Tavşan T. (28.13096 41.1685285)
 Tavşan T. (28.53588 41.3469011)
 Tekeçayırı T. (28.3932217 41.1019507)
 Tekkekoru S. (28.57455 41.31931)
 Tektepe (28.10884 41.5110185)
 Süngertaşı S. (28.89274 41.27043)
 Sürgün T. (28.3397867 41.1133473)
 Şakir T. (28.2568 41.4580786)
 Şefik T. (28.2533483 41.4655114)
 Şehitkâmil T. (28.5858267 41.2096691)
 Şehitlik T. (28.44638 41.1363686)
 Şişekumlar T. (28.7135617 41.0809406)
 Şişkotepe (28.34609 41.4636773)
 Tabya S. (28.6457383 41.303741)
 Tabya T. (28.9993583 41.2175191)
 Tarla T. (28.47417 41.2044809)
 Taş T. (28.02602 41.1201707)
 Taşlı T. (28.44801 41.2048192)
 Taşlı T. (28.9973518 41.1433166)
 Taşlıbayır T. (28.4154333 41.2225156)
 Taşlıburun S. (28.80316 41.16812)
 Taşlıgeçit T. (28.5959583 41.3529011)
 Taşlık T. (28.60048 41.30722)
 Taşlıpara 1 S. (28.4970717 41.1569508)
 Taşlıtarla S. (29.0450866 41.2357891)
 Taşlıyokuş T. (28.9172463 41.2405053)
 Taşocağı T. (28.4881383 41.2539419)
 Taştepe (28.4340617 41.3321011)
 Tavşan S. (28.3308717 41.1448193)
 Tavşan T. (28.1930683 41.1802508)
 Tavşan T. (28.98652 41.1641008)
 Tekke T. (28.68986 41.19534)
 Teknetarla S. (28.5199217 41.14945)
 Telburun T. (28.1702617 41.42711)
 Telsiz T. (28.9429433 41.1219093)

Telci T. (28.3402517 41.39711)	Tepecik T. (28.17544 41.41011)
Tepe S. (28.1310167 41.533843)	Testiler S. (28.2822567 41.38594)
Terlemezbayırı S. (29.0121917 41.2280036)	Tırpankıran S. (28.46814 41.19505)
Tınaztepe (28.3982583 41.27729)	Tilki T. (28.69865 41.3236222)
Tilki T. (28.1689967 41.23654)	Tilkidelikleri S. (28.6703283 41.2923531)
Tilkiçiftliği S. (28.7127683 41.2340082)	Tilkitepe S. (28.17782 41.2447282)
Tilkideresi S. (28.7072 41.20884)	Tombul T. (28.28764 41.4308087)
Tokat T. (28.0620817 41.21559)	Topaç T. (28.3401617 41.45162)
Top T. (28.19532 41.0752794)	Topağaçlar T. (28.17503 41.4668386)
Topağaç T. (28.4008183 41.3793512)	Topçakıl T. (28.90596 41.262871)
Topalşaban T. (28.26765 41.47018)	Topçu T. (28.5616867 41.16741)
Topçu T. (28.3191017 41.3768)	Topkocayemiş T. (28.4456917 41.25754)
Topçutarla T. (28.58261 41.2027683)	Topmevzileri T. (28.76569 41.1636877)
Topkoru T. (28.2033417 41.2677881)	Trenyolu S. (28.9069815 41.2664117)
Toy S. (28.6035817 41.1459585)	Tum T. (28.14773 41.39385)
Tulumba T. (28.46726 41.1096894)	Tumbatarlaları S. (28.5685017 41.0956894)
Tumbaçayır S. (28.1197683 41.4485513)	Tütünlük T. (28.5266883 41.3270111)
Tuzlutumba S. (28.54733 41.22221)	Ulumezarlık T. (28.6230317 41.19205)
Tütünlükta S. (28.1409783 41.3331589)	Umur T. (28.04301 41.1562593)
Uluyol S. (28.57448 41.0923188)	Uzun S. (28.1097183 41.290899)
Uşaktabya T. (28.5428983 41.272581)	Uzun S. (28.1523633 41.3803576)
Uzun S. (28.1500683 41.4387174)	Uzunburun S. (28.7594733 41.1544878)
Uzunalan T. (28.8712783 41.22223)	Uzundağ T. (28.5131983 41.39687)
Uzunçayır S. (28.89483 41.2617519)	Uzunova T. (28.8772617 41.1053894)
Uzunların T. (28.77871 41.17262)	Üçmeşe T. (28.48404 41.0754294)
Uzuntarla S. (28.1782617 41.3353544)	Üveyik T. (28.5818417 41.2467919)
Üstübeç T. (29.0239083 41.14051)	Yalnızagaç S. (28.35107 41.3795112)
Veliaga S. (28.3267883 41.2972021)	Yamaç T. (28.4234417 41.26878)
Yalnızagaç T. (28.3453383 41.37016)	Yanıkçayır T. (28.3397783 41.284949)

Yanık T. (29.0816217 41.2269918)	Yanıkorman S. (28.7002817 41.31798)
Yanıkkişla S. (28.2269783 41.33211)	Yanıktepe (28.8650442 41.2463209)
Yanıktepe (28.31265 41.4659741)	Yarımdağ (28.1114517 41.5274889)
Yantarla T. (28.4291867 41.2543481)	Yarmalı T. (28.39171 41.283621)
Yarmakaya T. (28.31896 41.3412422)	Yassitepe (28.0406783 41.1149873)
Yaryıkı T. (28.4832117 41.31112)	Yassitepe (28.17468 41.543077)
Yassitepe (28.1243317 41.4153801)	Yayla T. (28.28149 41.4414887)
Yassitepe (28.3383883 41.4032637)	Yaylabayırı T. (28.4228817 41.3557611)
Yayla T. (28.4479767 41.3575777)	Yazlaalan S. (28.29091 41.2679439)
Yazla T. (28.29189 41.41184)	Yedikumlar T. (28.88191 41.26442)
Yazlalarla T. (28.51622 41.3126411)	Yel 1 T. (28.4411417 41.1832192)
Yedimeşeler T. (28.17514 41.273972)	Yelbaşı T. (28.38188 41.3152311)
Yel 2 T. (28.4475017 41.1838624)	Yeldeğirmeni T. (28.4746783 41.1005587)
Yeldeğirmeni S. (28.02325 41.1347493)	Yeldeğirmeni T. (28.6222383 41.3109389)
Yeldeğirmeni T. (28.6073583 41.28674)	Yenice T. (28.42917 41.1137993)
Yenice S. (28.43389 41.1026181)	Yenikeçe T. (28.95631 41.1246707)
Yenidağ S. (28.47119 41.3460934)	Yeşil T. (28.58674 41.290741)
Yenimandıra T. (28.5256283 41.039479)	Yılandelikleri S. (28.5439717 41.2186518)
Yeşiltepe (28.4052967 41.3181821)	Yıldız T. (28.7344617 41.0914706)
Yılandelikleri T. (28.30789 41.279006)	Yılmabaşı T. (28.6135417 41.20018)
Yılgin T. (28.4656783 41.2302127)	Yiğitler T. (28.5121183 41.272833)
Yiğit T. (28.1547783 41.2479381)	Yoğurthane S. (28.63369 41.1845516)
Yoğurtçukışla T. (28.61067 41.3248711)	Yolayırımı T. (28.3206083 41.42109)
Yoğurtluklar S. (28.4126917 41.4051888)	Yörükmezar S. (28.3666283 41.3084411)
Yorgiçi T. (28.2719217 41.36605)	Yukarıayrık S. (28.8343683 41.2465619)
Yörükmezarı T. (28.36901 41.3208311)	Yukarıkumlu T. (28.9351383 41.21457)
Yukarıbostan S. (28.6603883 41.3261322)	Yunusağa T. (28.17661 41.287798)
Yumruluk T. (27.99229 41.0862188)	Yusufkoru S. (28.2964783 41.268371)
Yusufalan T. (28.7740683 41.2189083)	Yuvalı T. (28.40585 41.28759)

Yusufkoru T. (28.2947717 41.275785) Zeytinkuyu T. (28.4525617 41.0500406)
Yüksektepe (28.17644 41.5229085)

Liste 2.17 İstanbul İli Anadolu Yakası'nda Saptanan Dağ, Tepe ve Sirt Adları¹¹³

Aba T. (29.7432983 41.0933094)	Acıelma T. (29.70013 41.13442)
Açmalar T. (29.3450617 41.1048594)	Açmalar T. (29.4552667 41.17479)
Ağıl S. (29.4445417 41.1026507)	Ağıl S. (29.5424383 41.1142587)
Ağıl T. (29.1638883 40.9445893)	Ağıl T. (29.3309433 40.9964391)
Ağıl T. (29.3693483 41.2036617)	Ağıl T. (29.3886267 41.0367779)
Ağıl T. (29.61506 41.08062)	Ağılbaşı T. (29.3126983 41.1706038)
Ağılbayır T. (29.27796 40.9089498)	Ahatlı T. (29.6100317 41.0345005)
Ahır T. (29.12709 40.95342)	Ahmetli T. (29.2511583 41.0936906)
Akçaalan T. (29.36095 41.1128013)	Akçaalan T. (29.8836782 41.0573105)
Akçailyas T. (29.36603 41.03718)	Akkayran T. (29.84987 41.0286)
Akpınar T. (29.3973167 41.1393415)	Akpınar T. (29.50426 41.0523889)
Aktaş T. (29.2235983 41.1507715)	Alabaş T. (29.6968483 41.0565395)
Alaca T. (29.4686883 41.101)	Alem Dağı (29.2091117 41.0669877)
Alem T. (29.5519567 41.1685116)	Alikuyu T. (29.1259617 41.16165)
Ambardere S. (29.5692867 41.1394971)	Antika T. (29.8135317 41.11223)
Antuş S. (29.19447 41.1047207)	Arabakonağı S. (29.62786 41.05892)
Arabulan T. (29.5454917 41.08413)	Armutlu T. (29.35498 40.9525983)
Arpalık S. (29.6975183 41.120268)	Asar T. (29.3869967 41.0954081)
Asker S. (29.40858 41.1624931)	Asker T. (29.41994 41.1708416)
Aşağıkırma S. (29.7136717 41.0455279)	Aşağıtaş T. (29.63669 41.0283)
Âşık T. (29.50206 41.0742982)	Avcı T. (29.1179558 40.8423198)
Ayaklı T. (29.2896583 41.0873612)	Ayazma T. (29.1852783 41.16675)
Ayazma T. (29.2910217 41.0195981)	Aybastı T. (29.6635583 41.0870682)

¹¹³ T. (Tepe), S. (Sirt) ve D. (Dağ) şeklinde kısaltmalar kullanılmıştır.

Aybastı T. (29.6635583 41.0870682)	Aydos Dağı (29.2552083 40.9315946)
Ayı Dağı (29.692292 41.0710054)	Ayıdağı T. (29.70712 41.0721094)
Ayvalı T. (29.4181283 40.9044205)	Bağlar T. (29.2854183 41.0132886)
Bağlar T. (29.34047 40.97237)	Bağlar T. (29.6521567 41.0610589)
Bakacak T. (29.19849 41.030999)	Bakacak T. (29.6755717 41.10456)
Bakacak T. (29.8697683 41.06535)	Bakkal T. (29.495615 41.0818288)
Ballıkaya T. (29.3062917 41.0808288)	Baltacı T. (29.2076108 41.0497531)
Bataklı T. (29.2884583 41.1050913)	Bataklık T. (29.81317 41.0578095)
Bayır T. (29.3995483 41.0564883)	Bayır T. (29.69647 41.08284)
Bayıraçma S. (29.4809883 41.1608815)	Bayrak T. (29.38012 40.9879604)
Bayraklı T. (29.4254117 41.18028)	Bayraklı T. (29.4282583 41.05171)
Bayram T. (29.6439117 41.1623492)	Bekârköy S. (29.7562883 41.1417893)
Belen T. (29.1180617 40.8514102)	Belen T. (29.6621383 41.0170791)
Beşmeşe T. (29.11758 41.0846106)	Beştepeler T. (29.3623017 40.95385)
Beylik T. (29.13205 41.030199)	Bitli T. (29.51197 41.1678223)
Bitlitepe (29.60664 41.1457)	Boğa T. (29.2348833 41.1361664)
Boğa T. (29.3295266 41.0486095)	Bosna T. (29.7888017 41.0636112)
Buçuktarla T. (29.4037317 40.9729696)	Burmakaya T. (29.50572 41.1253372)
Büyükballica T. (29.4312617 40.9704408)	Büyükbeylik T. (29.15818 41.1724592)
Büyükgeyin T. (29.7856083 41.13405)	Büyüktepe (29.4868725 41.0902641)
Cambaz T. (29.7512917 41.1206014)	Canavar S. (29.41265 41.0699194)
Canavar T. (29.6624717 41.1107087)	Cevizli T. (29.4450325 40.9765)
Cuma T. (29.3584283 40.9703896)	Çadır S. (29.26909 41.0915994)
Çakal T. (29.73647 41.1500115)	Çakalhasan T. (29.14728 41.16236)
Çakılburun T. (29.6011233 41.1512285)	Çakıllı T. (29.4125217 41.00322)
Çakmak T. (29.44915 40.9463704)	Çakmakçamları S. (29.5457317 41.0959794)
Çakmaklı T. (29.83445 41.0398805)	Çalılık S. (29.8310267 41.121878)
Çalmacılar T. (29.36346 40.93059)	Çaltarla S. (29.6392317 41.0557189)
Çam S. (29.8688633 41.0603785)	Çam T. (29.1235317 41.1929008)
Çam T. (29.3167733 41.0290595)	Çam T. (29.4351283 41.0885282)
Çam T. (29.544 41.0703094)	Çamlı T. (29.4274967 41.0408511)

Çamlı T. (29.4297267 41.0722171)	Çamlık T. (29.1449583 41.0905288)
Çamurlu T. (29.4842533 40.9972896)	Çamurluk T. (29.1864483 40.9433487)
Çapan S. (29.6941067 41.1125687)	Çatal Dağ (29.2959983 41.038049)
Çatal Dağı (29.3343383 40.9241103)	Çatal T. (29.1214517 41.0989875)
Çataldağ S. (29.31122 41.0372495)	Çatalmeşe S. (29.2573867 41.0559795)
Çayır S. (29.4943583 41.0934888)	Çaylak T. (29.4956183 41.0173505)
Çekiler T. (29.251975 41.06973)	Çerkezşaban T. (29.3463967 41.0656883)
Çeşmebaşı T. (29.69291 41.1528093)	Çınar T. (29.0440896 40.9106131)
Çınar T. (29.1838083 40.9529586)	Çınar T. (29.72345 41.0847888)
Çınarlık S. (29.4803117 41.1816408)	Çınarlık S. (29.8770783 41.06674)
Çınarlık T. (29.26082 41.1772308)	Çıplak T. (29.6940583 41.0912394)
Çırçır S. (29.4319817 41.0968587)	Çırçır S. (29.54625 41.14771)
Çırçır T. (29.1493 41.1491185)	Çırçır T. (29.4256567 41.0974887)
Çiftekaynak T. (29.1303259 41.0408216)	Çiftetepeler T. (29.36591 40.9760092)
Çiftlik T. (29.3468217 41.0935706)	Çimentarla T. (29.19377 41.1367214)
Çimlik S. (29.8124595 41.0158576)	Çoban T. (29.68459 41.0486595)
Çökek S. (29.5333283 41.1753516)	Çökekli T. (29.57961 41.1133993)
Çubuk T. (29.6840583 41.1181266)	Dağkırması S. (29.6960167 41.0311585)
Damlar T. (29.83894 41.0740194)	Damlar T. (29.83894 41.0740194)
Davulcudağı S. (29.8005683 41.1270793)	Dedeler T. (29.2457683 41.1595208)
Değirmen S. (29.52343 41.1703992)	Değirmen T. (29.0919258 40.875194)
Değirmen T. (29.3343383 40.8948203)	Değirmen T. (29.451415 40.9549541)
Değirmenbaşı T. (29.66245 41.1475293)	Değirmensırtı T. (29.2638217 41.12029)
Delikkaya T. (29.24044 40.9120692)	Demet S. (29.3865367 41.00825)
Demet T. (29.4065183 41.0157795)	Demirci S. (29.48621 41.1549293)
Derebaşı T. (29.7512767 41.13435)	Deşnek T. (29.68858 41.1474707)
Dibek T. (29.6713967 41.0396295)	Dikili T. (29.6058583 41.0170495)
Dikilitaş S. (29.441285 41.03296)	Dikilitaş T. (29.2669883 41.1866416)
Doğancılı S. (29.4383783 41.1696169)	Doğanyuvası T. (29.7295767 41.06157)

Domuz T. (29.4280983 40.9220197)	Domuz T. (29.5269983 41.0947462)
Domuz T. (29.6330333 41.0980368)	Domuz T. (29.73266 41.0861794)
Doruk T. (29.33743 41.12146)	Doruk T. (29.67991 41.0079191)
Dömbüldekli T. (29.7616317 41.07748)	Dönemeç S. (29.1702067 41.1071613)
Dönmece T. (29.3501583 41.0602)	Dönmeliyol T. (29.43039 40.93455)
Dört Yol T. (29.1748383 41.2026109)	Dudubayır T. (29.8491783 41.1289793)
Dut S. (29.4721 41.1789668)	Dut T. (29.59254 41.0670477)
Düdük S. (29.5566 41.1652516)	Dümen T. (29.63155 41.0709871)
Dümenkaya S. (29.81891 41.1412907)	Düzmandıra T. (29.14501 41.1096487)
Düzmeşe T. (29.16294 41.1081074)	Düzmeşe T. (29.6234717 40.9808504)
Eğrelti T. (29.6073183 41.1548085)	Eğriyol S. (29.5152283 41.1339093)
Erenler T. (29.34014 41.0966813)	Erenler T. (29.38754 41.0583)
Erikçi T. (29.7252083 41.1533193)	Erikli S. (29.5304083 41.107938)
Erikli T. (29.42014 40.9840304)	Erikli T. (29.7151967 41.12101)
Ermenikantarı T. (29.1779783 41.1210386)	Ev T. (29.4354583 41.18808)
Eylen T. (29.30252 41.12562)	Fıncık T. (29.3415767 41.14774)
Fındık T. (29.5973083 41.03438)	Fındık T. (29.7004383 41.0510884)
Fındıklı T. (29.1574909 40.9633853)	Furun T. (29.6137117 41.0901394)
Gâvurmezarlığı T. (29.2584083 41.1115913)	Gaziler T. (29.4237033 40.9517797)
Gaziler T. (29.6702083 41.0131795)	Gelincik T. (29.5252783 41.1768616)
Germeçli T. (29.36953 41.0346595)	Geyik T. (29.58565 41.0378985)
Geyik T. (29.6910517 41.1356093)	Geyikini T. (29.6981117 41.1007794)
Geyinler T. (29.734155 41.13307)	Gökçe T. (29.0503083 40.904369)
Göktepe (29.25094 40.9527097)	Göktepe (29.5541983 41.0473395)
Göktepe (29.8057917 41.1052581)	Gölcük T. (29.3208542 40.8658798)
Gölcükbayırı S. (29.8909683 41.104706)	Gölkaya T. (29.1388617 41.1485493)
Göller T. (29.4124683 41.0466789)	Göller T. (29.47334 41.0612883)
Göller T. (29.8594383 41.14091)	Gözdağı T. (29.2535225 40.8906161)
Gözetleme T. (29.17708 41.2147009)	Gözkayranı T. (29.5187 41.1576793)
Göztepe (29.1201483 41.0951981)	Göztepe (29.2225729 41.07646)
Göztepe (29.35263 41.2007392)	Göztepe (29.4063683 41.2066592)

Göztepe (29.4110083 41.05334)	Gülbayırı S. (29.8295583 41.0842064)
Gülecik T. (29.15407 41.03277)	Gümüşlük T. (29.7455158 41.0560453)
Gürgen T. (29.6223567 40.9880896)	Gürgen T. (29.7330817 41.1284507)
Gürgen T. (29.76879 41.0830782)	Gürgencik T. (29.462375 41.035449)
Gürgencik T. (29.49551 41.1024574)	Gürgencik T. (29.7287166 41.115832)
Gürgendağı S. (29.8215067 41.0608989)	Güzeltepe (29.5608817 41.11848)
Hamam S. (29.39581 41.1076007)	Hanyeri T. (29.6290483 41.0095096)
Harman T. (29.0946783 41.1694216)	Harman T. (29.24773 41.1002907)
Harman T. (29.2653 41.2012125)	Harman T. (29.5083583 41.0738688)
Harmancık T. (29.76706 41.0669189)	Harmancık T. (29.7765769 41.1330044)
Hasan T. (29.15592 41.2089909)	Hasan T. (29.6077267 41.1162407)
Hasrabayırı T. (29.2895483 41.1329293)	Haşlama S. (29.3265283 41.1424707)
Havuz T. (29.16328 41.0407074)	Hisar T. (29.76994 41.11202)
Horozlu T. (29.25294 41.03118)	Ihlamur 1 T. (29.2216 41.1307993)
Ihlamur 2 T. (29.232 41.1286307)	Ihlamur S. (29.5094083 41.0948906)
Irgatbaşı T. (29.2373383 41.11217)	İkizkuyu T. (29.3328617 41.1816608)
İmam T. (29.6072917 41.1655216)	İn T. (29.7075517 41.1323179)
İncir T. (29.16204 41.1606177)	İncir T. (29.27853 41.0224205)
İncirler T. (29.7913283 41.0833094)	İncirli T. (29.7681367 41.0598889)
İncirlikoru T. (29.12692 41.0596617)	İncirtarlası S. (29.79654 41.1492007)
İnkaya S. (29.86864 41.0555111)	İsa T. (29.0600454 40.879259)
İsa T. (29.8188683 41.1089687)	İshak T. (29.2240433 41.1928925)
İskender T. (29.3853417 40.9453797)	İşaret T. (29.0972783 41.0818506)
İzmitova T. (29.5367067 41.06088)	Kadırga T. (29.88623 41.13822)
Kâhyadağı T. (29.2828417 41.1807808)	Kalaba S. (29.5041583 41.1687216)
Kalaycıdağı T. (29.6313483 40.9887387)	Kale S. (29.52383 41.1305821)
Kale T. (29.23761 41.18359)	Kale T. (29.2969133 41.0493984)
Kale T. (29.51747 41.1207686)	Kale T. (29.64593 41.0184643)
Kale T. (29.65597 41.1259193)	Kalkan T. (29.4292217 41.0857788)
Kamışlık S. (29.43777 41.10723)	Kanlıkuyu T. (29.5040367 41.17381)

Kantar T. (29.2080283 41.09149) Kapaklı T. (29.1453233 41.0438416)
Kapaklı T. (29.6904817 41.0846788) Kapan S. (29.40216 40.9104689)
Kapan T. (29.3620383 41.02089) Kapancık S. (29.780875 41.0910306)
Kapancık T. (29.77027 41.0901188) Kapanlı T. (29.3436017 40.9474497)
Kapıkaya S. (29.5279417 41.1151887) Kaplıca T. (29.3171751 40.9079941)
Kara S. (29.3221083 40.9590197) Kara T. (29.4550583 41.024289)
Kara T. (29.5221433 41.0946975) Kara T. (29.7702183 41.1330779)
Karaağaç S. (29.1302817 41.17494) Karaağaç T. (29.1583283 41.09182)
Karaağaç T. (29.4430467 41.1782408) Karabaş T. (29.17362 40.9478048)
Karabayı S. (29.19258 41.1146593) Karabayı T. (29.1511517 41.11928)
Karabayı T. (29.4818017 40.9795296) Karaca T. (29.4309 40.9955096)
Karaca T. (29.63428 41.0792412) Karacasu T. (29.6462783 41.0865494)
Karadirekbaşı T. (29.3633483 41.17355) Karagöl T. (29.77675 41.1297986)
Karagöz S. (29.7044541 41.0137653) Karakiraz S. (29.4029117 41.1297821)
Karakiraz T. (29.2065917 41.14739) Karaman T. (29.6573217 41.1045661)
Karamantarla S. (29.11825 41.0654612) Karasu T. (29.36531 41.0807588)
Karasubayı T. (29.1808817 40.9673893) Karatepe (29.2122201 41.0494358)
Karatepe (29.3201 40.9538186) Karatepe (29.3488367 40.8716198)
Karatepe (29.4382 40.9423694) Kargacık T. (29.5950483 41.05246)
Kargacık T. (29.6144483 41.1313751) Karıncalıkbayı S. (29.8358683 41.127299)
Karlık T. (29.13013 41.1255807) Kavaklı S. (29.6889783 41.0216286)
Kavşak T. (29.8434067 41.0570078) Kayalı T. (29.31997 41.04321)
Kayalı T. (29.44286 41.0526573) Kayalı T. (29.4755217 41.00848)
Kayalı T. (29.4909817 41.13416) Kayalıkuyu T. (29.606255 40.9845033)
Kayaran T. (29.7323 41.0582095) Kayış Dağı (29.1642074 40.9704121)
Kaymakpınar T. (29.4491283 40.95953) Kaynarca T. (29.1647667 41.1675485)
Kazlar T. (29.3691083 41.01203) Keçiagılı S. (29.7878983 41.1178687)
Keçiagılı T. (29.18311 41.0383095) Keçiagılı T. (29.5129117 41.1739792)
Keçikale T. (29.25802 40.9487404) Kel T. (29.1865483 41.18103)
Kel T. (29.2036983 41.2153417) Keltepe (29.2095217 41.1219193)

Keltepe (29.26421 41.1396115)	Keltepe (29.30786 41.2018909)
Keltepe (29.30992 40.9846088)	Keltepe S. (29.3211683 40.97979)
Kemikli S. (29.4268717 41.1373814)	Kerim T. (29.39088 40.9264397)
Kestanelik T. (29.4066183 41.0907475)	Kılınınbayırı T. (29.7544617 41.11808)
Kıran 1 T. (29.2190767 41.1581477)	Kıran 2 T. (29.18177 41.15774)
Kıran T. (29.74638 41.0893088)	Kırbaç T. (29.1720317 40.943128)
Kırbaşı T. (29.2774683 41.1414886)	Kırma S. (29.784 41.05064)
Kırmızıtoprak S. (29.50995 41.1037894)	Kırpıntıbaşı T. (29.39778 41.1626415)
Kısırağıl T. (29.1673983 41.2081609)	Kışla S. (29.5849317 41.1042394)
Kışla S. (29.8588717 41.0663289)	Kışla T. (29.6811034 41.0998174)
Kışla T. (29.71056 41.09342)	Kıvraktarla T. (29.5969 41.1249886)
Kızılcayınıl T. (29.3363983 41.1133413)	Kızılcık T. (29.3747983 41.03067)
Kızılyar T. (29.6776217 41.1314207)	Kızlar T. (29.7977076 41.0897554)
Kızlarbayırı T. (29.3250617 41.10711)	Kızlartürbesi T. (29.35566 41.0064996)
Kiraz T. (29.5784183 41.1275107)	Kirazlar T. (29.4387383 41.1381307)
Kirazlı S. (29.5282017 41.1250593)	Kirazlı T. (29.1141217 41.1409615)
Kirazlı T. (29.3992583 40.9178492)	Kireçlik T. (29.1125 41.1565)
Kocabayır T. (29.33108 40.9514597)	Kocabayır T. (29.6107933 40.9941883)
Kocahıllamur T. (29.2423517 41.1695792)	Kocakoru S. (29.6603917 41.0480489)
Kocakuş S. (29.5176283 41.1683577)	Kocameşe S. (29.1643817 41.19962)
Kocataş T. (29.6232333 40.9961009)	Kocatepe (29.3871867 40.9344697)
Kocatepe (29.752365 41.10146)	Kokarca T. (29.6099267 41.025209)
Kokarpınar S. (29.22577 40.9499348)	Kolca T. (29.6880383 41.0781988)
Konibaşı T. (29.35816 41.1768216)	Koru S. (29.6100133 41.0723188)
Koru T. (29.28982 41.1167314)	Koru T. (29.4275383 41.033318)
Koru T. (29.6522817 41.14589)	Korubaşı T. (29.2255733 41.0397795)
Korucu T. (29.38861 40.9155292)	Kovan T. (29.4620767 41.078347)
Kovancı S. (29.8286983 41.06915)	Kovanlı T. (29.5946517 41.1284093)
Kovanlık S. (29.72694 41.0467116)	Koz T. (29.2413999 40.9534561)
Köprü S. (29.6078717 41.0492295)	Köprüler T. (29.8335367 41.0305295)

Körükağıl T. (29.8545183 41.0556395)	Köse T. (29.7470767 41.1021974)
Köse T. (29.7497783 41.0831788)	Köseler T. (29.8362483 41.0932488)
Köseören T. (29.6653133 41.0054214)	Köstek S. (29.4156683 40.9962191)
Köy T. (29.9024517 41.119838)	Köybaşı T. (29.7319467 41.1407071)
Köygözüken S. (29.7021717 41.0126895)	Köyyolu S. (29.46726 40.9702992)
Kul T. (29.3261817 40.8549202)	Kum T. (29.8473917 41.13733)
Kumağıl T. (29.9005817 41.1374479)	Kumaşlı T. (29.33514 40.8808098)
Kumbaba T. (29.57 41.16932)	Kumlar T. (29.38205 40.9975705)
Kumluk T. (29.1566383 41.1209607)	Kurtini S. (29.50624 41.1493571)
Kurudere S. (29.5545417 41.114)	Kurugöl S. (29.3876233 41.0012996)
Kuşbayırı T. (29.3104364 40.8748846)	Kuşlukovan T. (29.37995 41.2056617)
Kuyu T. (29.8258683 41.1295993)	Kuyular T. (29.4095183 41.0405295)
Kuzuluk T. (29.46947 41.0449095)	Küçükalemdağ T. (29.20393 41.0994394)
Küçükballica T. (29.4351183 40.9816512)	Küçükgöz T. (29.40304 41.0513278)
Küçükmanastır T. (29.1639717 41.0516706)	Külhan T. (29.2808117 41.06259)
Küllük T. (29.3541967 40.92137)	Küllükoru T. (29.31349 41.0711806)
Küplü T. (29.175368 41.0565223)	Lokmataş T. (29.3151467 41.1246507)
Madenler T. (29.2308617 40.9297497)	Mağara S. (29.5144483 41.17947)
Mağara T. (29.1560783 40.9551)	Mahmut T. (29.7815283 41.1106287)
Makina T. (29.1285933 41.1032994)	Malgaz T. (29.6300217 40.9777492)
Manastır T. (29.1642871 41.05478)	Mandacı S. (29.38461 40.9605)
Mandıra T. (29.0826027 40.8740096)	Martı T. (29.3770917 40.98535)
Masuralık S. (29.7765517 41.0283015)	Mercimek T. (29.4235 41.0135295)
Mermer T. (29.4812967 41.03425)	Mermeroluk T. (29.4614183 41.030779)
Meşe S. (29.4391383 41.1597915)	Meşeler S. (29.20282 41.1088413)
Meşeler S. (29.80942 41.043459)	Meşeli T. (29.40955 40.9693496)
Meşeli T. (29.4613317 41.0426684)	Meşeli T. (29.4878033 41.07544)
Meşelik S. (29.7470233 41.12296)	Meydan T. (29.57094 41.1540423)
Muşmula T. (29.43158 40.90684)	Mümine T. (29.19431 40.9735196)
Müminler S. (29.2472717 40.9332597)	Nal T. (29.6377783 41.00503)
Naldeğirmeni S. (29.4687667 40.9550793)	Namazlar T. (29.6581767 41.09073)

Nişan S. (29.2744567 41.0285975)	Obruk T. (29.29199 41.0808212)
Okçu T. (29.81281 41.0780094)	Oluklu T. (29.65836 40.9896192)
Orhan T. (29.1453267 40.9097598)	Orta S. (29.13522 41.1791592)
Orta S. (29.15237 41.1395)	Orta T. (29.1824783 41.19383)
Ortaburun S. (29.8252867 41.0480789)	Ortakıran 1 S. (29.48506 41.1599492)
Ortakıran 2 T. (29.4739233 41.1438507)	Ortakıran S. (29.46316 41.1453707)
Ortalık S. (29.1204417 41.1579215)	Ortatepe (29.1735417 41.13252)
Ortatepe (29.2116887 41.0567506)	Osmanağılı T. (29.2681967 41.0833994)
Osmanlı T. (29.34483 40.9897896)	Oymakbayırı S. (29.6752383 41.156087)
Ozan T. (29.12271 40.8657193)	Öğleyeri T. (29.2903 41.1266514)
Ömürlü T. (29.3890217 41.0176995)	Ören S. (29.4697333 41.1642377)
Ören S. (29.8895267 41.1225807)	Ören T. (29.62806 41.03513)
Ören T. (29.6767 41.1450993)	Ören T. (29.70024 41.1439315)
Ören T. (29.7616183 41.11557)	Örencik T. (29.64856 41.0049005)
Ötenbayır T. (29.2371783 40.9250194)	Özbek T. (29.19157 41.19399)
Pamuk S. (29.7379058 41.0511947)	Pancar T. (29.7869583 41.0751706)
Pehlivantaşları T. (29.1432117 41.1986608)	Pelitli S. (29.88344 41.1301007)
Petko T. (29.15784 41.1852724)	Pınar T. (29.4351283 40.9227197)
Pınar T. (29.671455 41.1197814)	Pınar T. (29.7194158 41.1136033)
Pıncık T. (29.39614 41.1883916)	Pırcal T. (29.30215 41.0110795)
Pilavcılar T. (29.24303 41.1754124)	Portakal S. (29.4645917 41.1125593)
Sabuncu T. (29.3429983 41.0708488)	Salcıoğlu T. (29.61388 41.1459337)
Sapar T. (29.18108 41.2182209)	Sapçı T. (29.34011 41.1997108)
Sarıçamur T. (29.4272233 41.0086991)	Sarıoluk T. (29.45957 41.06269)
Sarıtaş S. (29.4838367 41.1423793)	Sarıtaş S. (29.4838367 41.1423793)
Satmaztarla S. (29.5116083 41.115178)	Sazak T. (29.4658633 41.020509)
Selimağakorusu S. (29.6120033 41.0667089)	Selvi T. (29.0776417 41.14667)
Semizoğlu T. (29.5627983 41.17005)	Sığırağılı T. (29.50781 41.1300193)
Sivri S. (29.2553183 41.2149126)	Sivri T. (29.2132183 41.18785)

Sivri T. (29.3286783 41.01212) Sivri T. (29.7349567 41.1191034)
Sivriburun T. (29.79273 41.033371) Sivritepe (29.1143117 41.1635885)
Soğuksu S. (29.44568 41.0901881) Soğuksu S. (29.5386 41.1369822)
Soğuksu T. (29.2071883 41.1340693) Soğuksu T. (29.44211 41.0798782)
Solucan T. (29.3538 40.9030303) Soy T. (29.66609 40.99571)
Suluca T. (29.3635883 40.9649893) Sülüklü S. (29.38872 41.1715)
Sülüklü T. (29.6550183 41.0421195) Sülüntarla T. (29.2271083 41.2154417)
Süpürgelik T. (29.8193183 41.0278105) Şeftali S. (29.4700583 41.1069887)
Şeftali T. (29.4315767 41.1052694) Şeftali T. (29.472045 41.0930188)
Şehitler S. (29.8844583 41.08283) Şehitler T. (29.87973 41.1240293)
Şırşır T. (29.3373117 40.8386199) Tahtalı S. (29.7812667 41.14877)
Tarla T. (29.45482 41.0565478) Tarla T. (29.6758517 41.0871294)
Tarlabaşı T. (29.40696 41.18079) Tas T. (29.37152 41.1049207)
Taş T. (29.6348317 41.02218) Taşağıl S. (29.76091 41.13478)
Taşlarınbaşı T. (29.5324617 41.0846288) Taşlaryanı S. (29.5304767 41.1417793)
Taşlı S. (29.52084 41.07888) Taşlı T. (29.2107189 40.9478054)
Taşlı T. (29.3479517 40.93654) Taşlı T. (29.4295717 40.9120795)
Taşlıbayır T. (29.2320817 41.2132717) Taşlıbayır T. (29.2783783 41.11813)
Taşlıbayır T. (29.38179 41.1951) Taşlık S. (29.7925 41.1275393)
Taşocağı T. (29.0952259 40.8734386) Taşyığın S. (29.3319183 40.9818292)
Taşyığın T. (29.40833 41.1447522) Tavşan T. (29.20365 40.93326)
Tavşan T. (29.2524483 41.0382211) Tavşan T. (29.36985 40.9146403)
Tavşan T. (29.6412 41.1097787) Tefekkiran T. (29.6016983 41.0979607)
Tekçam T. (29.4935583 41.0871375) Teke T. (29.5057758 41.0846294)
Tekkebayırı T. (29.14341 40.9646281) Tekkecik T. (29.3388567 40.9556697)
Tekmeşe T. (29.39607 41.1133893) Telbaşı T. (29.23227 41.0677)
Tepecik T. (29.76705 41.1037168) Tepetarla S. (29.2569767 41.05986)
Teşvikiye T. (29.0491107 40.9100293) Toma T. (29.64844 41.09178)
Top T. (29.3624717 40.9803888) Toparlak T. (29.65069 40.97882)
Topçardaklı T. (29.86254 41.1356793) Toplar T. (29.5861817 41.152317)
Topoğlu T. (29.17355 41.1762308) Toygar T. (29.1426383 41.1263214)

Tunba T. (29.2054217 41.1944208)	Tuzla S. (29.19809 41.1775692)
Uğur S. (29.3768417 41.09973)	Uzun S. (29.3359417 41.1638815)
Uzun S. (29.85155 41.0793894)	Uzunaçma S. (29.50195 41.1791016)
Uzunburun S. (29.86213 41.042149)	Uzunburun T. (29.4565567 40.9944291)
Uzunkiraz T. (29.7052333 41.0847588)	Üçbatarya T. (29.2047183 41.2033792)
Üçmeşe S. (29.1159017 41.0801876)	Üçtepeler S. (29.3704617 40.9020095)
Üçüz T. (29.22392 40.9412504)	Ümit T. (29.0947029 40.8821458)
Velioğlu S. (29.5193383 41.1488585)	Yakacık T. (29.2379717 40.9163397)
Yalnız ağaç T. (29.6550417 40.96894)	Yanıklık T. (29.13731 41.1232)
Yassıkaya T. (29.33742 40.8484097)	Yatak T. (29.1564383 41.06629)
Yatak T. (29.3755817 40.9435494)	Yavan T. (29.63603 41.1160887)
Yazılıyer T. (29.3800317 41.19022)	Yazla T. (29.21323 41.2036617)
Yeldeğirmeni S. (29.81778 41.1370807)	Yemişen T. (29.4528283 41.1466315)
Yeniköybaşı T. (29.6477217 41.12642)	Yergöbeği T. (29.87654 41.0742594)
Yerlisu T. (29.3971083 41.0689194)	Yeşilkoz S. (29.8597667 41.0501906)
Yeşiltepe (29.4792017 41.1305807)	Yılan T. (29.4897517 41.06697)
Yılandı T. (29.7933 41.1111987)	Yılgin T. (29.3203083 41.1221807)
Yılgin T. (29.7096583 41.1007787)	Yılgin T. (29.8817783 41.0964894)
Yumrutaş T. (29.30697 40.9180806)	Yumurcak S. (29.5556317 41.0726194)
Yumurcak T. (29.5578783 41.0700594)	Yunuslubayırı S. (29.6646983 41.1613215)
Yuvantarla T. (29.20744 41.14029)	Yüce tepe (29.1190883 40.8479099)
Zirve T. (29.2891083 40.9787304)	Zirvetepe S. (29.2935491 40.9634227)
Ziyaret T. (29.3707667 41.0426879)	Zurnacı T. (29.7308083 41.0941494)

Suadlarının saptanması ve listelenmesinde karşılaştığımız güçlükler, dağadlarının araştırılması sürecinde de baş göstermiştir. Eski haritalarda kaydedilmiş dağ, tepe ve sırt adlarının zaman zaman kâh konumları kâh adları bakımından çağdaş haritalardakilerle eşleşmediği görülmüştür.

Harita Genel Müdürlüğü'nün çevrimiçi haritasında kayda geçirilmiş, İstanbul ili sınırları içindeki tüm yükseltiler coğrafi koordinatlarıyla birlikte yukarıda sıralanmıştır. Bu yönüyle tezimiz, İstanbul'daki dağ, tepe ve sırtların yazılı olarak

listelendiği belki de ilk kaynak olabilir. Tüm veriler birer birer elle bulunup işlendiğinden, tüm titizliğimize rağmen arada sehven gözden kaçan yerler olması olasıdır.

Yararlandığımız daha eski tarihli basılı haritalarda karşılaştığımız adlarla bu listedekiler arasındaki farklılıkların saptanması ve geçmişteki adın bugün neye dönüştüğü hususu titizlikle araştırılması gereken bir konudur. Tezimizdeki liste, bu konuda yapılacak araştırmalar için atılmış bir başlangıç adımıdır.

Çoğu dağ ve tepe, kendisine veya çevresine referansla bir ad almıştır. Örneğin Sivritepe, Keltepe gibi adlar morfolojik özelliklerine istinaden verilirken, Nalbantçayırı Tepesi ya da Leylekgölü Tepesi gibi adlar çevresindeki başka coğrafi nesnelerden adlarını almıştır.

İstanbul'daki yükseltiler, Türkiye'nin geneline oranla son derece mütevazı kalır ve çoğu 200 metrenin dahi altında kalan tüm bu engebelerin halk arasında bir adının olmaması olağandır. Fakat her bir yükseltinin, tanımlanması, sınırlarıyla koordinatlarının belirlenmesi ve standart bir adla kayda geçirilmesi her şeyden önce savunma stratejileri bakımından askerî bir gerekliliktir. Bu nedenle her yer adının tarihsel bir arka planı olmayabileceği ve haritalama çalışmaları sürecinde kimi yükselti adlarının masa başında verilmiş bürokratik yaratıcılığın eseri olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Saptadığımız dağadları içinde eşadlılık durumuna çok sık rastlanmıştır. Göztepe, Maltepe Kartaltepe gibi adların birbirine çok yakın konumlarda dahi defalarca yinlendiği görülmüştür. Buna karşın dağ ve tepe adları, dilbilimsel açıdan bakıldığında söz dağarcığı çeşitliliğinin, özgünlüğün ve yaratıcılığın en yoğun görüldüğü alanlardır.

Günlük kullanımdan düşmüş kelimelerden, İstanbul'un çokkültürlü dönemlerini yansıtan adlara kadar pek çok örnek dağadları arasında bulunabilir. Çotuklutorluk, Karaçalıkelemesi ya da Öküzçüğeğreği gibi adlarda karşılaşılan günlük kullanımdan düşmüş sözcükler yörenin geçmişine ilişkin çok önemli bilgileri saklamaktadır. Örneğin tepe ve mevki adlarında sıkça karşılaşılan torluk kelimesi, odun kömürü üretilen yer; eğrek kelimesiyse hayvanların suvarıldığı su birikintisi anlamına gelmekte ve geçmişte bölgede yürütülen ticari faaliyetler hakkında bir fikir

vermektedir. Keleme bakımsız kalan bağ-bahçe anlamında olup bölgede metruk bir meskûn mahal olabileceğine işaret etmektedir.

Yükselti adları yerleşim yeri adlarına oranla çok daha az bilindiğinden ve pek çoğu haritalara işlenmediğinden Yuvantarla Tepesi, Petko Tepesi, Yorgiçi Tepesi, Toma Tepesi gibi örnekler yeradlarının Türkçeleştirilmesi furyasında gözden kaçarak günümüze ulaşmayı başarabilmiştir.

Suadları gibi dağadları da İstanbul'da birçok yerleşim yerine adını vermiştir. Maltepe, Kartaltepe, Esentepe, Gayrettepe, Kocatepe gibi adını bir yükseltiden alan yerleşim yerlerinin İstanbul'da çok sayıda örneği vardır. Bu şekilde, ismini bir dağ ya da tepeden alan yeradları, orotoponim olarak adlandırılır. Dağadlı yerleşim yeri adları (orotoponimler) çalışmamızın tasnif bölümünde ayrıca ele alınacaktır.

2.5. Suadbilim (Hidronimi)

Yeradbilimin yeryüzündeki su kütleleri ve su kaynaklarının adlarıyla ilgilenen alt dalına suadbilim ya da hidronimi (İng. *Hydronymy*, Fra. *Hydronymie*, Yun. *ὕδρω/idro* “su” ve *ὄνομα/onoma* “ad” ter kibinden) adı verilmektedir.¹¹⁴ Su kaynaklarına değgin yeradları ise suadı ya da hidronim (İng. *Hydronym*, Fra. *Hydronyme*) olarak adlandırılır.¹¹⁵

Yeryüzündeki su kütlelerin oluşturduğu koy ve körfez gibi kıyı şekilleri suadbilimle yakın ilişki içinde olmasına hatta zaman zaman suadbilimin bir parçası olarak değerlendirilmesine karşın tezimizde kıyı yeradbilimi başlığı altında ayrı olarak incelenmiştir.

Suadbilimin çalışma alanı çoğu kaynakta beş başlığa ayrılmaktadır:¹¹⁶¹¹⁷

- Okyanusadı ya da okeanonimler (İng. *Oceanonym* > Yun. *Ὠκεανός/okeanos* “okyanus” ve *ὄνομα/onoma* “ad” ter kibinden.
- Denizadı ya da pelagonimler (İng. *Pelagonym* > Yun. *πέλαγος/pelagos* “deniz” ve *ὄνομα/onoma* “ad” ter kibinden.

¹¹⁴ Cacciafoco - Cavallaro, a.g.e., 3.

¹¹⁵ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, **Avrasya Terim Dergisi** 1/1 (2013), 46-58.

¹¹⁶ İbrahim Şahin, a.g.e. 46-58.

¹¹⁷ Cacciafoco - Cavallaro, a.g.e.,3.

- Göl adı ya da limnonimler (İng. *Limnonym* > Yun. *Λίμνη/limni* “göl” ve *ὄνομα/onoma* “ad” terkiinden).
- Akarsu adı ya da potamonimler (İng. *Potamonym* > Yun. *Ποταμός/potamos* “ırmak” ve *ὄνομα/onoma* “ad” terkiinden).
- Bataklık adı ya da helonimler (İng. *Helonym* > Yun. *Έλος/elos* “bataklık” ve *ὄνομα/onoma* “ad” terkiinden).

İstanbul coğrafyasında suyun rolü ne denli önemliyse, İstanbul’un yer adları dizini içinde su adlarının yeri o denli büyüktür. İki deniz, bir boğaz, bir haliç, çok sayıda göl ve gölet ile irili ufaklı pek çok akarsu İstanbul’un su adı dizininde kayda değer bir yer tutmaktadır. Yukarıda sayılan başlıklar, okyanus adı kapsam dışı bırakılmak suretiyle ayrı bölümler hâlinde işlenecektir.

2.5.1. Deniz adları (Pelagonimler)

İstanbul, kuzeyde Karadeniz, güneyde Marmara Denizi olmak üzere iki farklı denize kıyıdaştır. Bu iki deniz, doğal bir su yolu olan İstanbul Boğazı aracılığıyla birbirine bağlanır. İstanbul Boğazı ise Marmara Denizi’ne yakın bir noktada kara içine derin bir girinti yaparak Haliç denen körfezi oluşturur.

2.5.1.1. Karadeniz

Karadeniz, çevresinde altı ülke bulunan bir içdenizdir. Uluslararası literatürde Türk Boğazları olarak adlandırılan İstanbul Boğazı > Marmara Denizi > Çanakkale Boğazı aracılığıyla Akdeniz’e ve akabinde açık denizlere bağlanır. Karadeniz adı Türkçede 12. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmıştır. Türkçede bir renk adı olmanın yanında, olumsuzluk bildiren ve kötü, uğursuz anlamlarına da gelen “Kara” sıfatının, buranın son derece hırçın ve dalgalı bir deniz olmasına istinaden verildiğine inanılmaktadır. Türkçedeki Karadeniz adının Eski Farsça koyu renkli ya da karanlık anlamına gelen **axšaina* sözcüğünden çeviri olabileceği görüşü yaygındır.¹¹⁸ Karadeniz’in Batı dillerinde görülen egzonimleri (İng. *Black Sea*, Fra. *Mer Noire*, Rus. *Чёрное море/Çyornoye More*) Türkçeden çeviri şeklinde yayılmıştır.

¹¹⁸ Osman Karatay, “‘Kara Deniz İsmi: Hazar ve Bulgar Boyutundan Bir Bakış”, **Karadeniz** 2 (2009), 54-75.

Antik dönemde Yunanca Ἀξενος Πόντος/*Aksenos Pontos* (Tür. *Düşman Deniz*) olarak adlandırılırken zaman içinde hüsnütabir olarak Εὐξεινος Πόντος/*Efxsinos Pontos* (Tür. *Dost Deniz*) biçiminde anılmaya başlanmıştır. Osmanlı döneminde Karadeniz adı özellikle halk arasında ve pek çok resmî belgede yaygın olarak kullanılmakla birlikte, Karadeniz adının *mot à mot* çevirisi olan Arapça-Farsça karışımı Bahr-i Siyah (Osm. سیاه بحر.) terkihi de kullanılmıştır.

2.5.1.2. Marmara Denizi

Küçük bir içdeniz olan Marmara Denizi'nin adı mermer (Yun. μάρμαρον/*marmaron*) kelimesiyle ilişkilidir. Denizin güney kısmındaki Marmara Adası, antik dönemden günümüze mermer ocaklarıyla ünlü olduğundan denize de adını vermiştir.

Türkçede Marmara adı dışında Bahr-i Rûm adının da kullanıldığı Evliya Çelebi tarafından *Seyahatname* adlı yapıtında kaydedilmektedir. Genellikle başka kaynaklarda Akdeniz için kullanılan bu ad, Evliya Çelebi tarafından İstanbul ile Gelibolu arasındaki deniz olarak tarif edilmiştir.

Antik Yunancadaki adı olan Προποντίς/*Propontis*, Türkçede Karadeniz Eşiği, Karadeniz Önü gibi anlamlara gelmektedir. Pontus adı da yine Yunanca kökenli olup Karadeniz için kullanılan bir başka addır.

2.5.1.3. İstanbul Boğazı

İstanbul'un simgelerinden biri olan İstanbul Boğazı, şehrin tarihinin ve kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Günümüz İstanbul'unu Rumeli (Avrupa) ve Anadolu yakası olarak ikiye bölen Boğaz ve her iki yakasına yayılan sıra sıra semtlerin bütünü Boğaziçi olarak adlandırılır.

İstanbul Boğazı antik dönemde pek çok mitolojik söylenceye de konu olmuştur. Yunanca adı olan Vosporos (Yun. Βοός/*voos* “sığır” ve πόρος/*poros* “geçit” sözcüklerinin birleşiminden) bu söylencelerin birinden doğmuştur ve Sığır Geçidi anlamına gelmektedir. İstanbul Boğazı'nın Batı dillerindeki egzonimleri (İng. *Bosphorus*, Fra. *Bosphore* vb) büyük oranda bu addan türemiştir.

İstanbul Boğazı, Osmanlı dönemine ait Türkçe belgelerde aynı zamanda Karadeniz Boğazı, Halic-i Bahr-i Siyah, Halic-i Bahr-i Rûm gibi adlarla da anılmıştır. Haliç sözcüğü (Ara. خلیج/ ḥālic) aslen körfez anlamında kullansa da Arapçada bağlama göre kanal, su yolu, nehir, boğaz gibi anlamlara da gelebilmektedir. Vosporos adı ve bundan türemiş başka adlar Türkçede kullanılmamıştır.

2.5.1.4. Haliç

Haliç sözcüğü Türkçede bir cins ad olarak, körfez ya da akarsu ağzının denize dökülürken genişleyen kısmını anlatmak için kullanılır. Ama İstanbul özelinde hususî bir anlam kazanarak, Alibey ve Kâğıthane derelerinin İstanbul Boğazı'na dökülürken oluşturduğu derin körfezin adı hâline dönüşmüştür. Çoğu zaman tek başına Haliç olarak adlandırılrsa da Haliç Körfezi adı da yaygın olarak kullanılmaktadır. Hâlihazırda körfez anlamına gelen “Haliç” sözcüğünün tekrar “Körfezi” sözcüğüyle tamlanması durumuna dilbilimde totoloji ya da gereksiz tekrar denmektedir.

Haliç, İstanbul tarihinde ve kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Burayla ilgili pek çok mitolojik anlatı vardır. Kuşbakışı görünümünün bir hayvan boynuzunu andırması¹¹⁹ nedeniyle Batı kaynaklarında Altınboynuz (Yun. *Χρυσόκερας/Hrisokeras*, Lat. *Sinus Ceratinus*, İng. *Golden Horn*, Fra. *Corne d'Or*) olarak adlandırılmıştır. Bu adın son zamanlarda Türkçede de kullanılır hâle geldiği görülmektedir. Osmanlı döneminde Halic-i Kostantiniyye (Osm. خلیج قسطنطينیه) olarak da anılmıştır

2.5.2. Göladları (Limnonimler)

İstanbul coğrafyası göller açısından da oldukça zengindir. Marmara kıyılarında üç, Karadeniz kıyısında bir adet olmak üzere toplam dört doğal lagün gölüne sahiptir. Bunun dışında gerek Osmanlı döneminde şehre içmesuyu sağlamak amacıyla yapılmış bentler, gerekse yakın dönemde yapılmış modern barajların oluşturduğu çok

¹¹⁹ Ehrlich, “İstanbul”, *Britannica* (02 Haziran 2024).

sayıda yapay göl bulunmaktadır.¹²⁰ Ayrıca kimi köylerde tarımsal faaliyetlerde kullanılmak üzere sulama göletleri bulunmaktadır. 19. Yüzyıla ait haritalarda doğal süreçte kuruyarak ya da insan müdahalesiyle kasten kurutularak günümüze ulaşmayan irili ufaklı birtakım göl ve göletlerin varlığı da göze çarpmaktadır. Aşağıda, İstanbul ili sınırları içinde saptadığımız 72 adet gölünün bir dizelgesi yer almaktadır:

Liste 2.18 İstanbul İlinde Saptanan Gölüleri

<i>Akpınar Gölü</i> ¹²¹	Alibey Baraj Gölü
<i>Aşağıçukur Gölü</i>	Aydos Göleti
Ayvat Bendi Göleti	Bahçeşehir Göleti
Balık (Tuzla/Kâmil Abduş) Gölü	Baruthane Gölü
Başbüyük Göleti	<i>Beylikörtü Gölü</i>
Bozhane Göleti	Büyükbent (Belgrat) Göleti
Büyükçekmece Gölü	<i>Büyükgöl</i>
Çakıl Göleti	Çayırdere Göleti
Çilingöz Göleti	Danamandıra Göleti
Darlık Baraj Gölü	Değirmenköy Göleti
Durusu (Terkos) Gölü	Düzdere Baraj Gölü
Elmalı Baraj Gölü	Göksu Bendi
Göktürk Göleti	<i>Gölcük Gölü</i>
Gümüşdere Göleti	<i>Hacıali Gölü</i>
<i>Hamam Gölü</i>	İmrahor Göleti
<i>İmren Gölü</i>	İnceğiz Göleti
İshaklı Göleti	<i>Kabaağaç Gölü</i>
Karagöl	Karamandere Göleti
<i>Karasakal Gölü</i>	<i>Kavaklıgöl</i>
Kemer Country Göleti	Kervansaray Göleti

¹²⁰ Celal Şenol, **İstanbul'un Hidrografiya Özellikleri** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

¹²¹ Eğik yazılan göller haritalarda ve yazılı kaynaklarda adları geçmesine karşın günümüze ulaşmamıştır.

Kırkmerdiven Göleti	Kızılcaali Göleti
Kirazlıbent Göleti	<i>Kocagöl</i>
<i>Kocasöğüt Gölü</i>	Kömürcü Bendi (Karanlıkbent) Göleti
<i>Kulakçayır Gölü</i>	Kuzuludere Baraj Gölü
Küçükçekmece Gölü	<i>Küçükgöl</i>
Mahmutşevketpaşa Göleti	Mavigöl Göleti
Oruçoğlu Göleti	Ömerli Baraj Gölü
<i>Papuççu Gölü</i>	Paşamandıra Göleti
<i>Ruvite Gölü</i>	Saklıgöl
Samandıra Göleti	<i>Sarıgöller</i>
Sayalar Göleti	Sazlıdere Baraj Gölü
<i>Sığırtmaç Gölü</i>	Sırapınar Göleti
Sinekli Göleti	Sinekli Gölü
Sultan Mahmut Bendi (Yenibent) Göleti	Sultanbeyli Göleti
Topaçlı Göleti	Topuzlubent Göleti
<i>Tuzlugöl</i>	Valide (Mihrişah) Bendi Göleti

2.5.3. Akarsuadları (Potamonimler)

Potamonim terimi aralarında anlam ve boyut bakımından farklılıklar bulunan dere, çay ve ırmak gibi akarsuların adlarını tarif etmek için kullanılan genel bir terimdir. Kullanıldığı az sayıda Türkçe kaynakta çayadı olarak çevrilmiş olmasının anlam daralmasına yol açtığı kesindir. Bu nedenle biz potamonim karşılığı olarak Türkçede akarsuadı terimini kullanmayı yeğliyoruz.

Türkçe sözlüklerde akarsular boyutları bakımından küçükten büyüğe dere < çay < ırmak (nehir) biçiminde sıralanmaktadır. Coğrafi hiyerarşide derelerin birleşerek çayları; çayların birleşerek ırmakları oluşturduğu söylene de İstanbul'un akarsuadlarında bu hiyerarşik düzene uyulmadığı görülmektedir. Küçük derelerin birleşerek oluşturduğu daha büyük akarsular yine dere olarak kayda geçirilmiştir. İstanbul'da "çay" olarak adlandırıldığını saptadığımız tek akarsu 100 kilometrelik uzunluğuyla ilin en uzun akarsuyu olma özelliğini taşıyan Riva Çayı'dır. Burası dahi halk arasında ve hatta zaman zaman resmî kaynaklarda Riva Deresi olarak

kaydedilmektedir. Bu nedenle çay sözcüğünün İstanbul halk Türkçesinde akarsu anlamıyla yaygın olarak kullanılmadığı çıkarımı yapılabilir. İstanbul’da ırmak olarak sınıflandırılacak cesamette bir akarsu bulunmamaktadır.

İstanbul ili sınırları içinde sayısı bini aşan irili ufaklı akarsu bulunmaktadır. Adları ve konumları geçmişten günümüze pek çok haritada ve yazılı kaynaktan kaydedilmiş olsa da İstanbul derelerinin bir kısmı iklim değişikliği nedeniyle tümüyle kuruyup yok olarak; kimiye şehirleşme nedeniyle üzeri kapatılıp kanalizasyon sistemine dâhil edilerek ortadan kalkmıştır.¹²²

Çalışmamızın akarsuadlarını tespit etme sürecinde pek çok güçlüklerle karşılaşmıştır. Bunlardan ilki, yukarıda da değindiğimiz gibi adına ulaşılan bir kısım derelerin günümüzde yatağının dahi tespit edilememesi; dolayısıyla konum teyidinin yapılamamasıdır. İkinci olarak, İstanbul derelerine halk arasında verilen adla resmî kaynaklarda verilen adların kimi zaman farklı olmasıdır. Aynı akarsuyun değişik kaynaklarda üç farklı adla kaydedildiği dahi görülmüştür. Örneğin Bakırköy sahilinde Yeşilyurt ve Ataköy semtleri arasından denize dökülen akarsu, Ayamama Deresi, Halkalı Deresi, Uzuncadere gibi üç farklı biçimde kaydedilmiştir.

Bir dere başka bir dereyle birleştiğinde çoğu zaman adı da değişmektedir. Örneğin Boyalık Deresi ile Değirmen Deresi birleştiğinde adı Dursunköy Deresi’ne dönüşmekte, birkaç kilometre sonra Körlük Deresi’nin katılmasıyla adı Sazlıdere olarak anılmaya başlamaktadır. Adı geçen bu küçük kolların da farklı kaynaklarda değişik adlarla kaydedilmiş olması işi daha da çetrefilli hâle sokmaktadır. Bu nedenle, çalışmamızda akarsular yalnızca adları bakımından değerlendirilecek; konumları ve farklı adlarına ilişkin bilgiler kapsam dışı tutulacaktır. İstanbul’un akarsuları, Şenol’un *İstanbul’un Hidrografya Özellikleri* adlı tez çalışmasında coğrafi bakımdan aklanlarına yani havzalarına göre sınıflandırılmıştır.¹²³ Buna göre, Karadeniz aklanında Anadolu Yakası’nda 297, Rumeli Yakası’nda 252 adet olmak üzere toplam 557 akarsuadı; Marmara aklanında Anadolu Yakası’nda 21, Rumeli Yakası’nda 436 adet olmak üzere toplam 457 akarsuadı; Boğaziçi aklanında Anadolu Yakası’nda 33, Rumeli Yakası’nda 82 adet olmak üzere toplam 115 akarsuadı

¹²² Celal Şenol, *İstanbul’un Hidrografya Özellikleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2013), b.a.

¹²³ Celal Şenol, a.g.e..

saptanmış olup, İstanbul'daki akarsuadlarının yekûnu 351'i Anadolu Yakası'nda, 770'i Rumeli Yakası'nda olmak üzere 1129 olarak hesaplanmıştır. Biz de kolaylık sağlaması açısından potamonimleri bu sınıflandırma doğrultusunda listeleyeceğiz.

Liste 2.19 *Anadolu Yakası Karadeniz Aklanında Bulunun Akarsuadları*

Adaklar D.	Ağıl D.	Akçökek D.
Akpınar D.	Alaca D.	Alçak D.
Alemdağı D.	Ambar D.	Armatalçağı D.
Armutlu D.	Arpa D.	Asirin D.
Asker 1 D.	Asker 2 D.	Atizleri D.
Avcı D.	Avcıkoru D.	Avdere
Ayı D.	Ayısarpı D.	Ayvalı D.
Bağlar D.	Balaklar D.	Balıksu D.
Ballıkaya D.	Baraktepe D.	Başpınar D.
Batak D.	Bay D.	Bayram D.
Bektaş D.	Bezirgân D.	Bıçkı D.
Birinci D.	Bostan D.	Bozuklu 1 D.
Bozuklu 2 D.	Burmakaya D.	Büyük 1 D.
Büyük 2 D.	Büyükgeçit D.	Büyükgöl D.
Büyükkum D.	Cevizli D.	Çalılık D.
Çamaşır D.	Çamlı D.	Çamlık D.
Çamyatak D.	Çardak D.	Çatal D.
Çatalarmut D.	Çavuş D.	Çayağzı (Riva) D.
Çayırlar D.	Çaylak D.	Çaylan D.
Çelebi D.	Çırçır D.	Çoban D.
Çobançeşmesi D.	Çolak D.	Çon D.
Çorakçı D.	Çöklen D.	Çömlekçi D.
Çukur D.	Çukurtarla D.	Danacıkatarı D.
Dedepınar D.	Değirmen D.	Demirci D.
Demirdağ D.	Dikili D.	Direk D.
Disbudak D.	Doğan D.	Doğancılı D.

Dolap D.	Domuzkestaneliği D.	Domuzlu D.
Donacak D.	Donbay D.	Dönmeliyol D.
Düdüklü D.	Eğreltili D.	Eğri D.
Eksioğlu D.	Elelik D.	Elmacık D.
Elmalı D.	Elmalıyalak D.	Eminin D.
Erikli D.	Eskiağıl D.	Eşek D.
Eşenci D.	Fındıklı D.	Fındıksuyu D.
Gaziler D.	Geçit D.	Gelera D.
Göçbeyli D.	Gök D.	Gökbent D.
Göksu D.	Göller D.	Göz D.
Gür D.	Gürgen D.	Gürgenkaynağı D.
Gürgenli D.	Hacı D.	Hacılı D.
Halayık D.	Harman D.	Havuzlar D.
Haydarlı D.	Hendek D.	Hıyar D.
Ihlamur D.	Islah D.	İncirli D.
İskele D.	İskender D.	İsmail D.
İsmailağa D.	İzmitova D.	Kabaağaç D.
Kabafındık D.	Kabakoz D.	Kabayalak D.
Kadın D.	Kadırga D.	Kalaba D.
Kalaycı D.	Kale D.	Kamışlıburun D.
Kanlı D.	Kapaklı D.	Kapıkaya D.
Kara D.	Karaağaç D.	Karaca D.
Karacasu D.	Karakızar D.	Karaman 1 D.
Karaman 2 D.	Karanlık D.	Karapınar D.
Karasu D.	Karga D.	Kargacık D.
Karlar D.	Kartal D.	Kavak D.
Kavaklı D.	Kavlar D.	Kayadağ D.
Kayın D.	Kaymak D.	Kaymaz D.
Kaynarca D.	Keçikalesi D.	Keltepe D.
Kestane D.	Kestaneli D.	Kezman D.
Kıbrıs D.	Kışla D.	Kızılca D.

Kızılıcık D.	Kirazyatak D.	Kiremitçi D.
Kocabayır D.	Kocaerik D.	Kocapınar D.
Konak D.	Korsan D.	Korsan D.
Kovanlar D.	Koz D.	Kozlar D.
Kömürcü D.	Kömürlük D.	Köprücük D.
Kör D.	Körali D.	Köy D.
Köy D.	Köybaşı D.	Kum D.
Kuran D.	Kurban D.	Kurtini D.
Kuru D.	Kuz D.	Kuzulu D.
Küçük D.	Küçükkum D.	Maden D.
Mağara D.	Mahmut D.	Manda D.
Mangal D.	Mecit D.	Meşe D.
Mihralem D.	Milko D.	Murat D.
Musaköy D.	Muşmula 1 D.	Muşmula 2 D.
Muşlu D.	Ocak 1 D.	Ocak 2 D.
Oğul D.	Oluklu D.	Orta D.
Oruçoğlu D.	Ovacık D.	Ozan D.
Öksüz D.	Ömürsu D.	Ördek D.
Örümcek D.	Öven D.	Palamut D.
Palamutlar D.	Partal 1 D.	Partal 2 D.
Partal 3 D.	Partal 4 D.	Partal 5 D.
Partal 6 D.	Partalın D.	Patlıcan D.
Pelit D.	Pınar D.	Portakal D.
Sakallı D.	Salıncak D.	Sancak D.
Sandıklı D.	Sarı D.	Sarıkadı D.
Sarıkestane D.	Sarıtaş D.	Sarp D.
Satılık D.	Satmazlı D.	Sazak D.
Sazlı D.	Saztarla D.	Şeftali D.
Selim D.	Sığıryatak D.	Sıtma D.
Sinekli D.	Sofular D.	Soğanlık D.
Soğuksu D.	Subaşı D.	Suçıkankaya D.

Suluca D.	Susurluk D.	Suvat D.
Tahtacıkan D.	Tarla D.	Tütüncüler D.
Uslu D.	Usta D.	Uzun D.
Üçkardesler D.	Üstincik D.	Üvez D.
Üvezli D.	Vakıf D.	Veremsuyu D.
Yağcı D.	Yaralıkuyu D.	Yatak D.
Yavan D.	Yaylan D.	Yedibin D.
Yelköprü D.	Yemişen D.	Yeniçiftlik D.
Yeniköy D.	Yerlisu D.	Yeşil D.
Yılgn D.	Yokuş D.	Yumrutaş D.
Yumurcak D.	Zerzavat D.	Zirve D.

Liste 2.20 *Rumeli Yakası Karadeniz Aklanında Bulunun Akarsuadları*

Açmalar D.	Akçaağaç D.	Akpınar D.
Aksicim D.	Aksu D.	Aktaş D.
Aktaşlar D.	Âmin D.	Ana D.
Arka D.	Armutlu D.	Arpaağzı D.
Arpalı D.	Artin D.	Ayazma D.
Ayı D.	Aynalı D.	Ayvalar D.
Aziz D.	Azmak D.	Babadar D.
Ballımezar D.	Baraka D.	Basalköy D.
Belgrat D.	Beytepe D.	Binkılınç D.
Bulgur D.	Buzağılık D.	Büyük D.
Büyükböğürtlen D.	Büyükerikli D.	Büyükkaraca D.
Ceviz D.	Cevizlik D.	Çakıltepe D.
Çamaşır D.	Çanakçı D.	Çavdar D.
Çaylaklı D.	Çınar D.	Çıplakpiren D.
Çırçır D..	Çoban D.	Çolak D.
Çomakçı D.	Darıtarlası D.	Davulyolu D.
Değirmenocağı D.	Deliyunus D.	Demirci D.
Demirkapı D.	Derbentalan D.	Derin D.

Dervişkapı D.

Dişbudak D.

Elma D.

Erikli D.

Fatmacık D.

Fındık D.

Gazibaba D.

Göl D.

Güngörmez D.

Hacının D.

Hasanbey D.

İlgın D.

İncirli D.

Kamışlı D.

Kapaklı D.

Kara D.

Karabiber D.

Karakurt D.

Karanlık T.

Kasap D.

Kavakgölü D.

Kayapınar D.

Kayınpınar D.

Kaynarkazan D.

Keklik D.

Kestane D.

Kilise D.

Kireçli D.

Kokmuşpınar D.

Koru D.

Körkapı D.

Derviştarla D.

Domuzdamları D.

Elmalı D.

Eskibağlar D.

Ferbad D.

Fırınlar D.

Germe D.

Gümüş D.

Gürgen D.

Hacıömer D.

Havakadın D.

İğrek D.

Kaçı D.

Kanlı D.

Kapçıkaran D.

Karaağaç D.

Karacaköy D.

Karakütük D.

Karasu D.

Kaşıklı D.

Kavaklar D.

Kayınlı D.

Kaynak D.

Keçigirme D.

Kemikliburun D.

Keten D.

Kirazlı D.

Kocatarla D.

Kolağası D.

Korucun D.

Köryol D.

Dingil D.

Eğrek D.

Elmalık D.

Esmâ D.

Fıçı D.

Fil D.

Geyik D.

Gümüşpınar D.

Gürgenli D.

Hamza D.

İhlamur D.

İlah D.

Kamış D.

Kanlıağıl D.

Kaplançayırı D.

Karabiber D.

Karakepir D.

Karaman D.

Karpuca D.

Kavak D.

Kayalıburun D.

Kayınlık D.

Kaynaklar D.

Kedi D.

Kerezler D.

Kızılcık D.

Kirazlık D.

Kokmuş D.

Kolalı D.

Kömür D.

Kulhan D.

Kumarlı D.	Kurşunlugerme D.	Kurşunlu D.
Kurt D.	Kurthasan D.	Kuru D.
Kuşçupınarı D.	Küçükçböğürtlen D.	Küçükerikli D.
Küçükkavak D.	Küçükkkaraca D.	Küçükmalatra D.
Kürk D.	Kütüklü D.	Luka D.
Makara D.	Manastır D.	Mandıra D.
Manganez D.	Manganezdayama D.	Mangenez D.
Mantarlık D.	Marmaracık D.	Merdiven D.
Merlekli D.	Meşe D.	Meşegöller D.
Meşetarla D.	Meşetorluğu D.	Milas D.
Mollahüseyin D.	Motor D.	Muratçiftliği D.
Muşmula D.	Okkabaşı D.	Oluklar D.
Oluklu D.	Orta D.	Ortaburun D.
Öksüzoğlu D.	Örencik D.	Papaz D.
Paşacayı D.	Paşaceşme D.	Pehlivanmeşesi D.
Pirenli D.	Pulaca D.	Saban D.
Sakaoğlu D.	Saklısu D.	Sarp D.
Sazlı D.	Sevketbeyinsoğuksu D.	Seymen D.
Sinanköprü D.	Sinekoğlu D.	Soğuksu D.
Soyalar D.	Söğüt D.	Söğütlü D.
Sulucak D.	Suvat D.	Sülüklügöl D.
Süpürgetarla D.	Sürmekeş D.	Şahinoğlu D.
Şeftali D.	Şeytan D.	Şişkafa D.
Tarla D.	Tasköprü D.	Taşlı D.
Taşlıbayır D.	Taşlıgeçit D.	Taşluburun D.
Tatlısu D.	Tavşanoğlu D.	Tayakadın D.
Teknepınar D.	Tırpan D.	Tilfilce D.
Tolluk D.	Topkoru D.	Torluk D.
Tuman D.	Tumbaçayır D.	Uzunbaca D.
Uzunoğlutarla D.	Uzuntarla D.	Uzunye D.
Üçpınar D.	Vezirli D.	Yanıkmekân D.

Yayın D.	Yaylacık D.	Yazla D.
Yeldeğirmeni D.	Yeniçayır D.	Yeniköy D.
Yer D.	Yiğitler D.	Zarlinga D.

Liste 2.21 *Anadolu Yakası Marmara Aklanında Bulunan Akarsuadları*

Acısu D.	Ağıl D.	Bağlar D.
Burmali D.	Büyük D.	Büyükklü D.
Çamaşırlık D.	Çobanlar D.	Derin D.
Duraşan D.	Eskiköy D.	Fındıklı D.
Gaziler D.	Gökçe D.	Hamza D.
Hocapınarı D.	Karanlık D.	Kumaşlı D.
Pekmez D.	Suvat D.	Tavşan D.

Liste 2.22 *Rumeli Yakası Marmara Aklanında Bulunan Akarsuadları*

Acımaklıçatağı D.	Ağıl D.	Ağılçeşme D.
Ahlat D.	Ahmet D.	Akalan D.
Akpınar D.	Aksuçatağı D.	Ala D.
Alamur D.	Altınpınar D.	Ana D.
Anaderesi Kanalı	Araççı D.	Arap D.
Arapçayır 1 D.	Arapçayır 2 D.	Araplı D.
Ardıç D.	Armut D.	Arpa D.
Arpalık D.	Arpalı D.	Aşağı D.
Aslancık D.	Asmalı D.	Ata D.
Atmaca D.	Ayazma D.	Ayazmatopları D.
Aydut D.	Ayva D.	Ayvacık D.
Ayvalık D.	Bağ D.	Bağlar D.
Bağluk D.	Bahçe D.	Baklalı D.
Baklataarla D.	Balaban D.	Baldıransuvak D.
Balıklı D.	Balkan D.	Balkız D.
Başagıl D.	Başaklı D.	Başyazma D.

Bataklık D.	Bayramağa D.	Bayramçayırı D.
Bent D.	Bentboyu D.	Besiktepe D.
Bevlikçayırı D.	Beylikçeşme D.	Beypınar D.
Bezinceçatağı D.	Bilaloğlu D.	Binaz D.
Birincihendek D.	Bostan D.	Bostantarla D.
Boşnak D.	Boşnaklar D.	Boyacı D.
Boyalık D.	Buzağılıkçayırı D.	Bülbül D.
Büyük D.	Büyükağaç D.	Büyükalçak D.
Büyükbağlar D.	Büyükçatak D.	Büyükgürlük D.
Büyükkirazlı D.	Büyüksuraman D.	Cafer D.
Celaliye D.	Cevizli D.	Cin D.
Cinoğlu D.	Çakıl D.	Çamaşır D.
Çamlı D.	Çapkinköprü D.	Çatal D.
Çatakkaya D.	Çavuşlu D.	Çayırlar D.
Çaylakkaya D.	Çekmece D.	Çesmealtı D.
Çınar D.	Çırçır D.	Çiftepınar D.
Çiftlik D.	Çiftlikaltı D.	Çingeneçayır D.
Çit D.	Çolakoğlu D.	Çukurbostan D.
Çukurca D.	Çukurçayır D.	Damlıca D.
Danaoğlu D.	Davulga D.	Davutça D.
Değirmen D.	Delice D.	Deliçayır D.
Depo D.	Dereağzı D.	Derebaşı D.
Derinhendek D.	Derintatak D.	Devecipınarları D.
Devesemerı D.	Dikimce D.	Din D.
Dingil D.	Dobruca D.	Doğan D.
Domuz D.	Domuzhendeği D.	Dupka D.
Dursunköy D.	Dutlubahçe D.	Dutluk D.
Dutlukçayırı D.	Düstabak D.	Düzçayır D.
Eğrigeçit D.	Elbasañçayırı D.	Elmalı D.
Ereğli D.	Eriklik D.	Eriklimekân D.
Erikliyer D.	Eski D.	Eskice D.

Eskikörüklük D.	Eskiköy D.	Fener D.
Fezlekay D.	Fındıklı D.	Fındıksuyu D.
Fidyepınarı D.	Garipçe D.	Gazileraltı D.
Gaziyiğit D.	Gelevri D.	Gölcükiçi D.
Gün D.	Güngörmez D.	Gürcüpınarı D.
Gürçeşme D.	Gürgür D.	Hacınınıksıslası D.
Hadımköy D.	Halılağanın D.	Halkalı D.
Hamam D.	Hamitağapınarı D.	Han D.
Hançayır D.	Hangözü D.	Hanımınçayırı D.
Harapdeğirmen D.	Harmancık D.	Harmançayır D.
Hasan D.	Hasanağa D.	Hasanbey D.
Hasancık D.	Hasançavuş D.	Hasançeşme D.
Hasanpaşa D.	Havuz D.	Havuzluçeşme D.
Havvakadın D.	Haydeminoglu D.	Hergele D.
Höyük D.	Hükümet D.	Hüseyincik D.
İhlamur D.	Ilıcak D.	Isıkçayır D.
İdriskuyu D.	İhsaniye D.	İkincihendek D.
İkisöğütler D.	İmam D.	İncirli D.
İncirlik D.	İncirlikkaynağı D.	İndere
İnderesi	İnkarpınarı D.	İnler D.
İzzetiye D.	İzzettin D.	Kadınlar D.
Kadıyakuplu D.	Kale D.	Kalyos D.
Kâmil D.	Kanbaca D.	Kapaduk D.
Kapaklıpınar D.	Kapıcı D.	Karaağaç D.
Karaağaçlaraltı D.	Karabalı D.	Karabataklar D.
Karaçalı D.	Karagöz D.	Karakepir D.
Karakoncoloz D.	Karaköy D.	Karamiyal D.
Karanlık D.	Karapınar D.	Karasakal D.
Karasinan D.	Karasu D.	Karasuat D.
Kargalık D.	Karşıçeşme D.	Kasapçayırı D.
Katil D.	Kavak D.	Kavaklar D.

Kavaklı D.	Kayaaltı D.	Kayacık D.
Kayalı D.	Kayalıkçayırı D.	Kayan D.
Kaynakkula D.	Kaynarca D.	Kazanpunaru D.
Kâzımpınar D.	Kazsuvat D.	Keçisaya D.
Kemer D.	Kenanbey D.	Kerez D.
Keşiş D.	Keşliçiftliği D.	Kırlangıç D.
Kısır D.	Kışla D.	Kızılağaç D.
Kızılçık D.	Kızılkaya D.	Kibritçi D.
Killik D.	Kirazlıkeçe D.	Kiremithane D.
Koca D.	Kocaalan D.	Kocabostan D.
Kocaçayır D.	Kocaerikli D.	Kocakarıköprüsü D.
Kocakeleme D.	Kocamekân D.	Kocatarla D.
Koçkavak D.	Koğuk D.	Kokmus D.
Kokmuşpınarı D.	Kokmuşyatak D.	Koriçi D.
Koru D.	Kotova D.	Kova D.
Kovuk D.	Koyungeçidi D.	Koz D.
Kozlar D.	Kömürlük D.	Köpekpınarı D.
Köprü D.	Köprücük D.	Kör D.
Köy D.	Köyçayırı D.	Kula D.
Kulakçayırı D.	Kule D.	Kuloğlu D.
Kumalı D.	Kumburgaz D.	Kumrukırları D.
Kursan D.	Kurt D.	Kurtgeçit D.
Kurtluçeşme D.	Kuru D.	Kuruçeşme D.
Kurusuvat D.	Kuruş D.	Kuşcunun D.
Küçükalkaç D.	Küçükbağlar D.	Küçükçatak D.
Küçükkirazlı D.	Küçükkurtkaya D.	Küçükören D.
Künk D.	Macar D.	Macarpınarı D.
Makbere D.	Malkoç D.	Maltepe D.
Manastır D.	Mandacığrek D.	Mandıra D.
Mandıracı D.	Maslak D.	Maslaklar D.
Maymun D.	Memiş D.	Menekşe D.

Merkez D.	Meşelik D.	Mezarlık D.
Milletbahçe D.	Mirvalı D.	Misafir D.
Molca D.	Muharremhoca D.	Murat D.
Muratpasa D.	Muşmula D.	Muşmulakulağı D.
Nadirağaç D.	Nal D.	Nurika D.
Oklu D.	Ortaburun D.	Ortakçılar D.
Ortaki D.	Ortaköy D.	Ortasofa D.
Osmanboğazı D.	Osmanınçeşmesi D.	Ömerağa D.
Palanga D.	Paliman D.	Pandik D.
Papazbağları D.	Pasapahçe D.	Payler D.
Pınarca D.	Pıncık D.	Poruklu D.
Poyraz D.	Pusu D.	Recepağa D.
Saadet D.	Samantarla D.	Sap D.
Sarıbayır D.	Sarıldalık D.	Sarıyar D.
Sarıyarlar D.	Sarıyer D.	Sarmaşıkağaçlar D.
Sarp D.	Sarıköy D.	Sazlı D.
Sazlıgöl D.	Sazlıkaynak D.	Selim D.
Sembol D.	Seyis D.	Seymen D.
Sıçan D.	Sığır D.	Sınır D.
Sırbın D.	Sırtköy D.	Sinekli D.
Sirkeci D.	Soğan D.	Soğuksu D.
Söğüt D.	Söğütlü D.	Söğütlük D.
Söğütpınarı D.	Suat D.	Suvatlar D.
Suvat D.	Suvatçeşme D.	Suyolu D.
Sütlü D.	Şalhane D.	Şerifhoca D.
Şeytan D.	Tabağan D.	Tahirağa D.
Tahtaköprü D.	Tasağıl D.	Taşlıgeçit D.
Taşlı D.	Taşocak D.	Tatlı D.
Tekke D.	Teknetarla D.	Topçu D.
Topçular D.	Turasoğlu D.	Turnalı D.
Turnalıçayır D.	Tuzlu D.	Türkköse D.

Tütünlük D.	Unce D.	Ustaçayır D.
Uşak D.	Uzun D.	Uzuncaova D.
Uzunçayır D.	Vezirhane D.	Viran D.
Yavasköprü D.	Yazla D.	Yeldeğirmeni D.
Yeniyerler D.	Yoğurt D.	Yusufunayağı D.
Yusufunmekânı D.		

Liste 2.23 *Anadolu Yakası Boğaz Akları Bulun Akarsuadları*

Arnavut D.	Ayı D.	Ayvayatağı D.
Baklacık 1 D.	Baklacık 2 D.	Budak D.
Büyükcakal D.	Cehennem D.	Cennet D.
Çamasır D.	Çanak D.	Çekme D.
Çengel D.	Çiftlik D.	Dedeoğluçiftliği D.
Değirmen D.	Göksu D.	Göztepe D.
Hamam D.	Hamam D.	Kirazlı D.
Kirazlı 2 D.	Kotağa D.	Köprü D.
Mollaahmet 1 D.	Mollaahmet 2 D.	Poyraz D.
Soğuk D.	Soğuksu D.	Sultanmurat D.
Tokat D.	Vişne D.	Yanıkagıl D.

Liste 2.24 *Rumeli Yakası Boğaz Akları Bulun Akarsuadları*

Alipaşa D.	Arap D.	Arnavutköy D.
Arpalık D.	Avcitepe D.	Ayazağa D.
Ayazma D.	Ayvalı D.	Bağlık D.
Balıklı D.	Bekâr D.	Beştorluklar D.
Buzakçıçardağı D.	Büyükkemer D.	Çamurlar D.
Çayır D.	Çıplak D.	Çimen D.
Darıtarla D.	Davalıtarla D.	Devecioğlu D.
Ebe D.	Elmalı D.	Elmalıkalan D.
Erkek Pınarı	Esnaf D.	Fındık D.
Fındıklı D.	Garipçe D.	Gâvurmezarı D.

Gürpınar D.	Hadımkoru D.	Haliman D.
Hayrullahın D.	Hırsızlarmekânı D.	Hokkacıoğlu D.
İhlamur D.	Kâğıthane D.	Kanlıgeçit D.
Karaağaç D.	Karanlık D.	Karasu D.
Kavak D.	Kavaklık D.	Kazıklı D.
Keçi D.	Kemer D.	Kızılağaç D.
Kirazlıkeçe D.	Koz D.	Köroğlu D.
Köy D.	Kurbağa D.	Kuzu D.
Mandacıoğlu D.	Maymun D.	Ören D.
Papaztorlukları D.	Paşatarla D.	Paylıoğlu D.
Pirinççi D.	Salımağa D.	Sarp D.
Soğuksu D.	Söğütlügöl D.	Söğütlüpınar D.
Sultanmahmut D.	Suvat D.	Şemseddin D.
Şeytan D.	Taşlı D.	Tavşan D.
Tavukçu D.	Tayakadın D.	Tokmak D.
Topalların D.	Topçu D.	Turşu D.
Tütüntarla D.	Validebendi D.	Yanıkkeçe D.
Yassıgeçit D.		

2.5.4. Bataklıkadları (Helonimler)

Su kaynaklarının bol, arazinin engebesiz olduğu bölgelerde bataklıklar sıklıkla görülür. Kimi coğrafyalarda bataklıklar öylesine yaygın ve yerel kültürde öylesine önemlidir ki çoğu dilde dağlar, tepeler gibi bataklıklara da özel adlar verilir. Bu nedenle suadbilimde bunları tanımlamak için bataklıkadı ya da helonim terimi türetilmiştir.

İstanbul'un da çeşitli sulak alanlarında, özellikle göllerin kıyı bölgelerinde ve akarsuların eğim azalması nedeniyle akış hızının yavaşladığı noktalarda yer yer bataklıklar oluşmuştur. Bu bataklıklar sivrisineklerin üremesi için son derece elverişli alanlar olduğundan, geçmişte şehirde çok sık rastlanan sıtma hastalığının müsebbibi olarak görülmüştür. Bu nedenle sıtma hastalığıyla mücadele kapsamında Türkiye'nin

pek çok yerinde olduğu gibi İstanbul'daki bataklıklar da devlet eliyle kurutulmuştur.¹²⁴

Kaynaklarda adına rastladığımız az sayıda bataklığa bakılırsa, İstanbul'da bataklıklara özel olarak ad verilmediği, bataklıkların genelde bulunduğu mevkiin adıyla anıldığı görülmüştür. Tüm bu bataklıkladları arasında “Sıtmapınarı”, bir mevkiden adını almak yerine, bir mevkie adını vermesi bakımından kayda değerdir. Günümüzde Kadıköy ilçesi Kozyatağı mahallesi sınırları içinde kalan bu kurutulmuş bataklığın adı “Sıtma Pınar Sokağı” biçiminde yanlış bir imlâyla da olsa bir yol adında hâlen yaşamaktadır. İstanbul'da karşılaştığımız bataklıkladları¹²⁵ aşağıdaki listede yer almaktadır:

Liste 2.25 İstanbul İlinde Saptanan Bataklıkladları

Aliğa Bataklığı	Ayamama Bataklığı
Boğluca (Bolluca) Bataklığı	Cevizli Bataklığı
Cumhuriyetköy Bataklığı	İbrahimağa Bataklığı
İshaklı Bataklığı	Kalamış Bataklığı
Karagül Bataklığı	Karılarderesi Bataklığı
Kazlıçeşme Bataklığı	Koçoğlu (Koçullu) Bataklığı
Kördere Bataklığı	Kurbağalıdere Bataklığı
Muratçiftliği Bataklığı	Sırapınar Bataklığı

2.5.5. Su Kaynakları

Yukarıda saydığımız kategoriler dışında İstanbul'un suadı varlığında önemli yer tutan bir öge daha vardır: Su kaynakları. Su kaynaklarının adları için yeradbilimde ve suadbilimde özel bir terim olmamakla birlikte Romanya'daki su kaynaklarının adları üzerine yazılmış bir makalede krenonim (İng. *Crenonym*, Yun. *Κρήνη/krini* “göze/eşme” ve *ὄνομα/onoma* “ad” terkiminden) veya pegonim (İng. *Pegonym*, Yun. *Πηγή/pigi* “kaynak/memba” ve *ὄνομα/onoma* “ad” terkiminden)

¹²⁴ Yavuz Haykir - Uğur Canpolat, “Erken Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Sıtma (1923-1945)”, İnönü University International Journal of Social Sciences (INIJOS), (27 Haziran 2023), 110.

¹²⁵ Haykir - Canpolat, **b.a.**

terimleri önerilmiştir.¹²⁶ Rumen yeradbilimininde bir ihtiyaca binaen türetilen bu terimlerin, Türk yeradbiliminde de çok yararlı ve gerekli olacağı açıktır. Bir noktayı kazmak suretiyle ulaşılan, yeryüzüne fişkırlarak çıkmayan su kaynakları için önerilen krenonim terimi yerine Türkçedeki eşme sözcüğünden eşmeadı terimi türetilebileceği gibi; yeraltından yüzeye kendiliğinden çıkan sular için önerilen pegonim terimi yerine kaynakadı ya da bulakadı sözcükleri kullanılabilir.

İstanbul'un pek çoğu içmesuyu özelliği taşıyan ve lezzetleriyle ünlene kaynak suları, İstanbul folklorunun ayrılmaz bir parçasıdır. Bu kaynakların üzerine yaptırılan hayrat çeşmeleriyle, suların halka ulaşması sağlanmış; bu kaynakların çevreleri mesire alanı olarak ünlenerek özel günlerde ve uygun mevsimlerde İstanbulluların akınına uğramıştır. Çeşitli hastalıklara da iyi geldiğine inanılan bu suların her birinin ayrı bir tadı olduğu gibi, ayrı birer adı da vardı. Evliya Çelebi, *Seyahatnamesi*'nde anlattığı İstanbul semtlerinde, varsa şifalı olduğuna inanılan bu kaynak sularının kimilerini kaydetmiştir. İstanbul suları yakın dönem edebiyatımızda dahi kendine yer etmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir* adlı yapıtında, İstanbul sularıyla ilgili yazılarda sıklıkla alıntılanan şu satırları kaleme almıştır:

*“Çocukluğumda, bir Arabistan şehrinde ihtiyar bir kadın tanımiştık. Sık sık hastalanır, humma başlar başlamaz İstanbul sularını sayıklardı: Çırçır, Karakulak, Şifasuyu, Hünkârsuyu, Taşdelen, Sırmakeş... Bir gün damadı babama: Bu onun ilacı, tılsımı gibi bir şey. Onları sayıklayınca iyileşiyor, demişti... İstanbul bu kadın için serin, berrak, şifalı suların şehriydi... Bu kadın sonra ne oldu, bilmiyorum. Fakat içimde bir taraf, ölümünden sonra bir pınar perisi olduğuna hâlâ inanıyor.”*¹²⁷

İstanbul'da çıkan ve yazılı kaynaklarla haritalarda adına rastladığımız kaynak suları şunlardır:

¹²⁶ Marius Alexianu, “The Potential Toponymic Field of Salt Springs in Romanian Microtoponymy”, **Salt effect: Second Arheoinvest Symposium from the Ethnoarchaeology to the Anthropology of Salt** 20-21 April 2012, “Al. I. Cuza” University, Iaşi, Romania, BAR 2760 (Oxford: Archaeopress, 2015), 261.

¹²⁷ Ahmet Hamdi Tanpınar, **Beş Şehir** (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013) 120.

Liste 2.26 İstanbul İlinde Saptanan Kaynak Suları Adları

Aksu	Altuntaş	Aralıksuyu
Ayazma	Büyükçamlıca	Büyükdere
Büyükelmalı	Çakaldere	Çakmaksuyu
Çırçır	Çırpına	Çobançeşme (Bakırköy)
Çobançeşme (Eyüp)	Çubuklu	Dağdibi
Defneli	Dertlipınar	Fındıksuyu
Fırıldakbahçe	Fıstıksuyu	Göztepe
Gümüşsuyu	Gürcüsuyu	Hamidiye
Hasippaşa	Hekimsuyu	Hünkârbeğendi
Hünkârsuyu	İmamsuyu	İmrahor
İncirli	İshakağa	Kanlıkavak
Karakulak	Karlıdağ	Kayışdağı
Kaymakdonduran	Keçesuyu	Kefelisuyu
Kesesuyu	Kestanesuyu	Kızılağaç
Kirazlıbahçe	Kocataş	Kozluk
Kumsalsuyu	Kumsuyu	Küçükçamlıca
Mütevellisuyu	Onçeşmeler	Otuzbirsuyu
Ömerbey	Paşasuyu	Pekmezsuyu
Saraysuyu	Silâhtar	Simkeş
Sultansuyu	Şekersuyu	Taşdelen
Tomruksuyu	Yazıcısuyu	Yenikeçe
Yerlisuyu	Yusufağa	

2.5.6. Ayazmalar

Ayazmalar (Yun. *ἀγίασμα/ayazma*) Rum Ortodoks inancında kutsal sayılan ve çoğu zaman Hristiyanlık inancının önemli aziz ve azizelerine adanan su pınarlarıdır.¹²⁸ Üstlerine genellikle bir şapel ya da kilise inşa edilerek birer dua ve adak mekânına dönüşürler. Diğer kaynak suları gibi çeşitli sağlık sorunlarına iyi geldiğine ya da tutulan dileklerin gerçekleşmesine yardım ettiğine inanılan

¹²⁸ Reşat Ekrem Koçu, “Ayazma-Ayazmalar”, *İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul, 1963).

ayazmaların, Müslüman halktan da epey ilgi gördüğü ve gerek sağalma amacıyla gerek mesirelik olarak sıklıkla ziyaret edildiği bilinmektedir.

İstanbul'un kaynak sularının ve ayazmalarının listesini çıkarmak için birtakım girişimler olmuşsa da bu listeler eksiksiz olmaktan çok uzaktır. Bu kaynakların konumları, tarihleri ve folklorik değerleri bakımından kapsamlı bir incelemesi hâlen yapılmış değildir. Pek çoğu şehirleşme nedeniyle tümüyle yok olan kaynakların adlarının nereden türediği, hangi hastalığa ya da derde iyi geldiğine inanıldığı, bir ayazmanın adandığı aziz ya da azizeyle nasıl bir ilişkisi olduğu gibi sorular yanıtsız kalmaya mahkûm görünmektedir.

1947 yılında İstanbul'daki ayazmaların listelenmesiyle ilgili bilinen ilk çalışmayı yapan Hakkı Göktürk, 158 ayazma saptamış, bunlardan 62 tanesinin daha o tarihte ortadan kalktığını belirtmiştir.¹²⁹ Kimi, şahsî mülk sınırları içinde kalarak unutilan, kimi suyu kirlendiği için kapatılan, kimi suyu kuruduğu için terk edilen, kimiye cemaatsizlikten harap olan ayazmaların sayısı günümüzde daha da azalmıştır. Günümüzde ayazma adı taşıyan kimi semt ve sokak adları bulunmaktadır ki bunlar geçmişte bölgede bir ayazmanın varlığının kanıtları olarak değerlendirilebilir. Günümüze ulaşabilenlerin ekseriyeti kilise arazileri içinde kalanlardır.

Ayazmalar dinsel mekânlar olarak kabul edildiği için “Kutsal”, “Aziz” ya da “Azize” anlamına gelen Yunanca sıfatlarla tesmiye edilirler. Bu önadlar adın eril, dişil ya da çoğul olmasına göre *ayos/ἄγιος*, *aya/αἰία*, *ayii/ἄγιοι* biçiminde değişir.¹³⁰ Yunancaya özgü bir dilbilgisi kuralı olan bu durum Türkçede çoğu zaman dikkate alınmaz ve hepsi yerine “Aya” önadı kullanılır. Yunanca adların Fransızca çeviriyazımı olan Hagia/Hagios imlâsının da Aya ve Ayos gibi eşdeğerleri bulunmasına karşın Türkçe kaynaklara girdiği görülmektedir.

Ayazmalar da aslen birer su kaynağı olmalarına karşın, halk tarafından gerek işlev gerekse tesmiyeleri itibarıyla diğerlerinden ayrılmıştır. Bu nedenle biz de saptayabildiğimiz ayazma adlarını kaynak adlarından ayrı olarak listeliyoruz.

Liste 2.27 İstanbul İlinde Saptanan Ayazma Adları

¹²⁹ Cemal Kafadar, “Su Gibi Ayazmalar”, *Z Dergisi: Su ve Şifâ/Güz* 2017/2 (2017).

¹³⁰ Reşat Ekrem Koçu, *a.g.e.*

Anarşa Ayazması (Gürpınar)

Aya Anna (Fener)

Aya Efimia (Fener)

Aya Efimia (Heybeliada)

Aya Ekaterini (Kadıköy)

Aya Evdoksiya (Langa)

Aya Fotini (Büyükkada)

Aya Fotini (Cevizli)

Aya Fotini (Yeniköy)

Aya İrini (Aydınlı)

Aya Kiryaki (Arnavutköy)

Aya Kiryaki (Kumkapı)

Aya Kiryaki (Tarabya)

Aya Marina (Fener)

Aya Marina (Kireçburnu)

Aya Nikola (Fener)

Aya Nikola (Kasımpaşa)

Aya Nikola (Paşabahçe)

Aya Nikola (Topkapı)

Aya Paraskevi (Anadoluhisarı)

Aya Paraskevi (Baltalimanı)

Aya Paraskevi (Beykoz)

Aya Paraskevi (Büyükkada 2)

Aya Paraskevi (Çıksalın)

Aya Paraskevi (Fener)

Aya Paraskevi (İhlamur)

Aya Paraskevi (Kadıköy 2)

Aya Paraskevi (Kartal)

Aya Paraskevi (Kireçburnu)

Aya Anargiri (Çengelköy)

Aya Efimia (Burhaniye)

Aya Efimia (Haydarpaşa)

Aya Efimia (Kadıköy)

Aya Ekaterini (Moda)

Aya Fotini (Arnavutköy)

Aya Fotini (Büyükdere)

Aya Fotini (Florya)

Aya Fotini (Yeşilköy)

Aya İrini (Cevizlik)

Aya Kiryaki (Kireçburnu)

Aya Kiryaki (Paşabahçe)

Aya Marina (Çengelköy)

Aya Marina (İstinye)

Aya Marina (Tarabya)

Aya Nikola (İstinye)

Aya Nikola (Kuruçeşme)

Aya Nikola (Samatya)

Aya Paraskevi¹³¹ “Yılanlı” (Mevlânâkapı)

Aya Paraskevi (Arnavutköy)

Aya Paraskevi (Belgratkapı)

Aya Paraskevi (Büyükkada 1)

Aya Paraskevi (Büyükdere)

Aya Paraskevi (Çırağan)

Aya Paraskevi (Heybeliada)

Aya Paraskevi (Kadıköy 1)

Aya Paraskevi (Karaköy)

Aya Paraskevi (Kasımpaşa)

Aya Paraskevi (Kumkapı 1)

¹³¹ Paraskevi (Yun. *Παρασκευή*) sözcüğü Türkçede Cuma anlamına gelir ve Cuma Ayazması adı da sıkça kullanılır. Cuma Ayazması denen yerlerin bir diğer adının da Aya Paraskevi olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Aya Paraskevi (Kumkapı 2)	Aya Paraskevi (Kuruçeşme)
Aya Paraskevi (Küçükçekmece)	Aya Paraskevi (Küçüksu)
Aya Paraskevi (Küplüce)	Aya Paraskevi (Maltepe)
Aya Paraskevi (Merdivenköy)	Aya Paraskevi (Pendik)
Aya Paraskevi (Sefaköy)	Aya Paraskevi (Sütlüce)
Aya Paraskevi (Tarabya)	Aya Paraskevi (Tekfursaray)
Aya Paraskevi (Uzunçayır)	Aya Paraskevi (Veliefendi)
Aya Paraskevi (Yeniköy)	Aya Paraskevi (Yeşilköy)
Aya Teodosya (Fener)	Aya Teodosya (Zeyrek)
Aya Timia Zoni (Eğrikapı)	Aya Tiron (Çengelköy)
Aya Trias (Mevlânâkapı)	Aya Triyada (Süreyyapaşa)
Aya Vlaherna (Arnavutköy)	Aya Vlaherna (Ayvansaray)
Aya Vlaherna (Büyükkada)	Aya Vlaherna (İstinye)
Aya Yani (Yenibosna)	Aya Yorgi (Balat)
Aya Yorgi (Burgazada)	Aya Yorgi (Çarşamba)
Aya Yorgi (Kızıltoprak)	Aya Yorgi (Kumkapı)
Aya Yorgi (Üsküdar)	Ayamama Ayazması (Ataköy)
Ayii Apostoli (Bebek)	Ayii Apostoli (Salıpazarı)
Ayii Konstantinos ve Eleni (Beyoğlu)	Ayii Konstantinos ve Eleni (Çengelköy)
Ayii Konstantinos ve Eleni (Tarabya)	Ayos Analepsis (Çengelköy)
Ayos Andonios (Beylerbeyi)	Ayos Atanasios (Kuleli)
Ayos Atanasios (Kurtuluş)	Ayos Dimitrios (Kuleli)
Ayos Dimitrios (Kuruçeşme)	Ayos Haralambos (Cibali)
Ayos Haralambos (Çengelköy)	Ayos Haralambos (Fener)
Ayos Haralambos (Kurtuluş)	Ayos Haralambos (Küçükçekmece)
Ayos Haralambos (Yeniköy)	Ayos Konstantinos (Beykoz)
Ayos Konstantinos (Büyükkada)	Ayos Konstantinos (Büyükdere)
Ayos Konstantinos (Yeniköy)	Ayos Menas (Ayvansaray)
Ayos Menas (Fener)	Ayos Menas (Kumkapı)
Ayos Menas (Samatya)	Ayos Nikitas (Eğrikapı)
Ayos Nikitas (Heybeliada)	Ayos Nikitas (Kefeliköy)

Ayos Onofrios (Arnavutköy)	Ayos Onofrios (Paşabahçe)
Ayos Pandelemion (Ayazağa)	Ayos Pandelemion (Bakırköy)
Ayos Pandelemion (Çengelköy)	Ayos Pandelemion (Emirgân)
Ayos Pandelemion (Hasköy)	Ayos Pandelemion (Haznedar)
Ayos Pandelemion (Kuzguncuk)	Ayos Pandelemion (Pendik)
Ayos Pandelemion (Topkapı)	Ayos Sevastianos (Edirnekapı)
Ayos Stefanos (Yunus)	Ayos Teodoros (Langa)
Ayos Teodoros (Vaniköy)	Ayos Terapon (Çubuklu)
Ayos Terapon (Kocataş)	Ayos Terapon (Pendik)
Ayos Terapon (Sirkeci)	Ayos Terapon (Yeniköy)
Ayos Vasilios (Edirnekapı)	Ayos Vasilios (Kumkapı)
Ayos Vasilios (Zindankapı)	Ayos Yoannis (Boyacıköy)
Ayos Yoannis (Çavuşdere)	Ayos Yoannis (Topçular)
Ayos Yoannis Prodromos (Paşalimanı)	Çıfıtlıburgaz Ayazması (Bağcılar)
Dodeka Apostoli “Oniki Havari” (Üsküdar)	Fındık Ayazma (Anadolukavağı)
İskele Ayazması (Harem)	Kırk Azizler Ayazması (Dolmabahçe)
Kulelibahçe Ayazması (Yenibosna)	Meryemana “Panaya” Ayazması (Vefa)
Metamorfosis Ayazması (Salkımsöğüt)	Metamorfosis Ayazması (Samatya)
Nifos Ayazması (Kocasinan)	Odigitriya Ayazması (Sarayburnu)
Panaya Ayazması (Altımermer)	Panaya Ayazması (Güzelce)
Papazburgaz Ayazması (Güneşli)	Parmaksız Ayazması (Gürpınar)
Pireli Ayazma (Rumelikavağı)	Profitis İlias (Üsküdar Yenimahallesi)
Soteros Ayazması (Sarayburnu)	Studios Ayazması (Yedikule)
Taksiarhis Ayazması (Balat)	Üçayazmalar (Gürpınar)
Yağlıkçı Ayazması (Kısıklı)	Zoodohos Pigi (Balıklı)
Zoodohos Pigi (Beylerbeyi)	Zoodohos Pigi (Beylerbeyi)

Görüldüğü üzere İstanbul'da pek çok farklı türde yüzlerce suadı bulunmaktadır. 5 bin 461 kilometrekarelik yüzölçümüne sahip olan şehrin yerleşim alanları her geçen gün genişlemektedir. Konuyla ilgili bir çalışmada Karakuyu 1923 yılında 139; 1975 yılında 33 bin 377 hektar olan kent alanının, 2010 yılında 89

bin 977 hektara yükseldiği saptanmıştır.¹³² Yeni yapılan büyük toplukonut ve üstyapı projeleri ve depreme karşı konut rezerv alanları oluşturulması amacıyla imara açılan yeni arazilerle birlikte İstanbul'un kentsel alanı günümüzde 200 bin hektara yaklaşmıştır. Kent alanındaki bu genişlemenin hâlihazırda zaten kurumuş ya da cılızlaşmış olan küçük boyutlu pek çok dereyi yutmuş olduğu bir gerçektir. Bu derelerin adları yazılı kaynaklarda kayıt altına alınmış olsa da kent belleğinden ve günlük kent yaşamından büyük oranda silinmiştir.

Kaybolan akarsuadlarının izlerini kentteki yeradlarında sürmek mümkündür. Büyükdere, Terazidere, Dolapdere, Bülbüldere, Haramidere, Saadetdere, İmrendere gibi örneklerde görüldüğü gibi çevresindeki yerleşim yerlerine adını veren akarsuların yanısıra, akağı yer altına alınarak üzerine yol inşa edilmiş kimi dereler, bu cadde ve sokakların isim babası olmuştur. Kent araştırmaları yürütülürken adında *dere* ibaresi geçen tüm semt, mevki, cadde ve sokak adlarının geçmişte bölgede mevcut olan bir akarsuya işaret edebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yeradbilimde, adını çevresindeki su kaynaklarından alan yerleşim yeri adlarına hidrotoponim adı verilmektedir ve tezimizin tasnif bölümünde bu tür yeradlarına ayrıca değinilecektir.

Çevresel ve iklimsel değişikliklerle birlikte kent alanının da genişlemesi yalnızca İstanbul'da değil tüm dünyada küçük akarsuların yok olmasına ve dolayısıyla bunların adlarının da kaybolmasına neden olmaktadır. Oysaki suadlarının bilinmesi; konum ve akaklarının doğru olarak saptanması tarih çalışmalarında çeşitli kayıp yapıların, yol ve güzergâhların yerlerinin bulunmasına, belgelerde geçen herhangi bir ayrıntının teyit edilmesine yardımcı olabilecek çok önemli ipuçları sunar.

Yararlandığımız eski dönem haritalarında karşılaştığımız birçok suadına, günümüz kaynaklarında rastlanmamış olması, tezimizin bu bölümünde en büyük sorunlardan birini teşkil etmiştir. Bu durum, akarsuyun kaybolmasından kaynaklandığı kadar; zaman içinde adının değişmesinden de ileri gelmektedir. Haritalarda ve daha eski dönemlere tarihlenen kadı sicilleri gibi belgelerde kaydedilmiş olan akarsuların, tarihsel süreçte geçirdiği isim değişikliklerinin

¹³² Mehmet Karakuyu, "İstanbul'un Mekânsal Gelişiminin Analizi", **Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri Bildiriler Kitabı**, İstanbul, (2006), 477-483.

saptanması ve belgelenmesi bir gerekliliktir. Bunun için eski ve çağdaş adlar titizlikle karşılaştırılmalı, disiplinlerarası bir çalışmayla hidronimlerdeki değişimlerin izi sürülmelidir.

2.6. Orunadbilim (Oykonimi)

Orunadbilim (İng. *Oikonymy*, Fra. *Oikonymie* > Yun. *οἶκος/oikos* “ev, ocak” ve *ὄνυμα/onima* “ad” sözcüklerinin ter kibinden) yeradbilimin, yerleşim yerlerinin adlarını inceleyen bir alt dalıdır.¹³³ Yeradı ya da toponim terimi genelde yerleşim yeri adlarını anlatmak için kullanılsa da bunun yerleşim yerleriyle birlikte her türlü coğrafi ögenin de adını kapsayan genel bir terim olduğu gözardı edilmemelidir. Bu nedenle yeradbilim çalışmalarında yerleşim yerlerinin adları oykonim ya da orunadı terimiyle özelleştirilmektedir. Orun sözcüğü çağdaş Anadolu Türkçesinde kullanımdan düşmüş görünmesine karşın bilimsel terminolojide hâlen etkin olarak kullanılmaktadır. Bu yönüyle güncel Türkçe sözlüklerde varlığını sürdürmektedir. Mekân, mevki, hisar, kale gibi anlamlarla kaydedilen bu sözcük, diğer çağdaş Türk dillerinden Kazakçada *орын/orın*, Kırgızcada *орун/orun*, Özbekçede *o‘rin* biçimleriyle hâlen yaşamaktadır.

Orunadlarının, kimi kaynaklarda şehir adlarını inceleyen astionim (İng. *Astionym*, Fra. *Astionyme* > Yun. *ἄστυ/astí* “şehir” ve *ὄνυμα/onima* “ad” sözcüklerinden) ve köy adlarını inceleyen komonim (İng. *Comonym*, Fra. *Comonymie* > Yun. *Κώμη/Komí* “köy” ve *ὄνυμα/onima* “ad” sözcüklerinden) olarak ikiye ayrıldığı görülür.¹³⁴

Biz çalışmamızda yerleşim yeri adları için genel bir terim olan orunadı sözcüğünü kullanacağız. Çalışmamızın bu bölümünde, orunadlarının geçmişten günümüze izlediği seyir ve geçirdiği değişimlerin ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Unutulmuş, değişmiş, değiştirilmiş ya da dönüşmüş adlar, günümüz koşullarında daha somut anlaşılabilmesi amacıyla hâlihazırda İstanbul’un idarî olarak bölünmüş olduğu 39 ilçeye göre sınıflandırılacaktır. Her ilçenin, öncelikle resmî olarak bölümlenmiş olduğu mahalle adları sıralanacak; ardından

¹³³ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, **Avrasya Terim Dergisi** 1/1 (2013), 46-58.

¹³⁴ Şahin, **a.g.e.** 46-58

resmî olarak herhangi bir geçerliliği olmayan diğer çağdaş orunadları (semtler, bölgeler, mevkiller vb) listelenecek ve bunların yanı sıra ilçede saptanan tarihsel yeradları gösterilecektir.

2.6.1. Adalar İlçesi Yeradları

Adalar ilçesi, İstanbul ilinin 39 ilçesinden nüfus olarak en küçük olanıdır. Yüzölçümü olarak Güngören, Beyoğlu ve Bayrampaşa'dan sonra ilin dördüncü en küçük ilçesi durumundadır. Adaadları bölümünde ayrıntılı incelemesi yapılan Adalar'ın bir ilçe olarak günümüzde beş mahallesi bulunmaktadır.

Öncelikle bir orunadı olarak Adalar, beşi meskûn toplam dokuz üyeden oluşan takımadayı kapsayan genel bir addır. Osmanlı döneminde Üsküdar Kadılığı'na bağlı bir nahiye olarak yönetilmiş, son dönemlerde belediye teşkilatına sahip olmuş; Cumhuriyet dönemindeyse ilçe olarak tayin edilmiştir.

Liste 2.28 Adalar İlçesine Bağlı Mahalleler

Burgazada	Heybeliada ¹³⁵
Kınalıada	Maden ¹³⁶
Nizam	

Liste 2.29 Adalar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Arabameydanı (40.8741124 29.1291006)	Aşağımacar Mevkii (40.8744366 29.1284644)
Barbaros Mevkii (40.8750529 29.064363)	Büyükçamlık Mevkii (40.8827352 29.0663323)
Erdalbakkal Mevkii (40.8691565 29.1307827)	Güvercinlik Mevkii (40.8402694 29.1149569)
Hintli Mevkii (Yeri saptanamadı)	Kadırgataşı Mevkii (40.9117157 29.0392015)
Kadıyoran Mevkii (40.8658688 29.1252385)	Kalpazankaya Mevkii (40.8783332 29.0529223)
Levrektaş Mevkii (40.9090609 29.0409029)	Macar Mevkii (40.872912 29.1258218)

¹³⁵ Hâlihazırda üzerinde çeşitli sosyal tesisler bulunan Yassıada, Heybeliada mahallesi sınırlarına dâhildir.

¹³⁶ Sedefadası, Büyükada-Maden mahallesi sınırlarına dâhildir.

Nakibey Mevkii (40.8636914 29.1336345) Saatmeydanı Mevkii (40.8741104 29.1285561)
Şafak Mevkii (40.8730748 29.0991285) Viranbağ Mevkii (40.8419098 29.1124255)
Yarbaşı Mevkii (40.9125041 29.042801) Yörükali Mevkii (40.8591604 29.1134966)
Yukarımacar Mevkii (40.8724165 29.1243129) Tepeköy (40.868082718 29.1299675959)

Liste 2.30 Adalar İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Büyükada-Cakomo Mh. (bkz. Meşrutiyet Mh.)	Büyükada-Cami Mh. (40.8712734 29.1307215)
Büyükada-Karanfil Mh. (40.8681505 29.1251262)	Büyükada-Meşrutiyet Mh. (40.8707573 29.1237166)
Büyükada-Yalı Mh. (40.8744695 29.1299352)	Heybeli-Dağmahallesi (40.8750941 29.0962586)
Heybeli-Yalımahallesi (40.8753781 29.1005382)	Kınalıada-Aziziye Mh. 40.91110 29.05366)
Kınalıada-Cedidiye Mh. (40.91279 29.05087)	Kınalıada-Necip Mh. (40.9055682 29.0467768)
Kınalıada-Muradiye Mh. (40.90573 29.05338)	Ladas Mahallesi (40.87096289347 29.1348897536)
Pirgos (Çınar) (40.873153363 29.129364403)	

Adalar, İstanbul tarihi boyunca ulaşım güçlüğü nedeniyle seyrek nüfuslu kalmıştır. Düzenli vapur seferlerinin başlamasına değin birer balıkçı köyü görünümünde olan adalar, bundan sonra sayfiye yeri olarak ünlenmiş ve nüfusu katlanmıştır. Kınalı, Burgaz ve Heybeli adalarında birer, yazılı belgelerde Ada-i Kebir olarak bilinen Büyükada'da ise üç köy yerleşmesi olduğu bilinmektedir. Karye-i Rumiyan, Karye-i Karya ve Karye-i Serifiyan adlarındaki bu köylerin adları daha 19. Yüzyıl öncesinde kullanımdan düşmeye başlamıştır. Karye-i Rumiyan, adanın merkezini teşkil eden yerleşme olup, Karye-i Karya'nın yangın sonucu harap olmadan önce Maden bölgesinde bulunduğu ve yangın sonrası Kumsal mevkiine taşındığı bilinmektedir. Karye-i Serifiyan adına çok az kaynakta rastlanmaktadır ve adanın kuzeybatısına, Nizam mevkiine konumlandırılmaktadır.¹³⁷

Geçmişte iskân için Adalar'ı tercih edenler genelde gayrimüslim tebaa ve yabancılar olmuştur. Adalar'daki yeradlarında Rumca ve Ermenice gibi cemaat dillerinden yoğun izler bulunması, geçmişte bu grupların yoğunlukta olduğu

¹³⁷ Dygu Saygın, **XIX. Yüzyılda Büyükada'nın (Ada-Yı Kebir) Sosyal ve Ekonomik Durumu** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, 2014), 14-15.

mahallerde kendi dillerinde sokak ve yeradı üretmesinde bir beis görülmediğine işaret etmektedir. Oysa daha sonraki dönemlerde Adalar'da onlarca sokak ve mevki adı gayrimillî oldukları gerekçesiyle değiştirilmiştir.

Sokak adları tezimizde kapsam dışı bırakıldığından ve tepe, koy, burun gibi yerler başka bir başlıkta işlendiğinden değiştirilen bu adlar burada değerlendirmeye alınmamıştır. Ancak Hristos, Lonca, Ladas (Yun. *Λαδάς/Λαδαριό* "Yağhane") ve Cakomo (İta. *Giacomo*) gibi mahalle adlarıyla birlikte Yorgolu¹³⁸, Ayanikola (Karacabey), Karıdyas (Yun. *Καρυδιάς* "Cevizlik"), Mavripetra, Garufalyes, Kumsal, Macar, Aşağımacar ve Yukarımacar gibi mevki adlarının günümüzde kullanımdan düştüğü görülmüştür.¹³⁹

Osman Nuri Ergin tarafından yapılan mahalle düzenlemelerinde İstanbul'un genelinde olduğu gibi Adalar'da da mahalle sayısında azaltmaya gidilmiştir. Büyükkada'daki mahalleler birleştirilerek sayıları ikiye düşürülmüştür.¹⁴⁰ Diğer küçük adalar da her biri tek bir mahalle olacak biçimde düzenlenmiştir.

2.6.2. Arnavutköy İlçesi Yeradları

Arnavutköy ilçesi, 2008 yılında 5747 sayılı *Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* ile kurulmuş yeni bir ilçedir. Gaziosmanpaşa ilçesine bağlı Arnavutköy beldesinin, yine aynı ilçeye bağlı Boğazköy, Bolluca, Durusu, Haraççı, Hadımköy, Taşoluk beldeleri ve Çatalca ilçesine bağlı Durusu beldesiyle birleştirilmesinden meydana getirilmiştir.¹⁴¹ 70'li yıllara değin tüm ilçe kırsal karakter göstermekteyken bundan itibaren yoğun iç göç neticesinde plansız ve düzensiz büyüme göstermiştir.

Arnavutköy ilçesinin mahalleleri, aslında geçmişi çok eskiye dayanan İstanbul köylerinin büyüyerek şehirleşmesiyle meydana gelmiştir. Arnavutköy'ün merkezini teşkil eden yerleşme, 1935'e değin Çatalca'ya; daha sonra 1936'da Eyüp

¹³⁸ Yorgolu, Yorgoli ya da Yorguli olarak kaydedilen bu yer daha sonra Yörükali biçiminde Türkçeleştirilmiştir.

¹³⁹ Amil Faruk Gezen - Şengül Öymen Gür, "Tarihsel Süreçte Bir Palimpsest: Büyükkada", **Yakın Mimarlık Dergisi** 6/2 (01 Ekim 2022).

¹⁴⁰ Gezen - Öymen Gür, **a.g.e.** 2.

¹⁴¹ İlk düzenlemelerde Çatalca ilçesine bağlı Bahşayış mahallesi de Arnavutköy ilçesine bağlanmışsa da daha sonra düzenleme geri alınmış; mahalle Çatalca'ya iade edilmiştir.

kazasının kurulmasıyla Eyüp’e, 1963 yılındaysa Gaziosmanpaşa’nın Eyüp’ten ayrılarak ilçe yapılmasıyla Gaziosmanpaşa’ya bağlı bulunmuştur.

İlçenin çoğu mahallesi genişleyip yayılarak birbiriyle bitişmiş durumdadır. Her geçen gün genişleyen şehir alanına karşın, ilçede hâlen büyük oranda yapılaşmamış arazi ve köy niteliği gösteren yerleşim yerleri bulunmaktadır. Ancak 6360 sayılı yasayla büyükşehirlerdeki tüm köy yerleşmelerinin mahalle hâline getirilerek ilçe belediyelerine bağlanması nedeniyle resmîyette her biri mahalle olarak adlandırılmaktadır.¹⁴² 76.5 kilometrekarelik bir alana yayılan İstanbul Havalimanı da bu ilçede bulunmaktadır.

Arnavutköy ilçesi 38 mahalleye ayrılmıştır. Bunların yanında çok sayıda semt adı ve kırsal alanlarda birçok mevki adı tespit edilmiştir. Bulduğumuz orunadları aşağıdaki gibidir:

Liste 2.31 Arnavutköy İlçesine Bağlı Mahalleler

Anadolu	Adnan Menderes
Arnavutköy Merkez	Atatürk
Baklalı	Balaban
Boğazköy-İstiklâl	Bolluca
Boyalık	Çilingir
Deliklikaya	Dursunköy
Durusu	Fatih
Hacımaşlı	Hadımköy
Haraççı	Hastane
Hicret	İmrahor
İslambey	Karaburun
Karlıbayır	Mareşal Fevzi Çakmak
Mavigöl	Mehmet Akif Ersoy
Mustafakemalpaşa	Nenehatun
Ömerli	Sazlıbosna

¹⁴² Özlem Sertkaya Doğan - İbrahim Gökburun, “İstanbul’da Köyden Mahalleye Evrilen Yerleşmeler”, *Journal of Geography*, (27 Aralık 2019), 73-87.

Taşoluk	Tayakadın
Terkos	Yassiören
Yavuzselim	Yeniköy
Yeşilbayır	Yunusemre

Aşağıda saptadığımız orunadları, mahalle ya da köy gibi resmî bir yönetsel birime ait olmayıp, kentsel alanda bölge sakinlerinin bir mntıkaya verdiği semt ve mevki adlarıdır. Bunlardan bazıları otobüs durağı, cami, okul gibi yerlerin adlarında yaşamaktayken, eski haritalarda saptanan bazı adlar günümüzde tümüyle unutulmuş durumdadır. Aşağıda adları sıralanan bu yerlerin konumları yanda araç içinde belirtilmiştir.

Liste 2.32 Arnavutköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Akpınar Mevkii (41.1879562 28.6024167)	Bakırcılar (41.1481676 28.6262831)
Çamlık (41.1623376 28.7727996)	Dereyolu (41.211747 28.7410706)
Ekinova (41.1374368 28.6256846)	Göçmenkent (41.1762821 28.7065863)
Onbirevler (41.3090846 28.6683771)	Suatlar (41.2029715 28.7426428)
Şirindere (41.1847357 28.7578078)	Topincirler (41.1888026 28.7452163)
Balcılar (41.1605623 28.7798242)	Çangalçeşme (41.2182643 28.7067212)
Çiftliktepe (41.1910175 28.7563937)	Efeoğlu (41.3399873 28.6796356)
Esentepe (41.1882118 28.7368365)	Kadirtepe (41.1690969 28.6284891)
Kozlar (41.1860089 28.7314923)	Sincanlar (41.1425324 28.8004466)
Tepeevler (41.1931842 28.6690378)	Trabzonmahallesi (41.2275794 28.6905953)
Yolağzı (41.1671842 28.6916008)	Yeşiltepe (41.1935892 28.6832376)

Liste 2.33 Arnavutköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Çiftlikmahallesi (41.3293331 28.6795181)	Kulüpmahallesi (41.1828672 28.7317649)
Ayaparaskevi (41.1820804 28.7408418)	Kurukavak (41.24783 28.59606)
Kemancı (41.2992064 28.6828839)	Hacıömer Çiftliği (41.29505, 28.55659)
Elecik Mandırası (41.37264, 28.53717)	Murat Çiftliği (41.27495, 28.56599)
Asfaltboyu Mahallesi ?	

Kent tarihi bakımından, ilçe oluşturulurken lağvedilen belde belediyelerinin hangi mahalleleri kapsadığını kaydetmekte yarar vardır. İlçenin merkezini teşkil eden Arnavutköy beldesi Merkez, İmrahor, İslambey ve Yavuz Selim adlı mahallelerden oluşuyordu.¹⁴³ Arnavutköy ve İmrahor; Arnavud ve Emir-i Ahur adlarıyla aynı zamanda geçmiş dönem haritalarında birer köy olarak geçmektedir. Arnavutköy, Büyükçekmece'deki Arnavud-u Sagîr (Küçükarnavut; günümüzde Türkoba) köyüne nispetle Arnavud-u Kebîr (Büyükarnavut) ya da yalnızca Arnavud Köyü (Karyesi) olarak anılmıştır.

Boğazköy beldesi, Osmanlı döneminde aynı adlı bir köyken son 40 yılda aldığı yoğun göçle hızla büyümüş ve belediye hizmetlerinin kolaylaşması adına üç mahalleye bölünmüştür. Merkez, Atatürk ve İstiklâl adını taşıyan bu mahallelerin tarihî bir önemi yoktur. Belde feshedilip Arnavutköy ilçesi oluşturulurken, Merkez mahallesinin adı Yunusemre olarak değiştirilerek beldenin tarihî adı yerleşmenin tarihî merkezinden soyutlanırken, İstiklâl Mahallesi, Boğazköy İstiklâl şeklinde tesmiye edilmiştir.¹⁴⁴

Bolluca beldesi, yine Osmanlı döneminde köy olarak kaydedilen yerlerdendir. Adı Osmanlı kaynaklarında Boğluca ya da Bokluca biçiminde kaydedilmiştir. Cumhuriyet döneminde bu ad uygun görülmeyerek soylulaştırmaya tabi tutulmuş ve Bolluca imlâsı benimsenmiştir. Belde geçmişte Hicret, Mavigöl ve Merkez mahallelerinden oluşuyordu. Belde feshedildiğinde Merkez mahallesi adı Bolluca mahallesi olarak değiştirilip ilçeye katılmıştır.

Haraççı beldesi, Karlıbayır ve Merkez adında iki mahalleden oluşmaktaydı. Osmanlı dönemi haritalarında Haraççı Çiftliği olarak kaydedilen yerleşmenin zaman içinde büyüüp köye, sonrasında beldeye dönüşmesiyle oluşmuştur. Bir diğer mahallesi olan Karlıbayır, Cumhuriyet dönemi haritalarında Karlıbahçe olarak da kaydedilmiştir. Bu ad değişiminin ne zaman ya da ne gerekçeyle olduğuna ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır. Belde belediyesi kapatılırken Merkez mahallesi adı Haraççı mahallesi olarak değiştirilip, beldenin tarihî adı yaşatılmıştır.

¹⁴³ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 131.

¹⁴⁴ Öztürk, **a.g.e.**, 125.

Taşoluk Beldesi, Merkez, Adnan Menderes, Fatih, Mareşal Fevzi Çakmak, Mehmet Akif Ersoy, ve Çilingir mahallelerinden müteşekkildi. Taşoluk, Osmanlı dönemi haritalarında Ayazma ya da Ayazmataki Köyü adıyla kaydedilmektedir.¹⁴⁵ Bu ad Cumhuriyet döneminde Taşoluk'a çevrilmiştir. Belde bünyesindeki mahallelerden biri olan Çilingir de Osmanlı dönemi haritalarında müstakil bir köy olarak kaydedilmiştir. Merkez mahallesi adı Taşoluk mahallesine çevrilerek Arnavutköy ilçesinin bir mahallesi hâline getirilmiştir.

Hadımköy beldesi Sazlıbosna, Nakkaş, İstasyon, Hastane, Yeşilbayır, Deliklikaya, Ömerli, Dursunköy adlarındaki sekiz ayrı mahallesiyle oldukça büyük bir yerleşim alanı olarak varlığını sürdürmüştür. Yeni ilçeler kurulacağına ilişkin söylentiler çıktığında Hadımköy sıklıkla adaylar arasında sayılmışsa da 2008 yılındaki düzenlemelerde Arnavutköy ilçe ilân edilerek Hadımköy buraya bağlanmıştır.¹⁴⁶ Hadımköy'ün merkezini teşkil eden mahalleler Hastane ve İstasyon mahalleleriydi. Belde, Arnavutköy ilçesine ilhak edilirken İstasyon mahallesinin adı Hadımköy mahallesi olarak değiştirilerek, yerleşim yerinin tarihî adı korunmuştur. Geçmişte beldeye ait olan Sazlıbosna, Nakkaş, Yeşilbayır, Deliklikaya, Ömerli ve Dursunköy de Osmanlı döneminin namı köylerindendir. Babanakkaş ya da Nakkaşköy gibi adlarla da kaydedilen Nakkaş mahallesi, kısa bir süre sonra yapılan değişiklikle Arnavutköy ilçesinden ayrılıp yeniden daha önce bağlı olduğu Çatalca ilçesine bağlanmıştır. Eski harita ve kaynaklarda Ömerli'nin bir diğer adının Hindiye olduğu anlaşılmaktadır. Dursunköy'ün arkaik imlâ ile Tursun Karyesi şeklinde de yazıldığı görülmüştür. Yeşilbayır, Osmanlı döneminde Muha adında bir Türk-Rum karma köyüken, adı Cumhuriyet döneminde adı Yeşilbayır biçiminde değiştirilmiştir.

Durusu beldesi, aslen Çatalca ilçesi sınırları içinde bulunmasına karşın, ilçe düzenlemeleri yapılırken Arnavutköy ilçesine bağlanmıştır. Osmanlı döneminde Durusu'nun adı Terkos Köyü olarak kaydedilmektedir. Bu ad Cumhuriyet döneminde uygun görülmeyerek köyün ve kıyısında kurulmuş olduğu aynı adlı gölün adı Durusu olarak değiştirilmiştir. Durusu beldesi, Cami ve Zafer mahallelerinden oluşuyordu.

¹⁴⁵ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/388.

¹⁴⁶ Öztürk, **a.g.e.**, 139.

Belde ıskat edilirken bu mahallelerin adları sırasıyla Terkos ve Durusu olarak değiştirilerek Arnavutköy ilçesine bağlanmıştır.¹⁴⁷ Böylece hem Osmanlı döneminden gelen Rumca kökenli tarihî Terkos adı hem de Cumhuriyet dönemi mirası olan Durusu adı korunmuştur.

Çatalca ilçesine bağlı Baklalı, Boyalık, Balaban, Yassıören, Karaburun köyleri ve Gaziosmanpaşa ilçesine bağlı Hacımaşlı, Yeniköy ve Tayakadın köyleri de mahalleye çevrilerek Arnavutköy ilçesi sınırlarına katılmıştır. Hâlen kırsal karakterini koruyan bu yerleşim yerleri, Osmanlı döneminde de müstakil köyler olarak mevcuttur. Karaburun köyü meşhur Rumeli Karaburun'dan adını almakta ve öteden beri bu adla bilinmektedir. Boyalık köyü, Buyanlı biçiminde de kaydedilmiştir. Yeniköy ve Baklalı köylerinin adlarında herhangi bir değişim gözlenmemiştir. Yassıören köyünün adı aslen Yassıviran'dır. Kimi kaynaklarda Yazıören/Yazıviran yazımıyla da yer almaktadır. Viran ve ören sözcükleri aynı kökten gelmesine karşın “viran” sıfatının olumsuz bir izlenim yarattığı gerekçesiyle çeşitli dönemlerde Türkiye genelinde “viran” ibaresi taşıyan pek çok orunadına sistematik bir ad değişikliği uygulanmış; viran ibareleri daha olumlu bir anlam taşıyan ören sözcüğüyle değiştirilmiştir.¹⁴⁸ Tayakadın köyü çeşitli kaynaklarda Tayahatun, Tâyekadın, Dâyekadın gibi imlâlarla da yazılmıştır. Hacımaşlı köyünün Hacımihaliç, Hacıelmaslı, Hacıilyaslı gibi birbirini çağrıştıran ama birbirinden anlamca tümüyle farklı yazılışlarına rastlanmıştır. Balaban köyünün adı çoğu haritada geçmemekte, bunun yerine bugün köyün bir mahallesi ya da mevkii olan Deliyunus adı kaydedilmektedir. Zaman içinde Deliyunus köyünün önemini yitirerek, sonradan oluşan Balaban köyünün ön plana çıktığı yorumu yapılabilir.

Eski harita ve resmî belgeler incelendiğinde adları günümüze ulaşmamış yahut yalnızca yöre halkı arasında mevki adı olarak bilinen ve çağdaş haritalarda gösterilmeyen pek çok yerleşim birimi adına rastlanmıştır.

Örneğin geçmişte müstakil birer köy olarak varlık gösterdiği anlaşılan Alantepe, Filiboz, Tilkiköy, Türkköşe, Germe, Muratköyü, Karahalil, Hacıömer ve Çardak gibi yerleşim birimleri tespit edilmiştir. Bunlardan Germe, Türkköşe ve

¹⁴⁷ Öztürk, a.g.e., 143.

¹⁴⁸ Sevan Nişanyan, **Hayali Coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Değiştirilen Yeradları** (İstanbul: TESEV, 2011), 49.

Çardak günümüzde hâlen semt adı olarak varlığını sürdürmektedir. Germe ya da Germeleşme olarak anılan yerleşmenin, Baklalı köyünün bir mevkiine dönüştüğü anlaşılmaktadır. Türkşe, Türkişen, Türkişe, Türkeş Çiftliği ya Türkişe Karyesi olarak kaydedilen yerin zaman içinde Türkköşe ve Türkköse şeklinde söylenmeye başlamış olması olasıdır. Türkköşe için bir haritada ayrıç içinde “Dörtkişi Çiftliği” ibaresine de rastlanmıştır. Hâlihazırda Tayakadın mahallesinde Türkköşe Camii adında bir camiye rastlanmıştır. Çardak Karyesi kaydının, günümüzde Çardaktepe olarak anılan semt olması olasıdır. Günümüz Nenehatun mahallesi sınırları içinde Çardaktepe Merkez Camii adında bir ibadethane bulunmaktadır.

Harita Genel Müdürlüğü çevrimiçi haritalarında Terkos Gölü çevresinde kaydedilen Hacıömerçiftliği ve Muratçiftliği, İstanbul Havalimanı’nın güneybatısındaki Tilkiçiftliği, havalimanı arazisine denk düşen Alantepe, Sazlıdere Barajı kıyısındaki Filibozçiftliği adlı mevkiler, yukarıda adı geçen Hacıömer, Muratköy (Murad Karyesi), Tilkiköy, Alantepe ve Filiboz gibi günümüze ulaşamamış köylerin birer yadigârıdır.

Baklalı ve Dursunköy arasında tespit ettiğimiz fakat günümüze ulaşamamış Karahalil Çiftliği’nin yakınlarında Karatepe adında bir yükselti, Karatepe adında bir semt ve Karatepe adında bir cami bulunması, adları arasında bir bağlantı olabileceği fikrini uyandırır da bunu teyit edecek bir belgeye ulaşamamıştır.

Arnavutköy’de saptanan tarihî yeradları içinde Ayaparaskevi de bölgenin gayrimüslim nüfusu yapısını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Yassıören mahallesinin hemen kuzeyinde Kurukavak ya da Kurukavak Ambarları adıyla kaydedilen bölgede günümüzde yapılaşma bulunmamaktadır. Günümüzde Arnavutköy’ün merkez mahallesinin güneyinde Kulüp Mahallesi ve Terkos’un dış çeperinde Kemancı Mahallesi olarak Harita Genel Müdürlüğü haritalarında görülen yerler, sonraki dönem düzenlemelerinde ilga edilmişlerdir. Günümüzde Trabzon Mahallesi ya da Onbirevler Mahallesi olarak kaydedilen yerler halk arasında türemiş adlar olup, resmîyette mahalle hüviyetinde değildir.

2.6.3. Ataşehir İlçesi Yeradları

Ataşehir ilçesi, 2008 yılında 5747 sayılı *Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* ile kurulmuş bir diğer yeni ilçedir. Üsküdar ilçesine bağlı Fetih, Esatpaşa, Örnek; Kadıköy ilçesine bağlı Yenisahra, İçerenköy, İnönü, Kayışdağı, Barbaros, Küçükbakkalköy ve Atatürk mahalleleri, Ümraniye ilçesine bağlı Yeniçamlıca, Yenışehir, Mimarsinan ve Mevlânâ mahallelerinin bir kısmıyla kadük Samandıra beldesinin Ferhatpaşa mahalleleri birleştirilmek suretiyle oluşturulmuştur.¹⁴⁹

Ferhatpaşa mahallesi nispeten seyrek nüfuslu olmasına karşın hâlihazırda tüm ilçe kentleşmiştir. Kırsal alan ve yapılaşmaya uygun boş arazisi mevcut değildir. Özellikle Atatürk mahallesiyle Barbaros ve Mevlânâ mahallelerinin belirli kısımları toplukonut yerleşmeleriyle karakterizedir.

İçerenköy mahallesi ilçenin tarihî çekirdeğini teşkil eder. Bağdat demiryolunun hizmete girmesiyle köyün birkaç kilometre güneyindeki istasyona Erenköy adının verilmesi, istasyon çevresindeki başlayan yerleşmenin de Erenköy olarak anılmasına yol açmış; iç kesimde kalan asıl köy merkezi zamanla *İç Erenköy* olarak anılmaya başlanmıştır. Bu tarihî adına istinaden Ataşehir'in ilçe yapılması tekliflerinde ilçeye Erengazi adının verilmesi önerilmişse de bu teklif hayata geçirilmemiştir.

Liste 2.34 Ataşehir İlçesine Bağlı Mahalleler

Âşıkveysel (41.0048052 29.0914465)	Atatürk (40.9905903 29.1359802)
Barbaros (40.9905049 29.1011627)	Esatpaşa (41.0051036 29.0824571)
Ferhatpaşa (40.9850965 29.1816808)	Fetih (41.0026995 29.0770836)
İçerenköy (40.9733351 29.1161482)	İnönü (40.9760173 29.1403253)
Kayışdağı (40.9831752 29.1463781)	Küçükbakkalköy (40.981856 29.1163972)
Mevlânâ (40.9885524 29.1542214)	Mimarsinan (40.9844072 29.1609337)
Mustafakemal (41.0008668 29.0949321)	Örnek (40.9955839 29.0820626)
Yeniçamlıca (40.9908411 29.1636694)	Yenisahra (40.9920954 29.0884707)

¹⁴⁹ T.C. İçişleri Bakanlığı, Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (BBSİİKBKDYHK), **Resmî Gazete** 5747 (06 Mart 2008).

Yenişehir (40.9937977 29.1425554)

Liste 2.35 Ataşehir İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Batı Ataşehir 40.99389 29.10688	Çiçekkent (40.9852692 29.1217539)
Karamançiftliği (40.9794288 29.1054081)	Kemalpaşa (40.99259 29.15312)
Libadiye (40.99353 29.07875)	Tomson Çiftliği (40.9737553 29.1193126)
Tomson Tarlası (40.97939, 29.15209)	

Liste 2.36 Ataşehir İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Tomson Çiftliği (40.9737553 29.1193126)	Tomson Tarlası (40.97939, 29.15209)
1 Mayıs Mahallesi (Mustafakemal)	

Resmî mahalle adları dışında Ataşehir ilçesi sınırları içinde çeşitli güncel ve tarihsel yeradlarına da rastlanmıştır. Kayışdağı mahallesi adını İstanbul ilinin kayda değer yükseltilerinden biri olan Kayış Dağı'ndan almaktadır. Bu dağ ve mahallenin adı zaman zaman çeşitli kaynaklarda Kayışdağ şeklinde de kaydedilmiştir. Küçükbakkalköy, özünde İstanbul'un eski köylerinden biri olup günümüzde tamamen kentsel dokuya sahiptir. Adaşı Büyükbakkalköy ise günümüzde Maltepe ilçesi sınırları içindedir. Yeniçamlıca adı Üsküdar'daki Çamlıca semtine; İçerenköy adıyla Kadıköy'deki Erenköy mahallesine nispetle verilmiştir. Yenisahra ve D100 karayolunun hemen karşısında kalan Kadıköy'deki Sahrayıcedit semti arasındaki ad ilişkisi ilginçtir. Aynı anlama gelen bu adların biri Arapça kökenli Osmanlı Türkçesi; diğeryse aynı adın çağdaş Türkçeye uyarlanmış biçimidir. Ferhatpaşa mahallesi, Osmanlı dönemi haritalarında Ferhatpaşa Düzü denen ovada kurulmuş aynı adlı Ferhatpaşa Çiftliği arazisinin yerleşime açılması sonucu meydana gelmiştir. Diğer mahalle adları yakın dönemde verilmiş; tarihsel altyapısı olmayan adlardır.

Batı Ataşehir adlandırması, O-2 otoyolunun doğusunda kalan Ataşehir yerleşmesine referansla yolun batısında kalan yerleşim alanlarını tarif etmek için kullanılmaktadır. Karaman Çiftliği ve Tomson Çiftliği (İng. *Thomson Farm*) bugünkü Ateşehir ilçesi sınırları içinde bulunan iki eski çiftliktir. Günümüzde Karaman Çiftliği'nin adı Karamançiftlik Caddesi'nde yaşamakta olup Türk yakın

tarihinde tatsız bir olaya tanıklık eden İçerenköy dolaylarındaki Tomson Çiftliği'nin adıyla tümüyle silinmiştir. İçerenköy'ün komşu mahallesi İnönü'nün olduğu bölge de geçmişte Tomson Tarlaları olarak bilinmektedir.

Libadiye, daha eski tarihli kaynaklarda Libâde biçiminde kaydedilen eski bir İstanbul mesiresidir. Günümüzde Ataşehir ilçesinin Örnek ve Fetih mahalleleri; Üsküdar'ın ise Ünalın ve Cumhuriyet mahallelerinin bir bölümü Libadiye semti olarak anılmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen tarihî semtler dışında kalan tüm yerleşim alanları yenidir. Yüzölçümüne kıyasla ilçede saptanan yeradları oldukça azdır. Bunun nedeni yerleşmelerin çok genç olması ve kentleşme hızının yeradlarının oluşma ve kabul görme sürecinden daha hızlı gerçekleşmesidir. Yeni yapılaşan bölgelerde semt adlarının doğmadığı durumlarda, yer ve ikâmet tariflerinde Ağaoğlu, Uphill, Türkîş Blokları örneklerinde olduğu gibi toplukonut sitelerinin ticarî adları ve bölgeyle özdeşleşen Palladium, Brandium, Watergaden, City's, Metropol, Yedpa gibi alışveriş merkezlerinin referans alındığı gözlemlenmiştir.

2.6.4. Avcılar İlçesi Yeradları

Bugünkü Avcılar ilçesi sınırlarında bilinen en eski yerleşmeler Ambarlı köyü ile Amindos ve Firos çiftlikleridir. Mübadele sonrası Yunanistan'dan gelen göçmenlerin Ambarlı'ya, Bulgaristan'dan kendi iradeleriyle gelen soydaşlarınsa Amindos Çiftliği arazisine yerleşmesiyle bölgenin ilk kayda değer nüfus artışı yaşanmıştır. Avcılar adı, bölgenin bir kır niteliği gösterdiği dönemde hizmet veren Avcılar Kahvesi adındaki bir işletmeden gelmektedir. Zaman içinde Avcılar Kahvesi çevresinde nüfusun yoğunlaşmasıyla tarihî Ambarlı köyü geri planda kalmış, giderek Avcılar adını alan yerleşmeyle birleşip onun bir parçası olmuştur.¹⁵⁰

Avcılar 1935 yılına ait kayıtlarda Bakırköy'e bağlı bir köy olarak görünmektedir. 1987'de Küçükçekmece'nin Bakırköy'den ayrılarak ayrı ilçe yapılmasıyla bu ilçeye bağlanmış; nihayetinde 1992'de İstanbul'da yeni ilçeler kuran

¹⁵⁰ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

3806 sayılı yasayla kendisi müstakil bir ilçe olmuştur.¹⁵¹ İlk kurulduğunda 8 mahalleden oluşan ilçede daha sonraki dönemlerde 2 yeni mahalle daha kurulmuştur. Avcılar ilçe olduktan sonra çeşitli dönemlerde, çeşitli gerekçelerle birkaç kez sınır değişikliğine uğramıştır. İlçe sınırları, hâlihazırda son derece ilginç olan nihaî hâlini 2008 yılındaki düzenlemeler sonrasında almıştır.

Çeşitli haritalar ve tarihî belgelerde Avcılar ilçesi sınırları içinde saptadığımız orunadları şunlardır:

Liste 2.37 Avcılar İlçesine Bağlı Mahalleler

Ambarlı	Cihangir
Gümüşpala	Denizköşkler
Üniversite	Merkez
Mustafakemalpaşa	Firuzköy
Tahtakale	Yeşilkent

Liste 2.38 Avcılar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Çayırboyu Mevkii (41.0280105 28.7297076)	Gölboyu (41.0114043 28.7183315)
Göltarla (41.0012234 28.6997997)	Gümüşpala (40.9808108 28.7415602)
Hacışerif (40.9771899 28.7408389)	Isıvatı Mevkii (41.0452218 28.7178656)
Ispartakule (41.063803 28.704964)	Kotova Mevkii (40.9895841 28.7326687)
Köseler Mevkii (41.0175202 28.7343424)	Parseller (40.9995506 28.7099096)
Şükrübey (40.9787517 28.7337382)	Yahyaçavuş (41.0181163 28.7031483)
Yeşiltepe (41.0369087 28.7070115)	Zihnitarla Mevkii (41.0239178 28.7119878)

Liste 2.39 Avcılar İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Ada Çiftliği (40.9966242 28.6969673)	Alibeyköy Çiftliği (41.0327127 28.7345275)
Amindos Karyesi (40.9854533 28.7224181)	Angurya Çiftliği (40.9723923 28.6697924)
Kapadık Çiftliği (41.0542389 28.6876664)	Leylâhanım Çiftliği (41.0598584 28.7302213)
Ömerpaşa Çiftliği (41.0096944 28.6980917)	Saadet Çiftliği (40.9881939)

¹⁵¹ Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun (Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun), 3806 (27 Mayıs 1992).

28.7197124)

Salihbey iftliği (41.0359423 28.7285968) Yeşilhoca iftliği (41.0108925 28.7036278)

Avcılar ilçe olduktan sonra nüfus artışı sürmüştür. Büyük oranda kayıtdışı yapılaşma sonucu meydana gelen Tahtakale ve Yeşilkent yerleşmeleri, artan nüfusları nedeniyle ayrı birer mahalle yapılmak mecburiyetinde kalınmıştır. Firuzköy’den ayrılan Yeşilkent hâlihazırda 70 bini aşan nüfusuyla İstanbul’un en kalabalık mahallelerinden biridir.

Tahtakale mahallesiye sahip olduğu geniş araziler nedeniyle hâlen yoğun yapılaşmanın sürdüğü bir bölgedir. Tahtakale mahallesinin E-80 otoyolunun kuzeyinde kalan kesimi Başakşehir ilçesinin içine bir girinti yapmakta ve ilçeyi oluşturan Başakşehir-Bahçeşehir yerleşmeleri arasında bir kesinti teşkil etmektedir. Tarihî Spartas ya da Ispartakule iftliği’nden adını alan bugünkü Ispartakule semti Tahtakale mahallesi sınırları içinde kalmaktadır ve gerek ismen gerek nüfus olarak bağlı olduğu mahalleden çok daha fazla öne çıkmış durumdadır. Aynı zamanda Ispartakule bölgesi düzenli yapılaşma ve toplukonut dokusuyla Tahtakale mahallesinden ayrı bir karakter göstermektedir. Fiziken de Bahçeşehir semtine eklemlenmiş olmasına karşın yapılan ilçe düzenlemelerinde Tahtakale mahallesinin Avcılar ilçesi sınırlarında kalacak biçimde düzenlenmiş olmasının gerekçesi anlaşılamamıştır. İnternet ortamında çeşitli sayfalarda bu durumu eleştiren yazı ve yorumlarla karşılaşılmasıdır.¹⁵²

Firuzköy mahallesinin adı incelediğimiz haritalarda Firos ya da Faris iftliği adlarıyla geçmektedir. Rumca kökenli bu adın, çağrışımsal olarak Türkçedeki Firuz adına dönüştüğü açıktır.

İlçenin Küçükçekmece Gölü’ne kıyıdaş olan kesimleri koruma altında bulunduğundan yapılaşmaya kapalıdır. Çoğunlukla İstanbul Üniversitesi’nin çeşitli fakültelerine tahsis edilen bu alanlarda Isıvatı, ayırboyu, Gölboyu, Göltarla, Kotova, Köşeler gibi mevki adları tespit edilmiştir.

¹⁵² “Neredeyse Ispartakule Başakşehir’e Bağlanacak”, istanbultokikonutlari.com (15 Aralık 2014).

Hacışerif, Reşitpaşa, Şükrübey, Parseller gibi semt adları, halk arasında ve toplu ulaşım ağlarında yaygın olarak kullanılmasına karşın idarî taksimatta herhangi bir biçimde yer almamaktadır.

Küçükçekmece Gölü kıyısındaki Alibeyköy Çiftliği'ne ait herhangi bir iz kalmamıştır. Amindos (kimi kaynaklarda Emindos olarak da geçer) adı yerini Avcılar adına terk etmiş; Angurya Çiftliği ise Cumhuriyet döneminden itibaren Reşitpaşa Çiftliği adıyla kaydedilmeye başlanmıştır.

2.6.5. Bağcılar İlçesi Yeradları

Günümüzde İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden biri olan Bağcılar, geçmişte tümüyle kırsal bir yerleşim alanıydı. Eski haritalarda bölgede Çıftıburgaz, Kalfaköy ve Ayapa adında üç köyle birkaç çiftlik kaydedilmektedir. Cumhuriyet döneminden itibaren Bakırköy'e bağlı olan bu köyler, 70'li yıllardan sonra yoğun iç göçe maruz kalmıştır. Bölge artan nüfusu neticesinde 1992 yılında 21 mahalle hâlinde Bakırköy'den ayrılmış, bu mahallerin birleştirilmesiyle Bağcılar ilçesi kurulmuştur.¹⁵³ Daha sonra Göztepe mahallesinin bölünüp Fatih mahallesinin kurulmasıyla Bağcılar ilçesinin mahalle sayısı 22'ye ulaşmıştır.

Tarihte İstanbul'un su gereksinimini karşılayan Halkalı suyollarının bir kolu ilçeden geçmektedir. Bölge köylerinin ve çiftliklerinin İstanbul'a olan coğrafi yakınlığı nedeniyle şehir iaşesinde de önemli bir rol oynadığı kadı sicillerinde adlarının sıkça geçmesinden anlaşılmaktadır. Bağcılar bölgesindeki çiftliklerin hepsi zamanla köye evrilmiş, bu köyler de zaman içinde kentleşmiştir. Mahmutbey ve Yenimahalle'de göze çarpan henüz yapılaşmamış bir miktar geniş arsa dışında ilçe arazisi günümüzde neredeyse tümüyle yerleşim alanlarından oluşmaktadır. Bağcılar ilçesinde saptadığımız orunadları aşağıdaki gibidir:

Liste 2.40 Bağcılar İlçesine Bağlı Mahalleler

15 Temmuz	100. Yıl
Bağlar	Barbaros

¹⁵³ Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun (Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun), 3806 (27 Mayıs 1992).

Çınar	Demirkapı
Fatih	Fevziçakmak
Göztepe	Güneşli
Hürriyet	İnönü
Kâzımkarabekir	Kemalpaşa
Kirazlı	Mahmutbey
Merkez	Sancaktepe
Yavuzselim	Yenimahalle
Yenigün	Yıldıztepe

Liste 2.41 Bağcılar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Ateştuğla (41.0452768 28.8301899)	Batışehir (41.0637506 28.8430678)
Çiftlik (41.042817 28.8472204)	Dereyolu (41.0466058 28.8487015)
Devekaldırımı (41.0452322 28.8227193)	Esenyol (41.0267209 28.8571375)
Eskiköy (41.0306111 28.8564005)	Gülbahar (41.0404471 28.8133662)
Hacıbostan (41.0595756 28.8198389)	Hüseyinbakkal (41.030122 28.8564549)
Kırkikievler (41.0674716 28.8534962)	Kocaçimentepe (41.0355438 28.8140418)
Köyiçi (41.0526963 28.8265157)	Malta (41.0240882 28.8574295)
Mollagürani (41.0261314 28.8492993)	Ormantepesi (41.0213845 28.8484719)
Özşah (41.024183 28.8475156)	Papazköprüsü (41.0322256 28.8482416)
Parseller (41.0220418 28.8576118)	Sanayimahallesi (41.0452796 28.8159287)
Şahindurak (41.0260762 28.8361561)	Tabya (41.04382 28.8548515)
Yeldeğirmeni (41.0536854 28.8336933)	Yücebağ (41.0319977 28.8631252)

Liste 2.42 Bağcılar İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Çıftıburgaz (41.03403, 28.85681)	Kadımezarı (41.06277, 28.83061)
Kaşıkcı Çiftliği (41.0331814 28.8692418)	Küçükalkalı (41.0515358 28.8161883)
Pandanitsa Çiftliği (41.05498, 28.84554)	Papazköy (41.02931, 28.82786)
Paşadeğirmen (41.05985, 28.81657)	Taşmağara (41.05297, 28.81287)

Bağcılar ilçe merkezinin bulunduğu alanda geçmişte Kaşıkçı Çiftliği yer almaktaydı. Kimi haritalarda Kaşıköy ya da Kaşıkköy Çiftliği olarak da gösterilen bu ad günümüzde tümüyle unutulmuştur. Eski haritalarda aynı bölgede Çıfıburgaz ya da Yahudiburgaz¹⁵⁴ adıyla kaydedilen bir yerleşme dikkat çekmektedir. Arkaik imlâyla Cuhutburgaz, Çufutburgaz, Yahudibergos gibi çeşitlemeler yine aynı yeri işaret eder. İstanbul Yahudilerinin kırsal kesimlerde yaşamadığı bilindiğinden, bu adın kaynağı hâlen belirsizdir. Şehri batıdan gelecek akıncılara karşı korumak amacıyla, Bizans döneminde burada inşa edilmiş küçük bir hisara paralı asker olarak görev yapan Musevi Hazar Türklerinin yerleştirilmiş olduğu ve Yahudiburgaz adının buradan geldiği savı, son derece ilginç olmakla birlikte hâlen kanıtlanmaya muhtaçtır. Çıfıburgaz adı Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Çiftburgaz biçiminde, görünüşte aslına benzer fakat anlamca tümüyle farklı bir imlâyla yazılmıştır.¹⁵⁵

1929 yılında Bulgaristan'dan kendi istekleriyle Türkiye'ye göç eden soydaşlar bu bölgeye yerleşmiş ve devlet yönlendirmesiyle bağcılık faaliyetleri yürütmeye başlamıştır. 1939'da bir kararnameyle ilçedeki birkaç yerle birlikte Çiftburgaz'ın da adı Bağcılar olarak değiştirilmiştir. 1975'te bölgede Bakırköy'e bağlı belde belediyesi kurulduğunda Bağcılar adı herhangi bir gerekçe olmaksızın Yeşilbağ olarak yeniden değiştirilmiştir. 1980 yılındaki askerî darbe belde belediyesini lağvedince yine Bağcılar adına dönmüşse de Yeşilbağ adı bir dönem resmî ad olarak kullanıldığından günümüzde kalıntıları hâlen yaşamaktadır. 2023 yılı itibarıyla Bağcılar ilçesinde Yeşilbağ adıyla bir ortaokul, bir sağlık ocağı ve bir cami bulunduğu saptanmıştır.

Çıfıburgaz dışında bölgede kaydedilen bir diğer köy Ayapa'dır. Eski haritalarda Aipa, Aipah, Ayapah gibi imlâlarla da yazılmıştır. Köyün adı Bizans dönemi kaynaklarında Ayii Pantes (Yun. *Ἀγιοι Πάντες*, Tür. *Kutsal Azizler*) olarak geçer. Bu ad zamanla Ai Pas (Yun. *Αἱ Πᾶς*) ve Aipas (Yun. *Αἰπᾶς*) biçimine

¹⁵⁴ Çıfıt ve Yahudi sözcükleri eşanlamlı olup, “çıfıt” sözcüğünün yazılışında, söyleyişinde ve yeni Türk harflerine aktarılmasında çift, cuhut, çufut gibi farklılıklar olabilmektedir.

¹⁵⁵ Şefik Memiş - Arif Kolay, **Köyden Kente Geçmişten Geleceğe Bağcılar** (İstanbul: Bağcılar Belediyesi, 2020), 18.

dönüşmüş; Türkçede de Ayapa olarak yerleşmiştir.¹⁵⁶ Günümüzdeki Kirazlı mahallesinin çekirdeğini teşkil eder. Ayapa köyünün adı 1939'da Kirazlı olarak Türkçeleştirilmiştir.

Mahmutbey mahallesinin eski adı Kalfaköy'dür. Birinci Dünya Savaşı yıllarında bölgede Rum çetecilerce pusuya düşürülen Mahmut Bey adındaki bir Osmanlı askerinin anısına köyün Mahmudiye olarak adlandırıldığı, daha sonra bunun Mahmutbey'e dönüştüğü kaydedilmektedir.

Günümüzde ilçenin en bilinen semtlerinden biri olan Güneşli'nin çekirdeğiniyse Papazköy Çiftliği oluşturuyordu. Papazköy şeklinde de kaydedilen bu yer zamanla büyüüp köy hâline gelmiştir. Karşılaştığımız bir gazete kupüründe 1939'da kimi Rumca köy adlarının Türkçeleştirilmesi sırasında Papazköy Çiftliği için Gönençli Çiftliği adının önerildiği bildirilmektedir. Gönençli ve Güneşli sözcüklerinin benzeşliği göz önünde bulundurulursa bu ad değişikliği önerisinin uygulandığı; ancak bu adın bir galatimeşhur olarak söyleyiş kolaylığı nedeniyle Güneşli'ye dönüştüğü tahmininde bulunabiliriz.¹⁵⁷

Güneşli günümüzde bir mahallenin adı olmakla birlikte, bir semt olarak Güneşli; Bağlar, 15 Temmuz ve Hürriyet mahallelerini de içine alan geniş bir alanı kapsamaktadır. İlçenin güneybatısındaki Bağlar mahallesinin isminin kökeni, ilçenin adına da kaynaklık eden bağcılık faaliyetleriyle ilgilidir. 15 Temmuz mahallesinin eski adı Evren'dir. 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi sonrasında yeradlarından darbe rejimlerinin izlerini silme seferberliği sürecinde Evren mahallesinin adı da değiştirilmiştir. İlçenin en kalabalık ikinci mahallesi olan 15 Temmuz'un Basın Ekspres yoluna yakın kesimi, mahalleyi boydan boya kesen Gülbahar Caddesi'nden kaynaklı olarak Gülbahar adıyla da bilinmektedir.

Fevziçakmak, Kâzımkarabekir, Kemalpaşa, Yavuzselim, Barbaros, İnönü, Fatih gibi Türk tarihinin önemli kişiliklerinden gelen mahalle adları, hızlı büyüyen çoğu yerleşim yerinde olduğu gibi maşa başında verilmiş isimlerdir.

İlçedeki resmî mahalle adlarının yanısıra halk arasında zaman içinde doğmuş semt ve mevki adları da göze çarpmaktadır. Bağcılar merkez dolaylarında adını

¹⁵⁶ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/567.

¹⁵⁷ Kurun, "Şehir Meclisinin Dünkü Toplantısında Bazı Rumca Köy İsimleri Türkçeye Çevrildi", **Kurun** (Teşrinisani 1938), blm. Şehir İçinde, 3.

bölgedeki tarihî tabyadan alan Tabya semti, kabaca Yıldıztepe mahallesine denk düşen Malta semti, Türkiye’de ve İstanbul’da örneğine sık rastlanan ve adı parsellenerek satılan arsalardan alan Parseller semti, adlarını yol üzerindeki dönemin ünlü dükkânlarından alan Hüseyinbakkal, Hocabakkal ve Şahindurak semtleriyle adı eski bir tuğla fabrikasından gelen Ateştüğla bunlardan birkaçıdır.

İlçenin önemli semtlerinden olan ve Fevziçakmak, Yavuzselim ve Demirkapı mahallelerinin bir kısmını kapsayan Çiftlik semtine adını veren çiftliğin eski ismi belirsizdir. Yerini tahminen bildiğimiz ve günümüzde Fatih mahallesi sınırlarında kalan 1 km uzaktaki Pendaçe Çiftliği’yle ilişkili olması bizce kuvvetli bir ihtimaldir.

Eski haritalarda adı çokça geçen Pendaçe Çiftliği’nin adı çok farklı biçimlerde yazılmıştır. Saptadığımız yazımlar arasında Pendanitsa, Pandanitsa, Pandonitsa, Pandaniça, Pandoniçe, Pendaçe, Pandaniçe, Badaniza gibi çok sayıda farklı adla karşılaşılmıştır. Bu ad Meryemana’ya atfen Pantanassa (Yun. *Παντάνασσα*¹⁵⁸, Tür. *Herkesin Ecesi*) sözcüğünden gelir. 1939’daki ad değişikliği önerilerinde bu çiftliğin adının Uğurlu Çiftliği¹⁵⁹ olarak değiştirilmesi önerilmişse de geç dönemlerde bölgede ne Pendaçe ne de Uğurlu adına rastlanmıştır.

Batışehir adı, yapılan bir toplukonut projesinin ticarî adı olmakla birlikte bir semt adı olarak sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Hacıbostan, Kırkikievler, Kocaçimentepe, Esenyol, Ormantepe, Yeldeğirmeni gibi adlar yalnızca bölge sakinlerince bilinen mikrotoponimlerdir. Mollagürani semti İnönü mahallesinin bir kısmına verilen addır. Bölgede aynı adlı bir park ve camiyle, M3 metro hattının bir istasyonu bulunmaktadır. Eski haritalarda dahi görülen ve adını Tavukçu Köprüsü üzerindeki Papaz Köprüsü’nden alan Papazköprüsü mevkiinin adı, son yıllarda uygunsuz görülerek Yunusemre olarak değiştirilmiştir.

Paşadeğirmen, Taşmağara ve Kadımezarı, Kalfaköy’ün yakınlarında kaydedilmiş tarihî yeradlarıdır. Küçükalkalı ise günümüzde kabaca Mahmutbey mahallesi arazisinin batısında denk düşen eski bir köy ya da çiftlik yerleşmesidir. Kenarında bulunduğu vadinin karşı tarafında Büyükhalkalı köyü, yani günümüzün

¹⁵⁸ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/566.

¹⁵⁹ Şefik Memiş - Arif Kolay, **Köyden Kente Geçmişten Geleceğe Bağcılar** (İstanbul: Bağcılar Belediyesi, 2020), 21.

Halkalı semti vardır. Küçükalkalı köyünün adı hâlen bir cadde ve mezarlığın isminde yaşamaktaysa da büyük oranda unutulmuştur.

Resmiyette bir mahalle olmayan ancak günümüzde Sanayimahallesi adıyla anılan bölge geçmişte Karşıyaka adıyla bilinmektedir. Semtin ana aksını teşkil eden Karaoğlanoğlu Caddesi'nde 2023 yılı itibarıyla hâlen Karşıyaka adını taşıyan birkaç ticarî işletmenin varlığını sürdürdüğü görülmüştür.

Devekaldırımı adı günümüzde yalnızca bir cadde adında yaşamaktaysa da geçmişte ticaret kervanlarının kullandığı işlek bir yoldan adını alan bir mevki adı olarak kullanılmıştır.

2.6.6. Bahçelievler İlçesi Yeradları

Bahçelievler ilçesi de 1992 yılında Bakırköy'den ayrılarak ilçe yapılan yerlerdendir. 60'lı yılların başında Bakırköy'ün kuzeyinde, D100 karayolunun hemen kıyısında inşa edilmeye başlanan “Bahçeli Evler Mahallesi” adlı kooperatif toplukonut projesinden adını almaktadır. Zamanla büyüyen ve gerçek bir mahalleye dönüşen Bahçelievler, artan nüfusunun da etkisiyle 10 diğer mahalleyle birlikte Bakırköy'den ayrılmış; Bahçelievler adıyla yeni bir ilçe kurulmuştur. İlçe kurulduğundan beri 11 olan mahalle sayısı değişmemiştir.

Eski haritalarda geçmişte ilçe arazisinde Viranbosna ve Nifos adında iki köyle birkaç çiftlik kaydedilmektedir.¹⁶⁰ İstanbul'un makroform alanının genişlemesiyle pek çok kırsal yerleşme gibi buralar da hızla büyüyerek kente eklenmiştir.¹⁶¹ Günümüzde ilçe arazisi tümüyle kentleşmiş durumdadır. Nüfusu 600 bine yaklaşan ilçe İstanbul'un en kalabalık mahallelerine ev sahipliği yapmaktadır. İlçe, kuzey-güney doğrultusunda, D100 karayoluna dik uzanan anacaddelerle karakterizedir.

Liste 2.43 Bahçelievler İlçesine Bağlı Mahalleler

Bahçelievler	Cumhuriyet
Çobançeşme	Fevziçakmak

¹⁶⁰ Mesut Şimşek, **Bahçelievler İlçesi'nin Gelişimi ve Mekânsal Analizi** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, 2020) (651896).

¹⁶¹ Özlem Sertkaya Doğan - İbrahim Gökburun, “İstanbul'da Köyden Mahalleye Evrilen Yerleşmeler”, **Journal of Geography**, (27 Aralık 2019), 73-87.

Hürriyet	Kocasinan Merkez
Siyavuşpaşa	Soğanlı
Şirinevler	Yenibosna Merkez
Zafer	

Liste 2.44 Bahçelievler İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Altınıyıldız (41.007959 28.8209907)	Ayazma (41.0171311 28.830571)
Beşyol (41.0134767 28.825266)	Çalışlar (41.0011111 28.8705149)
Çobançeşme (41.0047205 28.8244789)	Değirmenbahçe (41.0129586 28.8213392)
Köyaltı (41.0015503 28.8219743)	Köyiçi (41.0110635 28.8222016)
Kuleli (40.994781 28.835371)	Kuyumcukent (41.0027903 28.8186023)
Maslakçeşme (41.0064545 28.8275741)	Ömür (40.9996536 28.8768235)
Şendurak (41.0120618 28.8415326)	Taşyol (41.0106826 28.8293821)
Üçevler (41.0082751 28.8414598)	Yayla (41.0023418 28.8600031)

Liste 2.45 Bahçelievler İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Aleko Efendi Çiftliği (41.0173111, 28.826819)	Çifteköprü (41.0135189, 28.8490262)
Muhacirköy (41.007906 28.8219343)	Salgır Çiftliği (41.0143744 28.8528429)

İstanbul’da Beykoz, Şişli, Bağcılar, Gaziosmanpaşa, Güngören, Eyüpsultan ve Kâğıthane gibi ilçelerde örnekleri görüldüğü üzere ilçe merkezlerini teşkil eden mahalleler “Merkez Mahallesi” adıyla anılmaktadır. Fakat Bahçelievler ilçesinin merkezi olan bölge “merkez” ibaresiyle değil, ilçenin kendi adıyla; yani “Bahçelievler Mahallesi” biçiminde adlandırılmıştır. Bir mahallenin bağlı bulunduğu ilçeyle aynı adı taşıması durumu İstanbul’da yıllarca tek örnek olarak var olmuştur.¹⁶² Bahçelievler mahallesinin doğu kısmı Yayla, batı kısmı Ömür adıyla anılmaktadır. Ömür adı, bir dönem İstanbul’un en simgesel işletmelerinden biri olan Ömür Restoran’dan gelmektedir. Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş olsa da Ömür semti, geçmişte çoğu İstanbullunun adını bildiği bir yerdir. Ömür, İstanbul’un giriş

¹⁶² 2008’de Başakşehir’in ilçe olmasıyla bu örneğin sayısı ikiye çıkmıştır. Başakşehir ilçesinin merkez mahallesinin adı da Başakşehir’dir.

tabelasının yer aldığı, İstanbul'un büyükşehir sınırlarının başlangıç noktasını teşkil etmiştir. Bahçelievler'in merkezinde aynı zamanda birer dromonim (yoladı) olan Talâtpaşa ve Çalışlar adları da zaman zaman semt adı olarak kullanılır. Talâtpaşa ve Adnan Kahveci caddelerinin kesişim noktası Ünverdi semti olarak bilinir.

Bahçelievler mahallesine komşu olan Soğanlı ve Siyavuşpaşa, İstanbul'un tarihî orunadlarındandır. Soğanlı adı, eski haritalarda Soğanlıbahçe biçiminde de kaydedilmiştir. Siyavuşpaşa adı pek çok haritada bir çiftlik adı olarak geçmektedir. Bu çiftliğe adını veren Siyavuşpaşa Kasrı, Bahçelievler ilçesindeki az sayıdaki tarihî eserden biri olarak günümüze değin ulaşmıştır. Eski haritalarda Siyavuşpaşa ve Çavuşpaşa adları birbirine çok yakın konumlarda gösterilmektedir. Günümüzde Siyavuşpaşa ve Şirinevler mahallelerinin bir kısmını teşkil eden Çavuşpaşa semtinin adı Kerim Çavuş Paşa'yla özdeşleştirilse de Kerim Çavuş Paşa'nın kimliğine ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kimi kaynaklarda Çavuşpaşa adı Çavuşbaşı olarak da görülmüştür.

Kocasinan adı verilen mahallenin çekirdeğini tarihî Nifos ya da Nifus (Yun. *Νύφεα* veya *Νύμφαις/Nifes-Nimfes*, Tür. *Gelinler*)¹⁶³ köyü teşkil etmektedir. Bahçelievler'in yüzölçümünce en büyük mahallelerinden biri olan Kocasinan'ın bazı bölgeleri Ayazma, Köyiçi, Şahindurak ve Üçevler olarak ayrışmaktadır. Kocasinan, geçmişte Bakırköy'e bağlı bir belde belediyesi olarak varlık göstermiştir. Bu nedenle, bu döneme ait bir alışkanlık olarak Kocasinan Merkez mahallesi adı hâlen mahallenin resmî adı olarak kullanılmaktadır.

Yenibosna'nın adının kökeni Osmanlı döneminde ülkenin bir parçası olan Bosna'dan gelmektedir. Erken dönem kaynaklarında Bosnaviran ya da Viranbosna olarak geçen köyün adı "viran" adının çağrıştırdığı olumsuz anlam nedeniyle değiştirilmiş ve köy Yenibosna olarak anılmaya başlanmıştır. Günümüzde Yenibosna, resmen mahalle adı olarak da kullanılmakla birlikte, bir semt adı olarak Yenibosna; Zafer, Fevziçakmak ve Çobançeşme mahallelerini kapsayan büyük bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle merkezi teşkil eden mahallenin resmî adı "Yenibosna Merkez Mahallesi" olarak geçmektedir. Goltz haritasında Yenibosna'nın

¹⁶³ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/550.

hemen yanibaşında Muhacirköy adı da kaydedilmektedir.¹⁶⁴ Bu da Balkan göçmenlerinin bu bölgeye yerleştirilmesinden ileri gelmektedir. Günümüzde Muhacirköy adı tamamen unutulmuş durumdadır.

Bahçelievler ilçesinin yüzölçümsel olarak en büyük ilçesi olan Yenibosna, kendi içinde de çeşitli semtlere ayrılmıştır. Bunlar arasında Köyiçi, Köyaltı, Beşyol, Taşyol, Değirmenbahçe, Altınyıldız, Kuyumcukent ve Radar mevkiileri sayılabilir. Köyiçi ve Köyaltı adları tarihî köy merkezine referansla verilmiş mevki adlarıdır. Günümüzde Starcity adlı alışveriş merkezinin çevresi haritalarda Değirmenbahçe olarak gösterilmektedir.¹⁶⁵ Bölgenin en işlek yollarından olan Değirmenbahçe Caddesi'nin adı buradan gelmektedir. Altınyıldız adı, bir zamanlar burada bulunan tarihî Altınyıldız Kumaş Fabrikası'ndan ve fabrika çalışanları için yapılan toplukonut projesinden gelmektedir. Altınyıldız siteleri ve Altınyıldız adını taşıyan okul, park, cami ve sağlık ocağı gibi kamu binaları hâlen varlığını sürdürmektedir. Kuyumcukent, İstanbul'da tarihî Kapalıçarşı'da yürütülen altın, kuyum ve değerli taş ticaretini daha çağdaş ve konforlu bir ortama taşımak amacıyla inşa edilmiş büyük bir ticaret kompleksidir. Yapı, kısa sürede amacına ulaşmış, günümüzde bulunduğu mevkie adını verecek kadar tanınmıştır.

Günümüzde Soğanlı semtinin bir parçası olan Cumhuriyet mahallesinin arazisinde geçmişte Salgır Çiftliği bulunuyordu.¹⁶⁶ İlçedeki bir diğer çiftlik Aleko Efendi Çiftliği adıyla günümüzde Radar olarak bilinen semtte görülmektedir. Her iki ad da günümüzde tümüyle unutulmuştur.

Kuleli ya da Kulelibahçe Çiftliği olarak bilinen tarihî yeradı, günümüzde hâlâ yaşasa da resmî olarak herhangi bir yönetsel birimin adı değildir. Kuleli adı, günümüzde Fevziçakmak ve Zafer mahallelerinin D100 karayoluna yakın kısımlarını kapsamaktadır. Günümüzde bir okul ve park hâlen Kuleli adını taşımaktadır. Fevziçakmak mahallesi halk arasında kısaca Çakmak olarak da anılmaktadır.

Çobançeşme adı, İstanbul'da örneğine sıkça rastlanan bir yeradıdır. Bahçelievler ilçesinde bulunan Çobançeşme mahallesine adını veren çeşme ve

¹⁶⁴ Colmar von der Goltz Paşa, **Karte der Umgegend von Constantinople** (Berlin: Schall & Grund, 1897).

¹⁶⁵ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, **1:25,000 Istanbul**, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024).

¹⁶⁶ Mesut Şimşek, **Bahçelievler İlçesi'nin Gelişimi ve Mekânsal Analizi** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, 2020) ((651896)).

yanıbaşındaki köprü günümüze değin ulaşmıştır. Eski haritalarda Çobançeşme Köprüsü, Uzunköprü adıyla da kaydedilmiştir.¹⁶⁷ Çobançeşme semtinin bir bölümü, halk arasında başka bir çeşmenin adıyla; Maslakçeşme olarak da bilinmektedir.

2.6.7. Bakırköy İlçesi Yeradları

Yerleşme tarihi çok daha eskilere dayansa da Bakırköy, 19. yüzyıldan itibaren ön plana çıkmış büyük bir İstanbul köyüydü. Demiryoluyla kente bağlanmış olması Bakırköy'ün bir safiye yeri olarak ünlenmesine neden olmuştur. Bizans döneminde Evdomon (Yun. *Εβδομον*) Osmanlı döneminde Makrohorion ya da Makriköy (Yun. *Μακροχώριον/Μακρικιοί*) adıyla bilinen Bakırköy¹⁶⁸, İstanbul'da belediye teşkilâtının ilk kurulduğu yerlerden olmuş; gelecekte İstanbul'un en büyük ilçelerine dönüşecek olan pek çok köye evsahipliği yapmıştır.

Cumhuriyet döneminde pek çok yerle birlikte adı Türkçeleştirilmiş; Makriköy'ü çağrıştıran Bakırköy adı benimsenmiştir. Bakırköy'ün tarihî çekirdeği İstanbul-Edirne arası uzanan demiryoluyla Marmara Denizi arasındaki dar bir alandadır. Eski Bakırköy'ün çevresinde pek çok köy ve çiftlik görülmektedir. İstanbul'a yakınlıkları nedeniyle bu kırsal yerleşmeler zaman içinde hızla büyüme göstermiştir. Cumhuriyet döneminde Bakırköy doğuda Surdışı-Zeytinburnu bölgesinden başlayarak batıda Küçükçekmece-Avcılar-Ambarlı'ya; kuzeydeyse bugün Başakşehir'e bağlı olan Kayabaşı ve Şamlar ile Sultangazi'ye bağlı olan Habipler'e dek uzanan geniş bir alanı kapsayan bir kaza yani ilçe merkezidir. Bu geniş araziden yıllar içinde 9 yeni ilçe doğmuştur. 1990 yılında İstanbul'un nüfusunun 7 milyon olduğu dönemde Bakırköy, 1 milyon 300 bini aşan nüfusuyla İstanbul'un ve Türkiye'nin en büyük ilçesiydi.¹⁶⁹

Bakırköy'den ilk ayrılan yer, çok daha erken bir dönemde, 1957'de ilçe yapılan Zeytinburnu'dur. Bunu 1987'de Küçükçekmece'nin ilçe yapılması izlemiştir. İlçe sınırlarının son hâlini alması 1992 yılında Bağcılar, Bahçelievler ve Güngören'in

¹⁶⁷ Ordnance Survey OS, Turkey 1:25,000, **Turkey 1:25,000** (British War Office, 1920 1917).

¹⁶⁸ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/391.

¹⁶⁹ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

ilçe yapılmasıyla gerçekleşmiştir. Yıllar içinde, bu ayrılan ilçelerden de Avcılar, Esenler, Başakşehir ve Sultangazi gibi ilçeler doğmuştur.

Bakırköy ilçesinin günümüzde yüzölçümüne oranla oldukça seyrek nüfusludur. 226 bin kişinin yaşadığı ilçede 15 mahalle bulunmaktadır.

Liste 2.46 Bakırköy İlçesine Bağlı Mahalleler

Ataköy 1	Ataköy 2-5-6
Ataköy 3-4-11	Ataköy 7-8-9-10
Basınköy	Cevizlik
Kartaltepe	Osmaniye
Sakızağacı	Şenlikköy
Yenimahalle	Yeşilköy
Yeşilyurt	Zeytinlik
Zuhuratbaba	

Liste 2.47 Bakırköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Baruthane (40.9762541 28.8591597)	Çamlık (40.9894437 28.87428)
Çiroz (40.9599883 28.8122406)	Dikilitaş (40.9918293 28.8699335)
Fildamı (40.9924584 28.8850892)	Florya (40.9717384 28.7956857)
İncirli (40.9954022 28.8698717)	Şükrançiftliği (40.9811259 28.8705133)
Yeşilkıbrıs (40.9854146 28.8724639)	Yücetarla (40.984046 28.8683438)

Liste 2.48 Bakırköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Aksu Çiftliği (40.9870572, 28.8854407)	Ayamama Çiftliği (40.9842704, 28.8331063)
Bağlarbaşı (40.9885869, 28.8772932)	Bahriye Üçok Mh. (40.98909, 28.83926)
Beylikçeşme(si) (40.9792188, 28.8804828)	Çobançeşme (40.9959458, 28.8869344)
Çukurbahçe (40.9825494, 28.8539348)	Demirkapı (40.9844731, 28.8620716)
İlhan Biber Mh. (40.97892, 28.85321)	Kalitarya Çiftliği (40.9807808, 28.7945616)
Kıztaşı Mahallesi (40.9776590, 28.8768999)	Koşuyolu (40.98605, 28.88024)
Köyiçi (40.9783499, 28.8738330)	Matiyos'un Bağı (40.9894960, 28.8832380)

Mecidiye Çiftliği (40.9795259, 28.8190905) Mösyö Bibi Bağı (40.9603912, 28.8101030)
Mösyö Sami Bağı (40.9904258, 28.8835843) Ohannesbey Merası (40.9856062 28.8522051)
Punto (Punta) (40.9551791, Tepebaşı (40.9839275, 28.8679627)
28.8206692)
Ümraniye Mh. (40.9909048, 28.8838690) Yenimahzen (40.9852384, 28.8444955)

Bakırköy'ün geçmişi Bizans dönemine dek iner. Günümüzde Yerebatan semtinde bulunan Milyon Taşı'ndan başlayarak ölçüldüğünde şehirden 7 mil uzakta kaldığından bu yerleşme Evdomon (Yun. *Εβδομον*/*Evdomon* “Yedinci”) olarak adlandırılmıştır.¹⁷⁰ Zaman içinde köyün adı değişerek Makrochori (Yun. *Μακροχώρι*/*Makrochori* “Büyükköy”) olmuştur. Cumhuriyet döneminde Rumca kökenli yeradlarının değiştirilmesi sürecinde Makriköy adı Bakırköy olmuştur.

Bakırköy'ün merkezi günümüzde Cevizlik, Zeytinlik, Sakızağacı, Kartaltepe, Yenimahalle ve Zuhuratbaba'dan müteşekkildir. Fakat geçmişte mahalle sayılarını azaltmak için yapılan düzenlemelerde bunlardan başka lağvedilmiş mahalleler de olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde var olmayan fakat geçmişte Bakırköy'ün birer mahallesi olduğunu tespit ettiğimiz yerler Köyiçi, Ümraniye ve Kızıtaşı'dır. Hâlihazırda Ümraniye adı, Osmaniye ve Yenimahalle arasında Ümraniye Sokağı ve Ümraniye Çıkmaızı biçiminde iki dromonimde yaşamaktadır. Kızıtaşı adı tamamen unutulmuş durumda olup, bu ada kaynaklık eden yapının ne olduğu da tespit edilememiştir.

Osmaniye, eski haritalarda Bakırköy'e bağlı bir köydür. Bir dönem Yeniköy olarak da adlandırıldığı görülmektedir. Daha sonra büyüyerek Bakırköy merkez yerleşmesine eklenmiştir.

Ataköy, 1950'lerde şehre çağdaş ve konforlu bir uydukent kazandırmak amacıyla temeli atılmış bir semttir. O zamana değin demiryolunun güneyinde Baruthane olarak bilinen askerî araziye Ataköy Sahil Şehri adıyla inşa edilen semte, Mustafa Kemal Atatürk'ün anısına bu ad verilmiştir. Ataköy'ün ilk etabına yıllar içinde yenileri eklenmiş olup semt bugün demiryolunun kuzeyine de taşmış olan 13 kısımdan oluşmaktadır. Ataköy bölgesini gösteren eski haritalarda semtte Bahriye

¹⁷⁰ Esra Sayın, “Via Egnatia Üzerinde Yer Alan Hebdomon'un (Bakırköy) Kentsel Arkeoloji Perspektifinden Değerlendirilmesi”, *Kültürel Miras Araştırmaları* (KÜLMİRA), (01 Ocak 2022).

Üçok ve İlhan Biber adlarında iki mahalle görülmektedir. Bu adlar 1980 darbesinden sonra kaldırılmıştır ve günümüzde bütünüyle unutulmuştur. Yüzölçümü ve nüfus olarak oldukça büyük bir yerleşme olan Ataköy; Ataköy 1. Kısım, Ataköy 2-5-6. Kısım, Ataköy 3-4-11. Kısım ve Ataköy 7-8-9-10. Kısım adlarıyla dört ayrı mahalleye bölünmüştür. Levent semtiyle birlikte yeradlarının sayılarla bölümlenmesinin Türkçedeki ilk örneklerindendir. Ataköy'ün Baruthane ve demiryolu hattının kuzeyinde bulunan kesimi eski haritalarda Çukurbahçe ve Ohannesbey Merası olarak da geçmektedir.

Bakırköy'ün tarihî öneme sahip bir diğer yeri Yeşilköy'dür. Eski adı Ayastefanos (Yun. *Άγιος Στέφανος*/Ayos Stefanos) kimi yabancı kaynaklarda San Stefano adıyla da kaydedilmektedir. Semt yıllar boyunca İstanbul'da hava ulaşımıyla özdeşleşmiştir. Uzun zaman Yeşilköy Tayyare Meydanı olarak anılan havalimanı, daha sonra Atatürk Havalimanı olarak adlandırılmış; sonrasında İstanbul'un kuzeyine inşa edilen yeni havalimanının kullanıma girmesiyle havalimanı arazisi şehir parkı hâline getirilmiştir. Eski havalimanının terminal binalarının olduğu kısımlarda geçmişte Mecidiye Çiftliği bulunmaktadır. Havalimanı arazisinde bir de günümüze ulaşmamış Kartaltepe adında yükselti görülmektedir. Günümüzde Yeşilköy'ün Çiroz olarak anılan batı kesimi geçmişte Mösyö Bibi Bağı şeklinde adlandırılmıştır. Eski Yeşilköy iskelesinin olduğu bulunduğu burun ve çevresinin eskiden Punto ya da Punta (İsp. ve İta. *Punto/Punta*) olarak adlandırıldığı bilinmektedir. Yeşilköy'ün komşu mahallesi olan Yeşilyurt'un eski adıysa Şevketiye olarak geçmektedir. Günümüzde bu ad unutulmuştur.

Zuhuratbaba semtinin adı, İstanbul'un fethiyle özdeşleştirilen efsanevî kişiden gelmektedir. Kuşatma sırasında ordunun çektiği su sıkıntısı karşısında birden “zuhur ederek” sorunu çözdüğüne inanılan ermişin türbesi burada bulunmaktadır.

Florya semtinin adı da oldukça eskiye dayandır. Eski İstanbul'un ünlü mesire yerlerinden olan ve kimi eski kaynaklarda Fulurya, Fülürye gibi imlâlarla da yazılan deniz kıyısındaki semt, tarihî Kalitarya (Yun. *Γαλατάρια* “Galatarya”)¹⁷¹ köyünün bir parçasıdır. Kalitarya köyünün adı Türkçeleştirme seferberliği sırasında Şenlikköy olarak değiştirilmiştir. Eski Kalitarya köyünün merkezi, günümüzde Şenlikköy Polis

¹⁷¹ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/368.

Merkezi'nin olduğu kesimdedir. Florya ise aslen kıyıda yer almasına karşın, Şenlikköy adının önüne geçmiş, günümüzde deniz kıyısından D100 karayoluna kadar olan tüm yerleşme Florya olarak anılmaktadır.

Basıncıköy mahallesi, Bakırköy'ün en batısındadır. Eski adı Zümrütyuva olan semtte eskiden Menekşe Tren İstasyonu bulunuyordu. Semt nüfus olarak Bakırköy'ün en tenha yerlerindendir. Mahalle arazisinin büyük kısmını Atatürk Ormanı kaplamaktadır.

Resmî olarak bir mahalle olmasa da Bakırköy'ün en önemli semtlerinden biri İncirli'dir. Semtin adı haritalarda görülen İncirli Çiftliği'nden gelmektedir. Bugün Bakırköy'ün ana aksını teşkil eden İncirli Caddesi'nin çevresinde zaman içinde yeni semt ve mevki adları oluşmuştur. Örneğin cadde üzerindeki tarihî dikilitaştan adını alan Dikilitaş, bölgedeki bağlardan adını alan Bağlar (Bağlarbaşı) ve çoğunlukla bölge sakinlerince bilinen Çamlık, Yeşilkıbrıs, Şükrançiftliği ve Yüccetarla gibi semtler bunlar arasında sayılabilir. Bu semlerin adları çeşitli durak, park, hastane, cadde ve sokak adlarında hâlen yaşamaktadır.

Günümüzde D100 karayoluyla demiryolu hattı arasındaki tüm arazi yerleşim alanlarından oluşsa da buralar geçmişte bütünüyle kırsal alandı. Bu kırsal alanda Demirkapı, Yenimahzen, Bağlarbaşı, Ayamama çiftliği ve bostanı, Matiyos'un Bağı, Tepebaşı, Fildamı, Fildağı, Aksu Bostanı, Çobançeşme, Beylik Çeşmesi, Koşuyolu, Kanlıceviz gibi tarihî mevki adları tespit edilmiştir.

2.6.8. Başakşehir İlçesi Yeradları

Başakşehir ilçesi, 2008 yılındaki düzenlemelerle kurulmuş yeni bir ilçedir. İkitelli bölgesinin kuzeyindeki boş arazilerde yapılmaya başlanan düzenli ve planlı toplukonut bölgesi Başakşehir'in, çevresindeki diğer yerleşmelerle birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Geçmişte Başakşehir'in bir kısmı Esenler; bir kısmı Küçükçekmece ilçesine bağlıdır. Kayabaşı, Ziyagökalp, Güvercintepe, Altınşehir ve Şahintepe mahalleleriyle Şamlar köyü de Küçükçekmece ilçesinden ayrılmıştır. İlçenin en batısında bulunan

Bahçeşehir ise Büyükçekmece ilçesine bağlı bir belde belediyesiyken iki mahalle hâlinde Başakşehir’e bağlanmıştır.¹⁷²

Resmiyette bir mahalle olarak geçen İkitelli Organize Sanayi Bölgesi’yle birlikte günümüzde ilçede 11 mahalle bulunmaktadır. Geçmişte bölgede pek çok tarihî çiftlik de bulunuyordu. İlçede saptadığımız mahalle ve mevki adları aşağıdaki gibidir.

Liste 2.49 *Başakşehir İlçesine Bağlı Mahalleler*

Altınşehir	Bahçeşehir 1. Kısım
Bahçeşehir 2. Kısım	Başak
Başakşehir	Güvercintepe
İkitelli OSB	Kayabaşı
Şahintepe	Şamlar
Ziyagökalp	

Liste 2.50 *Başakşehir İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları*

Alaçayır (41.0729189 28.6924223)	Ayazma (41.0722332 28.7787425)
Bağtepe (41.1342264 28.7721198)	Başakpazar (41.1114739 28.8097126)
Bayramtepe (41.0735894 28.7506088)	Boğazköy (41.0779142 28.6659297)
Çamlıtepe (41.1474303 28.7792956)	Esenbahçe (41.1130382 28.8099521)
Fenertepe (41.1381873 28.7884857)	Gölyaka (41.0682446 28.6953264)
Hoşdere (41.0783373 28.657061)	İçkent (41.0765151 28.6715003)
İkitelli Köyiçi (41.0692779 28.8063937)	Karşıyaka (41.0702139 28.6939029)
Kayaşehir (41.1092776 28.7577904)	Kurutoprak (41.0865351 28.7523882)
Olimpiyatköy (41.0794992 28.7684708)	Onurkent (41.1135363 28.7888254)
Sazlıdere (41.079315 28.7339472)	Sularvadisi (41.0991283 28.8078416)
Tepeüstü (41.0716911 28.7519449)	Vaditepe (41.0744262 28.6946434)

¹⁷² Meryem Hayır, *İstanbul Başakşehir’de Şehirleşme Süreci* (İstanbul: Çantay Kitabevi, 2009), 47.

Liste 2.51 Başakşehir İlçesindeki Tarihî Yeradları

Azatlı (41.0874997 28.7413186)	Dereköy Çiftliği (41.0672296 28.6895911)
Filyos Çiftliği (41.1143227 28.7117657)	Kiremitçi Çiftliği (41.1226956 28.8141745)
Resneli (41.102111 28.725593)	

Günümüzde İkitelli, Şamlar, Kayabaşı ve Hoşdere yerleşmelerinin çekirdeğini teşkil eden köyler dışında tüm Başakşehir arazisi geçmişte kırsal alanlardan oluşuyordu. İlçe toprakları içinde günümüze ulaşmayan birkaç tarihî çiftlik de bulunmaktadır.

80’li yıllardan itibaren İstanbul’un merkezindeki sanayi tesislerinin kent dışına taşınması için İkitelli bölgesi belirlenmiştir. Yıllar içinde buradaki sanayi tesislerinin sayısı artınca, çalışanların daha yakın çevrede ikamet eğilimi başlamış; dolayısıyla bölgede konut açığı oluşmuştur. Bu nedenle 1995 yılında Refah Partili Büyükşehir Belediyesi idaresinde toplukonutların ilk etabının temelleri atılmıştır. Refah Partisi’nin amblemi olan buğday başağından esinle yapılan bu toplukonut projesine *Başakşehir* adı verilmiştir. Yıllar içinde yeni etapların da eklenmesiyle Başakşehir büyük bir yerleşmeye dönüşmüştür. Bu dönemde inşa edilen etapların bir kısmı Esenler ilçesi sınırları içindeyken, bir kısmı Küçükçekmece ilçesine dâhildi. İlçe oluşturulurken Esenler ilçesinden gelen topraklar Başak mahallesi, Küçükçekmece ilçesinden gelen topraklar Başakşehir mahallesi olarak adlandırılmıştır. Böylece Bahçelievler ilçesinde olduğu gibi İstanbul’da bir kez daha bir mahalle bağlı olduğu ilçeyle aynı adı almıştır. Hızla büyüyen Başakşehir’in merkezinde zamanla Onukent, Metrokent, Sularvadisi, Başakpazar, Esenbahçe gibi semt ve mevki adları oluşmuştur.

Tarihî İkitelli köyü, günümüzde Ziyagökalp mahallesi sınırları içinde kalmakta ve neredeyse tümüyle sanayi siteleriyle kuşatılmış durumdadır. İkitelli adı İstanbul’un tarihî öneme sahip yeradlarından biri olmasına karşın hâlihazırda hiçbir mahallenin resmî adı değildir. İkitelli adı çeşitli eski kaynaklarda Kite, Kiteli, Kitelli biçiminde de kaydedilmektedir.

İkitelli’nin biraz kuzeyinde yer alan Kayabaşı ve Şamlar da İstanbul’un tarihî köylerindendir. Eski bir Rum köyü olan Kayabaşı’nın adı geçmişte Ayayorgi’dir.

(Yun. *Άγιος Γεώργιος*)¹⁷³ Nüfus mübadelesi sonrasında köyün adı Kayabaşı olarak değiştirilmiştir. 2000’li yıllarda Kayabaşı köyünün arazisi Başakşehir’in yeni yerleşim alanı olarak belirlenmiştir. Günümüzde 100 bini aşan nüfusuyla Kayabaşı ilçenin en kalabalık mahallesidir. Bölgeye yapılan toplukonut projeleri Kayaşehir adıyla pazarlandığından, Kayaşehir adı Kayabaşı adının önüne geçmiş durumdadır. Mahallenin resmî adı Kayabaşı olmasına karşın bölge artık her ortamda Kayaşehir olarak anılır hâle gelmiş; gereksiz bir çokadlılık durumu ortaya çıkmıştır. Oldukça geniş bir alana yayılan Kayaşehir yerleşmesi de Başakşehir’de olduğu gibi kendi içinde bölgelere ayrılmaktadır. 2023 yılı itibarıyla Kayaşehir yerleşmesi kendi içinde 27 bölgeye ayrılmıştır. Kayabaşı’nın kuzeyinde kalan kesimler Fenertepe olarak adlandırılmaktadır.

Şamlar köyü eski kaynaklarda Şamlular ya da Şâmîler gibi adlarla da anılmaktadır. Osmanlı döneminde de ahalisi Müslüman olup, Rumca adı yoktur. Hâlen bir köy karakterinde olan Şamlar, yapılan yasal düzenlemeyle mahalleye çevrilmiştir. Şamlar’ın eski köy yerleşmesinin yanısıra Yenişamlar ve Kurukavak adında köyaltı mahalleleri de vardır.

İkitelli’nin batısında Ayazma adında bir mevki vardır. Ayazma adı yakın zamana değin unutulmuş bir toponim olmasına karşın, son yıllarda burada yapılan büyük çaplı toplukonut projeleriyle Ayazma adı yeniden canlanmıştır. Kanımızca bu durum İstanbul’da unutulmakta olan tarihî yeradlarının yeniden diriltilmesine olumlu bir örnek teşkil etmektedir. Bölgede Ağaoğlu Ayazma Konutları, Emlak Konut Ayazma Evleri, Ayazma Millet Bahçesi, Ayazma İlkokulu gibi çok sayıda yapı bulunmaktadır.

Ayazma’nın hemen batısında İstanbul’un en büyük spor komplekslerinden olan Atatürk Olimpiyat Stadyumu bulunmaktadır. Stadyum ve yakın çevresi, Olimpiyat ya da Olimpiyatköy adıyla da anılmaktadır. Aynı adlı bir metro istasyonu da bulunmaktadır.

Olimpiyatköy’ün batısında Başakşehir ilçesinin düzensiz ve kaçak yapılaşmış semtleri başlar. E80 karayolunun hemen kuzeyinde kalan bölge Altınşehir; bunun üst kesimleriye Güvercintepe mahallesi olarak geçer. Bu mahalle sınırları içinde

¹⁷³ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/380.

Kurutoprak, Bayramtepe ve Tepeüstü gibi semt adları saptanmıştır. Bu mahallelerin hemen batısında Şahintepe mahallesi vardır. Altınşehir, Güvercintepe ve Şahintepe mahallelerini kapsayan bölge geçmişte haritalarda Azatlı köyü olarak geçmektedir. Günümüzde Azatlı köyünün adına dair hiçbir kalıntı yoktur.

Kaybolan Azatlı köyünün yanısıra bölgede günümüze ulaşmayan Kotronya, Filyos ve Sazlıdere çiftlikleri de haritalarda tespit edilmiştir. Kotronya Çiftliği, Kotron, Kotraniye ya da Türkçeleştirilen adıyla Resneli olarak da kaydedilmiştir. Filyos Çiftliği'nin Arnavutköy ilçesinde kaydettiğimiz Filiboz Çiftliği'yle aynı yer olması kuvvetle muhtemeldir.

Başakşehir ilçesi sınırları içinde kaybolup günümüze ulaşamayan diğer köylerse Başakşehir merkez yerleşmesinin doğusunda, günümüzde askerî bölge olan alanda kalmaktadır. Bunlardan ilki erken dönemde kaybolan Karamatlı köyüdür. 19. Yüzyıl haritalarında dahi köy “harabe” notuyla kaydedilmiştir. Köyün asıl adının ne olduğu kesin olarak anlaşılamamıştır. Çeşitli haritalarda ve yazılı kaynaklarda Karamanlı, Karamatlı, Keremetli, Kiremitli, Kiritmitli, Kiremitçi gibi birbirine benzer imlâlarla kaydedilmiştir. Bu köyle Mahmutbey (Kalfaköy) arasındaki arazide bir de Kadiyapılı köyü bulunmaktadır. Bu köy çeşitli kaynaklarda Kadiyakuplu şeklinde de geçmektedir.

İlçenin bir diğer önemli yerleşim bölgesiyse Bahçeşehir'dir. Bahçeşehir, Büyükçekmece ilçesine bağlı bir belde belediyesiyken, yapılan düzenlemelerle Başakşehir ilçe yapılırken buraya bağlanmıştır. Bu bağlanma, İstanbul'un en tuhaf mülkî sınırlarından birinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Avcılar ilçesine bağlı Tahtakale mahallesi, Başakşehir'in Şahintepe mahallesiyle Bahçeşehir arasındaki araziye genişçe bir girinti yapmakta ve ilçenin iki bölgesi arasındaki fizikî bağlantıyı kesintiye uğratmaktadır. Gerek sosyoekonomik olarak gerekse fiziken Bahçeşehir ve Güvercintepe mahallelerine eklemlenmiş durumda olan Tahtakale mahallesinin niçin Başakşehir ilçesi sınırları içine katılmadığı anlaşılamamıştır. İnternet arşivlerinde bölge halkının Başakşehir belediyesine katılmak için anketler düzenleyip, dilekçeler düzenlediğini bildiren haberlerle karşılaşmıştır.

Bahçeşehir adı da Başakşehir gibi düzenli ve planlı bir toplukonut projesinin ticari adından gelmektedir. Tarihî Hoşdere köyünün hemen yanbaşıda kurulan Bahçeşehir yerleşmesi çoğu benzer toplukonut yerleşmesi gibi bölgelere ayrılmıştır.

Bahçeşehir 1. Kısım ve Bahçeşehir 2. Kısım olarak anılan bu bölgeler aynı zamanda birer mahalle adıdır. Bahçeşehir yerleşmesi içinde Gölyaka, Vaditepe, İçkent, Alaçayır gibi semt adları doğmuştur. Aslen bir başka uydukent projesi olan Boğazköy'ün adı da bölgede bilinen bir yeradına dönüşmüştür. Arnavutköy ilçesine bağlı tarihî Boğazköy yerleşmesiyle karıştırılmamalıdır.

Bahçeşehir adının yaygınlaşması nedeniyle tarihî Hoşdere köyünün adı günümüzde neredeyse unutulmuştur. Oysaki eski haritalarda ve belgelerde Hoşdere köyü sıkça anılmaktadır. Eski haritalarda Bacdar, Baçtar, Bajdar, Bojdar gibi adlarla anılan köyün adı, gümrük vergisi anlamına gelen bağ ve vergi tahsildarı anlamındaki Baçtar, sözcüğüyle ilintilidir. Köyün adı çeşitli Osmanlıca kaynaklarda Cim, Çim ve Je gibi farklı harflerle kaydedilmiştir. Baçtar ya da Bojdar sözcüğünün zamanla halk içinde Boşdere'ye evrildiği anlaşılmaktadır. Ünsal, Boşdere adının Hoşdere'ye dönüşümünü halk talebiyle bağdaştırırsa da¹⁷⁴ halk anlatılarında köyün adı Mustafa Kemal Atatürk'le ilişkilendirilir. Söylenceye göre bölgeyi ziyaret eden Atatürk, köyün deresini ve yeşil doğasını çok beğenmiş, Boşdere sözünü anlamsız bularak, köyün adını Hoşdere olarak değiştirmiştir. Bu konuya ilişkin güvenilir bir kanıt bulunamamıştır. Eski köy merkezi ve çevresi hâlen Hoşdere olarak anılsa da Hoşdere adı resmî olarak herhangi bir yönetsel birimin adı değildir.

Köyün yakın çevresinde üç eski çiftlik saptanmıştır. Tarihî Tatarcık, Dereköy ve Taşağıl çiftlikleri günümüzde kaybolmuştur.

2.6.9. Bayrampaşa İlçesi Yeradları

İstanbul'un tarihî merkezinin hemen dışında, Rami Kışlası'yla Maltepe Askerî Hastanesi'nin inşa edildiği geniş açık araziye yayılan Bayrampaşa ilçesinin bulunduğu bölgede geçmişte birkaç çiftlik dışında herhangi bir yerleşme görülmemektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında 13 hanelik bir göçmen köyü olarak Sağmalcılar adıyla kurulan Bayrampaşa, İstanbul'a olan yakınlığı nedeniyle, o dönemde Eyüp'e bağlı olarak büyüme göstermiştir. Bir dönem bölgede patlak veren kolera salgının

¹⁷⁴ Yavuz Ünsal, **Demokrat Parti İktidarı Döneminde İstanbul'a İlişkin İmar Politikaları ve Faaliyetleri** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008).

semt üzerinde kötü bir ün bırakması nedeniyle¹⁷⁵ 1970’te Sağmalcılar adı Bayrampaşa deresi ve çiftliğinden ilhamla Bayrampaşa olarak değiştirilmiş ve ilçe 1990 yılında artan nüfusları nedeniyle 11 mahallenin Eyüp ilçesinden ayrılmasıyla kurulmuştur.¹⁷⁶ İlçenin mahalle sayısı o günden beri değişmemiştir.

Liste 2.52 Bayrampaşa İlçesine Bağlı Mahalleler

Altıntepsi	Cevatpaşa
İsmetpaşa	Kartaltepe
Kocatepe	Muratpaşa
Ortamahalle	Terazidere
Vatan	Yenidoğan
Yıldırım	

Bir kısmı sanayi siteleriyle kaplı olan Bayrampaşa ilçesi, tümüyle kentleşmiştir. İlçede zaman içinde resmî mahalleler dışında az sayıda semt ve mevki adı da oluşmuştur. Saptadığımız semt adları aşağıdaki gibidir.

Liste 2.53 Bayrampaşa İlçesindeki Semt ve Mevki Adları

Alifuatbaşgil (41.0667709 28.8951358)	Ayvalıdere (41.035716 28.9025688)
Sağmalcılar (41.0403955 28.9071251)	Numunebağ (41.0349062 28.9128698)
Uluyol (41.046896 28.9112355)	

Bayrampaşa ilçesi sınırları içinde geçmişte tümüyle kırsal bir dokuya sahipti ve arazisinde birkaç çiftlik bulunuyordu. İlçede saptadığımız tarihî yeradları aşağıdaki gibidir:

Liste 2.54 Bayrampaşa İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Altuncuzade Çiftliği (41.04381, 28.91423)	Cicoz Çiftliği (41.04802, 28.88872)
Çiftemaslak (41.03714, 28.91550)	Demirkapı (41.03766, 28.90734)

¹⁷⁵ Ezgi Bardak, “İstanbul’da Kolera Günleri”, **Anayurt Gazetesi** (15 Ekim 2021).

¹⁷⁶ Cemalettin Şahin, “İstanbul’un İlçeleri”, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Haydarbey Çiftliği (41.04745, 28.90975) Sırlıklıçayır (41.0778258 28.8890797)

Bayrampaşa'nın çekirdeğini oluşturan yerleşme Sağmalcılar köyüdür. Bu yerleşme zamanla büyümüş, sonrasında adı Bayrampaşa olarak değiştirilmiştir. Sağmalcılar ad günümüzde hâlen yaygın bir biçimde kullanılmakta ve İsmetpaşa ile Muratpaşa mahallelerine yayılmaktadır.

İsmetpaşa, Cevatpaşa, Muratpaşa ve Yıldırım mahallelerinin adları çeşitli tarihî şahsiyetlerden, Altıntepsi mahallesinin adının bölgedeki buğday tarlalarından, Kocatepe ve Kartaltepe mahallelerinin adlarıysa yakınlarındaki yükseltilerden gelmektedir. Terazidere mahallesi ve Ayvalıdere semti adlarını bölgedeki küçük akarsulardan almaktadır. Günümüzde Ortamahalle olarak geçen bölge, geçmişte Bayrampaşa Bostanları olarak bilinmektedir.

Bölge halkınca sık kullanılan bir semt adı olan Numunebağ, Cumhuriyet döneminde bölgede bağcılık denemeleri yapmak amacıyla kurulan ve Numune Bağları adı verilen çağdaş ve düzenli üzüm bağlarından kaynaklanmaktadır.

Altuncuzde, Haydarbey ve Hacışevki çiftlikleri Rami Kışlası'nın hemen önündeki arazide kaydedilmiş tarihî çiftliklerdir. Altuncuzade ya da Antuncuzade şeklinde yazılan çiftliğin adı günümüzde büyük oranda unutulmuş olsa da Eyüpsultan ilçesinin Bayrampaşa'ya komşu Topçular mahallesinde Altunizade Bağ Sokağı adında bir yolda hâlen yaşamaktadır. Şevkibey ya da Hacışevki Çiftliği olarak gösterilen yer başka haritalarda Hacışevki Çatağı olarak da görülür. Salaklıbağ olarak görülen yer muhtemelen başka haritalarda görülen Maslaklıbağ'ın bir yanlış yazımıdır.

Çiftemaslak ve Demirkapı, haritalarda görülen tarihî mevki adlarıdır. Demirkapı adı günümüzde ilçede hâlen bir cadde adı olarak yaşamaktadır.

Bölgedeki en eski ve en bilindik çiftlik ise Cicoz Çiftliği'dir. Çiçoş, Siçoş gibi imlâlarla da kaydedilmiştir. Günümüzde toptancı hallerinin bulunduğu alana denk düşmektedir. Bu ad günümüzde tümüyle unutulmuştur.

2.6.10. Beşiktaş İlçesi Yeradları

Bizans döneminden itibaren yerleşimin olduğu Beşiktaş ve çevresi, Osmanlı döneminde Çırağan, Dolmabahçe ve Yıldız saraylarının inşasıyla büyüyerek şehre eklemlenmiş ve en parlak zamanlarını yaşamıştır. Bu dönemde Beşiktaş'a başta saray erkânından olmak üzere önemli miktarda bir nüfus kayması olmuştur.

Beşiktaş, Osmanlı döneminde belediye teşkilâtı kurulmasının tasarlandığı ilk yerlerden olmuşsa da daha sonraki düzenlemelerde Beyoğlu'na bağlanmış; 1930'a değin böyle kalmıştır. 1930 yılında 14 mahalle hâlinde Beyoğlu'ndan ayrılarak ayrı bir ilçe hâline getirilmiştir.

Beşiktaş ilçesi, yıllar içinde önemli miktarda nüfus artışına sahne olmuş, mahalle sayısı gittikçe artmıştır. Şişli'nin ilçe olmasıyla Teşvikiye mahallesi Şişli ilçesine bağlanmışsa da sonraki yıllarda mahalle sayısı 23'e dek çıkmıştır.

Liste 2.55 Beşiktaş İlçesine Bağlı Mahalleler

Abbasağa	Akat(lar) ¹⁷⁷
Arnavutköy	Balmumcu
Bebek	Cihannüma
Dikilitaş	Etiler
Gayrettepe	Konaklar
Kuruçeşme	Kültür
Levazım	Levent
Mecidiye	Muradiye
Nispetiye	Ortaköy
Sinanpaşa	Türkali
Ulus	Vişnezade
Yıldız	

Yıllar içinde Beşiktaş'ta bunlar dışında pek çok başka semt ve mevki adı oluşmuştur. Bunların kimi günümüzde etkin olarak kullanılmakta, kimileriye yalnızca semt sakinlerince bilinmektedir.

¹⁷⁷ Bu mahallenin resmî adı Akat olsa da halk arasında Akatlar olarak bilinir.

Liste 2.56 Beşiktaş İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

1. Levent (41.0763785 29.0138694)	2. Levent (41.080164 29.011824)
3. Levent (41.0870015 29.01734)	4. Levent (41.0858706 29.0069001)
Akaretler (41.0432658 29.0023198)	Akıntıburnu (41.0677684 29.0461998)
Ambarlıdere (41.0647131 29.028099)	Aşıyan (41.082541 29.053984)
Barbaros (41.0529573 29.009222)	Çamlık (41.0800381 29.0360462)
Çarşı (41.0435398 29.0049862)	Çırağan (41.0442203 29.0153561)
Çilekli (41.0855437 29.0160176)	Defterdarburnu (41.0500211 29.0327375)
Dereboyu (41.0506136 29.0250194)	Dolmabahçe (41.0402957 29.0004204)
Ihlamur (41.0503092 29.0009616)	Karanfilköy (41.0905704 29.0256998)
Kuruçeşmeüstü (41.062874 29.0367275)	Küçükbebek (41.0794838 29.0448767)
Maçka (41.0452188 28.9942621)	Ortabahçe (41.0430522 29.0040772)
Serencebey (41.0449081 29.0095389)	Tepecik yolu (41.0857221 29.0330248)
Üçyol (41.0892268 29.0085409)	Vadi (41.0609677 29.0229571)
Valideçeşme (41.0431421 28.9981942)	Yahyaefendi (41.04602 29.0172584)
Yenilevent (41.0888953 29.0104453)	Zeytinoğlu (41.0811915 29.0260643)

Liste 2.57 Beşiktaş İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Ayanifozi (41.0694584 29.0412745)	Beşiktaş Mevlevihanesi (41.043476 29.0147649)
Büyükayazma (41.0685817 29.0432517)	Büyükbebek (41.0762513 29.0430335)
Çakırdede (41.0386135 28.9946875)	Çamlıbahçe (41.0709005 29.0450177)
Çanakçılımanı (41.04263 29.009832)	Deremahallesi (41.0681217 29.0440203)
Dutluk (41.0469572 28.9986382)	Ekmekçi başı (41.0439513 29.0007837)
Ekmekçi oğlu (41.05470 29.03013)	Esenevler (41.0596921 29.0311732)
Frenk Mandırası (41.08155 29.02762)	Hacımahmut (41.0496427 29.024789)
Hanım kadın (41.0428616 29.0122945)	Hasanpaşaderesi (41.0456309 29.0003278)
Haznedarağa (41.0441722 29.0089728)	Hümayunabad (41.0793731 29.0476683)
İhsaniye (? 41.0583041 29.0069687)	Kaptanıbrahimağa (41.0429274 29.0027836)
Kayalar (41.0804464 29.0519921)	Kılıçalipaşa (41.0465834 29.010622139)
Kilisemeydanı (41.0668891 29.0416692)	Kilisemeydanı (41.0672316 29.0423688)

Lütfiye Mevkii (41.0711907 29.042)	Mülkîhatun (41.0475984 29.0252417)
Ömürtepe (41.0638383 29.0361845)	Palasmahallesi (41.0675524 29.0394126)
Satışmeydanı (41.0678204 29.0434436)	Sinanpaşa-i Cedid (41.0451669 29.012483)
Sormagirodaları (41.042601 29.0032367)	Süleymaniye (41.0423528 28.9977457)
Şenlikdede (41.0446877 28.9993856)	Şifayurdu (41.0535499 29.0336579)
Taşlık (41.0420358 28.9961285)	Tekerlekmustafaçelebi (41.0468465 29.0125788)
Topalhoca (41.0437998 29.0113449)	Uzuncaova (41.0480029 29.0032022)
Yağhane (41.0702913 29.0409845)	Yenimahalle (41.0487198 29.0067973)
Yenimahalle 2 (41.0678598 29.0372025)	Akcami (41.0456276 29.016659)

Beşiktaş'taki çağdaş mahalle adlarının pek çoğu tarihî köklere sahiptir. Beşiktaş merkez yerleşmesi (Yun. *Διπλοκίωνιον/Diplokionion*)¹⁷⁸, Ortaköy (Yun. *Μεσαχώρι/Mesahori*), Arnavutköy (Yun. *Μέγα Ρεύμα/Mega Revma*) ve Bebek'te (Yun. *Χηλές/Hiles*)¹⁷⁹ ¹⁸⁰ yerleşimin izleri Bizans dönemine dek iner. Bu semtlerin adları Batı menşeli haritalarda zaman zaman Yunancalarıyla da kaydedilmiştir. Tarihî Balmumcu ve Levent çiftliklerinin arazisinde yükselen semtler, bugün hâlen aynı adla anılan mahallelerdir. Levent Çiftliği arazisinde yıllar içinde yapılan konutlar, 1. Levent, 2. Levent, 3. Levent, 4. Levent ve Yenilevent gibi isimlerle anılagelmiştir.¹⁸¹

Abbasağa, Muradiye, Mecidiye ve Vişnezade mahallelerinin isimleri Türk-Osmanlı şehirlerinde sayısız örneği görüldüğü üzere bânisinin adını taşıyan ve adını aynı zamanda mahalleye veren camilerden gelmektedir. Yıldız, Dikilitaş, Cihannüma, Levazım gibi mahalle adları, çeşitli mimari eser ya da yapılardan kaynaklanmaktadır. Etiler ve Akatlar mahallelerinin adı bölgede inşa edilen çağdaş toplukonut kooperatiflerinin eski Anadolu uygarlıklarından mülhem ticari adlarından gelmektedir. Ulus mahallesinin eski adı Ambarlıdere olup, bu ad nedensizce Ulus

¹⁷⁸ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/335.

¹⁷⁹ Boğaziçi'ndeki Hiles (Bebek) yerleşmesi Karadeniz kıyısındaki Hiles (Şile) ile adaştır. Bu nedenle eski kaynaklarda Bebek'in eski adının Şile olduğunu söyleyen ibareler görülmüştür.

¹⁸⁰ **Vakit**, "Kalender, Emirgân, Kanlıkavak, Hisar" (21 Mayıs 1930), blm. Cuma Günlerini Nasıl Geçirmeli: 5, 3.

¹⁸¹ "Tarihi Haritalar Üzerinden Kayıp Kentsel Mekânın İzini Sürmek: Levent Çiftliği ve Kışlası'nın 18. ve 20. Yüzyıllar Arasında Kentsel Bağlamla Etkileşiminin Belirlenmesi", **Tasarım+Kuram** 18/37 (2022), 90.

olarak değiştirilmiştir.¹⁸² Yeradlarını *millîleştirme* sürecinde günümüze ulaşmayan bir mescidi de bulunan Rumali mahallesinin adı Türkali olarak değiştirilmiştir.

Akaretler, Aşyan, Barbaros, Çarşı, Çırağan, Dolmabahçe, İhlamur, Maçka, Serencebey, Valideçeşme gibi semtler, Beşiktaş'ın tanınmış fakat resmî olarak herhangi bir yönetsel birime ait olmayan yeradlarıdır. İçinden geçen dere nedeniyle Karanfildere olarak da bilinen Karanfilköy, Çilekli ve Kuruçeşmeüstü gibi semtler kaçak ve düzensiz yapılaşmış semtlerdir.

İstanbul'da mahalle sınırlarının düzenlenmesi ve sayılarının azaltılması çalışmalarında Beşiktaş merkezinde çok sayıda tarihî yeradı kaybolmuştur. Kaybolan bu yeradlarından Ekmekçi başı, adını aldığı mescitte; Tuzbaba Türbesi ve Türkali (eski Rumali) mahallesinin yakınlarında bulunan Uzuncaova mahallesinin adı Uzuncaova Caddesi'nde; Şenlikdede adı, Şenlikdede parkı, camii, deresi¹⁸³ ve sokağında hâlen yaşamaktadır. Günümüzde Uzuncaova Caddesi ve Mâşuklar Yokuşu arasında kalan bölgenin adı Yenimahalle olarak kaydedilmektedir.¹⁸⁴ Bu ad günümüzde tümüyle unutulmuştur. Bir diğer Yenimahalle ise Arnavutköy'ün karadan uzak iç kesimlerinde bir bölgenin adıdır ve Beşiktaş bölgesiyle ilgili çalışmalarda olası bir karışıklığa meydan vermemek için bu eşadlılık durumu gözönünde bulundurulmalıdır.

Serencebey semtindeki mescit ve mahallesinin adı çeşitli dönemlerde Haznedarağa ve Amberağa olarak da anılmıştır. Dolayısıyla Haznedarağa ve Amberağa mahalleleri günümüzdeki Serencebey semtidir. Bugün Çırağan semtinde bulunan Asariye Camii olarak bilinen ibadethanenin ve mahallesinin adı Hadikat'ül Cevami'de Kılıçalipaşa olarak geçmektedir. Çırağan Sarayı'nın yapımı sırasında Hadika'da yine bir mahalle olarak kaydedilen Beşiktaş Mevlevihanesi, Hanımkadın, Çanakçılıman gibi yeradları da sözkonusu mahallelerin istimlak edilmesi nedeniyle tarihe karışmıştır.¹⁸⁵ Yine Beşiktaş merkezinde Topalhoca, Sinanpaşayıcedid, Hasanpaşaderesi¹⁸⁶, Kaptanıbrahimağa (Sormagirodaları), Dutluk, İhsaniye¹⁸⁷,

¹⁸² Cemalettin Şahin, "İstanbul'da Su İle Anılan Sokak Adları: Hidroğrafik Adlar", **Mimar Sinan ve Su**, ed. Coşkun Yılmaz (İstanbul: Sultangazi Belediyesi, 2017), 378-413.

¹⁸³ Günümüzde bu dere de mevcut değildir. Derenin adı Şenlikdede Dere Sokağı'nda yaşamaktadır.

¹⁸⁴ Oya Şenyurt, "Beşiktaş'ın Kaybolan Bir Mahallesi İhsaniye", **Yapı** 411 (2016), 62-66.

¹⁸⁵ Tahsin Öz, **İstanbul Camileri** (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997), II. Cilt, 29.

¹⁸⁶ Arbil Ötkünç, "Le Corbusier'nin Mimarlar İçin Üç Anımsatması ve Maruf Önal'ın Ar Apartmanı", **Mimarlık** 376 (01 Mart 2014).

İclâliye, Tekerlekmustafaçelebi (Arapiskelesi) ve Süleymaniye gibi semt ve mahalleler tespit edilmiş olup adları tümüyle silinmiştir.¹⁸⁸

Dönemin büyük yerleşmelerinden olan Arnavutköy ya da kimi eski resmî belgelerdeki adıyla Arnavudkaryesi de büyüklüğü nedeniyle çeşitli mahalle ve mevkilere ayrılmıştır. Bunların kimi günümüzde unutulmuş; kimiye sokak adlarında yaşamaktadır. Eski mahalle listelerinde Arnavutköy'ün Ayanifozi, Büyükayazma, Deremahallesi, Kilisemeydanı, Palasmahallesi, Yenimahalle ve Yağhane olmak üzere 7 mahalleden müteşekkil olduğu yazılıdır.¹⁸⁹ Bunlar dışında Arnavutköy'de Satışmeydanı, Lütfiye, Akıntıburnu ve Çamlıbahçe gibi mevki adları da kaydedilmiştir. Bu adlar hâlen cadde ve sokak isimlerinde yaşamaktadır.

Boğaziçi'nin önemli yerleşmelerinden olan Bebek daha eski kaynaklarda Hümayunabad adıyla kaydedilse de daha sonraki dönemlerde Bebek adının yerleştiği ve bu adın unutulduğu görülmektedir. Bebek köyünün, Büyükbebek ve Küçükbebek olmak üzere ikiye ayrıldığı¹⁹⁰ görülür. Küçükbebek adı günümüzde hâlen bir cadde adında yaşamaktadır. Bebek'in komşu semti Aşıyan'ın adı da oldukça yenidir. Bu bölge eski haritalarda Kayalar Köyü olarak anılır.

Boğaziçi'nin bir diğer eski yerleşimi olan Ortaköy'ün de geçmişte birkaç mahalleden oluştuğu anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşmayan Hacımahmut ve Mülkîhatun mahallelerinden bir iz kalmamıştır. Ortaköy'de günümüzde Vadi, Dereboyu, Defterdarburnu ve Şifayurdu gibi az bilinen semt ve mevki adları vardır.

Beşiktaş merkezine yakın Ortabahçe, Etiler'deki Çamlık, Uçaksavar, Zeytinoğlu, Tepecikyolu; Maçka'daki Taşlık gitgide unutulmakta olan yeradlarıdır. Akaretler semtine adını veren meşhur sıraevler yapılmadan önce bölgede bulunan bekârodalarının da Sormagirodaları olarak anıldığı görülmüştür ki Tophane'deki Sormagir semtiyle karıştırılmaması gerekir.¹⁹¹

¹⁸⁷ Oya Şenyurt, **a.g.e.**, 62-66.

¹⁸⁸ Mehmet Raif, **Mir'ât-ı İstanbul**, ed. Günay Kut - Hatice Aynur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021), 69-98.

¹⁸⁹ Mehmet Raif, **Mir'ât-ı İstanbul**, ed. Günay Kut - Hatice Aynur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021), 49.

¹⁹⁰ Mehmet Raif, **a.g.e.**, 44.

¹⁹¹ Tahsin Öz, **İstanbul Camileri** (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997), 60.

2.6.11. Beykoz İlçesi Yeradları

İstanbul'un yüzölçümüne göre dördüncü büyük ilçesi olan Beykoz hem İstanbul Boğazı'na hem Karadeniz'e kıyıdaştır. Yerleşim Boğaz kıyılarında yoğunlaşmışsa da Boğaz'a bakan tepelerde topoğrafyanın da etkisiyle düzensiz, dağınık ve kayıtdışı yapılaşmalar göze çarpar. İç bölgelerde kırsal karakter gösteren daha küçük yerleşmeler bulunur. Fakat yapılan son düzenlemelerle tüm bu yerleşmelerin köy statüsü kaldırılarak mahalle olarak belediye sınırlarına dâhil edilmişlerdir.

Beykoz'un merkezi de uzun yıllar köy karakterini korumuştur. Yıllar içinde Boğaziçi köylerinin büyüyerek bitişmesiyle ilçe günümüzdeki kentsel görünümüne kavuşmuştur. İlçe, büyük yüzölçümüne uygun olarak çok sayıda yeradı barındırır. Bu yeradlarının bir kısmı oldukça eski, bir kısmı oldukça yenidir. Boğaz kıyısındaki kimi semtlerin ve iç kesimlerdeki kimi köylerin adlarına 15. yüzyıl kaynaklarında dahi rastlanabilmektedir. Diğer yandan çeşitli dönemlerde ilçenin aldığı yoğun göç nedeniyle pek çok yeni yerleşme kurulmuştur. Bölgede ilk kaydedeğer nüfus artışı Balkan Savaşları nedeniyle gelen göçmenlerle olmuştur.¹⁹² Cumhuriyet döneminde de ilçe Karadeniz bölgesi başta olmak üzere Türkiye'nin her yerinden iç göç almayı sürdürmüştür. Bu dönemde pek çok mahalle ve köy artan nüfusları nedeniyle bölünmüş; yeni mahalle ve köyler meydana gelmiştir.¹⁹³

Liste 2.58 Beykoz İlçesine Bağlı Mahalleler

Acarlar	Acarkent
Akbaba	Alibahadır
Anadolufeneri	Anadoluhisarı
Anadolukavağı	Baklacı
Bozhane	Cumhuriyetköy
Çamlıbahçe	Çengeldere
Çiftlik	Çiğdem

¹⁹² Şefik Memiş (ed.), "Osmanlı Döneminde 19. ve 20. Asırlarda Beykoz Bölgesine İskan Olunan Muhacirler", **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2 (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020).

¹⁹³ Vedat Şahiin, "Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: Beykoz'da Nüfus Artışının Seyri ve Mekânsal Dağılışı", **Marmara Coğrafya Dergisi** 28 (Temmuz 2013), 319-330.

Çubuklu

Elmalı

Göksu

Görele

Gümüşsuyu

İshaklı

Kaynarca

Kılıçlı

Merkez

Öğümce

Paşabahçe

Polonezköy

Riva

Soğuksu

Yalıköy

Yenimahalle

Dereseki

Fatih

Göllü

Göztepe

İncirköy

Kanlıca

Kavacık

Mahmutşevketpaşa

Ortaçeşme

Örnekköy

Paşamandıra

Poyrazköy

Rüzgârlıbahçe

Tokatköy

Yavuzselim

Zerzevatçı

Liste 2.59 Beykoz İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Abanozlar (41.0808452 29.1715567)

Arkboyu (41.0727817 29.0810072)

Aşağımahalle (41.1612272 29.27796)

Baruthane (41.0775644 29.0755235)

Boğazgören (41.0697404 29.0864904)

Bülbültepe (41.1183846 29.1169558)

Cevizlidere (41.1398433 29.1257787)

Çavuşbaşı (41.0812008 29.1397549)

Çiftehavuzlar (41.1224879 29.1097459)

Dalyanyeri (41.1916948 29.12014)

Deremahallesi 1 (41.203474 29.1322733)

Dolaybağı (41.0873618 29.068117)

Dutdere (41.090596 29.1691997)

Akasyalık (41.1264192 29.1554743)

Aşağıbakkacı (41.0588617 29.1571115)

Ayazma (41.1275145 29.1097133)

Beşevler (41.1038506 29.0903502)

Burunbahçe (41.1126138 29.0868262)

Cevizlibahçe (41.1469818 29.0991053)

Cısoğlu Mevkii (41.1653921 29.1690103)

Çifteçınarlar (41.1488615 29.0951039)

Çukurçayır (41.1186714 29.1064257)

Değirmendere (41.1793218 29.2317929)

Deremahallesi 2 (41.180777 29.1608115)

Dörtevler (41.1389893 29.13108)

Düzkestane (41.0876318 29.1664903)

Eskiçiftlik (41.0758838 29.1403602)	Fidanlık (41.0941103 29.0771113)
Fundalık (41.1860541 29.2044266)	Gölbahçe (41.0705276 29.0934399)
Hacıağzı (41.1916948 29.12014)	Halayıkdere (41.2001048 29.1701195)
Harmanlar (41.1499149 29.3001728)	Harmantepe (41.1202494 29.117953)
Havuzbaşı (41.0931933 29.085797)	Havuzlarüstü (41.1204512 29.1093596)
Işıklıçeşme (41.1212762 29.1338472)	İşçievleri (41.1432704 29.0827929)
Kaptanlar (41.0937159 29.0797991)	Karakaldırım Mevkii (41.1573794 29.172303)
Karakulak (41.1514122 29.1328147)	Karanlıkdere (41.0810635 29.1567572)
Karlitepe (41.1240965 29.1240256)	Karlitepe (41.1293579 29.1118273)
Kavaklık (41.081347 29.1594666)	Kaymakdonduran (41.1420129 29.1052479)
Keçilik (41.1803047 29.1063573)	Kızılağaç (41.1440668 29.1305709)
Kirazlıyayla (41.125342 29.1360288)	Kireçocağı (41.1033064 29.0841875)
Kiremitdere (41.1051107 29.0950963)	Kivilik (41.196606 29.1668718)
Korubaşı (41.1302745 29.1060738)	Köprübaşı (41.1347605 29.2736916)
Köybaşı (41.1386765 29.1334992)	Köyönü (41.1188934 29.098253)
Kumköy (41.1922597 29.2300025)	Kuraklar (41.1960964 29.2287105)
Kuzdere (41.1895679 29.2319064)	Macartabyası (41.1695534 29.0861756)
Manastırağzı (41.1864689 29.11912)	Mihrabat (41.0965634 29.0676911)
Muratdere (41.1677311 29.2018714)	Nişantaşı (41.0730298 29.0771082)
Oruçdere (41.1668405 29.2715661)	Otağtepe (41.0901829 29.0805318)
Ozanlar (41.0955171 29.0872752)	Öksüzdere (41.1730461 29.1450721)
Özevler Mahallesi (41.064685 29.0955888)	Radaraltı (41.1256086 29.1450664)
Sultaniye (41.1235793 29.0993012)	Sütçübayırı (41.1990227 29.1685469)
Şahinkaya (41.1391047 29.0955699)	Şenevler (41.103739 29.0882392)
Şirindere (41.1436604 29.1570253)	Tahtaköprü (41.1430141 29.165149)
Taşköprü (41.1593291 29.2684949)	Tekkeçayırı (41.0991177 29.0742305)
Tepeköy (41.1146945 29.1019322)	Umuryeri (41.1490945 29.0761081)
Uzunevliya (41.1488951 29.0894931)	Yeşilbahçe (41.07921 29.15357)
Yeşildere (41.1153239 29.1071723)	Yeşilpınar (41.1610532 29.2710434)
Yoros (41.1783021 29.0948131)	Yukarıbırlacı (41.0682736 29.1593748)
Yûşâtepesi (41.1619122 29.0860848)	

Liste 2.60 Beykoz İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Alibey Çiftliği (41.13909, 29.10250)	Arapoğlu Çiftliği (41.1638264 29.1412433)
Arnavutdere Düzü (41.1021788 29.149806)	Arpacı Çiftliği (41.14463, 29.10055)
Ayazma Düzü (41.079075 29.1318668)	Ayvalıdere (41.1763998 29.2290681)
Beylikdeğirmen (41.0783552 29.1178683)	Büyükkumköy Çiftliği (41.22897, 29.25672)
Çenberci Mekânı (41.19119, 29.20502)	Çiftehavuzlar 2 (41.1071937 29.0869077)
Çimentarla (41.1403106 29.1898584)	Çiroçiftlik Ormanı (41.1488159 29.1579563)
Çobanayazma/Ayazmaçeşme (41.0903932 29.10024)	Rıfatpaşa Mh. (41.10611, 29.08090)
Çukurçayır (41.12092, 29.10024)	Dardarluka Tarlası (41.12035, 29.20506)
Dedeoğlu Bahçeleri (41.1075765 29.0922546)	Demirkavas Çiftliği
Devehanları (41.17741, 29.13972)	Devraşın (Petko) Çiftliği (41.09005, 29.13438)
Ebelitarla (41.1858348 29.14036)	Esatbey Çiftliği (41.0859912 29.1044874)
Fatih Sultan Otlugu (41.0887597 29.0734185)	Gölcük Bahçesi (41.0758969 29.0922633)
Hacıbeyli (41.186537 29.2748911)	Hacıkoço Korusu
Hacı Mustafa Çiftliği (41.18731, 29.12009)	Haydarpaşa Merası (41.1874456 29.1705083)
Hünkârısu Düzü (41.09635, 29.14456)	Kabakoz Çiftliği (41.21469, 29.15671)
Kapaklıpınar (41.11475, 29.18714)	Karabayır (41.11536, 29.19384)
Karakaldırım (41.12010, 29.14733)	Karavorna Çiftliği (41.11883, 29.15776)?
Kavaklıbahçe ?	Kestanelik Mevkii (41.0867207 29.1748149)
Kirazlı Çiftliği (41.1385025 29.11434)	Kocameşeler (41.18939, 29.16048)
Kumdere Çiftliği (41.2136956 29.1993825)	Küçükkumköy Çiftliği (41.19242, 29.23010)
Mahirbey Çiftliği (41.1591658 29.1376425)	Malaklarçayırı (41.1930704 29.207305)
Marko Gölü / Köyü (41.0826308 29.1474549)	Mirşah (41.1749892 29.0891762)
Mithatefendi Çiftliği 1 (41.16656, 29.11999)	Mithatefendi Çiftliği 2 (41.17180, 29.12584)
Murat Bahçesi (41.17001, 29.20257)	Mustafakâhya Torluğu (41.09353 29.1554037)
Mustafapaşa Korusu (41.17966, 29.15028?)	Namazgâh (41.0874012 29.0753497)
Nemçe Mahallesi (41.11691, 29.21051)	Okçubayırı ?
Orta Bahçeler (41.1075339 29.0845897)	Ortalık Çiftliği (41.15797, 29.12093)
Petko Mandırası (41.1854397 29.1785267)	Yeniçiftlik (41.10828, 29.18024)

Pozo / Bozo Çayırı (41.0750868 29.132523)	Sahipmolla Bahçesi ?
Saitbey Çiftliği (41.11919, 29.12705)	Sarıgöller (41.13626, 29.12058)
Serdaroğlu Çiftliği (41.15507, 29.17181)	Sıvadtıre Çiftliği (41.2085465 29.1806117)
Soğucak (41.14821, 29.11776)	Sultanhanım Değirmeni (41.0784846 29.12058)
Sultaniye Çayırı (41.12381, 29.10017)	Sülûkhane Çiftliği (41.14862, 29.10484)
Şıfasuyu (41.1475492 29.1195968)	Tepeseki Çiftliği (41.0868981 29.1068971)
Toptaşı Mevkii ?	Tuğlaharmanı Çiftliği (41.17822, 29.14986)
Türkahmet Yerleri (41.17790, 29.15633)	Uzunkestane (41.12082, 29.16143)
Üçkardeşler Mevkii (41.0798433 29.1246489)	Yağcıoğlu Çiftliği (41.145701 29.1674071)
Yağmurlukbaba (41.19946, 29.16431)	Yalı Bahçeleri (41.1061956 29.0856743)
Yazıcı Çiftliği (41.09836, 29.09390)	Yazlaçiftliği (41.2016152 29.216179)
Yeniçiftlik (41.0835334 29.1361285)	Yorgancı Meşeliği
Zeyisoğlu Dimitri Çiftliği	

Osmanlı yönetiminde Beykoz'un idarî hüviyeti sıkça değişmiştir. Çoğu belgede Yoros kazasına bağlı olarak görülen Beykoz, zaman zaman Üsküdar'a bağlı olarak da anılmaktadır. Kimi belgelerde *karye* kimi belgelerde *kasaba* olarak geçmektedir.¹⁹⁴ Beykoz, İstanbul'da belediye teşkilâtı kurulduğundan beri bir belediye dairesi veya ilçe olarak varlığını sürdürmüştür. Erken dönemde Anadoluhisarı'nda da belediye teşkilâtı görülmesine karşın, burası daha sonra nahiye ve mahalle olarak Beykoz ilçesine bağlanmıştır. Beykoz adı büyük olasılıkla Türkçe olsa da bu adın nereden türediğine ilişkin kesin kabul görmüş bir görüş yoktur. Tanyeli ise, *bey* ve *koz* sözcükleriyle ilgili varsayımların yakıştırma olduğunu savunur ve Beykoz adını Rumcada tepe, doruk anlamına gelen Pagos (Yun. Πάγος) sözcüğüyle ilişkilendirir.¹⁹⁵ Bununla birlikte antik adı olan Nimfeon ya da Nymphaion (Yun. Νυμφαίων/*Nimfeon*) Tanzimat döneminin olanak verdiği özgürlük ortamı sayesinde patrikhane belgelerinde bir yeradı ve piskoposluk bölgesi adı olarak

¹⁹⁴ Şükriye Pınar Özyalvaç, "1840 Yılı Temettuât Defterlerine Göre Beykoz Kasabası'nın Fiziksel, Sosyal ve Demografik Yapısı", **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, ed. Şefik Memiş, Beykoz Kitaplığı; Sempozyum, 3. 2 (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 190.

¹⁹⁵ Uğur Tanyeli, "Beykoz: Bazı Historiyografik Belirsizlikler ve Araştırma İmkanları", **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, ed. Şefik Memiş, Beykoz Kitaplığı; Sempozyum, 3. 2 (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020).

kullanılmaya başlanmışsa da gayrimüslim halk arasında dahi yalnızca Beykoz adı yaygındır.

Beykoz'un merkezi dışında Anadolukavağı, Yalıköy, İncirköy, Tokatköy, Çubuklu, Kanlıca ve Anadoluhisarı, Boğaziçi'nin tarihî yerleşmelerindendir. Buralar, başta Balkan Savaşları olmak üzere çeşitli dönemlerde yoğun göçe maruz kalmıştır. Gelen göçmenler ilk olarak var olan Boğaz köylerine yerleşmiştir. Bir kısmıysa iç kesimlerde kendilerine tahsis edilen devlet arazilerinde yeni yerleşmeler kurmuştur. 19. yüzyıl haritalarında Kanlıca, Çubuklu ve İncirköy semtlerinde birden fazla "Muhacir Mahallesi" ve "Yenimahalle" ibaresi kaydedilmiştir. Zaman içinde Kavacık, Rüzgârlıbahçe, Elmalı, Paşamandıra gibi çiftliklerin büyüyerek köye ve sonrasında mahalleye evrildiği görülmektedir.

Beykoz'un tarihî yeradlarından biri Riva'dır. Eski bir yol istasyonu olduğu bilinen Riva¹⁹⁶ (Yun. *Ρήβα/Riva*; Fransızcadan aktarımlarda *Rhebas* olarak da yazılır) Türkçe kaynaklarda İrva, Erva ve Revancık biçiminde geçer. 19. Yüzyıl öncesi tahrir defterlerinde köy olarak kaydedilmemiş olması, Osmanlı devrinde yapılan kalenin çevresinde sonradan yerleşim meydana geldiğine işaret etmektedir.¹⁹⁷ 1968 yılında Rumca kökenli olan adı uygun görülmeyle Çayağzı olarak değiştirilmişse de bu ad yerleşmemiş; Riva adı etkin olarak kullanılmayı sürdürmüştür. Günümüzde yeniden Riva adına dönmüştür ancak Çayağzı adı hâlen haritalarda mevcuttur.

Anadolufeneri, Poyrazköy, Dereseki, Alibahadır, Akbaba, İshaklı, Kılıçlı, Göllü, Öğümce, Bozhane ve Mahmutşevketpaşa gibi köyler eskiden beri var olan köylerdir. Bunlardan Mahmutşevketpaşa'nın eski adı Arnavutköy'dür. Alibahadır köyü haritalarda çoğu zaman ayraç içinde Albadır adıyla da kaydedilmiştir.

Kimi köy adlarının değişik kaynaklarda çok farklı imlâlarla kaydediliği görülmektedir. İshaklı köyü Saklıköy, Göllü köyü Güllü, Kılıçlı köyü Kılıçlar ya da Kılıççılar, Öğümce köyü Urumca, Urumcuk ya da Üzümce olarak yazılmıştır.

¹⁹⁶ Mustafa H. Sayar, "Eski Çağ Deniz Ulaşımında İstanbul Boğazı'nın Anadolu Yakası ve Karadeniz'e Çıkışında Yer Alan Uygun Rüzgar Kutsal Alanı", **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, ed. Şefik Memiş, Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2 (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 105-111.

¹⁹⁷ Mehmet Salih Erpolat, "Osmanlı Döneminden Cumhuriyet Dönemine Yoros Nahiyesi'nin Tarihi Coğrafyasında Meydana Gelen Değişmeler", **Çekmeköy Sempozyumu: Şehir, Tarih, Toplum, Gelecek: Tebliğler Kitabı**, ed. Murat Şentürk - Şefik Memiş (Çekmeköy Sempozyumu, Çekmeköy, İstanbul: Çekmeköy Belediyesi, 2017).

Elmalı köyü Elmalı ya da Damatmahmutpaşa Çiftliği'nin; Kaynarca köyü, Kaynarca Çiftliği'nin, Zerzevatçı köyü Sebzevatçıoğlu ya da Zerzevatçı Çiftliği'nin, Cumhuriyetköy Çavuşlu Çiftliği'nin büyüyerek bir yerleşim yerine dönüşmesiyle meydana gelmiştir.¹⁹⁸ Paşamandıra köyü, eski haritalarda Paşamahalle olarak da geçer ve günümüze ulaşmayan Hacıbeyli adlı bir köyün yakın komşusudur. Günümüzde Hacıbeyli köyü arazisinde HGM haritalarında Küçükacıbeyli ve Büyükacıbeyli olarak iki mevki adı kaydedilmiş durumdadır. Kayıp Hacıbeyli köyünün hemen yanbaşıda kayda geçirilen Eskigöllü adı; Göllü köyünün de günümüzdeki konumuna taşınmadan önce burada olduğuna işaret eder.

Polonezköy, İstanbul'un en bilinen etnotoponim örneklerinden biridir. Köy, 1842 yılında Rusya'dan teslim alınan Polonyalı savaş tutsaklarının Çingânekonak ya da Çingenekonağı adıyla bilinen mevkie yerleştirilmesiyle kurulmuştur. Polonyalı topluluk resmîyetle bir çiftlik idaresi olarak kabul edilen bu yere (Leh. *Administracya Kolonii Polskiej Adampola*, Tür. *Adampol Polonya Kolonisi İdaresi*) kurucuları Adam Jerzy Czartoryski'nin anısına ithafen Adampol adını vermiştir. Erken dönem belgelerde Türkçe Adamköy olarak anılsa da köy sakinlerinin etnik kökenine atfen söylenegelen Polonezköyü adı zamanla daha da yaygınlaşmış ve nihayetinde resmîyet kazanmıştır.¹⁹⁹ Polonezköy yakınında kaydedilen *Nemçe Mahallesi* günümüze ulaşmamıştır.

Örnekköy'ün eski ismi Tepetarla'dır. Göztepe, Gümüşsuyu, Çengeldere, Göksu ve Soğuksu mahalleleri de adlarını yakın çevrelerindeki tepe ve akarsulardan almaktadır. Mahalle adlarının yanısıra Beykoz'un çoğu semt ve mevkiin adını doğal coğrafi öğelerden aldığı görülmektedir: Bülbültepe, Cevizlidere, Dutdere, Halayıkdere, Harmantepe, Karlitepe, Kirazlıyayla, Kiremitdere, Muratdere, Otağtepe, Şirindere ve Yeşildere vs.

Geçmişte kent kültüründe daha yaygın kullanılan ancak günümüzde unutmaya yüz tutan Umuryeri, Sötlüce, Macartabya, Harmankaya,

¹⁹⁸ Arif Kolay, "Beykoz'un Çiftlikleri ve Çiftlikât-ı Hümayûn", **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, ed. Şefik Memiş, Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2 (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 191-212.

¹⁹⁹ Şefik Memiş - Hacer Topraktaş-Üstüner (ed.), "Osmanlı İstanbul'unda Bir Leh Köyü: Polonezköy (Adampol)", **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2 (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 165-190.

Kaymakdonduran, Hünkârsuyu, Küpelitaş, Adacıklar gibi bazı yeradlarıyla karşılaşmıştır.

Kavacık bazı haritalarda Kovacık biçiminde de yazılmıştır. Komşu semti Rüzgârlıbahçe'nin adı eski haritalarda ayrıç içinde Dutlubahçe olarak da kaydedilmektedir. Beykoz'un önemli yerleşmelerinden olan Çavuşbaşı'nın adı eski Çavuşbaşı Çiftliği'nden gelmesine karşın Çavuşbaşı resmîyette herhangi bir mahallenin adı değildir. Belde belediyesi olduğu dönemde Çavuşbaşı, Çiftlik, Çengeldere, Baklacı, Fatih ve Yavuzselim mahallelerinden oluşmaktaydı. Belediyenin feshedilmesi sonucu Çavuşbaşı adının resmî statüsü düşmüş olup hâlihazırda hiçbir yönetsel birimin adı değildir.²⁰⁰

Bazı haritalarda Kanlıca'ya Mermerabad adı da verilmektedir. Kanlıca'nın Eskimahalle, Yenimahalle ve Muhacirmahallesi olarak ayrıldığı haritalar mevcuttur. Anadolukavağı'nda geçmişte Mirşah adında bir mahalle olduğu görülmekteyse de sonraları bu mahallenin lağvedildiği anlaşılmaktadır.²⁰¹ Mahallenin adının yaşadığı tek yer Mirşah Hamamı Sokağı'dır.

Eski belge ve haritalarda Beykoz'un geniş arazisine yayılmış çok sayıda tarihî yeradı mevcuttur. Erpolat, Beykoz'un kaybolmuş yerleşmeleri arasında Tepeseği, Kabakoz, Çıldır nâmıdiğer Atlıbeli, Mancınık, Nusretli, Kumköy nâmıdiğer Öyük, Yokuşlu, Kaymaklı, Mezitoğlu gibi köyleri saymaktadır.²⁰² Bunların bir kısmı hâlen çeşitli mevki, yol, cadde, tepe vb adında yaşasa da zaman içinde önemli bir kısmı kent alanının içinde kalarak kaybolmuştur. Belgelere ve haritalara giren; yeradı olarak kullanıldığını gördüğümüz çok sayıda çiftlik, bostan, bağ ve bahçenin adı yukarıda listelenmiştir. Bunların günümüzdeki kesin konumlarını saptayacak bir çalışma kent belleği ve yerel tarih için son derece gereklidir.

²⁰⁰ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 290.

²⁰¹ Şefik Memiş (ed.), **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı** (Beykoz Sempozyumu, İstanbul: Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020), 445.

²⁰² Mehmet Salih Erpolat, "Osmanlı Döneminden Cumhuriyet Dönemine Yoros Nahiyesi'nin Tarihi Coğrafyasında Meydana Gelen Değişmeler", **Çekmeköy Sempozyumu: Şehir, Tarih, Toplum, Gelecek: Tebliğler Kitabı**, ed. Murat Şentürk - Şefik Memiş (Çekmeköy Sempozyumu, Çekmeköy, İstanbul: Çekmeköy Belediyesi, 2017), 205.

İki ayrı denize kıyısı olan ve geniş bir kırsal arazisi olan Beykoz'da çok sayıda kıyılal yeradı, suadı ve dağadı bulunmaktadır. Bu yeradları ilgili başlıklarda ayrıca işlenmiştir.

2.6.12. Beylikdüzü İlçesi Yeradları

Beylikdüzü 2008 yılındaki düzenlemelerle Beylikdüzü, Gürpınar ve Yakuplu beldelerinin Büyükçekmece'den ayrılaral bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur.²⁰³ Beylikdüzü ilçesinin çekirdeğini teşkil eden bu yerleşmeler, geçmişte birer köy olarak mevcutlardı. Osmanlı döneminde de Büyükçekmece nahiyesine bağlı olarak yönetilen bu köyler, Cumhuriyet idaresinde Çatalca'ya bağlanmış; Büyükçekmece'nin ilçe yapılmasıyla yeniden bu ilçenin idaresine alınmıştır. Beylikdüzü'nün ilçe olmasıyla nihayetinde bugünkü statülerine kavuşmuşlardır.²⁰⁴

Liste 2.61 Beylikdüzü İlçesine Bağlı Mahalleler

Adnan Kahveci	Barış
Büyükşehir	Cumhuriyet
Dereağzı	Gürpınar
Kavaklı	Marmara
Sahil	Yakuplu

Liste 2.62 Beylikdüzü İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Armuttarla Tepesi (40.9633545 28.6201734)	Atakent (40.9919642 28.6252577)
Bitlitepe Mevkii (40.9800237 28.6579162)	Bizimkent (41.0084115 28.6384867)
Çiftesöğüt Mevkii (40.973457 28.6333724)	Yenievler (40.9868763 28.6266745)
Değirmenburnu (40.9608549 28.6211204)	Deliktaş Mevkii (40.9717906 28.6400437)
Güzelbahçe (41.0080917 28.6263125)	Kaldırımburnu (40.9656316 28.6014924)
Keten Mevkii (40.9685086	Kızılyarlar (40.9631661 28.6669887)

²⁰³ T.C. İçişleri Bakanlığı, Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (BBSİİKBKDYHK), **Resmî Gazete** 5747 (06 Mart 2008).

²⁰⁴ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

28.6131643)

Kumçukuru Mevkii (41.00773, 28.62031) Mandaburnu (40.9735461 28.5952234)

Müminağa (40.9908389 28.6135326) Öksüzçatak Mevkii (40.9920934 28.6382898)

Papaz Mevkii (40.9718592 28.6003118) Pekmez Mevkii (40.9839451 28.6003118)
28.6211294)

Yeldeğirmeni Mevkii (41.00114, 28.61630)

Liste 2.63 Beylikdüzü İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Anarşa Bağları (40.98918, 28.59793)	Angruya Çiftliği (40.97483, 28.67466)
Aşağıbağlar (40.98650, 28.59961)	Aşağıçukur (40.96954, 28.60729)
Çıftlıman (40.97042, 28.60787)	Çukurbosna Çiftliği (40.9979299 28.6555768)
Kızılbayır (40.97112, 28.66825)	Küçüksöğüt (40.97032, 28.61257)
Nurettinbey Çiftliği (40.99226, 28.61545)	Ortasuvat (40.98300, 28.62256)
Prafça Köyü (40.9803427 28.6240105)	Sülüklügöl (41.01195, 28.62141)
Üçayazmalar (40.97575, 28.60578)	Yukarıçukur (41.00966, 28.62089)

Beylikdüzü ilçesi, adını Beylik Düzü adı verilen geniş ovadan almaktadır. Oysaki ilçe düzenlemeleri yapılırken yerel tarih ve topoğrafya gözardı edildiğinden bu düzlüğe tekabül eden alan günümüzde D100 karayolunun kuzeyinde, Esenyurt ilçesi sınırları içinde kalmaktadır.

Beylikdüzü'nün çekirdeğini oluşturan üç tarihî köy, Rumca adlarıyla tanınırlardı. Kavaklı'nın eski adı Gardan ya da Gardas (Yun. Γαρδάς) olarak bilinmektedir.²⁰⁵ Yeradını İngilizce *Garden* sözcüğüyle ilişkilendiren anlatılar ancak yakıştırma olarak değerlendirilebilir. Kavaklı belde yapıldığında Beylikdüzü, Büyükşehir, Cumhuriyet, Merkez ve Sahil mahallelerinden oluşuyordu. 2002 yılında Kavaklı beldesinin adı Beylikdüzü olarak değiştirilmiş; sonrasında Beylikdüzü ilçe olduğunda bu isim ilçenin de resmî adı olmuştur.²⁰⁶

İlçenin bir diğer köyü olan Gürpınar, Türkçede Anarşa olarak bilinmekteydi. Bu ad, Rumca Ano Arsu (Yun. Άνω Αρσού/Ano Arsu > Tür. *Yukarı Arsu*) sözcüğünün

²⁰⁵ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/376.

²⁰⁶ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 210.

halk arasında bozulmuş biçimidir. Yakuplu'nun eski adı çoğu kaynakta Trakatya olarak gösterilse de Yakuplu adı da bir o kadar köklüdür. 1644 yılına tarihlenen bir hüküm belgesinde köy Yakuplu olarak anılmakta ve davadaki tarafların Müslüman adları taşıdığı görülmektedir.²⁰⁷ Çatalca ve Büyükçekmece Metropolitlikleri kayıtlarında Yakuplu ya da Trakatya adının geçmemesi köyün nüfus yapısı hakkında bir fikir verebilir. Gardan ve Arsu adları birçok Yunanca kaynakta yazılı olarak geçmesine karşın, Trakas (Yun. *Τρακάς*), Trakada (Yun. *Τρακάδα*) ya da Trakadya/Trakatya (Yun. *Τρακάδια/Τρακάτια*)²⁰⁸ şeklinde adlandırıldığı söylenen yerin adı çok az Yunanca kaynakta geçer. Avusturya Bilimler Akademisi'nin Bizans yeradları dizininde Trakatya'nın Rumca bir kilise belgesinde bir mevki adı olarak kullanıldığı söylenmektedir. Durum böyleyken Trakatya adının 20.yüzyıla değin Türkçe haritalarda dahi yer alması ilginçtir. Bu adın bir alışkanlık olarak yüzyıllarca kullanıldığı ve tarihî süreçte her iki adın birlikte kullanılmış olduğu yorumunu yapabiliriz.

Bu üç köy dışında bölgeyi gösteren haritalarda birkaç çiftlik de kaydedilmektedir. Bunlardan en bilineni Ambarlı'nın hemen batısında günümüzde Marmara mahallesinde kalan Angurya Çiftliği'dir. Angurya (Yun. *Αγγούρια*) Rumcada hıyar sözcüğünün çoğulunu ifade eder. Angurya Çiftliği'nin adı 20. yüzyılda Reşitpaşa Çiftliği olarak değiştirilmiştir. Beylikdüzü ilçesinde Reşitpaşa ve Angurya adları tümüyle unutulmuştur. Görece yakın bir bölgede, Avcılar ilçesinde Reşitpaşa adını taşıyan bir cadde ve semt mevcuttur.

Gürpınar ve Kavaklı arasında kaydedilen Prafça Çiftliği geçmişte büyük olasılıkla bir köydü. İncelediğimiz haritalarda Parakça Köyü Harabesi biçimine de kaydedilmiştir. Parakça, Prafça, Pırafça, Pırofça gibi değişik imlâlarla yazılmıştır. Nurettinbey ve Çukurbosna çiftlikleri de Beylikdüzü ilçesinde karşılaştığımız tarihî çiftliklerdendir.²⁰⁹ Bu adlar günümüzde ilçede unutulmuştur.

Pekmez, Keten, Öksüzçatak, Bitlitepe, Kızılbayır (Kızılyarlar), Kumçukuru, Yeldeğirmeni, Papaz gibi mevkiler hâlen haritalarda yer almasına karşın günlük

²⁰⁷ Ayşe Seyyide Adıgüzel vd. (ed.), **Eyüb Mahkemesi (Havâss-ı Refia) - 49 Numaralı Sicil** (H. 1054/M. 1644) (İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, 2011), 104.

²⁰⁸ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/679.

²⁰⁹ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, **1:25,000 Istanbul**, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024), Büyükçekmece.

kullanımdan düşmüştür. Yalnızca Pekmez adı bir dromonimde yaşamakta ve az sayıda yerli tarafından hâlen hatırlanmaktadır.

Beylikdüzü ilçesi İstanbul'un planlı uydukentlerinden biri olarak gelişim göstermiştir. İlçe arazisinin büyük bölümü giriş denetimli toplukonut siteleriyle kaplıdır. İlçedeki yer tariflerinde semt ve mahalle adlarından ziyade bu sitelerin ticari adları referans alınmaktadır. Atakent, Bizimkent, Yenievler, İhlas Marmara gibi site adlarının semt adı işlevi kazandığı görülmektedir.

2.6.13. Beyoğlu İlçesi Yeradları

Beyoğlu, İstanbul'un en köklü yerleşim yerlerinden biridir. İstanbul'un korunaklı doğal limanı olan Haliç'in karşı yakasındaki sırtlara yayılan Beyoğlu gününüzde İstanbul'un kültürel merkezi olarak değerlendirilir.

Yüzölçümü olarak Güngören'den sonra ilin ikinci en küçük ilçesi olan Beyoğlu'nda nüfus 250 bin dolaylarındadır. Her gün milyonlarca insanın geçtiği ilçenin doğu yakasında yerleşik nüfus oldukça seyrek. Toplamda 45 mahallesi bulunan Beyoğlu ilçesinin 30 mahallesinde nüfus 5 binin altındadır. Arapcamii mahallesi 72 kişilik nüfusuyla ilçenin en az nüfuslu yerleşim birimidir.²¹⁰

Beyoğlu'nun tarihi, İstanbul tarihinden ayrı ele alınamaz. Bizans döneminden Osmanlı dönemine, nihayetinde günümüze uzanan süreçte Beyoğlu İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olmuştur. Geçmişte ticaretin, günümüzdeyse kültür ve sanat etkinliklerinin en yoğun gerçekleştirildiği yer olarak kent kültüründeki yerini ve önemini korumaktadır. Beyoğlu, Doğu Roma döneminde İstanbul'un 14 bölgesinden biri sayılmıştır.²¹¹ Sonraki dönemlerde çeşitli siyasi gelişmeler sonucunda Cenevizli tüccarların egemenliğinde, neredeyse yarı-bağımsız bir yapıya bürünmüştür. İstanbul'un fethiyle eşzamanlı olarak Ceneviz idaresindeki Beyoğlu'nun da teslim olması sonucu bölge Osmanlı yönetimine girmiştir. Bu dönemden itibaren Haliç kıyılarına ve ilçenin Boğaza bakan semtlerine yoğun bir Türk iskânı olmuştur. Dış devletlerin daimî elçiliklerini Beyoğlu bölgesinde kurmaya başlaması bölgedeki

²¹⁰ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

²¹¹ Lucy Grig - Gavin Kelly, **Two Romes: Rome and Constantinople in Late Antiquity** (Londra: Oxford University Press, 2012).

nüfus dengelerini büyük ölçüde değiştirmiş ve zaten oldukça yüksek oranda olan gayrimüslim nüfusu daha da artmıştır. Avrupa devletlerinin tebaası olan tüccarların ve onlarla ticari ilişkiler içinde olan gayrimüslim Osmanlıların yoğun biçimde ikamet ettiği Beyoğlu, kaçınılmaz olarak Batılı yaşam tarzının görünür biçimde yaşandığı bir merkez olmuştur.

Beyoğlu için Osmanlı kaynaklarında kullanılan ad daha ziyade Galata'dır. Beyoğlu yani Galata, Osmanlı idaresinde İstanbul'la bütünleşik bir yapıda bulunmasına karşın ayrı bir kadılık merkeziydi. İstanbul payitaht olmakla birlikte Galata, Eyüp ve Üsküdar kadılıkları önemli birer merkez olarak kabul edilir, Bilâd-ı Selâse (Osm. ثلاثة بلاد < Tür. *Üç Beldeler*) olarak adlandırılırdı. Cumhuriyet rejiminin ilk yıllarında Çatalca ve Üsküdar'la birlikte Beyoğlu da İstanbul'dan ayrı bir il yapılmışsa da bu düzenleme uzun ömürlü olmamış, söz konusu iller lağvedilerek İstanbul'a ilçe (kaza) olarak bağlanmıştır.

Beyoğlu'nun geçmişte çok daha geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir. 1936 yılında Eyüp ilçesi kurulduğunda Kemerburgaz'ı da kapsayan geniş bir arazi Beyoğlu ilçesinden ayrılarak Eyüp'e bağlanmıştır. Bunu, 1954 yılında Şişli'nin ilçe yapılarak Beyoğlu'ndan ayrılması izlemiştir. Daha sonraki yıllarda Şişli ilçesinden Kâğıthane ilçesi doğmuştur.

Liste 2.64 Beyoğlu İlçesine Bağlı Mahalleler

Arapcamii	Asmalımescit
Bedrettin	Bereketzade
Bostan	Bülbül
Camiikebir	Cihangir
Çatmamescit	Çukur
Emekyemez	Evliyaçelebi
Fetihtepe	Firuzaga
Gümüşsuyu	Hacıahmet
Hacımimi	Halıcıoğlu
Hüseyinağa	İstiklal
Kadımeahmet	Kalyoncukulluğu

Kamerhatun	Kaptanpaşa
Kâtipmustafaçelebi	Keçecipiri
Kemankeşkaramustafapaşa	Kılıçalipaşa
Kocatepe	Kulaksız
Kuloğlu	Küçükpiyale
Müeyyetzade	Ömeravni
Örnektepe	Piripaşa
Piyalepaşa	Pürtelaşhasanefendi
Sururimehmetefendi	Sütlüce
Şahkulu	Şehitmuhtar
Tomtom	Yahyakâhya
Yenişehir	

Liste 2.65 Beyoğlu İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Ağacarii (41.0351382 28.9806857)	Ağaçlaraltı (41.0449148 28.9637027)
Ağahamam (41.0330809 28.9817933)	Altıntepe (41.0390866 28.9835823)
Ayaspaşa (41.0354145 28.9900618)	Aynalıçeşme (41.0362986 28.9738111)
Aynalıkavak (41.038864 28.9556996)	Azapkapı (41.0244614 28.9697861)
Bademlik (41.051162 28.9450415)	Balıkpazarı (41.0223303 28.9705411)
Balıkpazarı (41.0343624 28.9775357)	Baruthane (41.045409 28.9669222)
Boğazkesen (41.0296521 28.9794176)	Büyükpiyale (41.0444808 28.9659507)
Camialtı 1 (41.0278867 28.9686497)	Camialtı 2 (41.0388319 28.9524759)
Cevizaltı (41.0418188 28.9636129)	Çıksalın (41.0487879 28.9512697)
Çukurcuma (41.031103 28.9799505)	Dolapdere (41.0419833 28.980577)
Eserler (41.0517829 28.9593879)	Feridiye (41.0385278 28.9825947)
Fındıklı (41.0314373 28.9895659)	Galata (41.0240855 28.9732152)
Galatasaray (41.0335435 28.9773239)	Hacıhüsrev (41.0407394 28.9693945)
Hasköy (41.0404397 28.9506548)	İncirlibahçe (41.0382034 28.9708117)
İplikçi (41.0382179, 28.9708812)	Kabataş (41.0340635 28.9925277)
Kadınlarçeşmesi (41.0464368 28.9629877)	Karaköy (41.0225377 28.9748679)
Kalaycibahçe (41.0457234 28.9533922)	Kasımpaşa (41.0311552 28.9669187)

Karkuyusu (41.0665416 28.9890005)	Kemeraltı (41.0243177 28.9764604)
Kazancı (41.034636 28.9864485)	Nevizade (41.0348596 28.9779094)
Kuledibi (41.025849 28.9741055)	Pera (41.0341747 28.9790298)
Odakule (41.0316716 28.9760793)	Salıpazarı (41.0288503 28.9861694)
Sakızağacı (41.0374817 28.979223)	Şarkkahvesi (41.0523256 28.9597918)
Sıraselviler (41.0337402, 28.9843823)	Taksim (41.0369417 28.9851267)
Setüstü (41.0347231 28.9919322)	Tarlabaşı (41.0367859 28.9794788)
Şişhane (41.0283731 28.9716796)	Tepeüstü (41.0493387 28.981548)
Talimhane (41.0395475 28.9846117)	Tünel (41.0284566 28.9743412)
Tepebaşı (41.0334132 28.9747615)	Tophane (41.0267566 28.9802047)
Turabibaba (41.0325069, 28.9666460)	Yüksekkaldırım (41.0241801 28.9750384)
Zincirlikuyu (41.0358652 28.9671459)	Zindanarkası (41.0356839 28.9601112)

Liste 2.66 Beyoğlu İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Abdüsselam (41.0460819 28.9453549)	Akarca (41.0309245 28.9711975)
Akarsu (41.0300935 28.9839687)	Alacamescit (41.0251789 28.9684632)
Alçakdam (41.0325634 28.9873444)	Arabacılar (41.0311486 28.9825867)
Âşıklarmezarlığı (41.0338254 28.9724431)	Bağodaları (41.0361051 28.992286)
Bezirgân (41.0353135 28.9930743)	Bostanbaşı (41.0316521 28.9800209)
Bostaniçi (41.0289773 28.9792736)	Büyükhamam (41.0335926 28.9682551)
Cezayirlihasanpaşa (41.0320897 28.9677079)	Cinderesi (41.0438301 28.9728964)
Cumapazarı (41.0368456 28.9690916)	Çavuşbaşı (41.0287236 28.9833792)
Çeşmemeydan 1 (41.0266433 28.98152 4)	Çeşmemeydan 2 (41.0248911 28.9690001)
Çivilimanı (41.0276632 28.9828288)	Çizmecibaşı (41.0334153 28.9917165)
Çukurbostan (41.0304953 28.9783847)	Debbağhane (41.0332174 28.9662856)
Defterdar (41.0290131 28.9818706)	Doymazdere (41.0409581 28.960009)
Dörtkuyu (41.0342174 28.9672532)	Dutaltı (41.0366205 28.9607856)
Ebulfazl (41.0286446 28.9820879)	Ekmekçibaşı (41.0299844 28.9801364)
Emincamii (41.0369058 28.9742943)	Emirimam (41.0320459 28.9883643)
Eyyühüm (41.037956 28.9730107)	Fatmahatun (41.0364491 28.9918006)

Feridiye (41.0396423 28.9822053)	Fıstıklı (41.0463688 28.9503037)
Galata Mevlevihanesi (41.0281197 28.9744452)	Hacıâver (41.0256918 28.9687578)
Hacıferhat (41.0342214 28.9729757)	Hacirecep (41.0336487 28.9871419)
Hacışaban (41.044008 28.9528716)	Hamalbaş (41.0349206 28.9759995)
Hocaali (41.0261474 28.9767464)	İbadullah (41.0368097 28.9611788)
İlyasçelebi (41.0291351 28.9844078)	Kadınlarçeşmesi (41.0464387 28.9682806)
Kadirihane (41.029743 28.9805638)	Karabaş (41.0271665 28.9805627)
Karaimam (41.0409399 28.9710421)	Karanlıkçeşme (41.0344564 28.9728938)
Karanlıkmescit (41.027615 28.9778337)	Ketencizade (41.0307206 28.9831322)
Kıptımahallesi (41.0274872 28.9695651)	Kırmızıminare (41.0425343 28.9494904)
Kiremitçi (41.0420594 28.9509407)	Kurtçelebi (41.0340893 28.9654535)
Küçükhamam (41.0314088 28.9698426)	Lengerhane (41.0433611 28.9488577)
Macar (41.0437282 28.9744397)	Macararkası (41.0388336 28.9808429)
Mahmutağa (41.0500007 28.9448595)	Mevlevihane (41.0358675 28.9713393)
Mollaçelebi (41.0321464 28.9905684)	Muhyiddinefendi (41.0320514 28.981027)
Nişangâh (41.05327 28.9613386)	Odalarkapısı (41.0435598 28.9493071)
Okçulartekkesi (41.0419743 28.960547)	Okçumusa (41.0257743 28.9717954)
Ortaklar (41.0647437 28.9961424)	Papazköprüsü (41.0401892 28.9758841)
Paşaçeşmesi (41.0328745 28.9648968)	Perizathatun (41.0309178 28.9881061)
Rastmehmetağa (41.0339927 28.9811854)	Sakabaşı (41.0276395 28.9802967)
Sarılütfü (41.0298447 28.9740446)	Sazlıdere (41.0424572 28.982406)
Selimehatun (41.0344611 28.9888261)	Seyyidalicelebi (41.037152 28.9617166)
Sipahifırını (41.0349932 28.9709483)	Sirkeci (41.0355008 28.9666704)
Sirkeci baş (41.0329876 28.9838189)	Sivrikoz (41.0361084 28.9598276)
Soğukçeşme (41.026322 28.9711251)	Sormagir (41.0320682 28.986092)
Sultanbayezid (41.0248048 28.9791685)	Sultanbeyazıt (41.0258085 28.9794202)
Süheylbey (41.0293932 28.9874361)	Sünnetköprüsü (41.0644852 28.948314)
Şabankaptan (41.0287917 28.9722261)	Şehitmehmetpaşa (41.0250333 28.9675962)
Şehsuvarbey (41.0265835 28.9728736)	Tahtakadı (41.0358333 28.9700009)

Tozkoparan (41.0320629 28.9738175) Turşucu (41.0454016 28.94773 4)
Yaymeydanı (41.0521932 28.9783989) Yazıcı (41.0263103 28.9748187)
Yeldeğirmeni (41.033349 28.9641121) Yenicami (41.0232339 28.9729203)
Yeniçeşme (41.0357218 28.9595831) Yenimahalle (41.0342726 28.9832043)
Yenimahalle (41.0489102 28.9466829) Yolcuzade (41.0265543 28.9698505)
Ziba (41.0428829 28.9814015)

Beyoğlu'nun yeradları Osmanlı yönetimine girdiği andan itibaren Türkçeleşmeye başlamıştır. Fethin hemen akabinde 1455 yılında yapılan ilk nüfus tahririnde bölgede listelenen yüze yakın mahalle adının yaklaşık elli yıl içinde neredeyse tümüyle Türkçeleştiği görülmektedir.

Beyoğlu adının kökenine ilişkin kesin kabul görmüş bir varsayım bulunmamaktadır. Bölgenin eski adlarından olan ve 8. yüzyılın başlarından itibaren görülmeye başlanan Galata adının Rumca mı yoksa İtalyancadan mı geldiği dahi belirsizdir. Galata toponiminin (Yun. *Γαλατάς*/*Galatas*, Tür. *Sütçü*) süt sözcüğüyle ilişkisi ve bölgede Sütlice adında önemli bir yerleşme bulunması dikkat çekicidir. Özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde ve yakın geçmişte Türkçede Galata adı anlam daralmasına uğrayarak tarihî Galata Kulesi'nin yakın çevresini ifade eden bir semt adına dönüşmüştür.

Beyoğlu'nun Galata'dan önceki adıysa Pera (Yun. *Πέρα*/*Pera*, Tür. *Karşı*) ve/veya Sike (Yun. *Συκαί*/*Sike*) olarak kaydedilmiştir. Sike adı Türkçede incir ağacı anlamına gelen *Συκιά*/*Sikia* sözcüğünden türemiştir ve kaynaklarda karşı kıyıdaki herhangi bir yapının yerine değinirken “Peran en sikes” (Yun. *Πέραν εν συκαίς*, Tür. *Karşıdaki İncir'de*) tamlaması kullanılmıştır. Bu varsayım doğru kabul edilirse, bu adın zamanla yalınlaşarak Pera'ya dönüştüğü açıktır. Asıl yerleşme olan İstanbul'a göre bulunduğu konumdan dolayı bölgenin “Karşı” adıyla anılması anlaşılır bir durumdur.

Pera adı, Türkçede bilinmemesine karşın Avrupa dillerine girmeyi başarmış ve Beyoğlu'nun bir egzonimi olarak hâlen varlığını sürdürmektedir. Son dönemlerde Beyoğlu adının otantik bir eşanlamlısı olarak sıkça kullanılmaya başlamıştır.

İstanbul gibi, Galata da surlarla çevrili bir yerleşmedir. Çeşitli kapıları bulunan bu surların büyük bölümü 19. Yüzyıl'da yeni yerleşim alanları açmak için

yıkılmıştır. Sur kapılarına ait adların bazıları hâlen cadde ve sokaklarda yaşamaktadır. İstanbul Surları'nın aksine Galata'da iç surlar ve iç kapılar da bulunmaktadır. Bu kapıların adları çeşitli dönemlerde tarihçilerce listelenmiştir. Konum tarifi için eski belgelerde sıklıkla kullanılan bu kapı adları tarihî birer yeradı olarak değerlendirilebilecekleri için burada listelenmiştir. Galata Surları'nın kapıları şunlardır:

Sur kapıları: Yeni Azeb Kapısı, Meyyit Kapısı, Azeb Kapısı (Azapkapı), adı bilinmeyen 1. kapı, Kürekçi Kapısı, Yağkapanı Kapısı, Balıkpazarı Kapısı, Karaköy Kapısı, Kurşunlumahzen Kapısı, Yenikapı (Galata Yenikapısı), Mumhane Kapısı, Kireç Kapısı, Eğri Kapı, Tophane Kapısı, adı bilinmeyen 2. kapı, Küçük Kule Kapısı, Büyük Kule Kapısı.

Kaleiçi kapıları: Harip Kapu, İç Azeb Kapısı, adı bilinmeyen 3. kapı, İç Karaköy Kapısı, Meydancık Kapısı (Voyvoda Kapısı), Horos Kapısı, Yanık Kapı, Kuledibi Kapısı.

Beyoğlu mahallelerin büyük çoğunluğu İstanbul mahallelerinin genelinde olduğu gibi adlarını mescitlerden ya da mescitleri yaptıran kişilerin adlarından almaktadır. Bostan, Bülbül, Çukur, Fetihtepe, Gümüşsuyu, İstiklal, Kalyoncukulluğu, Kocatepe, Örnektepe, Sötlüce ve Yenişehir mahalleleri bunun istisnalarındandır.

Beyoğlu ilçesinin omurgasını İstiklal Caddesi teşkil etmektedir. Caddenin şehir kültüründe önemi öylesine büyüktür ki İstiklal adı bir yeradlaşma (toponimizasyon) yaşamıştır. Geçmişte şehir yaşamının bir parçası olarak kalıplaşan “Beyoğlu’na çıkmak” deyimini popüler kültürde büyük oranda “İstiklal’e gitmek” deyişiyle değiştirmiştir. İstiklal’in yanısıra Taksim toponimi de Beyoğlu’yla eşanlamlı olarak kullanılmaya başlamıştır. İstiklal Caddesi adı bu yola Cumhuriyet’in ilk yıllarında verilmiştir. Öncesinde bu cadde Doğru Yol ya da Cadde-i Kebir olarak adlandırılmıştır. Caddenin Fransızca egzoni mi de (Fra. *Grande Rue de Péra*, Tür. *Büyük Beyoğlu Caddesi*) bu addan türemiştir. Geçmişte Taksim Meydanı çevresindeki dar bir alanı ifade etmek için kullanılan Taksim adının, günümüzde İstiklal Caddesi ve buraya bağlanan tüm sokakları kapsayacak geniş bir yeradı olarak kullanıldığı görülmektedir. İstanbul’un en bilinen semt adlarından olan Taksim’in herhangi bir idarî birimin resmî adı olmaması ilginçtir.

Beyoğlu ilçesinin genelinde resmî mahalle adlarıyla halk arasında söylenegelen semt adları büyük oranda örtüşmemektedir. Bunda, mahalle yüzölçümlerinin fazla küçük olması ve semt adlarının birkaç mahalleyi birden kapsayacak biçimde kullanılmasının etkisi vardır. Örneğin Taksim semti, günümüzdeki kullanımıyla Şehitmuhtar, Kocatepe, Gümüşsuyu ve Kâtipmustafaçelebi mahallerine yayılır. Öte yandan tarihî olarak bu mahallelerin içlerinde de Talimhane, Altıntepe, Feridiye, Sakızağacı, Parmakkapı, Tarlabası, Ağacamii, Rastmehmetağa, Yenimahalle, Sıraselviler gibi semt ve mevki adları vardır. Bunların kimi günümüzde unutulmuş, kimi hâlen kullanılmaktadır. Günümüzde Taksim olarak adlandırılan tek bir semtin bünyesinde 14 adet yer adı saptanmıştır.

Karaköy semti Arapcamii mahallesinin büyük bir bölümüne, Kemankeşkaramustafapaşa, Müeyyetzade ve Bereketzade mahallelerine yayılır. Tarihte bu bölgede Sultanbeyazıt ve Yenicami adında birer mahalle daha bulunduğu anlaşılmaktaysa da bu mahalleler de adlarını aldıkları mescitler de günümüze ulaşamamıştır. Karaköy’de aynı zamanda Kemeraltı ve Yüksekaldırım adında günümüzde hâlen bilinen daha küçük semt adları da vardır.

Kasımpaşa, Osmanlı döneminde de kasaba merkezi olarak kabul edilen büyük bir yerleşme olup çok sayıda mahalleden oluşmaktaydı. Günümüzde bu mahallelerin sayısı azalmış olsa da Kasımpaşa semti hâlen birkaç mahalleye birden yayılan önemli bir yerleşim bölgesidir. Kasımpaşa’nın yayıldığı mahalleler Bedrettin, Çatmamescit, Yahyakâhya, Camiikebir, Kadımeahmet, Küçükpiyale, Sururimeahmetefendi ve Kulaksız’dır. Bunların yanısıra geçmişte varolmasına karşın çeşitli dönemlerde çeşitli nedenlerle lağvedilen ve günümüze ulaşmayan Sivrikoz, İbadullah, Seyyidalicelebi, Tahtakadı (Hacımeahmetefendi), Mevlevihane, Hacıferhat, Cezayirlihasanpaşa, Kurtçelebi, Emincamii, Sirkeci, Eyyühüm ve Kıptîmahallesi gibi mahalleler de vardır. Kasımpaşa bölgesinde herhangi bir mahallenin adı olmayıp, belgelerde karşılaştığımız semt ve mevki adları da vardır. Bunlar arasında Yeldeğirmeni, Dutaltı, Camialtı, Küçükhamam, Büyükhamam, Cumapazarı, Aynalıçeşme, Sipahifırını, Zincirlikuyu, Dörtkuyu, Debbağhane, Paşaçeşmesi, Yeniçeşme, İncirlibahçe, Zindanarkası, İplikçi, Cumapazarı, Âşıklarmezarlığı, Tozkoparan ve Akarca gibi semtler sayılabilir.

Osmanlı devrinde Galata kazasında Kasımpaşa ve Hasköy’le birlikte kasaba olarak adlandırılan bir diğer yerleşme de Tophane’dir. Günümüzde herhangi bir resmî mahallenin adı olmayan Tophane, Beyoğlu ilçesinin önemli semtlerinden biridir. Kasımpaşa gibi burası da geçmişte ve günümüzde birkaç mahalleyi birden kapsayan büyük bir semttir. Günümüzdeki Tophane Kemankeskaramustafapaşa (kısaca Kemankes olarak da anılır), Hacımimi, Kılıçalipaşa, Pürtelâşhasanefendi (kısaca Pürtelâş olarak da anılır), Cihangir, Ömeravni ve Fırzağa mahallelerine yayılır. Geçmişte Tophane’nin mahallesi olup günümüze ulaşamayan mahalleler arasında Süheylbey, Fatmahatun, Ayaspaşa, Fındıklı, Selimehatun, Bezirgân, Hacirecep, Emirimam, Alçakdam, Kazancı, Mollaçelebi, Sirkeciabaşı, Arabacılar, Sormagir, Ketencizade, İlyasçelebi, Perizathatun, Çavuşbaşı, Çizmecibaşı, Selimehatun, Ebulfazl, Defterdar, Karabaş, Bostaniçi, Boğazkesen, Bostanbaşı, Muhittinefendi ve Salıpazarı gibi yerler saptanmıştır. Akarsu, Çivilimanı, Setüstü, Kabataş, Çizmecibaşı ve Çeşmemeydan da mahalle olmayan fakat çeşitli harita ve belgelerde saptadığımız semt ve mevki adlarıdır.

Beyoğlu’nun bir diğer önemli semti olan Hasköy de geçmişte ve günümüzde birden fazla mahalleye yayılan bir yerleşme olmuştur. Tarihî Kulaksız Mezarlığı, Hasköy ile Kasımpaşa arasında doğal bir sınır görevi görmüştür. Günümüzde Hasköy, Keçecipiri, Piripaşa ve Halıcıoğlu mahallelerine yayılır. Beyoğlu’nun en geniş mahalleleri olan bu yerler, günümüze ulaşmayan pek çok mahalleyi geçmişte bünyesinde barındırmıştır. Kimi lağvedilen, kimi birleştirilerek ortadan kaldırılan bu mahalleler arasında Abdüsselam, Yenimahalle, Turşucu, Kalaycıbahçe, Kiremitçi, Camialtı, Hacışaban, Kırmızıminare, Aynalıkavak, Çıksalın gibi yerler sayılabilir. Yentürk, çalışmasında geçmişte kayda değer bir Musevi nüfusu barındıran Hasköy’de İbranice ve Ladino dillerinde Abašo el-Kaye, Maalem, Kordova ve Sarayiko gibi yeradları da bulunduğunu belirtir.²¹²

Bunlar dışında ilçenin çeşitli yerlerinde kaybolmuş ve günümüze ulaşamamış birçok mahalle ve semt adıyla karşılaşılmıştır. Asmalımescit’te Sarılütfü, Şişhane’de Şehsuvarbey, Hacıâver, Alacamescit Şabankaptan ve Çeşmemeydan; Galata’da Yazıcı, Yolcuzade ve Okçumusa gibi mahalleler bunlar arasındadır. Bu adların bir

²¹² Burhan Yentürk, **Sütlüce’den geçtin mi? Okmeydanı - Hasköy - Halıcıoğlu - Kâğıthane** (Cağaloğlu, İstanbul: Kitabevi, 2012) 30-31.

kısmı cadde, sokak ya da ibadethane adlarında hâlen yaşamakta; bir kısmıysa tümüyle unutulmuş durumdadır.

Resmî adıyla halk arasındaki adı uyuşmayan semt ve mevki adlarına örnek olarak Kamerhatun mahallesi yerine Tepebaşı; Kuloğlu yerine Galatasaray, Firuzağa yerine Çukurcuma, Şahkulu yerine Tünel; Çukur, Bostan ve Kalyoncukulluk yerine Tarlabası, Evliyaçelebi yerine Şişhane, Yenişehir ve Bülbül yerine Dolapdere, İstiklal yerine Hacıhüsrev, Ömeravni yerine Kabataş, Pürtelaşhasanefendi yerine Fındıklı, Bereketzade yerine Galata, Kocatepe yerine Talimhane adları kullanılmaktadır.

Sütlüce sırtlarında günümüze ulaşmayan bir Mahmutağa mahallesi kaydedilmiştir. Yine aynı mahalle sınırları içinde Bademlik olarak bilinen bir mevki daha vardır. Örnektepe mahallesi de çoğunlukla Sütlüce'nin bir parçası olarak değerlendirilir. Örnektepe'nin de Sünnetköprüsü ve Çamlık adında mevkileri vardır.

Okmeydanı, İstanbul'un tarihinde önemli yere sahip bir yerdir. Bu bölge, 20. yüzyılda kentleşmiştir. Okmeydanı olarak adlandırılan açık alan günümüzde Beyoğlu ve Şişli ilçelerine yayılmaktadır. Okmeydanı'nın Beyoğlu kesiminde kalan alan Piyalepaşa ve Kaptanpaşa mahallelerine yayılır. Bu mahallelerde zaman içinde çeşitli semtler oluşmuştur. Bunlar arasında Nişangâh, Eserler, Şarkkahvesi, Kadınlarçeşmesi, Baruthane, Büyükpiyale, Ağaçlaraltı, Cevizaltı, Doymazdere ve Okçulartekkesi gibi yerler bulunur.

Şişli'ye bağlı Kurtuluş ile Kasımpaşa arasındaki alanda Dolap Deresi akmaktadır. Bu semt çevresinde şekillenen yerleşmeye Dolapdere adı verilmiştir. Günümüzde Yenişehir ve Hacıahmet mahallelerine yayılan Dolapdere ve çevresinde çeşitli kaynaklarda Papazköprüsü, Karaimam, Zibâ, Sazlıdere, Macar, Macararkası, Sazlıdere, Karaimam gibi yeradları saptanmıştır.

Beyoğlu'ndaki yeradları büyük oranda Türkçe olmasına karşın, çeşitli kaynaklarda birkaç egzonim tespit edilmiştir. Beyoğlu için kullanılan Pera adının yanısıra Rumcada Stavrodromi (Yun. *Σταυροδρόμι/Stavrodromi* > Tür. *Haçyol* ~ *Dörtüol*) adı da yaygın olarak kullanılmıştır. Bu ad İstiklal Caddesi'nin Asmalımescit Caddesi ve Kumbaracı Yokuşu'yla yaptığı Dörtüol ağzından; bir başka deyişle bu yolların Hristiyanlık inancındaki istavroz şekline benzeyen şeklinden ileri gelmektedir. Bunun yanısıra Tepebaşı semti Levanten topluluğu arasında Pötişan (Fra. *Petits-Champs/Pöti-Şan* > Tür. *Küçükutarla*) olarak bilinir. Bunun kökeninde

Tepebaşı'nda geçmişte bulunan Müslüman mezarlığı yatmaktadır. Mezarlıklar eski Fransızca da Champs de Morts (Tür. *Ölüler Tarlası*) olarak adlandırılır. Küçük sıfatı günümüzde var olmayan bir diğer mezarlığa; Kasımpaşa'daki Âşıklar Mezarlığı'na ya da Ayaspaşa Mezarlığı'na nispetle verilmiş olmalıdır.

Özellikle Osmanlı'nın son döneminde Beyoğlu nüfusunun önemli bir kısmını gayrimüslim Osmanlılar ve Levantenler oluşturmalarına karşın yeradlarında Türkçe olmayan çok az örnek bulunur. Fakat sokak adlarında bu durum tam tersidir. Beyoğlu'nun yüzlerce yıllık geçmişinde sorun olarak görülmeyen bu tür cadde ve sokak adları yakın dönemde gayrimillî oldukları gerekçesiyle değiştirilmiştir.

2.6.14. Büyükçekmece İlçesi Yeradları

Büyükçekmece, geçmişte Çatalca'ya bağlı bir nahiye olarak varlık göstermiş kırsal bir merkezdir. Bu durum Cumhuriyet döneminde de sürmüştür. 1965'e değin Çatalca'ya bağlı bir köyken, bu tarihte belde belediyesi hâline getirilmiş; 1987 yılındaysa ayrı ilçe yapılmıştır.

İlçenin önemli yerleşmeleri olan Esenyurt, Kıraç, Bahçeşehir, Kavaklı, Yakuplu, Gürpınar, Tepecik, Mimarsinan ve Kumburgaz belde statüsündeydi. İlçe sınırları son hâline 2008 yılındaki düzenlemelerle kavuşmuştur. Bu düzenlemelerle birlikte Esenyurt ve Kıraç beldeleri birleştirilerek Esenyurt ilçesi, Kavaklı, Yakuplu ve Gürpınar beldeleri birleştirilerek Beylikdüzü ilçesi kurulmuştur. Bahçeşehir beldeşi Başakşehir ilçesine katılmış; Tepecik, Mimarsinan ve Kumburgaz da mahalleleriyle birlikte Büyükçekmece belediyesine bağlanmıştır.²¹³

Liste 2.67 Büyükçekmece İlçesine Bağlı Mahalleler

19 Mayıs	Ahmediye
Alkent 2000	Atatürk
Bahçelievler	Celâliye
Cumhuriyet	Çakmaklı
Dizdariye	Ekinoba

²¹³ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Fatih	Güzelce
Hürriyet	Kâmiloba
Karaağaç	Kumburgaz
Mimaroba	Mimarsinan
Muratçeşme	Pınartepe
Sinanoba	Türkoba
Ulus	Yenimahalle

Liste 2.68 *Büyükçekmece İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları*

Bababurnu (40.9846031 28.5416278)	Bağlariçi (41.00128, 28.52618)
Batıköy (40.9991964 28.5417919)	Beykent (41.016791 28.6263728)
Demirçekme (41.0727348 28.6220665)	Çimentepe (41.0279213 28.5064483)
Gülyalı (41.0456806 28.4074508)	Esentepe (41.0738538, 28.5838810)
İkizevler (41.005024 28.6016344)	Güzelsu (41.0113666 28.5546045)
Örençeşme (40.99717, 28.54320)	Yamaçevler (41.04889 28.5096218)
Tabya (41.0254341 28.6015882)	Yoğurthane 40.9966095 28.5196528)

Liste 2.69 *Büyükçekmece İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları*

Koşika Mandırası (41.05502, 28.58672)	Lâhanaköy (41.04462, 28.49552)
Sırtköy (41.0885639 28.6016268)	Kuğugölü (41.08222, 28.52701)
Parmaksız (41.0130766, 28.6078126)	Enveriye (41.0185769, 28.5792167)
Çeşme Düzü (41.04556, 28.54683)	Şehzade Çiftliği (41.0002294, 28.5145636)
Menekşegarre (41.0888707, 28.5166056)	Eskice Çiftliği (41.0704443, 28.5775378)
Kuruçeşme Bağları (41.05255, 28.40805)	Filibe Bağları (41.0572609, 28.4109020)
Kâmiloba Bağları (41.04516, 28.44996)	Filadya Çiftliği (41.05739, 28.47217)
Filarina Ağrıları (41.06236, 28.46582)	Keşli Çitliği (41.05688, 28.49825)

Büyükçekmece adı erken dönemden itibaren Türkçe kaynaklarda kullanılmaktadır. Fakat Rumca kökenli adı olan Atira (Yun. *Αθιρα*)²¹⁴ da yabancı haritalarda sıklıkla Büyükçekmece adıyla birlikte kaydedilmiştir. Büyükçekmece adı

²¹⁴ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/270.

Osmanlı dönemi belgelerinde zaman zaman aynı anlama gelen Çekmece-i Kebir ya da Çekmece-i Kübra gibi adlarla da anılmışsa da bu adın halk arasında yaygın olmadığı, Osmanlı belge yazım gelenekleri uyarınca kullanılmış olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Büyükçekmece yerleşmesi adını aldığı Büyükçekmece Gölü'nün sağ girişinde bulunur. Sol girişteki yerleşme olan Mimarsinan ise geçmişte Kalikratya (Yun. *Καλλικράτεια*)²¹⁵ adıyla bilinir. Belde olduğu dönemde mahalleleri Merkez, Ekinoba, Sinanoba, Mimaroba, Muratçeşme'dir.²¹⁶

Tepecik'in eski adı Playa (Yun. *Πλάγια*,²¹⁷ Tür. *Bayır, Yamaç*) olarak geçer. Osmanlı dönemi belgelerinin çeviriyazımında köyün adı Pulaye, Bulaya gibi çeşitli biçimlerde okunmuştur. Yabancı adların Türkçeleştirildiği dönemde köyün adı Tepecik olarak değiştirilmiştir. Köyün nüfusu büyüüp belde hâline getirildiğinde merkezi Hürriyet ve Ulus adlarında iki mahalleye bölünmüştür. Geçmişte kendileri de birer köy olan Ahmediye ve Türkoba da Tepecik'e mahalle olarak bağlanmıştır. Belde feshedildiğinde mahalleler kendi adlarıyla Büyükçekmece ilçesine bağlandığından Tepecik adı boşta kalmıştır. Dolayısıyla köklü bir yerleşme olan Tepecik'in adı günümüzde hiçbir idarî birimin adı değildir.²¹⁸

Türkoba köyünün eski adı Arnavutköy'dür. Günümüzde bir ilçe olan aynı adlı Arnavutköy yerleşmesinden ayırt etmek amacıyla Osmanlı döneminde burası Küçükarnavut ya da Arnavud-ı Sagir olarak adlandırılmıştır. Büyükarnavut olarak da anılan Arnavutköy adı değiştirilmezken; buranın adı uygun görülmeyle Türkoba olarak değiştirilmiştir.

Büyükçekmece Gölü kıyısında bulunan Ahmediye köyüye çeşitli kaynaklarda Fanosakris (Yun. *Φανασάκρι*), Menukşi, Menekşegarre, Ahmetli biçiminde adlandırılmıştır.²¹⁹ Ahmediye köyünün hemen yakınında ya da köyün bir parçası olarak bir dönem Papazburgaz adlı bir yerleşme daha bulunmaktadır. Papazburgaz adı tümüyle kaybolmuş, Ahmediye adı bunu yerini almıştır.

²¹⁵ Külzer - Koder, a.g.e. 12/424.

²¹⁶ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019).

²¹⁷ Külzer - Koder, a.g.e. 12/596.

²¹⁸ Öztürk, a.g.e., 232.

²¹⁹ Külzer - Koder, a.g.e., 12/584.

Bölgenin bir diğer önemli yerleşmesi olan Kumburgaz'ın eski adı İkonomion (Yun. *Οικονομεῖον* ya da *Κονομεῖό*)²²⁰ olarak bilinir ve Osmanlı döneminde Rumca adın etkisiyle Kunumburgaz olarak da adlandırılmıştır. Kumburgaz belde olduğu dönemlerde Merkez, Bahçelievler, Yenimahalle ve Güzelce mahallelerinden oluşmaktaydı.²²¹ Bu mahallelerden Güzelce de geçmişte ayrı bir köydür. Güzelce'nin eski adı Çöplüce'dir. Çöplüce adı bir yerleşim yerine uygun görülmediğinden bir hüsnütabire ya da soylulaştırmaya (İng. *Gentrification*) tabi tutulmuş ve adı Güzelce olarak değiştirilmiştir. Çöplüce adının da çoğu eski haritada Çaplacı olarak kaydedildiği görülmüştür. Çöplüce adının Çaplacı'nın bozulmuş bir biçimi olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Köyün Rumca adları da bazı eski belge ve haritalarda kullanılmıştır. Bunlar arasında Dimokranya (Yun. *Δημοκρανεια*), Damokranya (Yun. *Δαμοκρανεια*) ya da Panaya (Yun. *Παναγια*) bulunur.²²²

Büyükçekmece'nin bir diğer eski köy yerleşmesi bugünkü Celâliye mahallesidir. Celâliye'nin eski adı kaynaklarda Şahteros ya da Şatiroz'dur. Bu ad köyün Yunanca adı olan Eksasteron ya da Hastro'nun (Yun. *Εξάστερον / Χάστρο*) Türkçeleşmiş biçimidir. Bozulmuş Türkçe ad çok daha yaygın olarak kullanıldığından Yunancaya da girmiştir. (Yun. *Σάχτερος/Sahteros*)²²³

Kâmiloba mahallesi de geçmişte adı Yalos (Yun. *Γιαλός*, Tür. *Kıyı, Sahil*) olan bir köydür. Yalos adı, daha erken dönemlerde kullanılan Makros Eyalos (Yun. *Μακρὸς Αἰγιαλός*, Tür. *Büyükyalı*) adının yalınlaşmış bir biçimidir.²²⁴

Büyükçekmece ilçesinde günümüze ulaşmayan çeşitli tarihî köy ve çiftlikler saptanmıştır. Bunlardan ilki daha erken bir dönemde ortadan kalkan Lahanaköy ya da Lahnaköy (Yun. *Λαγοθήραι/Lagotire*) yerleşmesidir.²²⁵ Haritalarda hem Lahanaköy Çiftliği hem Lahanaköy Harabesi adıyla iki farklı nokta kaydedilmiştir. Lagotire adı büyük olasılıkla “harabe” ibaresiyle kaydedilen köye ait olmalıdır.

²²⁰ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/551.

²²¹ Öztürk, **a.g.e.** 227.

²²² Külzer - Koder, **a.g.e.** 12/320.

²²³ Külzer - Koder, **a.g.e.** 12/411.

²²⁴ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/509.

²²⁵ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/487.

Günümüzde Alkent 2000²²⁶ adıyla anılan mahallenin sınırları içinde Sırtköy adıyla bir yerleşim yeri görülmüştür. Bir cadde adında hâlen yaşayan bu toponim Sırtköy olarak da kaydedilmiştir. Alkent 2000, Türkçe yeradlarında örneği görülmeyen ilginç bir adlandırmadır. Bu ad, özel bir toplukonut sitesi olarak inşa edilen Alkent 2000 evlerinden gelmektedir. Bir belgede karşılaştığımız “Sırtgökçeli karyesi” ile Sırtköy yerleşmesinin aynı yer olup olmadığı bilgisi teyit edilememiştir. Sırtköy’ün dışında göl kıyılarına yakın bir noktada Eskice Çiftliği adıyla bir yer adı görülmüştür.²²⁷

Filadya / Filadinya köyü ya da çiftliği, aynı zamanda Kladine adıyla da kaydedilmiştir. Bu adın kökenine ilişkin bilgiye rastlanmamıştır. Selimpaşa çevresindeki yerleşmeleri listeleyen *Tabula Imperii Byzantini* adlı eserde geçen Kladi (Yun. *Κλαδί*) ile burası aynı yer olabilir.²²⁸ Bölge de aynı zamanda Kıladene Tepesi adında bir yükseltiyle eski adı Filadinya Deresi (günümüzde Çiftlik Deresi) olan bir akarsu da bulunmaktadır. Her iki adında kaynaklarda yaygın olarak kullanıldığı görülür.

Yine yakın bir bölgede Filarina Ağılları adında bir yer görülmüştür. Bu adında kökenine dair bilgiye ulaşılamamıştır. Haritalarda Lahanaköy yakınlarında görülen Keşli Çiftliği, yazılı belgelerde Keşli köyü olarak da anılmaktadır. Köyün olası konumuna yakın bir noktada günümüzde Keçili Tepesi adında bir yükselti bulunmaktadır. Bu adın Keşli adının bozulmuş bir biçimi olması kuvvetle muhtemeldir.

Güzelce köyünün hemen dışında geçmişte Şehzade Mehmet Selim Efendi Çiftliği bulunmaktadır. Büyükçekmece Gölü’nün doğu kıyılarında Koşika Mandırası ya da Çiftliği adıyla bir yer vardır. Bu ad Türkçe kaynaklarda zaman zaman Koşkina biçiminde de yazılmıştır.

Büyükçekmece ilçesinin yerleşim alanlarında resmî mahalle adlarının yanısıra birkaç semt ve mevki adı da tespit edilmiştir. Beykent ve Batıköy bunların en

²²⁶ Alkent 2000 bir toplukonut sitesinin ticari adıdır. Birkaç bağımsız parselde yapılmasına karşın giriş-çıkış denetimli tek bir özel site gibi işletilen yerleşme uzun süren bir hukuk davasının konusu olmuştur. Kararla, buranın kamuya açık bir alan olduğuna hükmedilmiş ve bu büyük site aynı adla mahalle ilan edilmiştir.

²²⁷ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, **1:25,000 Istanbul**, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024), Bahşayış.

²²⁸ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/351.

bilinenlerinden olmakla birlikte daha az bilinen ve yalnızca yerli halk arasında bilinen yeradları da vardır.

2.6.15. Çatalca İlçesi Yeradları

Çatalca, yüzölçümü olarak İstanbul'un en büyük ilçesidir. Osmanlı döneminde Haslar Kazası'na bağlı bir nahiye merkezidir. Cumhuriyet idaresinin ilk yıllarında kısa bir süreliğine il olmuşsa da bu durum uzun süreli olmamış; Çatalca 1927 yılında İstanbul'a ilçe olarak bağlanmıştır. Bu dönemde İstanbul'un Rumeli Yakası'nın neredeyse yarısını kaplayan Çatalca ilçesinin kimi köyleri, Eyüp'ün ilçe yapılmasıyla bu ilçeye bağlanmıştır.

Çatalca'nın bir nahiyesi olan Büyükçekmece de artan nüfusu nedeniyle 1987 yılında buradan ayrılarak ayrı bir ilçe hâline getirilmiştir. İlçe sınırları 2008 yılında Arnavutköy beldesinin ilçe yapılmasıyla bir kez daha değişmiştir. Bu düzenlemelerden hoşnut olmayan vatandaşlardan gelen dönütler sonucunda Arnavutköy'e bağlanmış olan Bahşayış ve Nakkaşköy mahalleleriyle Büyükçekmece ilçesine bağlı olan Muratbey mahallesi Çatalca'ya iade edilmiştir. Zaman içinde yaşadığı tüm bu sınır daralmalarına karşın Çatalca hâlen İstanbul'un en büyük ilçesidir. 2008 yılındaki düzenlemelerle Çatalca'ya bağlı Binkılıç, Çiftlikköy ve Karacaköy beldeleri lağvedilmiş; köy statüsündeki tüm yerleşmelerle birlikte mahalle olarak Çatalca ilçesine katılmıştır.

Çatalca geçmişte olduğu gibi bugün de İstanbul'un en kırsal karakterli ilçesidir. İlçe merkezi dışında hemen yer köy hüviyetindedir. Anadolu Yakası'ndaki kırsal yerleşmelerin aksine birkaç istisna dışında Çatalca köylerinde köyaltı mahallelere rastlanmaz. Köy yerleşimleri dağınık değildir.

Liste 2.70 Çatalca İlçesine Bağlı Mahalleler

Atatürk	Fatih
Akalan	Aydınlar
Bahşayış	Başakköy
Belgratköy	Celep köy
Çakılıköy	Çanakça

Çiftlikköy	Dağyenice
Elbasan	Ferhatpaşa
Gökçeali	Gümüşpınar
Hallaçlı	Hisarbeyli
İhsaniye	İnceğiz
İzzettin	Kabakça
Kaleiçi	Kalfaköy
Karacaköy	Karamandere
Kestanelik	Kızılcaali
Muratbey	Nakkaşköy
Oklalı	Ormanlı
Ovayenice	Örcünlü
Örencik	Subaşı
Yalıköy	Yaylacık
Yazlıkköy	

Liste 2.71 Çatalca İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Acetevler (28.4533275 41.1486781)	Binkılıç (28.1888589 41.4105103)
Harmancık (41.25737, 28.41530)	Pınarca (Kürtköy) (41.27013, 28.31920)

Liste 2.72 Çatalca İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Arpalık Mevkii 41.11622, 28.44809)	Ayvathlı (41.25865, 28.51803)
Beylikçiftlik 41.34721, 28.40548)	Ermeniköy Çiftliği 41.08519, 28.46197)
Eşekköy (Şeyhköy) 41.39212, 28.41951)	Furtuna Çiftliği (41.22309, 28.34888
Karamurat Köyü (41.17215, 28.37804)	Körhasan Çiftliği (41.37034, 28.43180)
Kürtköy (41.31953, 28.52509)	Lahonat Çiftliği (28.4625369 41.0954114)
Lefka Çayırı (41.35433, 28.09211	Lozan Çayırı (41.39009, 28.41002)
Muhasebeci Çiftliği Harabesi (41.12043, 28.47530)	Pabuççu Çayırı (41.39900, 28.40048)
Saraçköy (41.33304, 28.53097)	Vezirli Çiftliği 41.36129, 28.54757)

Çatalca ilçesinin fetihten önceki adı Metre (Yun. *Μέτρα*)²²⁹, antik dönemdeki adıyla Ergiski'dir. (Yun. *Εργίσκη*) Evliya Çelebi'nin Çatalca'nın eski adı olarak aktardığı Haniçe adının kökenine ilişkin güvenilir bir kaynak bulunamamıştır. Evliya Çelebi'nin aktardığına göre Haniçe, İstanbul'u onaran Kral Yağfur'un kızıdır. Buradaki Haniçe'nin kişi adı mı, yoksa sözcük sonlarına eklenen Slavca kökenli Türkçe +içe / +iça yapım ekiyle kral anlamındaki han'dan türetilmiş bir kelime mi olduğu belirsizdir. Osmanlı dönemine ait Türkçe kaynaklarda Çatalburgaz ve Çetince olarak da anılmıştır. Çetince adının yerleşmenin fethinin çok güç gerçekleşmiş olması nedeniyle verildiğine inanılmaktadır.²³⁰ Evliya Çelebi ise "çatal" adını, yerleşmenin "kayalı, dereli tepeli, iki çatal yüksek dağın" eteğinde kurulmuş olmasına dayandırır. Çatalca'nın merkezi Kaleiçi ve Ferhatpaşa adında iki mahalleden oluşmaktadır. Osmanlı dönemi haritalarda Kaleiçi Hristiyan mahallesi, Ferhatpaşa ise Müslüman mahallesi olarak da anılır.

Çatalca'nın köylerinin bir kısmı mübadele öncesi Rumlarla meskûn olduğu için kimi köylerin adı Rumcadır. Bu adların büyük bir bölümü çeşitli dönemlerde Türkçeleştirilmiştir. Binkılıç beldesinin adı değiştirilmeden önce Istranca'dır (Bul. *Странджа/Strandja*, Yun. *Σεργέντζιον*)²³¹ 2008 yılındaki düzenlemelerde Binkılıç beldesini oluşturan Atatürk ve Fatih mahalleleri Çatalca Belediyesi'ne bağlanırken, Binkılıç adı hiçbir resmî birime verilmemiş, böylece İstanbul'un tarihî yer adlarından biri tarihe karışmıştır.²³²

Akalan köyü Osmanlı devrinde karma nüfusa sahiptir ve Türkçe Akalan adı, Rumca kaynaklarda Akalani (Yun. *Ακαλάνη*)²³³ olarak geçer. Köy hakkında yazılan birkaç monografide köyün eski adının Hakalan olduğu kaydedilir. Aydınlar köyünün asıl adı Alaton olup, bu ad önce Aladam²³⁴; nihayetinde Aydınlar olarak

²²⁹ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/533.

²³⁰ Sezgi Giray Küçük, "Conversion Process and Architectural Analysis of Churches Converted into Mosques in Çatalca Province", **MEGARON** / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal, (2018).

²³¹ Andreas Külzer - Johannes Koder, **a.g.e**, 12/644.

²³² Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 242.

²³³ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/242.

²³⁴ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, 1:25,000 Istanbul, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024), **Sayalar**.

değiştirilmiştir. Bahşayış köyünün adı bazı haritalarda Bahşış/Bakşış olarak yazılmıştır.²³⁵

Başakköy'ün eski adı Sivasköy'dür. Kimi haritalarda Sofas adıyla da kaydedilmiştir. 1600'lü yıllarda Sivas'tan getirilen Türkmen ailelerinin buraya yerleştirilmesi sonucu bu adı almışsa da 60'lı yıllarda bu ad uygun görülmeyerek değiştirilmiştir. Belgratköy adına İstanbul'da özellikle 16. yüzyıl kaynaklarında birden fazla yerde rastlanmıştır. Belgrat, Kömürcübelgrat, Ortabelgrat, Uzunbelgrat, Bahçebelgrat gibi köyler günümüzde Sarıyer ilçesi sınırları dâhilindeki Belgrat Ormanı'nın içinde kalmaktadır.²³⁶ Çatalca'daki Belgrat ise ayırt edilebilmesi için yanıbaşındaki Karacaköy'den dolayı Karacabelgrat adıyla da kaydedilmiştir.²³⁷

Çatalca'nın merkezine en yakın köylerden biri olan Çakılköy'ün ahalisini geçmişte büyük oranda Hristiyanlar oluşturmalarına karşın köyün yalnızca Türkçe adı yaygındır. II. Meşrutiyet döneminde kilise yönetimlerine tanınan serbesti nedeniyle birtakım Türkçe adlı Rum-Ortodoks yerleşmelerinin antik isimleri canlandırılmaya çalışılmış ya da Rumcaleştirilmiştir. Bu adların her zaman benimsendiğini ya da yerleştiğini söylemek mümkün değildir. Çakılköy'e verilen Petrohori (Yun. *Πετροχώρι*²³⁸, Tür. *Taşköy*) adı da köy sakinlerince kabul görmemiştir. İnternette karşılaştığımız Yunanca mübadil sayfalarında insanlar köylerini hâlen Çakılı (Yun. *Τσακίλι*) olarak anmaktadır.²³⁹

Çatalca havalisinde Yenice (Yun. *Νεοχώριον* “*Neohorion*” ya da *Νιχώρι* “*Nihori*”) adında iki ayrı köy bulunmaktadır.²⁴⁰ Bunların ayırt edilebilmesi için topoğrafya özelliklerinden dolayı Dağyenice ve Ovayenice biçiminde adlandırılmışlardır. Ovayenice köyü çoğu belgede Yenice-Hristiyan ibaresiyle de anılmaktadır. Hisarbeyli köyünün adı bazı haritalarda Sarbeli ya da Sarbeyli olarak geçer. Türkçe adlı bazı köylerin Rumcaleştirilmiş biçimiyle de karşılaşılmıştır. Bunlara örnek olarak Çanakça (Yun. *Τσανάκτσα* “*Çanakça*” ya da *Τσανακτή*

²³⁵ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, **Bahşayış**.

²³⁶ Simay Kırca - Alper Hüseyin Çolak, **Belgrad Ormanı: Bir Doğa ve Kültür Mirası** (İstanbul: İstanbul Kalkınma Ajansı, 2013), 175.

²³⁷ Salih Kahrıman - Coşkun Yılmaz (ed.), **Eyüb Mahkemesi (Havâss-ı Refia) - 37 numaralı sicil** (H. 1047/M. 1637 - 1638) (İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, 2011), 184.

²³⁸ Külzer – Koder, **a.g.e.**, 12/581.

²³⁹ “Τσακίλι” (Çevrimiçi Erişim 10 Haziran 2024).

²⁴⁰ Külzer – Koder, **a.g.e.**, 12/581.

“Çanakti”²⁴¹, Kestanelik (Yun. *Καστανιές* “Kastanyes” ya da *Καστανίαι* “Kastanie”) ²⁴², Elbasan (Yun. *Ελβασάν* “Elvasan” ya da *Αλμπασάν* “Albasan”) ²⁴³ verilebilir.

İhsaniye köyünün adı kaynaklarda Ermeniköy olarak geçer. Köyün hemen yakınlarındaki bir başka yerleşme de Ayazma-i Kürd veya Kürtköy olarak kaydedilmiştir.²⁴⁴ Ermeniköy’ün adı İhsaniye; Kürtköy’ün adı Pınarca olarak değiştirilmiştir. Günümüzde birkaç haneden oluşan Pınarca yerleşmesinin köy statüsü düşürülmüş, Pınarca, İhsaniye köyüne köyaltı mahalle olarak bağlanmıştır.

Kabakça köyünün adı bazı kaynaklarda Kabakçı olarak da geçer. -ça yapımekinin -çı olarak değişmesi ya da bu adların eşzamanlı olarak kullanılması oldukça yaygındır. Kalfaköy’ün (Yun. *Κάλας*)²⁴⁵ adı Halifeköy’ün bozulmuş bir biçimidir. Geçmiş haritalarda ve belgelerde söyleyiş benzerliği nedeniyle Kaleköy olarak da kaydedilmiştir. Kızılcaali’nin Kızılcalı, Kızılyalı, Kırçalı, Karacalı²⁴⁶ olarak da adlandırıldığı görülmüştür.

Günümüzde Muratbey olarak adlandırılan mahalle, geçmişte Mertenek ya da Mertenik (Yun. *Μαρτινάκι* “Martinaki”) olarak bilinir.²⁴⁷ Türkçede erken dönemde Babanakkaş, sonraları Nakkaşköy olarak adlandırılan yerleşmenin Rumca adı Annakosya’dır. (Yun. *Αννακόσια*)²⁴⁸

Eski harflerin aktarımındaki belirsizlikten dolayı Örcünlü köyünün adı Ürcünlü olarak da yazılmıştır. Gökçeali köyü, Gökçeli Çiftliği²⁴⁹ harabesine Rumeli göçmenlerinin yerleştirilmesiyle bir yerleşim yerine dönüşmüştür.

Subaşı köyünün FJL haritasında *Subatsuju* (*Subaşı*)²⁵⁰ olarak kaydedildiği görülmüştür ve manası anlaşılamamıştır. Subaşı adı Şubatsuyu adının yalınlaşmış

²⁴¹ Külzer ve Koder, **a.g.e.**, 12/304.

²⁴² Külzer ve Koder, **a.g.e.**, 12/441.

²⁴³ Külzer ve Koder, **a.g.e.**, 12/346.

²⁴⁴ T.C. Dahiliye Vekaleti, “**Son Teşkilât-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları**” (T.C. Dahiliye Vekaleti Nüfus Müdüriyet-i Umumiyesi, 1928).

²⁴⁵ a.g.e., 12/432.

²⁴⁶ Franzisco-Josephinische Landesaufnahme FJL, **Čataldza 46-41**, 1:200.000, Generalkarte von Mitteleuropa (Franzisco-Josephinischen Landesaufnahme, 1887).

²⁴⁷ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/516.

²⁴⁸ Külzer – Koder, **a.g.e.**, 12/349.

²⁴⁹ Seyfullah Şahin, **Çatalca’nın Sosyo-Ekonomik Durumu: (XIX. Yüzyıl Ortaları)** (İstanbul Üniversitesi, 2015), 30.

²⁵⁰ FJL, **Čataldza 46-41**, 1887.

biçimi olabilir. Örencik köyü incelediğimiz haritalarda Tarfa (Yun. *Τάρφα*)²⁵¹ ve Pravadi²⁵² (Bul. *Προβαδι*) şeklinde kaydedilmiştir. Tarfa adı da Tahirfakı veya Tahirfakih adının halk dilinde bozulmuş biçimidir. Yalıköy de Podima (Yun. *Πόδιμα*) ve Askos (Yun. *Ασκός*) olarak iki farklı adla bilinmektedir.²⁵³ Adı değiştirilen son köyse Yazlıkköy'dür. Köyün Rumca adı Lezeri, Lazari ya da Lazarköy'dür. (Yun. *Λαζαροχώρι*)²⁵⁴

Yaylacık köyünün adı değiştirilmemekle birlikte köyün Osmanlı belgelerinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Yaylacıkkürt ya da Yaylacıkkürtler şeklinde kaydedildiği görülmüştür. Eyüp mahkemesi kayıtlarından birinde Yaylacık köyünün bir diğer adının Paşayığitler olduğu söylenmektedir.²⁵⁵

Geçmişte Çatalca sınırları içinde bulunan Şeyhköy, Ayvatlı, Babaküstü, Karamurat, Saraçköy ve Kurtköy gibi yerleşim yerleri günümüze ulaşamamıştır.

2.6.16. Çekmeköy İlçesi Yeradları

Çekmeköy, 2008 yılındaki düzenlemeler sonucu Ümraniye ilçesine bağlı dört belde ve dört köyün birleştirilerek ilçe hâline getirilmesiyle oluşmuştur. Osmanlı döneminde ilçe topraklarının bir kısmının Üsküdar; bir kısmının Yoros kazası dâhilinde olduğu görülmektedir. Ümraniye'nin ilçe yapılmasıyla bugünkü Çekmeköy'ü oluşturan arazi Ümraniye'ye bağlanmıştır. Çekmeköy'ün ilçe yapılmasından birkaç yıl sonra yapılan bir başka düzenlemeyle Sırapınar, Koçulu, Reşadiye ve Hüseyinli'nin köy hüviyeti düşürülüp, mahalle olarak ilçe belediyesine bağlanmıştır.

Liste 2.73 Çekmeköy İlçesine Bağlı Mahalleler

Alemdağ	Aydınlar
Cumhuriyet	Çamlık

²⁵¹ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/668.

²⁵² Great Britain Army Royal Engineers GBARE, 1:25,000 Istanbul, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024) **Ormanlı**.

²⁵³ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/599.

²⁵⁴ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/490.

²⁵⁵ Salih Kahrıman - Coşkun Yılmaz (ed.), **Eyüb Mahkemesi (Havâss-ı Refia) - 37 numaralı sicil** (H. 1047/M. 1637 - 1638) (İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi, 2011), 174.

Çatalmeşe	Ekşioğlu
Güngören	Hamidiye
Hüseyinli	Kirazlıdere
Koçullu	Mehmetakif
Merkez	Mimarsinan
Nişantepe	Ömerli
Reşadiye	Sırapınar
Soğukpınar	Sultançiftliği
Taşdelen	

Liste 2.74 Çekmeköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Çınarköy (29.2043543 41.0199278)	Eğriçınar (29.322604 41.1024944)
Gölderesi (29.3337613 41.0944158)	Köyiçi (29.1748251 41.0345049)
Küçükkoru (29.1807814 41.0402998)	Serindere (29.1723543 41.030316)
Seymenler (29.2169702 41.024489)	Şahinbey (29.1937984 41.0225561)
Yeşiltepe (29.1827223 41.040745)	

Liste 2.75 Çekmeköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Ayvalı Köyü (41.0886, 29.3048)	Baltacı (41.02808, 29.22251)
Camcı Çiftliği (41.05865, 29.28113)	Gölderesi (41.09374, 29.33446)
Hacıkosti Çiftliği (41.05399, 29.30130)	İnci Çiftliği ²⁵⁶ (41.06921, 29.28770)
Keçeoğlu Çiftliği (41.04626, 29.24504)	Kızılağaç Çiftliği (41.03535, 29.21699)
Meriçmahallesi (29.3432349 41.079485)	Muratlı (41.05750, 29.35410)
Pandelikâhya Çiftliği (41.03672, 29.28042)	Refikbey Çiftliği (29.3128017 41.099874)
Samancıyan Çiftliği (41.02526, 29.22002)	

Tarihî kaynaklarda Çekme Köyü ya da Çekme Karyesi olarak anılan yerleşme, uzun yıllar köy niteliğinde kalmış; bu durum 1980'lere değin sürmüştür. Bu dönemde Çekmeköy ve çevresindeki diğer köyler yoğun bir göç almış, artan

²⁵⁶ İnci Çiftliği adı kaybolmuştur ancak bulunduğu bölge HGM haritalarında Ecinnitollukları adıyla kayıtlıdır. Ecinni kelimesinin zamanla İnci'ye dönüşmesi ya da değiştirilmiş olması olasıdır.

nüfusu nedeniyle Çekmeköy, Taşdelen, Ömerli ve Alemdağ köyleri belde belediyesi hâline getirilmiştir.

Çekmeköy beldesi, Merkez, Hamidiye, Mehmetakif, Mimarsinan ve Çamlık mahallelerinden; Taşdelen beldesi, Çamlık, Sultançiftliği, Aydınlar, Cumhuriyet, Kirazlıdere, Soğukpınar ve Güngören mahallelerinden oluşuyordu. Belde belediyesi lağvedildiğinde, Çekmeköy Çamlık mahallesiyle eşadlı olmasından dolayı Taşdelen Çamlık mahallesinin adı Taşdelen mahallesi olarak değiştirilmiştir. Taşdelen adı İstanbul'un ünlü su kaynağından ve çevresindeki mesire yerinden gelmektedir. Osmanlı dönemi haritalarında bugünkü Taşdelen bölgesinde Baltacı namıdiğer Halimpaşa Çiftliği, Kızılağaç Çiftliği, Samancıyan Çiftliği,²⁵⁷ Sultan Çiftliği gibi yerler kaydedilmiştir. Sultançiftliği mahallesinin adı bu çiftliklerden birinden gelmiş; diğer çiftliklerin adlarıysa unutulmuştur.

Alemdağ beldesinin mahalleri Merkez, Nişantepe, Ekşioğlu ve Çatalmeşe'dir. Alemdağ köyünün adı Osmanlı döneminde Ermeniköy'dür. Nişantepe ve Çatalmeşe eski haritalarda dahi mevki adı olarak mevcuttur. Yerleşim yerleri büyüdükçe bu mevki adları mahalle adına dönüşmüştür.

İlçeyi oluşturan dördüncü belde olan Ömerli'nin ise Merkez mahallesi adında tek bir mahallesi bulunmaktaydı. Osmanlı dönemi haritalarında Ömerli köyünün adı Emirli biçiminde de kaydedilmiştir. Günümüzde Arnavutköy ilçesinde bulunan Ömerli köyüyle eşadlılığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Koçulu mahallesinin adı çeşitli haritalarda Koçullu, Koçoğlan ya da Koçoğlu olarak da görülmüştür. Sırapınar'ın Sırabunar imlâsıyla kaydı, sık rastlanan olağan bir durumdur. Fakat köyün Sinanpınar adıyla da kaydına rastlanmıştır. Reşadiye mahallesinin eski adı Lazköy'dür²⁵⁸. Bir kaynakta köyün bir dönem Hamidiye adıyla da anıldığı görülmektedir.

Ömerli Barajı'nın suları altında kalan Ayvalı köyü ve günümüzde Ömerli sınırları içinde kalan Muratlı köyünün adları unutulmuştur. Hızla büyümekte olan ilçenin yerleşim alanlarında mahalle adlarının yanısıra Şahinbey, Yeşiltepe, Serindere, Seymenler gibi semt adlarının da oluştuğu görülmüştür.

²⁵⁷ Murat Şentürk - Şefik Memiş (ed.), **Çekmeköy Sempozyumu: Şehir, Tarih, Toplum, Gelecek: Tebliğler Kitabı** (Çekmeköy Sempozyumu, Çekmeköy, İstanbul: Çekmeköy Belediyesi, 2017), 150.

²⁵⁸ Franzisco-Josephinische Landesaufnahme FJL, **Konstantinopel 47-41**, 1:200.000, Generalkarte von Mitteleuropa (Franzisco-Josephinischen Landesaufnahme, 1887).

2.6.17. Esenler İlçesi Yeradları

Esenler'in çekirdeğini tarihî Litros (Yun. *Λιτρός, Λίτρες, Λίτραι* “Litros, Litres, Litre”)²⁵⁹ köyü oluşturur. Osmanlı döneminde Haslar kazasına; Cumhuriyet döneminde Bakırköy’e bağlı olarak yönetilen köyün adı Esenler olarak Türkçeleştirilmiştir. 70’li yıllardan itibaren hızlı bir nüfus artışına uğrayan ve Bakırköy’e bağlı bir belde belediyesi hâline getirilen Esenler, bugün sahip olduğu mahallelerle, 1992 yılında Güngören ilçe yapılırken Güngören’e bağlanarak Bakırköy’den ayrılmıştır. Nitekim bu düzenleme uzun soluklu olmamış; Esenler bir yıl sonra 16 mahalle hâlinde Güngören’den ayrılarak müstakil ilçe yapılmıştır.²⁶⁰

İlçenin sınırları birkaç kez değişmiştir. 2008 yılı düzenlemelerinde Esenler sınırları içinde kalan Başakşehir, Küçükçekmece ilçesindeki birkaç mahalleyle birleştirilerek ayrı ilçe yapılmış; Habipler mahallesiye yeni oluşturulan Sultangazi ilçesine bağlanmıştır.

Liste 2.76 Esenler İlçesine Bağlı Mahalleler

15 Temmuz	Birlik
Çiftehavuzlar	Davutpaşa
Fatih	Fevziçakmak
Havaalanı	Kâzımkarabekir
Kemer	Menderes
Mimarsinan	Namıkkemal
Nenehatun	Oruçreis
Tuna	Turgutreis
Yavuzselim	

Liste 2.77 Esenler İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Atışalanı (41.0617336 28.8680407)	Ayazma (41.0328918 28.8810699)

²⁵⁹ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/495.

²⁶⁰ Cemalettin Şahin, “İstanbul’un İlçeleri”, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Çamlık (41.0726896 28.8690612)	Çiftebakkallar (41.0414832 28.8809031)
Çiftedutlar (41.0495241 28.8762963)	Dört Yol (28.8815957 41.0383993)
Ferhatpaşa (41.0355582 28.8904374)	Giyimkent (41.0709279 28.8717711)
Hakyemez (41.0440821 28.8796998)	Karabayır (41.0484349 28.8657417)
Kurudere (41.054827 28.862959)	Metris (41.0793209 28.8704658)
Sondurak (28.8785487 41.0450995)	Tekstilkent (41.0666571 28.8648617)
Topkule (41.075445 28.8459478)	Uzunçayır (41.1032421 28.8465815)
Üçyüzlü (41.0385688 28.8725544)	

Liste 2.78 Esenler İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradlar

Almanköprüsü (41.0928934 28.8302737)	Avasköy (41.0512272 28.8833555)
Ferhatpaşa Çiftliği (41.0355582 28.8904374)	Kadıyakuplu (41.0831249 28.830617)
Karaahmetli (41.1174383 28.830546)	Müderrisköy (41.0793209 28.8704658)
Uzuncaova (41.090563 28.8577522)	Yenihan (41.1134109 28.8438885)

Esenler sınırları içinde geçmişte iki köy ve birkaç tarihî çiftlik bulunmaktadır. Esenler'in tarihî merkezi olan Litros köyünün yanı sıra bugün Atışalanı olarak bilinen semtin yerinde Avasköy (Yun. *Αβάσσον, Αβασσά, Αβασού, Αβάς-Κιοϊ* veya *Καβάς-Κιοϊ* "Avasson, Avassa, Avasu, Avaskoy, Kavaskoy) yerleşmesi vardı.²⁶¹ Kaynaklarda Kavasköy olarak da kaydedilen bu tarihî köyün adı Cumhuriyet döneminde Atışalanı olarak değiştirilmiştir. Ancak Atışalanı adı bugün herhangi bir mahallenin resmî adı değildir. Atışalanı günümüzde Kemer, Birlik 15 Temmuz ve Havaalanı mahallelerini kapsayan bir semt adıdır.

Bunlar dışında ilçenin güneydeki mahallelerinden olan Davutpaşa ve Çiftehavuzlar da adı tarihî haritalarda geçen yerlerdendir. Davutpaşa mahallesi adını tarihî Davutpaşa Kışlası'ndan; Çiftehavuzlar ise İstanbul'a içme suyu sağlayan su ağının havuzlarından alır. İlçenin bunlar dışındaki mahallerinin adlarının herhangi bir tarihî altyapısı yoktur.

Oruçreis mahallesi, nüfusu artan Turgutreis mahallesinin bölünmesiyle ortaya çıkmıştır. 15 Temmuz ise, imara açılan askerî arazide toplukonut projeleri inşa

²⁶¹ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/235.

edilmesinin ardından ortaya çıkan yerleşim bölgesinde kurulan yeni mahallenin adıdır.

Tuna mahallesinin eski adı Karabayır'dır. Yüksek suç oranı ve düzensiz kentleşme nedeniyle kötü bir üne sahip olduğu ve Esenler algısında olumsuzluk yarattığı düşünülen semtin adı değiştirilerek bir tür soylulaştırmaya denemesi yapılmıştır.²⁶²

Esenler arazisi içinde günümüze ulaşamamış birkaç köy yerleşmesi bulunmaktadır. Günümüzde Metris olarak bilinen semtte geçmişte Müderris köyü yer almaktadır.²⁶³ Metris ya da Medris, Müderris sözcüğünün Arap harfleriyle yazılışının bir diğer okuyuş biçimidir.

Günümüze hiçbir kalıntısı ulaşamayan Karaahmetli köyü, haritalarda Karamatlı, Keremetli, Kiremitli olarak da geçer. Günümüzde Kartaltepe Kışlası olarak anılan askerî alanın sınırları içinde kalmaktadır.

Eski haritalarda görülen fakat günümüze ulaşamayan bir başka köy de Kadiyakuplu ya da Kadiyapılı olarak anılan yerleşmedir. Burası da askerî bölge içinde kalmış fakat günümüze herhangi bir kalıntısı ulaşamamıştır.

Yenihan, Uzuncaova, Almanköprüsü gibi mevki adları eski haritalarda adına rastlanan ancak günümüzde askerî bölge sınırları içinde kalan yerlerdendir. Ferhatpaşa Çiftliği, günümüzde hâlen var olan tarihî bir çiftliktir. Üçyüzlü, Çiftebakkallar, Çiftedutlar, Hakyemez, Dört Yol, Sondurak gibi yerler Esenler'de oluşmuş semt ve mevki adlarıdır.

2.6.18.Esenyurt İlçesi Yeradları

Esenyurt ilçesi 2008 yılındaki düzenlemelerle Büyükçekmece ilçesine bağlı Esenyurt ve Kiraç beldelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Günümüzde Beylikdüzü ilçesine bağlı olan Yakuplu beldesinden; Büyükçekmece'ye bağlı Bahçeşehir beldesinden ve Avcılar ilçesinden eklenen mahallelerle ilçenin bugünkü

²⁶² “Eski Karabayır Şimdi Eğitim Vadisi”, **Esenler Belediyesi** (Çevrimiçi Erişim 29 Haziran 2024).

²⁶³ Fatih Dalgıç, “Köprülü Su Yolu”, **Z Dergisi Su ve Şifâ**/Güz 2017/2 (2017).

sınırlarında Esenyurt ilçesi kurulmuştur. Günümüzde 43 mahallesi bulunan ilçe, nüfus olarak İstanbul ilinin en kalabalık ilçesi konumundadır.²⁶⁴

Liste 2.79 Esenyurt İlçesine Bağlı Mahalleler

Akçaburgaz (41.0472955 28.6351896)	Akevler (41.0199045 28.6757176)
Akşemsettin (41.0171057 28.6978122)	Ardıçlı (41.0483978 28.6803062)
Âşıkveysel (41.0614643 28.6721162)	Atatürk (41.0311261 28.6405917)
Bağlarçeşme (41.033978 28.6757532)	Balıkyolu (41.0372951 28.6885916)
Barbaroshayrettipaşa (41.0183875 28.6410388)	Battalgazi (41.0396307 28.6519629)
Cumhuriyet (41.0164448 28.6455583)	Çınar (41.0395729 28.6691272)
Esenkent (41.0589859 28.6785455)	Fatih (41.0334799 28.6792932)
Gökevler (41.0249668 28.634722)	Güzelyurt (41.0086421 28.6685064)
Hürriyet (41.0341956 28.6453382)	İncirtepe (41.0186837 28.6937597)
İnönü (41.0295422 28.6877712)	İstiklal (41.0437331 28.6439615)
Koza (41.0596365 28.6673177)	Mehmet Akif Ersoy (41.0165365 28.6671149)
Mehterçeşme (41.0185764 28.6645001)	Mevlânâ (41.012452 28.6567019)
Namıkkemal (41.0078844 28.6819047)	Necip Fazıl Kısakürek (41.0330147 28.6484417)
Orhangazi (41.0834049 28.6427827)	Osmangazi (41.049516 28.6313479)
Örnek (41.0466869 28.6673415)	Pınar (41.0343555 28.6658705)
Pirireis (41.0212572 28.6513421)	Saadetdere (41.0049899 28.6940026)
Selahattin Eyyübi (41.0421583 28.6604877)	Sultaniye (41.0352824 28.6844245)
Süleymaniye (41.0433144 28.6812476)	Şehitler (41.0338833 28.6545806)
Talatpaşa (41.023836 28.6710656)	Turgut Özal (41.0032106 28.6972004)
Üçevler (41.026758 28.6772818)	Yenikent (41.0411914 28.6811294)
Yeşilkent (41.0265967 28.6601142)	Yunusemre (41.0239895 28.6960447)
Zafer (41.0135789 28.6866927)	

Liste 2.80 Esenyurt İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Ardıçlıevler (41.0521895 28.6706284)	Atlımeydanı (41.0318919 28.6842151)

²⁶⁴ Fatih Ayhan, “Esenyurt İlçesinde Nüfusun Gelişimi ve Bu Gelişimde Rol Oynayan Etmenler”, **Kent Akademisi** 12/1 (03 Mart 2019), 75.

Eşkinöz (41.0377188 28.6784211) Kıraç (41.0361225 28.6454143)
Sonevler (41.0136347 28.6941262) Uzunyayla (41.0105552 28.6886606)
Yılmazkent (41.0175043 28.6606329)

Liste 2.81 Esenyurt İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Beylikdüzü (41.0215348 28.6410882) Büyükayazma (41.0415239 28.6499527)
Muhacir Mahallesi (41.0428569 28.6482842) Ömerpaşa Çiftliği (41.0152269 28.684429)
Taşağıl Çiftliği (41.06888 28.63856)

Esenyurt'un merkezini teşkil eden yerleşme, 1960'lı yıllara değin Eşkinöz (Yun. *Ξένος* "Ksenos", Tür. *Yabancı*) olarak adlandırılmıştır. Bazı Türkçe haritalarda bu ad Eskiüz biçiminde de kaydedilmiştir. Yabancı kökenli yeradlarının Türkçeleştirilmesi furyasında köyün adı Esenyurt olarak değiştirilmiştir.

Bölgenin bir diğer tarihî yerleşmesi Kıraç'tır. Eski adı Kalyos (Yun. *Καλλίω* veya *Καλίό* "Kallio/Kalio) olan Kıraç, belde belediyeleri lağvedildiğinde sahip olduğu tüm mahallelerle birlikte Esenyurt ilçesine bağlanmıştır. Günümüzde Kıraç hiçbir idarî birimin resmî adı değildir.²⁶⁵

Bu iki köy dışında Esenyurt ilçesinde geçmişî oldukça eskiye dayanan birkaç çiftlik ve mevki de bulunmaktadır. Taşağıl ve Ömerpaşa çiftliklerinin adları günümüze ulaşamamıştır. Akçaburgaz çiftliği konum olarak Büyükçekmece ilçesi sınırları içine denk düşmesine karşın, adını verdiği mevki ve mahalle Esenyurt ilçesi sınırları içindedir.

Haramidere ve Saadetdere mahalleleri adlarını içlerinden geçen akarsulardan almıştır. İlçenin diğer mahalleleri büyük oranda adlarını tarihî kişiliklerden ve ulusal değerlerden almıştır. Beylikdüzü ilçesine adını veren tarihî Beylik Düzü, aslen Esenyurt ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır. Mahalle bölümlenmeleri ve ilçe sınır düzenlemeleri yapılırken tarihî ve topoğrafik etmenler gözardı edildiğinden bir ilçenin adına kaynaklık eden bölge, bir başka ilçenin sınırları içinde bırakılmıştır. Günümüzde hâlen Esenyurt'un D100 karayolunun kuzeyinde kalan mahalleleri Beylikdüzü olarak lanse edilmektedir.

²⁶⁵ Ali İhsan Öztürk, *Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri* (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 202.

2.6.19. Eyüpsultan İlçesi Yeradları

Eyüpsultan ilçesi, İstanbul'un tarihî ve kültürel bakımdan en önemli ilçelerindendir. İstanbul'un tarihî merkezinin hemen dışında, Haliç kıyısında bulunan Eyüpsultan, idarî açıdan oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. İlçe, İstanbul'un kuzeyine, Karadeniz kıyılarına değin uzanır.

İlçede yerleşim E80 otoyolunun güney kesiminde yoğunlaşır. Buradan itibaren yerleşim kesintiye uğrar. Biraz kuzeyde Kemerburgaz ve Göktürk yerleşmeleri bir başka kentsel bölge oluşturur. Geçmişte iki ayrı köy olan bu iki yerleşme, büyüyüp genişleyerek günümüzde birbirine bitişmiş durumdadır. Bunlar dışında Karadeniz kıyılarına yaklaştıkça birkaç köy yerleşmesi daha bulunur. Tüm köy ve belde belediyelerinin lağvedildiği düzenlemeyle buralar mahalle olarak ilçeye bağlanmıştır.

Eyüpsultan ilçesi tarihte Haslar ya da Havass-ı Refia kazası olarak anılan idarî birimin merkeziydi. İstanbul'un sur dışında bulunan tüm kırsal yerleşmeleri merkezi Eyüp kasabası olan Haslar kadılığına bağlıydı. Cumhuriyet döneminde Fatih ilçesine bağlı bir nahiye olarak düzenlenen Eyüp, 1936 yılında Fatih'ten ayrılarak ayrı bir ilçe hâline getirilmiştir. İlçenin tarihî merkezinin çevresinden başlayarak çepere doğru başlayan genişleme, Eyüp'ten yeni ilçelerin doğmasıyla sonuçlanmıştır. Öncelikle 1963'te Gaziosmanpaşa ilçesi kurulmuş; bunu 1990'da Bayrampaşa ilçesinin kurulması izlemiştir. Daha sonra Gaziosmanpaşa ilçesinden de Arnavutköy ve Sultangazi ilçeleri doğmuştur.

Günümüzde Eyüpsultan ilçesini oluşturan arazide İstanbul'un iaşesinde önemli rol oynayan pek çok köy, çiftlik ve tarım alanı vardı. Bunların bir kısmı şehir alanı içinde kalarak yok olmuş, bir kısmıysa çeşitli semtlere adlarını vererek günümüze dek ulaşmıştır.

Liste 2.82 Eyüpsultan İlçesi Bağlı Mahalleler

5. Levent	Ağaçlı
Akpınar	Akşemsettin
Alibeyköy	Çırçır

Çiftalan	Defterdar
Düğmeciler	Emniyettepe
Esentepe	Göktürk
Güzeltepe	Işıklar
İhsaniye	İslambey
Karadolap	Merkez Mahallesi
Mimarsinan	Mithatpaşa
Nişanca	Odayeri
Pirinççi	Ramicuma
Ramiyeni	Sakarya
Silahtarağa	Topçular
Yeşilpınar	

Liste 2.83 Eyüpsultan İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Aşağıagaçlı (41.2646465 28.8748214)	Bahariye (41.0564661 28.9392626)
Binevler (41.0878937 28.9215131)	Bülbülderesi (41.0517321 28.9297963)
Çobançeşme (41.0833381 28.9521786)	Demirkapı (41.0368759 28.9234178)
Dökmeciler (41.0472418 28.9271614)	Feshane (41.0423041 28.9377759)
Filköprüsü (41.0689144 28.9436102)	Gümüşsuyu (41.0563666 28.9321167)
Güzelyayla (41.0823293 28.9443483)	Hasdal (41.1020931 28.9571492)
İdrisköşkü (41.0548743 28.9331313)	Kemberburgaz (41.1621357 28.9239352)
Kömürcüpınar (41.2448464 28.8649313)	Oluklubayır (41.048152 28.9268927)
Otakçılar (41.0364598 28.9359045)	Piyerloti (41.0542374 28.9337625)
Savaklar (41.0357369 28.9381991)	Saya (41.0756442 28.917277)
Silahtarağa (41.0621295 28.9405234)	Sofular (41.0445066 28.9313232)
Tokmaktepe (41.0389278 28.9388233)	Üçşehitler (41.0520484 28.9259091)
Yukarıagaçlı (41.257752 28.8567394)	Zalmahmutpaşa (41.0446952 28.9357264)

Liste 2.84 Eyüpsultan İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Abdülvedud (41.0429935 28.9377101)	Akarçeşme (41.0431679 28.9360024)
Aktürbe (41.0393173 28.934163)	Aşağıkumlu Mevkii (41.20989, 28.92605)

Aşçıbaşı (41.039651 28.9339936)	Ayvalı Mandıra (41.17667, 28.82990)
Ayvat Köyü (41.2086464 28.9342035)	Azizpaşa Mesiresi (41.1494883 28.9534418)
Babahaydar (41.0432473 28.9329809)	Bayramoğlu (41.0883918 28.9533879)
Beylik (Yuvan) Koru (41.22822, 28.89922)	Burunsuz (41.1474414 28.927881)
Burunsuz Merası (41.1476, 28.92818)	Camiikebir (41.0478567 28.9337593)
Çiniliçeşme (41.0399839 28.9321878)	Çömlekçiler (41.0419498 28.9368885)
Davutağa (41.0391482 28.9319398)	Davutpaşa Bahçeleri (41.1737383, 28.9084100)
Davutpaşa Merası (41.17958, 28.92388)	Ergene Çiftliği (41.25984, 28.92912)
Ermeni Mahallesi 1 (41.043056 28.9309505)	Ermeni Mahallesi 2 (41.0500411 28.9276731)
Eskiburunsuz Mevkii (41.142, 28.95768)	Eskiyeni (41.0474396 28.9306664)
Evlicebaba (41.0527734 28.9295911)	Fakiroğulları Mandırası (41.1545264, 28.9139711)
Fenerlibahçe (41.1629789, 28.9223968)	Fethiçelebi (41.0371876 28.9342645)
Hacışevkibey (41.0437892 28.9263563)	Havuzbaşı (41.0550188 28.9172453)
Hoşdere (41.1834999 28.8881884)	Kasımçavuş (41.0503421 28.9297643)
Kızılmescit (41.0468244 28.936299)	Kiremitli Mandıra (41.1563342, 28.8875047)
Köpekyaylâsı (41.0789169, 28.9440071)	Köprübaşı (41.1833181 28.8744449)
Körhacı Bahçesi (41.1486829, 28.9106014)	Kurtkemer (41.1976016 28.9201219)
Kurudere Mandırası (41.1547436, 28.9191336)	Kurukavak (41.0458887 28.9319078)
Kuyucubakkal (41.0494542 28.9280295)	Mısırtarlası (41.0324347 28.9337545)
Münzevi (41.0385296 28.9287949)	Nayimefendi Çiftliği (41.0429631, 28.9224065)
Nazperv (41.0397217 28.9327053)	Otakçıbaşı (41.0346036 28.9332507)
Papaz Çayırı (41.16696, 28.94868)	Sakızağacı (41.0363915 28.9277635)
Servimahallesi (41.0432896 28.9297682)	Şahsultan (41.0445589 28.9363586)
Şifahavuzu (41.0447965, 28.9239464)	Şifahavuzu (41.0450286 28.9241693)
Şifahavuzu (41.0450286 28.9241693)	Takkeci (41.0412397 28.9347007)
Talimhane (41.0456448 28.9165328)	Taşlıburun (41.0589512, 28.9434542)
Tokmaktepe (41.0389278 28.9388233)	Veyselkarani (41.0800833 28.9289812)
Vezirtekke (41.044768 28.9291887)	Yenikeçe (Halepli) (41.12726, 28.9564)
Yeşilağaçlı (41.2483728 28.8166734)	Yukarıkumlu Mevkii (41.21432, 28.93559)
Zeynephatun (41.0554314 28.9326898)	Künkutarla Mh. (28.8317117 41.1550627)

Surdışı'nda, İstanbul'a en yakın yerleşme olan Eyüp, Bizans döneminde Kozmıdiyon (Yun. *Κοσμίδιον*) adıyla anılıyordu. Osmanlıların hâkimiyetiyle birlikte İslam tarihinin önemli figürlerinden olan Ebu Eyyüb el-Ensari'nin mezarının burada olduğu ilişkin bir kanaate varılmış; bu nedenle Eyüp yıllarca dünya Hıristiyanlığının merkezlerinden biri olmuş İstanbul şehrinin bir İslam şehri kimliğine bürünmesi yolunda çok önemli bir nokta olmuştur. Eyüp hâlen İstanbul'da İslâmî kültürün ve folklorun en yoğun yaşandığı semtlerdendir. Eyüp semti, yüzyıllarca halka arasında Ebu Eyyüb el-Ensari'nin kişiliğine ve kabrine bir saygı ifadesi olarak Eyüpsultan biçiminde adlandırılmıştır. Bu ad 2017 yılında resmîyet kazanmış; 7039 sayılı yasayla Eyüp ilçesinin adı Eyüpsultan olarak değiştirilmiştir.

Eyüpsultan'ın merkezinde bulunan onlarca mescit ve caminin yakın çevresindeki yerleşmeler aynı zamanda geçmişte ayrı bir mahalle teşkil ediyordu. Bu mahalleler, çeşitli dönemlerde birleştirilerek ya da lağvedilerek sayıları azaltılmıştır. Bugün Eyüpsultan'ın çekirdeğini teşkil eden Merkez mahallesi, geçmişte birden fazla mahalleyi kapsıyordu. Bunlar arasında günümüze ulaşamayan Camiikebir, Kurukavak, Eskiye (namıdiğer Kasımçavuş), Kızılmescit, Bülbülderesi (namıdiğer Ulucababa ya da Evlicebaba), İdrisköşkü, Gümüşsuyu, Zeynephatun gibi mahalleler sayılabilir.

Eyüpsultan'ın önemli mahallelerinden biri de Nişanca'dır. Eşadlı iki mahalle de İstanbul'da Fatih ve Kumkapı'da bulunmaktadır. Birbirlerinden ayırt edilebilmeleri için biri Eyüp Nişancası, biri Fatih Nişancası, diğeriye Kumkapı Nişancası olarak anılır. Eyüp Nişancası'nda Aşçıbaşı, Davutağa, Münzevi (namıdiğer Süleymansubaşı), Sakızağacı, Nazperver (namıdiğer Dere ya da Dedemahallesi), Çiniliçeşme, Takkeci, Sofular, Babahaydar, Zalmahmutpaşa, Şahsultan, Selâhimehmetbey (namıdiğer Sürahi) gibi mahalleler bulunur ve bunların hiçbirisi günümüze ulaşamamıştır.

Eyüpsultan'ın merkezindeki bir diğeri mahalle olan Defterdar'da da geçmişte Savaklar, Cebecibaşı, Otakçıbaşı (günümüzde Otakçılar), Hacıhüsrev, Fethiçelebi, Çömlekçiler gibi mahalleler bulunuyordu. Otakçılar dışında diğeri mahallelerin hiçbirisi günümüze ulaşamamıştır.

Eyüpsultan'ın tarihî mahallelerinden biri de Düğmeciler'dir. Eski harita ve belgelerde sözcüğün arkaik imlâsıyla Dökmeciler biçiminde de kaydedilmiştir.

Düğmeciler sınırları içinde de günümüze ulaşmayan bazı mahalleler bulunmaktadır. Bunlardan saptayabildiklerimiz arasında Vezirtekke, Hacışevkibey, Cedidalipaşa (Alipaşa-i Cedid), Şifahavuzu, Ahmetdede²⁶⁶ sayılabilir.

İstanbul'a en yakın askerî kışlalardan birine adını veren Rami köyü eski kaynaklarda Ramis ya da Ramiz köyü olarak da anılmıştır. Balkan göçmenlerinin de yerleştirilmesiyle hızla büyüyen Rami köyü daha sonraları Rami-Yenimahalle ve Rami Cumamahallesi şeklinde iki mahalleye ayrılmıştır. Bu mahalleler hâlen aynı adlarla varlıklarını sürdürmektedir. Bölgeye yerleştirilenlerin Bosna göçmenleri olması nedeniyle bir dönem haritalarda Bosnaköy ya da Hamidiye adıyla da kaydedilmişse de bu adlar benimsenmemiş ve Rami adı günümüze değin ulaşmıştır. Rami'deki Bosna Bulvarı ile Boşnak Hıdırbey ve Boşnak Hüseyin sokakları bu döneme tanıklık eden dromonimlerdendir.

Eski haritalarda köy ibaresiyle kaydedilen diğer yerler Topçular ve Bahariye'dir. Topçular günümüzde Edirnekapı Şehitliği'ne evsahipliği yapmasıyla bilinir. Günümüzde ilçenin en az nüfuslu mahallelerindendir. Bahariye köyü geçmişte çok bilinen bir İstanbul mesiresi olmasına karşın günümüzde adı neredeyse tümüyle unutulmuştur. Kadıköy'deki Bahariye'yle karıştırılmaması için buraya Eyüp Bahariyesi de denmiştir. Bahariye adı günümüzde az sayıda bölge sakini ve eski İstanbullu tarafından bilinir. Haliç'teki Bahariye Adacıkları da adlarını bu eski köyden alır.

Eyüpsultan'ın en bilinen semtlerinden biri olan Alibeyköy, aynı zamanda İstanbul'un eski köylerindendir. Resmî belgelerde Alibey Karyesi hatta Alibeyköy Karyesi biçiminde de anılan Alibeyköy günümüzde tümüyle şehirleşmiş; pek çok yeni semtin ve mahallenin doğduğu bir yerleşim bölgesi olmuştur. Alibeyköy'de Filköprüsü, Esentepe, Şenbağ, Çobançeşme, Kırıyokuşu, Güzelyayla gibi semt adları saptanmıştır.

Günümüzde mahalle statüsüyle Eyüpsultan'a bağlı olan köy yerleşmeleri Pirinççi, Işıklar, Çiftalan, Odayeri, Akpınar İhsaniye ve Ağaçlı'dır. Eski kaynak ve haritalarda İhsaniye köyü Kısrakalan; Işıklar köyü Kısırmandıra olarak anılır. Türkçe

²⁶⁶ Bu mahalle çeşitli dönemlerde değişik adlarla anılmış ya da kaynaklarda karıştırılmış olabilir. Bu mahallenin adları arasında Bıçakçıferhat, Ferhatbaba, Ferhatdede, Ferahbaba, Ferahdede ve Musaçavuş görülmüştür.

olan bu adlar da çeşitli dönemlerde uygun görülmeyle değiştirilmiştir. Ağaçlı köyünün günümüzde Yukarıağaçlı ve Aşağıağaçlı olmak üzere iki köyaltı mahallesi vardır. Yukarıağaçlı mahallesi geçmişte Kömürcüpınar adıyla ayrı bir köy olarak değerlendirilmekteydi.

Geçmişte Ayvat Bendi yakınlarında yer alan Ayvat ya da Ayvad köyü Belgrat Ormanı'ndaki su kaynaklarının kirlenmesinin önüne geçmek için istimlak edilerek köy halkı başka yerlere yerleştirilmiş; metruk köyün zamanla yeniden iskân edilmemesi için tüm yapılar ortadan kaldırılmıştır, bu nedenle günümüzde köyden herhangi bir kalıntı mevcut değildir.

Günümüzde kentsel bir görünümde olmasına karşın Göktürk ve Kemberburgaz geçmişte Eyüp'ün köy yerleşmelerinden olmuştur. Göktürk'ün çekirdeğini tarihî Petnahor köyü oluşturmaktaydı. Bu ad Rumca Petinahori (Yun. *Πετεινοχώρι*) adının Türkçeleştirilmiş hâlidir. Köyden geçen Göksu deresinden esinle köyün adı 1958 yılında Göktürk olarak değiştirilmiştir. 2008'e değin belde belediyesi hüviyetinde olan Göktürk'ün tek mahallesi olan Merkez mahallesinin adı Göktürk'e çevrilerek Eyüp ilçe belediyesine bağlanmıştır.²⁶⁷

Kemberburgaz köyü bu Türkçe adıyla da bilinmekle birlikte çoğu harita ve yazılı belgede Pirgos (Yun. *Πύργος*) adıyla da anılmıştır. Kemberburgaz'ın belde olarak yönetildiği dönemde Mithatpaşa ve Mimarsinan adlarında iki ayrı mahallesi bulunmaktaydı. Beldeler lağvedildiğinde bu mahalleler aynı adla ilçeye bağlanmış; Kemberburgaz adı resmîyette kullanımdan kalkmıştır.²⁶⁸

Geçmişte Türk-İslam kültürünün en yoğun yaşandığı yerlerden olan Eyüp, bu yönüyle Batılı seyyahların ve oryantalist eserler veren sanatçıların uğrak noktalarından olmuştur. Eskiden İdrisköşkü olarak bilinen Haliç sırtlarındaki semt, Fransız yazar Pierre Loti'nin bölgeye gösterdiği yakın ilgi nedeniyle Piyerloti olarak anılmaya başlamıştır. Gittikçe turistik bir değer de kazanan bu adın kullanımı günümüzde çeşitli muhafazakâr çevrelerce eleştirilmektedir.

Geçmişte Saya Meraları olarak bilinen geniş alanda günümüzde Eyüpsultan'ın Karadolap ve Yeşilpınar mahalleleriyle Gaziosmanpaşa'nın Küçükköy

²⁶⁷ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 75.

²⁶⁸ Öztürk, a.g.e., 74.

semti bulunmaktadır. İlçede hâlen bu adın bir yadigârı olan Sayayolu, Sayaocağı, Saya Yokuşu, Saya Camii gibi isimler yaşamaktadır. İlçede Eyüpsultan ilçesi sınırları içinde bulunan ve günümüze ulaşmayan diğer tarımsal ve kırsal yeradları arasında Azizpaşa Mesiresi, Burunsuz Merası, Davutpaşa Bahçeleri, Ergene Çiftliği, Köpek Yaylâsı, Papaz Çayırı gibi yerler bulunur.

Belirgin bir Türk-İslam nüfusuyla özdeşleşen Eyüp'te geçmişte iki Ermeni mahallesi de bulunmaktaydı.²⁶⁹ Günümüzde biri Nişanca; ikisi İslambey mahallesinde bulunan üç Ermeni kilisesi bu mahallelerin yadigârıdır. Nişanca'daki Surp Yeğya Kilisesi'nin mahallesi çeşitli zamanlarda Babahaydar, Serviler ya da Yukarımahalle olarak anılırken; Meryemana ve Surp Asdvadzadzin kiliselerinin mahallesi Çeşmeliodalar ya da Aşağımahalle olarak bilinir.²⁷⁰

2.6.20. Fatih İlçesi Yeradları

Tarihî İstanbul şehri, üç yanı denizle çevrili, çepeçevre surlarla kuşatılmış bir yarımada üzerinde konumlanmıştır. Kentin fizikî sınırlarını teşkil eden bu surlar günümüzde de büyük ölçüde mevcuttur. Yüzyıllar boyunca İstanbul adıyla, surlarla tahdit edilmiş bu eski yerleşme kastedilmiş, surların dışında kalan yerler İstanbul'dan ayrı değerlendirilmiş ve yönetilmiştir. Oysa son yüz elli yılda yapılan idarî düzenlemelerle İstanbul adıyla kastedilen kentsel bölgenin sınırları köklü bir değişim geçirmiştir. Bu adın, şehri çevreleyen Beyoğlu, Eyüp, Üsküdar ve buralara bağlı tüm alt birimleri kapsayacak biçimde kullanılmasıyla başlamasıyla, İstanbul'un özünü oluşturan Suriçi yerleşmesi, bir büyükşehir olarak İstanbul'un yalnızca küçük bir kısmı olarak görülmeye başlamıştır.

Osmanlı döneminde İstanbul Şehremaneti idaresinin kurulmasıyla temelleri atılan bu anlayış, Cumhuriyet devrinde İstanbul'un tarihî merkezinin Fatih ve Eminönü adlarıyla iki ilçeye ayrılması ve İstanbul adının, tarihî merkezle birlikte bunun çevresinde şekillenen tüm yerleşmeleri kapsayacak bir çatı isim olarak benimsenmesiyle sonuçlanmıştır.

²⁶⁹ M. Tarık Karaosman - Alaattin Dolu, "18. Yüzyıl İstanbul'unda Mahallelilik Bağlamında Müslim-Gayrimüslim İlişkileri", *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 6/1 (15 Haziran 2023), 83-110.

²⁷⁰ Elmon Hançer, Tarihi, *Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu VIII: Tebliğler* (Eyüpsultan Sempozyumu, İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2004), Eyüp Ermeni Kiliseleri/166-167.

2008 yılında yapılan idarî düzenlemelerle İstanbul'un tarihî merkezi bir kez daha değişime uğramış; Eminönü ilçesinin lağvedilip Fatih ilçesine katılmasıyla, Fatih tüm Suriçi'ni yani İstanbul'un tarihî çekirdeğini kapsayan bir yönetsel birim hâline getirilmiştir.²⁷¹ Bu düzenlemeler sırasında, ayrıca Fatih'in yüzlerce yıllık geçmişe sahip mahalleleri lağvedilip komşu mahallelerle birleştirilmiştir. Tepki toplayan bu düzenlemeler sonucu hâlihazırda Fatih ilçesi 57 mahalleden müteşekkildir.

Yüzlerce yıl başkentlik yapan bir şehrin merkezi olan Fatih, bu köklü geçmişin yarattığı çok sayıda yeradını bünyesinde barındırmaktadır. Suriçi'nde çoğunluğu mahalle olmak üzere yüzlerce yeradı saptanmıştır. Çeşitli dönemlerde sayıları değişiklik gösteren bu mahallelerin sayısının 18. Yüzyıl'da 278 olduğu görülmektedir.²⁷² Çeşitli yıllarda yapılan düzenlemelerle bu sayı sürekli düşürülmeye çalışılmıştır. Osman Nuri Ergin'in 1927 tarihli düzenlemesi pek çok bakımdan sakıncalı sonuçlar doğurmuşken, aynı yanlış 2008 yılı düzenlemeleriyle yinelenmiştir.

Fatih'in yeradları mahallelerle sınırlı değildir; şehrin küçük mahallelerini kapsayan çatı adlar olarak pek çok semt adı da mevcuttur. Bununla birlikte şehrin köklü üretim ve ticaret geçmişinden gelen onlarca çarşı ve ticari alan adı da şehrin yeradı varlığında önemli bir yer tutmaktadır.

Fatih'in geçmişte sayısı yüzlerle ifade edilen mahallelerinin her dönemde bir arada var oldukları düşünmek yanlış olur. Öncelikle Osmanlı mahallesinin karakteristiği anlaşılmalıdır. Tarihteki Türk-İslam kültüründe mahalle, bir ibadethanenin çevresindeki bir veya birkaç sokağı kapsayan küçük bir mınıktır. Bu küçük bir mescit veya orta büyüklükte bir Cuma camisi olabileceği gibi; Ayasofya, Fatih, Süleymaniye, Sultanahmet gibi devasa selâtin camileri de olabilir ve bu ibadethanelerin mahallelerinin büyüklüğü de kendi boyutlarıyla orantılıdır. Her mahalle kimi istisnaları görülse de kendi ibadethanesinin adını taşır.

Bu durumda şehrin kenarında küçük bir mescidin çevresinde şekillenen Hacıhamza mahallesinin, şehrin merkezindeki Süleymaniye mahallesi kadar bilinir olmayacağı ve şehir kültüründe aynı ölçüde önem taşımayacağı açıktır. Öte yandan

²⁷¹ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 51.

²⁷² Büşranur Bekman, "Mahalle Çalışmalarına Bir Katkı: 18. Yüzyıl Suriçi Mahallelerinin Tespiti ve Haritalanması (1730-1787)", **Kadim** 0/5 (15 Nisan 2023), 81.

kimi mahalle adları zamanla mescidin adıyla birlikte değişime uğramış, kimi mescidinin adı değişse de aynı kalmış; kimi mescidi yok olduğu için unutulmuş ve bazen de yeni mescitler yapıldıkça yeni adlar doğmuştur. Bu nedenle aşağıdaki listelerde görülen tüm tarihî yeradlarının aynı devirde birlikte var olduğu, herkesçe bilinip etkin bir biçimde kullanıldığı düşünülmemelidir.

Liste 2.85 Fatih İlçesine Bağlı Mahalleler

Aksaray	Akşemsettin
Alemdar	Alikuşçu
Atikali	Ayvansaray
Balabanağa	Balat
Beyazıt	Binbirdirek
Cankurtaran	Cerrahpaşa
Cibali	Demirtaş
Dervişali	Eminsinan
Hacıkadın	Hasekisultan
Hırkaişerif	Hobyar
Hocagıyasettin	Hocapaşa
İskenderpaşa	Kalenderhane
Karagümrük	Kâtipkasım
Kemalpaşa	Kocamustafapaşa
Küçükayasofya	Mercan
Mesihpaşa	Mevlanakapı
Mimarhayrettin	Mimarkemalettin
Mollafenari	Mollagürani
Mollahüsrev	Muhsinehatun
Nişanca	Rüstempaşa
Saraçishak	Sarıdemir
Seyyidömer	Silivrikapı
Sultanahmet	Sururi
Süleymaniye	Sümbülefendi

Şehremini	Şehsuvarbey
Tahtakale	Tayahatun
Topkapı	Yavuzsinan
Yavuzsultanselim	Yedikule
Zeyrek	

Liste 2.86 Fatih İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Acıçeşme (41.027375 28.9387546)	Ahırkapı (41.0036234 28.9814199)
Akbıyık (41.0033593 28.9781365)	Akseki (41.0222869 28.9413279)
Altımermer (41.0078455 28.9312423)	Atikalipaşa (41.0087415 28.9705447)
Ayakapı (41.027807 28.9565872)	Ayasofya (41.0081483 28.9788768)
Bahçekapı (41.0162068 28.9749706)	Belgratkapı (41.0003171 28.9218557)
Cağaloğlu (41.0109595 28.9778218)	Çapa (41.017365 28.9334524)
Çarşamba (41.0243294 28.9466395)	Çatladıkapı (41.0021677 28.9747445)
Çemberlitaş (41.0085492 28.971015)	Çukurbostan (41.0263889 28.9501225)
Davutpaşa (41.0063488 28.9381993)	Divanyolu (41.0081391 28.9749962)
Draman (41.0290584 28.9439018)	Edirnekapı (1.0307891 28.93691 4)
Eminönü (41.0170725 28.9719576)	Esekapı (41.004848 28.9365757)
Fener (41.0289782 28.9521232)	Fındıkzade (41.0124044 28.9400545)
Gedikpaşa (1.0075162 28.96714 4)	Gençosman (40.9996333 28.9313323)
Horhor (41.0127252 28.9505652)	Kadırga (41.004707 28.968752)
Kariye (41.0312254 28.939188)	Kızıtaşı (41.0153261 28.9503269)
Koska (41.0087869 28.9576572)	Kumkapı (41.004227 28.9647831)
Küçükustafapaşa (41.0274465 28.9549413)	Küçükpazar (41.0198014 28.9630083)
Laleli (41.0097276 28.9562885)	Langa (41.0055996 28.9535305)
Mahmutpaşa (41.0121125 28.9700897)	Malta (41.0204156 28.9477489)
Narlıkapı (40.9952746 28.9286026)	Nuruosmaniye (41.0103436 28.9707984)
Odunkapı (41.0191642 28.9656603)	Oğuzhan (41.0148666 28.9405853)
Pazartekke (41.0182796 28.9268919)	Samatya (40.9998173 28.9323457)
Saraçhanebaşı (41.0147578 28.9557852)	Sarayburnu (41.0164998 28.9853402)
Sirkeci (41.014989 28.9759453)	Sultanhamam (41.0149128 28.9710227)

Sulukule (41.0265602 28.932105)	Taşkasap (41.0118718 28.9437509)
Unkapanı (41.0216113 28.9610356)	Vefa (41.0167998 28.9597928)
Vezneciler (41.0118834 28.9599874)	Yenikapı (41.0042315 28.9535748)
Yenikapı (41.0281603 28.9553498)	Yerebatan (41.0084567 28.9779299)
Yeşildirek (41.0139562 28.9714787)	Yusufpaşa (41.0097925 28.9474663)

Liste 2.87 Fatih İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Abdiçelebi (41.0014324 28.9325342)	Abdisubaşı (41.0286987 28.9514195)
Acıhamam (41.0086417 28.9761837)	Acımusluk (41.0137091 28.9731783)
Ağaçayırı (41.0038221 28.9247958)	Ağaçkakan (41.003158 28.925783)
Ağahamamı (41.0015791 28.9349837)	Ahiçelebi (41.0188918 28.9683934)
Ahmediye (41.0135118 28.9463009)	Ahmetkethüda (41.0082656 28.9461233)
Akarca (41.0009328 28.9324743)	Akarçeşme (41.006675 28.9703843)
Akarçeşme 2 (41.0148475 28.949144)	Alacahamam (41.0153641 28.9704567)
Âlembey (41.0095061 28.9528712)	Alifakih (41.0015165 28.9266453)
Alipaşa-i Atik (41.0126817 28.9660855)	Altay (41.0235419 28.9427413)
Altıpoğaça (41.0234555 28.9529525)	Arabacıbeyazıt (41.0205534 28.9280221)
Arapkuyusu (Arapkapı) (40.9977989 28.9317399)	Arpacılar (41.0163946 28.9731035)
Arpaemini (41.0204091 28.9318341)	Asmaaltı (41.0176994 28.969416)
Âşıkpaşa (1.0238286 28.95606 4)	Atikibrahimpaşa (41.014757 28.9677676)
Atlamataşı (41.0206063 28.9607064)	Atpazarı (41.0182512 28.952843)
Avcıbey (41.035502 28.9397762)	Avratpazarı (41.0175313 28.9552579)
Avratpazarı 2 (41.0075199 28.9431252)	Ayazmakapı (41.0203493 28.9639276)
Aydinkethüda (41.0119022 28.9277497)	Aydinoğlutekkesi (41.0123156 28.9783795)
Ayvansaraykapısı (41.0390122 28.9440789)	Baba Hasan Âlemî (41.0135527 28.9513353)
Baklalı (41.0075843 28.9509032)	Bâlâtekkesi (41.0088845 28.9236374)
Balatkapısı (41.0353138 28.946078)	Balatkarabaş (41.0381215 28.9442375)
BalıkhaneKapısı (41.0061613 28.9856052)	Balıkpazarı (41.0180216 28.9710983)
BalıkpazarıKapısı (41.0175179 28.9728141)	Balipaşa (41.0162561 28.9463972)

Balkapanı (41.0170163 28.9687264)	Başçımahmut (41.0094793 28.9406609)
Bayramfırını (41.0050392 28.9803923)	Behramçavuş (41.0040081 28.9660516)
Beyazıtğa (41.0205907 28.9277671)	Beyazıtıcedid (41.0030595 28.9407889)
Beyceğiz (41.0258967 28.9463069)	Bezzazıcedid (41.0145026 28.9671589)
Bıçakçılalaattin (41.0218408 28.9572793)	Bitpazarı (41.0099362 28.9664438)
Bostancıbaşı Abdullah Ağa (41.0070203 28.9502596)	Bostanlı (41.0049286 28.9701551)
Bozdoğanı (41.0158759 28.9557627)	Bucakbağı (40.9926743 28.9241751)
Burmalımescit (41.0145316 28.9563409)	Büyükçarşı (41.0106746 28.9680784)
Büyükkaraman (41.0168673 28.9520609)	Büyüklanga (41.0058031 28.9550743)
Caferağa (41.0143481 28.9291066)	Cafersubası (41.028386 28.9504261)
Cambaziye (41.0053778 28.9279181)	Camcıali (41.007292 28.9676336)
Camcıçeşme (41.0290772 28.9507112)	Camcılar (41.0059698 28.9485881)
Canalıcı (41.0147022 28.9541958)	Canbaziye (41.0073898 28.9432992)
Canbaziye 2 (41.0029539 28.9301387)	Canfeda (41.0266726 28.9410086)
Cebecibaşı (41.0272289 28.9490989)	Cellatçeşmesi (41.007606 28.9501311)
Cezeri Kasım Paşa (41.0101713 28.9741963)	Cibalikapı (41.0250332 28.9592486)
Cincimeydanı (41.0033763 28.970092)	Cumapazarı (41.0099638 28.9384928)
Cumartesipazarı (41.0214339 28.9435776)	Çadırcıahmet (41.0051579 28.9656709)
Çadırcılar (41.0057347 28.9661215)	Çakırağa (41.0085497 28.9497744)
Çakırağa 2 (41.0326216 28.9389975)	Çakmakçılar (41.0133502 28.9689795)
Çarşıkapı (41.0094223 28.9674196)	Çelebioğlu Alaattin (41.0155093 28.9702158)
Çerağihamza (41.0252143 28.9517186)	Çerağihasan (40.9947756 28.9266349)
Çıkırıkçıkemal (41.015683 28.9443307)	Çınardibi (41.0045816 28.9337858)
Çınarlıçeşme (41.037561 28.942975)	Çingiraklıdeğirmen (41.0253408 28.9577706)
Çırçır (41.0196722 28.9541114)	Çiftetırımlar (41.0067508 28.9409513)
Çiftegelinler (41.005025 28.9642718)	Çiftesaraylar (41.0116178 28.9735788)
Çinilihamam (41.0183526 28.9564787)	Çivizade (41.0172766 28.9264128)
Çobançavuş (41.007784 28.9604699)	Çukurbostan 2 (41.0104687 28.9344846)
Çukurçeşme (41.011112 28.9558164)	Çukurhamam (41.0201426 28.9522344)
Daltaban (41.0075339 28.9611479)	Darphane-i Atik (41.0095276 28.9620292)

Darülhadis (41.017477 28.9594077)	Debbağyunus (41.0271306 28.9531122)
Değirmenkapı (41.012882 28.9875894)	Demirkapı (41.0131486 28.9786368)
Demirkapı 2 (1.0106916 28.98731 4)	Denizabdal (41.0148899 28.9325758)
Derun-ı İmaret (41.0047422 28.9774587)	Devehanı (41.0184046 28.9495731)
Devoğlu Yokuşu (41.0173166 28.9669895)	Divanîâli (41.0077839 28.9676407)
Dizdariye (41.006143 28.9716007)	Dökmeciler (41.0157896 28.9658406)
Duhaniye (41.0021267 28.9287452)	Dülgerzade (41.0161002 28.9514705)
Eftalzade (41.0203647 28.9484599)	Eğrikapı (41.0364596 28.9396456)
Ekşikaradut (41.0113584 28.9514452)	Elvançelebi (41.0149041 28.9786477)
Elvanzade (41.0219474 28.9597613)	Eminbey (41.0086007 28.9659862)
Emirbuhari (41.0383505 28.9417974)	Emirlerçeşmesi (41.0034394 28.9333664)
Emirmahallesi (41.0159297 28.9768345)	Ereğli (41.0162537 28.9295085)
Esirkemal (41.007289 28.9654617)	Eskiimaret (41.0216151 28.954955)
Eskiodalar (41.0127364 28.9562553)	Etmeydanı (41.0125211 28.9465338)
Etyemez (41.0033654 28.9365762)	Fatihsultanmehmet (41.0067899 28.9250278)
Fatmasultan (41.0223131 28.928609)	Fazlıpaşa (41.0070526 28.9732152)
Fenaîdede (41.0105645 28.9380315)	Fenerkapısı (41.0300011 28.950867)
Ferhatağa (41.0184032 28.9552517)	Ferhatağa 2 (41.0231006 28.9553704)
Fethiye (41.0290198 28.9465218)	Fevziye (41.0121211 28.9571243)
Filyokuşu (41.0209413 28.9583527)	Firuzaga (41.0077583 28.9762995)
Firuzaga 2 (41.0158767 28.9544088)	Fukara Plajı (41.0021219 28.9499344)
Gureba (41.0190828 28.9350595)	Gurebahüseyinağa (41.0100884 28.9513404)
Gülcami (41.0267882 28.9562874)	Güngörmez (41.0040384 28.9710147)
Güngörmez 2 (41.0044239 28.9765787)	Hacıbayramhaftanî (41.0095027 28.9465653)
Hacıevhad (40.9967311 28.923931)	Hacıevliya (41.0131812 28.9238572)
Hacıhamza (41.0008611 28.922935)	Hacıhasan (41.0210715 28.9549287)
Hacıhüseyinağa (40.9970785 28.9310574)	Hacıhüsrev (41.0048625 28.931503)
Hacıilyas (41.0356759 28.9422033)	Hacıisa (41.0331946 28.9447362)
Hacıküçük (41.0141103 28.970441)	Hacımuhtin (41.0288505 28.9354819)
Hacımustafağa (41.01897 28.970441)	Hacıpîrî (40.9955538 28.9237302)

28.9692942)

Hacıtimur (41.0090094 28.933402)	Halıcılarköşkü (41.0148118 28.9418399)
Hamamimuhittin (41.0312387 28.9430283)	Hancıkaragöz (41.0057391 28.9240906)
Hançerli (41.0329399 28.9407685)	Haraççı (41.023504 28.9600937)
Haraççımuhtin (41.0208944 28.9526132)	Hasanhalife (41.0167661 28.945681)
Hasekihamamı (41.006905 28.9788263)	Hasırcıları (41.0169722 28.9695228)
Haticesultan (41.0274417 28.9373083)	Hatuniye (41.0023231 28.9354637)
Havuzbaşı (41.0106088 28.9637326)	Haydar (1.0221749 28.95598 4)
Haydarhane (41.0138836 28.9520124)	Hekimoğlualipaşa (41.0061656 28.9346558)
Helvacıbaşı (41.0048322 28.9728019)	Hızırbey (41.0193985 28.9605722)
Hızırçavuş (41.0320725 28.9463286)	Hobyar 2 (41.0054547 28.941863)
Hocaali (41.0360211 28.9431635)	Hocaferhat (41.0077455 28.973011)
Hocahamza (41.0173019 28.9663365)	Hocahanı (41.0136733 28.9721764)
Hocahayrettin (41.0202074 28.9633085)	Hocakasım (41.013191 28.9730854)
Hocarüstem (41.008557 28.9740424)	Hocaüçler (41.0043789 28.9728751)
Hocaüveys (41.0202764 28.9444275)	Hoşkadem (41.0127132 28.9545017)
Hürremçavuş (41.0219488 28.9364966)	Hüsambey (41.0171566 28.9551335)
Hüseyinağa (41.0094693 28.9687052)	Hüseyinpaşa (41.0056359 28.9640909)
Hüsrevpaşa (41.0185982 28.9426722)	Irgatpazarı (41.0090248 28.9684598)
İbnmeddas (41.0228502 28.9571968)	İbrahimağa (41.0171586 28.9562111)
İbrahimçavuş (41.013158 28.9293109)	İğnebey (41.0023975 28.9336381)
İmrahor (40.9963093 28.9280052)	İnebey (41.0039966 28.9529576)
İshakpaşa (41.0069169 28.9816144)	İskenderağa (41.0156966 28.928169)
İvazkasap (41.0171882 28.9447117)	Kabakulak (41.0224705 28.9397638)
Kabasakal (41.0054 28.9784214)	Kadıçesmesi (41.0220807 28.9521293)
Kahalbaşı (41.0231669 28.9297062)	Kaleboyu (41.0292694 28.9332251)
Kalıçeci Hasan Ağa (41.008671 28.9671905)	Kalpakistanbaşı (41.0097282 28.9664945)
Kanlıfırın (41.0187335 28.9674707)	Kantarcılar (41.017839 28.967182)
Kapalıfırın (41.0095788 28.9726752)	Kapıağası (41.0033511 28.9766599)

Kaptansinanpaşa (41.0164926 28.9394939)	Karabaş (Çukur) (41.0279917 28.9529469)
Karagözmehmetpaşa (41.0093539 28.9261276)	Karakîhüseyinçelebi (41.0129774 28.9779048)
Karanohut (41.0127591 28.9435571)	Kasapdemirhun (41.0206373 28.9572414)
Kasaphalil (41.008577 28.9384095)	Kasapilyas (41.0037912 28.9437582)
Kasımağa (41.0287407 28.9395635)	Kasımgünâni (41.0318001 28.9417776)
Kâtiphüsrev (41.0252169 28.9545633)	Kâtipmurat (41.0142939 28.9235025)
Kâtipmuslihiddin 2 (41.0086807 28.9478448)	Kâtipmuslihittin(41.030644 28.9457027)
Kâtipmuslihittin 3 (41.0192918 28.9322014)	Kâtipsinan (41.0057268 28.9715668)
Kâtipsinan 2 (41.0079648 28.9609942)	Kâtipşemsettin (41.0179198 28.9627204)
Kazanaltı (41.0031502 28.9679996)	Kazaskermehmedefendi (41.0174487 28.9417925)
Kazganisadi (41.0108624 28.9463946)	Kazganisadi 2 (41.0042836 28.9601998)
Keçecikarabaş (41.0235105 28.9394739)	Keçeciler (41.0224106 28.9358436)
Keçecipiri (41.026525 28.936181)	Keçihatun (41.0089259 28.9437084)
Kefeli (41.0295577 28.9414708)	Kemankeş (41.0290795 28.9400337)
Kepenekçi (41.0178278 28.9658514)	Kesmekaya (41.0309138 28.9428611)
Ketencilerbaşı (41.0153431 28.9696772)	Kıbleçeşme (41.0186908 28.9654695)
Kırkçeşme (41.016625 28.9553952)	Kızılminare (41.0124427 28.9506891)
Kızılmusluk (41.0092331 28.9514598)	Kızıлтаş (41.0092832 28.9563191)
Kızlarkilisesi (41.0230497 28.9527167)	Kilise (41.0203153 28.9563419)
Kirazlımescit (41.0145606 28.9612074)	Kirmasti (41.0217161 28.9503103)
Kocadede (41.0239715 28.9456393)	Koğacıdede (41.0253992 28.9480136)
Korucumehmet (41.0393744 28.9432709)	Korukmahmut (41.0112401 28.9317743)
Kovacılar (41.0165304 28.955495)	Köprübaşı (41.0329009 28.9475545)
Kumluk (41.0017763 28.9368684)	Kumrulumescit (41.023568 28.946563)
Kurusebil (41.005998 28.9327523)	Kutucular (41.01792 28.9678116)
Kuyumcubahşayış (41.0116337 28.9563357)	Küçükhamam (41.0094047 28.9314484)
Küçükkaraman (41.0169294 28.9532819)	Küçüklanga (41.006236 28.9501621)
Kürkçübaşı (41.0074403 28.9458216)	Kürkçübaşı 2 (41.0036667 28.9656118)

Kürkçübaşı	3	(40.9943326	Kürkçüçeşmesi (41.033505 28.9455576)		
28.9244131)					
Lalahayrettin (41.0099101 28.9780695)			Lalahüseyinpaşa (41.0069876 28.9615247)		
Lonca (41.0370095 28.9431528)			Löküncüler (41.0263809 28.9379793)		
Lütfüpaşa (41.0143091 28.9384885)			Macuncu (41.0122513 28.9344604)		
Malcı (40.9988261 28.925899)			Manisalımehtetpaşa (41.0181263 28.9535717)		
Mehmetpaşa	1	(41.024286	Mehmetpaşa	2	(41.0203171
28.9381305)			28.9581365)		
Melekhatun (41.0151535 28.9229973)			Merhabaköşesi (40.9989442 28.9265878)		
Meydancık (41.0137485 28.9749604)			Mimaracem (41.0136787 28.9267608)		
Mimarağa (41.0165273 28.9502221)			Mimarsinan (41.020466 28.9421431)		
Mirimiranhasanpaşa (41.0217611 28.9401624)			Mismarcı (41.027947 28.9510843)		
Mollaahaveyn (41.02234 28.9419646)			Mollaaşkî (41.0340372 28.9432311)		
Mollafenari (Çatalçeşme) (41.0090518 28.975173)			Mollagürani 2 (41.0162788 28.9601498)		
Mollakestel (41.0105813 28.9559985)			Mollaşemsettin (41.0158774 28.9601141)		
Mollaşeref (41.0143586 28.943213)			Muhittinkoçevi (41.0239121 28.9574057)		
Muhtesipiskender (41.022964 28.9397309)			Muhtesipkaragöz (41.0153047 28.9536101)		
Muratpaşa (41.0099847 28.948756)			Musalla (41.0071575 28.9548216)		
Mustafabey (41.0150079 28.9511615)			Mustafaçavuş (41.0173696 28.9283999)		
Mustafapaşa (41.0379768 28.9440814)			Müftüali (41.0225007 28.9516797)		
Müftühamamı (41.0236797 28.9539149)			Müneccimsadi	(41.0178899	
			28.9372432)		
Nakilbent (41.0043458 28.9750137)			Nakkaşpaşa (41.0179648 28.9342816)		
Nallımescit (41.0117015 28.975118)			Neslişahsultan (41.026615 28.9331522)		
Nevbahar (41.0100384 28.9430895)			Nişanca 2 (41.0244804 28.9444832)		
Nuridede (41.0121569 28.9386508)			Odabaşı (41.0119882 28.9311864)		
Okçularbaşı (41.0093791 28.9661075)			Orta (41.0174277 28.9485285)		
Oruçgazi (41.0130306 28.9527036)			Öksüzcehatip (41.0159837 28.9429262)		
Ördekkasap (41.0158057 28.9369127)			Papasoglu (41.0220473 28.9607165)		
Parkkapı (41.0105401 28.9787832)			Parmakkapı (41.0166331 28.9416257)		
Petrokapısı (41.0284474 28.9539485)			Peykhane (41.0057424 28.9735553)		

Pirinççisinin (41.0222617 28.9455909)	Revaniçelebi (41.0164777 28.9563922)
Sahafsüleyman (41.0131399 28.9739841)	Salihpaşa (41.0227742 28.9586638)
Salkımsöğüt (41.0097994 28.9774421)	Salmatomruk (41.0297217 28.939518)
Samanveren-i Evvel (41.0158607 28.9666157)	Samanveren-i Sani (41.0132727 28.9667094)
Samatyakapısı (40.9987908 28.9329705)	Sancaktarhayrettin (41.0028231 28.9345908)
Sandıkburnu (41.0030851 28.9534578)	Saraçdoğan (41.014352 28.934489)
Saraymeydanı (41.0148685 28.9288107)	Sarıbeyazıt (41.0177612 28.9607348)
Sarıdemir (41.0198826 28.9648591)	Sarıgüzel (41.0165056 28.948355)
Sarımsa (41.0113098 28.9425051)	Sarınasuh (41.0168551 28.9429646)
Sarmaşık (41.0265602 28.9344257)	Sefabostanı (41.0193162 28.9294393)
Seferikoz (41.0258807 28.9583682)	Sekbanbaşı (41.0088076 28.961855)
Selçuksultan (41.0111574 28.9443983)	Servilimescit (41.0110154 28.973188)
Seydibey (41.0129632 28.9401846)	Seyyidhasan (Cankurtaran) (41.0048237 28.9808073)
Simkeş (41.0166306 28.9244594)	Sinanağa (41.0226592 28.9541933)
Softahatip (41.0192165 28.9636531)	Softasınan (41.0129197 28.9445575)
Sofular (41.0136861 28.9486811)	Soğanağa (41.0078998 28.9627356)
Soğukçeşme (41.0094369 28.9801276)	Sultanmahalle (41.0257233 28.9332939)
Sulumanastır (41.0022484 28.9330289)	Sülüklü (41.01200, 28.94505)
Şehitmehmetpaşa (41.0047514 28.9722056)	Şahuban (41.0184877 28.9559874)
Şeyhferhat (41.0069926 28.9572649)	Şehzadebaşı (41.0136464 28.9574085)
Şirmertçavuş (41.0096918 28.945678)	Şeyhresmî (41.0224016 28.9501002)
Tahtaminare (41.0317372 28.9483927)	Tahmisönü (41.016541 28.9702872)
Tarakçılar (41.0125019 28.9687277)	Tahtaminare 2 (41.0069752 28.9714776)
Tatlıkuyu (41.0076566 28.9646017)	Tarsuslu (41.0121731 28.9233486)
Tavşantaşı (41.0075768 28.9619635)	Tavaşisüleymanağa (41.00448 28.9627042)
Tayahatun 2 (41.0122412 28.969095)	Tavukpazarı (41.0095803 28.9700169)
Tevkiicafer (41.0284885 28.9487594)	Tekfursaray (41.0338145 28.9405704)
Tokludedede (41.0394695 28.9424926)	Tezgâhçılarbaşı (41.0176074 28.9538211)
Toptaşı (41.0088482 28.9374247)	Topkapı (Ayavarvara) (41.0147604 28.9866689)
Tülbentçi (41.0050436 28.957818)	Tutıabdullatifefendi (41.0207132 28.939392)
Ulubatlı (41.0247856 28.9315214)	Türbe (41.0083809 28.9724376)

Uzunşüca (41.0066492 28.9727077)	Unkapanıkapısı (41.021923
Üskübî (41.0090136 28.9773804)	28.9623434)
Vanitekkesi (41.0090716 28.9292434)	Uzunyusuf (41.0106653 28.9288877)
Virancami (41.0084275 28.9267473)	Üsküplü (41.024506 28.958391)
Yahnikapan (41.0108161 28.9614645)	Veledikarabaş (41.0105662 28.9242172)
Yakupğa (41.0091488 28.9612472)	Voynukşüca (41.0185837 28.9582368)
Yalımahallesi (1.0031551 28.95218 4)	Yahyagüzel (41.0180659 28.9586643)
Yatağançeşmesi (41.0365661 28.9432045)	Yalıköşkü (41.0166759 28.9753217)
Yaylaçarşısı (41.0117042 28.926693)	Yarhisar (41.0224731 28.9525625)
Yenimahalle (41.0039325 28.9513298)	Yavaşçaşahin (41.0159337 28.9680747)
Yeniodalar (41.0144913 28.9463974)	Yenibahçe (41.0201459 28.9358163)
Zeytuniye (40.9980856 28.9296435)	Yenimahalle 2 (41.0078275 28.9349584)
Zincirliservi (41.0031621 28.9287122)	Yüksekkaldırım (41.0094411 28.9355234)
	Zincirlikuyu (41.0251774 28.9413727)
	Zindankapı (41.0184438 28.9687846)

İstanbul'un özü ve tarihî merkezi olarak kabul edilen Fatih ilçesinin yeradları başlıbaşına bir araştırma konusu olabilecek zenginliktedir. Bu adların her biri kendi içinde bir tarih barındırmakta, etimolojik ve folklorik değerleriyle şehir kültürünün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Biz burada yalnızca çeşitli dönemlerde yazılı ve basılı kaynaklarda saptayabildiğimiz yeradlarının bir listesini ve bunların tahmini konumlarını paylaşmakla yetiniyoruz.

Sur kapılarından adını alan semt veya mahalle adlarının, Fatih ilçesinde görülen yeradları arasında önemli bir alt sınıf teşkil ettiği söylenebilir. Sur kapılarından kaynaklanan bu yeradlarının bir kısmı hâlen yaşamaktadır. Bu adların tamamı birleşik sözcük biçimde türetilmiş olup, tamlayan ögesini teşkil eden “kapı” sözcüğünde tamlayan ekinin kimi zaman düştüğü; kimi zaman korunduğu görülür. Günümüzde yaşayan yeradlarında -sı ekinin çoğunlukla düştüğü görülmüştür. Fatih ilçesinde, Kara Surları'yla Marmara Surları'nın kesişim noktası olan

Mermerkule'den Sarayburnu'na dek olan kapılar ve bunlarla ilişkili yeradları şunlardır:²⁷³

Mermerkule Kapısı, Narlıkapı, Samatya Kapısı, Davutpaşa Kapısı, Yenikapı,²⁷⁴ Kumkapı, Kadirga Kapısı, Çatladıkapı, Ahırkapı, Balıkhane Kapısı, Hasırcılar Kapısı, Demirkapı, Değirmenkapı ve Top Kapısı. Sarayburnu'ndaki son kapı olan Top Kapısı kısaca Topkapı olarak da anılır ve İmparatorluğun yönetildiği Topkapı Sarayı'na adına verir. Kara Surları üzerindeki Topkapı'yla taşıdığı isim benzerliğinin doğurabileceği olası karışıklıklara dikkat edilmelidir.

Ahırkapı'dan sonrakiler Saray kapılarıdır ve halka kapalıdır. Ahırkapı'nın adının saray kapılarından önce şehrin son kapısı olması nedeniyle *âhir kapı*'dan geldiği yönünde bir halk inancı vardır. Saray kapılarının bazıları fetihden sonra örülerek kullanım dışı bırakılmıştır ve dolayısıyla adları Türkçeleşmemiştir. Bunlardan bilinenler Bukoleon Kapısı,²⁷⁵ Ayamariya Kapısı²⁷⁶, Mangana Kapıları²⁷⁷ ve Ayayorgi Kapısı'dır.

Haliç Surları, Haliç kıyısındaki limanla şehri ayırmaktaydı ve irili ufaklı pek çok kapı barındırmaktaydı. Bu sur sisteminin ve kapılarının büyük çoğunluğu günümüze ulaşmasa da semt adları hâlen yaşamakta ve Bizans'tan Osmanlı'ya ve günümüze uzanan bir kültür sürekliliği teşkil etmektedir. Haliç Surları'nın Sarayburnu'ndan Kara Surları'nda dek olan kapıları Vükelâ Kapısı, Yalıköşkü Kapısı, Bahçekapı,²⁷⁸ Yenicami Kapısı, Balıkpazarı Kapısı, Zindankapı,²⁷⁹ Odunkapı, Ayazmakapı, Unkapanı Kapısı, Tüfenkhane Kapısı, Cibalikapı, Ayakapı, Yeni Ayakapı²⁸⁰, Petrikapı, Fener Kapısı, Balat Kapısı, Atikmustafapaşa Kapısı ve Ayvansaray Kapısı'dır. Bunlardan Tüfenkhane ve Vükelâ kapıları Osmanlı devrinde açılmıştır.

²⁷³ Murat Belge, **İstanbul'un Surları ve Kapıları** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2021).

²⁷⁴ Langa Yeni Kapısı olan asıl adı zamanla yalınlaşarak Yenikapı'ya dönüşmüştür.

²⁷⁵ Bukoleon (Yun. *Βουκολέων* Tür. "İnek-Aslan") Kapısı

²⁷⁶ Aya Mariya Odigitria / Hagia Maria Hodegetria (Yun. *Αγία Μαρία Οδηγήτρια*, Tür. Yolgösterici Meryem)

²⁷⁷ Bizans'ın Mangana Sarayı'na ve limana ait kapılarıdır. Günümüzde örülü olup hâlen görülebilirler.

²⁷⁸ Çıfıtkapı olarak da bilinir. Yenicami'nin inşası öncesi burada bir Yahudi (Çıfıt) mahallesi bulunmaktaydı.

²⁷⁹ Burası İstanbul'un meyve-sebze halinin iskelesine açıldığından Yemiş İskelesi Kapısı da denirdi.

²⁸⁰ Cibali Yenikapısı olarak da bilinir.

Şehir surlarının en iyi korunmuş kesimi olan Kara Surları'nın kapıları Ayvansaray'dan Yedikule'ye sırasıyla Vlaherna Sarayı kapıları, Eğirkapı, Tekfursaray Kapısı, Örülükapı, Edirnekapı, Sulukule Kapısı, Topkapı, Mevlânâkapı,²⁸¹ Silivrikapı, Belgratkapı ve Yedikule Hisarı'ndaki Altınkapı, Küçükaltınkapı ve Yedikule kapılarıdır. Bunlar dışında surlarda örülerek kapatılmış ve adı bulunmayan kapılar da mevcuttur.

Fatih'te geçmişte yapılmış idarî düzenlemeler nedeniyle çok sayıda mahallenin kaybolduğuna değinmiştik. İmparatorluk'tan Cumhuriyet yönetimine devrolunan mahallelerin sayısı net bilinmemekle birlikte 1912 tarihli İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası adlı yayında İstanbul'un merkezini oluşturan Beyazıt dairesinde 125, Fatih dairesinde 209 mahalle görünmektedir, Bunlardan 33'ü günümüzde Eyüpsultan ilçesinde, 3'ü Zeytinburnu ilçesindedir. Dolayısıyla Suriçi'nde yani bugünkü Fatih ilçesine tekabül eden alanda toplam mahalle sayısının 298 olduğu çıkarımı yapılabilir.

1934 yılında Osman Nuri Ergin'ce yapılan ilk düzenlemeler sonucunda lağvedilen ve komşularıyla birleştirilen 163 mahalle olduğu saptanmıştır. Bunlar Ahmetkethüda, Akbıyık, Akseki, Akşemsettin, Alembey, Altay, Altıpoğaça, Âşıkpaşa, Atıkibrahimpaşa, Ayasofya, Aydıncethüda, Baklalıkemalettin, Başçihacımahmut, Beyazıdicedid, Beyazıtveli, Bezzazıcedid, Bıçakçılalaattin, Bostancıbaşıabdullahaga, Bostanlı, Caferağa, Cafersubaşı, Cebecibaşı, Cezerikasimpaşa, Cibalıkarabaş, Çakırağa, Çerağihamza, Çerağihanağa, Çıkırıkçikemalettin, Çinilihamam, Çivizade, Çobançavuş, Darülhadis, Debbağyunus, Demirkapı, Detferdarahmetçelebi, Divanlı, Dizdariye, Dülgerzadehocaşemsettin, Eftalzade, Elvan, Eminbey, Eminnurettin, Emirler, Esirikemal, Fenaâ, Ferhatağa, Fevziye, Firuzağa, Hacıbayramheftani, Hacıdemir, Hacıevliya, Hacıferhat, Hacıhasan, Hacıilyas, Hacıisa, Hacıküçükahmetçelebi, Hacımustafaaga, Hacıpiri, Hancıkaragöz, Haraççımuhtittin, Haydarhane, Helvacıbaşı, Hırkaişerif, Hocaali, Hocaferhat, Hocahalilattar, Hocahayrettin, Hocailyas, Hocakasımgönani, Hocarüstem, Hocateberrük, Hoşkadem, Hürremçavuş, İbrahimağa, İkincibostan, İmaretiatik, İshakpaşa, İskenderağa, İsmailağa, İvazefendi, Kabasakal, Kalıçecihasanağa, Kapaağasısinanağa,

²⁸¹ Mevlânâkapı adlandırmasının oldukça geç dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. 19. Yüzyıl kaynaklarında bu kapı ve adını verdiği semt Mevlevihane Kapısı olarak anılır.

Kapıağasımahmutağa, Kaptansinanpaşa, Karabâtîmehmetefendi, Karakîhüseyinçelebi, Kariye, Kasapivaz, Kâtiphüsrev, Kâtipmurat, Kâtipşemsettin, Kazaskermehmetefendi, Keçecipiri, Kefevi, Kemankeşkaramustafapaşa, Kızılminare, Kızıлтаş, Koğacıdede, Korucumehmetçelebi, Korukmahmut, Kumrulumescit, Kuyumcubahşayış, Küçükhamam, Kürkçübaşiahmetşemsettin, Kürkçübaşihüseyinağa, Kürkçübaşısüleymanağa, Lalahayrettin, Macuncu, Manisalîmehmetpaşa, Mehmentsalihpaşa, Mimaracem, Mimarayas, Mirimiranhasanpaşa, Mollaahaveyn, Mollagürani, Mollakestel, Muhittinkocevî, Muhtesipkaragöz, Mustafabey, Müneccimsadi, Nakilbent, Nallımescit, Nuridede, Odacıbaşı (Odabaşı), Oruçgazi, Öksüzcehalil, Perakendekasımağa, Pirinçisinan, Revaniçelebi, Salihpaşa, Samanviranievvel, Samanviranisâni, Saraçdoğan, Sarıgüzel, Sarımus, Seferikoz, Sekbanbaşibrahimağa, Selçuksultan, Servilimescit, Seyyidhalife, Simkeş, Soğanağa, Sultançeşme, Sultanhamam, Şâhuban, Şemsettinmollagürani, Şeyhferhat, Şirmertçavuş, Tarsus, Tercümanyunus, Tevkiicafer, Tokluibrahimdede, Tûtiabdülatifefendi, Uzunşucaettin, Üçler, Üsküplü, Voynukşuca, Yakupağa, Yarhisar, Yavaşçaşahin, Yenimahalle ve Yerebatan mahalleleridir. Eyice, 1934 yılında yapılan düzenlemelerin Fatih devrinden beri aynı adla maruf bu mahallelerin adlarını unutulmaya mahkûm ettiğini belirtmektedir.²⁸²

Yukarıda listelenen 163 mahallenin lağvedilmesiyle 298 olan mahalle sayısı 135'e inmiş olmalıdır. Oysa 2008 yılında Eminönü ilçesinin lağvedilip Fatih'e katılmasından önce Eminönü'nde 33, Fatih'te 69 mahalle olmak üzere toplam 102 mahalle bulunmaktaydı. Dolayısıyla mahalle sayısının 135'ten 102'ye inmesi 2008 yılına değin mahalle düzeninde ve sayısında çeşitli münferit değişiklikler olduğunu göstermektedir. Ancak bunlar Ergin'in icraatına benzer kapsamlı değişiklikler değildir.

2008'deki düzenleme Fatih'teki mahallelerin sayısını 24'e indirmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte Kürkçübaşı, Çakırağa, Yalı ve İnebev mahallelerinin birleştirilmesiyle Aksaray Mahallesi; Hobyar, Davutpaşa ve Kasapilyas mahallelerinin birleştirilmesiyle Cerrahpaşa Mahallesi; Nevbahar ve Keçihatun mahallelerinin birleştirilmesiyle Hasekisultan Mahallesi; Hacıevhaddin ve İmrahor

²⁸² Semavi Eyice, "İstanbulun Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme", **Türkiyat Mecmuası** 14 (29 Aralık 2010), 3.

mahallelerinin birleştirilmesiyle Yedikule Mahallesi; Alifakih ve Hacıhamza mahallelerinin birleştirilmesiyle Sümbülefendi Mahallesi; Arabacıbeyazıt ve Cambaziye mahallelerinin birleştirilmesiyle Silivrikapı Mahallesi; Denizabdal, İbrahimçavuş ve Ereğli mahallelerinin birleştirilmesiyle Şehremini Mahallesi; Melekhatun, Veledikarabaş ve Beyazıdağa (bir kısmı) mahallelerinin birleştirilmesiyle Mevlânâkapı Mahallesi; Arpaemini, Fatmasultan ve Beyazıdağa mahallelerinin birleştirilmesiyle Topkapı Mahallesi; Mollaşeref, Muratpaşa ve Ördekkasap mahallelerinin birleştirilmesiyle Mollagürani Mahallesi; Hocaüveys ve Hasanhalife mahallelerinin birleştirilmesiyle Akşemsettin Mahallesi; Muhtesipiskender, Mimarsinan ve Keçecikarabaş mahallelerinin birleştirilmesiyle Hırkaîşerif Mahallesi; Neslişah ve Haticesultan mahallelerinin birleştirilmesiyle Karagümrük Mahallesi; Haydar, Haraççıkaramehmet ve Kasapdemirhun mahallelerinin birleştirilmesiyle Cibali Mahallesi; Beyceğiz ve Kocadede mahallelerinin birleştirilmesiyle Atikali Mahallesi; Şeyhresmî ve Kirmasti mahallelerinin birleştirilmesiyle Alikuşcu Mahallesi; Sinanağa, Hüsambey ve Kırkçeşme mahallelerinin birleştirilmesiyle Zeyrek Mahallesi; Müftüali, Abdisubaşı ve Küçükmustafapaşa mahallelerinin birleştirilmesiyle Yavuzsultanselim Mahallesi; Kâtipmüslihittin, Tevkiicafer, Hızırçavuş, Tahtaminare ve Hatipmüslihittin mahallelerinin birleştirilmesiyle Balat Mahallesi; Kasımgönani, Mollaaşkî, Avcıbey, Atıkmustafapaşa ve Balatkarabaş mahallelerinin birleştirilmesiyle de Ayvansaray Mahallesi oluşturulmuştur.²⁸³

Bunun yanı sıra Uzunyusuf mahallesi hâlihazırda var olan Seyyidömer Mahallesi'ne; Kariye ve Hamamîmuhittin mahalleleri Dervişali Mahallesi'ne, Sancaktarhayrettin, Abdiçelebi, Hacıhüseyinağa mahalleleri Kocamustafapaşa Mahallesi'ne; Sofular, Babahasanâlemî ve Gurebahüseyinağa mahalleleri İskenderpaşa Mahallesi'ne katılmıştır.

Bu yapılan düzenlemede daha az bilinen ve adları günlük yaşamda daha az kullanılan mahallelerin birleştirilmesiyle kurulan yeni mahallelere halk arasında daha yaygın kullanılan Aksaray, Cerrahpaşa, Haseki, Yedikule, Silivrikapı, Mevlânâkapı, Şehremini, Topkapı, Sümbülefendi, Karagümrük, Hırkaîşerif, Cibali, Atikali, Zeyrek,

²⁸³ Haber7, "Fatih'te 45 Mahalle Tarih Oldu", **Haber7.com** (Çevrimiçi Erişim 16 Temmuz 2008).

Balat ve Ayvansaray gibi resmîyette herhangi bir yönetsel birimin ismi olmayan semt adlarının verildiği görülmektedir.

Mollagürani, Akşemsettin, Alikuşçu adları Fatih Sultan Mehmet'in hocalarına hürmeten belirlenmiş, tarihî geçmişi olmayan, bürokratik yaratıcılığın eseri isimlerdir. İstanbul'da hâlihazırda adını Yavuz Sultan Selim'in yaptırmış olduğu selâtin camiinden alan Sultanselim veya Yavuzselim olarak bilinen bir semt bulunmasına karşın, bu ibadethane yeni oluşturulan Yavuzsultanselim Mahallesi'nin sınırları dışında bırakılmış; yaygın kullanılan Fener ve Küçükmustafapaşa adları yerine mevcut Sultanselim semtinin adını çağrıştıran bu mükerrer ad verilmiştir.

Nüfus azlığı nedeniyle lağvedilerek Fatih ilçesiyle birleştirilen Eminönü'nün mahalleleriyse bazılarının nüfusu 100 kişinin dahi altında bulunmasına karşın herhangi bir düzenlemeye tabi tutulmamıştır. Eminönü'nün mahallelerinin adlarının pek çoğu halk arasında farklı adlarla anılmaktadır. Halk arasında Hocapaşa'nın gar ve sahile yakın kesimleri Sirkeci; Hobyar Mahallesi Bahçekapı ve Cağaloğlu; Rüstempaşa Mahallesi Eminönü; Alemdar Mahallesi Cağaloğlu ve Yerebatan; Tayahatun Mahallesi Mahmutpaşa; Sururi Mahallesi Yeşildirek ve Sultanhamam; Sarıdemir Mahallesi Eminönü ve Unkapanı; Yavuzsinan Mahallesi Küçükpazar; Kalenderhane Mahallesi Şehzadebaşı ve Vezneciler; Mollafenarî Mahallesi Çemberlitaş ve Nuruosmaniye; Şehsuvarbey Mahallesi Kadırga ve Kumkapı; Muhsinehatun Mahallesi Kumkapı; Mimarkemalettin Mahallesi Laleli ve Nişanca;²⁸⁴ Kâtipkasım ve Aksaray Mahallesi'nin kıyıya yakın kısmı Yenikapı olarak anılırken, Mimarhayrettin ve Eminsinan mahalleleri Gedikpaşa; Kemalpaşa ve Balabanağa mahalleleri Laleli; Mollahüsrev, Hocagıyasettin ve Hacıkadın mahalleleri Vefa semtini oluşturur.

Yukarıda adı geçenler dışında geçmişte kâh müstakil birer mahalle olarak varlık göstermiş; kâh semt veya mevki adı olarak kullanılmış Acıçeşme²⁸⁵, Ahırkapı, Altımermer, Akbıyık, Akseki, Ayakapı, Ayasofya, Belgratkapı, Çapa, Çatladıkapı, Çarşamba, Çukurbostan, Davutpaşa, Draman, Edirnekapı, Fındıkzade, Gençosman, Horhor, Kariye, Kıztaşı, Koska, Langa, Narlıkapı, Odunkapı, Pazartekke, Samatya,

²⁸⁴ Nişanca adında ayrıca resmî bir mahalle bulunmasına karşın Fatih Nişancası olarak bilinen bu semt Mimarkemalettin mahallesini de kapsar.

²⁸⁵ Acıçeşme semtinin adını taşıyan durağa 15 Temmuz şehitlerinden Yunus Emre Ezer'in adı verilmiştir.

Sarayburnu, Sulukule, Taşkasap ve Yusufpaşa gibi adlar günümüzde resmî bir yönetsel birimin adı olmasa da hâlen ulaşım hatlarının duraklarında ve adreslerde etkin bir biçimde kullanılmaktadır.

Çukurbostan adı Fatih ilçesinde üç farklı yer için kullanılmaktadır.²⁸⁶ Bizans döneminin açık hava sarnıçları, Osmanlı döneminde aslî amaçlarıyla kullanılmamış; bu yapılar kentsel tarım faaliyetlerinin yürütüldüğü bostanlar olarak işlevlendirilmiştir. Yer düzeyinden epey alçakta kalan bu derin yapılar halk arasında “çukurbostan” olarak anılmış, bu adlar zamanla semt adı olarak kullanılır hâle gelmiştir. Eşadlı olan bu çukurbostanlar, ayırt edilebilmeleri amacıyla halk arasında yakınlarındaki semtlerin adlarıyla da anılmıştır. Bunlardan ilki günümüzde Karagümrük semtindeki stadyuma dönüştürülmüş yapıdır ve semt adı olarak kullanılmaz. Diğer Çarşamba ve Sultanselim semtleri yakınındaki çukurbostandır ve Çarşamba Çukurbostanı ya da Sultanselim Çukurbostanı olarak anılır. Sonuncusu ve en bilineni ise Altımermer Çukurbostanı olarak bilinen Seyyidömer Mahallesi sınırları içinde bulunan yerdir.

Fatih ilçesinde buna benzer çok sayıda eşadlı yer bulunur. Tarihin çeşitli dönemlerinde birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkan bu yeradları arasında Nişanca, Kürkçübaşı, Tayahatun, Tahtaminare, Mollagüranî, Mehmetpaşa, Keçeci, Kâtipsinan, Kâtipmüslihittin, Karabaş, Hobyar, Haraççı, Firuzağa, Ferhatağa, Demirkapı, Çakırağa, Canbaziye ve Akarçeşme gibi örnekler saptanmıştır.

Nişanca adı kimi kaynaklarda Nişancı olarak da geçer. Fatih’te iki Eyüpsultan’da bir adet olmak üzere birbirine yakın üç farklı Nişanca semti bulunmaktadır. Fatih ilçesindeki Nişanca’lardan biri Kumkapı yakınlarındaki Nişanca-i Atık veya Kumkapı Nişancası olarak bilinen yerdir. Günümüzde aynı adlı bir mahallenin de adıdır. Diğer Nişanca ise Fatih Camii yakınlarındaki Nişanca-i Cedid ya da Fatih Nişancası olarak bilinen semttir. Eyüpsultan ilçesindeki Nişanca ise tarihî belgelerde Eyüp Nişancası olarak anılsa da günümüzde Fatih ilçesindeki Nişanca Mahallesi ile karışmaması için resmî adı Nişancı olarak yazılmaktadır.

Kürkçübaşı semtleri, kürkçübaşılik görevindeki farklı kişilerce, farklı dönemlerde, şehrin farklı yerlerinde yapılan cami veya mescitler nedeniyle

²⁸⁶ Semavi Eyice, “Roma ve Bizans Döneminde Su”, **Z Dergisi** Su ve Şifâ/Güz 2017/2 (2017), 123.

oluşturmuştur. Kürkçübaşı olarak bilinen semtlerden ilki Cerrahpaşa yakınlarındadır ve adı Kürkçübaşı Külhanı Sokağı ve Kürkçübaşı Çeşmesi Sokağı'nda yaşamaktadır. İkincisi, Kumkapı yakınlarında Kürkçübaşı Süleyman Ağa tarafından yapılan mescitten adını alan mahalledir. Üçüncüsü Yedikule yakınlarındaki Kürkçübaşı'dır. Kürkçübaşı Hüseyin Ağa tarafından yaptırılan mescitten adını alan bu tarihî mahallenin adı kaybolursa da mezkûr mescitte ve Kürkçübaşı Hamamı Sokağı'nda hâlen yaşamaktadır. Dördüncü ve son olanıysa Topkapı-Pazartekke yakınlarındaki Kürkçübaşı'dır. Kürkçübaşı Ahmed Şemseddin tarafından yaptırılan mescitten adını alan tarihî mahallenin adı günümüzde unutulmuştur. Bu ad hâlen Kürkçübaşı Bostanı Sokağı'nda yaşamaktadır.

Tayahatun adına şehrin iki farklı noktasında rastlanmaktadır. Mahmutpaşa semtindeki Tayahatun Mahallesi hâlen mevcuttur. Sirkeci yakınlarında adı bir sokakta yaşayan günümüze ulaşmamış bir Tayahatun mahallesi daha bulunmaktadır.

Tahtaminare adıyla anılan mahallelerden biri Fener semtinde olup Tahtaminare Camii hâlen mevcuttur. Diğerleri Gedikpaşa yakınlarında bulunan ve yine adını Tahtaminare Mescidi adında bir ibadethaneden alan mahalledir.

Mollagüranî adında İstanbul'da iki farklı mahalle saptanmıştır. Bunlardan ilki Vefa semtinde bulunan ve adını Molla Güranî camii ve türbesinden alan mahalledir. İkincisiyse Fındıkzade yakınlarındaki tarihî Mollagüranî Mahallesi'dir. Her iki mahallenin de adı zamanla unutulmuştur. 2008 yılındaki düzenlemelerde Fındıkzade yakınlarındaki tarihî Mollagüranî Mahallesi'ne oldukça yakın bir konumda bulunan Mollaşeref, Muratpaşa ve Ördekkasap mahalleleri birleştirilerek yeni mahalleye Mollagüranî adı verilmiş ve bu tarihî yer adı farklı bir konumda da olsa yeniden diriltirilmiştir.

Mehmetpaşa Mahallesi adına iki farklı yerde rastlanmıştır. Biri Zeyrek yakınlarındaki Piri Mehmet Paşa Camii'nden adını alan Mehmetpaşa; diğeryse Karagümrük'teki Sokullu Mehmet Paşa Camii'nden adını alan Mehmetpaşa'dır. Günümüzde her iki mahalle adı da unutulmuştur.

Kâtipmüslihittin adına Fatih'in üç farklı yerinde rastlanmıştır. Dervişali'de bulunan ve Yazıcı Camii olarak da bilinen Kâtip Müslihittin Camii'nden adını alan tarihî mahalle bunlardan ilkidir. Bir diğeri, Aksaray-Yusufpaşa yakınlarında bulunan ve adı Kâtip Muslihiddin Sokağı'nda yaşayan tarihî Kâtipmuslihittin Mahallesi'dir.

Üçüncüsüyse Gureba Hastanesi yakınlarında bulunan ve Yenibahçe de olarak bilinen Kâtipmüslihittin Mahallesi'dir. Mahalleye adını veren cami de hâlen mevcuttur.

Karabaş Mahallesi'ne ilçenin üç farklı yerinde rastlanmıştır. Balat yakınlarında bulunan fakat günümüzde Ayvansaray Mahallesi sınırları içinde kalan ve eskiden Balatkarabaş Mahallesi olarak bilinen mahalle bunlardan biridir. Yine Haliç kıyılarında Cibali semtinde Gülcamii yakınlarında bir diğer adı Çukurmahallesi olan bir başka Karabaş Mahallesi daha olduğu görülmektedir. Adını Karabaş-ı Veli Camii'nden alan ve Keçeci yahut Keçeciler olarak bilinen semte yakınlığı nedeniyle Keçecikarabaş olarak anılan mahalleyse günümüzde Hırkaîşerif semtindedir. Mevlânâkapı Mahallesi sınırları içinde kalan Karabaş Mahallesi ise Veledikarabaş olarak anılır ve adı günümüzde Veled-i Karabaş Camii ve Karabaş Çeşmesi Sokağı'nda yaşamaktadır.

Hobyar Mahallesi adı yakına değin hem Fatih hem de Eminönü ilçesinde yaşamaktaydı. Eminönü'ndeki Hobyar Mahallesi hâlen mevcuttur fakat günlük yaşamda yaygın kullanılmamaktadır. Hobyar Mahallesi'nin bir kısmı halk arasında Bahçekapı ve Cağaloğlu olarak anılır. Fatih ve Eminönü'nün birleştirilmesi öncesi Fatih'te kalan Hobyar'sa Cerrahpaşa yakınlarında yer almaktaydı.

Haraççı adına Fatih-Çarşamba yakınlarında bulunan ve adını günümüze ulaşamamış Haraççı Muhyiddin Mescidi'nden alan mahallede ve Cibali yakınlarındaki Haraççı Kara Mehmet Camii'nden adını alan ancak halk arasında daha çok Karanlıkmescit adıyla bilinen mahallede rastlanmaktadır.

Firuzğa adına da iki farklı noktada rastlanmaktadır. Bunlar günümüzde hâlen mevcut olan Sultanahmet yakınlarındaki Firuzğa Camii'nin mahallesi ve Saraçhane yakınlarında bulunan fakat Atatürk Bulvarı'nın açılması sırasında yıkıldığı için günümüze ulaşamayan Firuzğa Mescidi'nin mahallesidir. Firuzğa adı günümüzde semt adı olarak unutulmuştur.

Ferhatağa adına “Tezgâhçılar kurbünde” ibaresiyle Zeyrek yakınlarında ve Cibali-Çarşamba arasında rastlanmaktadır. İlkinin adı hâlihazırda Ferhatağa Sokağı'nda, ikincisinin adı Hacı Ferhat Ağa Camii'nde yaşamaktaysa da semt adı olarak günümüzde unutulmuştur.

Demirkapı da İstanbul'da birden fazla yerde rastlanan yeradlarındandır. Bir dönem Hocapaşa-Tayakadın-Sirkeci yakınlarında bir Demirkapı Mahallesi olduğu

anlaşılmaktadır. Demirkapı aynı zamanda Topkapı Sarayı'nın Marmara sahilindeki kapılarının birinden adını alan bir mevkinin adıdır.

Çakırağa, Aksaray-Yenikapı yakınlarında eski bir mahallenin adıdır ve çeşitli kaynaklarda öteki adının Mercimek Mahallesi olduğu görülmektedir. Bir diğer Çakırağa Mahallesi, günümüzde Edirnekapı yakınlarında yer alır ve adı hâlen Çakırağa Camii ve Çakırağa Yokuşu'nda yaşamaktadır.

Cambaziye de iki farklı noktada rastlanan tarihî mahalle adlarından biridir. İlki Cerrahpaşa yakınlarındaki Cambaziye Mahallesi'dir ki hâlihazırda adı Cambaziye Camii'nde ve Cambaziye Karakolu Sokağı'nda yaşamaktadır. İkincisiyse "Kocamustafapaşa kurbünde" ibaresiyle anılan ve günümüzde Sümbülefendi Mahallesi sınırları içinde kalan Cambaziye Mescidi'nden adını alan mahalledir. Bu mahallenin de adı günümüzde Cambaziye Sokağı, Cambaziye Arkası Sokağı, Cambaziye Çıkmazı, Cambaziye Mektebi Sokağı gibi yeradlarında yaşamaktadır. Günümüzde semt adı olarak unutulmuştur.

Akarçeşme adınaysa Fatih ilçesinde Saraçhane, Gedikpaşa ve Mahmutpaşa kurbünde ibareleriyle üç farklı noktada rastlanmıştır. Bunun dışında Eyüp'te Çömlekçiler yakınlarında Akarçeşme adıyla bir başka semt daha olduğu görülmektedir.

İstanbul'da mescitlerin ve camilerin bânilerinin adlarıyla anılması; bunların çevresinde oluşan mahallelerin de bu ibadethanelerin dolayısıyla kurucularının adını alması gelenekselleşmiş bir uygulamadır. Bu tür mescit-mahalle adları zaman içinde değişime uğradığı ya da halk arasında mahallelere mescitlerden farklı adlar verildiği de görülmüştür.

Fatih ilçesindeki mahallelerde saptayabildiğimiz çokadlılık durumları şunlardır: Sinanağa yerine Kabasakal, Hacıhasanağa yerine Nakilbent, Keçecipiri yerine Sarmaşık, İmamali yerine Nallımesit, Çakırağa yerine Mercimek, Alifakih yerine Yeldeğirmeni, Beyazıdicedid yerine Etyemez, Hocaferhat yerine Asmalımesit, Cerahi İshak Bey yerine Kazganisadi, Hocateberrük/Haciteberrük yerine Yahyagüzel, Haraççıkaramehmet yerine Karanlıkmesit, Hacıhalilattar yerine Atlamataşı, Mollahüsrev yerine Kandilgüzel, Mevlânâeminnurettin yerine Burmalımesit, Ahmetkethüda ya da Ahmetkâhya yerine Tozkoparan,

Korucumehmet yerine Ayvansaray, Eminahatun yerine Bucakbağı, Çerağihüseyin yerine Malcı gibi örnekler saptanmıştır.

İhsaiyat Mecmuası'nda az bilinen mahallelerin “*semt-i meşhur*”ları da belirtilmiştir. Bu semt-i meşhurlar halk içinde az bilinen bir ya da birkaç mahalleyi kapsayan ve daha yaygın bilinen yeradlarıdır. Bu listede adı geçen semt-i meşhurlar Çatalçeşme, Acıhamam, Kapalıfırın, Babıâli, Hocapaşa, Timurkapı (Demirkapı), Acımusluk, Ahırkapı, Sultanahmet, Mahmutpaşa, Sedefçiler, Çemberlitaş, Tavukpazarı, Tarakçılar, Alacahamam, Bahçekapı, Balkapanı, Devoğluyokuşu (Divoğlu), Devoğluçeşmesi, Hatapkapısı (Odunkapı), Uzunçarşı, Vefameydanı (Vefa), Kırkçeşme, Şehzade (Şehzadebaşı), Saraçhane (Saraçhanebaşı), Ağayokuşu, Beyazıt (Sultanbeyazıt), Darphane-i Atik, Okçularbaşı, Koska, Musalla, Peykhane, Fazlıpaşa, Gedikpaşa, Kadırgalimanı, Irgatpazarı, Tavşantaşı, Büyüklanga, Kumkapı, Bâlipaşa, Kızılmusluk (Kızılmaslak), Ekşikaradut (Horhor), Aksaray, Haydar (Haydarpazarı), Çırçır, Zeyrek, Cibali, Gülcamii, Cibaliyenikapısı, Tezgâhçılar (Destgâhçılar), Müftühamamı, Kadiçeşmesi, Otlakçıyokuşu, Atpazarı, Çarşambapazarı, Fethiye, Draman, Salmatomruk, Edirnekapı, Dibek, Sarıgüzel (Sarigez), Hüsrevpaşa, Kıztaşı, Karagümrük, Eğrikapı, Fener, Cumartesipazarı, Yenibahçe-Hırkaişerif, Yenibahçe-Keçeciler, Samatya'da Atikalipaşa, Zincirlikuyu, Avratpazarı, Haseki, Cerrahpaşa, Davutpaşa, Samatya, Kocamustafapaşa, Yedikule, Mollagüranî, Macuncu, Altımermer, Mevlevihanekapısı, Yayla, Topkapı ve Silivrikapı'dır.

Fatih yeradlarının bir diğer önemli kategorisi de çarşı, pazar ve üretim yerleriyle ilgili olanlardır. Günümüzde çoğu unutulmuş olan bu yeradları Ergotoponimler başlığında ayrıca ele alınmıştır.

İstanbul ilinin geneline kıyasla oldukça küçük bir alanı kapsayan Fatih ilçesinde çok az coğrafi ada rastlanmıştır. İstanbul'un 7 Tepesi olarak bilinen yükseltiler, şehir silüetinde oldukça belirsizdir ve özel adları yoktur. İlçede tarihî Sarayburnu'nun yanı sıra Marmara kıyılarındaki Yenikapı-Langa dolaylarında meyhaneleriye meşhur Sandıkburnu adlı bir başka coğrafi yeradı saptanmıştır. Kumkapı'dan Samatya'ya değin uzanan kumsalın, denize girilebilen bir bölge olduğu ve Kumkapı civarlarının Kumluk, Samatya'ya yakın kesimleri Fukara Plajı adıyla anıldığı görülmüştür. Suriçi'nden geçen tek akarsu olan Yenibahçe Deresi' nin

bir diğerk adı Bayrampaşa Deresi olarak bilinmektedir. Günümüzde bu akarsu tümüyle yeraltına alınarak kanalizasyon sistemine dâhil edilmiş ve güzergâhı üzerinden Vatan Caddesi ile M1 metro hattı geçirilmiştir. Gureba Hastanesi'nden Kara Surları'na dek yayılan alan Yenibahçe Vadisi ve Yenibahçe Çayırı olarak bilinmektedir. 20. Yüzyıl başlarına değin yerleşimin seyrek bulunduğu Surdibi bölgesi çok sayıda bostana ev sahipliği yapmıştır. Pek çoğunun özel birer adı bulunan bu bostanlar da Agronimler başlığında incelendiği için bu kısma dâhil edilmemiştir.

2.6.21. Gaziosmanpaşa İlçesi Yeradları

1950'lerden itibaren İstanbul'un çeperindeki yerleşim birimlerinde iç göçler sonucunda kayda değerk nüfusu artışları yaşanmıştır. Bu nedenle İstanbul'un eski yerleşim birimlerinin bölünmesi ve yeni ilçelerin oluşturulması gerekliliği doğmuştur. Bu yeni ilçelerden biri de 1963 yılında Eyüp ilçesinden ayrılan Gaziosmanpaşa'dır.²⁸⁷

Gaziosmanpaşa ilçesi sınırları içinde tarihî bir altyapısı olan tek yerleşme Küçükköy'dür. Gaziosmanpaşa'nın merkezini teşkil eden alan haritalarda Yenihan adıyla kaydedilmiş, birkaç yapı topluluğundan ibarettir. Eyüp'ün tarihî merkezine yakınlığı nedeniyle bu bölge hızla kentleşmiş ve ilçenin bugünkü semt ve mahalleleri doğmuştur.

2008 yılına değin İstanbul'un nüfusça en büyük ilçesi olan Gaziosmanpaşa'da yaşayanların sayısı 1 milyonu aşmaktaydı. Yapılan düzenlemelerle Gaziosmanpaşa bölünmüş ve Arnavutköy ve Sultangazi ilçeleri kurulmuş, ilçe nüfus sıralamasında 2023 yılı itibarıyla 11. sıraya dek düşmüştür.

Liste 2.88 Gaziosmanpaşa İlçesine Bağlı Mahalleler

Bağlarbaşı	Barbaroshayrettinpaşa
Fevziçakmak	Hürriyet
Karadeniz	Karayolları
Karlitepe	Kâzımkarabekir

²⁸⁷ İbrahim Gökburun, "İstanbul'da Nüfusun Gelişimi Ve İlçelere Dağılımı (1950-2015)", **Journal of Anatolian Cultural Research** (JANCR) 1/3 (30 Aralık 2017), 113.

Merkez	Mevlânâ
Pazariçi	Sarıgöl
Şemsipaşa	Yenidoğan
Yenimahalle	Yıldıztabya

Liste 2.89 Gaziosmanpaşa İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Bereç (41.0543422 28.9108884)	Beşyüzevler (41.0813909 28.8811794)
Bosna (41.0616736 28.9055112)	Bozhane (41.0578487 28.9218806)
Çukurçeşme (41.0599101 28.9042041)	Hacıçeşme (41.0678464 28.9036974)
Kavaklar (41.0793153 28.8949768)	Kavaklıdere (41.0693804 28.9165704)
Küçükköy (41.0740109 28.9028087)	Mavituna (41.0635276 28.9299547)
Paşacayı (41.0827407 28.8806094)	Tepebaşı (41.0855406 28.8993904)

Liste 2.90 Gaziosmanpaşa İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Çukurhan (41.0613616, 28.9013039)	Elmabahçesi (41.0819929 28.8925587)
Hekimsuyu (41.0798668 28.9071283)	Karaemin Tabyası (41.0787244, 28.8998623)
Karlıkbayırı (41.0554560, 28.9215212)	Keçesuyu (41.0692363 28.910053)
Kemalbey Ahırları (41.0569073, 28.9160005)	Validesuyu (41.0750492 28.9085126)
Yanihan (41.0583368, 28.9126813)	

Gaziosmanpaşa'nın çekirdeğini teşkil eden yerleşme devlet tarafından Bulgaristan'dan zorunlu göçe tabi tutulan soydaşlar için yapılan Taşlıtarla Göçmen Evleri'dir. Taşlıtarla olarak anılan mevkide yapıldığı için bu adı alan yerleşim alanı, zamanla semtin de adına dönüşmüştür. Hızlı nüfus artışı nedeniyle 1958'de Taşlıtarla'nın merkez kabul edildiği Göktepe adında bir nahiye kurulmuştur. Herhangi bir tarihî kökü olmayan Göktepe adı halk arasında benimsenmemiş; Taşlıtarla ilçe yapılırken adı bağlı bulunduğu Küçükköy'ün adını almamış; Balkan göçmeni soydaşların yoğun olarak yaşadığı yerleşim birimine Balkanlar tarihindeki

önemli figürlerden olan Gazi Osman Paşa'nın anısına Gaziosmanpaşa adı verilerek Küçükköy buraya bağlanmıştır.²⁸⁸

Gaziosmanpaşa'nın en eski yerleşim yerlerinden biri Küçükköy'dür. Belde olduğu dönemde Yenimahalle, Karayolları ve Paşa (Daha sonra Paşa Mahallesi ikiye bölünerek Kâzımkarabekir ve Fevziçakmak mahalleleri yaratılmıştır) mahallelerine yayılan Küçükköy toponimi, İstanbul'un tarihî yeradlarından biri olmasına karşın günümüzde hiçbir idarî birimin resmî adı değildir.²⁸⁹

Beşyüzevler, Gaziosmanpaşa'nın en bilinen semtlerinden biridir ve tıpkı Küçükköy gibi hiçbir idarî birimin resmî adı değildir. Beşyüzevler olarak anılan semt, günümüzde Karayolları ve Barbaroshayrettinpaşa mahallelerine yayılır. Daha geniş kapsamda Beşyüzevler semtinin zaman zaman Bayrampaşa ilçesinin Cevatpaşa mahallesini de kapsayacak şekilde anıldığı görülür.

Gaziosmanpaşa'daki diğer mahalle ve semt adları tarihî altyapıdan yoksun olmakla birlikte Türk tarihinin ve kültürünün önemli isimlerinden esinle verilmiştir. Keçesuyu, Hekimsuyu ve Validesuyu gibi semtler, adlarını İstanbul'un tarihî su kaynaklarından almakla birlikte günümüzde büyük oranda unutulmuş ve yalnızca bölgenin eski sakinlerince bilinir durumdadır.

Karaemin Tabyası, Yenihan, Kumluçiftlik, Çamurluhan, Çukurhan gibi yeradları tarihî haritalarda görülmekle birlikte günümüze ulaşamamışlardır. Kumluçiftlik adı hâlihazırda bir caminin isminde yaşarken, haritalardaki konumları karşılaştırıldığında Çukurhan'ın günümüzde Çukurçeşme adıyla anılan semtle aynı yer olması olası görünmektedir.²⁹⁰

2.6.22. Güngören İlçesi Yeradları

Güngören, İstanbul'un yüzölçümü olarak en küçük ilçesidir. 1992 yılına değin Bakırköy ilçesine bağlı birkaç mahalleden oluşan bir belde belediyesiyken, yapılan düzenlemelerle 26 mahalle hâlinde Bakırköy'den ayrılarak ilçe yapılmıştır. Bir yıl geçmeden yeni bir düzenleme daha yapılmış, Güngören'in ikiye bölünerek Esenler

²⁸⁸ Ali İhsan Öztürk, *Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri* (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 88.

²⁸⁹ Öztürk, *a.g.e.*, 84.

²⁹⁰ Öztürk, *Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri*, 84.

ilçesi oluşturulmuştur. İlçe o tarihten beri günümüzdeki sınırlarına ve 11 mahalleye sahiptir.²⁹¹

Liste 2.91 Güngören İlçesine Bağlı Mahalleler

Abdurrahman Nafiz Gürman	Akıncılar
Gençosman	Güneştepe
Güven	Haznedar
Mareşalçakmak	Mehmet Nesih Özmen
Merkez	Sanayi
Tozkoparan	

Liste 2.92 Güngören İlçesinde Saptanan Semt Ve Mevki Adları

Camcıoğlu (41.0148481 28.8833457)	Çamlıkahve (41.0126414 28.8650329)
Çeşme (41.0189012 28.8830209)	Çinçindere (41.0300112 28.8769414)
İlkyuva (41.01262, 28.86908)	Keresteciler (41.018295 28.8826294)
Küba Mahallesi (41.014701 28.886447)	Osmanbey (41.0245059 28.8752186)
Söğütlüyayla (41.0224759 28.8790646)	Tınaztepe (41.0064881 28.8939502)
Viranbağ (41.0323786 28.8861204)	

Liste 2.93 Güngören İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Saidbey Çiftliği (41.01989 28.88407)	Kırkkavak Bostanı (41.01498 28.87900)

Güngören ilçesinin çekirdeğini oluşturan yerleşme tarihi Vidos köyüdür. Esenler ilçe hâline getirilirken sınır düzenlemelerinin oldukça özensiz yapıldığı göze çarpmaktadır. Çoğu yerde komşu ilçelerin, Güngören ilçesi topraklarına doğru anlamsız girintiler yaptığı görülür.

İlçe merkezinden sonra ilçenin en bilinen yerleşmelerinden biri Merter semtidir. Adını Ahmet Merter adlı iş insanının yaptığı Merter Sitesi'nden alan semt, aynı zamanda İstanbul'un tekstil sektörünün önemli merkezlerinden biridir.

²⁹¹ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Günümüzde Merter olarak bilinen semt, birkaç mahalleyi kapsayan geniş bir yerleşmedir. Merter'in yerleşim alanlarının yoğun olduğu kesimi Abdurrahman Nafiz Gürman mahallesi; ticaret alanlarının yoğun olduğu kesimi Mehmet Nesih Özmen mahallesi olarak anılır. Abdurrahman Nafiz Gürman mahallesinin adı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 5. Genelkurmay Başkanı'nın anısına verilmiştir. Mehmet Nesih Özmen mahallesine adını veren kişinin kimliğine ilişkin güvenilir ve doyurucu bir bilgiye ulaşılamamıştır. Mehmet Nesih Özmen mahallesi, halk arasında Küba mahallesi adıyla anılır ve yüksek suç oranları ve güvensiz ortamı nedeniyle kimi İnternet sayfalarında “girilemeyen mahalle” olarak nitelendirilmektedir.

İlçenin mahallelerinden Haznedar, adını tarihî Haznedar Çiftliği'nden almaktadır. Saptadığımız diğer tarihî yeradlarından Viranbağ günümüzde hâlen az da olsa kullanılmasına karşın Kırkkavak Bostanı ve Saidbey Çiftliği'nin adı günümüze ulaşamamıştır. İlçedeki resmî mahalle adlarının yanısıra Çamlıkahve, İlkyuva, Çinçindere, Osmanbey, Söğütlüyayla, Çeşme, Tınaztepe, Camcıoğlu, Çinçindere, Keresteciler gibi daha az bilinen semt adları bulunur.

2.6.23. Kadıköy İlçesi Yeradları

İstanbul'un en eski yerleşmelerinden biri olan Kadıköy, günümüzde ilin Anadolu Yakası'nın en önemli merkezi olarak kabul edilir. Osmanlı döneminde Üsküdar kazasına bağlı küçük bir köy niteliğinde olan Kadıköy, 19. yüzyıldan itibaren gelişme göstermeye başlamıştır. İstanbul'da belediye teşkilatlanmasının başlangıcından itibaren Kadıköy bunun bir parçası olmuştur. Cumhuriyet idaresindeyse Kadıköy'de müstakil belediye kurulması 1930 yılında Üsküdar'dan ayrılmasıyla gerçekleşmiştir.

Kadıköy ilçesinin topraklarında geçmişte büyük bağ ve bostanlar bulunuyordu. Erenköy, Göztepe, Merdivenköy ve Caddebostan gibi yerler eski İstanbul'da bağcılık faaliyetleriyle ünlü yerlerdir. Haydarpaşa'dan başlayarak Gebze yönüne ilerleyen demiryolu hattının deniz kıyısına koşut biçimde ilçe topraklarını boydan boya aşması, ilçenin sayfiye yeri olarak ünlenmesine neden olmuş; 70'li yıllardan itibaren bu yazlık konutlar çokkatlı apartmanlara dönüşerek yoğun nüfuslu semtlerin doğmasına neden olmuştur.

Arazisi neredeyse tümüyle şehirleşen Kadıköy, 1997 yılına gelindiğinde İstanbul'un en kalabalık ilçesi konumundaydı. Bu artan nüfus nedeniyle 2008 yılı düzenlemelerinde ilçenin D100 karayolunun kuzeyinde kalan kesimleri ilçeden ayrılarak Ataşehir ilçesi ihdas edilmiştir. Günümüzde ilçe 21 mahalleden oluşmaktadır.²⁹²

Liste 2.94 Kadıköy İlçesine Bağlı Mahalleler

19 Mayıs	Acıbadem
Bostancı	Caddebostan
Caferağa	Dumlpınar
Eğitim	Erenköy
Fenerbahçe	Feneryolu
Fikirtepe	Göztepe
Hasanpaşa	Koşuyolu
Kozyatağı	Merdivenköy
Osmanağa	Rasimpaşa
Sahrayıcedid	Suadiye
Zühtüpaşa	

Liste 2.95 Kadıköy İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Altıyol (40.9904529 29.0290645)	Ayrılıkçeşme (40.9981162 29.0303834)
Ayşekadın (40.9665538 29.0869531)	Bahariye (40.9892988 29.0288338)
Cevizlik (40.9848771 29.0299175)	Çatalçeşme (40.9565345 29.088901)
Çemenzar (40.9826276 29.0664261)	Çiftehavuzlar (40.9737695 29.0555314)
Çiftlik (41.0015332 29.03592)	Çukurbostan (40.988188 29.0334413)
Eminalıpaşa (40.9591878 29.093308)	Eskiköşkler (40.9750708 29.0921954)
Ethemefendi (40.9769749 29.0764704)	Fevzipaşa (40.9908353 29.0600692)
Gazhane (40.9957943 29.042662)	Gözcübaba (40.9858859 29.0691277)
Haydarpaşa (40.9974036 29.0240319)	İhlamur (40.9812396 29.0413081)

²⁹² Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

İbrahimağa (41.0020676 29.0288599)	Kalamış (40.9782445 29.0402753)
Kantarcı (40.9647133 29.07271)	Kazasker (40.9690007 29.0852338)
Kızıltoprak (40.9801626 29.0421741)	Kocayol (40.9645354 29.1013972)
Köprübaşı (40.9940723 29.0494217)	Kurbağalıdere (40.9823495 29.0337197)
Kuşdili (40.9895562 29.0331641)	Kuyubaşı (40.9876652 29.0509123)
Moda (40.9808705 29.0223383)	Mühürdar (40.9858508 29.0227635)
Sakızağacı (40.9979979 29.0373332)	Salıpazarı (40.9906879 29.0338955)
Salıpazarı (40.9979981 29.0501546)	Sarayardı (40.9978814 29.0323722)
Selamiçeşme (40.9762319 29.0498237)	Söğütlüçeşme (40.991537 29.0367624)
Şaşkınbakkal (40.9630219 29.0753371)	Şenesenevler (40.9606745 29.0937264)
Şifa (40.9836405 29.0321459)	Taşlıçeşme (40.9553478 29.0909542)
Tuğlacı (40.9845726 29.0476631)	Tüccarbaşı (40.9754851 29.0801462)
Tütüncü (40.9787502 29.0664198)	Uzunçayır (40.9996471 29.0520675)
Üstbostancı (40.9583128 29.0955448)	Yeldeğirmeni (40.9974214 29.0272501)
Yeniyol (40.9699571 29.0625305)	Yıldızbakkal (40.9951135 29.0334503)
Yoğurtçu (40.9851452 29.033795)	Ziverbey (40.98833 29.043071)

Liste 2.96 Kadıköy İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Baklatarlası (40.9832914 29.0304629)	Batarya (41.0014037 29.0398683)
Beyazıtkethüda (40.9905809 29.0231426)	Çarıkçı (40.9890267 29.027885)
Çukurçiftlik (40.9687082 29.0559772)	Çukurkahve (40.96613 29.08596)
Devrim Mahallesi (40.9944153 29.0570813)	Domuzdamı (40.96223 29.08529)
Ecevit Mahallesi (40.9980022 29.0607075)	Erenköy Bağları (40.9821749 29.0802513)
Fuatpaşa (40.9733134 29.0447358)	Hünkârimamı (40.9947135 29.0349685)
Ihlamur Çiftliği (40.9812396 29.0413081)	İkbaliye (41.0001729 29.0393962)
İncirlibostan (40.9989135 29.0507209)	İskele Mahallesi (40.9916139 29.0239374)
Kaptanpaşa (40.9961303 29.0402663)	Karayani (40.990401 29.0306533)
Kasapçioğlu (40.9661681 29.0827598)	Kumluk (40.9894062 29.0212076)
Kurbağalıdere Çiftliği (40.99261 29.04164)	Küçükmoda (40.9799147 29.027853)
Mısırlıoğlu (40.9934723 29.0291637)	Nadirağa Çiftliği (40.9741497 29.1021242)

Ömerefendi Çiftliği (40.9861539 29.0407870)	Paris Mahallesi (40.9967387 29.0337678)
Pişmiş Bağı (40.9660620 29.0697592)	Rıhtım Mahallesi (40.9949228 29.024806)
Rızapaşa (40.9855353 29.0211350)	Sarapata Bağı (40.9690080 29.0542010)
Sıtmapınarı (40.9690162 29.0990913)	Talimhane (40.992978 29.0293273)

Antik dönemdeki adı Halkidon (Yun. *Χαλκηδών* veya *Καλχηδών*)²⁹³ olan Kadıköy, bulunduğu bölgenin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Tarihteki bu önemi nedeniyle Kadıköy'ün çeşitli Avrupa dillerinde (İng. *Chalcedon*, Fra. *Chalcédoine*, İsp. *Calcedonia*) egzonimleri bulunmaktadır.

Kadıköy'ün günümüzdeki mahalleleri, çoğunlukla tarihî altyapısı olan eski adlardır. Kadıköy'ün Çarşı olarak bilinen tarihî merkezi günümüzde Caferağa, Osmanağa ve Rasimpaşa mahallelerinden oluşmaktaysa da geçmişte çok daha fazla mahalle bulunmaktaydı. Mahalle sayılarının azaltılması amacıyla yapılan düzenlemelerde bu mahalleler lağvedilmiş ya da komşu mahallelerle birleştirilmiştir.

Kadıköy merkezinde tespit edebildiğimiz mülga mahalleler arasında İskele, Rıhtım, Cevizlik, Yoğurtçu, Kuşdili, Moda, Mühürdar, Bahariye, Sakızağacı, Yeldeğirmeni, Talimhane, Mısırlıoğlu, Haydarpaşa, İbrahimağa, Beyazıtkehdüda, Hünkârimamı, Kurbağalıdere, Kaptanpaşa, Karayani, Çarıkçı, Gazhane, Tuğlacıbaşı mahalleleri bulunmaktadır.²⁹⁴ Bunların bir kısmı hâlen semt adı olarak etkin bir biçimde kullanılmaktadır.

19 Mayıs, Dumlupınar ve Eğitim, Kadıköy'ün tarihî kökeni olmayan mahalle adlarıdır ve yakın geçmişte ulusal değerleri anmak amacıyla yeni kurulan mahallelere verilmiştir. 19 Mayıs resmî bir mahalle ad olmasına karşın, yeradı olarak yaygın değildir. Mahallenin kuzey kesimlerinde Eskiköşkler ve Yüzbeşevler; güney kesimlerinde Ayşekadın ve Kazasker gibi semt adları yaygındır. Dumlupınar'ın eski adı Devrim Mahallesi'dir. Bu ad 1980 Darbesi sonrasında uygun görülmeyle bugünkü adla değiştirilmiştir. Yeradı olarak yaygın olmayan Dumlupınar yerine halk arasında Uzunçayır adı kullanılmaktadır. Eğitim Mahallesi de resmî mahalle

²⁹³ Klaus Belke, **Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont** (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 484.

²⁹⁴ Osman Nuri Ergin, **İstanbul Şehri Rehberi** (İstanbul: İstanbul Belediyesi, 1934), Haritalar 29-30-31.

adlarından biri olmasına karşın yeradı olarak kullanılmaz ve mahalle günümüzde Ziverbey ve Kuyubaşı olarak anılır.

Acıbadem, İstanbul'un bilinen semtlerinden biridir ve İstanbul'un yeradları içinde istisnai bir yeri vardır. Büyük bir alana yayılan Acıbadem hem Kadıköy hem Üsküdar ilçesine yayılır. Her iki ilçede de Acıbadem adıyla birbirine komşu birer mahalle bulunmaktadır. İlçenin tarihî semtlerinden Ayrılıkçeşme bu mahalleyle Rasimpaşa mahallesi arasına yayılır. Geçmişte bir dönem İkbaliye Mahallesi olarak da anılmıştır. Yıldızbakkal, Altınbakkal, Dört Yol, Sarayardı, Sakızağacı, Batarya ve Çiftlik gibi az bilinen daha küçük semtlere sahiptir.²⁹⁵

Adını Bostancıbaşı köprüsü ve karakolundan alan Bostancı mahallesi ilçenin en doğudaki mahallesidir ve ilçenin kuzey sınırından güney sınırına uzanan büyük bir araziye sahiptir. Bostancı adı yaygın olarak kullanılmakla birlikte mahalle kendi içinde Üstbostancı, Çatalçeşme, Taşlıçeşme, Kocayol, Eminalipaşa ve Şenesenevler gibi semtlere ayrılmıştır.

Caddebostanı adının tahrif edilmiş biçimi olan Caddebostan, geçmişte plajlarıyla ünlü bir sayfiye semtiydi.²⁹⁶ Günümüzde Bağdat Caddesi'nin en canlı kesimine evsahipliği yapan mahalle Erenköy, Suadiye ve Göztepe mahallelerinin kesişim noktasındadır ve tüm bu mahallelerinin resmî sınırları belli olsa da halk arasında bu yeradları karmaşa yaratacak ölçüde içiçe geçmiştir. Caddebostan Mahallesi sınırları içinde Caddebostan'ın yanısıra hem Göztepe hem de Erenköy adını taşıyan otobüs durakları olduğu görülmüştür. Bunlar dışında ayrıca mahalle kendi içinde Çiftehavuzlar, Kantarcı, Yeniyol ve Tütüncü gibi semtlere bölünmüştür.

Bir yeradı olarak yaygın kullanılmayan Caferağa, halk arasında daha ziyade Moda olarak bilinir. Caferağa Mahallesi, geçmişte kendi içinde Küçükmoda, Kumluk, Şifa, Baklatarlası, Cevizlik, Mühürdar ve Bahariye gibi semtlere ayrılmıştı. Bahariye ve Mühürdar dışındaki adlar Moda adının yaygınlığı karşısında günümüzde unutulmuştur.

Erenköy adına eski haritalarda sıkça rastlanır. Fakat asıl Erenköy, bugünkü Ataşehir ilçesindeki İçerenköy yerleşmesinin adıdır. Köyün güneyinden geçen

²⁹⁵ Arif Atılğan, "17. Yüzyıldan günümüze Acıbadem", **Acıbadem Yaşam ve Kent Kültürü Dergisi** 46 (Aralık 2014).

²⁹⁶ "Caddebostan", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, thk. Ekrem Işın - Baha Tanman (Ankara: Tarih Vakfı, 1993), 2/365.

demiryolu hattına Erenköy adında bir istasyon koyulması sonrasında istasyon çevresinde yerleşim başlamış ve Erenköy adı bu yerleşmeye kaymış; iç kesimlerde kalan asıl tarihî köy merkezi İçerenköy adıyla anılır hâle gelmiştir. Günümüz Erenköy mahallesi kendi içinde Tüccarbaşı ve Ethemefendi gibi semtlere ayrılır.

Fenerbahçe ve Feneryolu mahalleleri, adlarını Fener Burnu denen mevkide bulunan deniz fenerinden almaktadır. Bizans döneminde İeria (Yun. *Ιερία*)²⁹⁷ daha sonraki dönemlerde Rumcada ve kimi yabancı haritalarda Fanaraki (Yun. *Φαναράκη*) olarak da anılmıştır. Fenerbahçe'nin bir kısmını da Kalamış semti oluşturmaktadır. Adı, popüler kültürde şarkılara değin girmiş olan Kalamış, geçmişte müstakil bir mahalle olarak varlık göstermiş olsa da günümüzde herhangi bir yönetsel birimin adı değildir. Kalamış adı, Rumcada saz/sazlık anlamına gelen Kalamos/Kalamia (Yun. *Κάλαμος/Καλάμια*) sözcüğünden bozularak doğmuştur.²⁹⁸

Feneryolu adı yaygın olarak kullanılmakla birlikte bu mahalle de kendi içinde Kızıltoprak, Selamiçeşme ve İhlamur gibi semtlere ayrılmıştır. İhlamur adı az bilinmekle birlikte tarihî İhlamur Çiftliği'nden gelmektedir. Selamiçeşme semtinin adıyla Ayrılıkçeşme semtiyle birlikte İstanbul folklorunda kendine yer edinmiştir. Kayıtlara göre Mekke'ye doğru yola çıkan Hac kabileleri ve Surre alayları Ayrılıkçeşme'de uğurlanır, Selamiçeşme'de selamlanır, yani karşılanırdı. Bir dönem Ayrılıkçeşme'de yoğunlaşan genelevler nedeniyle semtin adı halk arasında Paris Mahallesi olarak anılmaya başladıysa da bu ad günümüzde unutulmuştur.

Fikirtepe, İstanbul'un en eski yerleşim alanlarından birine evsahipliği yapması bakımından uluslararası literatüre girmiş bir yeradı olmasına karşın adının kökenine ilişkin güvenilir bir bilgi bulunamamıştır. Bu adın Namık Kemal tarafından verildiği savı veya Fikri Baba/Fikir Baba adında bir ermişle ilişkilendirilmesi kanıtlanmaya muhtaçtır. Bu söylentilere konu olan yerin Kadıköy'deki Fikirtepe değil; Beykoz'da, Kanlıca ve Çubuklu semtleri arasında bulunan ve haritalarda Fikir/Fikri Tepe adıyla kaydedilen yükselti olması da olasıdır. Günümüzde çözüm bekleyen imar ve kentsel dönüşüm sorunlarıyla adından söz ettiren Fikirtepe'de

²⁹⁷ Klaus Belke, **Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont** (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 603.

²⁹⁸ Ekrem Hakkı Ayverdi, **Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri**, Şehrin İskanı ve Nüfusu (Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü, 1958), 200.

Köprübaşı adında bir mevki adı da saptanmıştır. Dumlupınar mahallesinin bir kesimi de halk arasında Fikirtepe olarak adlandırılır.

Adını Gözcübaba adlı bir ermişten alan Göztepe, aynı adlı demiryolu istasyonunun çevresine yayılmış bir mahalledir. Resmî sınırları belli olsa da halk arasında Göztepe olarak anılan semt daha geniş bir alana yayılır ve Caddebostan semtiyle içiçe girmiş durumdadır. Göztepe'nin kendi içinde Çemenzar ve Tütüncü olarak bilinen semtler vardır. İstanbul'un tarihi köylerinden biri olan ve eski haritalarda arkaik imlâyla Nerdubân Karyesi ya da Merdiven Köyü olarak da yazılan Merdivenköy, resmî bir mahalle adı olmasına karşın halk arasında çoğu zaman Göztepe olarak anılır. Merdivenköy adının unutulup Göztepe adının öne çıkmasının bir nedeni de mahalledeki metro istasyonu ile karayolu kavşağına Göztepe Metro İstasyonu ve Göztepe Köprüsü adlarının verilmesidir.

Hasanpaşa, günümüzde Kadıköy Belediyesi, Söğütluçeşme tren ve metrobüs istasyonu, tarihî gazhane binası ve Salıpazarı olarak bilinen pazaryerine ev sahipliği yapan işlek bir mahalledir. Adını Kaptan Hasan Paşa'dan alan mahalle, geçmişte Kaptanpaşa adıyla da bilinirdi. Mahallenin demiryoluna yakın kesimleri geçmişte Hünkârımamı mahallesi olarak adlandırılırdı.²⁹⁹

Koşuyolu, ilçenin D100 karayolunun kuzeyinde kalan topraklarındandır. Geçmişte İbrahimağa Çayırı'nın bulunduğu alana yayılmıştır. Eskiden bir dönem Mecidiye adıyla da anılmıştır.

Kozyatağı mahallesinin adı yararlandığımız haritalarda Kosiada adıyla da kayda geçirilmiştir.³⁰⁰ Ancak Rumca olduğu kuvvetle muhtemel olsa da bu adın Rumca yazımının nasıl olduğuna ilişkin bilgiye ulaşamamıştır. Bir dönem Çukurkahve olarak da anılmıştır.

Osmanağa Mahallesi, Kadıköy'ün en canlı noktalarından biri olan Altıyol ve Bahariye semtlerine ev sahipliği yapan işlek bir yerdir. Geçmişte Karayani, Çarıkçı, Kuşdili, Çukurbostan, Yoğurtçu ve Talimhane gibi daha küçük mahallelere ev sahipliği yapmaktaydı. Kuşdili ve Yoğurtçu dışındaki isimler günümüzde unutulmuştur.

²⁹⁹ Osman Nuri Ergin, **İstanbul Şehri Rehberi** (İstanbul: İstanbul Belediyesi, 1934), Harita 29.

³⁰⁰ Colmar von der Goltz Paşa, **Karte der Umgegend von Constantinople** (Berlin: Schall & Grund, 1897).

Rasimpaşa Mahallesi, Kadıköy ilçesinin en ikonik semtlerinden Haydarpaşa ve Yeldeğirmeni'yle tarihî Ayrılıkçeşme Sokağı'na ev sahipliği yapar. Günümüzde mahallenin resmî adı olarak kullanılmakla birlikte, bu üç popüler adın yanında daha az bilinmektedir.

Sahrayıcedit, geçmişte Erenköy ile Merdivenköy'ün doğusundaki geniş düzlüklere verilen addı. Cumhuriyet döneminde Arapça-Farsça etkili yeradlarının değiştirilmesi ya da yalınlaştırılması furyasında Sahrayıcedit, Yenisahra olarak Türkçeleştirilmişse de bu değişiklik umulduğu biçimde gerçekleşmemiş, Sahrayıcedit adı bir semt adı olarak korunurken; bugün Ataşehir ilçesi sınırları içinde kalan Yenisahra bu semtin kuzeyinde yeni gelişen bölgeye ad olmuştur.³⁰¹ Dolayısıyla aynı anlama gelen iki farklı ad günümüzde iki farklı yerleşim yeri için kullanılmaktadır.

Suadiye Mahallesi'nin adı nispeten yenidir. Bu ad Maliye Nazırı Reşat Paşa'nın genç yaşta yitirdiği kızı Suat Hanım anısına 1905 yılında yaptırdığı ve Suadiye Camii adını verdiği ibadethaneden gelmektedir. Bölge daha önceleri Domuzdamı olarak bilinmektedir.³⁰²

İlçenin son mahallesi olan Zühtüpaşa'ysa halk arasında daha çok Kızıltoprak olarak bilinir. Ziverbey ve Söğütlüçeşme semtlerinin bir kısmı da Zühtüpaşa Mahallesi sınırları içinde kalmaktadır.

Kadıköy merkezinde Baklatarlası, Kumluk, Mısırlıoğlu, Çarıkçı, Kasapçioğlu, Şifa, Rızapaşa gibi yeradlarıyla karşılaşmıştır. Bunlar günümüze ulaşmamıştır. Nadırağa, İhlamur, Ömerefendi ve Kurbağalıdere çiftliklerinin adları sokak adlarında yaşamaktadır. Sarapata ya da Sallapati Bağı, Pişmiş Bağı, Bolbedros Bağı, Erenköy Bağları, Sıtmapınarı gibi yerler ilçede saptanan agronimlerdendir.

2.6.24. Kâğıthane İlçesi Yeradları

Kâğıthane, İstanbul'un kültür tarihi bakımından en önemli yerlerinden biridir. Geçmiş yüzyıllarda İstanbul'un en önemli mesiresi olan Kâğıthane, gözden

³⁰¹ “Sahrayıcedit”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, thk. Ekrem Işın - Baha Tanman (Ankara: Tarih Vakfı, 1993), 6/410.

³⁰² Sermet Muhtar Alus, **Masal Olanlar: Eski İstanbul'da Hayat (1932)** (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2023), 247.

düştükten sonra bile bir köy olarak bu simgesel namını korumayı sürdürmüştür. Kâğıthane, Cumhuriyet döneminde Beyoğlu kazası sınırlarında kalacak biçimde düzenlenmiş; daha sonra 1954'te Şişli, Beyoğlu'ndan ayrılarak ilçe yapıldığı sırada bu ilçeye bağlanmıştır. Kâğıthane'de 1963 yılında belediye kurulmuş; beldelik statüsü 1980 yılına değin sürmüştür.³⁰³ Bu tarihte askerî idare belde belediyesini feshetse de Kâğıthane birkaç yıl sonra, 1987'de Şişli'den ayrılarak ayrı bir ilçe yapılmıştır.³⁰⁴ İlk ilçe yapıldığında 8 mahalleden müteşekkil olan Kâğıthane ilçesinde zamanla yeni mahalleler ihdas edilmiş; günümüzde mahalle sayısı 19'a yükselmiştir.³⁰⁵

Liste 2.97 Kâğıthane İlçesine Bağlı Mahalleler

Çağlayan	Çeliktepe
Emniyetevleri	Gültepe
Gürsel	Hamidiye
Harmantepe	Hürriyet
Mehmet Akif Ersoy	Merkez
Nurtepe	Ortabayır
Seyrantepe	Sultanselim (Sanayi)
Şirintepe	Talâtpaşa
Telsizler	Yahyakemal
Yeşilce	

Liste 2.98 Kâğıthane İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Alışar (41.0864184 28.9860116)	Arıcılar (41.1008411 28.9627762)
Bacadibi (41.0796244 29.0065375)	Birlik Mahallesi (41.0997125 29.0008037)
Cendere (41.0862939 28.9796407)	Çamlıvadi (41.1009856 28.9598739)
Çimentepe (41.0925308 28.9938365)	Güzeldere (41.085959 28.9927759)
Havuzlar (41.0932854 28.9739048)	Nişantaşlar (41.0758187 28.9588048)

³⁰³ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 98.

³⁰⁴ 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun (103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun), (19 Haziran 1987).

³⁰⁵ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Osmanpaşa (41.08218, 28.96700)

Sâdabad (41.0699098 28.9627883)

Terasevler (41.0658019 28.9633689)

Liste 2.99 *Kâğıthane ilçesinde saptanan tarihî yeradları*

Arı Mahallesi (41.07817, 28.96296)	Çağlayan Korusu (41.07559, 28.96757)
Doğancı Köprüsü (41.06963, 28.96344)	Galata Mahallesi (41.07916, 28.98735)
Sünnet Köprüsü (41.06576, 28.95130)	Şükrüpaşa Çiftliği (41.08864, 28.98660)
Topağaçlar (41.07391, 28.96787)	Uzuncaova (41.09281, 28.96497)
Yenimahalle (Yeri saptanamadı)	

Kâğıthane Deresi'nin ve yanıbaşındaki Kâğıthane köyünün adı fetih öncesi dönemde burada bulunan kâğıt imalathanelerinden gelir. Osmanlı hâkimiyetinde bu tesisler varlıklarını sürdürmeseler de bölge bu adla anılmayı sürdürmüştür.³⁰⁶ Bu bakımdan İstanbul'un en eski yeradlarından olan Kâğıthane; semt adlarının yerel tarihle olan bağına ve yeradlarının sürekliliğine çarpıcı bir örnek teşkil eder. Kâğıthane'nin bir mesire yeri olarak ünlendiği dönemlerde, bu tür bölgelere masalsı ve şairane adlar verme geleneği bulunduğu Kâğıthane, Sâdâbad olarak da anılmıştır.³⁰⁷ Bu ad hâlen çeşitli yapıların adlarında yaşamaktadır.

Çağlayan mahallesinin adı yine Sâdâbad'ta bulunan Çağlayan Kasrı ve Çağlayan Korusu ile ilişkili, eski bir toponimdir. Ortabayır mahallesi de eski haritalarda bu adla kayıtlı olan yükseltilerden adını almıştır. İlçedeki diğer mahalle adları tarihî şahsiyetlere ithafen ya da yakıştırma yoluyla verilmiştir.

İlçenin kuruluşuna öncülük eden 3392 sayılı yasada yer alan ekli listede Kâğıthane ilçesinin 8 mahallesi Çağlayan, Çeliktepe, Gültepe, Gürsel, Hürriyet, Ortabayır, Yahyakemal ve Yenimahalle olarak sayılmaktadır.³⁰⁸ Ancak sonraki dönemlerde Yenimahalle adına rastlanmaz.

HGM'nin çeşitli yıllarda hazırladığı haritalarda Kâğıthane'de Arı, Nişantaşlar, Galata ve Osmanpaşa adlarında günümüzde varolmayan mahalleler görülür. Osmanpaşa hâlen bir semt adı olarak varlığını sürdürse de diğerleri

³⁰⁶ Öztürk, *Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri*, 97.

³⁰⁷ Bunun dışında Lâle Devri'nde İstanbul'un ünlü mesire yerlerine verilen edebî adlar arasında Bebek için Hümâyünabad, Kanlıca için Mihrâbad, Şemsipaşa için Şerefâbad sayılabilir.

³⁰⁸ 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun (103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun), (19 Haziran 1987).

günümüze ulaşamamıştır. Arımahallesi'nin adı günümüzde Arı Caddesi'nde yaşamaktadır. Galata mahallesi olarak kaydedilen yerin adı Galataderesi Caddesi'yle ilişkili olmalıdır.

Günümüzdeki diğer mahalleler mevcut mahallelerin nüfus artışı nedeniyle bölünmesi sonucu ortaya çıkmıştır. İlçenin en büyük mahallelerinden Sanayi mahallesinin adı vatandaşlardan gelen talep doğrultusunda mahallenin ana aksı olan Sultanselim Caddesi'nden esinle Sultanselim Mahallesi olarak değiştirilmiştir.³⁰⁹

Bunlar dışında ilçede aslında resmiyette bir mahalle olmayan Birlik Mahallesi, Bacadibi, Cendere, Terasavler, Çamlıvadi, Havuzlar, Alishar, Çimentepe, Havuzlar, Arıcılar gibi semt adları bulunur.

2.6.25. Kartal İlçesi Yeradları

Kartal, İstanbul'un eski yerleşmelerinden biridir. Osmanlı döneminde bir kaza merkezi; Cumhuriyet dönemindeyse ilçe merkezi olarak varlık göstermiştir. Geçmişte kapladığı alan çok daha büyük olan Kartal, pek çok kez sınır değişiklikleri geçirmiştir. Bunlardan biri sınır genişlemesidir ve 1950 yılında o tarihe değin Kocaeli ilinin Gebze ilçesine bağlı olan Aydınlı, Orhanlı, Tepeviran (günümüzde Tepeören) ve Tuzla köylerinin Kartal ilçesine bağlanmasıyla yaşanmıştır.³¹⁰

Geçmişte Kartal ilçesine bağlı birer köy olan pek çok yerleşim yeri yaşadıkları hızlı nüfus artışı sonucunda Kartal'dan ayrılarak ayrı ilçeler hâline getirilmişlerdir. 1987'de Pendik, 1992'de Maltepe ve Sultanbeyli, 2008'deyse Sancaktepe ilçe yapılarak Kartal'dan ayrılmıştır.³¹¹

Liste 2.100 Kartal İlçesine Bağlı Mahalleler

Atalar	Cevizli
Cumhuriyet	Çavuşoğlu
Esentepe	Gümüşpınar

³⁰⁹ **Sadabad Haber**, “Sanayi Mahallesi'nin İsmi; Sultan Selim Oldu” (30 Haziran 2015).

³¹⁰ Sinan Demirağ, “Cumhuriyet Dönemi Kocaeli Vilâyeti Mülkî Yapılanma Tarihi II (1954-2012)”, **Uluslararası Orhan Gazi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-V** (Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2018), 3/1572.

³¹¹ Cemalettin Şahin, “İstanbul'un İlçeleri”, **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Hürriyet	Karlktepe
Kordonboyu	Orhantepe
Ortamahalle	Petroliş
Soğanlık-Yeni	Topselvi
Uğurmumcu	Yakacık-Çarşı
Yakacık-Yeni	Yalımahallesi
Yukarımahalle	Yunus

Liste 2.101 Kartal İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Adnan Kahveci (40.8952196 29.2278788)	Alicanoğlu (40.9098836 29.2153803)
Dragos (40.9093316 29.1449764)	Güzelevler (40.9345332 29.2194402)
Keresteciler (40.8977327 29.2236141)	Kumcular (40.8836689 29.2062237)
Yalnızselvi (40.8953985 29.2022626)	Yarenler (40.9285775 29.2101582)

Liste 2.102 Kartal İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Çayır Bostanları (40.89826 29.16671)	Çeşmebaşı Bostanları (40.89412 29.19373)
Çınarlıçeşme (40.90675 29.15460)	Çırçır (40.8933175 29.1897736)
Gecekondumahallesi (40.8973152 29.1918027)	Göçmenevleri Mahallesi (40.9143176 29.1896953)
Kavaklıgöl (40.89399, 29.17256)	Makos'un Çiftliği (40.89606, 29.17480)
Meşeyazma Yaylası (40.89451 29.20329)	Muhacirmahallesi (40.8913385 29.1940652)
Rahmanlar (40.9031968 29.1697185)	Şekeroğlu Bostanları (40.89854, 29.21018)
Tulumba Bostanları (40.91049 29.15829)	Uluyuvan Bostanları (40.89525 29.17029)
Virançiftlik (40.90070 29.20297)	Yeniankara (40.9065744 29.1417328)
Yorgancıoğlu (40.90533, 29.16318)	

Kartal ilçesinin adı antik kaynaklarda ve Rumcada Kartalimin (Yun. *Καρταλινήν*), Kartalimena (Yun. *Καρταλινένα*), Kartalimi (Yun. *Καρταλινή*) biçimlerinde kaydedilmiştir.³¹² Yeradlarının Türkçeleşmesi sürecinde yabancı adın söylenişine en yakın Türkçe sözcüğün yeni ad olarak benimsenmesi eğilimine uygun

³¹² Klaus Belke, **Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont** (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 648.

olarak Kartalimni adı Kartal'a dönüşmüştür. 20. Yüzyıl haritalarında Kartal'ın merkezinde Muhacir Mahallesi, Gecekondü Mahallesi ve Çırçır Mahallesi adında üç yer tespit edilmiştir.³¹³ Günümüzde demiryoluyla ikiye ayrılan Kartal'ın tarihî merkezi, resmîyette Yukarımahalle ve Kordonboyu olarak iki mahalleden oluşur. Sahil kesimi, Yukarımahalle'ye referansla halk arasında Aşağımahalle adıyla da anılır.

Yakacık, İstanbul'un geçmişte en ünlü mesire yerlerinden biridir. Nüfusu hızla artan Yakacık kendi içinde mahallelere ayrılmıştır. Yakacık Belde Belediyesi feshedilmeden önce varolan Yenimahalle, Yalımahallesi, Çarşı, Topselvi, Hürriyet, Cumhuriyet, Uğurmumcu gibi mahalleler, günümüzde aynı adlarla Kartal'a bağlanmıştır. Yenimahalle, geçmişte Soğanlık Belde Belediyesi'ne bağlı Yenimahalle ile karışmaması için "Yakacık Yeni" ibaresiyle anılır. Geçmişte Yakacık bünyesinde Kurfalı, Tepe, Madenler ve Suyabatmaz adlarında başka mahallelerde olduğu bilinmekteyse de bunlar günümüzde mevcut değildir.³¹⁴

Yine geçmişte bir köy olan Soğanlık büyüyerek önce belde belediyesi olmuş, daha sonra belde belediyelerinin feshedilmesiyle birlikte sahip olduğu Yenimahalle, Ortamahalle ve Gümüşpınar ile birlikte Kartal belediyesine bağlanmıştır.³¹⁵ Yenimahalle yerleşmesi, Yakacık Yenimahallesi ile karıştırılmaması için Soğanlık Yeni ibaresiyle anılır.

İlçenin eski yeradlarından biri de Dragos'tur. Adını Marmara kıyılarındaki belirgin bir tepecik olan Dragos Tepesi'nden alır.³¹⁶ Dragos Tepesi'nin ve Dragos semtinin adı çeşitli dönemlerde Türkçe olmadığı gerekçesiyle değişikliğe uğramıştır. Büyükdragos Tepesi olarak da adlandırılan bu yükseltinin adı erken Türkçe kaynaklarda Maltepe olarak geçer ve bu oronim tepenin hemen doğusundaki Maltepe yerleşmesine de adını vermiştir. Dragos adı Orhantepe olarak değiştirilirken, tepenin eteklerine yayılan semt bir dönem Yeniankara Mahallesi olarak adlandırılmıştır.³¹⁷ Bu ad benimsenmemiş, daha sonra tepenin adı olan Orhantepe, mahallenin de adı

³¹³ HGM, **Türkiye 1:100,000** (Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü, 1981).

³¹⁴ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 361.

³¹⁵ Öztürk, **a.g.e.**, 354.

³¹⁶ Dragos semtine adını veren tepe Maltepe veya Büyükdragos Tepesi adıyla da anılır. Küçükdragos Tepesi günümüzde Maltepe'de bulunan İdealtepe dolaylarındaki daha küçük bir yükseltinin adıdır.

³¹⁷ HGM, **Türkiye 1:100,000** (Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü, 1981).

olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak günümüzde bu adın da benimsendiğini söylemek güçtür. Semt, halk arasında hâlen Dragos adıyla anılmakta ve bilinmektedir.

Cevizli adına, eski haritalarda mevki adı olarak rastlanmıştır. Günümüzde Petroliş mahallesi olarak bilinen alan geçmişte tahminen Besimpaşa Çiftliği'nin olduğu arazidir. Atalar mahallesinin eski adı Rahmanlar'dır. Eski haritalarda bu bölge Rahmanlar Bahçesi olarak kayda geçirilmiştir.

Tarihî bostan, bağ ve bahçe adlarının pek çoğu yapılaşma sonucu yok olurken, eski haritalarda sıkça kaydedilen Çamaşır ve Taşçıbaşı burunlarının adları da kıyı düzenlemeleri nedeniyle silinmiştir.

Eski haritalarda Cevizli tren istasyonu çevresinde gösterilen Çınarlıçeşme ya da Çınarçeşme aynı zamanda Çınar Çiftliği olarak da kaydedilmiştir. Günümüzde bu ad unutulmuştur. Yakacık yakınlarındaki Topselvi mahallesi eski haritalarda "Tekselvi" olarak kaydedilen yerle aynı bölge olabilir. Biraz güneyde Altıselvi adıyla kaydedilen yer günümüzde Cumhuriyet mahallesine denk düşmekle birlikte, bu ad günümüzde unutulmuştur.

2.6.26. Küçükçekmece İlçesi Yeradları

Adını kıyısında bulunduğu lagün gölünden alan Küçükçekmece, uzun yıllar Bakırköy kazasına bağlı küçük bir köy niteliğinde kalmıştır. Demiryolu hattı ve İstanbul-Edirne karayolunun üzerinde olmasının sunduğu ulaşım kolaylığı nedeniyle yıllar içinde hızlı bir nüfus artışına maruz kalmıştır. 1987 yılında 28 mahalle hâlinde Bakırköy ilçesinden ayrılarak ayrı bir ilçe yapılmıştır. Beş yıl sonra Küçükçekmece Gölü'nün batı kıyısında kalan mahallelerin Avcılar adıyla ilçeye dönüştürülerek Küçükçekmece'den ayrılması üzerine nüfus ve yüzölçümü olarak küçülmüştür. 2008'de bir kez daha sınır değişikliğine uğramış; Başakşehir ilçesinin kurulmasıyla bir kez daha küçülmüştür. Günümüzde 21 mahalleden oluşan Küçükçekmece ilçesi, Esenyurt'tan sonra 808 binlik nüfusuyla İstanbul ilinin en kalabalık ikinci ilçesidir.³¹⁸

³¹⁸ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Liste 2.103 Küçükçekmece İlçesine Bağlı Mahalleler

Atakent	Atatürk
Beşyol	Cennet
Cumhuriyet	Fatih
Fevziçakmak	Gültepe
Halkalı	İnönü
İstasyon	Kanarya
Kartaltepeler	Kemalpaşa
Mehmetakif	Söğütlüçeşme
Sultanmurat	Tevfikbey
Yarımburgaz	Yenimahalle
Yeşilova	

Liste 2.104 Küçükçekmece İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

İkitelli (41.0608016 28.8014883)	Sefaköy (41.00035 28.7974117)
Zeynebiye (41.0368421 28.8035366)	Ağaçlı (41.0465625 28.7835653)
Bezirgânbağçe (41.0290358 28.7771338)	Taştepe (41.0224479 28.7728429)
Soğuksu (41.0031843 28.7722498)	Tepeüstü (40.9969422 28.7764044)
Maslakçeşme (41.0183435 28.797634)	Çınaryolu (41.0226352 28.8060711)
Bahariye (41.0584757 28.7991734)	Kuruçeşme (41.0531488 28.7499851)
Çamlık (41.0307804 28.7919444)	Çamlıkaltı (41.0337593 28.7910054)
Gültepe (41.0209085 28.7706844)	Papazköprüsü (41.028074 28.8088391)
Dörtüol (40.9999854 28.7805875)	Nayman (41.0413195 28.7960481)
Parseller (41.0504237 28.7957708)	Laleşehir (41.0417024 28.7782067)

Liste 2.105 Küçükçekmece İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Ali İmbertos Çiftliği (40.99784, 28.80742)	Ayvazçeşme (41.0329360 28.7691547)
Kömürcüyolu (41.0225510, 28.7854845)	Nakkaşköprü (41.0339013, 28.7690282)
Öksüznağkaş Çiftliği (41.0281469, 28.7534339)	İkikaynak (41.0538349, 28.7923305)
Topsakızlar (40.9896763 28.7738967)	Çınarbağçe (41.0291518 28.7902436)

Suat Bahçesi (41.02076 28.79158)

Küçükçekmece ilçesinin bugünkü topraklarında geçmişte üç farklı köy bulunuyordu. Bunlar, ilçeye adını veren Küçükçekmece'yle Halkalı ve Safra köyleridir. İlçe, bu köylerin büyüyüp genişleyerek birbirine bitişmesiyle oluşmuştur. İlçenin bu üç merkezli yapısı günümüzde de belirgindir.

Küçükçekmece'nin merkezi Yenimahalle, Fatih ve Cumhuriyet mahallelerinden oluşmaktadır. Bu isimler yeradı olarak yaygın değildir. Cumhuriyet mahallesi daha ziyade Soğuksu olarak bilinir. Yine Yenimahalle ve Cumhuriyet mahallelerinin bir kısmı halk arasında Tepeüstü olarak anılır.

Sefaköy'ün eski adı Safra'dır. (Yun. *Σαφράς*, daha eskiden *Ζεφύριον*)³¹⁹ Bu adın Türkçede çağrıştırdığı olumsuz anlam nedeniyle Safraköy adı halk talebiyle Sefaköy olarak değiştirilmiştir. Küçükçekmece ilçesi kurulurken Sefaköy'de bulunan belde belediyesi lağvedildiğinden Sefaköy adı da ortadan kaldırılmış, yalnızca kendisine bağlı olan mahalleler kendi adlarıyla ilçeye bağlanmıştır. Günümüzde hiçbir yönetsel birimin adı olmayan Sefaköy, halk arasında hâlen etkin biçimde kullanılmaktadır. Sefaköy'ü oluşturan mahalleler, merkezde Kartaltepe olmak üzere Kemalpaşa, Gültepe, Beşyol, Sultanmurat, İnönü, Fevziçakmak, Söğütlüçeşme, Mehmetakif, ve Tevfikbey'dir. Belde belediyesi olduğu dönemde Sefaköy'e bağlı olan Kanarya, yapılan halkoylaması sonucu Küçükçekmece'ye bağlanmıştır.³²⁰ Kanarya'nın adı Kapanarya Çiftliği'nden gelmektedir. Yunanca kökenli adı uygun görülmeyle Türkçeleştirilmiştir.

İlçenin bir diğer odak noktası Halkalı'dır. Kendisi de resmî bir mahalle adı olmasına karşın Halkalı'nın çevresinde oluşan mahalleler de çoğu zaman Halkalı olarak anılır. Günümüzde bir semt olarak Halkalı'nın kapsadığı mahalleler Atakent, Yarımburgaz, İstasyon, Atatürk ve Fatih'tir.

Halkalı adı Osmanlı dönemi haritalarında Büyükhalkalı ve Küçükhalkalı olarak ayrı ayrı kullanılır. Küçükhalkalı olarak geçen yer günümüzde yaklaşık olarak Bağcılar ilçesinin Mahmutbey mahallesi sınırları içinde kalan ve birkaç haneden

³¹⁹ Andreas Külzer, **Ostthrakien (Euröpe)** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/627.

³²⁰ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 175-177.

oluşan bir çiftlik yapısı; Büyükhalkalı ise günümüzde Halkalı'nın çekirdeğini oluşturan bir köy yerleşmesidir. Halkalı'nın belde belediyesi olduğu dönemlerde günümüzde İstasyon Mahallesi sınırları içinde Taştepe ve Akdağ adlarında mahalleleri olduğu görülmüştür.³²¹

Atakent, Halkalı'nın yanı başında şekillenen bir uydukenttir. Adının tarihî bir geçmişi yoktur. Düzenli ve planlı bir toplukonut bölgesi olan Atakent'in batısında Yarımburgaz Mahallesi bulunur. İstanbul'un en eski tarihî yerlerinden biri olan Yarımburgaz Mağaraları'ndan adını almış olsa da Yarımburgaz Mağarası günümüzde Başakşehir ilçesi sınırlarında kalmaktadır. Yarımburgaz'ın yerleşime kapalı olan güney kesimi geçmişte Öksüznakkaş ya da Nakkaş Çiftliği olarak bilinirdi. Nakkaştepe, Nakkaşdere, Nakkaşbahçesi, Nakkaşköprüsü, Nakkaşçayırı³²² gibi başkaca toponimlere de rastlanmışsa da bu adlar günümüzde tümüyle unutulmuştur.

Nakkaş Çiftliği'nin yanıbaşında kurulan Halkalı Garı, İstasyon Mahallesi'ne adını vermiştir. Bir toponim olarak yaygın olarak kullanılmayan İstasyon adı yerine bir semt adı olan Bezirgânbahçe daha yaygın olarak kullanılmaktadır.

Halkalı'nın kuzeyinde kalan Atatürk ve Mehmetakif mahalleleri, halk arasında İkitelli olarak anılsa da tarihî İkitelli köyü günümüzde Başakşehir ilçesinin sınırları içinde bulunmaktadır. Cennet ve Yeşilova mahalleleri, geçmişleri eskiye dayanmasa da günümüzde ilçenin bir diğer merkezî noktasını teşkil eder.

Bu resmî mahalle adları dışında ilçede birtakım yeni semt adları da doğmuştur. Birkaç mahalleye yayılan Halkalı semtinde, Bezirgânbahçe, Gültepe, Taştepe, Çamlık, Çamlıkaltı, Zeynebiye, Lâleşehir, Nayman Mahallesi, Bahariye, Ağaçalı, Kuruçeşme ve Papazköprüsü gibi adlar saptanmıştır.

2.6.27. Maltepe İlçesi Yeradları

Maltepe, İstanbul'un en eski yeradlarından biridir. Maltepe toponimi gerek Anadolu'da gerekse İstanbul il sınırları içinde birden fazla yerde rastlanan bir isimdir. Maltepe adı köken olarak Arapça kökenli “mal” ve Türkçe “tepe” sözcüklerinin birleşimiyle oluşmuş bir birleşik addır. Anlam olarak höyük, kurgan

³²¹ Öztürk, a.g.e. 186.

³²² Great Britain Army Royal Engineers GBARE, 1:25,000 İstanbul, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024), **Bakırköy**.

veya bunlara benzeyen yükselti anlamına gelmektedir. Maltepe ilçesine adını veren tepe günümüzde yönetsel olarak Kartal ilçesi sınırları içinde kalan Dragos Tepesi'nden başkası değildir. Erken dönem Osmanlı kaynaklarında Maltepe olarak anılan ve Maltepe yerleşmesinin doğusunda kalan tepe aynı zamanda Büyükdragos Tepesi adıyla da anılmıştır. Maltepe'nin batı kesiminde kalan daha önemsiz bir yükselti daha bulunmaktadır ve günümüzde İdealtepe olarak bilinen semtte yer alan bu yükseltinin eski kaynaklardaki adıyla Küçükdragos Tepesi'dir.³²³

Liste 2.106 Maltepe İlçesine Bağlı Mahalleler

Altayçeşme	Altıntepe
Aydınevler	Bağlarbaşı
Başıbüyük	Büyükbakkalköy
Cevizli	Çınar
Esenkent	Feyzullah
Fındıklı	Girne
Gülensu	Gülsuyu
İdealtepe	Küçükyalı
Yalımahallesi	Zümrütevler

Liste 2.107 Maltepe İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Adatepe (40.9331579 29.1238457)	Doğuevler (40.9373385 29.1212468)
Esenyol (40.9251667 29.1517715)	Esenyurt (40.9207978 29.1405799)
Kılavuzçayırı (40.9531435 29.1102694)	Maltepe (40.9246525 29.1306248)
Mavievler (40.9466916 29.1307154)	Narlidere (40.9350435 29.1464044)
Onbeşevler (40.9425418 29.1491014)	Süreyyapaşa (40.9481144 29.1468762)
Tatlısu (40.9328022 29.1709596)	Tugayyolu (40.9151997 29.1492933)
Yıldızbakkal (40.9319279 29.1359664)	Yüzevler (40.9334866 29.1277863)

Liste 2.108 Maltepe İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Büyükyalı (40.93494 29.11840)	Çamurlu Çiftliği (40.94237 29.18631)

³²³ GBARE, 1:25,000 İstanbul, **Kartal**.

Davutköy Harabesi (40.9376885 29.1761245)	Hacılar köy Harabesi (40.93334 29.17879)
Karabaşbayır (40.94788 29.17310)	Karabaşçeşme (40.94479 29.10928)
Karabaşyalı (40.94374 29.10738)	Kıvırcık Mevkii ? (40.94884, 29.12306)
Kumiskelesi (40.9127884 29.1334499)	Kuruçeşme (40.92415 29.13620)
Meşe Çiftliği (40.96122 29.20389)	Narlı Çiftliği (40.94302 29.13905)
Yenimahalle (40.95610, 29.10602)	Zemin Ovası (40.94320 29.12344)

Maltepe, Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet idaresinin ilk yarısında Kartal kazasına bağlı bir köy yerleşmesi olarak öne çıkmaktadır. Anadolu Yakası'nın merkezi noktalarından Kadıköy ilçesine yakınlığı nedeniyle hızlı bir nüfus artışı yaşamış ve 1992 yılında 17 mahalle hâlinde bağlı bulunduğu Kartal ilçesinden ayrılarak ayrı ilçe yapılmıştır. Daha sonra Girne mahallesinin kurulmasıyla mahalle sayısı 18'e yükselmiştir. İlçe hâlen 18 mahalleden müteşekkildir.³²⁴

İlçe merkezi için bir semt adı olarak Maltepe ismi yaygın olarak kullanılmakla birlikte ilçenin merkezi Yalı, Feyzullah, Bağlarbaşı ve Altayçeşme gibi mahalleleri kapsamaktadır.

İlçenin bir diğer merkezi noktası Küçükyalı'dır. Aynı zamanda bir mahallenin de adı olan Küçükyalı, halk arasında Altın-tepe, Çınar ve Aydın-evler mahallelerini de kapsayan bir semt adı olarak kullanılmaktadır.

İlçenin en son kurulan mahallesi olan Girne mahallesi, tarihte Narlı ya da Narlıdere Çiftliği olarak bilinen mevkide oluşmuştur. Kıbrıs'taki Girne kentinin anısına bu adı almıştır.

Büyükbakkalköy ve Başbüyük mahalleleri geçmişte aslen köy yerleşmeleridir. Giderek büyüyerek kent alanına eklemlenmişlerdir. İstanbul'un en yüksek noktalarından biri olan Kayışdağı, Büyükbakkalköy mahallesi sınırları içinde bulunmaktadır. Fakat bu tepeden adını alan yerleşme Ataşehir ilçesi sınırları içindedir.

Yararlandığımız tarihî haritalarda Maltepe yerleşmesiyle Kırbaç-tepe adındaki yükselti arasında kalan bölgede "Gül Su" adında bir yer kaydedilmiştir. Gülsuyu ve Gülsensu mahallelerinin olduğu bölgeye denk düşen bu kaydın, bu çağdaş

³²⁴ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

yerleşmelere adını verdiği muhakkak olmakla birlikte “Gül Su” adının bir su kaynağı mı yoksa bir mevki adı mı olduğuna ilişkin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Cevizli, bir semt olarak Kartal ve Maltepe ilçelerine yayılır. Bir diğer örneği de Üsküdar ve Kadıköy’e yayılan Acıbadem’de görüldüğü üzere hem Maltepe hem Kartal ilçesinde Cevizli adını taşıyan bir mahalle bulunmaktadır.

18 mahalle adının yanı sıra Maltepe ilçesinde bazı semt adlarına da rastlanmıştır. Kılavuzçayırı, Süreyyapaşa, Tugayyolu, Esenyol, Tatlısu, Onbeşevler, Yıldızbakkal bunlardan en bilinenleridir.

Bunlar dışında tarihî haritalarda bir yeradı olarak kaydına rastlanan ancak günümüze ulaşmayan isimler de saptanmıştır. Bunlardan özellikle değinilmesi gerekenler Büyükyalı ve Küçükyalı’dır. Yararlandığımız haritalardaki Küçükyalı kaydının günümüzde Küçükyalı yerleşmesiyle örtüşmediği görülmüştür. Günümüzdeki İdealtepe’nin eski adı olan Küçükdragos’a nispetle tepenin doğu kesiminin; yani Maltepe yerleşmesinin batısındaki düzlüğün Küçükyalı olarak kaydedildiği görülmektedir.

Günümüzdeki Küçükyalı mahallesiyle Çınar mahallesine yayılan bölgenin ise “Başbüyük Yalı” ya da “Büyükyalı” adıyla haritalarda kaydedilmiş olması dikkat çekicidir. Bu adın tarihî Başbüyük köyünden geliyor olması kuvvetle muhtemeldir. Tarihî kaynaklarda Küçükyalı ya da Büyükyalı adıyla kaydedilen yerlerin, günümüzdeki konumlarla değerlendirilmesinin hatalı çıkarımlara neden olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Tarihte Büyükyalı olarak bilinen yerin günümüzde Küçükyalı’ya dönüşmesinin altında yatan neden tespit edilememiştir. İlçede günümüzde Büyükyalı Caddesi adında bir yol bulunmaktaysa Büyükyalı bir yeradı olarak kullanılmamakta ve eski haritalarda Küçükyalı olarak kaydedilen yere denk düşmektedir.

Davutköy ve Hacılar köy harabeleri adıyla kaydedilen yerleşmelerse daha haritaların hazırlandığı dönemde metruk hâlde olup; günümüze ulaşamamıştır. Davutköy yerleşmesinin yeri kesin olarak saptanamamakla birlikte Kartal ilçesi Uğurmumcu mahallesi sınırları içinde de bulunması olasıdır. Hacılar adı bir yerleşim

yeri olarak artık kullanılmamakla birlikte, HGM haritalarında Hacılar Düzü adıyla kaydedilmiş bir ova bulunmaktadır.³²⁵

Zemin Ovası, Kaynarca Ovası, Kumiskelesi, Kuruçeşme ve Kıvırcık mevkileriyle Çamurlu, Meşe ve Narlı çiftlikleri Maltepe ilçesinde saptadığımız tarihî yeradlarıdır.

2.6.28. Pendik İlçesi Yeradları

Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet idaresinin ilk yıllarında Pendik, Kartal'a bağlı bir köy hüviyetindedir. 1980 yılında mahalle statüsüne getirilmiş; çok geçmeden, 1987'de 15 mahalle ve 4 köy hâlinde bağlı bulunduğu Kartal ilçesinden ayrılarak müstakil ilçe yapılmıştır.³²⁶

1992 yılında, yeni kurulmuş Pendik ilçesinin Tuzla ve İçmeler mahalleleri de Pendik'ten ayrılarak Tuzla ilçesi kurulmuştur. Pendik'in yaşadığı yoğun nüfus artışı nedeniyle zaman içinde ilçede yeni mahallelerin kurulması zarureti doğmuştur. 2008 yılındaki düzenlemelerle ilçenin sahip olduğu köyler de Pendik ilçesine mahalle olarak bağlanmıştır. 2024 yılında 743 bini aşan nüfusuyla İstanbul ilinin en kalabalık üçüncü ilçesi olan Pendik'in toplamda 36 mahallesi bulunmaktadır.

Liste 2.109 Pendik İlçesine Bağlı Mahalleler

Ahmetyesevi	Bahçelievler
Balıca	Batımahallesi
Çamçeşme	Çamlık
Çınardere	Doğumahallesi
Dumlupınar	Emirli
Ertuğrulgazi	Esenler
Esenyalı	Fatih
Fevziçakmak	Göçbeyli
Güllübağlar	Güzelyalı

³²⁵ Harita Genel Müdürlüğü, “Atlas” (Erişim 02 Haziran 2024), 40.93363, 29.17904.

³²⁶ Cemalettin Şahin, “İstanbul’un İlçeleri”, *Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Harmandere	Kavakpınar
Kaynarca	Kurna
Kurtdoğmuş	Kurtköy
Orhangazi	Ortamahalle
Ramazanoğlu	Sanayi
Sapanbağları	Sülüntepe
Şeyhli	Velibaba
Yayalar	Yenimahalle
Yenişehir	Yeşilbağlar

Liste 2.110 Pendik İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Alemdarpaşa (40.8717591 29.2806716)	Bademlik (40.8754004 29.2545499)
Bostanlık (40.8701744 29.2772138)	Dolayoba (40.90227, 29.26058)
Gözdağı (40.8907544 29.2531049)	Moryayla (40.96033, 29.39751)
Tavşantepe (40.881767 29.2466729)	Toprakyol (40.8935829 29.2456294)
Üçevler (40.8966889 29.253429)	Üstkaynarca (40.8812793 29.269247)

Liste 2.111 Pendik İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Kavlan (40.8831676 29.2375102)	Pavloçeşme (40.86707, 29.26136)
Kurtköy Düzü (40.89667, 29.30825)	Dikilitaş (40.885764 29.2323805)
Yıldıztepe (40.8871693 29.2240377)	Taşlıbayır (40.8881649 29.2363287)
Yaylaköy (40.90367 29.26951)	Yaylaköyüstü (40.90749 29.26545)
Taşgıl ?	Kavaklı ?
Temenye ?	

Pendik adı İstanbul'un az sayıda örneği günümüze ulaşan Rumca kökenli yer adlarındandır. Kaynaklarda Pantihion ya da Panteichion gibi imlâlarla çeviriyazımı yapılan bu ad (Yun. Παντεῖχιον)³²⁷ Rumcada *her yanı, tümü* anlamlarına gelen “pan” öneki, *duvar, sur* anlamına gelen “tihos” sözcüğü ve yeradı türeten -ion sonekiyle oluşturulmuştur.

³²⁷ Klaus Belke, **Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont** (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 883-884.

Nüfusça büyük bir yalı köyü olan Pendik, yıllar içinde büyümüştür. Yaşadığı nüfus artışına bağlı olarak Pendik'te belediye teşkilâtı kurulduğunda yerleşme, Doğumahallesi ve Batımahallesi olarak ayrılmıştır. Zaman içinde bunlara Yenimahalle ve Kaynarca gibi mahalleler de eklenmiştir. D100 Karayolu ile Marmara Denizi arasında kalan bölge günümüzde Pendik'in merkezi olarak kabul görmektedir ve bu bölgede yukarıda sayılanlar dışında Bahçelievler, Sapanbağları ve Yeşilbağlar adında üç mahalle daha türemiştir.

Günümüzde Pendik ilçesinin mahallesi olarak varlık gösteren kimi yerler yararlandığımız eski haritalarda müstakil köyler olarak görülmektedir. Bunlar, Yayalar, Göçbeyli, Şeyhli, Kurtköy, Kurna, Emirli, Kurdoğmuş, Ballica'dır. Haritalarda var olmasına karşın Dolayoba ve Kavaklı köyleri günümüzde idarî olarak mevcut değildir. Kavaklı köyü boşaldığı için adı ve yeri kaybolurken; kimi kaynaklarda Dolaybeyliği adıyla da kaydedilen Dolayoba adı hâlen semt olarak yaşamaktadır. Belde belediyesi olduğu dönemde Dolayoba Merkez, Ortamahalle, Çınardere, Velibaba, Gözdağı ve Kurtuluş mahallelerinden oluşuyordu. Kurtuluş mahallesinin adı 1980 yılında Dumlupınar olarak değiştirilmiştir. Gözdağı mahallesi günümüzde mevcut değildir. 1981 yılında belde belediyesi feshedildiğinde Dolayoba'nın mahalleleri aynı adla ilçeye bağlanırken, Dolayoba adı kullanım dışı kalmıştır. İstanbul'un tarihî yeradlarından biri olan Dolayoba, günümüzde hâlen herhangi bir yönetsel birimin adı değildir.³²⁸

İlçenin köyden beldeye evrilen, sonrasındaysa tümüyle kent alanına eklemlenen yerleşim yerlerinden biri de Yayalar'dır. Yayalar yerleşmesinin, 19. yüzyıl haritalarında Yaylaköy adıyla da kaydedildiği görülmüştür. Yayalar beldesine bağlı olan mahalleler Esenler, Çamçeşme, Ertuğrulgazi, Güllübağlar, Kavakpınar, Fevziçakmak, Çamçeşme ve Taşağıl'dır.³²⁹ Taşağıl adı günümüze ulaşamamakla birlikte mezkûr mahalle büyük olasılıkla bugünkü Fatih ve Orhangazi mahallelerine tekabül ediyordu.

İlçenin günümüzdeki önemli odak noktalarından biri olan Kurtköy, Sabiha Gökçen Havalimanı'nın hizmete girmesiyle önem kazanmaya başlamıştır. Sahip

³²⁸ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 362-363.

³²⁹ Öztürk, **a.g.e.**, 366-367.

olduğu geniş araziler yeni yapılaşmaya olanak verdiğiinden nüfusun hızla arttığı bir bölgedir. Kurtköy adı, halk arasında çevresindeki daha küçük mahalleleri de kapsayacak bir semt adı olarak kullanılmaktadır. Sanayi, Ramazanoğlu, Çamlık, Yenişehir, Harmandere mahalleleri günümüzde resmî mahalle adları olmakla birlikte halk arasında Kurtköy bünyesinde değerlendirilir. Harmandere'nin eski adının Tuğlaharmanları mahallesi olduğu görülmüştür.

Pendik ilçesinin topraklarını gösteren eski haritalarda günümüze ulaşmayan ya da unutulmaya yüz tutmuş çeşitli yeradlarıyla karşılaşılmiştir.

Pavloçeşme, Pavlo Limanı, Pavlo Burnu, Pavlo Adası, Pavlo Köprüsü, Pavlo İskeleyi (Yun. Παυλοπέτριον) gibi yeradları günümüzde neredeyse tümüyle unutulmuştur.³³⁰ Pavlo Adası halk arasında daha çok Pavli Adası olarak bilinmekle birlikte resmî kaynaklarda adı Aydınbey Adası'dır.

Temenye eski haritalarda rastladığımız bir diğer mevki adıdır. Bu adın günümüzdeki yadigârı Temenye Höyüğü'dür.³³¹ Geçmişte Pendik Burnu'na da Temenye Burnu dendiği bilinmektedir. Temenye Höyüğü, Fikirtepe ile birlikte İstanbul'un eski yerleşme izlerini barındırmaktadır. Bölgede kazı ve kurtarma çalışmaları sürmektedir. Pavli ve Temenye adlarının, yaptıkları nostaljik çağrışım nedeniyle günümüzde pek çok ticari işletme tarafından isim olarak benimsendiği görülmüştür.

Pendik merkezinde de günümüze ulaşmayan bazı mahalle adları görülmüştür. Örneğin günümüzde Bahçelievler olarak bilinen mahallenin arazisinde HGM haritalarında Kavlan, Dikilitaş ve Taşlıbayır adlarında üç mahalle kaydedilmiştir. Bu mahallelerin birleştirilerek Bahçelievler mahallesi ihdas edilmiş olabilir. Günümüzde Sapanbağları olarak bilinen mahalleyse sözkonusu haritada Yıldıztepe adıyla kaydedilmiştir. Oysaki günümüzde Pendik ilçesinde Yıldıztepe adında bir semt adı bulunmakla birlikte burası Ahmetyesevi mahallesi sınırları içinde bulunmaktadır.³³²

Yararlandığımız 19. ve 20. haritaları İstanbul'un kentsel alanına ve yakın çevresine odaklandığından Pendik ve çevresinin ayrıntılı ve büyük ölçekli

³³⁰ Klaus Belke, **Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont** (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 393-394.

³³¹ Ali Bora, **Bithynia Bölgesi Tümölüsleri** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, ts.), 20.

³³² HGM, **Türkiye 1:100,000** (Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü, 1981).

haritalarına rastlanmamıştır. Bu nedenle bölgeye ait tarihî yeradlarına daha az rastlanmıştır.

2.6.29. Sancaktepe İlçesi Yeradları

Sancaktepe, 2008 yılında yapılan düzenlemelerle kurulmuş yeni bir ilçedir. İlde ihdas edilen diğer yeni ilçeler var olan gelişmiş semtlerin adını alsa da bu ilçeye o güne değin var olmayan bir yeradı türetilmiş ve Sancaktepe adı verilmiştir.

Sancaktepe ilçesi, Samandıra, Sarıgazi ve Yenidoğan beldelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Özellikle Samandıra ve Sarıgazi, İstanbul'un oldukça eski köy yerleşimlerine ait yeradlarıdır ve bu iki yerleşme de ilçe ilân edilmesi beklenen yerlerden olmuştur. Ancak bir araya getirilen üç beldeden birine ayrıcalık tanımamak amacıyla yeni bir isim türetilmesi yoluna gidilmiştir.³³³

Liste 2.112 Sancaktepe İlçesine Bağlı Mahalleler

Abdurrahmangazi	Akpınar
Atatürk	Emek
Eyüpsultan	Fatih
Hilâl	İnönü
Kemal Türkler	Meclis
Merve	Mevlânâ
Osmangazi	Paşaköy
Safâ	Sarıgazi
Veyselkarani	Yenidoğan
Yunusemre	

Liste 2.113 Sancaktepe İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Samandıra (40.9842154 29.2306296)	Dedebayır (40.9877331 29.2295778)
Abitler (41.019233 29.2503796)	Çatalzeytin (40.996977 29.251323)
Çamlıktepe (41.0084123 29.2365827)	Ortadağ (40.9557385 29.2178912)

³³³ Ali İhsan Öztürk, *Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri* (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 332.

Liste 2.114 Sancaktepe İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Alipaşa Çiftliği

Demirciler Çiftliği

Kiremitçiler Düzü

İlçenin üç odak noktasından biri olan Samandıra, daha öncesinde Kartal ilçesine bağlı bir belde belediyesiydi. Abdurrahmangazi, Akpınar, Osmangazi, Veyselkarani, Eyüpsultan, Fatih ve Ferhatpaşa³³⁴ mahallelerinden oluşan belde, yeni kurulan ilçeye katılınca Samandıra adı boşa düşmüş ve dolayısıyla İstanbul'un en köklü yeradlarından biri terk edilmiştir.³³⁵

Bir diğer belde olan Sarıgazi ise Sancaktepe ilçesi kurulmadan önce Ümraniye ilçesine bağlıydı. Sarıgazi'nin mahalleleri Merkez, Meclis, İnönü, Emek, Atatürk ve Kemal Türkler'di. İlçe ihdas edilirken Merkez mahallesinin adı Sarıgazi mahallesi olarak değiştirilmiş, diğer tüm mahalleler aynı adlarla Sancaktepe ilçesine bağlanmıştır.³³⁶

Yenidoğan mahallesinin adı oldukça yeni olmakla birlikte bulunduğu bölgede eskiden Demirciler ya da Timurcular Çiftliği bulunuyordu. Bu çiftliğin arazisi parsellenip satışa çıkarılınca nüfus toplanmaya başlamış, bölge önce köy sonra belde hüviyetine bürünmüştür. Yenidoğan beldesi, Abdurrahmangazi, Merve, Safa, Mevlânâ, Yunusemre ve Osmangazi mahallelerinden oluşmaktaydı. Belde lağvedilip Sancaktepe ilçesine katılırken, Samandıra beldesinde de bir Osmangazi mahallesi mevcut olduğundan, mükerrer yeradı olmaması amacıyla Yenidoğan'ın Osmangazi mahallesinin adı Yenidoğan'a çevrilerek beldenin adı yaşatılmıştır.³³⁷

İlçede resmî mahallelerin yanısıra Ortadağ, Dedebayır, Abitler, Çatalzeytin, Kavaklık, Kavaklıbağlar ve Çamlıktepe gibi semt adları da saptanmıştır. İlçede Kiremitçiler Düzü, Alipaşa Çiftliği gibi tarihî yeradları da bulunmaktadır.

³³⁴ Ferhatpaşa mahallesi ilçe düzenlemeleri yapılırken diğer mahallelerin aksine Ataşehir ilçesine bağlanmıştır.

³³⁵ Öztürk, a.g.e., 331.

³³⁶ Öztürk, a.g.e., 326.

³³⁷ Öztürk, a.g.e., 326.

2.6.30. Sarıyer İlçesi Yeradları

Sarıyer, Boğaziçi kıyılarına sıralanmış semtleriyle İstanbul'un tarihî öneme sahip ilçelerinden biridir. Tarihte Galata kadılığına bağlı olarak yönetilen Sarıyer ve çevresindeki kıyı köyleri, uzun yıllar ulaşım güçlüğü nedeniyle şehirden soyutlanmış bir biçimde varlıklarını sürdürmüşken, Boğaziçi'nde vapur seferlerinin ihdasıyla bu yöre canlanmış ve hareketlenmiştir. Bu kıyı köyleri giderek genişleyerek birbirine bitişmiş, günümüzdeki hâlini almıştır.

Belediye teşkilâtının hayata geçirilmesiyle günümüzdeki Sarıyer ilçesi sınırlarında Emirgân, Büyükdere, Tarabya ve Yeniköy merkezli dört farklı belediye dairesi kurulmuş ve buralar İstanbul şehrinin bir parçası olarak kabul görmüştür. Cumhuriyet idaresinde de bu belediyecilik deneyimi göz ardı edilmemiş; bu belediye daireleri Yeniköy adı altında tek bir şube olarak İstanbul belediyesi bünyesine dâhil edilmiştir. 1930 yılında bu şubenin müstakil bir ilçe belediyesine dönüştürülmesiyle belediye Sarıyer adını almıştır.³³⁸ Özellikle Boğaziçi'ne bakan yamaçlar, 1950 sonrası hızlı ve düzensiz bir yapılaşmaya maruz kalmış; ilçenin nüfusu katlanmıştır. Belde belediyelerini kapatan ve köyleri mahalle statüsüyle ilçe belediyesine bağlayan 2008 düzenlemelerinden sonra ilçe 38 mahalleden oluşmaktadır. Gerek tarihî yeradları, gerekse düzensiz yapılaşmayla türeyen yeni yerleşmelerin adlarıyla, Sarıyer ilçesi en fazla oykonime sahip olan ilçelerden biridir.

Liste 2.115 Sarıyer İlçesine Bağlı Mahalleler

Ayazağa	Baltalimanı
Bahçeköy-Merkez	Bahçeköy-Kemer
Bahçeköy-Yenimahalle	Büyükdere
Cumhuriyet	Çamlıtepe
Çayırbaşı	Darüşşafaka
Demirciköy	Emirgân
Fatih Sultan Mehmet	Ferahevler

³³⁸ Öztürk, a.g.e., 107-120.

Garipçe	Gümüşdere
Huzur	İstinye
Kâzımkarabekirpaşa	Kısırkaya
Kumköy	Kireçburnu
Kocataş	Maden
Maslak	Pınar
Poligon	Ptt Evleri
Reşitapaşa	Rumelifeneri
Rumelikavağı	Rumelihisarı
Merkez	Tarabya
Uskumruköy	Yeniköy
Yenimahalle	Zekeriya köy

Liste 2.116 *Sarıyer İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları*

Akıncılar (41.1181007 29.0320294)	Arıköy (41.2319813 29.0082457)
Armutlu (41.0929047 29.0428351)	Aydınevler (41.1368219 29.0471819)
Bağlar (41.1228644 29.0550589)	Balcıbağı (41.1918205 29.0536942)
Beşevler (Sarıyer) (41.2294015 28.9964743)	Birlikevler (41.140704 29.0498082)
Boyacıköy (41.101059 29.0535014)	Büyükarmutlu (41.0930533 29.0297815)
Çakıroğlu (41.1089787 28.997055)	Çınaraltı (41.1043263 29.0563055)
Dağevleri (41.164619 29.0289234)	Değirmentepe (41.1096114 29.0443875)
Derbent (41.1300207 29.0272451)	Dere Mahallesi (41.2360336 29.1045784)
Dereboyu (41.1694966 29.0556612)	Dereici (41.1268551 29.0373213)
Doğanevler (41.1097194 29.0408395)	Duatepe (Doğatepe) (41.0876013 29.0506738)
Esentepe (41.1652975 29.0308546)	Fıstıklı (41.1007663 29.0481562)
Hacıosman (41.1405398 29.0323018)	Havantepe (41.1753023 29.0636334)
Kalender (41.1303168 29.0636407)	Kalenderüstü (41.1286399 29.0560951)
Kanlıkavak (41.0999841 29.0382859)	Karanfildere (41.0935343 29.027486)
Kefeliköy (41.153631 29.0372421)	Kozdere (41.1595328 29.0203083)
Köşebaşı (41.1754514 29.0511087)	Köşkevler (41.1459093 29.0410603)
Köybaşı (41.124937 29.0709113)	Küçükarmutlu (41.093192 29.0393433)

Madenüstü (41.1802532 29.046509)	Mesarburnu (41.165644 29.0557238)
Nalbantçeşme (41.1848015 29.0430693)	Nalbanttepe (41.1877458 29.0398111)
Ömürtepe (41.1436466 29.0444804)	Özbirevler (41.1462257 29.0334 41)
Pazarbaşı (41.1716678 29.0631321)	Pınarüstü (41.118506 29.0345836)
Rumelihisarüstü (41.0853068 29.0469544)	Şenevler (41.1369162 29.0424172)
Tarabyaüstü (41.142379 29.0407822)	Taşlıbayır (41.1803662 29.0557876)
Tellibaba (41.1751892 29.0713113)	Tokmakburnu (41.1127579 29.0568742)
Topuzludere (41.1828112 28.9932965)	Yazgülü (41.181893 29.0416468)
Yeşilevler (41.1290931 29.0445953)	Yeşiltepe (41.1215637 29.0008174)
Yokuşbaşı (41.0988247 29.0531499)	Zümrütevler (41.1731506 29.0567419)

Liste 2.117 Sarıyer İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Ağaçaltı Mevkii (41.1480164 29.0455585)	Alipaşa (41.124016 29.0695554)
Alipertek (41.0886246 29.0565379)	Alitorlak (41.0876228 29.0535272)
Altinkum (41.1875167 29.0796104)	Arapmahallesi (41.1679291 29.0552238)
Arapmahallesi (41.1720108 29.0554832)	Arpaemini (41.0891752 29.0534009)
Atlamataşı (41.2417603 29.1016531)	Ayanikola (41.1205002 29.0682483)
Ayvadlı (41.2096332 28.9351193)	Balabandere (41.1207773 29.0468677)
Baltalimanı Mesiresi (41.0960629 29.0530363)	Bentlerüstü Mevkii (41.2072834 28.972495)
Bilezikçi Çiftliği (41.1733933 29.0051059)	Çağlayan Mevkii (41.1731859 29.0505959)
Çamaşır Deresi (41.235432 29.1010047)	Çamlıbel (41.1163841 29.033415)
Çayır Mevkii (41.1592856 29.0390681)	Çayırmağhallesi (41.1819342 29.0713415)
Çırçırşuyu (41.174508 29.0398603)	Çömlekçiler Çayırı (41.1178152 29.0123147)
Dere Mahallesi 2 (41.2194602 29.0219236)	Dereçi Hristiyan (41.1604165 29.0379201)
Dereçi İslam (41.161305 29.0340792)	Deremahallesi (41.1829364 29.0730931)
Dervişreis (41.1147461 29.0549673)	Ermenimahallesi (41.089334 29.0552236)
Eskibelgrat (41.1901457 28.9633419)	Fındıklıgeçit (41.2457901 29.0405243)
Fındıksuyu (41.1723413 29.0454748)	Fırıldakbahçesi (41.1752709 29.0605417)
Fıstıksuyu (1.1630575 29.04397 4)	Gelmeköy (41.2212516 29.0259402)
Göllerbaşı (Göller) (41.2512523 29.0386728)	Güzelce Ali Paşa (41.1164586 29.0630893)

Hacıkemalettin (41.0870607 29.0566239)	Hadımkoru (41.1171922 29.0020547)
Hamamsokağı (41.1832553 29.0735893)	Havuzlar (41.1251521 29.0294496)
Hünkârsuyu (41.1719784 29.0450158)	İmamçeşme (41.1027356 29.0005474)
Kalafatyeri (41.1610708 29.0442572)	Kaleiçi (41.0848132 29.0564616)
Kanlıınar Mevkii (41.2418609 29.0847473)	Karaağaç (41.1214810 29.0043631)
Karadeniz (41.1690231 28.9887663)	Kars Mahallesi (41.1865294 29.035181)
Kavakyolu (41.1777333 29.0732972)	Kerpiçgöl (41.2086553 29.0492406)
Kestanesyuy (41.1716548 29.0462561)	Kılıçpınar (41.1689311 29.030976)
Kılıçsuy (41.1844342 29.007951)	Kirazlıbayır Mevkii (41.2125823 29.0383805)
Kirazlık (41.1745704 29.0439573)	Korumahallesi (41.1118 29.0484569)
Korumahallesi 2 (41.1707288 29.0579293)	Kömürcübelgrad (41.2017818 28.9602119)
Kumsuy (41.2385292 29.0546731)	Küçükdere (41.0924851 29.0466046)
Kürkçübaşı (İstinye) (41.1151083 29.0524306)	Limanıkebir (41.204385 29.0973754)
Lüfervolisi Burnu (41.2233811 29.1090687)	Mahmutçavuş (41.1152409 29.0567253)
Maltızdere (41.1609058 29.0385343)	Marmaracık (41.2435114 29.0905149)
Maşatlık (41.1716949 29.0590021)	Mavromoloz (41.218587 29.076184)
Mollaçelebi (41.1212988 29.0700396)	Mollaçelebi (41.1218958 29.0689718)
Mollafenari (41.0848924 29.0552701)	Muhacirmahallesi (41.1694718 29.0500677)
Namazgâh (41.1825808 29.0641552)	Necipbey Bağı (41.0923029 29.0549279)
Nefs-i Büyükdere (41.1605557 29.0432187)	Neslişahsultan (41.1139481 29.0513985)
Ortaçeşme Mevkii (41.1704012 29.0570952)	Osmankuy (41.1147618 28.9968397)
Osmanreis (41.1146254 29.0620584)	Panaya (41.122628 29.0704986)
Paşmakçıışuca (41.0972038 29.0529588)	Pilavkaya (41.2506167 29.0350463)
Salihpaşa (41.2226564 29.0171229)	Sarıdağ (41.1694035 29.0516628)
Sarıkız (41.1654047 29.0380437)	Sulakbostan (41.1810904 29.0713683)
Şeyhmehmetfenarî (41.0842142 29.0559731)	Şifasuy (41.1742842 29.0481497)
Taşkıran (41.1769261 29.0544751)	Taşocakları Mevkii (41.181519 29.0485539)
Tellitabya (41.1770854 29.0722957)	Tepeüstü 2 (41.1770476 29.048998)

Terazimahallesi (41.247293 29.0356885)	Topçular (41.2209225 29.0284776)
Torlakdede (41.0884081 29.0551723)	Uluköy (41.1025235 29.054787)
Uzunya (41.248166 29.0712341)	Uzunya (41.2483985 29.0708698)
Yeniuskumru (41.2110815 29.0159041)	Yerliköy (41.2128098 29.0465825)
Yukarımahalle (41.1820155 29.0661508)	Yukarıuskumru (41.218805 29.0199644)

Boğaziçi kıyısında güneyden kuzeye Rumelihisarı, Boyacıköy, Emirgân, İstinye, Yeniköy, Tarabya, Kefeliköy, Büyükdere, Sarıyer, Rumelikavağı, Garipçe ve Rumelifeneri ilçenin tarihî geçmişi olan yerleşmeleridir. Bunların zaman içinde büyüyüp gelişmesi sonucu yeni semt ve mahalleler oluşmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemde bu köylerin büyük bölümü birden fazla mahalleye ayrılmışsa da Cumhuriyet döneminde yapılan mahalle düzenlemeleriyle bu mahalleler birleştirilmiş ve sayıları azaltılmıştır. Öte yandan Sarıyer ilçesinin 1960'lerden sonra uğradığı yoğun nüfus artışı sonucu çok daha fazla sayıda yeni mahalle doğmuştur.

İstanbul'un fethi için bir önhazırlık olarak yapılan Rumeli Hisarı, zaman içinde askerî işlevini yitirince içinde bir mahalle oluşmuştur. Hisariçi, Kaleiçi ya da Kalederûnu olarak adlandırılan bu yerleşmenin içinde bir mescit ve bunun çevresinde şekillenen Mollafenari³³⁹ adında bir mahalle vardı. Yerleşme zamanla hisar dışına da taşmış, Rumelihisarı köyü içinde yeni mahalleler doğmuştur. Cumhuriyet öncesi dönemde Rumelihisarı'nda saptanan diğer mahalleler: Arpaemini, Alitorlak, Alipertek, Hacıkemalettin (İskele mahallesi olarak da bilinir)³⁴⁰ ve Ermenimahallesi'dir. Günümüzde Rumelihisarı mahallesi içinde Duatepe (Doğatepe olarak da bilinir) ve Hisarüstü gibi semtler bulunmaktadır.

Rumeli Hisarı çeşitli Türk kaynaklarında Boğazkesen, Yenihisar ya da Yenicehisar olarak da anılmasına karşın günümüzde benimsenmiş tek adı Rumeli Hisarı'dır. Bu yapının da içinde bulunduğu mahalle günümüzde Rumelihisarı olarak anılır.

³³⁹ Çeşitli kaynaklarda Rumeli Hisarı içindeki mahalle Mollafenari veya Şeyhmehmetfenari olarak anılmaktadır. Bunlar kuvvetle muhtemel aynı adın iki farklı biçimidir.

³⁴⁰ Mehmet Raif, **Mir'ât-ı İstanbul**, ed. Günay Kut - Hatice Aynur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021), II-34-40.

Rumelihisarı'ndan sonra gelen semt olan Baltalimanı, Osmanlı döneminde bir yerleşim alanı değil Fidalya veya Fidelya (Yun. *Φιδάλια*, *Φειδαλία*, *Φαιδαλία*)³⁴¹ olarak da bilinen bir mesire yeridir.³⁴² Oysaki 1950'lerden sonra Baltalimanı sırtları yoğun kaçak yapılaşmanın yaşandığı bir yer olmuştur. Bu bölge günümüzde Fatih Sultan Mehmet Mahallesi olarak bilinmektedir. Bu ad, mahallenin resmî adı olup, bölge halk arasında Büyükarmutlu ve Küçükarmutlu olarak anılır. Bu bölgede Küçükdere, Karanfildere ve Kanlıkavak³⁴³ gibi semt adları oluşmuştur.

Baltalimanı'nın bitiminde yerini tam olarak saptayamadığımız Paşmakçı Şücâ adlı bir mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleye adını veren Paşmakçı Şücâ Mescidi'nin Baltalimanı Mescidi olması kuvvetle muhtemeldir.

Baltalimanı'ndan hemen sonra gelen Boyacıköy'ün geçmişi oldukça eskiye dayansa da tarih boyunca küçük ve önemsiz bir yerleşme olmuştur. Rumelihisarı ve Emirgân gibi iki büyük Boğaziçi yerleşmesi arasında bugün bile adı oldukça az bilinir.

Emirgân, Osmanlı dönemi kaynaklarında çok değişik yazımlarına rastlanan bir yerleşmedir. Daha erken dönemlerde Emirgûn, Emirgûne; daha sonraki dönemlerde Mirgûn olarak anılan köy, günümüzde Emirgân adıyla bilinir. Günümüzde büyük oranda Emirgân Korusu'yla kaplı olan mahallenin, Çınaraltı ve Tokmakburnu adında mevkileri bulunur.

Boyacıköy'le içiçe geçmiş durumda bulunan Emirgân'ın adı, Türkçe olmadığı gerekçesiyle Cumhuriyet'in ilk yıllarında Uluköy olarak değiştirilmeye çalışılmıştır.³⁴⁴ Resmî mahalle listelerinde görülen bu adın toplumca benimsenmediği ve kısa süre içinde terkedildiği anlaşılmaktadır.

Emirgân Korusu'nun bir belediye parkı olarak koruma altında bulunması nedeniyle bu bölge yapılaşmadan kurtulmuşsa da korunun üst kısımlarında günümüzde Reşitpaşa olarak bilinen mahalle oluşmuştur. Reşitpaşa'nın kendi içinde Doğanevler ve Değirmen-tepe (Yeldeğirmeni olarak da bilinir) gibi semtleri vardır.

³⁴¹ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/582.

³⁴² Mehmet Raif, **a.g.e.**, 32.

³⁴³ Bugün az bilinen bir semt adı olan Kanlıkavak'ın adı tarihî Kanlıkavak Çiftliği'nden gelmektedir.

³⁴⁴ Osman Nuri Ergin, **İstanbul Şehri Rehberi** (İstanbul: İstanbul Belediyesi, 1934), Harita 22.

İstinye, geçmişİ Osmanlı öncesine dayanan bir Boğaziçi yerleşmesidir. Bizans döneminde önceleri Leosthenion (Yun. *Λεωσθένιον*) sonralarıysa Sostenio (Yun. *Σωσθένιο*) olarak bilinen köyün adı İstinye biçiminde Türkçeleşmiştir.³⁴⁵ 19. Yüzyılda İstinye Neslişahsultan, Mahmutçavuş, Kürkçübaşı ve Dervişreis adlarında dört mahalleden müteşekkildi.³⁴⁶ Günümüzde tüm bu mahallelerin adı unutulmuştur.

İstinye sırtları da yakın geçmişte yoğun düzensiz yapılaşmaya uğramıştır. Bu bölgede Pınar ve Poligon mahalleleri oluşmuştur. Bu adlar, resmî birer mahalle adı olmasına karşın günlük yaşamda yaygın kullanılmaz ve karşılık geldikleri bölge İstinye olarak anılmaktadır. Pınar Mahallesi'nde Pınarüstü, Akıncılar, Çamlıbel gibi mikrotoponimlere rastlanmıştır.

Yeniköy, geçmişte yoğun Rum-Ortodoks nüfus barındıran bir yerleşmedir. Rumcada her biri aynı anlama gelen Neohorion, Neohori veya Nihori (Yun. *Νεοχώριον*, *Νεοχώρι*, *Νιχώρι*, *Νηχώρι*) adlarıyla anılan köyün Türkçe adı, Rumcasının birebir çevirisidir. Türk nüfusa da ev sahipliği yapan köyde Panaya ve Ayanikola adında iki Rum mahallesiyle, Alipaşa, Osmanreis ve Mollaçelebi adında üç Müslüman mahallesi saptanmıştır.³⁴⁷ Köyün güney ucunda mescidi yol yapımı uğruna yıkılan Güzelce Ali Paşa adında bir mahalle saptanmıştır. Yüzölçümü olarak epey büyük bir alan kaplayan Yeniköy'ün günümüzdeki semtleri Köybaşı, Bağlar, Kalender ve Kalenderüstü gibi yerlerdir.

Yeniköy'den sonra gelen Boğaziçi köyü olan Tarabya da eski bir Rum yerleşmesidir. Antik dönemde adı Farmakya (Yun. *Φαρμακεία*, Tür. *Zehirlenme*) olarak bilinirken söylenceye göre daha sonraları Patrik Attikos tarafından bu isim uygun görülmeıerek Terapyia (Yun. *Θεραπειά*, Tür. *Şifalanma*) olarak değiştirilmiştir.³⁴⁸ Osmanlı kaynaklarına aynen giren bu ad önceleri Terabiye olarak adlandırılırken, söyleyiş zamanla Tarabya'ya dönüşmüştür. Yüksek kesimleri yoğun bir yapılaşmaya uğrayan Tarabya'nın kendi içinde Hacıosman, Tarabyaüstü, Birlikevler, Köşkevler, Ömürtepe, Özbirevler gibi semtleri bulunmaktadır.

³⁴⁵ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/656.

³⁴⁶ Mehmet Raif, **Mir'ât-ı İstanbul**, ed. Günay Kut - Hatice Aynur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021), 22.

³⁴⁷ Mehmet Raif, **a.g.e.**, 23.

³⁴⁸ Foti Benlisoy, "Therapeia (Tarapyia)", Çevrimiçi Ansiklopedi, **Great Online Encyclopaedia of Constantinople** (2024).

Tarabya'dan sonra gelen Kireçburnu'nda yerleşim oldukça geç bir dönemde oluşmasına karşın Kireçburnu ve Ağaçalı adları pek çok eski haritada birer mevki adı olarak kaydedilmektedir. Kefeliköy, oldukça küçük bir yerleşme olarak eskiden beri varlığını sürdürmesine rağmen günümüzde herhangi bir mahallenin resmî adı değildir. Günümüzde Kefeliköy, Cumhuriyet Mahallesi sınırları içinde bulunmaktadır. Oysaki İstanbul ilinde Cumhuriyet adını taşıyan birden fazla mahalle bulunmaktadır. Tarihî Kefeliköy toponiminin yaşatılması adına bu mahallenin adının değiştirilmesi isabetli olabilir.

Kefeliköy'den sonra tarihî Büyükdere Çayırı başlar. Bu çayırda günümüzde Çayırbaşı mahallesi bulunmaktadır. Günümüz mahalle sınırlarına bakıldığında Çayırbaşı sahiline PTT Evleri mahallesinin ufak bir çıkıntı yaptığı görülür. İstanbul'da pek örneği görülmeyen bir ada sahip olan PTT Evleri Mahallesi geçmişte Kozdere adıyla biliniyordu.³⁴⁹

Boğaziçi'nin en büyük yerleşmelerinden olan Büyükdere, İstanbul Boğazı'nın en belirgin girintilerinden birinin kıyılarında bulunur. Rumca adı olan Vathikolpos ve Vathirriaks (Yun. *Βαθύκολπος* ve *Βαθυρρύαξ*)³⁵⁰ Türkçeye sırasıyla *Derinkörfez* veya *Derinçay* olarak çevrilebilir. Türkçedeki adı, bir zamanlar köyün içinden akan akarsudan gelmektedir. Tarihî kaynaklarda Büyükdere'nin merkezi Nefs-i Büyükdere olarak kaydedilirken, Dereiçi-İslam, Dereiçi-Hıristiyan, Fıstıksuyu ve Kalafatyeri gibi mahalleleri olduğu saptanmıştır. Daha geç dönem haritalarında Büyükdere'de Kıptîmahallesi ve Yahudimahallesi ibareleriyle de karşılaşmıştır.³⁵¹ Büyükdere mahallesinde saptanan Maltızdere, Çayır gibi mevki adları büyük oranda unutulmuştur.

Büyükdere sırtlarında bulunan Kâzımkarabekirpaşa mahallesi eskiden Dağevleri Mahallesi olarak bilinmektedir. Mahallenin Esentepe ve Kılıçpınar gibi mevkileri bulunmaktadır. 235 m rakımıyla bölgenin belirgin yükseltilerinden biri olan Kocataş Tepesi'nden adını alan Kocataş Mahallesi'nden sonra Sarıyer'in merkezini teşkil eden Merkez Mahallesi başlamaktadır. Kocataş'a yakın bir konumda

³⁴⁹ Foti Benlisoy, "Therapeia (Tarabya)", Çevrimiçi Ansiklopedi, **Great Online Encyclopaedia of Constantinople** (2024).

³⁵⁰ Foti Benlisoy, "Büyükdere", Çevrimiçi Ansiklopedi, **Great Online Encyclopaedia of Constantinople** (2024).

³⁵¹ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, 1:25,000 Istanbul, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024), **Kemerburgaz**.

Sarıdağ semti bulunur. Kıyıda Mesarburnu adlı mevki yer alır. Buranın adının aslen Mezarburnu olup bir hüsnütabir olarak zamanla Mesarburnu ya da Meserburnu olarak söylenmeye başlamıştır.³⁵² Sarıyer merkezinde yararlandığımız harita ve belgelere göre Korumahallesi, Arapmahallesi, Çağlayan, Ortaçeşme, Zümrütevler ve Dereboyu gibi semtler bulunmaktadır.

Sarıyer sırtlarında yer alan yerleşme Maden Mahallesi olarak adlandırılmaktadır. Burası eski haritalarda Muhacırköy adıyla da kaydedilmiştir. Sarıyer'in ünlü su kaynaklarından adını alan Fındıksuyu, Kestanesuyu, Şifasuyu, Çırçırsuyu ve Hünkârsuyu mevkileri Maden'dedir. Günümüzde Maden Mahallesi'nde Madenüstü, Tepeüstü, Kirazlık, Yazgülü, Taşocakları, Taşlıbayır, Taşkiran, Karsmahallesi, Nalbantçeşme, Nalbanttepe gibi semt ve mevki adları olduğu saptanmıştır.

Sarıyer merkez yerleşmesinin yanıbaşında 19. Yüzyılda şekillenmeye başlayan Yenimahalle'nin İstanbul ili genelinde pek çok adaşı bulunmasına karşın Mehmet Rauf'un ünlü Eylül romanının geçtiği yer olması bakımından geçmişten günümüze en çok bilinenlerden biridir.³⁵³ Sarıyer Yenimahallesi, geçmişte kayda değer bir Ermeni nüfusa evsahipliği yapmaktaydı. Yenimahalle'nin Pazarbaşı, Havantepe, Fırıldakbahçesi ve Maşatlık gibi semtleri vardır. Yenimahalle'den sonra Sarıyer kıyılarında yerleşim seyrekleşmeye başlar. Tellibaba, Tellitabya ve Kavakyolu mevkilerini müteakiben ulaşılan Rumelikavağı'nın geçmişte Yukarımahalle, Deremahallesi, Çayırmahallesi ve Hamamsokağı adında dört mahallesi vardı.³⁵⁴ Günümüzde mahallede Namazgâh ve Sulakbostan adında iki mevki adı saptanmıştır.

Altinkum, Balcıbağı ve Büyükliman (Limanıkebir olarak da bilinir) mevkilerinden sonra gelen Garipçe köyü, mahalle statüsü almış olmasına karşın hâlen bir balıkçı köyü görünümünü muhafaza etmektedir. Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*'nin ilgili maddesinde köyün adının halk arasında *yakınca* anlamına gelecek biçimde galatimeşhurla “Karibce” olarak anıldığını ve köyün Deremahallesi,

³⁵² Mehmet Raif, **Mir'ât-ı İstanbul**, ed. Günay Kut - Hatice Aynur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021), 2.

³⁵³ Mahfuz Zariç, “Akademik Eleştiri Bağlamında Mehmet Rauf'un Eylül Adlı Romanı”, **Journal of Turkish Studies** 12/Volume 12 Issue 5 (01 Ocak 2017), 554.

³⁵⁴ Mehmet Raif, **Mir'ât-ı İstanbul**, ed. Günay Kut - Hatice Aynur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021), 1.

Tepemahallesi, Kalemahallesi ve Yukarımahalle adında dört mahalleden müteşekkil olduğunu belirtmektedir.³⁵⁵ Ayrıca Garipçe içlerinde Mavromoloz Çiftliği ve Garipçe açıklarında Mavromoloz Kayası adında yeradları saptanmıştır.

İstanbul Boğazı'nın Karadeniz'le birleştiği noktada kurulu olan Rumelifeneri köyü, İstanbul'un eski yerleşmelerinden biridir. Köyün içinden geçen Çamaşır Deresi'nden dolayı geçmişte Deremahallesi olarak anılan bir köyaltı mahallesi bulunduğu tespit edilmiştir. Marmaracık, Kanlıçınar, Bağlaraltı, Atlamataşı ve Öreketaşı mevkileri çoğu eski haritada işlenmiş; günümüzde de hâlen hatırlanmaktadır. Marmaracık, eski haritaların pek çoğunda Mamrecik imlâsıyla kaydedilmiştir. Goltz Paşa haritasında Rumelifeneri, Feneraki olarak kayda geçirilmiş ve Beylikmahallesi ve Muhacirmahallesi adlarında iki mahallesi olduğu belirtilmiştir.³⁵⁶ Daha eski kaynaklarda Fanarion ya da Fanarakion (Yun. *Φανάριον* ya da *Φαναράκιον*) adlarıyla da bilinir.³⁵⁷

Rumelifeneri'nden sonra Sarıyer'in Karadeniz kıyısındaki köyleri başlar. Merkezi kıyı şeridinden yaklaşık 2 km kadar içeride konumlanan Demirciköy bunlardan ilkidir. Daha eski kaynaklarda Demirci Karyesi olarak da anılan köyün kıyıdaki kesimi Uzunya ya da Uzunye şeklinde anılır. Kimi kaynaklarda Uzunca olarak da kayda geçirilmiştir. Köyde Kumsuyu şeklinde bir mevki adı saptanmıştır.

İstanbul'un Rumeli Yakası Karadeniz kıyısında bulunan en önemli yerleşme Kilyos'tur. Eski Rumca adı Kile, Kila veya Kilios (Yun. *Κύλαι, Κήλα, Κίλιος*) biçiminde yazılan ve Batı kaynaklarında da bu egzonimle bilinen Kilyos'un adı Türkçe olmadığı gerekçesiyle Kumköy olarak değiştirilmiştir.³⁵⁸ Halk tarafından benimsenmeyen bu ad hâlen resmî harita ve belgelerde kullanılmayı sürdürmektedir. Kumköy'de Terazimahallesi, Göllerbaşı (Göller olarak da bilinir), Pilavkaya, Gümüşnalça ve Fındıklıgeçit gibi mevki adları saptanmıştır.

Kıyıdan epey içeride konumlanmasına karşın genişleyerek neredeyse sahil kesimine yaklaşan Uskumruköy'ün adı Türkçe olmayan haritalarda Rumca imlâya

³⁵⁵ Reşat Ekrem Koçu, "Garibce", *İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul, 1963), 11/5999.

³⁵⁶ Colmar von der Goltz Paşa, *Karte der Umgegend von Constantinople* (Berlin: Schall & Grund, 1897).

³⁵⁷ Andreas Külzer - Johannes Koder, *Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien* (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/582.

³⁵⁸ Külzer - Koder, *a.g.e.* 12/451.

uygun olarak Skumbri olarak da kaydedilir. Köyün Deremahallesi, Yukarıuskumru, Yeniuskumru gibi köyaltı mahalleleri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Salihpaşa, Topçular, Beşevler, Arıköy gibi mevki adları bulunmaktadır.

Uskumruköy'ün güneyinde yeralan Zekeriyaköy (Yun. *Zaxapíov*) Türkçe kaynaklarda Sekere Köyü olarak da geçer ve sınırları içinde bulunan savunma amaçlı Ovidius (Ovid) Kulesi nedeniyle daha erken dönemlerde Zekeriyaburgaz adıyla da bilinirdi. Bu adın zamanla Zekeriyaköy'e dönüştüğü anlaşılmaktadır. Zekeriköy içinde Kasapçayırı, Karaağaç, Uzunçayır, Kirazlıbayır adında mevki adları saptanmıştır. Arapöldüren³⁵⁹ ve Yerliköy gibi yerler eski haritalara işlenmiş olmasına karşın günümüzde unutulmuştur. Yerliköy adına karşılık göçmenlerin yerleştirildiği bir yerin bir dönem Gelmeköy adıyla anıldığı kaydedilmekteyse de günümüzde bu yerin neresi olduğu anlaşılamamıştır.

Birbirine komşu iki köy olan Kısırkaya ve Gümüşdere, Sarıyer'in en doğudaki yerleşmeleridir. Deniz kıyısında bulunan Kısırkaya'dan 1,5 km içeride bulunan Gümüşdere'nin eski adı Domuzdere'dir.³⁶⁰ Bu ad kaba bulunarak Gümüşköy olarak değiştirilmiştir. Ancak eski adın da verdiği alışkanlıkla Gümüşköy adı Gümüşdere'ye dönüşmüş olup günümüzde köyün resmî adı hâline gelmiştir.

Bahçeköy, 2008 düzenlemelerine değin 3 mahalleden oluşan bir belde belediyesi statüsündeydi. Belde belediyeleri lağvedilince, Bahçeköy'ü oluşturan Yenimahalle, Merkez ve Kemer mahalleleri Bahçeköy-Yeni, Bahçeköy-Merkez ve Bahçeköy-Kemer adlarıyla Sarıyer belediyesine bağlanmıştır.

Sarıyer ilçesi, geçmişte de günümüzde de İstanbul'a temiz su sağlayan su ağının en önemli duraklarından biridir. Osmanlı döneminde Belgrat Ormanı içinde yaptırılan su bentlerinin korunması ve bakımı işi son derece ciddiye alınan bir konuydu. Su kaynaklarına yakın konumda bulunan köyler Suyolu ya da Suyolcu köyleri olarak adlandırılır, bu köylerin sakinleri su yapılarının bakımı ve korunması karşılığında vergilerden muaf tutulurlardı. Ancak bu görevi yerine getirmeyen kimi köylerin cezalandırıldığı, hatta halkının sürüldüğü durumlar dahi yaşanmıştır. Belgrat

³⁵⁹ Halk anlatılarına göre azat edilmiş ya da emekli olmuş, Kara Arap olarak adlandırılan Afrika kökenli hizmetkârlardan birinin soğuk havada bu bölgede donarak yaşamını yitirmesi üzerine bölge Arapöldüren adını almıştır. Sarıyer'de geçmişte Arapmahallesi adında bir yerleşme bulunması bu savı doğrular niteliktedir.

³⁶⁰ Reşat Ekrem Koçu, "Domuzdere Köyü", *İstanbul Ansiklopedisi* (İstanbul, 1963).

seferinde ele geçirilen Sırp tutsakların İstanbul'un fethi akabinde buradaki metruk bir Bizans köyüne yerleştirildiği ve köylülerin burayı geldikleri yerin anısına Belgratköy olarak adlandırdığı bilinmektedir.³⁶¹ Bu köy, Kömürcü Bendi'nin yakınlarında bulunan Kömürcü³⁶² ve Ayvat Bendi yakınlarındaki Ayvadlı köyleriyle birlikte su kaynaklarını kirlettikleri gerekçesiyle istimlak edilmiş ve ahalisi başka yerlere yerleştirilmiştir.

Yorgancı, Bilezikçi, Çınar, Mavromoloz, Abrahampaşa gibi çiftlikler, harita ve belgelerde görünmekle birlikte günümüze ulaşamamış yerlerdendir. Bunlar dışında Sarıyer ilçesinde geniş yüzölçümünün ve köklü geçmişinin de etkisiyle çağdaş ve tarihî pek çok yeradı bulunmaktadır.

2.6.31. Silivri İlçesi Yeradları

Silivri ilçesi, yüzölçümü bakımından Çatalca'dan sonra İstanbul ilinin ikinci en büyük ilçesidir.³⁶³ Marmara Denizi kıyısında konumlanmış olan ilçe merkeziyle diğer kıyı yerleşmelerinin arası yazlık konut siteleriyle tümüyle dolmuş durumdadır. Çoğunda sürekli yerleşim bulunmayan bu mevsimlik konutlar nedeniyle İstanbul ilinin Rumeli Yakası Marmara kıyılarında Sarayburnu'ndan Tekirdağ il sınırına değin yapılaşma kesintisiz bir görünüm arz etmektedir.

Silivri'nin geçmişi oldukça eskiye dayanan merkez yerleşmesi dışında kalan çoğu yerleşme kırsal niteliktedir. 2008 yılındaki düzenlemelerle ilçedeki 13 köy ve 7 belde belediyesi lağvedilmiş; köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalle olarak ilçe belediyesine bağlanmıştır. Bu hâliyle ilçede 35 mahalle bulunmaktadır. İlçenin sınırları yıllar içinde birkaç kez değişikliğe uğramıştır.

Liste 2.118 Silivri İlçesine Bağlı Mahalleler

Akören	Alibey
Alipaşa	Bekirli

³⁶¹ Simay Kırca - Alper Hüseyin Çolak, **Belgrad Ormanı: Bir Doğa ve Kültür Mirası** (İstanbul: İstanbul Kalkınma Ajansı, 2013), 22.

³⁶² Bu köy kimi kaynaklarda Kömürcübelgrat adıyla da kaydedilmiştir.

³⁶³ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Beyciler	Büyükçavuşlu
B�y�kk�lı�lı	Büyüksinekli
Cumhuriyet	�anta-Balaban
�anta-Sancaktepe	�ayırdere
Çeltik	Danamandıra
De�irmenk�y-�ismetpa�a	De�irmenk�y-Fevzipa�a
Fatih	Fenerköy
Gazitepe	Gümüşyaka
Kadıköy	Kavaklı (eski Hürriyet)
Kavaklı-�stik��l	Kurfall�
K��������	Küçüksinekli
Mimarsinan	Ortaköy
Pirimehmetpa�a	Sayalar
Selimp�a	Semizkumlar
Seymen	Yenimahalle
Yol�at�	

Liste 2.119 Silivri İl esinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Altınorak (41.0774651 28.186408)	Araptepe (41.0616603 28.3289129)
�ak�lc�k (41.3050253 28.2886171)	G�m�şkumsal (41.0661218 28.1020644)
Güzelkent (41.052517 28.3837751)	Hamitbey (41.0646819 28.3194823)
Karl�dere (41.0145361 29.0802322)	Tuzladere (41.0808142 28.2314285)
Yal�kent (41.0602801 28.3479449)	

Liste 2.120 Silivri İl esinde Saptanan Tarihi Yeradları

Araplı (41.1430105 27.9951364)	Balabanlı �iftli�i (41.0911968 28.0816833)
Bosnaköy (41.0912447 28.1705635)	Davutça �iftli�i (41.15732 28.31870)
Eski�anta (41.1165755 28.0798477)	Eskide�irmenk�y (41.1354286 28.0296312)
Gacal Mahallesi (41.19396 28.331505)	Karak�zlı �iftli�i (41.21962 28.28053)
Karasinan �iftli�i (41.15840 28.28578)	Kinekli (41.0974971 27.9977304)
Köstemir (41.1585599 28.1290118)	Kurtulmu� (41.1719613 28.0294687)

Küçükçavuşlu (41.1944543 28.0367234) Küçükçeltik (41.1372753 28.1087976)
Pomak Mahallesi (41.19717 Sarıköy Çiftliği (41.17575 28.22559)
28.339681)
Yolçatı (41.1309998 28.1268107)

Silivri'nin merkez yerleşmesini teşkil eden mahalleler Pirimehmetpaşa, Alibey, Fatih ve Cumhuriyet mahalleleriyle D100 karayolunun kuzeyinde şekillenen Yenimahalle'dir.³⁶⁴ Diğer tüm mahalleler, mülga belde belediyelerinin mahallelerinden ve mahalleye dönüştürülen köylerden oluşmaktadır.

Silivri, doğrudan Rumcadan Türkçeye giren yeradlarındandır. Silimvria (Yun. Σηλυμβρία)³⁶⁵ adının Türkçe telaffuza en yakın biçimde dile alınmasıyla Türkçeleştirilmiştir. Batı kaynaklarında bu Rumca yeradının çeviriyazımının Selymbria, Selybria gibi çeşitlemelerine de rastlanır. Bu kaynakları referans alan Türkçe metinlere de bu yazım zaman zaman girmiştir. Silimvria adı, kaynaklarda şehrin kurucusu olarak kabul edilen Selus ilişkilendirilir. Şehir, 5. yüzyılda Roma İmparatoru Arcadius döneminde, imparatorun çok sevdiği karısı Aelia Eudoxia anısına Evdoksiopolis (Yun. Εὐδοξιόπολις)³⁶⁶ olarak adlandırılmışsa da bu ad benimsenmemiş ve kısa ömürlü olmuştur.

Silivri, yönetsel olarak tarihi boyunca İstanbul'la ilişki içinde olmuştur. İncelediğimiz belgelerde idarî bağlılığının Eyüp ile Çatalca arasında zaman zaman değiştiği görülmektedir. Çatalca'nın kısa bir süreliğine ayrı bir il olarak varlık gösterdiği dönemde Çatalca iline bağlanmışsa da Cumhuriyet döneminden bu yana İstanbul'un bir parçasıdır. Silivri'nin sınırları ve idarî yapısı çeşitli dönemlerde birkaç değişiklik geçirmiştir. Örneğin 1970 yılında Tekirdağ ilinin Çorlu ilçesine bağlı bulunan Gümüşyaka köyünde yapılan bir halkoylaması sonucunda köy bağlı

³⁶⁴ Zübeyde Üçoş, "Silivri İlçesinin Fonskiyonları", **Marmara Coğrafya Dergisi** 36 (10 Temmuz 2017), 136.

³⁶⁵ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/635.

³⁶⁶ Johannes van Meurs, **Constantini Porphyrogenetæ Imperatoris Opera: In quibus Tactica Nunc Primùm Prodeunt** (ex officinâ Elzeviriana, 1617), 122.

bulunduğu Tekirdağ ilinden ayrılarak Silivri'ye bağlanmayı seçmiştir.³⁶⁷ Böylece hem Silivri ilçesinin hem İstanbul ilinin sınırlarında bir değişiklik meydana gelmiştir.

Silivri'nin idarî yapısı sahip olduğu 7 belde belediyesinin lağvedilip tüm mahalleriyle birlikte Silivri belediyesine bağlanmasıyla bir kez daha kökünden değişmiştir. Bu değişiklikler sonucunda ilçede pek çok yeradı değişikliği yapılmıştır. Özensiz ve acele kararlar yapılan yeradı değişikliklerinin tarih ve coğrafya araştırmalarında yaratacağı karışıklığı önlemek için bunların ayrıntılarıyla kayda geçirilmesinin gerekli olduğu kanısındayız.

2008 yılında yapılan düzenlemelerle Silivri ilçesinde söndürülen belde belediyeleri Büyükçavuşlu, Çanta, Değirmenköy, Gümüşyaka, Ortaköy, Kavaklı ve Selimpaşa'dır.³⁶⁸ Bu beldelerin sahip olduğu tüm mahalleler ilçeye bağlanırken, ilçede aynı adlı başka mahalleler de bulunduğu görülmüştür. Aynı ilçe içinde mükerrer yeradlarının bulunmasını önlemek amacıyla birtakım değişiklikler yapılması zarurî olmuştur. Örneğin, Büyükçavuşlu, Gümüşyaka, Ortaköy ve Selimpaşa beldeleri "Merkez Mahallesi" adında tek bir mahalleden müteşekkildi. Hem adres sisteminde bu adların karışmaması, hem de belde adlarının yaşatılması amacıyla Merkez ibaresi beldenin adıyla değiştirilmiş, beldeler bu adlarla mahalleye çevrilmiştir.

Fatih ve Mimarsinan mahallelerinden oluşan Çanta beldesi, ilçede her iki adda da birer mahalle bulunduğundan uygun görülmemiştir. Bu nedenle Fatih mahallesinin adı Çanta-Sancaktepe, Mimarsinan mahallesinin adı Çanta-Balaban olarak değiştirilmiştir.

Kavaklı beldesi Hürriyet ve Cumhuriyet mahallelerinden oluşmaktaydı. İlçede Cumhuriyet adında bir başka mahalle daha olduğundan, Cumhuriyet mahallesinin adı İstiklâl mahallesi olarak değiştirilmiş; Hürriyet adınaysa dokunulmamıştır. Beldenin tarihî adının da yaşatılması için Çanta'da olduğu gibi bu mahalleler resmî kaynaklarda Kavaklı-İstiklâl ve Kavaklı-Hürriyet adlarıyla kaydedilmektedir.

³⁶⁷ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 262.

³⁶⁸ Zübeyde Üçöş, "Silivri İlçesinin Fonskiyonları", **Marmara Coğrafya Dergisi** 36 (10 Temmuz 2017), 137.

Değirmenköy beldesindeyse mahalle adı bazında bir değişiklik olmamış; beldenin adının yaşatılması amacıyla var olan Fevzipaşa ve İsmetpaşa mahallelerinin adı Değirmenköy-Fevzipaşa ve Değirmenköy-İsmetpaşa olarak değiştirilmiştir.

Silivri, İstanbul'un fethinden daha önce Türk egemenliğine girmiştir. Zaman içinde mevcut Rum ahaliye ek olarak göç ve sürgünlerle bölgede Türk-Müslüman nüfus da oluşmuştur. Silivri'nin bu toplumsal çeşitliliği yeradlarına da yansımıştır. Özellikle köyadları bazında Silivri'deki yeradlarında hem Türkçe hem Rumca etkisi görülmektedir. Türkçe adların Rumcalaştırılmış biçimleri de oldukça yaygındır. Osmanlı döneminde Rum-Ortodoks cemaati için bir metropolitlik merkezi olan Silivri'de, II. Meşrutiyet döneminin getirdiği özgürlükçü ortamla birlikte Patrikhane kendi kaynaklarında Türkçe adların yerine Rumca adlar kullanmayı denemişse de bunlar ne Türk-Osmanlı mercilerinde dikkate alınmış ne de halk arasında benimsenmiştir. Bu durumun örneklerine aşağıda değinilecektir.

Akören köyü eski haritalarda Ağviran ya da Akviran imlâsıyla kaydedilmiştir. Kaydadeğer bir Rum nüfus barındıran Akören'e Rumcada Avren ya da Avra (Yun. *Άβρεν* veya *Αύρα*) denirdi.³⁶⁹ Yeradlarında geçen "viran" kelimesinin sistematik olarak "ören" sözcüğüyle değiştirildiği dönemden itibaren bu adla anılmaya başlanmıştır. Köy, geçmişte Gacal Mahallesi ve Pomak Mahallesi olarak iki kısımdan oluşuyordu.³⁷⁰

Alipaşa köyünün adı 1928 yılına değin Yapağca olarak anılmıştır. Türkçe kökenli olan bu yeradının Alipaşa olarak değiştirilmesinin nedenine ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır. Mübadele öncesi 500 Rum vatandaşın yaşadığı köyün Rumca adı da Türkçeden uyarlama olarak Yapagci'dir. (Yun. *Γιαπατζή*) Metropolitlik birimleri bir dönem köyün adını Teologu (Yun. *Θεολόγου*)³⁷¹ olarak değiştirmeye teşebbüs etmişse de bu ad yerleşmemiştir.

Çanta'nın adının çoğu zaman köy tamlayanıyla birlikte bitişik olarak Çantaköy biçiminde yazıldığı görülür. Karma nüfusa sahip bu köyde de metropolitlik ad değişikliği yapmış ve yazılı belgelerinde *çanta* sözcüğünün birebir Rumca çevirisi olan Sakkus ya da Saki (Yun. *Σάκκους* veya *Σάκκοι*) adını kullanmıştır. Öncesinde

³⁶⁹ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Viyana: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/236.

³⁷⁰ HGM, **Türkiye 1:100,000** (Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü, 1981).

³⁷¹ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/672.

Rum ahalinin Türkçe Çanta adının Rumcalastırılmış biçimi olan Çanta, Canto veya Cedo (Yun. *Τσάντα, Τζαντώ, Τζεδώ*) adlarını kullandığı bilinmektedir.³⁷²

Bekirli köyünün adı yararlandığımız kimi kaynaklarda Karakızlı olarak geçmektedir.³⁷³ Köyün adı çeşitli İnternet kaynaklarında belirli dönemlerde buraya yerleştirilen Bekirli ve Karakızlı gibi Türkmen aşiretleriyle özdeşleştirilmekteyse de bunu doğrulayacak bir kaynağa ulaşamamıştır.

Beyciler mahallesinin adı eski Beyceler ya da Bekçiler köyünden gelmektedir. İnternet ortamında bu adın kökeninde Beyceğiz Çiftliği'nin yattığına ilişkin bilgiler bulunsa da bunu teyit edecek bir kaynağa ulaşamamıştır.

Büyükçavuşlu köyünün adı Küçükçavuşlu adındaki, günümüze ulaşamayan bir başka yerleşmeyle ilintilidir. Küçükçavuşlu (Yun. *Μικρόν Τσαουσλή/Mikron Çavusli*) olarak bilinen yerleşmenin Büyükçavuşlu'nun (Yun. *Μέγα Τσαουσλή/Mega Çavusli*) 2 km güneyinde yer aldığı kaydedilmektedir.³⁷⁴

Benzer olarak Büyükkılıçlı köyünün adı da Küçükkılıçlı adlı yerleşmeyle ilişkilidir. Ancak bu kez her iki yerleşim yeri de günümüze ulaşmış durumdadır. Karma nüfusa sahip olan bu yerleşmeler Rumca kaynaklarda Kuçuk Kiliç/Mikron Kiliç (Yun. *Μικρόν Κιλίτζ*) ve Buyuk Kiliç/Mega Kiliç (Yun. *Μέγα Κιλίτζ*) olarak anılır. Patrikhane kayıtların bu adların birebir çevirisi olarak Mikron Sparathion (Yun. *Μικρόν Σπαθάριον*)³⁷⁵ ve Mega Sparathion (Yun. *Μέγα Σπαθάριον*) adlarının da kaydedildiği görülür. Yerleşmelerin Büyükkılınçlı, Büyükkalancılı ve Küçükkılınçlı, Küçükkalancılı imlâlarıyla yazıldığı da görülmüştür.

Silivri ilçesinde *büyük* ve *küçük* olarak ayrışan bir diğer yerleşme de Büyüksinekli ve Küçüksinekli'dir. Aslî yerleşme olan Büyüksinekli'nin özgün adı Sinekli'dir. İstanbul-Edirne arasındaki demiryolu Büyüksinekli'ye oldukça yakın bir konumdan geçtiği ve burada bir istasyon bulunduğu için istasyon çevresinde zamanla yerleşme başlamıştır. Önceleri İstasyon mahallesi olarak anılan bu yerleşme akabinde Küçüksinekli adıyla köy hüviyeti kazanmıştır.³⁷⁶

³⁷² Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/624.

³⁷³ Franzisco-Josephinische Landesaufnahme FJL, **Čataldza 46-41**, 1:200.000, Generalkarte von Mitteleuropa (Franzisco-Josephinischen Landesaufnahme, 1887).

³⁷⁴ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/478.

³⁷⁵ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/535.

³⁷⁶ **Resmî Gazete**, "Tamim" (1959), 10259 Basım, 22201.

Silivri ilçesinin Çatalca ilçesi sınırına yakın köylerinden olan Çayırdere köyünün Rumca kaynaklardaki adı Türkçe adn Rumcalştırılmış biçimi olarak Çair-Dere (Yun. *Τσαϊρ-Δερέ*) bilinse de Patrikhane kaynaklarında Limona (Yun. *Λειμώνα*) olarak da anılmaktadır.

Çeltik mahallesi aslen bir çiftlik yerleşmesidir. Bulgaristan'dan gelen soydaşların yerleştirilmesiyle büyüyüp gelişerek köy hâlini almıştır. Kaynaklarda Büyükçeltik Çiftliği adıyla kaydedilmiştir. Küçükçeltik yerleşmesi günümüze ulaşmamakla birlikte adı bir sokak ve mevki adı olarak Yolçatı köyü yakınlarında hâlen yaşamaktadır.

Danamandıra köyünün adı yararlandığımız kaynaklarda Domuzdamları olarak geçmektedir. Bu ad uygun görülmeyerek Danamandıra olarak değiştirilmiş olmalıdır. Fener yerleşmesinin adı çoğu kaynakta Fenerköy olarak geçmektedir. Köyün Rumca adı olan Fanarion (Yun. *Φανάριον*)³⁷⁷ Türkçedeki adıyla anlam bakımından ilişkilidir.

Gazitepe köyünün yararlandığımız kaynaklardaki adı Haraççı, Haraçça veya Harapçı Çiftliği olarak geçer. Rum ahalinin çoğunlukta olduğu köyün adı bir dönem Teofilu (Yun. *Θεοφίλου*)³⁷⁸ olarak değiştirilmişse de bu ad yaygınlaşmamıştır. Köyün adı Cumhuriyet döneminde Gazitepe olarak değiştirilmiştir.

Yakın zamana değin bir belde belediyesi olarak yönetilen Gümüşyaka, geçmişte Eskiereğli adıyla bilinirdi. Bu yerleşme Tekirdağ ilinin Marmaraereğlisi ilçesinin çekirdeği olarak bilinir. Geçmişte bilinmeyen bir nedenle yerleşme günümüzdeki yerine taşınmış ve Ereğli yerleşmesi terk edilmiştir. Bu nedenle yerleşme Eskiereğli adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu ad, 1963 yılında Gümüşyaka olarak değiştirilmiştir.³⁷⁹ Yukarıda da belirtildiği üzere köy bir halkoylaması sonucu Tekirdağ'dan ayrılarak İstanbul ili Silivri ilçesine bağlanmayı seçmiştir.

Kavaklı yerleşmesi eski kaynaklarda Fete ya da Feteköy adıyla kaydedilmektedir. Rumca kökenli olmasına karşın köyün adı Türkçe “köy” tamlaması eklenerek Fete-Kioy (Yun. *Φετέ-Κιοϊ*) olarak da yaygın biçimde

³⁷⁷ Külzer - Koder, a.g.e. 12/583.

³⁷⁸ Külzer - Koder, a.g.e., 12/672.

³⁷⁹ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 262.

kullanılmıştır. Metropolitlik kayıtlarında Fiteon (Yun. *Φύταιον*;³⁸⁰ Tür. *Fidelik, Sebzelik*) adı önerilse de bu ad benimsenmemiştir. Köyün adının Fete'den Kavaklı'ya dönüşümü oldukça geç bir tarihte 70'lerde olmuştur. Beylikdüzü'ndeki eşadlı Kavaklı (Yun. *Γαρδάς*) yerleşmesiyle karıştırılmamalıdır.

Değirmenköy'ün eski adı kaynaklarda Germiyan ya da Germeyan olarak da kaydedilir. Rumca adları olan Dermen-Kioy (Yun. *Ντερμέν-Κιοί*) ve Kermenı (Yun. *Κερμένι*),³⁸¹ Türkçedeki adların Rumca söyleyişe uydurulmuş hâlleridir. Değirmenköy 1955 yılına değin Tekirdağ iline bağlıyken, yapılan halkoylaması sonucu İstanbul ili Silivri ilçesine bağlanmıştır. 1960 yılında yaşanan bir toprak kayması felaketi sonucu köy tahliye edilmek zorunda kalınmış köy günümüzdeki yerine taşınmıştır.³⁸²

Kurfalı köyü geçmişi oldukça eskiye dayanan bir yerleşmedir. Roma İmparatoru Aurelianus'un suikasta uğradığı yer olarak kayıtlara geçen köyün antik dönemdeki adı Kenofrurion (Yun. *Καινοφρούριον*; Lat. *Cænofrurium*) ya da Kenoflorion'dur. (Yun. *Κενοφλώριον*)³⁸³ Türkçe adı olan Kurfalı daha sonraları Rumcada kullanılan Kurfalı (Yun. *Κουρφάλι*) adına da kaynaklık etmiştir.

Ortaköy, eski kaynaklarda Sürgünköy adıyla anılan yerleşmenin mübadele sonrasındaki adıdır. Rum-Ortodoks nüfusun ağırlıkta olduğu köyün eski adı Delenes'tir. (Yun. *Δελιώνες* ya da *Δελλιώνες*)³⁸⁴

Sayalar köyü kimi kaynaklarda Sayalık adıyla da geçer. Bunun dışında başka bir ada veya yazım biçimine rastlanmamıştır. Semizkumlar haritalarda bir mevki adı olarak kaydedilmiştir. Yerleşimin genişlemesiyle mahallenin adını bu mevkiden aldığı görülmektedir.

Selimpaşa yerleşmesi Silivri'niin hemen doğusunda yer alır. Eski Türkçe kaynaklardaki adı Bigados'tur. Bu adın da Rumca kökenli olduğu kesin olmakla birlikte yerleşmenin Rumcadaki adı Epivate (Yun. *Επιβάται*) olarak kaydedilir.³⁸⁵

³⁸⁰ Külzer - Koder, **Ostthrakien**, 12/360.

³⁸¹ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/324.

³⁸² Öztürk, **a.g.e.**, 255.

³⁸³ Külzer - Koder, **a.g.e.** 12/421.

³⁸⁴ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/325.

³⁸⁵ Külzer - Koder, **a.g.e.**, 12/350.

Günümüzde Seymen adıyla anılan yerleşme, Osmanlı döneminde çeşitli dönemlerde Küçükseymen ve Cücesekban adlarıyla kaydedilmiştir. Küçük/Cüce ve Seymen/Sekban arasındaki anlam ve köken ilişkisi belirgin olsa da bu ad evriminin tarihine ilişkin bilgiye rastlanamamıştır.

Yolcatı, Silivri bölgesinde rastlanan en eski yerleşmelerden biridir. Mübadele öncesi Rum-Ortodoks ahaliye sahip olan bu köyün eski adı Gelevri'ydi. (Yun. *Καλαυρή/Kalavri*) Bizans döneminde dahi var olduğu bilinen köyün adı Rumcada antik dönemden 19. Yüzyıla, çeşitli imlâlarla yazılmıştır. Bunlar arasında Kalavrii (Yun. *Καλαβρία*), Galavrii (Yun. *Γαλαβρία*), Kalavria (Yun. *Καλαβρία*), Kalovrii (Yun. *Καλοβρία*) sayılabilir.³⁸⁶

Silivri ilçesinde, çeşitli harita ve tarihi kaynaklarda adları geçmesine karşın günümüze ulaşamayan birtakım yerleşmeler de saptanmıştır. Bunlar arasında Bosnaköy, Sarıköy, Araplı, Kurtulmuş, Küçükçavuşlu, Karakızlı, Balabanlı, Küçükçeltik, Kinekli, Karasınan, Köstemir gibi köy ve/veya çiftlikler sayılabilir.

2.6.32. Sultanbeyli İlçesi Yeradları

Aydos Dağı'nın kuzeyindeki düzlükler tarihte Sultanbeylik Düzü olarak anılır. Bu düzlükte yine geçmişi oldukça eskiye dayanan Sultanbeylik Çiftliği bulunur. Günümüzdeki Sultanbeyli ilçesine adını veren ve ilçenin çekirdeğini oluşturan bu çiftlik yerleşmesi, ilçe topraklarındaki en eski yerleşim birimidir. 1911'de Sultanbeyli'nin yanbaşında kurulan Yahudi yerleşmesi Yahudiköy adıyla anılmakta ve Sultanbeyli'den ayrı bir yerleşme olarak değerlendirilmekteydi. Bu köy 1920'lerde terk edilmiştir.³⁸⁷

Sultanbeyli bölgesinin Türklerce fethi 1328 yılında Aydos Kalesi'nin fethiyle gerçekleşmiştir. 20. Yüzyılın son çeyreğine değin kırsal bir görünüm çizen ilçe toprakları, iç göçle yoğun nüfus artışı yaşamış ve günümüzde ilin en yoğun nüfusla yerleşmelerinden biri hâline gelmiştir.

Liste 2.121 Sultanbeyli İlçesine Bağlı Mahalleler

³⁸⁶ Külzer - Koder, a.g.e, 12/421.

³⁸⁷ Mehmet Taylan Esin, "Musevi İskân Birliği Çiftlikleri", *Toplumsal Tarih* 249 (Eylül 2014), 31.

Abdurrahmangazi	Adil
Ahmetyesevi	Akşemsettin
Battalgazi	Fatih
Hamidiye	Hasanpaşa
Mimarsinan	Mecidiye
Mehmetakif	Necipfazıl
Orhangazi	Turgutreis
Yavuzselim	

Liste 2.122 Sultanbeyli İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Altintepe (40.9816914 29.2794277)	Aydos (40.9506143 29.2585927)
Çiçekli (40.9506613 29.2990321)	Çiftlik (40.9687049 29.2609905)
Gölet (40.9539869 29.2784037)	Uzundere (40.9569286 29.2967397)

Liste 2.123 Sultanbeyli İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Şalgamlı (40.9534812 29.2731105)	Yahudiköy (40.9784065 29.2722565)

Resmiyette 15 mahalleden oluşan Sultanbeyli'nin yeradları genelde Türk tarihinin önemli kişilerine ithafen verilmiştir. İlçeye adını veren Sultanbeyli köyünün, geçmiş dönem haritalarında farklı imlâlarla yazıldığı görülmüştür. Sultanbeylik veya Sultanbeyliği olarak da kaydedilen yerleşmenin, Osmanlı döneminde Samandıra ve Abdurrahmangazi nahiyelerine bağlı olarak yönetildiği görülmüştür. O dönemde Abdurrahmangazi adında bir yerleşim yeri bulunmamasına karşın, nahiye oluşumuna Abdurrahman Gazi'nin adının verilmesi, Türk tarihinde kendisine gösterilen saygının ve sevginin bir göstergesidir. Günümüzde de biri Sultanbeyli; öbürü Sancaktepe ilçesinde olmak üzere Abdurrahmangazi adını taşıyan iki ayrı mahalle bulunmaktadır.

Sultanbeyli ve dolaylarının fethinde kilit nokta olan yerlerden biri Keçikale nâmıdığer Aydos Kalesi'dir. Arkeolojik sit olarak korunan bu yer Mehmetakif mahallesi sınırları içindedir. Aydos (Yun. *Αετός*; Tür. “*Kartal*”) ve Keçikale adları

İstanbul'un en eski yeradlarından biri olmasına karşın günümüzde hiçbir idarî birimin adı değildir.

İlçe sınırları içinde bulunan Şalgamlı Çiftliği, günümüze ulaşamamakla birlikte adı Fatih mahallesi sınırlarından geçen Şalgamlı Caddesi'nde yaşamaktadır.

İlçedeki en ilginç yeradlarından biri Yahudiköy'dür. 20. yüzyılda kaybedilen imparatorluk topraklarından ve komşu ülkelerden kitlesel göçler alan Türkiye'ye, Ukrayna ve Romanya topraklarından bir grup Yahudi de gelmiştir. Yahudilerin ayrımcılığa uğradığı ve kısıtlandığı ülkelere daha özgürce ve insanca koşullarda yaşayabilecekleri yerlere göç etmesini özendirmek için kurulan Musevi İskân Birliği (İng. *Jewish Colonisation Association*) adlı oluşum, dünyanın çeşitli yerlerine Yahudi kolonileri kurmuştur. Hayırsever işadamı Baron Maurice de Hirsch tarafından kurulan bu kolonilerden birkaçı da 1910'larda Türkiye'de inşa edilmiştir. Eskişehir'de üç, Manisa ve Balıkesir'de birer, İstanbul'da ise iki adet Yahudi yerleşmesi kurulmuştur. Tarih boyunca yaşadıkları ülkelerde tarım ve zanaatkârlık alanlarından dışlanan Yahudi cemaatlerine bu kolonilerde tarım ve zanaatkârlık öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu iskân birlikleri, gelecekte kurulacak İsrail Devleti'nin tarım politikasının alametifarikası olan "Kibbutz Sistemi"nin çekirdeğini oluşturmıştır.³⁸⁸

Biri Sultanbeyli köyünün yanı başında, bir diğeri Silivri ilçesi Feteköy (günümüzde Kavaklı) yakınlarında bulunan Yahudi çiftlikleri, birkaç yüz kişilik nüfusa sahipti. Nüfuslarının artması ve düzenlerinin oturmasıyla birer muhtarlık olarak kabul edilerek Yahudiköy adıyla yakınlarında bulundukları köylerden ayrı birer muhtarlık olarak yönetilmişlerdir.³⁸⁹

İstanbul'un iki farklı yerinde bulunan Yahudiköy adlı yerleşmeler, sakinlerinin İsrail'e göç etmesiyle 1920 yılında terk edilmiştir. Ancak bulundukları mıntikalar, uzun yıllar Yahudiköy adıyla anılmayı sürdürmüştür. Haritalara da giren bu yeradları, ilerleyen yıllarda sayısal ortama da aktarılmış, çağdaş coğrafi bilgi sistemlerine girmiştir. Konum bilgilerini CBS altyapısından otomatik olarak alan sosyal medya uygulamalarında bir dönem Sultanbeyli yakınlarında Yahudiköy

³⁸⁸ Mehmet Taylan Esin, "Musevi İskan Birliği Çiftlikleri", **Toplumsal Tarih** 249 (Eylül 2014), 23.

³⁸⁹ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 334.

kaydının da görünür hâle gelmesi 2019 yılında bazı gruplar arasında birtakım antisemit tepkiler yaratmış; durum medya organlarına dahi yansımıştır.³⁹⁰

2.6.33. Sultangazi İlçesi Yeradları

Sultangazi, 2008 yılındaki düzenlemelerle Gaziosmanpaşa'dan 13 mahalle hâlinde ayrılarak ilçe yapılmıştır. Eyüp ve Esenler'den de yeni kurulan ilçeye birer mahalle bağlanmıştır.³⁹¹ İlçe hâlen 15 mahalleden müteşekkildir. Sultangazi ilçesinin toprakları, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin ilk yarısında tümüyle kırsal karakterde görünmektedir. Günümüzde ilçe topraklarında bulunan tek tarihî yerleşme Cebeci'dir. Bunun dışındaki yerler yoğun iç göç neticesinde oluşmuş mahallelerdir. Sultangazi ilçe yapıldığında, bağlı bulunduğu Gaziosmanpaşa 1 milyonu aşan nüfusuyla İstanbul ilinin en kalabalık ilçesiydi. Sultangazi, yeni ilçeler arasında Esenyurt'tan sonra ikinci en kalabalık oldu.

Batıda askerî alan doğuda, doğuda Alibey Barajı havzası, kuzeydeyse taşocaklarıyla çevrelenen ilçenin yayılım sahası kısmen kısıtlanmış durumdadır. İlçenin kuzey kesimindeki üç mahalle olan Yayla, Habipler ve Eskihabipler, yerleşimin nispeten seyrekleştiği alanlardır.

Liste 2.124 Sultangazi İlçesine Bağlı Mahalleler

50. Yıl	75. Yıl
Cebeci	Cumhuriyet
Esentepe	Eskihabipler
İsmetpaşa	Malkoçoğlu
Sultançiftliği	Gazimahallesi
Habipler	Uğurmumcu
Yayla	Yunusemre
Zübeydehanım	

Liste 2.125 Sultangazi İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

³⁹⁰ “Tepkiler Çığ Gibi”, **Sultanbeyli Kent Meydanı** (2019).

³⁹¹ Cemalettin Şahin, “İstanbul’un İlçeleri”, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Ademyavuz (41.0943784 28.8928492) Dört Yol (41.0981479 28.9038106)
Sekizevler (28.9126507 41.1019296) Tepeüstü (28.8275781 41.1357723)
Yaylatepe (41.1471268 28.8466417)

Liste 2.126 Sultangazi İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Arabakonağı (41.1399609 28.8363941)	Beyazkule Mh. ?
Çavuşköy (41.1089699 28.9162124)	Mağlova (41.13251 28.8870168)
Çınarhan (28.813466 41.1319987)	Karakaçan Çiftliği (41.11745 28.86881)
Sıçanhan (41.13803, 28.81596)	Petropınarı (41.1441935 28.8314429)
Taşlıkeçe Mandırası (41.12264 28.86888)	Yankokça Mandırası (41.114270 28.877397)

Sultangazi adının hiçbir tarihî altyapısı yoktur. Bu ad, ilçe kurulmadan önce bölgenin iki öne çıkan yerleşim alanı olan Sultançiftliği ve Gazi mahallelerinin adlarının birleştirilmesiyle yaratılmıştır.³⁹² Sultangazi'nin günümüzde yayıldığı alan geçmişte Uzuncaova olarak adlandırılan düzlüklerdir.

Zübeydehanım, İsmetpaşa, Malkoçoğlu, Uğurmumcu, Yunusemre, Cumhuriyet, 50. Yıl, 75. Yıl gibi mahalle adları Türk tarihinin önemli kişilerine ya da ulusal değerlere ithafen verilmiş adlardır.

Habipler yerleşmesi ilçenin kuzey kesimini kapsar. İlçe kurulmadan önce Habipler yerleşmesi Gaziosmanpaşa ve Esenler ilçelerine yayılmaktaydı. Her iki ilçede de Habipler adını taşıyan bir mahalle bulunmaktaydı ve bunlar bir caddeyle birbirinden ayrılmaktaydı. Sultangazi ilçesi ihdas edilince konumu, yakınlığı ve yerleşmenin bütünlüğü adına Esenler'e bağlı olan Habipler mahallesinin de Sultangazi'ye bağlanmasına karar verilmiştir. Ancak Esenler'den gelen kesim, diğer Habipler mahallesiyle birleştirilmemiş; mahallenin adının Eskihabipler olarak değiştirilmesi uygun görülmüştür. Oysaki 19. yüzyıl haritalarında bölge Çınarhan ya da Çınarlıhan adıyla kaydedilmektedir. Bu ad günümüzde unutulmuştur.

Yararlandığımız haritalarda Çınarhan'la birlikte Yenihan ve Çamurluhan, Sıçanhan gibi başka yeradlarına da rastlanmıştır. Konak yeri olan bu hanlar,

³⁹² Samet Avcu, "Sultangazi İlçesi'nin (İstanbul) Şehirleşme Süreci", **Journal of Turkish Studies** 13/Volume 13 Issue 3 (01 Ocak 2018), 101.

bulundukları mevkilere adlarını vermiş; bunlar haritalara girmiştir. Son 40 yılda oluşan yerleşim yerlerine, bölgenin geçmişinden izler taşıyan bu tarihî adlar yerine masa başında türetilen, tarihî önemden yoksun adlar verilmiş olması şehir planlamacılığının disiplinlerarası işbirliği yapılmadan uygulanmasının birer sonucudur. Yukarıdaki listelerde belirtilen tarihî yeradları için eklenen konumlar tahminîdir. Bölgenin eski haritalarda görülen yol ağı günümüzde büyük ölçüde değiştiğinden, haritalarda kaydedilen yerlerin tam konumunu saptamak oldukça güçtür. Çeşitli çiftlik ve hazine arazilerinin parsellenerek halka dağıtılması sonucu oluşan Sultangazi, ızgara düzenine sahip kent planıyla dikkat çekmektedir. Bu ızgara planlı düzenin sağlanması, geçmişteki yol ve sınır düzenini büyük oranda bozmuştur.

Sultangazi ilçesi, tarihte İstanbul'a temiz su sağlayan su yollarının önemli duraklarından biridir. İlçe sınırları dâhilinde bir kısmı günümüze de ulaşan pek çok su yapısı kalıntısı bulunmaktadır. İlçede yine adları günümüze ulaşamayan Yankokça, Taşlıkeçe, Karakaçan gibi çeşitli mandıra ve çiftlik adları görülmüştür.³⁹³ Çavuşköy adlı köy yerleşmesi, geçmişte Alibey Deresi yatağında yer almış ama günümüze ulaşamamıştır.

İlçenin tek tarihî yerleşmesi olan Cebeci köyü (Yun. *Τσεμπετζήκιοϊ*, *Δεβετζίκιοϊ*, *Τζεβίτζω*; Tür. *Çebecikoy*, *Devecikoy*, *Cevico*) bir Rum yerleşmesi olmasına karşın Türkçe ada sahiptir.³⁹⁴ Rumca kaynaklarda görülen Deveci adının geçtiği Türkçe kaynak saptanamamıştır. Cebeci'de Ayatanaş, Ayaparaskevi, Ayayorgi ve Ayayani adlarında ayazmalar da bulunmaktadır.

Geçmişte Malkoçoğlu mahallesi yakınlarında bulunduğu görülen Beyazkule mahallesi Malkoçoğlu mahallesiyle birleştirilmiş ve adı günümüze ulaşamamıştır.³⁹⁵

2.6.34. Şile İlçesi Yeradları

Şile ilçesi, İstanbul'un yüzölçümü bakımından en büyük üçüncü ilçesidir. İlçede yerleşim kırsal karakterdedir. Büyükşehir belediyesi sınırları içinde olmasına

³⁹³ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, 1:25,000 Istanbul, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024), **Mahmutbey**.

³⁹⁴ Andreas Külzer - Johannes Koder, **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien** (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 12/305.

³⁹⁵ Avcu, "Sultangazi İlçesi'nin (İstanbul) Şehirleşme Süreci", 113.

karşın ufak bir kasaba merkezi görünümünde olan Şile'nin merkezi Çavuş, Hacıkasım, Balibey ve Kumbaba adında dört mahalleden müteşekkildir.

2008 düzenlemelerinde, ilçenin tek belde belediyesi olan Ağva lağvedilmiş; mahalle olarak Şile'ye bağlanmıştır. Bunun dışındaki 57 mahallenin tümü kent alanının dışında kalan köy yerleşmeleridir. Günümüzde ilçe 62 mahalleden oluşmaktadır.

Şile'nin yeradları, başlı başına bir araştırma konusu olabilecek çeşitlilikte ve derinliktedir. İstanbul'un fethinden çok önce Türk egemenliğine giren ve Türklerce iskân edilen Şile havalisi, çeşitli Türk boy, aşiret ve ailelerinin adlarını taşıması bakımından oldukça önemlidir.

Geçmişte birkaç haneden oluşan daha küçük yerleşmelerin de haritalarda ayrı köyler olarak kaydedildiği görülmektedir. Bu köyler, bugün nüfuslarının azlığı nedeniyle köy statülerini yitirmiş; yakınlarındaki daha büyük köylere mahalle olarak bağlanmışlardır. "Köyaltı mahalle" olarak adlandırılan bu yerleşim birimlerinin sayısı Şile'de oldukça fazladır. Herhangi bir resmiyeti bulunmayan bu köyaltı mahallelerin belirli bir sınırları bulunmadığı gibi, adları ve konumları resmî haritalara da işlenmemiştir. Dolayısıyla ilçedeki köyaltı yerleşmelerin adlarını saptamak araştırmamızın en güç süreçlerinden biri olmuştur. Bu yerleşmelerden kimilerinin adları cami, mescit ya da otobüs durağı adlarında hâlen yaşamaktadır.

Liste 2.127 Şile İlçesine Bağlı Mahalleler

Ağaçdere	Ağva
Ahmetli	Akçakese
Alacalı	Avcıkoru
Balibey	Bıçkıdere
Bozkoca	Bucaklı
Çataklı	Çavuş
Çayırbaşı	Çelebi
Çengilli	Darlık
Değirmençayırı	Doğancılı
Erenler	Esenceli

Geredeli	Göçe
Gökmaşlı	Göksu
Hacıkasım	Hacıllı
Hasanlı	İmrendere
İmrenli	İsaköy
Kabakoz	Kadıköy
Kalemköy	Karabeyli
Karacaköy	Karakiraz
Karamandere	Kervansaray
Kızılcaköy	Korucuköy
Kömürlük	Kumbaba
Kurfallı	Kurnaköy
Meşrutiyet	Oruçoğlu
Osmanköy	Ovacık
Sahilköy	Satmazlı
Sofular	Soğullu
Sortullu	Şuayipli
Tekeköy	Ulupelit
Üvezli	Yakaköy
Yaylalı	Yazımanayır
Yeniköy	Yeşilvadi

Liste 2.128 Şile İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Artvinliler (Kervansaray) (41.0701739 29.4612636)	Bekârköy (Karacaköy) (41.1527485 29.7599741)
Bozahlat (İsaköy) (41.1123306 29.8213079)	Büyükaşağı (Bucaklı) (41.1195895 29.872836)
Büyükbucaklı (Bucaklı) (41.1209705 29.871395)	Davutlu (Gökmaşlı) (41.1024855 29.7906667)
Demircili (Hasanlı) (41.0364416 29.6503746)	Denizli (Göksu) (41.0919507 29.7876769)
Derele (Tekeköy) (41.0568753 29.6520231)	Dikbucaklı (Bucaklı) (41.126858 29.8681323)
Edeyli (Göksu) (41.0852117 29.8258937)	Embeyler (Çataklı) (41.0803827 29.8002383)
Evrenli (Göksu) (41.1021217 29.7614344)	Ezilli (Yakaköy) (40.9960712 29.6454923)

Hacıbekir (Soğullu) (41.0852906 29.823835)	Hacıköy (Geredeli) (41.0859731 29.8795922)
Hacımustafa (Kalemköy) (41.0947354 29.8438756)	Haliloğlu (Kalemköy) (41.0887807 29.8541566)
Hallı (Tekeköy) (41.0590715 29.6519286)	Hamitli (Şuayipli) (41.1361279 29.7996847)
Harmankapı (41.1789856 29.3468466)	Hatipler (Geredeli) (41.0942527 29.8716699)
İhsanoğlu (Soğullu) (41.0904251 29.808514)	Kalealtı (Yeşilvadi) (41.1218628 29.5048889)
Karşımahalle (Kabakoz) (41.1407919 29.6934887)	Kemallı (Balibey) (41.1581105 29.6261742)
Keramettin (Geredeli) (41.0918634 29.8800981)	Kılıçlar (Göçe) (41.1093104 29.843897)
Kilimli (Ağva) (41.1415268 29.8721628)	Koltuköy (Göçe) (41.1053897 29.8332791)
Korkudere (Kabakoz) (41.1539153 29.6992131)	Köprübaşı (41.1913382 29.4442273)
Köseler (Kalemköy) (41.0942473 29.8408407)	Kumca (Değirmençayırı) (40.9810278 29.6783391)
Küçükaşağı (Bucaklı) (41.1181578 29.8740128)	Mansur (Kurfalı) (41.1308585 29.8302433)
Manşar (Karabeyli) (41.1154226 29.7404394)	Ortamahalle (Kabakoz) (41.144961 29.6880384)
Örcünlü (Yakaköy) (40.9848604 29.6554505)	Sadıklı (Alacalı) (41.187358 29.4767296)
Sarıkavak (Hasanlı) (41.0259844 29.6486691)	Sevişli (Osmanköy) (41.0922268 29.7086692)
Sığıllı (Göksu) (41.086201 29.7824709)	Sinekli (Tekeköy) (41.0795711 29.6718676)
Soğullar (Şuayipli) (41.1407805 29.7930118)	Sungurlu (Geredeli) (41.0793383 29.8670991)
Sülüklügöl (41.1914708 29.4602187)	Süncerli (Kabakoz) (41.1397703 29.685277)
Taşlımahalle (Kervansaray) (41.0721256 29.4558461)	Tepecik (İsaköy) (41.1055557 29.82972)
Ubeyli (Göksu) (41.0998101 29.7820541)	Yakuplu (Ağva) (41.1385776 29.8560246)
Yeniköy (Göçe) (41.1154342 29.8484195)	Yumuşakköy (Geredeli) (41.0770784 29.8800657)

Liste 2.129 Şile İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Büyükkorucu (41.1011345 29.5757334)	Çanaklı (41.0756019 29.8424842)
Duran (40.9688586 29.6641726)	Halaköy (41.0871639 29.8516921)
Kaşbaşı (41.0447918 29.5729307)	Kaşbaşı (41.0699006 29.5834678)
Kaşbaşı (41.1445191 29.480573)	Köydere (41.0865784 29.5806135)
Küçüköksu (41.0728244 29.7783448)	Küçükkorucu (41.1119437 29.5713296)
Küpelitaş (41.21053 29.35475)	Muratlı (41.0598977 29.3757437)
Okular (41.1274001 29.794218)	Otlar (41.1332948 29.5736112)
Pasirli? (41.0089054 29.6650661)	Pinti (41.0871164 29.8481809)
Soğanköy (41.1713979 29.4730918)	Şamarlı (41.1015423 29.7490248)

Şile adı İstanbul'un en eski toponimlerindenidir. Rumca kökenli Hili/Hile (Yun. *Χηλή* ya da *Χιλή*)³⁹⁶ adının Türkçeleşmiş biçimidir. Osmanlı döneminde Üsküdar'a bağlı bir nahiye olarak yönetildiği görülen Şile, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Üsküdar ve Adalar'la birlikte Anadolu Yakası'ndaki üç kaza yani ilçeden biriydi.³⁹⁷

Şile'nin merkezi Osmanlı döneminde daha çok gayrimüslim nüfusa evsahipliği yapmış olsa da köylerinde Türk nüfus çoğunluktadır. Anadolu'nun çeşitli yerlerinden bölgeye göç eden ya da sürülen Türkmen aşiretlerinin adları köy adlarında hâlen görülebilmektedir. Bu köylerin adlarının geçmişten günümüze çeşitli telaffuz ve yapı değişikliklerine uğradığı görülmektedir. Bunlar, Türkçenin evrimi ve gelişimini takip etmek bakımından da önemlidir. Bölgenin toplumsal ve iktisadî tarihinin daha iyi anlaşılabilmesi; yerel tarihin daha doğru yazılabilmesi için Şile'deki yeradlarının daha derinlemesine araştırılması zarurîdir.

Şile yöresinde adı kaybolan ya da değişikliğe uğrayan yerleşmelerden saptayabildiklerimizi burada inceleyeceğiz. Şile İstanbul'a olan uzaklığı nedeniyle daha seyrek ve daha az ayrıntılı haritalandığından kimi küçük yerleşmelerin atlanmış, yerlerinin sapmış veya yanlış işaretlenmiş olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Şile'nin merkez dışındaki en büyük yerleşmesi olan ve yakın zamana değin belde olarak varlık gösteren Ağva'nın adı bir dönem Türkçe olmadığı gerekçesiyle Yeşilçay olarak değiştirilmiştir. Oysaki 18. Yüzyıl haritalarında Ak Ova / Ağ Ova olarak görülen yeradının telaffuzunun zamanla Ağva'ya evrildiği açıktır.³⁹⁸ Ağva toponiminin Latince Aqua adından geldiği iddiası ancak bir yakıştırma olabilir. Antik dönem kaynaklarında Ağva'nın içinden geçen akarsu ve yanıbaşındaki küçük yerleşme Psillis (Yun. *Ψύλλις*) olarak anılır.³⁹⁹ Ağva'nın geçmişte Kilimli ve Yakuplu adında mahalleleri bulunmaktaydı. Günümüzde bunlar mevki adı olarak kullanılsa da resmîyette herhangi bir yerleşmenin resmî adı değildir.

³⁹⁶ Klaus Belke, *Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont* (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 500.

³⁹⁷ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

³⁹⁸ Ali İhsan Öztürk, *Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri* (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 386.

³⁹⁹ Klaus Belke, *Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont* (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 958.

Şile'nin iç kesimlerde yer alan köylerinden biri olan Ağaçdere bazı kaynaklarda Ağaçköy olarak da adlandırılmıştır. Ahmetli köyünün Ahmetler, Ahmedler, Ahmedli, Ahmedlü gibi adlarla kaydedildiği ya da bu şekilde çeviriyazıma tâbi tutulduğu görülmektedir.

Akçekese köyü çeşitli kaynaklarda Akçe, Akçakise, Akçakilise gibi adlarla yazılmıştır. Alacalı köyü oldukça geniş bir alana yayılan dağınık bir yerleşmedir. Sadıklı adında bir köyaltı mahallesi vardır. Avcıkoru köyünün eski adı Hamidiye'dir.⁴⁰⁰ Bucaklı köyü, pek çok köyaltı mahallesi bulunan bir yerleşmedir. Günümüzde Bucaklı olarak bilinen yerleşme, geçmiş döneme ait haritalarda Büyükbucaklı olarak kaydedilmektedir. Bunun yanısıra Dikbucaklı, Büyükaşağı ve Küçükkaşağı adında köyaltı mahalleleri olduğu saptanmıştır.

Çataklı köyü, Çıtaklı olarak da kaydedilir ve Çatakoğulları ya da Çıtakoğulları adında bir Türkmen aşiretiyle ilişkilendirilir. Embeyli, Eminbeyli, Eminbeyler ya da Embeyler olarak bilinen bir köyaltı mahallesi mevcuttur. Çelebi köyü, Çelebiköy biçiminde de yazılmakla birlikte eski adı Çingâne'dir. Çengilli köyünün, Çengili biçimde tek "l" ile de yazıldığı görülmüştür. Bu isim de bir aşiret adıyla ilişkilendirilmiştir. Darlık köyü, Darlık Barajı'nın inşası sebebiyle taşınmıştır ve günümüzdeki yeri eski haritalardan farklıdır. Köyün taşındığı yerde eskiden metruk Kaşbaşı köyünün bulunduğu görülmektedir. İlçenin Kocaeli ili sınırlarında bulunan köylerinden biri olan Değirmençayır, Değirmençayırı biçiminde de yazılır ve Kumca adında bir köyaltı mahallesi bulunmaktadır.

Doğancılı köyünün adı kimi kaynaklarda Doğancılar olarak da geçer. -lı -li yapımekinin tarihsel süreçte -lar -ler biçime dönüşmesi ya da sehven böyle kaydedilmesi sıkça görülen bir durumdur. Erenler köyünün adı eski haritalarda Erenlermezarlığı biçimde kaydedilir. Zaman içinde kısalıp yalınlaşarak Erenler'e dönüşmüştür. Esenceli köyü çeşitli kaynaklarda Esencili, Esençelebi gibi adlarla kaydedilmiştir. Geredeli köyünün bir adaşı da Üsküdar'da mahalle olarak mevcuttur. Gerede adını taşıyan bu iki İstanbul yerleşmesinin Bolu ilçesindeki Gerede'yle olan bağı aydınlatılmaya muhtaçtır. Geredeli köyünün günümüzde beş köyaltı mahallesi

⁴⁰⁰ Elif Şendur, "İstanbul Şile İlçesindeki Yer Adlarına Bağlı Anlatıların İncelenmesi", 9. **Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiriler Kitabı**, ed. Feryal Korkmaz, 1007-1029 (Istanbul University Press, 2023), 1023.

tespit edilmiştir. Bunlar, Hatıpler (ya da Hatıplar), Sungurlu, Yumuşakköy (Yumuşaklı, Yamurşaklı olarak da bilinir), Keramettin (Keremettin, Keremedin ya da Karamadin olarak da geçer) ve Hacıköy'dür.

Göçe köyünün adı konusunda da kaynaklarda ihtilaf bulunmaktadır. Bu köy çeşitli harita ve yazılı kaynaklarda Göce, Güce, Gece ve Gökçe biçiminde görülür. Göçe köyünün Koltu, Kılıçlar ve Yeniköy adlarında köyaltı mahalleleri mevcuttur. Koltu yerleşmesi Koltuk, Koltuköy, Koltukköy gibi adlarla da bilinir. Kılıçlı için Kılınçlı, Kılınçlar, Kılıclar, Kalcılar, Kilimciler gibi birbirinden anlamca farklı fakat imlâ olarak benzer yazımlarla karşılaşmıştır. Göce'ye bağlı Yeniköy yerleşmesi, Şile'nin diğer Yeniköy yerleşmesiyle karıştırılmamalıdır. Şile'nin güneydoğusundaki Yeniköy yerleşmesi Osmanlı döneminde Rum ahalinin yaşadığı bir köydür; oysaki Göçe Yeniköyü'nün ahalisi Türklerden oluşur. Diğer Yeniköy yerleşmesiyle karışmaması için haritalarda ve yazılı kaynaklarda yeni sözcüğünün Arapça karşılığı olan cedit sözcüğüyle, Cedidköy, Müslimcedid ya da Müslimyeniköy gibi adlarla kaydedilmiştir.

Gökmaşlı köyünün adı resmî belgelerde bile bir standarda oturmamıştır. Gökmaşlı'nın yanısıra Gökmaşlı adı da sıkça kullanılmaktadır. Köyün adı aslen Göğmezli ya da Gökmezli'dir.

Göksu köyü adını içinden geçen Göksu Çayı'ndan almaktadır. Bu adlar Boğaziçi'nde yeralan Göksu semti ve Göksu Deresi'yle karıştırılmamalıdır. Göksu'nun beş adet köyaltı mahallesi saptanmıştır. Bunlar Denizli, Ubeyli, Evrenli, Edeyli ve Sığılılı'dır. Ubeyli yerleşmesi haritalarda Ulubeyli, Obeyli Öbeyli şeklinde de yazılmıştır. Evrenli'nin Avranlı olarak da yazıldığı görülmüştür. Sığılılı için Şihli, Şihlar, Şeyhli gibi yazımlara da rastlanmıştır.

Hasanlı köyünün farklı yazımına rastlanmamıştır. Demircili ve Sarıkavak adlarında iki adet köyaltı mahallesi vardır. Demircili için Demirciler ve Deveciler; Sarıkavak içinse Sarıgâvur yazımına rastlanmıştır.

İmrendere köyünün adı Umrandere olarak da yazılmıştır. İmrenli köyüyle ad benzerliği olmasına karşın her ikisi de farklı yerleşmelerdir. İmrenli/İmranlı biçiminde iki farklı telaffuz günümüzde dahi yaygındır. İsaköy yerleşmesinin Bozahlat ve Tepecik adında köyaltı mahalleleri bulunur.

Kabakoz köyü eski haritalarda Kabakos olarak da kaydedilmiştir. Kökeni açık olmayan bu köyün adı Türkçedeki kaba ve koz sözcükleriyle ilişkilendirilebileceği gibi, Kabakos yazımının da yaygın biçimde vurgulanması Rumca bir kökene de işaret ediyor olabilir. Kabakoz köyünün kendi içinde dört mahallesi saptanmıştır. Bunlar, Karşımahalle, Ortamahalle, Korkudere ve Süncerli'dir.

Kalemköy yerleşmesinin üç köyaltı mahallesi saptanmıştır. Bunlar, Hacımustafa, Haliloğlu ve Köseler'dir. Haliloğlu mahallesinin adı kimi kaynaklarda Halılağa olarak da geçer. Karabeyli köyü Karabelli şeklinde de kayda geçirilmiştir. Karacaköy yerleşmesi kimi kaynaklarda yalnızca Karaca olarak da geçer. Karacaköy'ün Bekârköy adında bir köyaltı mahallesi olduğu tespit edilmiştir. İstanbul ilinde Karamandere adını taşıyan iki ayrı yerleşme bulunur. Şile ilçesine bağlı Karamandere köyünün bir adaşı da Rumeli Yakası'nda, Çatalca ilçesindedir. Kervansaray köyünün Taşlımahalle ve Artvinliler Mahallesi adında iki köyaltı mahallesi saptanmıştır.

Korucuköy, Korucu biçiminde yalın olarak da yazılmıştır. Haritalarda Küçükkorucu ve Büyükkorucu adıyla kaydedilen köyler günümüze ulaşamamıştır. Bunlar Darlık Barajı suları altında kalmış; köyler Korucu adı altında günümüzde bulunduğu yere taşınmıştır. Bir diğer adaşı Silivri ilçesinde bulunan Kurfalı köyünün Mansur adında bir köyaltı mahallesi bulunmaktadır. Kurnaköy yerleşmesinin bir adaşı da Pendik ilçesinde bulunmaktadır. Nispeten yakın konumda olan bu iki köyün karışması muhtemel olduğundan tarih araştırmalarında temkinli olunmalıdır.

Meşrutiyet köyü, yararlandığımız kaynakların bazılarında kaydedilmemektedir. Bunun nedeni bölgede geçmişte yeralan ve Deliahmet ya da Deliahmetoğlu Çiftliği⁴⁰¹ adını taşıyan yerleşmenin, haritaların hazırlandığı dönemde henüz köy hüviyeti taşıyor olması olabilir. Şile'nin merkezine oldukça yakın bir noktada bulunan Meşrutiyet köyünün Şile'ye yakın arazilerinde yoğun bir yerleşim ve yapılaşma yaşanmıştır. Köyden kopuk; ancak Şile'ye bitişik durumda olan bu yeni yerleşim alanı Kumbaba mahallesi olarak Meşrutiyet'ten ayrılmıştır ve hâlen aynı adla yaşamaktadır.⁴⁰²

⁴⁰¹ Şendur, "İstanbul Şile İlçesindeki Yer Adlarına Bağlı Anlatıların İncelenmesi", 1022.

⁴⁰² Şendur, a.g.e., 1019.

Oruçoğlu köyünün eski adı kaynaklarda Yı lanyatağı olarak kaydedilmiştir.⁴⁰³ Osmanköy adı daha eski tarihli haritalarda Osmanlı adıyla anılır. Osmanköy'ün Sevişli ya da Sivişli adıyla bilinen bir köyaltı mahallesi bulunmaktadır.

Geçmişten günümüze adı değiştirilen yeradlarından biri de Sahilköy'dür. Eski adı Domalı ya da Burmalı olarak geçer. Ahalisi Rum olan köyünün adının kökeni olarak Rumca bir erkek adı olan Toma'ya istinaden Tomalı'dan geldiği sanılmaktadır.⁴⁰⁴

Sofular köyü, eski haritalarda arkaik imlâya uygun olarak Sofiler olarak da yazılmıştır. Köye eski dönemlerde Karıköy adı da verilmiştir. Soğullu köyünün İhsanoğlu ve Hacıbekir adlarında birer köyaltı mahallesi olduğu görülmüştür. Sortullu köyünün ise adının kökeni belirsiz olmakla birlikte köyde Sortullu ya da Sortullubaşı Türbesi adında bir ziyaretgâh bulunmaktadır. Bu köyün adı Sertilli şeklinde de yazılmıştır.

Şuayipli köyünün Hamitli ve Sofular adında birer köyaltı mahallesi tespit edilmiştir. Sofular mahallesinin, ilçede bulunan diğer Sofular köyüyle karışması olasıdır. Adını Sofu Dede adlı tarihî bir figürün türbesinden adını alan Sofular mahallesi, karışıklığın önüne geçmek için Soğullar ya da Solar adıyla da kaydedilmiştir.

Tekeköy, Tekkeköy olarak da anılır. Hallı, Dereli ve Sinekli adında üç köyaltı mahallesi tespit edilmiştir. Ulupelit bazı kaynaklarda arkaik imlâyla Ulupelid olarak da yazılmıştır. Üvezli köyünün Övezli, Övezlü gibi arkaik imlâyla kayıtları bulunmaktadır. Yakaköy, zaman zaman yalın olarak Yaka biçiminde de kayda geçirilmiştir. Yakaköy'ün Örcünlü ve Ezilli adlı iki köyaltı mahallesi bulunmaktadır.

Yazımanayır köyünün adı kimi kaynaklarda Yassımanayır, Yassımanhayır ve Yazımanhayır gibi imlâlarla da kayda geçirilmiştir. Manhayır sözcüğünün anlamına ya da kökenine ilişkin doyurucu bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yazı sözcüğünün Türkçenin çeşitli ağızlarında ova, düzlük anlamında kullanılmakta olduğu ve köyün birkaç kilometre uzağında günümüzde Gebze ilçesi sınırları içinde kalan bir Tepemanayır köyü olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

⁴⁰³ Şendur, a.g.e., 1018.

⁴⁰⁴ Şendur, a.g.e., 1018.

Yeniköy, Mübadele öncesinde Şile merkezine yakın büyük bir Rum-Ortodoks köyüdür. Türkçe Yeniköy adı haritalarda sıkça kullanılmasına karşın köy Neohori (Yun. *Νεοχώρι*) olarak da kaydedilmiştir. İstanbul'daki diğer Yeniköy yerleşmeleriyle karışmaması için Şile Yeniköyü (Yun. *Νεοχώρι Χηλής*) adına da başvurulduğu görülür. Oldukça büyük ve kalabalık nüfuslu olan köy Aşağımahalle (Yun. *Κάτωμαχαλα*) ve Yukarımahalle (Yun. *Άνωμαχαλα*) olarak ikiye ayrılıyordu. Göçe köyü yakınlarındaki Müslüman ahaliye sahip Müslim-Yeniköy'den⁴⁰⁵ ayırtmak adına buraya Gâvur-Yeniköy, Rum-Yeniköy gibi adlar da verilmiştir.

Yeşilvadi köyünün eski adı Saffetiye ya da Heciz'dir. Hiciz imlâsıyla da kayda geçirilen köy tarihî Heciz Kalesi'ne evsahipliği yapar.⁴⁰⁶ Kaleye referansla köyde Kalealtı adında bir köyaltı mahalle mevcuttur.

Bıçkıdere, Çayırdere, Hacılı, Kadıköy, Karakiraz, Kızılcaköy Kömürlük, Ovacık, Satmazlı, Yaylalı gibi köylerin adlarında geçmişten günümüze herhangi bir değişiklik görülmediği gibi buralara bağlı herhangi bir köyaltı mahalleye de rastlanmamıştır.

İncelediğimiz kaynaklarda adları bulunmasına karşın günümüze ulaşmayan birkaç köy yerleşmesi vardır. Bunlar arasında Otlar, Pinti (ya da Biti), Duran, Köydere, Pasirli, Kaşbaşı, Okular, Şamarlı ve Soğanköy sayılabilir.

2.6.35. Şişli İlçesi Yeradları

19. Yüzyılın sonlarında Beyoğlu bölgesinin çeperinde şekillenmeye başlayan Şişli, Cumhuriyet döneminde de buraya bağlı olarak yönetilmiştir. Büyümesi hız kesmeden süren Şişli, 1954 yılına gelindiğinde bağlı bulunduğu Beyoğlu'ndan ayrılarak ayrı ilçe hâline getirilmiştir. İlçe kurulduğunda, gelecekte kendisi de bir ilçe yapılacak olan Kâğıthane köyü de Şişli sınırları içindeydi. İlçeye toprak kazandırmak adına, Sarıyer ilçesine bağlı Ayazağa köyü de bu ilçeden ayrılarak Şişli'ye

⁴⁰⁵ Richard Kiepert, Constantinopel, **Karte von Kleinasien in 24 Blatt** (Berlin: D. Reimer (E. Vohsen), 1915 1908).

⁴⁰⁶ Şendur, **a.g.e.**, 1016.

bağlanmıştır. 2008 yılındaki düzenlemelerle Ayazağa Şişli'den ayrılarak 54 yıl sonra Sarıyer'e iade edilmiştir.⁴⁰⁷

Liste 2.130 Şişli İlçesine Bağlı Mahalleler

19 Mayıs	Bozkurt
Cumhuriyet	Duatepe
Ergenekon	Esentepe
Eskişehir	Feriköy
Fulya	Gülbahar
Halaskârgazi	Halide Edip Adıvar
Halilrifatpaşa	Harbiye
İnönü	İzzetpaşa
Kaptanpaşa	Kuştepe
Mahmutşevketpaşa	Mecidiyeköy
Merkez	Meşrutiyet
Paşa	Teşvikiye
Yayla	

Liste 2.131 Şişli İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Abideihürriyet (41.0680842 28.9821699)	Akkirman (41.056694 28.9941654)
Altınbakkal (41.0447711 28.9848201)	Çiftecevizler (41.0632712 28.9790353)
Elmadağ (41.0424059 28.9843026)	Gazeteciler Mahallesi (41.0697312 29.0092346)
Karkuyusu (41.0665416 28.9890005)	Kurtuluş (41.0496847 28.9820079)
Kuyulubağ (41.0513101 28.9808518)	Nişantaşı (41.0517311 28.9915012)
Okmeydanı (41.0525481 28.9625206)	Ortaklar (41.0647437 28.9961424)
Osmanbey (41.0539335 28.9883396)	Pangaltı (41.0517284 28.988986)
Sıracevizler (41.0634712 28.9838218)	Tepeüstü (41.0493387 28.981548)
Topağacı (41.0515092 28.9962155)	Yaymeydanı (41.0501817 28.9745922)
Zincirli dere (41.0746133 29.0008085)	Zincirlikuyu (41.0713148 29.0123156)

⁴⁰⁷ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Liste 2.132 Şişli İlçesinde Saptanan Tarihî Yeradları

Ayadimitri Mahallesi (41.044573 28.977636)	İzzetpaşa Çiftliği (41.06946, 28.98524)
Sinemköy (41.0475087 28.9802446)	Zincirlikuyu Çiftliği (41.07347, 29.00621)

Şişli ilçesinin hâlihazırda 25 mahallesi bulunmaktadır. İlçenin en eski yerleşim bölgeleri Dolapdere ve Tarlabası yerleşmelerinin kuzeyindeki Tatavla ve Ayadimitri köyleridir.⁴⁰⁸ Bunlara zamanla Feriköy ve ilçeye adını veren Şişli ile Muhacirköy adıyla kurulan ancak zamanla adı Mecidiye'ye dönüşen köyler eklenmiştir. Bu köyler zamanla büyüyüp genişleyerek bir kentsel alan oluşturmuştur. Günümüzde Şişli'nin merkezini teşkil eden bölge Merkez mahallesi olarak anılmakla birlikte, Cumhuriyet ve 19 Mayıs mahallelerini de kapsar.

Kurtuluş semti, geçmişte Tatavla (Yun. *Τατάβλα* > Tür. *Tavla*, *At ahırı*) adıyla bilinmekteydi. Osmanlı döneminde yoğun bir gayrimüslim nüfusa sahip olan semt, günümüzde de bu niteliğini kısmen sürdürmektedir. Tatavla adı Cumhuriyet döneminde uygun görülmeyle Kurtuluş olarak değiştirilmiştir.

Kurtuluş-Sondurak olarak bilinen mevki geçmişte Ayadimitri mahallesi olarak bilinmekteydi. Bu ad eski haritalarda sıkça kaydedilmesine karşın günümüzde tümüyle silinmiştir. Kurtuluş'un Dolapdere'ye inen yamaçları Sinemköy olarak anılmaktaydı. Hristodulu bu adın, bölgedeki arazilerde bir çiftlik kuran İngiliz tüccar G. Simmons'tan geldiğini; Simmons Çiftliği adının halk arasında Sinemköyü'ne dönüştüğünü bildirir.⁴⁰⁹ Günümüzde Sinemköy adı bir durak adında yaşasa da büyük oranda unutulmuştur.

Günümüzde Kurtuluş hiçbir resmî yerleşim biriminin adı değildir. Kurtuluş adı ilçedeki Bozkurt, Ergenekon ve Eskişehir mahalleleriyle Feriköy mahallesinin bir kesimini kapsayacak bir semt adı olarak etkin biçimde kullanılmaktadır.

Feriköy de ilçenin tarihî yerleşmelerindendir. Feriköy günümüzde resmî bir mahalle adı olarak kullanılmakla birlikte bir semt olarak Feriköy adı Yayla, Duatepe ve Paşa mahallelerini de kapsayacak biçimde kullanılmaktadır.

⁴⁰⁸ Ali Şenyurt, "20. Yüzyıl Başlarında Feriköy'deki Vakıf Arazilerinin Dönüştürülmesi", **Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi** 2/1 (30 Haziran 2017), 153-163.

⁴⁰⁹ Melisinos Hristodulu, **Tatavla Tarihi** (İstanbul: İstos, 2013).

Mecidiyeköy, Sultan Abdülmecit döneminde bölgeye Balkan muhacirlerinin yerleştirilmesiyle doğmuştur. İlk önce Muhacirköy adıyla anılan ve bir dönem haritalara da bu adla giren yerleşmenin adı, iskân kararını veren Sultan'ın anısına ithafen Mecidiye Köyü olarak anılmaya başlamıştır. Bu ad zamanla Mecidiyeköy biçiminde anılmaya başlamıştır. Günümüzde Mecidiyeköy bir mahalle adı olmakla birlikte Gülbahar ve Fulya mahallelerinin bir kısmını da kapsayan bir semt adı olarak kullanılmaktadır. Gülbahar mahallesi, halk arasında bir galatimeşhur olarak Gülbağ olarak anılır.

İlçenin en geç kentleşen bölgelerinden olan Esentepe, ilçenin yüzölçümü olarak en büyük mahallesidir. Geçmişte tarihî Zincirlikuyu Çiftliği'nin bulunduğu mahalle İstanbul'un ilk asrî mezarlıklarından olan Zincirlikuyu Mezarlığı'na da evsahipliği yapar ve mahallenin büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Esentepe resmî bir mahalle adı olmasına karşın, mahalle ve çevresini tarif etmek için tarihî Zincirlikuyu adı çok daha etkin biçimde kullanılmaktadır. Mahallenin bir kısmı gayriresmî olarak Gazeteciler Mahallesi olarak da anılır. Gazeteciler Mahallesi adı ve bölgenin Kesinkalem, Sağlamfikir, Hikâye, Yazarlar, Haberler, Dergiler, Matbuat gibi sokak adları Türk yazınının önde gelen isimlerinden Refik Halit Karay tarafından verilmiştir.⁴¹⁰

Şişli'nin bir diğer tarihî bölgesi olan Teşvikiye mahallesi, Mecidiyeköy gibi Sultan Abdülmecit'in önderliğinde kurulmuştur. Beyoğlu bölgesine yakınlığı nedeniyle Şişli gayrimüslimlerin yoğun ilgisine maruz kalmıştır. Bölgede Müslüman nüfusun da artmasını teşvik etmek amacıyla Abdülmecit tarafından Teşvikiye Camii inşa ettirilmiş ve çevresindeki arazi bölgenin şeneltilmesi amacıyla parsellenerek halka satılmıştır. Bu bölgede geçmişte Haseki Tarlası denen kırık alan bulunmaktaydı ve burası padişahların okçulukla iştigal ettiği yerlerdendi.⁴¹¹ Bu dönemlerden kalma anıtsal nişan taşlarından kimileri günümüze değin ulaşmıştır ve bölgenin Nişantaşı olarak anılmasını sağlamışlardır. Hâlihazırda Nişantaşı herhangi bir resmî mahalle adı değildir ve bir semt adı olarak Nişantaşı; Teşvikiye, Meşrutiyet, Halaskârgazi ve Harbiye mahallelerine yayılmaktadır. Topağacı, Osmanbey, Pangaltı

⁴¹⁰ Aslıhan Karay, "Büyükbabam Refik Halid Karay'ın Kütüphanesi", *Z Dergisi Kütüphane*/2021/5 (2021), 355.

⁴¹¹ Mehmet Raif, *Mir'ât-ı İstanbul*, ed. Günay Kut - Hatice Aynur (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2021), 75.

ve Ihlamur⁴¹² gibi semtler zaman zaman Nişantaşı'nın bir parçası olarak anılabilmektedir.

Topağacı, Teşvikiye mahallesinin Fulya ve Dikilitaş mahallelerine komşu kısımlarına verilen addır. Halaskârgazi mahallesi ilçenin hem yüzölçümü hem nüfus olarak en küçük mahallesidir ve halk arasında daha çok Osmanbey olarak anılmaktadır ve adını mahalle sınırları içinde bulunan Matbaacı Osman Bey Sokağı'ndan alır. Pangaltı adı (İta. *Pancaldi*) yabancı adların Türkçeleştirilmesi furyasında Ergenekon olarak değiştirilmiştir. Oysaki bu ad resmî belge ve sokak tabelaları dışında kullanılmamakta ve Pangaltı adı hâlen halk arasında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Mahmutşevketpaşa, İzzetpaşa, Halilrifatpaşa, İnönü, Kaptanpaşa ve Halide Edip Adıvar mahallelerinin adları da Türk tarihinin önde gelen figürlerinden esinle verilmiştir. Bunların yanısıra Cumhuriyet döneminde gayrimüslim nüfusun en yoğun yaşadığı bölgelerden olan Şişli'deki semt ve mahallelere Bozkurt, Ergenekon, Kurtuluş ve 19 Mayıs gibi milliyetçilik mefkuresiyle özdeşleştirilen yeradlarının verilmesine eleştirel yaklaşımlar bulunmaktadır.

İnönü mahallesi halk arasında Elmadağ olarak anılır. Harbiye, Osmanlı döneminde Harbiye Nezareti binasına ev sahipliği yaptığı için bu adla anılır. Bomonti, herhangi bir mahallenin resmî adı olmamasına karşın, özellikle son dönemde tarihî Bomonti Bira Fabrikası'nın onarılarak sosyal dinleti alanı olarak kente kazandırılması sonucu⁴¹³ unutulmaya yüz tutmuşken yeniden canlanmış bir semt adıdır. Okmeydanı, aslen Beyoğlu ilçesi sınırlarında yer alan bir mahalle olmasına karşın bir semt adı olarak Şişli ilçesine de yayılan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Şişli ilçesine bağlı Mahmutşevketpaşa, Halilrifatpaşa, Kaptanpaşa ve Halide Edip Adıvar mahalleleri halk arasında Okmeydanı olarak anılmaktadır.

Şişli ilçesinde zaman içinde bunlar dışında pek çok başka semt adı da oluşmuştur. Çiftecevizler, Siracevizler, Karkuyusu, Tepeüstü, Ortaklar, Altınbakkal, Zincirli dere, Akkirman, Yaymeydanı gibi semtlerin adları hâlen çeşitli yol ve kurum adlarında yaşamaktadır.

⁴¹² Ihlamur semti Beşiktaş ilçesi sınırları içinde bulunmasına karşın semte adını veren Ihlamur Kasrı, Şişli ilçesi Teşvikiye mahallesi sınırları dâhilindedir.

⁴¹³ Didem Turhan, "Asırlık Fabrikanın Dönüşümü: Bomontiada", *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi* 4/8 (27 Aralık 2018), 99.

2.6.36. Tuzla İlçesi Yeradları

Tuzla, İstanbul'un Kocaeli il sınırında yer alan bir ilçedir. 1923 yılında bağlı bulunduğu Üsküdar ili lağvedildip İstanbul'a ilçe olarak bağlandığında Tuzla, Gebze ilçesine bağlı bir köy olarak Kocaeli iline bağlanmıştır. 1951 yılına değin Gebze'ye bağlı bir köy olan Tuzla, bu tarihte yeniden İstanbul ili Kartal ilçesine bağlanmıştır.⁴¹⁴ Kısa süre sonra uğradığı nüfus artışı nedeniyle mahalle statüsü almış; 1987 yılında Kartal'dan ayrılan Pendik ilçesinin bir parçası olmuştur. Ancak Tuzla'nın Pendik'e bağlılığı uzun sürmemiş, 1992 yılında Tuzla da müstakil bir ilçe yapılmıştır. İlk kurulduğunda 10 mahalle ve 3 köyden oluşan Tuzla'da daha sonraları yeni mahalleler ihdas edilmiş; köyleriye 2008 yılındaki düzenlemelerle mahalle olarak ilçeye katılmıştır. İlk ilçe düzenlemesinde Esenyalı ve Güzelyalı mahalleleri de Tuzla'ya bağlanmışsa da bunlar daha sonra Pendik ilçesine geri katılmıştır. İlçe günümüzde 17 mahalleden müteşekkildir.⁴¹⁵

Liste 2.133 Tuzla İlçesine Bağlı Mahalleler

Akfırat	Anadolu
Aydınlı	Aydıntepe
Cami	Evliyaçelebi
Fatih	İçmeler
İstasyon	Mescit
Mimarsinan	Orhanlı
Ortamahalle	Postane
Şifa	Tepeören
Yayla	

Liste 2.134 Tuzla İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Antentepe (40.9145582 29.3990802)	Bahçeler (40.8753675 29.3237685)

⁴¹⁴ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 374-375.

⁴¹⁵ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Çakırağa (40.8750978 29.3361688)	Çayireken (40.845702 29.3647708)
Çiçekçiler (40.827494 29.3180218)	Dermanbey (40.8490061 29.3628497)
Dört Yol (40.8258353 29.310637)	Gümüşpınar (40.8342962 29.3615978)
Kalekapı (40.8183126 29.3052838)	Karakaya (40.8309396 29.3657741)
Kiraztepe (40.9123846 29.397341)	Konaşlı (40.8802971 29.3387072)
Mercan (40.8192157 29.2724851)	Mercanyuvası (40.8181095 29.2760438)
Moryayla (40.9615104 29.3970683)	Tepemahallesi (40.8729797 29.3323558)
Yenievler (40.8376314 29.3110982)	Değirmenaltı ?

Liste 2.135 Tuzla İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Büyüköl (40.90714 29.35086)	Büyüköl Düzü (40.91125 29.34965)
Efendiagılı (40.92149, 29.37815)	Karaagıl (40.91879, 29.39300)
Taşlımandıra (40.85583, 29.31113)	Tatarköprü (40.92799, 29.35591)

Tuzla, adını günümüze ulaşmayan ufak bir tuz gölünden almaktadır. Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında küçük bir köy görünümünde olan Tuzla yıllar içinde büyüyerek günümüzdeki hâlini almıştır. Tuzla'nın merkezi Cami, Postane, İstasyon, Yayla ve Evliyaçelebi mahallelerinden oluşur. Merkezin çeperinde yer alan diğer önemli mahalleler Aydınli, Aydın-tepe ve İçmeler'dir. Tuzla'dan kopuk, Kocaeli ili Çayırova ilçesine eklenmiş durumda olmasına karşın Mimarşinan ve Şifa mahalleleri de Tuzla ilçesine bağlıdır.

Orhanlı, 2008 yılına değin bir belde belediyesiydi. Beldeyi oluşturan Merkez, Ortamahalle, Mescit ve Anadolu mahalleleri bu düzenlemeyle Tuzla'ya katılmıştır. Orhanlı adının yaşatılması için Merkez mahallesi adı Orhanlı mahallesi olarak değiştirilmiştir.⁴¹⁶

İlçenin bir diğer beldesi olan Akfırat da Fırat ve Tepeören adında iki mahalleden müteşekkildi. Düzenlemeyle Akfırat belediyesi lağvedilince Fırat mahallesinin adı Akfırat olarak değiştirilmiştir.⁴¹⁷

⁴¹⁶ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 378.

⁴¹⁷ Öztürk, **a.g.e.** 378.

Konaşlı, Mercan gibi çok bilinen semt adlarının yanısıra ilçede daha az bilinen Gümüşpınar, Çakırağa, Çiçekçiler, Değirmenaltı, Kalekapı, Kiraztepe, Antentepe gibi semt adları da tespit edilmiştir.

2.6.37. Ümraniye İlçesi Yeradları

Ümraniye, 1987 yılında Büyükçekmece, Küçükçekmece, Kâğıthane ve Pendik’le birlikte ilçe hâline getirilen yerlerden biridir. Üsküdar ilçesine bağlı 9 mahalle ve Beykoz ilçelerine bağlı 9 köyün birleştirilmesiyle kurulmuştur. Başlangıçta 9 olan mahalle sayısı, Ümraniye’nin yıllar içinde yaşadığı çarpıcı nüfus artışı nedeniyle günümüzde 35’e çıkmış durumdadır.⁴¹⁸ İlçedeki 9 köy zaman içinde bu nüfus artışının etkisiyle büyüyüp genişleyerek kent alanına eklenmiştir. 2008 yılına değin Anadolu Yakası’nın en kalabalık ilçesi durumunda olan Ümraniye, yapılan düzenlemeler sonucunda Çekmeköy, Sancaktepe ve Ataşehir olmak üzere üç yeni ilçeye toprak vermiştir.

Liste 2.136 Ümraniye İlçesine Bağlı Mahalleler

Ademyavuz	Altınşehir
Armağanevler	Aşağıdudullu
Atakent	Atatürk
Cemil Meriç	Çakmak
Çamlık	Dumlupınar
Elmalıkent	Esenevler
Esenkent	Esenşehir
Fatihsultanmehmet	Finanskent
Hekimbaşı	Huzur
Ihlamurkuyu	İnkılâp
İstiklal	Kâzımkarabekir
Madenler	Mehmetakif
Namıkkemal	Necipfazıl

⁴¹⁸ Cemalettin Şahin, “İstanbul’un İlçeleri”, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Parseller	Site
Şerifali	Tantavi
Tatlısu	Tepeüstü
Topağacı	Yamanevler
Yukarıdudullu	

Liste 2.137 Ümraniye İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Çarşı (41.0257237 29.0971595)	Santral (41.0240729 29.0863125)
Yeşilvadi (41.0295713 29.127334)	Çayırönü (41.0159905 29.1490157)
Hamamlıdere (41.0487445 29.1101439)	Çınaraltı (41.0421644 29.1157319)
Kocatepe (41.0495439 29.1179635)	Meyvelibahçe (41.0392975 29.1016152)
Bakırdağ (41.0109349 29.1599766)	Kemerdere (41.0172806 29.1761575)
Taşköprü (41.0282525 29.1572599)	Sarıgül (41.0073539 29.1785706)
Sondurak (41.024126200 29.100736736)	Doğaneyler (41.011944371 29.140544867)

Liste 2.138 Ümraniye İlçesine Bağlı Tarihi Yeradları

Yenişehir (41.00580, 29.10245)	1 Mayıs (41.02826, 29.09331)
Arnavut Mahallesi (41.02229, 29.08941)	Saray (41.03005, 29.11616)
Hamamlı Çiftliği (41.03990, 29.11478)	Taşkonak (41.0236221 29.1222946)
Yağlı Çiftliği (41.0292286 29.1049726)	Avcılar (41.022769 29.1392039)
Muhacirköy (41.02647, 29.08545)	Rabus Çiftliği (41.03166, 29.09969)
Kapanağzı (41.0097882 29.107196)	Kirişhane (41.02135, 29.09040)
Apostol Çiftliği (41.01618, 29.11164)	

Ümraniye yerleşmesinin tarihi 19. yüzyılın sonlarına dayanır. Daha önceleri Yalnızservi adıyla maruf mevkide Yeniköy, Muhacirler⁴¹⁹ veya Muhacirköy adlarıyla haritalara işlenmeye başlanan yerleşmenin Balkan göçmenlerinin iskân edildiği yeni bir köy olarak kurulduğu anlaşılmaktadır. Köy ahalisi için devlet eliyle birer mescit ve çeşme yaptırılınca köyün ümran edildiği yani bayındır kılındığı düşüncesiyle köye

⁴¹⁹ Richard Kiepert, Constantinopel, **Karte von Kleinasien in 24 Blatt** (Berlin: D. Reimer (E. Vohsen), 1915 1908).

Ümraniye adı verilmiştir.⁴²⁰ Günümüzde Ümraniye'nin merkezini teşkil eden yerler Atatürk, Namıkkemal, İstiklal ve Yamanevler mahalleleridir.

Dudullu, Ümraniye topraklarında bulunan eski köylerden biridir. Zamanla büyüyüp gelişerek Aşağıdudullu ve Yukarıdudullu olarak anılan iki kısma ayrılmıştır. Köyün adı eski haritalarla arkaik imlâyla Dodulu veya Dodullu biçiminde de kayda geçirilmiştir. Şerifali mahallesi, adını tarihî Şerif Alayı Çiftliği'nden almaktadır. Şerifali, Şeref Alayı adının galatimeşhurudur. Bu çiftlik kimi kaynaklarda İzzetpaşa veya Süleyman Çiftliği olarak da kaydedilmiştir.

Ümraniye'nin merkez yerleşmesinin hemen kuzeyinde Rabus, Yağlı, Hamamlı, Tantavi ve Hekimbaşı çiftlikleri görülmektedir. Hekimbaşı dışındaki adlar günümüze ulaşamamıştır. Ancak günümüzde Hamamlıdere adıyla bilinen semtin, Hamamlı Çiftliği'yle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Bunlar dışındaki mahalle adlarının tarihsel bir altyapısı bulunmamaktadır. İlçedeki mahallelerde yıllar içinde çeşitli idarî değişiklikler yaşanmıştır. Örneğin Cumhuriyet dönemi HGM haritalarında Ümraniye ilçesinde var olduğu görülen Avcılar, Taşkonak ve Kapanagzı gibi mahalleler günümüze ulaşamamıştır ve adlarına dair herhangi bir iz tespit edilememiştir.⁴²¹

Ümraniye'nin merkezini teşkil eden Muhacirköy bir dönem resmî mahalle adı olarak da kullanılmıştır. Daha sonra bu ad Atatürk Mahallesi; merkezi oluşturan bir diğer mahalle olan Arnavut Mahallesi ise Namıkkemal Mahallesi olarak değiştirilmiştir.⁴²²

Eskiden beri Yamanevler olarak bilinen mahallenin adı Ümraniye belediye yapıldığında İnkılâp Mahallesi olarak değiştirilmiştir. Ancak 2009 yılındaki seçimlerde bu mahalle artan nüfusu nedeniyle ikiye bölünmüş ve mahallenin eski adı olan Yamanevler, yeni oluşturulan mahalleye isim olarak yeniden verilmiştir.⁴²³ Aynı düzenlemeyle İnkılâp Mahallesi'nden Saray adında bir başka mahalle daha meydana getirilmişse de mezkûr mahallenin sınırlarının işlevsizliği nedeniyle mahalle

⁴²⁰ Ayhan Yüksel - Davut Erkan, **Kuruluştan Cumhuriyet'e Ümraniye Tarihi** (İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, 2018), 122.

⁴²¹ Great Britain Army Royal Engineers GBARE, 1:25,000 Istanbul, Turkey (Filistin: Palestinian Field Survey Company) (Erişim 01 Haziran 2024), **Kısıklı**.

⁴²² Ayhan Yüksel - Davut Erkan, **Kuruluştan Cumhuriyet'e Ümraniye Tarihi** (İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, 2018), 58.

⁴²³ Yüksel - Erkan, **a.g.e.**, 58.

ilerleyen yıllarda lağvedilmiş; Saray mahallesinin Şile otoyolunun kuzeyinde kalan kısımları İnkılâp Mahallesi'ne, güneyinde kalan kısımlarıysa Yamanevler Mahallesi'ne ilhak edilmiştir.⁴²⁴

Kâzımkarabekir Mahallesi, yine sözkonusu düzenlemeyle dörde bölünmüş; Kâzımkarabekir'e ek olarak Elmalıkent, Dumlupınar ve Topağacı mahalleleri teşkil edilmiştir. Komşu Tantavi Mahallesi, adını tarihî Tantavi Çiftliği'nden almıştır ve geçmişte Üsküdar'a bağlı olmasına karşın halkoylaması sonucu Ümraniye'ye bağlanmıştır.

Yukarıdudullu Mahallesi'yse 2009 yerel seçimlerinden önce sekize bölünerek ilçeye pek çok yeni mahalle kazandırılmıştır. Yukarıdudullu'nun bölünmesiyle ortaya çıkan mahalleler Mehmetakif, Altınşehir, Ademyavuz, Necipfazıl, Şerifali ve Tatlısu'dur.

İlçede son mahalle bölünmesi Site Mahallesi'nde yaşanmıştır. Nüfus yoğunluğu gerekçe gösterilerek mahalleden Yenişehir ve Finanskent adında iki yeni mahalle ihdas edilmişse de daha sonra Yenişehir Mahallesi'nin tüzel kişiliği lağvedilerek Finanskent'le birleştirilmiştir.

İdarî tarihçesi oldukça hareketli olan Ümraniye'de herhangi bir yönetsel birimin adı olmayan pek çok semt ve mevki adı da saptanmıştır. Çarşı, Santral, Sondurak, Doğaneyler, Taşköprü, Kemerdere, Sarıgül, Çayırönü, Yeşilvadi ve Meyvelibahçe gibi toponimler bunlara örnek olarak sayılabilir.

2.6.38. Üsküdar İlçesi Yeradları

Tarihte İstanbul'un ayrılmaz bir parçası olan Bilâd-ı Selâse'den yani üç beldeden biri kabul edilen Üsküdar, yeradları bakımından şehrin en zengin yerlerinden biridir. Bir kadılık olarak Üsküdar, bugünkü İstanbul'un Anadolu Yakası'ndaki tüm yerleşmelerin bağlı bulunduğu bir merkezdi. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kısa bir süreliğine İstanbul'dan ayrı bir il yapılmışsa da bu düzenleme uzun ömürlü olmamış, Üsküdar yeniden kaza (ilçe) olarak İstanbul'a bağlanmıştır.⁴²⁵

⁴²⁴ “Ümraniye'nin O Mahalleleri Kaldırıldı!”, *İstanbul Gündemi* (2023).

⁴²⁵ Ali İhsan Öztürk, *Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri* (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 292.

Günümüzde ilin bu yakasında var olan tüm ilçeler zamanla Üsküdar'dan ayrılarak kurulmuşlardır.

1987 yılında Ümraniye ilçesinin kurulmasıyla Üsküdar ilçesine bağlı tüm köyler bu yeni ilçeye bağlanmış ve Üsküdar tümüyle kentsel bir görünüm almıştır. İlçe son sınır değişikliğini 2008 yılında Ataşehir ilçesinin kurulmasını müteakiben Fetih, Örnek⁴²⁶ ve Esatpaşa mahallelerinin bu yeni ilçeye devredilmesiyle yaşamış ve nihâi durumuna kavuşmuştur. Aynı tarihte Üsküdar ilçesinde çeşitli mahalle düzenlemeleri yapılmış, kimi küçük mahalleler komşularıyla birleştirilerek lağvedilmiştir. Düzenleme öncesi 54 olan mahalle sayısı günümüzde 33'tür.⁴²⁷

Liste 2.139 Üsküdar İlçesine Bağlı Mahalleler

Acıbadem	Ahmediye
Altunizade	Azizmahmuthüdayi
Bahçelievler	Barbaros
Beylerbeyi	Bulgurlu
Burhaniye	Cumhuriyet
Çengelköy	Ferah
Güzeltepe	İcadiye
Kandilli	Kirazlıtepe
Kısıklı	Kuleli
Kuzguncuk	Küçükçamlıca
Küçüksu	Küplüce
Mehmet Âkif Ersoy	Mimarsinan
Muratreis	Salacak
Selamiali	Selimiye
Sultantepe	Ünalan
Valideiatik	Yavuztürk
Zeynepkâmil	

⁴²⁶ Örnek Mahallesi kimi kaynaklarda Örnektepe olarak da geçmektedir.

⁴²⁷ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Liste 2.140 Üsküdar İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Abdipaşa (41.028579 29.0779018)	Altıncıköy (41.0160103 29.0840341)
Ayazma (41.0226692 29.0087599)	Bağlarbaşı (41.02356 29.0348046)
Bodrumî (41.0117014 29.0666104)	Bülbülderesi (41.0251466 29.0246374)
Büyükçamlıca (41.032711 29.072719)	Çamlıca (41.0359968 29.0699939)
Çamlıktepe (41.049121 29.0686707)	Çavuşdere (41.0207 29.02321)
Çiçekçi (41.0128332 29.0160855)	Çiftecevizler (41.0031133 29.0615553)
Çilehane (41.0150545 29.0687552)	Doğancılar (41.0186946 29.0133046)
Fıstıkağacı (41.0279841 29.0285612)	Hanımseti (41.0218862 29.0710914)
Harem (41.0089256 29.0121447)	Hasippaşa (41.0379863 29.0730287)
Havuzbaşı (41.0460571 29.0547385)	Haydarpaşa (41.0016656 29.0182888)
Horhor (41.0253265 29.0171914)	İbrahimağa (41.0027 29.0278537)
İhsaniye (41.0152415 29.0117951)	İmrahor (41.0214105 29.0104028)
Karacaahmet (41.012765 29.0203232)	Kuruçeşme (41.0273014 29.0327742)
Libadiye (41.0080724 29.0735126)	Mütevelliçeşme (41.0137931 29.0345605)
Nakkaştepe (41.0327876 29.040053)	Namazgâh (41.022706 29.0806003)
Nuhkuyusu (41.0184301 29.0334621)	Paşakapısı (41.017521 29.0141731)
Paşalimanı (41.0321887 29.0239643)	Pazarbaşı (41.0185694 29.0300703)
Rasathane (41.0655723 29.0660468)	Sarıkaya (41.0225631 29.0592006)
Selamsız (41.0233183 29.0271945)	Setbaşı (41.0267576 29.023881)
Şemsipaşa (41.0255724 29.0112415)	Tabaklar (41.0181351 29.0203681)
Tepeüstü (41.0044252 29.0638918)	Tophanelioğlu (41.0147374 29.0420735)
Toptaşı (41.0196033 29.0224144)	Toygartepesi (41.0216956 29.0218854)
Tufanmahallesi (41.0630138 29.0744182)	Üçpınarlar (41.010988 29.0631658)
Validebağ (41.0139323 29.0475519)	Valievleri (41.0064884 29.0557557)
Vanıköy (41.0638793 29.0561279)	Yalnızselvi (41.059872 29.0651039)

Liste 2.141 Üsküdar İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Abdullahaga (41.0324135 29.0489926)	Abdullahbey (41.0122002 29.0791901)
Açıktürbe (41.0220501 29.0153803)	Ahçıbaşı (41.0138218 29.020554)
Ahmetçelebi (41.0216636 29.0133224)	Alibahadır Bağları (41.0065358 29.046858)

Alvarlızade (41.0196508 29.075274)	Arakiyecihacı (41.0158789 29.0217972)
Arapzade (41.0289464 29.0296772)	Arapzadebağı (41.0347606 29.0286682)
Aşçıbaşı (41.014992 29.0211555)	Atpazarı (41.0192521 29.0176561)
Bulgurlu Çayırı (41.0148531 29.0818711)	Bulgurlumescit (41.0226119 29.0177142)
Büyüknamazgâh (41.0413734 29.0743176)	Çakaldağı (41.0261701 29.0748063)
Çakırcı (41.0193013 29.0116483)	Çiftecevizler (41.01051, 29.04817)
Çingenefırını (41.0240751 29.0184216)	Çinili (41.0195286 29.0282837)
Dağhamamı (41.0260957 29.0281901)	Davutpaşa (41.0231876 29.0161635)
Divitçiler (41.0166066 29.0240863)	Durbalı (41.0220934 29.0212515)
Emek (41.0603241 29.0594321)	Emniyet (41.0273927 29.05634 4)
Fatih (41.0210302 29.0080164)	Fıstıklı (41.0373829 29.0452858)
Fıstıklıbayır (41.0198165 29.0328061)	Fidanlık (41.0225304 29.0732165)
Geredeli (41.0242404 29.0145386)	Gülfemhatun (41.0235972 29.0150644)
Gümüşsuyu (41.0255538 29.0793444)	Hacihasnahatun (41.0278844 29.0193293)
Hamzafakih (41.0227535 29.0123887)	Hayrettinçavuş (41.020092 29.0195217)
Hocaevliya (41.0216989 29.0184629)	Istavroz (41.0386487 29.0487437)
İnadiye (41.0166689 29.0182014)	İnkılâp (41.0235156 29.0170694)
İskelebaşı (41.0253214 29.0136662)	Kapıağası (41.0131052 29.0198372)
Kavakbayırı (41.0227856 29.0757262)	Kavaksaray (41.0095529 29.0145163)
Kefçedede (41.0206752 29.0171763)	Kerimehatun (41.0505312 29.054143)
Kırklar (41.0110733 29.0747084)	Kirazlık (41.0611896 29.0698571)
Neşetbey (41.0259069 29.0519567)	Nişantaşı (41.01175, 29.05319)
Nuribey (41.0317076 29.0585916)	Odalar (41.0205262 29.0281111)
Pazaryeri (40.9999196 29.0624244)	Pulcukulübesi (41.0180247 29.0556098)
Rumimehmetpaşa (41.0243401 29.0110478)	Selmanağa (41.0254998 29.0160596)
Sevdatepesi (41.0733925 29.0653675)	Sinanpaşa (41.0181398 29.0104722)
Solaksinan (41.0236234 29.0222217)	Söğütlü Çayırı (41.0163912 29.0817639)
Sütçüler (41.0074252 29.0665022)	Şeyhcamî (41.0258556 29.0178443)
Şifakuyusu (41.0285312 29.0466523)	Şucabağları (41.024794 29.027475)
Talimhane (41.0575121 29.067572)	Tavaşihasağa (41.0178989 29.0176537)
Tekkekapısı (41.0233298 29.0251451)	Tembelhacı (41.0248506 29.0175491)

Tenekemahallesi (41.0489092 29.0580539)	Toygarhamza (41.0236654 29.0204363)
Tunusbağı (41.015573 29.0161914)	Üsküdar Mevlevihanesi (41.0225422 29.0106934)
Valideicedid (41.025152 29.0144911)	Yalıboyu (41.0471257 29.0520736)
Yazmacı (41.0611703 29.0530483)	Yenimahalle (41.0205195 29.0309856)
Yenimahalle (Çengel) (41.0527604 29.0597277)	Yeşiltulumba (41.035408 29.0331743)
Ziyapaşa (41.0331001 29.0556759)	

Üsküdar'ın antik dönemdeki adı Hrisopolis'tir. (Yun. *Χρυσόπολις*, Tür. *Altınşehir*) Daha sonraki dönemlerde buranın Skutarion (Yun. *Σκουτάριον*) olarak anılmaya başlandığı görülür.⁴²⁸ Türkçedeki adın, Skutarion'un Türkçe söyleyiş geleneklerine uydurulmuş biçimi olduğu açıktır. 17. Yüzyıl yazarı Evliya Çelebi'ye buranın Türkçe asıl adının Eskidar olduğunu, Üsküdar adının galatimeşhur olduğunu belirtmektedir.⁴²⁹

Üsküdar'ın nüfus ve yerleşme dokusu yıllar içinde köklü değişimler geçirmiştir. Kıyıda uzak iç kesimler ve Boğaziçi sırtları tümüyle kırsal karakterdeyken, artan nüfusla birlikte buralar hızla şehirleşmiştir. Buna karşılık Üsküdar'ın tarihî merkezini teşkil eden yerlerde yerleşik nüfus azalmış, buradaki yapılar ticarî işlevlerle kullanılır hâle gelmiştir.

Üsküdar'ın merkezindeki mahalleler nüfuslarının azlığı ve yüzölçümünün küçüklüğü nedeniyle 2008 yılında bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Fatih ilçesinde olduğu gibi Üsküdar'da yüzlerce yıllık mahalle adları, bu düzenlemeler neticesinde tarihe karışmıştır. Günümüzde Üsküdar Meydanı'nı, iskelelerini ve ilçenin tarihî çarşısını kapsayan Selmanağa, Tembelhacımehmet, Solaksinan, İnkılâp, Hayrettinçavuş ve Toygarhamza mahalleleri birleştirilmiş ve Üsküdar'daki çok sayıda yapının banisi olan Mimar Sinan'ın anısına bu mahallelere hiçbir tarihî geçmişi olmayan Mimarsinan Mahallesi adı verilmiştir.

Yine ilçenin tarihî mahalleleri olan ve Marmara kıyılarında bulunan Ayazma, Rumimehmetpaşa, Ahmetçelebi ve Gülfemhatun mahalleleri de birleştirilerek İstanbulluların saygı duyduğu dinî figürlerden biri olan Aziz Mahmut Hüdaî'nin

⁴²⁸ Klaus Belke, **Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont** (Viyana: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 504.

⁴²⁹ Mustafa Akkaya, "Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Üsküdar", **Kesit Akademi Dergisi** 11 (01 Ekim 2017), 323.

türbesine ithafen Azizmahmuthüdayi Mahallesi olarak adlandırılmıştır. Tarihte herhangi bir mahallenin adı olmayan Azizmahmuthüdayi seçimi düzenlemelerin yapıldığı dönemde de tepki görmüş; bölgedeki mahalleleri kapsayan bir semt adı olarak hâlihazırda Doğancılar adının kullanıldığı ve bu adın köklü bir geçmişi olduğu vurgulanmıştır.⁴³⁰ Doğancılar, İstanbul'da belediye teşkilâtının kurulduğu dönemde müstakil bir daire (ilçe) adı olmasına karşın⁴³¹ günümüzde hiçbir resmî yönetsel birimde kullanılmamaktadır.

Ahmediye Mahallesi de tarihî Kefçededede ve Tavaşıhasanağa mahalleleriyle; Hayrettinçavuş'un ufak bir kısmının birleştirilmesiyle kurulmuştur. Kefçededede mahallesinin adı eski belgelerde Kepçededede biçiminde de yazılmıştır.

Valideiatik Mahallesi, halk arasında Atikvalide adıyla da bilinir. Eski yazı kuralları gereği zaman zaman Valide-i Atik biçiminde de yazıldığı görülür. Hâlihazırda var olan Valideiatik Mahallesi'ne, Pazarbaşı ve Muratreis mahallesinin bir kısmının katılmasıyla oluşturulmuştur. Selamiali Mahallesi ikiye bölünmüş; mahallenin güney kesimi Muratreis Mahallesi'nin Valideiatik'e katılmayan kısımlarıyla birleştirilerek tarihî sınırlarından tümüyle farklı bir Muratreis Mahallesi yaratılmıştır.

Tarihî İhsaniye mahallesi lağvedilmiş, Salacak Mahallesi'yle birleştirilmiştir. İhsaniye adı günümüzde İhsaniye İskelesi Sokağı, İhsaniye Bostanı Sokağı, İhsaniye Camii Sokağı gibi yol adlarında yaşamaktadır.

Zeynepkâmil Mahallesi'nin adı, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kızlarından biri olan ve hayırseverliğiyle İstanbulluların saygı duyduğu bir kişilik olan Zeynep Kâmil Hanım'ın burada kurduğu hastaneye ithafen verilmiştir. Tarihte böyle bir mahalle adı olmayıp, Zeynepkâmil Mahallesi, Tabaklar, Aşçıbaşı, Arakiyecihacıcafer ve Arakiyecihacımehmet mahallelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Son iki mahallenin adında "arakiye" sözcüğünün eşanlamlısı olan "takke" sözcüğünün de kullanıldığı ve mahallelerin Takkecihacıcafer ya da Takkecihacımehmet biçiminde de anıldığı görülmüştür. Takkecihacımehmet mahallesi halk arasında Kapıağası olarak da bilinir. Büyük bir bölümü Karacaahmet

⁴³⁰ Üsküdar Postası, "Mahalle Sayısı 36'ya Düştü" (19 Ocak 2008).

⁴³¹ Ali İhsan Öztürk, **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri** (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 293.

mezarlığıyla kaplı olan bu mahallenin 2008 düzenlemelerinden daha önce lağvedildiği anlaşılmaktadır. Tabaklar ve Aşçıbaşı adları semt adı olarak hâlen halk arasında kullanılmaktadır. Aşçıbaşı kimi kaynaklarda Ahçıbaşı olarak da yazılır.

İstanbul'da, bir kadın adı taşıyan az sayıdaki örnekten biri olmasına karşın Hacıhesnahatun Mahallesi'nin adı da Sultantepe olarak değiştirilmiştir. Sultantepe halk arasında bilinen ve kullanılan bir semt adı olmasına karşın, aynı sınırlarında bulunan, herhangi bir birleşme ya da bölünmeye tabi tutulmayan Hacıhesnahatun Mahallesi'nin adının niçin değiştirildiğine ilişkin bir açıklamaya ulaşılamamıştır.

Boğaziçi Köprüsü'nün ayaklarının ve bağlantı yollarının konumlandığı ve büyük bölümü kuru ve mezarlıklarla kaplı olan tarihî Abdullahağa Mahallesi de nüfusunun azlığı ve adının Beylerbeyi ve Kuzguncuk gibi iki meşhur semt arasında büyük oranda kullanımdan kalkmasının da etkisiyle lağvedilerek Kuzguncuk Mahallesi'yle birleştirilmiştir.

Vanıköy ve Emek mahalleleri nüfus azlığı gerekçesiyle lağvedilmiştir. Tarihî Vanıköy Mahallesi, Kandilli Mahallesi sınırları içine katılırken; düzensiz ve kayıtdışı yapılaşma sonucu inşa edilmiş evlerden oluşan Emek Mahallesi, Kuleli Mahallesi'yle birleştirilmiştir.

Çengelköy tarihî bir Boğaziçi köyü olmasına karşın zaman içinde bürokratik düzenlemeler sonucunda adı kullanım dışı kalmış ve Çengelköy'ü kapsayan mahallenin resmî adı Havuzbaşı olarak anılmıştır. Aslen Havuzbaşı da tarihî bir mevki adı olmasına karşın Çengelköy adının yaşatılması için Havuzbaşı Mahallesi lağvedilmiş; komşu mahallelerden birkaç eklemeye yeni Çengelköy Mahallesi ihdas edilmiştir. Çengelköy'ün 1930'larda Havuzbaşı'yla birlikte Yenimahalle ve Bekârdere adında iki mahallesi daha olduğu görülmüştür.⁴³²

İlçenin kuzey kesimlerindeki mahallelerde son yıllarda çok kez keyfî sınır değişiklikleri yapıldığı görülmektedir. Bunlar hakkında herhangi bir açıklama ya da bilgilendirme yazısı bulunamamış olup, bu değişikliklerin izi ancak eski haritalardan sürülebilmektedir. Örneğin halk arasında Çamlıca olarak bilinen Ferah Mahallesi'nin bir dönem bölündüğü ve Mehmet Akif Ersoy Mahallesi'nin kurulduğu anlaşılmaktadır. Güzeltepe, Kirazlıtepe, Bahçelievler, Yavuztürk, Küçüksu, Kısıklı,

⁴³² Osman Nuri Ergin, **İstanbul Şehri Rehberi** (İstanbul: İstanbul Belediyesi, 1934), Harita 26.

Küplüce, Ferah mahallelerinin sınırlarının yıllar içinde değiştiği görülmektedir. 1991 yılına ait bir haritada son derece küçük bir yüzölçümüne sahip olan Yavuztürk günümüzde ilçenin üçüncü büyük mahallesi durumundadır. 1991 haritasında Üsküdar sınırları içinde görülmeyen Hasippaşa Mahallesi'nin Yavuztürk'le birleştirildiği görülmektedir.⁴³³

Tarihî köylerden biri olan Bulgurlu'nun da çeşitli sınır değişikliklerine uğradığı görülmektedir. Bulgurlu Mahallesi'nden zaman içinde Cumhuriyet ve Küçükçamlıca mahallelerinin doğduğu anlaşılmaktadır. Ünalın Mahallesi ikiye bölünmüş, O-1 Otoyolu bağlantısının batısında kalan kesim Acıbadem Mahallesi olarak tesmiye edilmiştir. Hâlihazırda Kadıköy ilçesinde bir mahallenin adı olan Acıbadem, böylece mükerrer adla Üsküdar'da da kurulmuştur.

Burhaniye Mahallesi günümüzdeki sınırlarına Emniyet Mahallesi'nin lağvedilip, bu mahalleye katılmasıyla kavuşmuştur. Altunizade, Barbaros, İcadiye ve Selimiye mahalleleri de geçmişteki sınırlarından oldukça farklıdır.

Hâlihazırda sahip olduğu 33 mahallenin dışında Üsküdar ilçesinde tarihî veya çağdaş çok sayıda semt adı da bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı lağvedilen tarihî mahallelerden yadigâr kalmış, bir kısmı unutulmuş, bir kısmıysa yakın zamanda şehirleşme sonucu var olan semtlerin büyümesiyle oluşmuştur.

Harem ve Çiçekçi, Üsküdar'ın günümüzde de bilinen iki eski semtidir ve Selimiye Mahallesi sınırları içinde bulunmaktadır. Geçmişte Tunusbağı, Paşakapısı ve Kavaksaray denen mevkiler de Selimiye'dedir. Tarihî Kavak Sarayı'ndan adını alan ve mescidi de bulunduğu kaydedilen Kavaksaray mahallesi büyük olasılıkla Selimiye Kışlası'nın inşası sırasında istimlak edilmiştir.

Barbaros Mahallesi, oldukça yeni bir addır. Geçmişte bu mahalle sınırları içinde ve çevresinde Nuhkuyusu, Mütevellîçeşme, Harmanlık ve Karacaahmet adlı başka mahalleler bulunmaktaydı.⁴³⁴ Karacaahmet adı İstanbul'un en eski mezarlıklarından birine de adını vermiş olduğundan hâlen yaşamaktadır. Mütevellîçeşme ve Nuhkuyusu adlarıysa semt adı olarak kullanımdan düşmüş; yol adlarında yaşamaktadır.

⁴³³ Z. Ayla Kılıç, **Üsküdar İlçe Merkezinde Arazi Kullanımı** (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1991), 23.

⁴³⁴ Osman Nuri Ergin, **İstanbul Şehri Rehberi** (İstanbul: İstanbul Belediyesi, 1934), Harita 27.

Adını Altunizade İsmail Efendi'den alan Altunizade Mahallesi, Validebağ ve Tophanelioğlu adında iki eski mahalleyi bünyesinde barındırmaktadır. Tophanelioğlu Mahallesi, eski belgelerde sıkça geçmesine karşın günümüzde kullanımdan düşmüştür ve yalnızca bir yol adı olarak yaşamaktadır.

Bağlarbaşı ve Fıstıkağacı Üsküdar'ın iki meşhur semtidir ve aynı adlı metro istasyonlarına ev sahipliği yapmaktadır. Ancak bu iki isim de herhangi bir yönetsel birimin adı değildir. Selamiali Mahallesi sınırları içinde kalan Bağlarbaşı'nın adı, Selamiali ikiye bölündüğünde bu yeni mahalleye verilmemiş; bu konuma epey uzak kalan Muratreis adı kullanılmıştır. Fıstıkağacı da Selamiali ve İcadiye mahalleleri arasındadır.

Selamiali, Üsküdar'ın büyük mahallelerindendir ve çok sayıda semti içinde barındırır. Selamsız bunlardan en bilinenlerden biridir. Bununla birlikte Bülbülderesi, Tekkekapısı, Dağhamamı ve Şucabağları gibi başkaca adlar da Selamiali Mahallesi içindeki semtler arasında sayılabilir.

Günümüze ulaşmayan Durbalı (Torbalı), Odalar, Çinili, Fıstıklıbayır, Toptaşı ve Üsküdar'ın tarihî Ermeni mahallesi olan Yenimahalle'nin adları günümüzde tümüyle unutulmuş durumda olup günümüzdeki Valideiatik Mahallesi sınırları içinde bulunmaktaydı. Öyle ki, İstanbul'da yapılan ilk belediye düzenlemelerinde Üsküdar Yenimahallesi ayrı bir belediye dairesi olarak düzenlenecek kadar meşhur ve önemli bir yerleşmeydi.⁴³⁵

Abdipaşa, Hanımseti, Fidanlık, Gümüşsuyu ve Çakaldağı adlı mevkiiler günümüzde Kısıklı Mahallesi sınırları içindedir. Geçmişte kırsal dokusu ve seyrek yapılaşmasıyla tanınan Burhaniye Mahallesi'nde Şifakuyusu, Neşetbey ve Nuribey gibi mevki adları bulunuyordu.

Rasathane, Yalnızselvi, Tufanmahallesi, Kirazlık gibi semtler günümüzde Küçükusu Mahallesi sınırları içinde kalmaktadır. Osmanlı küberasının ikamet için yoğun olarak seçtiği Beylerbeyi'nin gayrimüslimlerce meskûn kesimi İstavroz olarak anılırdı. Belgelerde ayrı bir köy olarak kaydedilen İstavroz'un Müslüman ahalisinin de bulunduğu ve İstavroz Mescidi adında bir de ibadethanesi bulunduğu

⁴³⁵ Ali İhsan Öztürk, Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri (Fatih, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2019), 292.

görülmektedir.⁴³⁶ Hristiyanlık inancının temel değerlerinden biri olan istavroz (haç) figürünün adını taşıyan bu yerleşmenin isminin Müslüman ahaliyi rahatsız etmemesi; hatta mescit adı olarak bile kullanılmasında bir beis görülmemesi İstanbul'un dünya görüşü açısından dikkat çekicidir.

Küçükçamlıca olarak yeniden adlandırılan mahallede geçmişte Çilehane, Bodrumî, Kırklar, Üçpınarlar, Sütçüler ve Pulcukulübesi gibi mevki ve semt adları saptanmıştır. Bunlar dışında Bulgurlu'da Namazgâh, Kuzguncuk'ta Nakkaştepe, Ahmediye'de İnadiye gibi semt adları hâlen yerel halkça hatırlanmakta ve kullanılmaktadır.

2.6.39. Zeytinburnu İlçesi Yeradları

Zeytinburnu, İstanbul'un tarihî merkezini teşkil eden Suriçi'nin hemen yanıbaşında bulunan bir ilçedir. Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında mezarlıklar, hastaneler, tekkeler ve şehir dışına itilen sanayi tesisleriyle karakterize olan Zeytinburnu gerek iç göçlerle gerekse Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelen soydaş göçleriyle yoğun bir nüfus artışına sahne olmuştur.

Zeytinburnu ilçesi, Fatih'e bağlı 2 ve Bakırköy'e bağlı 6 mahallenin birleştirilmesiyle kurulmuştur. Suriçi'ne komşu olan Kazlıçeşme ve Maltepe mahalleleri Fatih ilçesinden, Zeytinburnu'nun merkezini teşkil eden Sümer, Yenidoğan, Yeşiltepe ve Nuripaşa mahalleleri ise Bakırköy'den alınmıştır. Daha sonra nüfus artışına bağlı olarak yeni mahalleler kurulmuş ve günümüzde ilçenin mahalle sayısı 13'e çıkmıştır.⁴³⁷

Liste 2.142 Zeytinburnu İlçesine Bağlı Mahalleler

Beşelsiz	Çırpıcı
Gökalp	Kazlıçeşme
Maltepe	Merkezefendi
Nuripaşa	Seyitnizam

⁴³⁶ Tahsin Öz, **İstanbul Camileri** (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997), II-33.

⁴³⁷ Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

Sümer
Veliefendi
Yeşiltepe

Telsiz
Yenidoğan

Liste 2.143 Zeytinburnu İlçesinde Saptanan Semt ve Mevki Adları

Akşemsettin (41.004215 28.9074955)	Balıklı (40.9987415 28.917971)
Beşkardeşler (40.9847319 28.9072487)	Bozkurt (40.9892552 28.8936604)
Cevizlibağ (41.0168415 28.9114716)	Çobançeşme (40.9969375 28.8882295)
Dikilitaş (40.9992546 28.9120389)	Dutluk (41.0052183 28.9075103)
Fişekhane (40.9830724 28.9050821)	Gümüşsuyu (41.0223597 28.9101448)
Kozlu (41.0096635 28.9179025)	Meram (41.0203887 28.9064672)
Mithatpaşa (41.0035118 28.9025011)	Modabağ (41.0009521 28.8995045)
Tepebağ (41.0043961 28.9093623)	Yenikozlu (41.0123502 28.9197234)
Yeşiltulumba (40.9878096 28.9005781)	Yeşilyol (40.9982639 28.8989251)

Liste 2.144 Zeytinburnu İlçesinde Saptanan Tarihi Yeradları

Aksu (40.9868971 28.8854544)	Ayadimitri (41.00074, 28.91576)
Ayvalık (41.0066273 28.9194015)	Beylikçayır (41.00241, 28.89982)
Çınarlı Çiftliği (41.0009525 28.8893183)	Çırpıcı Çayırı (40.99369 28.88902)
Çörekçi Çayırı (40.99862 28.89083)	Çörekçi Çiftliği (41.0030924 28.9071714)
Değirmenbahçe (40.98807 28.88715)	Dimitro Çorbacı (40.99191 28.91278)
Fatih (40.9892085 28.9060312)	Gümüşsuyu (41.02674, 28.90950)
İlyaszade (41.0199358 28.9220907)	Kürkübaşı (41.0187851 28.9282092)
Takkeci 2 (41.0226001 28.9211346)	Veliefendi Çayırı (40.98612 28.88921)
Yedikule Köyü (40.99090, 28.91648)	Yılanlıyazma (41.0167146 28.9062879)

Zeytinburnu, adını Marmara Denizi kıyılarındaki Zeytin Burnu'ndan almaktadır. Kıyı şeridinin uğradığı bozulma nedeniyle bu burun günümüzde mevcut değildir. Zeytinburnu'nun merkezi, kuruluştaki dört mahalleye ek olarak Gökalp, Telsiz ve Beştelsiz mahallelerinden oluşmaktadır. İstanbul Surları'na komşu olan Kazlıçeşme, ilçenin önemli bir semtidir. Veliefendi ve Çırpıcı çayırlarının

yapılaşmaya uğramasıyla bu bölgelerde aynı adlı mahalleler kurulmuştur. Seyitnizam ve Merkezefendi mahalleleri, adlarını tarihî tekkelerden almaktadır.

İlçenin toprakları D100 karayolunun kuzeyine de uzanacak biçimde belirlenmiştir. Eski adı Mithatpaşa olan ve adını tarihî Mithatpaşa Çiftliği'nden alan yerleşmenin adı daha sonra Maltepe Kışlası'ndan ilhamla Maltepe olarak değiştirilmiştir.⁴³⁸ Nüfusu zaman içinde %90 azalan Maltepe, gitgide bir sanayi alanına dönüşmüşse de günümüzde kentsel dönüşüm projeleriyle yeniden şenelmektedir.

İlçede resmî mahalle adlarının yanı sıra zaman içinde çeşitli semt ve mevki adları da oluşmuştur. Bunlardan en bilinenleri Cevizlibağ, Balıklı, Dikilitaş, Fişekhane, Tepebağ, Modabağ, Mithatpaşa, Akşemsettin gibi semtlerdir.

Geçmişte mezarlıklar, bağlar, çiftlikler ve çayırlarla kaplı olan Zeytinburnu topraklarında günümüze ulaşmayan pek çok agronim kaydedilmiştir. Bunların yerlerinin bilinmesi ve günümüzde yerlerinde ne bulunduğu saptanması eksiksiz kent tarihinin yazılabilmesi için elzemdir.

Yedikule, Suriçi İstanbul'unun tarihî bir semti olmasına karşın Sur haricinde yani Zeytinburnu topraklarında Yedikuleköy adıyla bir yerleşme kaydedildiği görülür. Bunlar dışında Fatih, İlyaszade, Takkeci ve Kürkçübaşı gibi günümüze ulaşmayan mahalle adlarıyla, Dimitro Çorbacı, Ayadimitri, Gümüşsuyu, Ayvalık ve Yılanlıyazma gibi mevki adlarıyla da karşılaşmıştır.⁴³⁹

2.7. Mikrotoponimler

Mikrotoponim (Yun. *Μικρός* “küçük, ufak” sözcüğünden) ancak bir bölgenin sakinlerince bilinen, çok ufak bir unsuru gösterdiğinden çoğu zaman resmî belge ve haritalara dahi giremeyen, kuşaktan kuşağa, kulaktan kulağa aktarılan yerel mevki adları için kullanılan bir terimdir.⁴⁴⁰ Bir bölgenin önemsiz akarsuları, engebeleri ve çukur, yarık, höyük vb gibi dikkat çekici tabiat şekillerine ait yerel adlar da mikrotoponimler kategorisinde değerlendirilebilir. Tort ve Donada'ya göre

⁴³⁸ Şahin, a.g.e.

⁴³⁹ Colmar von der Goltz Paşa, **Karte der Umgegend von Constantinople** (Berlin: Schall & Grund, 1897).

⁴⁴⁰ Francesco Perono Cacciafoco - Francesco Cavallaro, **Place Names Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics** (Cambridge: Cambridge University Press, 2023), 3.

mikrotoponimler, sözlü geleneğin bir parçasıdır. İnsanların belleğinde ve sözlü kültüründe yaşar.⁴⁴¹ Bu nedenle yalnızca o kültürü paylaşanlarca bilindiğinden kayıt altına alınmadıklarında unutulma tehlikesiyle karşı karşıyalardır. Bu yönleriyle kültürel miras olarak değerlendirilmesi gereken mikrotoponimler Türkiye’de de çok sık rastlanan yeradı türlerindendir.

Gülensoy da Türk Dünyası ve Anadolu’da Ortak Yeradları adlı çalışmasında mevki adlarına dikkat çekmektedir. Tarihî belgelere girmeyen yüzlerce yeradının mevki adı olarak yaşatıldığını; ses ve biçim açısından değişikliğe uğramış bu adların da incelenmeyi beklediğini işaret etmektedir.⁴⁴²

Mikrotoponim türünün Türkçe karşılığı konusunda karşılaştığımız tek öneri İbrahim Şahin tarafından yapılmıştır. Şahin, mikrotoponim terimi için silikyeradı; mikrotoponimi için silikyeradbilim karşılığını önermiştir.⁴⁴³

Mikrotoponimler İstanbul’da özellikle meskûn olmayan kırsal kesimlerde çok sık rastlanan yeradı türlerinden biridir. Bunlar, Harita Genel Müdürlüğü’nün basılı ve sayısal haritalarında kayıt altına alınmış olduğundan, kullanımdan düşseler bile tarihten tümüyle silinme tehlikesinden kurtulmuşlardır.

Mikrotoponimlerin meskûn mahallerde de örneklerine rastlanmıştır. Mahalle ve semt olarak değerlendirilemeyecek ölçüde küçük bir alanı tarif etmek için kullanılan yalnızca o bölgede yaşayan insanların bilip kullandığı yerler kentsel mikrotoponimlerdir. Mikrotoponimler özellikle durak adlarını da hâlen canlı bir biçimde yaşamaktadır.

İstanbul ilinde saptanan mevki adı türünden mikrotoponimler Anadolu ve Rumeli yakaları olmak üzere iki grup hâlinde aşağıdaki listelerde sıralanmıştır.

Liste 2.145 İstanbul İli Anadolu Yakası’nda Saptanan Mevki Adları

Abdiçavuşağlı Mvk. (40.9568111 29.4045683)	Açma Mevkii (41.17194 29.22767)
Açmalar Mevkii (41.0629312 29.33875)	Açmalar Mevkii (41.16163 29.2622217)

⁴⁴¹ Joan Tort-Donada, “Microtoponyms: A Paradigm of Cultural Heritage. The Catalan Microtoponymy as Study Case” (2021), 39.

⁴⁴² Tuncer Gülensoy, “Türk Dünyası ve Anadolu’da Ortak Yer Adları”, *Erdem* 9/26 (01 Eylül 1996), 696.

⁴⁴³ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, *Avrasya Terim Dergisi* 1/1 (2013), 49.

Ada Mevkii (41.0984407 29.3163383)	Adacıklar Mevkii (41.2092264 29.2869454)
Adatarla Mevkii (41.0953787 29.3233183)	Ağıl Mevkii (40.9020598 29.29993)
Ağılaltı Mevkii (41.2199235 29.17688)	Ağıllar Mevkii (41.2044717 29.2393267)
Akçaalan Mevkii (41.1267493 29.36665)	Akçakeseiskelesi Mvk. (41.1564893 29.7137233)
Akçaotluk Mevkii (41.1334 29.90903)	Alibeyçiftliği Mvk. (41.1424567 29.1121422)
Alipaşaçiftliği Mvk. (41.007225 29.2180771)	Altarlakuyuları Mevkii (41.1732073 29.3549936)
Ambarkayası Mevkii (40.9294497 29.25352)	Arapoğluçiftliği Mvk. (41.1571491 29.1304863)
Arpacıçiftliği Mvk. (41.1454379 29.0991269)	Arpadere Mevkii (40.9989096 29.37739)
Avlansazlığı Mevkii (41.1231379 29.279875)	Ayatanaşayazması Mevkii (40.874888 29.2511547)
Ayazmaçeşme Mevkii (41.08496 29.0969383)	Aydingölü Mevkii (41.0877588 29.32482)
Bağlar Mevkii (40.8924103 29.34054)	Bahçeler Mevkii (41.19958 29.21987)
Balıca Mevkii (40.9753136 29.4342631)	Balıcaağılı Mevkii (40.9663704 29.4263667)
Baltacıçiftliği Mevkii (41.0417668 29.2131851)	Battalçayırı Mevkii (41.12579 29.27622)
Bent Mevkii (41.1371193 29.18592)	Beştepeler Mevkii (40.9537407 29.36211)
Beylikmandıra Mevkii (41.1953033 29.23507)	Bıyıklı Mevkii (40.9024403 29.38743)
Bitlipınar Mevkii (41.14577 29.25314)	Boğaz Mevkii (41.0585211 29.31855)
Boşnaktarla Mevkii (41.1203493 29.2056933)	Bozalan Mevkii (40.8206498 29.3448)
Bulgurluboğaz Mevkii (41.2106291 29.3332617)	Buzalık Mevkii (40.8985784 29.2902519)
Büyükhacıbeyli Mevkii (41.1911308 29.27297)	Büyükkum Mevkii (41.2304384 29.258039)
Büyükselvi Mevkii (40.8532303 29.3423925)	Cambazlar Mevkii (41.1949717 29.3515083)
Camcıçiftliği Mevkii (41.065406 29.2748)	Cısoğlu Mevkii (41.1636915 29.1699667)
Cindere Mevkii (41.1562057 29.0957941)	Çamcıağılyeri Mevkii (41.0578606 29.2790617)
Çatak Mevkii (40.9144923 29.3238955)	Çataka Mevkii (41.115928 29.29076)
Çatalağzı Mevkii (40.8848298 29.3533067)	Çatalboğazı Mevkii (40.8760894 29.2987483)
Çatalgeçit Mevkii (41.0720751 29.329356)	Çatalgediği Mevkii (40.8663695 29.34768)
Çatalmeşe Mevkii (41.19353 29.2438667)	Çatyeri Mevkii (41.1923225 29.3024017)
Çayağzı Mevkii (41.1870544 29.1182275)	Çayırlar Mevkii (41.1715424 29.20869)
Çerkesköy Mevkii (41.1447676 29.3781752)	Çınarlar Mevkii (41.1930027 29.1452136)
Çırçırçeşme Mevkii (41.1439593 29.1181167)	Çiftlikyeri Mevkii (40.9414 29.4156467)
Çimenlikkuyular Mevkii (41.12876 29.3485783)	Çondere ağzı Mevkii (41.2229218 29.28741)
Çukurtarla Mevkii (41.10802 29.3547183)	Dalyanyeri Mevkii (41.1911269 29.1201343)

Danakıran Mevkii (41.0631412 29.3327883)	Darıtarla Mevkii (41.10619 29.33067)
Dedebayırı Mevkii (40.9384803 29.4141583)	Defneburun Mevkii (41.2056926 29.2225967)
Değirmenönü Mevkii (41.2036017 29.3590667)	Demirkapı Mevkii (41.1817708 29.2652817)
Derincebük Mevkii (40.9334394 29.3515483)	Dervişkoru Mevkii (41.1505693 29.2888383)
Devehanları Mevkii (41.1776692 29.13958)	Dikilitaş Mevkii (41.1654408 29.30693)
Dişbudakçeşme Mevkii (41.1660308 29.0886483)	Domuztarla Mevkii (41.1667327 29.2549839)
Düzkeşane Mevkii (41.0838463 29.1663464)	Düzkoru Mevkii (40.9010095 29.35962)
Ebelitarla Mevkii (41.1851524 29.1398783)	Ecinnitollukları Mvk. (41.0709394 29.2895183)
Egeliçi Mevkii (41.0568717 29.3262417)	Elmalıçiftliği Mevkii (41.1386876 29.1265876)
Elmalık Mevkii (41.1263486 29.6964417)	Elmalılarla Mevkii (41.107552 29.7162383)
Eminağaağlı Mevkii (40.99744 29.2892817)	Emirbendi Mevkii (41.0709388 29.7522467)
Erikli Mevkii (41.185 29.178145)	Eskiağıl Mevkii (41.1687102 29.3085129)
Eskidamlar Mevkii (41.1903416 29.2522)	Eskigöllü Mevkii (41.1852816 29.28256)
Eşekmeydanı Mevkii (41.0612294 29.2926683)	Eşekmeydanı Mevkii (41.16991 29.2856917)
Fazlaali Mevkii (41.0854212 29.3478383)	Fıstıklıtekke Mevkii (40.93413 29.3253783)
Gâvurmezarlığı Mevkii (41.1124607 29.25845)	Gaziçeşmesi Mevkii (41.05924 29.21585)
Gölcük Mevkii (41.07757 29.7390467)	Gölcük Mevkii (41.11588 29.90351)
Gölyanı Mevkii (41.15651 29.266295)	Gümüşlerbayırı Mevkii (40.9879009 29.32452)
Gürgenkanadı Mevkii (41.0904094 29.2573983)	Gürgenlik Mevkii (41.10305 29.2799983)
Hacıağzı Mevkii (41.1814473 29.1074639)	Hacıbeylik Mevkii (41.1921222 29.274)
Harita Mevkii (41.0680806 29.2405083)	Harman Mevkii (41.2171918 29.30349)
Hekimbaşı Çiftliği (41.0621382 29.0869597)	Horozgölleri Mevkii (40.9808704 29.38103)
Işıkmeydanı Mevkii (41.01545 29.688415)	İkizler Mevkii (41.15847 29.3020367)
İnci Çiftliği (41.0799853 29.2822963)	İncirboğaz Mevkii (41.2134317 29.31771)
İncirliçiftliği Mvk. (41.0786874 29.1350263)	İncirtabya Mevkii (41.1966261 29.1277491)
İntepe Mevkii (41.1315507 29.70725)	Kabagölgelik Mevkii (41.08886 29.17073)
Kabasazlık Mevkii (41.1941812 29.2163983)	Kadırgaağzı Mevkii (41.1409451 29.90719)
Kalabadüzü Mevkii (41.1592793 29.49375)	Kandıraağlı Mevkii (40.9004795 29.40864)
Kantar Mevkii (41.13888 29.1779483)	Kapançokeği Mevkii (41.1878325 29.36733)
Karaağaç Mevkii (41.0504322 29.3414)	Karaağaç Mevkii (41.1939874 29.130645)
Karaağaçlar Mevkii (41.1096184 29.3000411)	Karabaşyalıçiftliği Mvk. (40.9454434 29.1114143)

Karaçalı Mevkii (40.9356113 29.2943083)	Karakaldırım Mevkii (41.15532 29.1727983)
Karakiraz Mevkii (41.1001891 29.7334634)	Karakulaksuyu Mvk. (41.1505437 29.1331242)
Karanlıkdere Mevkii (41.0793558 29.1577634)	Karatepe Mevkii (40.87627 29.35026)
Karatepe Mevkii (41.15113 29.3921583)	Karlıkkuyuları Mevkii (41.1120787 29.3313767)
Karşıbayır Mevkii (41.0738688 29.3259183)	Karşıkum Mevkii (41.2002908 29.1281083)
Kasapçioğlu Mevkii (40.9720337 29.0832997)	Kasapoğlu Mevkii (41.2257718 29.2454317)
Kavaklar Mevkii (41.1971108 29.4062867)	Kavaklıkyanbeyi Mevkii (41.10928 29.34755)
Kavşak Mevkii (41.10676 29.2963583)	Kaymakdonduran Mevkii (41.1425015 29.10537)
Kaymazçiftlik Mevkii (41.04011 29.3369183)	Kayranlı Mevkii (41.1441315 29.22953)
Keçiyatağı Mevkii (40.9637808 29.17217)	Kemikler Mevkii (41.1511808 29.3257483)
Kestanebayırı Mevkii (41.1426707 29.28981)	Ketentarla Mevkii (41.2105309 29.1805983)
Kırmalar Mevkii (41.12235 29.70826)	Kıymethocabahçeleri Mvk (41.032111 29.3018883)
Kızılağaççiftliği Mvk. (41.0427579 29.1986133)	Kızlarhamamı Mevkii (41.1797164 29.6084737)
Kızlartürbesi Mevkii (41.0064213 29.3555406)	Killik Mevkii (41.1657092 29.5417717)
Kirazkuyuları Mevkii (40.9952309 29.6885983)	Kirazlık Mevkii (41.1019327 29.3162206)
Kirazlıyatak Mevkii (41.0535006 29.3170333)	Kirazlıyatak Mevkii (41.1211807 29.3594167)
Kirazyatak Mevkii (41.1265361 29.3586175)	Kocaeren Mevkii (41.1865216 29.33845)
Kocaiskele Mevkii (41.2081845 29.398397)	Kocamehmedinmeşe Mvk. (41.1554715 29.32011)
Kocamezraa Mevkii (41.1779384 29.3666483)	Kocataşlar Mevkii (40.9636596 29.1926283)
Koçullubayırı Mevkii (41.06838 29.36157)	Kokarca Mevkii (41.05763 29.4687383)
Koruçi Mevkii (40.8984293 29.4134583)	Korukapısı Mevkii (41.0013496 29.3552383)
Koz Mevkii (40.95564 29.2391283)	Kömürcüoda Mevkii (41.15187 29.36788)
Kösekuyusu Mevkii (41.1063274 29.3027583)	Kösetepeler Mevkii (41.1016294 29.74726)
Köşkler Mevkii (41.2104609 29.2465817)	Köyaltı Mevkii (41.1856733 29.2466)
Köyyeri Mevkii (41.0607417 29.19899)	Kumgeçidi Mevkii (40.9632504 29.40988)
Kumluk Mevkii (41.1036981 29.2988783)	Kumluk Mevkii (41.16757 29.36506)
Kuraklar Mevkii (41.1954729 29.2267114)	Kuyualtı Mevkii (41.1146187 29.84088)
Kuyucak Mevkii (40.8830994 29.2991283)	Küçükgöl Mevkii (41.1134807 29.908585)
Küçükhabibeyli Mvk. (41.1929617 29.2741717)	Küçükova Mevkii (41.0979407 29.30678)
Küçükselvi Mevkii (40.8541554 29.3326201)	Lozanbağı Mevkii (41.1693292 29.2776883)
Macarkalesi Mevkii (41.1656572 29.0903846)	Malaklarçayırı Mevkii (41.1927825 29.20801)

Manastırağı Mevkii (41.1828234 29.112627)	Martıkıran Tepesi (40.9871004 29.3716717)
Maslakbayırı Mevkii (41.1556793 29.1477283)	Masralık Mevkii (41.0515289 29.17494)
Mayroiskelesi Mvk. (41.2105109 29.3643383)	Mehmetağağı Mevkii (40.9996496 29.28924)
Melengölü Mevkii (40.9133889 29.3928283)	Mızraklıgöl Mevkii (41.1093874 29.9115883)
Moskoftaşı Mevkii (41.147536 29.0745986)	Mozaklı Mevkii (41.0684594 29.3020867)
Murtad Timbaşı? (41.0278038 29.6018225)	Mustafakâyağı Mvk. (40.9095398 29.3402383)
Müşkülsuyu Mevkii (41.2246309 29.2350383)	Nailıçiftliği Mevkii (41.0180262 29.0933422)
Oğulca Mevkii (41.1516382 29.29314)	Ortagöl Mevkii (40.9006698 29.3544383)
Ortakıran Mevkii (41.1452654 29.46922)	Ortalıkçiftliği Mvk. (41.1491217 29.1083731)
Ovacık Mevkii (40.9456793 29.21872)	Örsağı Mevkii (41.22767 29.27199)
Palamutağılları Mevkii (40.94083 29.36657)	Palamutaltı Mevkii (41.04508 29.21474)
Paşaoñalçağı Mevkii (41.1081742 29.3167888)	Pehlivantaşları Mevkii (41.1998523 29.1447715)
Pekdemir Mevkii (41.0486579 29.1928683)	Peronunaçması Mevkii (41.1923408 29.25894)
Piyadelimanı Mevkii (41.1789476 29.073945)	Saibbeyçiftliği Mvk. (41.1196437 29.1306344)
Sarımeşelik Mevkii (41.2220991 29.2734433)	Sarıtoprak Mevkii (41.2026225 29.1785883)
Satkotarla Mevkii (41.0984987 29.2122567)	Sayabayırı Mevkii (41.1576285 29.2607317)
Seferustaçiftliği Mvk. (41.0183908 29.321)	Selimtarla Mevkii (41.08673 29.2594817)
Serdaroğluçiftliği Mvk. (41.163521 29.1766043)	Sığıryalağı Mevkii (40.953629 29.17691)
Sırayataklar Mevkii (40.9700312 29.3808117)	Sırtkuyular Mevkii (41.11623 29.3474183)
Sıtmapınarı Mevkii (40.9561043 29.1001)	Sıvatlar Mevkii (41.1903808 29.1315067)
Sıyrınaç Mevkii (40.944411 29.3492917)	Soğançiftliği Mevkii (41.2049777 29.207)
Solcakupınar Mevkii (41.1600604 29.35066)	Söğütlübahçe Mevkii (40.96585 29.1898883)
Sultanmurat Çiftliği (40.9866252 29.057)	Sultanyatak Mevkii (41.1391507 29.36656)
Sülükhane Çiftliği (41.1489752 29.0982094)	Sülüklügöl Mevkii (41.0549036 29.3009173)
Sütlüce Mevkii (41.1644865 29.0766374)	Tabakhane Mevkii (41.1438236 29.0761139)
Tanasınaçması Mevkii (41.1583127 29.1480994)	Tarla Mevkii (40.9899209 29.49329)
Taşkesik Mevkii (41.1651381 29.3526317)	Taşlıgeçit Mevkii (41.19676 29.3027283)
Taşmandıra Mevkii (41.2004073 29.1508225)	Tatlıbayır Mevkii (40.8557368 29.3121601)
Tekkebayırı Mevkii (40.9190697 29.2357083)	Tekmeşe Mevkii (41.1871092 29.3180467)
Tekneyatak Mevkii (41.1516115 29.3322683)	Tepecik Mevkii (41.102412 29.766505)
Tepeçökek Mevkii (41.0668589 29.3179467)	Tepeseki Mevkii (41.0829877 29.1089571)

Tepetarla Mevkii (41.1915965 29.3300554)	Tilkiini Mevkii (41.14623 29.28932)
Tokat Çiftliği (41.1615063 29.1007895)	Tokat Mevkii (41.1324472 29.2901167)
Topdede Mevkii (40.9879796 29.36097)	Topyeri Mevkii (41.1277686 29.3117867)
Tuğlaharmanları Mevkii (41.1783008 29.1493883)	Tuzlayüzü Mevkii (40.8479802 29.3312)
Tuzluçayır Mevkii (41.2066426 29.2274767)	Türkahmet Mevkii (41.1676008 29.1522317)
Tütüntarlası Mevkii (41.0443521 29.35715)	Tütüntarlası Mevkii (41.21217 29.30965)
Uçukkısıık Mevkii (41.0776294 29.303355)	Ulusaz Mevkii (41.1657392 29.3138817)
Umurderegeçidi Mevkii (40.837285 29.3505042)	Umuryeri Mevkii (41.1593115 29.0770383)
Uzunahmetçiftliği Mvk. (41.0704206 29.2687483)	Uzunburun Mevkii (41.0518017 29.27084)
Uzunçayır Mevkii (40.9437007 29.4076483)	Uzuntarla Mevkii (40.9901187 29.6439017)
Üççam Mevkii (41.1778608 29.3144583)	Üçkardeşler Mevkii (41.10369 29.4111083)
Üçmeşeler Mevkii (41.1929308 29.1720383)	Üvezli Mevkii (41.18499 29.32226)
Vakıf Mevkii (41.1011307 29.2277983)	Yağcıoğluçiftliği Mvk. (41.1455765 29.1468908)
Yağlıçiftliği Mevkii (41.0323767 29.1056286)	Yakupoğluçiftliği Mevkii (41.1226593 29.35085)
Yalaktaş Mevkii (41.00662 29.6601)	Yaltırçiftliği Mevkii (40.9115086 29.3178016)
Yazıcı Çiftliği (41.1036657 29.0858819)	Yediveren Mevkii (41.06241 29.2337883)
Yeniçiftlik (41.1083326 29.1629699)	Yuvantarla Mevkii (41.1401722 29.2075617)
Zekirialaçması Mevkii (41.15636 29.1940783)	

Liste 2.146 İstanbul İli Rumeli Yakası 'nda Saptanan Mevki Adları

Açıkkayır Mevkii (41.2454309 28.66777)	Açıkkum Mevkii (41.3324489 28.6230333)
Açmalar Mevkii (41.1215414 28.08734)	Açmalar Mevkii (41.14579 28.06928)
Açmalar Mevkii (41.3945612 28.4445967)	Açmalarderesi Mevki (41.2722379 28.8177825)
Adaçayırı Mevkii (41.3676859 28.4413383)	Adalar Mevkii (41.2112117 28.4602033)
Ağılbaşı Mevkii (41.0208405 28.4959867)	Ağıldere Mevkii (41.2648738 28.9032127)
Ağılderebaşı Mevkii (41.2403773 28.63588)	Ağılmekânı Mevkii (41.1769524 28.5518583)
Ağılmekânı Mevkii (41.2256418 28.592735)	Ahmetfakıdüzü Mevkii (41.1857208 28.05637)
Akalantarları Mevkii (41.2110617 28.4132217)	Akçeşmedurağı Mevkii (41.0774218 28.17214)
Akpınarçiftliği Mevkii (41.1987108 28.6059983)	Akpınarkumlukları Mevkii (41.283574 28.7957683)
Aktopraklık Mevkii (41.3690735 28.2157317)	Akyarlar Mevkii (41.3290873 28.5778481)
Akyazma Mevkii (41.1334707 28.4125467)	Alantepe Mevkii (41.2807663 28.7561572)

Alantepeçiftliği Mevkii (41.299791 28.7737683)	Alemoğlu Mevkii (41.3701035 28.4556817)
Aliçavurmekânı Mevkii (41.4192313 28.3697983)	Aliosmantarlası Mevkii (41.4671739 28.3176489)
Alisaltıkmekânı Mevkii (41.1692992 28.54133)	Almanköprüsü Mevkii (41.09661 28.8416183)
Arabacıkonakları Mevkii (41.3153589 28.33581)	Arabakonak Mevkii (41.2672851 28.7372228)
Arabalı Mevkii (41.36018 28.2729217)	Aralıktarla Mevkii (41.0366505 28.58863)
Arapçayırı Mevkii (41.2039076 28.2101395)	Arapmezarlığı Mevkii (41.3443323 28.6522267)
Arapöldüren Mevkii (41.1924008 29.0340783)	Araptepe Mevkii (41.0699406 28.3178083)
Arkiçi Mevkii (41.2004308 28.5245)	Arlıksuvatı Mevkii (41.1202407 28.24026)
Armutalan Mevkii (41.4490713 28.1147933)	Armutalantepe Mevkii (41.2650939 28.8341519)
Armutluçayır Mevkii (41.3573258 28.45915)	Armuttarla Mevkii (41.3563711 28.1727983)
Arnavutmezarı Mevkii (41.1541808 28.1154833)	Arpalık Mevkii (41.11625 28.4478983)
Asfaltaltı Mevkii (41.255811 28.4954383)	Asfaltboyu Mevkii (41.1435218 28.8011374)
Aşağıbostan Mevkii (41.3224411 28.6658966)	Aşağıkumlu Mevkii (41.2098934 28.9260533)
Atlamataşı Mevkii (41.2415909 29.10205)	Ayazma Mevkii (41.0920106 28.4131283)
Ayazma Mevkii (41.1222814 28.4218083)	Ayazmaazğı Mevkii (41.1651 28.5581933)
Ayazmadere Mevkii (41.2629318 28.9160232)	Aylabayıraltı Mevkii (41.1405615 28.21724)
Ayvalı Mevkii (41.0813812 28.2917)	Ayvalı Mevkii (41.2030375 28.4174133)
Ayvalık Mevkii (41.2302827 28.84022)	Ayvalık Mevkii (41.2615929 28.86005)
Azaklarçiftliği Mevkii (41.3164743 28.7383783)	Azizinyeri Mevkii (41.4321426 28.1533167)
Azmakarkası Mevkii (41.3831172 28.4599255)	Bağlar Mevkii (41.0669106 28.2678983)
Bağlar Mevkii (41.1169407 28.3518783)	Bağlar Mevkii (41.12104 28.7190083)
Bağlar Mevkii (41.1253807 29.0496483)	Bağlar Mevkii (41.1944408 28.4121467)
Bağlar Mevkii (41.1959117 28.4042283)	Bağlar Mevkii (41.2285018 28.4696633)
Bağlaraltı Mevkii (41.1077807 28.08584)	Bağlararkası Mevkii (41.1872308 28.5344)
Bağlarbaşı Mevkii (41.0282307 28.5239749)	Bağlariçi Mevkii (41.00179 28.52552)
Bağlarpirenliği Mevkii (41.3017869 28.4348667)	Bahçeler Mevkii (41.2584 28.4032567)
Bahçeliyer Mevkii (41.4097463 28.115355)	Bahçeönü Mevkii (41.1642487 29.0508219)
Bahşayıştasyonu Mevkii (41.1257293 28.5613083)	Bakacak Mevkii (41.2768 28.1299367)
Balcıvan Mevkii (41.1203421 28.58174)	Baldırantarlası Mevkii (41.1956192 28.0750117)
Bara Mevkii (41.40233 28.39692)	Barutçualan Mevkii (41.3517023 28.1665017)
Başpınar Mevkii (41.0639012 28.0383883)	Batakçayır Mevkii (41.27749 28.7765483)

Battalköprü Mevkii (41.1585415 28.09351)	Bayıraltı Mevkii (41.0817 28.5206083)
Bayramağamekânı Mevkii (41.1764684 28.2331067)	Bayramtımırcımekânı Mvk. (41.1399307 28.5058048)
Bekçikulubesi Mevkii (41.0603017 28.40368)	Bekçitepe Mevkii (41.0759494 28.2714917)
Bekleme Mevkii (41.44903 28.1994)	Bekleme Mevkii (41.267829 28.11139)
Bentlerüstü Mevkii (41.2074026 28.9727383)	Berberağaçları Mevkii (41.51408 28.0988083)
Beşiktepe Mevkii (41.274653 28.7798852)	Beştorluk Mevkii (41.2091517 28.8323)
Beyaztopraklar Mevkii (41.2010108 28.03102)	Beyçayırı Mevkii (41.3643912 28.4067117)
Beykayalığı Mevkii (41.3957825 28.3263983)	Beylikkoru Mevkii (41.22859 28.9002283)
Bileğikayalığdere Mevkii (41.263481 28.84148)	Birinciiskele Mevkii (41.3103284 28.5702272)
Bitlitepe Mevkii (40.98167 28.6592483)	Bosnaçiftliği Mevkii (41.0795168 28.1693705)
Bosnageçidi Mevkii (41.1331886 28.16384)	Bostantarla Mevkii (41.23558 28.81465)
Bostanyerleri Mevkii (41.1324314 28.5239583)	Boşkoru Mevkii (41.33857 28.1650817)
Bursalıbakkal Mevkii (41.1307937 29.0098634)	Burun Mevkii (41.0195095 28.48858)
Burunsuz Mevkii (41.1476096 28.9281807)	Büyükağaç Mevkii (41.19032 28.2626267)
Büyükbağlar Mevkii (41.0242915 28.4852817)	Büyükbent Mevkii (41.1641547 28.8733471)
Büyükbent Mevkii (41.1641547 28.8733471)	Büyükderbenthan Mevkii (41.1535396 28.7892373)
Büyükdereköprü Mevkii (40.8791449 29.31239)	Büyükhane Mevkii (41.2602161 28.1192286)
Büyükliman Mevkii (41.2057692 29.0997021)	Büyüktarla Mevkii (41.1834908 28.81224)
Canumekânı Mevkii (41.3002936 28.7257261)	Cavidinpireni Mevkii (41.5041542 28.22828)
Cavurtarla Mevkii (41.2293327 28.5481817)	Cephanelik Mevkii (41.2756399 28.5467147)
Ciğertarla Mevkii (41.2581436 28.916659)	Cinçukurları Mevkii (41.2052892 28.5625583)
Çadıralan Mevkii (41.3597812 28.20207)	Çakarfener Mevkii (41.2551738 29.039482)
Çakılbağları Mevkii (41.13087 28.4362583)	Çakıliskele Mevkii (41.3751147 28.569845)
Çakılitorluk Mevkii (41.267622 28.8194983)	Çakıroğlu Mevkii (41.281608 28.45158)
Çalılıparça Mevkii (41.1371229 28.5043933)	Çamkorutepe Mevkii (41.541993 28.1847983)
Çamurluhan Mevkii (41.1017164 28.8545493)	Çangırçeşme Mevkii (41.2203411 28.7037805)
Çatakpınar Mevkii (41.1276617 28.5785828)	Çatalağaç Mevkii (41.2698691 28.7812518)
Çatalağaç Mevkii (41.2750401 28.7730036)	Çavtatarla Mevkii (41.2227291 28.12649)
Çavuşalantepe Mevkii (41.2772816 28.8218708)	Çavuşköy Mevkii (41.1078194 28.9134483)
Çayırboyu Mevkii (41.0241605 28.7320717)	Çayırlar Mevkii (41.2210282 28.4751467)
Çayırılık Mevkii (41.08899 28.3663683)	Çayıryolu Mevkii (41.12925 28.50914)

Çekiköprüsü Mevkii (41.4871402 28.2333161)	Çeltiktepeler Mevkii (41.1822002 28.1027472)
Çeşmealtı Mevkii (41.1359714 28.59071)	Çeşmeayağı Mevkii (41.23312 28.31637)
Çeşmekarşısı Mevkii (41.1464807 28.59221)	Çeşmeyolu Mevkii (41.1685493 28.86322)
Çınarhan Mevkii (41.135143 28.8175088)	Çınarlar Mevkii (41.36565 28.5745467)
Çıplakmihal Mevkii (41.33729 28.27325)	Çıplaktepe Mevkii (41.2851063 28.7041596)
Çırçırçeşme Mevkii (41.1466703 29.1231773)	Çiftenöbetçiler Mevkii (41.266741 28.5506117)
Çiftepınar Mevkii (41.2649118 28.7660514)	Çiftesöğüt Mevkii (40.9729704 28.63408)
Çiftlikaltı Mevkii (41.18262 28.8777883)	Çiftlikorman Mevkii (41.0591406 28.473388)
Çifttepeler Mevkii (41.2698571 28.8339833)	Çilingözçiftliği Mevkii (41.5242043 28.2063484)
Çingeneçeşme Mevkii (41.2009517 28.5322367)	Çingenekonakları Mevkii (41.14528 28.7179167)
Çitlihan Mevkii (41.1656058 28.7665974)	Çittabya Mevkii (41.1821407 29.075024)
Çobanpınarı Mevkii (41.1185907 28.1543583)	Çotuklutarla Mevkii (41.3657635 28.3075883)
Çukurbağlar Mevkii (41.0150095 28.61364)	Çukurbahçe Mevkii (40.9827501 28.86048)
Çukurca Mevkii (41.3310933 28.08338)	Çukurçayır Mevkii (41.1735816 28.5764683)
Çukurdeniz Mevkii (41.2469826 29.03355)	Çukurgöl Mevkii (41.3541623 28.2638767)
Dalakmandıra Mevkii (41.0587711 28.06086)	Damlıca Mevkii (41.1251814 28.39837)
Damlıca Mevkii (41.2334091 28.2555867)	Dangacı Mevkii (41.0527259 28.635075)
Darıtarla Mevkii (41.268942 28.583945)	Davalıparça Mevkii (41.2568 28.09274)
Davalıtulumba Mevkii (41.20753 28.7834983)	Davalıtumba Mevkii (41.2684601 28.7544642)
Davalıyer Mevkii (41.1531 28.52998)	Davulalan Mevkii (41.269931 28.79711)
Davutlar Mevkii (41.29153 28.817925)	Dayımustafakayağı Mvk. (41.278074 28.4266217)
Dedegüller Mevkii (41.1742802 28.0846065)	Dedetepesırtı Mevkii (41.2543401 28.9539338)
Değirmençatağı Mevkii (41.2145991 28.12712)	Değirmençayırı Mevkii (41.2277973 28.5090383)
Değirmenkırı Mevkii (41.3909476 28.3578683)	Değirmenyanı Mevkii (41.39392 28.4323883)
Delihüseyininyeri Mevkii (41.4102225 28.1301417)	Demirköprü Mevkii (41.2050892 28.5094583)
Demiryolualtı Mevkii (41.296439 28.08829)	Deniz Mevkii (41.3284744 28.7120783)
Denizevleri Mevkii (41.2487553 28.9856419)	Derbent Mevkii (41.2430928 28.2580917)
Derebaşı Mevkii (41.2078626 28.57618)	Deringöl Mevkii (41.1058906 28.5218386)
Derviştepeçiftliği Mevkii (41.1615523 28.62838)	Devebağırtan Mevkii (41.0241053 28.6079342)
Devecipınarı Mevkii (41.281075 28.6596117)	Devepınarı Mevkii (41.1011594 28.7564183)
Devesemerı Mevkii (41.0643512 28.63118)	Devrent Mevkii (41.1254 28.13281)

Dışbudak Mevkii (41.1941817 28.436175)	Dışbudakalçağı Mevkii (41.1259907 28.1555417)
Dışbudaktepe Mevkii (41.2530878 28.9402552)	Dışkumsal Mevkii (40.9803797 28.7685693)
Dikilikaya Mevkii (41.1817224 29.07899)	Dikilitaş Mevkii (41.1794721 29.0737757)
Dikilitaş Mevkii (41.1896362 28.51484)	Dimitroçorbacı Mevkii (40.9884401 28.90263)
Dipligöl Mevkii (41.3458596 28.1147577)	Dobrucayamacı Mevkii (41.10652 28.2575317)
Doğanbayırı Mevkii (41.0752218 28.3820183)	Doğuliman Mevkii (41.3426537 28.6859792)
Dokuzdolambaç Mevkii (41.2597071 28.5604217)	Dolapçayırı Mevkii (41.12335 28.5263983)
Domuzdamları Mevkii (41.33674 28.2054533)	Domuzgüvetleri Mevkii (41.4180587 28.4367783)
Domuzkaynağı Mevkii (41.2201391 28.42274)	Domuzlukpayları Mevkii (41.1145393 28.1101017)
Domuzormanı Mevkii (41.23306 28.4358633)	Dört Yol Mevkii (41.2211509 28.7932183)
Durmuştarla Mevkii (41.3960875 28.3888783)	Dükkânönü Mevkii (41.2175948 28.5235)
Düşdübaklı Mevkii (41.3155579 28.26149)	Eğrigeçit Mevkii (41.1314186 28.5037017)
Ekşielma Mevkii (41.281757 28.3332334)	Eminağaçşmesi Mevkii (41.2230182 28.5343333)
Envererenyeri Mevkii (41.16429 28.2302183)	Ergeneağı Mevkii (41.2636291 28.9408521)
Ergeneçiftliği Mevkii (41.2597119 28.9274433)	Ergenederesi Mevkii (41.2576319 28.9352817)
Eriktarla Mevkii (41.0671106 28.61669)	Esatuysalağılı Mevkii (41.287451 28.1302183)
Eskibostandere Mevkii (41.272191 28.82955)	Eskiburunsuz Mevkii (41.142 28.9576833)
Eskiceçiftliği Mevkii (41.0853894 28.5594617)	Eskielbasan Mevkii (41.16087 28.3910683)
Eskifener Mevkii (41.1609708 28.23756)	Eskikaldırım Mevkii (41.11469 28.5735783)
Eskiköstemil Mevkii (41.1825492 28.1183683)	Eskimezarlık Mevkii (41.1281693 28.3866683)
Eskimezbaha Mevkii (41.2212 28.5900683)	Eşekköy Mevkii (41.3920524 28.4193283)
Eşeksemeri Mevkii (41.274588 28.38683)	Evcik Mevkii (41.4484427 28.384055)
Faikçakırbağçesi Mevkii (41.0747018 28.0629083)	Fakirkoru Mevkii (41.1682508 28.1694033)
Fenerbağlığı Mevkii (41.1148567 28.2464717)	Fenerbağlığı Mevkii (41.1426493 28.25448)
Fıçıtepe Mevkii (41.24211 28.87925)	Fındıkgeçidi Mevkii (41.2464272 29.0394615)
Fındıklıbaşı Mevkii (41.1046387 28.66483)	Fındıksuyu Mevkii (41.1626877 29.016165)
Fındıksuyu Mevkii (41.1646823 29.00229)	Filibozçayırı Mevkii (41.1193175 28.6940249)
Gâvurbağları Mevkii (41.1805592 28.32159)	Gâvuröldü Mevkii (41.2950751 28.29715)
Gelevreçalılığı Mevkii (41.13276 28.1489683)	Gemicicukuru Mevkii (41.3726261 28.5728995)
Gerenmekânı Mevkii (41.0618706 28.04884)	Germeçkapı Mevkii (41.38957 28.460875)
Göçüklük Mevkii (41.3281688 28.5856987)	Gölağı Mevkii (40.9813355 28.7723887)

Gölbaşı Mevkii (41.1412615 28.49491)	Gölboyu Mevkii (41.0096009 28.71723)
Gölçukuru Mevkii (41.1035013 28.74542)	Gültekinçiftliği Mevkii (41.17249 28.26355)
Gümüşnalça Mevkii (41.2531961 29.0537099)	Gürpınardalyanı Mevkii (40.99746 28.5980283)
Güvercinlik Mevkii (41.14846 28.6142817)	Güvercintepe Mevkii (41.0532636 28.3975016)
Hacerağatepe Mevkii (41.29336 28.1066417)	Hacıoğlu Mevkii (41.3685838 28.4256221)
Hacıömerçiftliği Mevkii (41.295081 28.5563133)	Hafızçeşme Mevkii (41.1692516 29.0120583)
Halkalı Mevkii (41.2214218 28.49352)	Halkalıtarla Mevkii (41.0404811 28.6080183)
Hamambaşı Mevkii (41.1918708 28.4218)	Hamza Mevkii (41.1913908 28.52351)
Haniren Mevkii (41.1762308 28.3896517)	Harapkale Mevkii (41.2077468 29.1352137)
Harmançalı Mevkii (41.1810608 28.44451)	Harmançalı Mevkii (41.2019792 28.51734)
Harmanlık Mevkii (41.17994 28.562845)	Hasanpaşacayırı Mevkii (41.17612 28.5328183)
Hastaneler Mevkii (41.1583 28.79096)	Haydutçayırı Mevkii (41.13089 28.2929467)
Hayrikâhyamekânı Mvk. (41.2096074 28.521555)	Hırsızıyatağı Mevkii (41.2363945 28.825475)
Hilmihocaarılığı Mevkii (41.2209009 28.3782217)	Hocatepe Mevkii (41.2849738 28.820702)
Hüseyinyılmazmekânı Mvk. (41.2290709 28.6058483)	Hüyüktepe Mevkii (41.0822115 28.3728476)
Ihlamurkapı Mevkii (41.2824345 28.3050054)	Ihlamurlukaltı Mevkii (41.3634423 28.436105)
Ihlamursepeti Mevkii (41.3593688 28.608955)	Ihlamurüstü Mevkii (41.1281914 28.5852883)
Isıvatı Mevkii (41.0385405 28.7221067)	İçkumsal Mevkii (40.9839758 28.7706721)
İkinciiskele Mevkii (41.283412 28.56568)	İlyasinyeri Mevkii (41.4349926 28.134225)
İncirlik Mevkii (41.19071 28.04096)	İncirlipınar Mevkii (41.2244891 28.5662117)
İncirtopu Mevkii (41.2231806 28.5201038)	İnlerüstü Mevkii (41.1798592 28.4079983)
İnsırtı Mevkii (41.2060341 28.6152517)	İskenderedere Mevkii (41.2814113 28.7478211)
Kabağağçeçidi Mevkii (41.2320327 28.166635)	Kabaklar Mevkii (41.031951 28.4770283)
Kabakum Mevkii (41.3228689 28.6400417)	Kadımezarlığı Mevkii (41.22473 28.3870083)
Kadıyakuplu Mevkii (41.0856806 28.8398867)	Kadrininmekânı Mevkii (41.1538323 28.0320083)
Kalakçayır Mevkii (41.3095442 28.7530467)	Kalburgölü Mevkii (41.34558 28.259915)
Kaldırımaltı Mevkii (41.1989192 28.3834683)	Kaldırımbaşı Mevkii (41.2336509 28.4198583)
Kale Mevkii (41.242614 28.2631389)	Kale Mevkii (41.246545 28.9892115)
Kaleboyu Mevkii (41.1316107 28.21365)	Kanlıbostan Mevkii (41.2308991 29.00212)
Kanlıçınar Mevkii (41.2416109 29.0846983)	Kanlıgeçit Mevkii (41.2380318 28.1580683)
Kapaklı Mevkii (41.22975 28.629155)	Kapılar Mevkii (41.1918484 28.8578617)

Kapısızındüzü Mevkii (41.2137226 28.7920717)	Kaplıcalar Mevkii (41.1168042 29.0456736)
Karaağaç Mevkii (41.0512811 28.44129)	Karaağaç Mevkii (41.11184 28.76744)
Karaağaçbayırı Mevkii (41.12261 28.59471)	Karabatak Mevkii (41.3028587 28.7590649)
Karabataktepe Mevkii (41.2968733 28.75335)	Karabayır Mevkii (41.1013807 28.17704)
Karabayır Mevkii (41.2017 28.8766669)	Karaçalı Mevkii (41.06536 28.5854417)
Karaçalı Mevkii (41.1282907 28.6602783)	Karaçalı Mevkii (41.17724 28.4221667)
Karaçalı Mevkii (41.1989625 28.4352)	Karaçalı Mevkii (41.2064783 28.6038783)
Karaçalıarpalığı Mevkii (41.0979526 28.0700917)	Karaçalılar Mevkii (41.1706608 28.6878483)
Karaçamur Mevkii (41.1781308 28.2794067)	Karaçeşme Mevkii (41.1335207 28.4747183)
Karagöl Mevkii (41.3843198 28.3607447)	Karakaya Mevkii (41.12221 28.337525)
Karakuyuçeşme Mevkii (41.2993292 28.7331673)	Karamatlı Mevkii (41.120348 28.8184822)
Karamurat Mevkii (41.17131 28.3786833)	Karaneke Mevkii (41.3637723 28.22384)
Karanlık Mevkii (41.1934392 28.0880483)	Karapınar Mevkii (41.1920008 28.5173117)
Karatepe Mevkii (41.1189336 28.9571055)	Karatoprak Mevkii (41.1933292 28.38488)
Karatopraklar Mevkii (41.2059083 28.3683783)	Kargalık Mevkii (41.2325609 28.3935983)
Karşıkuyu Mevkii (41.2546755 28.9147839)	Karşıuzunye Mevkii (41.2514683 29.0703697)
Kartaltepe Mevkii (41.3071262 28.7546876)	Kartalyuvası Mevkii (41.18293 28.46894)
Karyatağı Mevkii (41.1896216 28.6167983)	Katırcı Mevkii (41.1350907 28.54111)
Katırcı Mevkii (41.19086 28.19381)	Katırcıbayırı Mevkii (41.1416107 28.5232617)
Katırcıköprü Mevkii (41.1383214 28.5374717)	Kavakdere Mevkii (41.22471 28.2735983)
Kavakgöl Mevkii (41.269941 28.27923)	Kavaklık Mevkii (41.4399626 28.2045583)
Kavalcık Mevkii (41.2449519 28.08079)	Kavgazlıkçayırı Mevkii (41.1641722 28.5433446)
Kayranbaşı Mevkii (41.19097 29.0219917)	Kazantarla Mevkii (41.2206591 28.6291417)
Kazlıman Mevkii (41.3758036 28.5741203)	Keçikaldırımı Mevkii (41.1338321 28.9205017)
Kelemlik Mevkii (41.2474819 28.2406817)	Kenaryeri Mevkii (41.3225389 28.1137617)
Keşanyeri Mevkii (41.4261913 28.3503817)	Ketenazmanı Mevkii (41.3789888 28.5058783)
Ketentarla Mevkii (41.0727006 28.02107)	Ketentarla Mevkii (41.24118 28.39516)
Kılıçkaptan Mevkii (41.1653008 29.0551259)	Kılıçpınar Mevkii (41.1876692 29.0159)
Kılıçsuyu Mevkii (41.1843 29.0073567)	Kırçalarıyeri Mevkii (41.43334 28.2009417)
Kırlangıç Mevkii (41.0761412 28.29501)	Kırmızıtarla Mevkii (41.1833916 28.8374483)
Kırmızıtoprak Mevkii (41.2483691 28.4809317)	Kısırkaldırım Mevkii (41.1082994 28.6922567)

Kısrakalan Mevkii (41.2459009 28.7889)	Kışla Mevkii (41.3020321 28.1275683)
Kışla Mevkii (41.3194422 28.4433033)	Kızılbayır Mevkii (40.9713892 28.6675367)
Kızlardeğirmeni Mevkii (41.3451177 28.4241283)	Kızmezarı Mevkii (41.2158917 28.1181983)
Kibirkaya Mevkii (41.1681708 28.7417883)	Kilitçatağı Mevkii (41.2385091 28.54633)
Kirazçukuru Mevkii (41.26838 28.41686)	Kirazderebaşı Mevkii (41.2448637 28.6363467)
Kirazlıbayır Mevkii (41.21226 29.03921)	Kirazlıdeğirmen Mevkii (41.16523 28.4259783)
Kirazlık Mevkii (41.4956688 28.2370333)	Kirazlıkeçe Mevkii (41.13101 28.9509417)
Kiremithane Mevkii (41.2118617 28.3289983)	Kirlişaban Mevkii (41.260331 28.7993117)
Kocaalan Mevkii (41.1871094 28.0833191)	Kocaalan Mevkii (41.2360382 28.4237933)
Kocabağ Mevkii (41.1530193 28.25489)	Kocacevizler Mevkii (41.1657 28.2533083)
Kocaçayır Mevkii (41.08006 28.1119183)	Kocaçayır Mevkii (41.2322509 28.3284083)
Kocagöl Mevkii (41.1987108 28.9063383)	Kocakaba Mevkii (41.20094 28.1255867)
Kocakeleme Mevkii (41.1890625 28.1483883)	Kocakoru Mevkii (41.3258033 28.0945883)
Kocamehmetçayırı Mevkii (41.2521491 28.16151)	Kocamekân Mevkii (41.2249918 28.0750683)
Kocamera Mevkii (41.12646 28.3435733)	Kocameşe Mevkii (41.3943464 28.4750745)
Kocasöğüt Mevkii (41.3116321 28.1791417)	Kocatarla Mevkii (41.3684923 28.1894867)
Kocayemiş Mevkii (41.279263 28.77854)	Kokarca Mevkii (41.3648537 28.4561966)
Kokarunkaya Mevkii (41.22059 29.1052067)	Kokmuş Mevkii (41.1706416 28.39013)
Kokmuşdere Mevkii (41.2745762 28.7296902)	Komakadın Mevkii (41.281259 28.8168517)
Korudüzlüğü Mevkii (41.19774 28.2416067)	Koşkına Mevkii (41.0551795 28.5851267)
Koşutarla Mevkii (41.275942 28.863155)	Kotova Mevkii (40.99062 28.7316383)
Kovanlıkgölü Mevkii (41.259991 28.1349317)	Köle Mevkii (41.3872188 28.32352)
Kömürcübağları Mevkii (41.1326907 28.24003)	Kömürcüpınar Mevkii (41.244642 28.8647635)
Kömürdere Mevkii (41.3772676 28.5374167)	Kömürlük Mevkii (41.0801412 28.3295717)
Köpekayazma Mevkii (41.0590195 28.58159)	Köpekayazma Mevkii (41.1633992 28.4676383)
Köpekçayırı Mevkii (41.2496647 28.2607683)	Köpekyaylası Mevkii (41.0773124 28.9454798)
Köprübaşı Mevkii (41.0855019 28.3242183)	Köprülerarası Mevkii (41.08793 28.5862583)
Körçayırılığı Mevkii (41.1150807 28.3649467)	Körkarşısı Mevkii (41.22834 28.11916)
Köseler Mevkii (41.0169095 28.733375)	Köyaltı Mevkii (41.0392011 28.55231)
Köyaltı Mevkii (41.1048581 28.1265033)	Köyçayırı Mevkii (41.1289707 28.3075083)
Köyçayırı Mevkii (41.1628008 28.6214983)	Köyçayırı Mevkii (41.3304911 28.6942217)

Köykenarları Mevkii (41.1836408 28.5038317)	Köymekânı Mevkii (41.116018 28.648595)
Köyüstü Mevkii (41.0059005 28.5131017)	Köyyeri Mevkii (41.1321907 28.5902)
Kulelerköprü Mevkii (41.1764124 28.5654083)	Kulübeler Mevkii (41.5077856 28.0874367)
Kumçukuru Mevkii (41.0079709 28.6200817)	Kumluk Mevkii (41.2429191 28.99474)
Kumluyol Mevkii (41.1519815 28.75333)	Kumsuyuçeşmesi Mvk. (41.2355091 29.0506133)
Kumyoluderesi Mevkii (41.27998 28.8456767)	Kunduzdere Mevkii (41.3114459 28.7307513)
Kurşunlugerme Mvk. (41.3455624 28.3109723)	Kurtalanı Mevkii (41.2186709 28.1648033)
Kurtdereçeşmesi Mevkii (41.260921 28.09125)	Kurtdereçiftliği Mevkii (41.27353 28.0721167)
Kurtköy Mevkii (41.31194 28.5243883)	Kurtosmançeşmesi Mvk. (41.0103925 28.5528027)
Kuruçeşme Mevkii (41.0722259 28.7708541)	Kuruçeşme Mevkii (41.0852812 28.1280983)
Kuruçeşme Mevkii (41.12102 28.56252)	Kuruçeşmetepe Mevkii (41.2297357 28.7116207)
Kurugöl Mevkii (41.29053 28.3552983)	Kurukavak Mevkii (41.248699 28.5894652)
Kurumeşe Mevkii (41.2514519 28.19919)	Kurusöğüt Mevkii (41.1908408 28.21275)
Kuşkaya Mevkii (41.5153444 28.2398183)	Kuşkayası Mevkii (41.3416961 28.3566343)
Kuşlaryaylası Mevkii (41.1984408 28.36503)	Kuşlaryaylası Mevkii (41.2003483 28.4907517)
Kuşlaryaylası Mevkii (41.2153491 28.4914483)	Kuzuçeşme Mevkii (41.22804 28.2636283)
Küçükalan Mevkii (41.2564019 28.2456467)	Küçükhamidiye Mevkii (41.1526176 28.5543905)
Küçükören Mevkii (41.2423074 28.6075167)	Küpçayırı Mevkii (41.0995513 28.62907)
Küpçükârhaneleri Mevkii (41.1560741 29.034156)	Lahanatepe Mevkii (41.09074 28.49573)
Laskaralar Mevkii (41.3496823 28.1531134)	Lefkaçayırı Mevkii (41.3774112 28.10686)
Lefkatarla Mevkii (41.3540723 28.0899867)	Lefteroğlutyabyası Mvk. (41.2725182 28.6033393)
Leylekkavak Mevkii (41.20772 28.3343583)	Lozançayırı Mevkii (41.3903288 28.4098917)
Lukatarlası Mevkii (41.3587123 28.2601617)	Macaroğlusırtı Mevkii (41.3950688 28.2038783)
Madenocakları Mevkii (41.1764943 29.0500979)	Mağarakarşısı Mevkii (41.4999157 28.2589117)
Mağlova Mevkii (41.1361082 28.8932816)	Mağlovamandırı Mevkii (41.1425722 28.89208)
Mahmutpaşatabyası Mvk. (41.1638115 28.5783817)	Makastarla Mevkii (41.0454716 28.0182383)
Malagölleri Mevkii (41.3223689 28.2741583)	Malkoç Mevkii (41.18355 28.5426633)
Maltepe Mevkii (41.1301607 28.19265)	Maltepe Mevkii (41.2953725 28.7838035)
Mandacıalininağılı Mevkii (41.09742 28.19612)	Mandıra Mevkii (41.0940965 28.3192193)
Mandıra Mevkii (41.3810988 28.5487)	Marmaracık Mevkii (41.2432368 29.0904183)
Mavromoloz (Karataş) Mvk. (41.2106121 29.0943806)	Maymunbayırı Mevkii (41.1139607 28.1265767)

Mazharpaşacıftlığı Mevkii (41.294235 28.7334247)	Mekânlar Mevkii (41.5290991 28.1704972)
Mekânlarüstü Mevkii (41.278897 28.3309783)	Meratepe Mevkii (41.0823906 28.42987)
Mercançayırı Mevkii (41.263001 28.81053)	Meryemkadın Mevkii (41.0545006 28.6026883)
Meşeağzı Mevkii (41.2416009 28.46456)	Meşelikalan Mevkii (41.15056 28.7339183)
Meyhanelik Mevkii (41.3283611 28.1509783)	Mezarlık Mevkii (41.2067792 28.1592917)
Mızraklı Mevkii (41.2182683 28.1849683)	Mithatağaağlı Mevkii (41.11884 28.13897)
Mollaağlı Mevkii (41.10112 28.7678283)	Muratçeşme Mevkii (41.0677512 28.2856967)
Muratçiftliği Mevkii (41.274831 28.5659667)	Musanınmekânı Mevkii (41.1986817 28.4540717)
Muşmula Mevkii (41.4691227 28.1085933)	Nakkaşçiftliği Mevkii (41.0247802 28.7580108)
Nakliyeciceşme Mevkii (41.283073 28.5428783)	Nalbantağaçları Mevkii (41.5104071 28.0808583)
Nalbantçayırı Mevkii (41.381357 28.493728)	Neşetsuyu Mevkii (41.1883424 28.9695251)
Nikolaçeşme Mevkii (41.2334691 29.0910017)	Nişantaşı Mevkii (41.1986834 28.7955917)
Onsekizevler Mevkii (41.1363602 28.1432753)	Orhanlarçiftliği Mevkii (41.129 28.3442)
Ortamekândere Mevkii (41.2841235 28.7809284)	Ortameşelik Mevkii (41.3991412 28.4723367)
Ortapınar Mevkii (41.0591617 28.0310483)	Osmanlıköprü Mevkii (41.2118435 28.7626233)
Osmantarla Mevkii (41.2295309 28.8668483)	Otlugeçit Mevkii (41.1116007 28.5221183)
Otuzluk Mevkii (41.1045594 28.09842)	Ova Mevkii (41.11046 28.15268)
Ovayamacı Mevkii (41.0902206 28.1456183)	Öksüzçatak Mevkii (40.9914204 28.63692)
Öküzçüegreği Mevkii (41.286362 28.2612883)	Ömerbentli Mevkii (41.1780392 28.5223183)
Örençeşme Mevkii (40.9965318 28.5432117)	Özlüceçiftliği Mevkii (41.0309685 28.5030726)
Pabuççu Mevkii (41.3972437 28.4054183)	Pabuşçu Mevkii (41.3471134 28.25354)
Palamut Mevkii (41.1980792 28.3772267)	Palanga Mevkii (41.19016 28.4607283)
Papaz Mevkii (40.9717004 28.62129)	Papazbahçesi Mevkii (41.1584097 28.2164266)
Papazçayırı Mevkii (41.1660416 28.94862)	Parkyeri Mevkii (41.0690706 28.5100283)
Paşaçayır Mevkii (41.1277807 28.77635)	Paşacıftlığı Mevkii (41.22934 28.3572467)
Paşamandıra Mevkii (41.279633 28.7848766)	Paşamevzii Mevkii (41.279304 28.832405)
Paşasuyu Mevkii (41.1815424 29.01852)	Paşatarla Mevkii (41.1679856 28.8679297)
Paşatarlası Mevkii (41.1877553 28.0994553)	Pekmez Mevkii (40.98469 28.6009217)
Pekmezalçağı Mevkii (41.10717 28.20497)	Pekmezhane Mevkii (41.2434409 28.3146883)
Pırnallık Mevkii (41.26316 28.35964)	Pilavkaya Mevkii (41.1734987 29.0687788)
Pilavkaya Mevkii (41.2506263 29.0354883)	Pirenlik Mevkii (41.0830212 28.63704)

Pirentarla Mevkii (41.4036525 28.4771983)	Piyadeçeşme Mevkii (41.2891541 28.78176)
Piyadeçeşme Mevkii (41.3008369 28.7847283)	Piyadelimanı Mevkii (41.1789501 29.0739404)
Poruk Mevkii (41.1270993 28.5897983)	Pribolitza Mevkii (41.1150491 28.9360694)
Rokettaşı Mevkii (41.2335218 29.11518)	Rumpınarı Mevkii (41.0641606 28.0637283)
Saadettinmekânı Mevkii (41.2161452 28.6130433)	Sağıroğlutarlası Mevkii (41.1072594 28.2334383)
Salıhağaçşemesi Mevkii (41.0688912 28.3779417)	Saraçköy Mevkii (41.3336167 28.5313883)
Sarıkazallı Mevkii (41.1751847 28.1030046)	Sarpdere Mevkii (41.2680332 28.8108733)
Seferözdarmarmekânı Mvk. (41.2145117 28.5371017)	Sekiztepe Mevkii (41.3556911 28.1915767)
Selimalçağı Mevkii (41.1702024 28.4005617)	Semizkum Mevkii (41.2105309 28.1779167)
Sezaininyeri Mevkii (41.3834976 28.16138)	Sıçanhan Mevkii (41.1451438 28.7954814)
Sıçanlı Mevkii (41.14685 28.77705)	Sığireğleği Mevkii (41.3215832 28.23371)
Sığıryolu Mevkii (41.2286864 28.0629767)	Sınırdere Mevkii (41.1545223 28.5748317)
Sıraağaçlar Mevkii (41.3911376 28.3422167)	Sırataş Mevkii (41.194753 29.0869602)
Sırıkalan Mevkii (41.279011 28.222235)	Silivriyolboyu Mevkii (41.0887013 28.3133817)
Simotarla Mevkii (41.3651269 28.2764266)	Simoyazla Mevkii (41.3690562 28.2775424)
Sinanköprü Mevkii (41.291498 28.5720967)	Sivrikaya Mevkii (41.259451 28.429375)
Soğantarları Mevkii (41.1916284 28.50654)	Soğuksu Mevkii (41.1646415 28.06785)
Söğütbaşı Mevkii (41.1099794 28.6378683)	Söğütçük Mevkii (41.1858916 28.54053)
Söğütlük Mevkii (41.3381011 28.6058183)	Suatınçayırı Mevkii (41.1947692 28.5469667)
Suatlar Mevkii (41.05464 28.59229)	Sudeğirmeni Mevkii (41.2350204 29.0424818)
Sufat Mevkii (41.0123605 28.51914)	Sulanlık Mevkii (41.2200135 28.4667733)
Sultançeşmegeçidi Mevkii (41.20675 28.3157)	Sulualan Mevkii (41.4528787 28.11517)
Suvataltı Mevkii (41.2709329 28.8424783)	Suvatkapı Mevkii (41.290782 28.3104667)
Suvatpınarı Mevkii (41.267791 28.85372)	Süleymanınağılı Mevkii (41.3215389 28.1735183)
Sülüklü Mevkii (41.1535493 28.5229267)	Sülünköşk Mevkii (41.2729101 28.7590932)
Süpürgelitarla Mevkii (41.283342 28.22212)	Sütçüpınarı Mevkii (41.11888 28.53994)
Sütyolu Mevkii (41.1955017 28.1596483)	Şakırçavuşunyeri Mevkii (41.3981712 28.1429167)
Şarapyolu Mevkii (41.1010495 28.5252397)	Şehittepesi Mevkii (41.0852905 29.0462725)
Şeyhköykumluğu Mevkii (41.293311 28.8115767)	Şıraman Mevkii (41.2210918 28.3484567)
Şişmançayır Mevkii (41.0437005 28.61182)	Şoseçayır Mevkii (41.28844 28.2230583)
Tabyalar Mevkii (41.1668406 28.668983)	Tabyalar Mevkii (41.3953925 28.4691583)

Tahirpaşa Mevkii (41.1264707 28.1961967)	Talimhane Mevkii (41.1184787 28.6530567)
Tarabya Mevkii (41.1180507 28.6872267)	Taşköprü Mevkii (41.38884 28.3965467)
Taşlıbayır Mevkii (41.1214214 28.6165883)	Taşlıbayır Mevkii (41.1515708 28.6565283)
Taşlıderemandırısı Mevkii (41.1555 28.8895783)	Taşlıpara Mevkii (41.1374393 28.5177083)
Taşlitepe Mevkii (41.2991825 28.699664)	Taşocakları Mevkii (41.1814997 29.0485506)
Tatarcık Mevkii (41.1200007 28.6683767)	Tavukçiftliği Mevkii (41.0372005 28.48081)
Tayyaremeydanı Mevkii (41.2013 28.5852333)	Tayyaremeydanı Mevkii (41.24737 28.5325517)
Teknetarla Mevkii (41.2193718 28.4591083)	Tektepe Mevkii (41.5111185 28.1087383)
Teldirekler Mevkii (41.1028407 28.5738817)	Tepetarla Mevkii (41.0341847 28.6018241)
Tepeyeri Mevkii (41.3241724 28.0798537)	Terlemez Mevkii (41.22909 29.0163583)
Tırış Mevkii (41.2655619 28.8430783)	Tilkipara Mevkii (41.13026 28.4844483)
Tokatlarönü Mevkii (41.38853 28.4295517)	Tokatmekânı Mevkii (41.2451719 28.80467)
Tokatmeşe Mevkii (41.2071109 28.0677883)	Tomaççeşme Mevkii (41.12625 28.5502583)
Topalabidininyeri Mvk. (41.3888776 28.2327683)	Topçakıltepe Mevkii (41.2630759 28.9058742)
Topçular Mevkii (41.02197 28.6069)	Topkaraağaçlar Mevkii (41.2043583 28.2803217)
Topraklık Mevkii (41.1097507 28.5817)	Topuztarla Mevkii (41.31304 28.4537267)
Tozalakçiftliği Mevkii (41.1471015 28.5364183)	Tozalakyalaklığı Mevkii (41.1575008 28.53449)
Trenyolusırtı Mevkii (41.2666849 28.9074217)	Tulumba Mevkii (41.1195126 28.3128343)
Tutamtaş Mevkii (41.0900298 28.7875317)	Türbe Mevkii (41.2327291 28.5615166)
Türçinetarla Mevkii (41.3845412 28.3313083)	Türkköşçiftlikdüzü Mvk. (41.1993259 28.6998233)
Uzuncaova Mevkii (41.0915113 28.85943)	Uzunçayır Mevkii (41.0782618 28.4786083)
Uzunçayır Mevkii (41.10353 28.8475017)	Uzunçayır Mevkii (41.282121 28.8327183)
Uzunçayırsırtı Mevkii (41.2622694 28.8946983)	Uzuntarla Mevkii (41.3217732 28.45164)
Uzuntarla Mevkii (41.34083 28.1876983)	Üçayazma Mevkii (40.9777635 28.6144427)
Üstülükdere Mevkii (41.3002291 28.716212)	Vakıfçayır Mevkii (41.1430907 28.51731)
Vakıfçayırı Mevkii (41.1799708 28.55124)	Vakıflar Mevkii (41.1956917 28.5237417)
Velibeyçiftliği Mevkii (41.11289 28.2990617)	Velininaçmaları Mevkii (41.30706 28.4402083)
Viranköprü Mevkii (41.3520723 28.42743)	Yahudiköy Mevkii (41.0947594 28.69633)
Yahuditarlası Mevkii (41.0878006 28.20393)	Yahyatarlası Mevkii (41.3311489 28.2716383)
Yalaklık Mevkii (41.1710808 28.5333683)	Yalıköyiskelesi Mevkii (41.4858383 28.2979574)
Yalıtarlaları Mevkii (41.2581471 28.9540283)	Yançalı Mevkii (41.14379 28.1179817)

Yanıklık Mevkii (41.03639 28.5012567)	Yanıklık Mevkii (41.25103 28.32936)
Yapağca Mevkii (41.1341493 28.2284533)	Yapağcagereni Mevkii (41.1141973 28.1673183)
Yapağcagereni Mevkii (41.1153948 28.1735816)	Yarlaraltı Mevkii (41.0860912 28.1795238)
Yassitepe Mevkii (41.1107536 28.9620837)	Yaylabayırı Mevkii (41.2092209 28.6180717)
Yazıçayırları Mevkii (41.2418372 28.5227083)	Yazlalarla Mevkii (41.2565781 28.2266917)
Yazlatarlası Mevkii (41.2145217 28.7593883)	Yedikumlartepe Mevkii (41.2640919 28.88141)
Yemişkençalı Mevkii (41.08007 28.00416)	Yenidalyan Mevkii (41.2512764 29.0613158)
Yenidoğan Mevkii (41.14612 28.8033767)	Yenihan Mevkii (41.1115114 28.8437449)
Yenikeçe (Halepli) Mvk. (41.1272699 28.9564011)	Yenikuyu Mevkii (41.3110311 28.5986183)
Yenimahalle Mevkii (41.2486685 28.0654066)	Yılangöl Mevkii (41.27317 28.3027283)
Yirmibeşlikpayları Mevkii (41.0981613 28.10528)	Yoğurthane Mevkii (41.0566611 28.3892774)
Yoğurthane Mevkii (40.9949205 28.5308417)	Yoğurtlupınarı Mevkii (41.1194293 28.1733583)
Yorgancıftlığı Mevkii (41.2137746 29.0382578)	Yukarıbostan Mevkii (41.3249693 28.6617976)
Yukarıkumlu Mevkii (41.2143217 28.9355933)	Yumrukkaya Mevkii (41.2011425 28.7451183)
Yusuflâhyanıyeri Mevkii (41.2542238 28.1282283)	Yuvandere Mevkii (41.2977631 28.5940666)
Yüzaltıgeçidi Mevkii (41.2361518 28.2125117)	Zeyrek Mevkii (41.2085192 28.5600117)
Zihnitarla Mevkii (41.023989 28.7115683)	Ziyameriçmekânı Mevkii (41.1419107 28.5749917)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DAKİ YERADLARININ TETKİKİ

3.1. İstanbul'un Adı

İstanbul'un yeradlarından önce İstanbul'un kendi adının kökeni ve tarihî seyri üzerinde durmak gerekir. İstanbul'da insan yerleşiminin izlerinin Başakşehir ilçesindeki Yarımburgaz Mağarası'nda yapılan keşiflerle 300 bin yıl öncesine kadar indiği anlaşılmıştır. Yine Fikirtepe ve Pendik semtlerinde bulunan höyüklerde yapılan kazılarda İ.Ö. 5500'lere kadar giden insan yerleşmelerine ait izler keşfedilmiştir.⁴⁴⁴ Günümüz İstanbul'unun tarihî çekirdeğini teşkil eden Suriçi'nde ilk yerleşimin izlerinin Yenikapı kazılarıyla 8 binyıl öncesine gitmekte olduğu keşfedilmiş olmasına karşın,⁴⁴⁵ Suriçi'nde adı bilinen ilk kent yerleşimi, Romalı Komutan Gaius Plinius Secundus'un *Naturalis Historia* adlı eserinde andığı Lygos'tur. Hakkında pek az şey bilinen ve büyük olasılıkla Sarayburnu civarında yer alan bu küçük yerleşmeyi bir Balkan kavmi olan Trakların kurduğu sanılmaktadır.⁴⁴⁶

İstanbul'un en bilinen adlarından Byzantion'un (Yun. *Βυζάντιον*) ortaya çıkışı ise İ.Ö. 667'de Yunanistan'dan gelen Megaralı yerleşimcilerle ilişkilidir.⁴⁴⁷ Byzantion adının kökeniyle ilgili efsane ve gerçekler öylesine birbirine karıştırmıştır ki kelimenin kökeni dahi belirsizdir. Byzantion adının geçtiği en erken yazılı kaynak Herodotos'un *Tarih*'idir. VI. Kitabın 87. Bölümünde Pers İmparatoru Darius'un İstanbul Boğazı üzerine kurduğu köprünün konumu anlatılırken Byzantion ve Byzantionluların adı anılır.⁴⁴⁸

Byzantion adının, Yunancada yeradı yapan yapımekî -iov (ion) yardımıyla Byzas sözcüğünden türediği ve bunun Trakça ya da İlrce bir kişi adı olduğu görüşü

⁴⁴⁴ Önder Kaya, **Cihan Payitahtı İstanbul** (İstanbul: Timaş, 2010), 15.

⁴⁴⁵ Zeynep Kızıltan, "Marmaray-Metro Projesi Kurtarma Kazıları: Yenikapı-Sirkeci Ve Üsküdar İstasyonları Arkeoloji Çalışmaları ve İstanbul'un 8 Bin Yılı", **Hayalden Gerçeğe Bir İstanbul Öyküsü: Marmaray**, ed. Şöhret Baltaş - Şafak Altun (Ankara: Gama Holding, 2014), 57.

⁴⁴⁶ Işın Demirkent, "İstanbul", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2001.

⁴⁴⁷ Demetrius John Georgacas, "The Names of Constantinople", **Transactions and Proceedings of the American Philological Association** 78 (1947), 347.

⁴⁴⁸ Herodotos, **Tarih**, çev. Müntekim Ökmen (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022).

yaygındır.⁴⁴⁹ Byzas'ın bir Trakya ya da İliya kralı; gelen yerleşimci gruba önderlik eden bir komutan ya da topluluğun onurlandırılan bir ileri geleni olması ihtimaller dâhilindedir. Byzantion adı Roma hâkimiyetine değin kullanılmıştır. Bu adın antik Yunanca okunuşu Büzantiyon, çağdaş Yunanca okunuşu Vizandiyon olmasına karşın, geçmişte Doğu Roma tarihi çalışmalarının ve kaynaklarının büyük ölçüde Fransızca olmasından dolayı Fransızca imlâ ve telaffuzla Türkçe literatüre yerleşmiştir.

Roma egemenliğine girdikten sonra bir süre sıradan bir liman kenti olarak varlığını sürdüren Byzantion'un halkı, Septimus Severus ve Pescennius Niger arasındaki hükümlanlık mücadelesinde kaybeden taraf Pescennius Niger'i desteklediği için, şehir 196 yılında galip Septimus Severus tarafından yakılıp yıkılmak suretiyle cezalandırılmıştır.⁴⁵⁰ Daha sonra şehir, imparatorun buyruğuyla yeniden imar edilmiş ve İmparator Septimus Severus, şehre oğlunun adını vererek Augusta Antonina olarak tesmiye etmiştir.⁴⁵¹ Bu adın halk içinde yaygınlık kazanmadığı ve şehir sakinlerinin daha sonraki yüzyıllarda dahi Byzantion ve Byzantionlu adlarını kullandığı anlaşılmaktadır.

Kısa süreli olan ve benimsenmeyen bu Augusta Antonina dönemi İmparator Konstantinos hükümdarlığında tümüyle son bulmuştur. Ülkenin doğu topraklarında pek çok siyasî sorun, saldırı tehdidi ve iç ayaklanma baş gösterdiği için başkenti daha doğuya taşıma kararı alan İmparator Konstantinos, yeni başkentini kuracağı yer olarak üç yanı denizlerle çevrili stratejik bir yarımada üzerinde kurulmuş, işlek bir limana sahip, askerî açıdan savunması kolay Augusta Antonina'yı yani eskilerin Byzantion'unu seçmiştir.

İmparator Konstantinos'un 11 Mayıs 330 tarihinde Nova Roma (Tür. *Yeni Roma*) adıyla sıfırdan inşa ettiği bu yeni başkente, daha sonraları bânisi Büyük Konstantinos'un anısına Latince Constantinopolis adı verilmişse de tarihsel süreç içinde Helen kültürünün ve dilinin gitgide ağırlık kazanmasıyla şehrin adı Konstantinopolis'e (Yun. *Κωνσταντινούπολις*) dönüşmüştür. Günümüzde Türkçede bu adlar arasındaki telaffuz farkı çoğu zaman gözardı edilmekte ve hatalı olarak

⁴⁴⁹ Georgacas, a.g.e., 347.

⁴⁵⁰ Önder Kaya, *Cihan Payitahtı İstanbul* (İstanbul: Timaş, 2010).

⁴⁵¹ Işın Demirkent, "İstanbul", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2001.

Latince Constantinopolis ve İngilizce Constantinople adı şehrin Yunanca adı olan Konstantinopolis’le karıştırılmaktadır.

Şehre bu dönemde yakıştırılan diğer adlar arasında “Yeni, İkinci Roma” (Yun. *ἡ Νέα, δευτέρα Ρώμη*), “Alma Roma” (Yun. *Ἄλμα Ρώμα*), “Bizans Roması” (Yun. *Βυζαντιάς Ρώμη*), “Doğu Roma” (Yun. *ἑρὰ Ρώμη*) ve “Konstantinopolis Roması” (Lat. *Roma Constantinopolitana*) sayılabilir.⁴⁵² Şehri, resmî adının yanı sıra bu tür sıfat ve takma adlarla anmak Osmanlı İmparatorluğu döneminde de görülen bir uygulamadır.

Konstantinopolis adı, Arap-İslam kaynaklarında el-Kustantiniyye (Ara. *القسطنطينية*) olarak geçmektedir. Bu ad, Türkçenin Arapçayla yüzyıllardır süregelen yakın ilişkisi nedeniyle Kostantiniye olarak Türkçeye de geçmiştir. Şehrin Türklerce fethinin ardından bu ad resmî belgelerde ve basılan paralarda kullanılmayı sürdürmüştür. Cumhuriyet’in ilk yıllarına değin kullanılan bu adın ve yabancı dillerdeki türevlerinin kullanımının sonlandırılmasına dair dış temsilciliklere ve Bern merkezli Dünya Posta Birliği’ne (İng. *Universal Post Union – UPU*) yazılar gönderildiği pek çok İnternet kaynağında yinelense de konuyla ilgili 1929 tarihli bir gazete haberi dışında herhangi bir resmî belgeye erişilememiştir.⁴⁵³

İstanbul adının nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı konusuysa üzerinde görüş birliğine varılamamış konulardandır. Kostantiniye adı resmî belgelerde kullanılırken, halk dilinde İstanbul adının eskiden beri daha yaygın olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. İstanbul adının ve Stambul, Istanbul gibi türevlerinin “şehirde” ya da “şehre” anlamına gelen “eis tin polin” (Yun. *εἰς τὴν Πόλιν*) ad çekiminden geldiği görüşü yaygındır.⁴⁵⁴ “εἰς” harf bileşiğinin “is” olarak okunduğu göz önünde bulundurulursa İs-Smirni/İzmir (Yun. *εἰς Σμύρνην*), İs-Nikea/İznik (Yun. *εἰς Νίκαια*), İs-Nikomidya/İznikmid⁴⁵⁵ (Yun. *εἰς Νικομήδεια*) gibi başkaca örneklerin varlığı bu savı doğrular niteliktedir. Ancak Rumca kökenli yeradları Türkçeye geçerken adın önünde “is” hecesinin korunmasının sistematik bir biçimde mi yoksa rastlantı sonucu

⁴⁵² Demetrius John Georgacas, **a.g.e.**, 347.

⁴⁵³ **Daily News**, “Constantinople” (24 Aralık 1929).

⁴⁵⁴ Marek Stachowski - Robert Woodhouse, “The Etymology of İstanbul: Making Optimal Use of the Evidence”, **Studia Etymologica Cracoviensia** 20/4 (2015), 221-245.

⁴⁵⁵ İzmit şehrinin adı Osmanlı kaynaklarında geç dönemlere değin klasik imlâyla “İznikmid” (Osm. *ازنكميد*) biçiminde yazılmıştır.

mu meydana geldiği dilbilimcilerin ve tarihçilerin ortak çalışmasıyla açıklığa kavuşturulmaya muhtaçtır.

Arapça kaynaklarda ve eski harfli Türkçe kaynaklarda İstanbul adının yazımı çeşitlilik göstermektedir. S ve T sesleri için Arap abecesinde iki farklı harf bulunması nedeniyle استانبول, إسطنبول, اصطنبول gibi yazımlarla karşılaşılmaktadır.⁴⁵⁶ İstanbul'un fethinden önce, II. Murad devrinde yazılmış Türkçe tarihî belgelerde her üç yazım biçimine de rastlanmaktadır. Özellikle اصطنبول yazımının Türkçede "I" sesiyle İstanbul şeklinde telaffuzu sağlamak amacıyla tercih edildiği düşünülebilir. Zaman içinde İstanbul ağzının bir özelliği olarak sözcüğün telaffuzunda ünlü incelmesi meydana gelmesi ve İstanbul söyleyişinin İstanbul'a dönüşmüş olması kuvvetle muhtemeldir. Kartallıoğlu, İstanbul adının Osmanlı'nın hangi döneminde ne şekilde telaffuz edildiğine ilişkin bir çalışma bulunmadığını belirtmektedir.⁴⁵⁷

1426 yılında İstanbul'da kalan Alman asker ve seyyah Johannes Schiltberger'in seyahatnamesinde İstanbul'un adıyla ilgili verdiği bilgi de telaffuzun değişiminin takibini yapmak bakımından oldukça ilginçtir. Schiltberger, şehre Rumların Istimboli Türklerinse Stambol dediğini kaydetmektedir.⁴⁵⁸

İstanbul'un Türklerce fethinden sonra, İstanbul adı yaygın biçimde kullanılmakla birlikte, Konstantinopolis'in uyarlanmış biçimi olan Kostantiniyye adının kullanımında da bir beis görülmemiştir. II. Mehmet'ten itibaren pek çok resmî belgede ve basılan paralarda Kostantiniyye ibaresi görülmektedir.⁴⁵⁹

İstanbul'un yaygın kullanılan bu iki adının yanı sıra, pek çok şairane ve betimsel ad, sıfat, lakap ve tamlama da kullanılmıştır. Bu adların bir kısmı resmî belgelere dahi girmiştir. Bunlar arasında Dersaadet (Osm. سعادت در), İslâmbol (Osm. اسلامبول), Âsitane (Osm. آستانه), Payitaht (Osm. پایتخت), Darülhilafe (Osm. الخلافة دار), Mahmiye-i İstanbul (Osm. استانبول محمیّه) ve Mahruse-i İstanbul (Osm. محروسه استانبول)⁴⁶⁰ en bilinenleridir.⁴⁶¹

⁴⁵⁶ Yavuz Kartallıoğlu, "İstanbul Şehir Adının Telaffuzunun Tarihî Süreç İçinde Gelişmesi", **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, (29 Haziran 2016), 119-136.

⁴⁵⁷ Kartallıoğlu, **a.g.e.** 119-136

⁴⁵⁸ Marek Stachowski - Robert Woodhouse, "The Etymology of İstanbul: Making Optimal Use of the Evidence", **Studia Etymologica Cracoviensia** 20/4 (2015), 221-245.

⁴⁵⁹ Şevket Pamuk, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi** (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017).

⁴⁶⁰ Mahmiye ve mahruse sözcükleri korunmuş, gözetilmiş anlamlarına gelmektedir.

3.1.1. İstanbul'un Yabancı Dillerdeki Adları

Roma ve Osmanlı imparatorluklarına başkentlik yapan İstanbul, bu devletlerin yönetimi altında yaşayan halkların tarihlerinde de büyük rol oynamış, İstanbul'un adı bu halkların dillerine çeşitli biçimlerde girmiştir. Bir yer adının, bulunduğu ülke ya da bölgenin resmî dili dışında bir dildeki karşılığı yeradbilimde egzonom⁴⁶² (İng. *Exonym* > Yun. ἔξω/ekso “dış” ve ὄνομα/onima “ad” terkiminden) olarak adlandırılmaktadır.⁴⁶³

İstanbul adı Cumhuriyet döneminde şehrin tek resmî adı olarak kabul ve ilan edildikten sonra dünya dillerinde Constantinopolis adının ve bunun türevlerinin yerini büyük oranda almış ve Türkçe yazımıyla yerleşmiştir. Latin harflerini kullanan neredeyse tüm dillerde Türkçeye özgü İ harfi yerine Istanbul biçimiyle yazılmaktadır. Kimi dillerin sesdizimsel ya da ortografik hususiyetleri nedeniyle yazımda birtakım ufak değişiklikler meydana gelebilmektedir. İstanbul adı İspanyolcada *Estambul*, Portekizcede *Istambul*, Macarcada *Isztambul*, İzlandacada *Istanbúl*, Lehçede *Stambul*, Litvancada *Stambulas*, Letoncada *Stambula*, Kürtçede *Stembol*, Arnavutçada *Stambolli*, Türkmencede *Stambul* olarak yazılmaktadır.

Latin alfabesi kullanmayan dillerde de İstanbul'un çeşitli egzonomileri vardır. Çoğu dilde Türkçe İstanbul söyleyişinin çeşitli türevleri kullanılsa da Yunancada çeşitli siyasî sebeplerle şehir hâlâ Konstantinupoli (Yun. *Κωνσταντινούπολη*) adıyla anılmaktadır. İstanbul'un çeşitli dillerdeki adları arasında Arapça إسطنبول, Farsça استانبول, Rusça *Стамбул*, İbranice *יִסְטַנְבּוּל*, Ermenice *Ստամբուլ*, Gürcüce *სტამბოლი*, Korece *이스탄불*, Japonca *イスタンブール*, Çince *伊斯坦堡*, Tayca *ઈસ્ટાનબુલ* ve Hintçe □□□□□□□□ sayılabilir.

3.2. Yeradlarının Türkçeleşmesi

⁴⁶¹ Abdullah Aydın, “Şair Tezkirelerine Göre Osmanlı'nın Unvanlı Şehirleri”, **HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi** (Journal Of Academic Literature), (30 Ekim 2017).

⁴⁶² Yararlandığımız kaynaklarda egzonom terimi için bir Türkçe karşılık önerisine rastlanmamıştır.

⁴⁶³ Francesco Perono Cacciafoco - Francesco Cavallaro, **Place Names Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics** (Cambridge: Cambridge University Press, 2023), 5.

Anadolu'daki yeradlarının Türkçeleşmesi süreci pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Ancak Türkiye'de fethi en geç tamamlanan bölgelerden biri olmasına karşın İstanbul üzerine pek az çalışma vardır. Şehir merkezindeki yeradlarının kökenleri çoğunlukla bilinse de İstanbul'un özellikle kırsal kesimindeki yeradları izahata muhtaçtır.

İstanbul'un bilhassa Anadolu Yakası'nın ve akabinde Boğaziçi kıyılarının fethi İstanbul'dan çok daha önce gerçekleşmiştir. Bu nedenle Osmanlı döneminde Anadolu Yakası'ndaki köylerin büyük çoğunluğu Türk köyüyken, Rumeli Yakası'nda daha çok gayrimüslim köyleri ve karma köyler olduğu görülmektedir. Bu durum, yeradları üzerinde de etkisini göstermektedir. Anadolu Yakası köyleri çoğunlukla köyü kuran Türk aile, boy ve aşiretlerinin adlarını taşıırken; Rumeli Yakası'nda çoğunlukla Rumca adlar ya da betimsel Türkçe adlar olduğu görülmektedir.

İstanbul'un Rumca kökenli yeradlarının Türkçeleşmesi sürecinde beş farklı uygulama bulunduğu gözlemlenmiştir:

- Özgün adı değiştirmeden birebir aynısını kullanma. (Galata, Marmara, Ayasofya, Riva, Podima gibi)
- Özgün adı Türkçe söyleyiş ya da sesdizim kurallarına göre uyarlama. (Pantihion > Pendik, Therapia > Tarabya, Silimvria > Silivri, Psemathia > Samatya gibi)
- Özgün adı çağrıştıran benzer bir Türkçe kelimeyle değiştirmek. (Kartalimeni > Kartal, Kosiada > Kozyatağı, Haribdes > Garipçe gibi)
- Özgün adı çeviri yoluyla Türkçeye aktarmak. (Hipodrom > Atmeydanı, Eksimarmara > Altımermer gibi)
- Bir yeradını tümüyle değiştirmek ya da yeniden adlandırmak. (Beşiktaş, Sarıyer, Çatalca, Beyoğlu gibi)

Roma döneminde şehrin bugünkü mahallelere benzer biçimde bölgelere ayrıldığı bilinmektedir. Yeri belirsiz olan bir bölge (13. Bölge) ve Suriçi'nde yer alan on iki bölgeye ek olarak Haliç'in karşı kıyısındaki surlarla çevrili Galata da tek başına bir bölge olarak kabul ediliyor; böylece İstanbul toplam 14 bölgeye ayrılan ve

denizin iki kıyısına yayılan bir kent görünümü alıyordu.⁴⁶⁴ Numaralarla anılan bu bölgelerin özel bir adı olup olmadığına dair bilgiye rastlanmamıştır.

Roma kültürünün gerileyip Helen kültürünün yaygınlık kazanmasıyla birlikte şehrin kimi bölümlerinin Yunanca kökenli adlarla anılmaya başladığı görülmektedir. Döneme ait belgelerde Strategion, Kontoskalion, Ksiloporta, Kosmidion, Psamathia, Eksimarmara, Vlanga gibi pek çok Yunanca semt adı sayılmaktadır. Tarihsel süreç içinde bunların büyük bölümü unutulmuş, kimileriye yukarıda örneklendirdiğimiz üzere değişip dönüşerek varlığını sürdürmüştür.

Fethin akabinde İstanbul'da eski yeradlarının Türkçeleşme süreci neredeyse hiç çalışılmamış bir konudur. Kimi Türkçe yeradlarının kökeni bilinmesine ya da belli olmasına karşın, büyük bir kısmının hâlâ aydınlatılmaya muhtaçtır. Bilhassa kişi adından (Kocamustafapaşa, Beyazıt, Tayakadın vb.) ya da şehrin anıtsal yapılarından (Sulumanastır, Çemberlitaş vb.) gelen yeradları kolayca çözülebilse de betimsel yeradlarına (Tavşantaşı, Salkımsöğüt, Çiftegelinler vb.) kaynaklık eden nesnelerin zaman içinde ortadan kalkmış olması, çoğu yeradının kökeninin anlaşılmasını engellemektedir.

Mahallelerin ve bunlara ait yeradlarının doğmasında ve Türkçeleşmesinde en önemli etmenlerden biri vakıf kültürüdür. İncalcık da şehrin fizikî ve topoğrafik özelliklerini vakıf-imaret kültürüne borçlu olduğunu belirtmektedir.⁴⁶⁵ Ana fikri hayır için hizmet sunmak ve bunun sürekliliğini temin etmek olan vakıf kültürü, pek çok yeradının doğuşuna kaynaklık etmiş ve bu yeradlarının kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Örneğin İstanbul'un en eski yeradlarından biri olan Mahmutpaşa, İstanbul'un fethinden kısa bir süre sonra sadrazamlık görevine getirilen Mahmut Paşa'nın vakfettiği eserler nedeniyle paşanın adıyla anılmaya başlamıştır. Daha sonra paşa çeşitli nedenlerle azledilip idam edilmesine karşın kurmuş olduğu vakfın eserleri sayesinde semtin adı yüzyıllar boyunca yaşamayı sürdürmüştür.

Vakfedilen eserlerin öncelikli amacı var olan nüfusa hizmet vermek olsa da cami, hamam, medrese, dükkân gibi yapıtların inşası için yeni ve geniş arsalar

⁴⁶⁴ Paul Magdalino, "Bizans İstanbul'u: Topoğrafya ve Yerleşim", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

⁴⁶⁵ Halil Inalcık, "İstanbul: An Islamic City", **Journal of Islamic Studies** 1/1 (01 Ocak 1990), 19.

gerektiğinden, hayırseverler vakfettikleri eserleri genellikle geniş arsaların bulunabildiği, şehrin seyrek nüfuslu bölgelerine yaptırmış, böylece vakıf eseri olan her cami ya da mescidin çevresinde bânisinin adını taşıyan yeni mahalleler oluşmuştur.

İstanbul'da devlet adamı, din adamı, saray görevlisi, saray halkı, tüccar ve esnaf sınıfından yüzlerce kişi başta cami ve mescit olmak üzere bu tür hayır eserleri vakfetmiş ve şehirde çok sayıda mahalleye adını vermiştir.⁴⁶⁶⁴⁶⁷

İstanbul'daki yeradlarının Türkçeleşmesi sürecinde gayrimüslim köy ve mahalleleri ile Galata bölgesi, özellikle üzerinde durulması gereken yerlerdir. Fethin akabinde yapılan nüfus tahririnde Galata bölgesinin mahalle adlarının tümüyle gayrimüslim unsurlardan geldiği görülmektedir. Fakat ilerleyen dönemlere ait kaynaklara bakıldığında gayrimüslim unsurların yaklaşık bir asır içinde neredeyse tümüyle Müslüman ve/veya Türkçe adlarla değiştiği görülmektedir.

İstanbul'un çevresindeki kırsal yerleşmelerdeyse yeradları bölgenin demografik ve sosyoekonomik yapısına ilişkin bilgiler sunması bakımından önemlidir. Yeradları bir bölgenin topoğrafya özelliklerine, bölgede yetişen bitkilere, tarımsal ürünlere, yürütülen ticarî faaliyetlere referans verebildiği gibi, yeradının dili bölge halkının etnik kökenine ilişkin bilgiler de içerebilir.

Birden fazla dilin konuşulduğu bölgelerde farklı dillerdeki yeradlarının dağılımı, bölgenin etnik haritalamasını kullanmak için kullanılmakta ve bu durum kültürel ve etnik kimlik konuları, siyasî egemenlik hakkı gibi hususlarda tartışmalar yaratabilmektedir.

Ancak İstanbul özelinde, tarihte kullanılmış Rumca kökenli yeradlarını her zaman gayrimüslim nüfusla ilişkilendirmek yanıltıcı olabilir zira bölge Türk hâkimiyetine geçtikten sonra var olan Rumca adların kullanılmasında bir beis görülmemiştir. Ahalisini kısmen veya tamamen Müslümanların oluşturduğu tarihî belgelerden anlaşılan köylerin bile adları Rumca olabilmektedir.

İstanbul havalisindeki Rumca kökenli köy adlarının değiştirilmesi büyük oranda Lozan Mübadelesi'yle ve sonrasında oluşan kırılğan siyasî atmosfer dâhilinde

⁴⁶⁶ Halil Inalcik, "İstanbul: An Islamic City", *Journal of Islamic Studies* 1/1 (01 Ocak 1990), 1-23.

⁴⁶⁷ Mehmet Canatar, "İstanbul'un Nahiye ve Mahalleleri (1453-1923)", *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

olmuştur. Yasalar uyarınca ya da siyasî sebeplerle değiştirilen adlar çalışmamızda ayrı bir başlık hâlinde ele alınacaktır.

3.3. Yeradı Değişiklikleri ve Dönüşümleri

Diller ve toplumlar yeradları konusunda son derece muhafazakârdır. Büyük toplumsal değişimlerde ve nüfus hareketlerinde dahi yabancı dilden gelen yeradlarının çoğunun korunduğu görülür. Giraut ve Houssay-Holzschuch yeradlarının ortaya çıkışını dört sınıfta değerlendirir: Fetihler, devrimler, zamanla türeyenler, üretilenler.⁴⁶⁸

Fetheden taraf, yeni yerleşilen bölgedeki yerlere kendi dilinde adlar verilebilir. Çağdaş dünyada geçmişe nazaran daha az rastlansa da hâlen bu türden durumlar yaşanmakta; yeni ele geçirilen topraklardaki yeradları, yeni egemen gücün dilindeki adlarla kastî biçimde değiştirilmektedir. Ermenistan'ın Karabağ'da Azerbaycanlılarca meskûn yerlerde⁴⁶⁹; İsrail'in Filistinlileri tahliye ederek kurduğu yeni yerleşim bölgelerinde yürüttüğü ad değiştirme faaliyetleri⁴⁷⁰ buna örnek gösterilebilir.

Devrimle kastedilense köklü siyasî değişimlerdir. Yeradlarının politik nedenlerle ve çoğu zaman topluca değiştirilmesini Nişanyan, “modern çağın tipik bir fenomeni” olarak tanımlar. Gerçekten de 19. Yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa’da artan milliyetçi fikirler, yeradlarına simgesel anlamlar yüklemiştir. Osmanlı Devleti’nin Balkanlarda; Avusturya İmparatorluğu’nunsa Orta Avrupa’da girdiği çözülme süreci; Rus İmparatorluğu’nunsa Asya’da giriştiği yayılma politikaları yeryüzünde yoğun bir yeradı değişikliğinin yaşanmasına neden olmuştur.

Siyasi erki ele geçiren topluluklar, çoğu zaman tasfiye ettiği topluluğun diline ve kültürüne ait adları kendine ait olanlarla değiştirmeyi zarurî görmüştür. Bu uygulamaların altında yatan neden elindeki siyasî erki pekiştirmek, önceki egemen

⁴⁶⁸ Frédéric Giraut - Myriam Houssay-Holzschuch, “Place Naming as Dispositif: Toward a Theoretical Framework”, **Geopolitics** 21/1 (02 Ocak 2016), 8.

⁴⁶⁹ Francesco Perono Cacciafoco - Francesco Cavallaro, **Place Names Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics** (Cambridge: Cambridge University Press, 2023), 235.

⁴⁷⁰ Myriam Houssay-Holzschuch, “Nomen est omem: Lectures des changements toponymiques”, **L'Espace géographique** Cilt 37/2 (10 Haziran 2008), 153-159.

dil veya kültürün etkisinin kırmak, yönetilen toplumun geçmişle bağıını koparmak ve yeni bir toplumsal bilinç inşa etmektir.⁴⁷¹

Bir tür toplum sözleşmesiyle doğal süreçte kendiliğinden doğan, yaşayan ölen veya değişen yeradları da vardır ki yeradlarının büyük çoğunluğu bu sınıftadır. Üretilmiş yeradlarıysa hem önemli değer veya kişileri anma amacıyla verilen adları; hem de ticarî marka adlarının yeradına dönüşmesini işaret eder. Modern çağın yeradları genellikle bu son sınıfta değerlendirilebilir.

3.3.1. Dünyada Yeradı Değişiklikleri

Öktem, yeradı değişikliklerini bir nüfus, toplum ve yeradı mühendisliği olarak yorumlar ve Nişanyan gibi, devletlerin yeradlarında milliyetçi yaklaşımlarla yaptıkları değişiklikleri egemenliklerini pekiştirme niyetiyle bağdaştırır. Yine Öktem'e göre bu durum yalnızca Türkiye'de değil dünyanın pek çok yerinde yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra Bulgaristan'da, Nüfus mübadelesi anlaşması sonrasında Yunanistan ve Türkiye'de binlerce yeradı dönemin yükselen milliyetçi görüşleri doğrultusunda ilgili ülkelerin dillerindeki karşılıklarla değiştirilmiştir.⁴⁷²

SSCB'nin dağılması sonrası Orta Asya devletlerinde, Sömürgeci ülkelerden bağımsızlıklarını kazanmaları sonrası Afrika ve Güneydoğu Asya ülkelerinde hep benzer bir süreç yaşanmıştır. Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Azerbaycan'da şehir ve köy adlarından, cadde-sokak adlarına çok geniş bir yelpazedeki yeradında Rusça etkisini kırmak amacıyla ad değişiklikleri yapılmaktadır. Bu tür değişikliklerin Hindistan'daki örnekleri arasında Madras şehrinin adının Chennai, Bombay şehrinin adının Mumbai olarak değiştirilmesi gösterilebilir.⁴⁷³

Yeni yönetimlerin önceki siyasi erklere ait adları değiştirme eğilimi ülke adı bazında dahi görülmektedir. Çeşitli zamanlarda eski sömürge rejimiyle bağları olduğu gerekçesiyle değiştirilen ülke adları içinde Zambiya (Eskiden Kuzey

⁴⁷¹ Sevan Nişanyan, **Hayali Coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Değiştirilen Yeradları** (İstanbul: TESEV, 2011), 29.

⁴⁷² Kerem Öktem, "The Nation's Imprint: Demographic Engineering and the Change of Toponymes in Republican Turkey", **European Journal Of Turkish Studies** 7 (23 Eylül 2008), 15.

⁴⁷³ Sevan Nişanyan, **a.g.e.**, 30.

Rodezya), Zimbabve (Eskiden Güney Rodezya), Burkina Faso (Eskiden Yukarı Volta) sayılabilir.

Ülkelerin uluslararası camiada kendi istedikleri gibi adlandırılma arzusu hâlen yeni değişiklikler yaratmaktadır. Dünyada uluslararası adını değiştiren son ülkeler arasında Türkiye; Kuzey Makedonya, Myanmar, Esvatini ve Çekya bulunmaktadır. Eskiden Yeşilburun Adaları olarak bilinen Cabo Verde de ülke adının yerel dillere çevrilmeksizin özgün biçimiyle anılması konusunda Birleşmiş Milletler’de çağrı yapmıştır.

3.3.2. Türkiye’de Yeradı Değişiklikleri

Öktem, Türkiye’de gerçekleştirilen yeradı değişikliklerini dört dalga hâlinde ele alır: Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet rejiminin ilk yılları; Tek Parti iktidarı, 1950-1980’ler arasında Ad Değiştirme İhtisas Kurulu kararları ve 1980’ler sonrası Doğu ve Güneydoğu’da yapılan değişiklikler.⁴⁷⁴

Toplum mühendisliği kavramını irdeleyen Öktem, Birinci Dünya Savaşı sonrasında ulus devlet modeline geçen Türkiye’de sürgün ve mübadele gibi geniş çaplı nüfus hareketleriyle ilk adımı atılan nüfus mühendisliği girişimlerinin yeterli görülmediğini ve istenen *tabula rasa*’nın yeradı değişiklikleriyle elde edilmeye çalışıldığını öne sürer.⁴⁷⁵ Makalenin sonunda yeradı değişikliklerinin uzun vadeli dilsel ve tarihî birikimleri tahrip ettiği; yeni verilen adların tarihsel derinlikten yoksun olduğunu ve eskilerin yerini almada yetersiz ve başarısız olduğunu sonucuna varır.

Türkiye’de “Türkçe olmayan” yeradlarının Türkçeleştirilmesine yönelik ilk girişimler 1913-1916 yıllarında Enver Paşa’nın öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Balkan Savaşları’nın akabinde İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin; Millî Mücadele sırasında Müdafaayı Hukuk kadrolarının girişimiyle Rumca veya Bulgarca kökenli pek çok yeradı tarihî *mefahir-i milliyeyi* ve *şanlı hadisatı* yad eden,

⁴⁷⁴ Kerem Öktem, a.g.e. 18.

⁴⁷⁵ Öktem, “The Nation’s Imprint”, 15.

bölgelerin *şekl-i coğrafisine* yahut *maruf mahsulatına* uygun düşen adlarla değiştirilmiştir.⁴⁷⁶

Cumhuriyet'in ilk yıllarında değiştirilen adların çoğunda o dönemin siyasî ve ideolojik kaygıları belirgindir. Dinî kavramları çağrıştıran şeyh, molla, tekke, zaviye gibi adlarla Osmanlı rejimini anımsatan Aziziye, Reşadiye, Hamidiye, Mecidiye gibi adlar bu dönemde değişikliklerin hedefi olmuştur. Bu önemsiz örneklerden ziyade, bu dönemde değiştirilen il adları dikkat çeker. Karaköse'nin Ağrı, Şarkîkarahisar'ın Şebinkarahisar, Elaziz'in Elâzığ, Bozok'un Yozgat, Mersin'in (Silifke iliyle birleşerek) İçel, Ertuğrul'un Bilecik, Tekfurdağı'nın Tekirdağ adını alması Cumhuriyet'in ilk yıllarında olmuştur. Bunlar dışında kayda değer yeradı değişiklikleri yurda 1921 gibi geç bir tarihte iade edilen Artvin'de ve sonradan ilhak edilen Hatay'da gerçekleştirilen toplu ad değişiklikleridir.⁴⁷⁷

Nişanyan, 1950'lerin ikinci yarısından sonraki ad değişiklikleriniyse radikal değişimin başlangıcı olarak nitelendirir ve bu tarihten itibaren Türkçeleştirme uygulamasının siyasî iktidarları aşan bir “devlet politikası” olarak benimsendiğini öne sürer.⁴⁷⁸

1952 yılında kurulan Ad Değiştirme İhtisas Kurulu, faaliyet süresi boyunca Türkçe olmayan binlerce tabî yer ve köy adını değiştirmiş ve bu değişikliklere ilişkin listeleri düzenli olarak yayınlamıştır. Günümüzde adı değiştirilen yerleşmelerin izini sürmek için bu listeler önemli birer kaynaktır.

Nişanyan'a göre Türkiye'de yeradı değişikliklerinin son dalgası 12 Eylül 1980 darbesini izleyen yıllardır ve bu zamana değin resmî işlemlerde nadiren de olsa kullanılan ya da yeni adla birlikte ayraç içinde yazılan eski adlar *kararlı bir mücadeleyle* silinmiştir.

Nişanyan aynı eserinde 2000'lerden sonraysa Türkçe olmayan eski adların kullanımına gösterilen müsamaha nedeniyle bir karşıt akım doğduğu fikrini ortaya atmıştır. Bu dönemde cumhurbaşkanı da dâhil olmak üzere üst düzey devlet yetkileri değiştirilmiş tarihî adları kullanmaya başlamış hatta Siirt'in Tillo ilçesinde olduğu gibi kimi yerleşim birimlerinin adları iade edilmiştir.

⁴⁷⁶ Nişanyan, **Hayali Coğrafyalar**, 41.

⁴⁷⁷ Nişanyan, **a.g.e.**, 13.

⁴⁷⁸ Nişanyan, **a.g.e.**, 13.

Türkiye’de çeşitli dönemlerde değiştirilmiş olan yeradlarının iadesi konusu hâlen tartışılan siyasî bir mesele olarak güncelliğini korumaktadır.

3.3.2.1. İstanbul’da Yeradı Değişiklikleri

Tarihsel süreçte İstanbul’da görülen yeradı değişiklikleri Türkiye’deki diğer örneklerden pek de farklı değildir. Kendiliğinden değişen veya dönüşen yeradları olsa da İstanbul’daki çoğu yeradı değişiminde dış müdahalenin varlığı göze çarpmaktadır.

Yapılan ilk sistematik değişiklik ölçünleştirme amacıyla Cumhuriyet’in ilk yıllarında ülkede gerçekleştirilecek olan nüfus sayımına hazırlık mahiyetinde hayata geçirilmiştir. 1927 ve 1934 yılında dönemin tanınmış belediye bürokratlarından Osman Nuri Ergin’in bayraktarlığında yapılan bu değişiklikler⁴⁷⁹ olumlu ve olumsuz yönleriyle hâlen tartışılmaktadır. Ergin, Cami Sokağı, Çeşme Sokağı gibi şehirde onlarca örneği görülen mükerrer yeradını farklılaştırarak ve isimsiz yollara ad vererek şehircilik bakımından çok yararlı hizmetlerde bulunmasının yanı sıra İstanbul’un fethiyle yaşıt onlarca mahalle adını kaldırdığı ve gayrimillî oldukları gerekçesiyle gayrimüslim unsurlara yönelik yeradlarını da değiştirdiği için eleştirilerin hedefine koyulmaktadır.

Reşat Ekrem Koçu, Beyoğlu ilçesine bağlı Galata nahiyesinin adının Karaköy olarak değiştirilmesini, *İstanbul Ansiklopedisi*’nin Galata maddesinde “*Sık rastlanır garabetlerdendir, son zamanlarda nâhiyenin adı değiştirilmiş, “Karaköy” olmuştur; fakat halk ağzında yine Galata adı kullanılır.*” sözleriyle eleştirmektedir.⁴⁸⁰

Ergin’in düzenlemelerinden sonra İstanbul’da yapılan en kapsamlı düzenlemeler 2008 yılında olmuştur. Nüfus azlığı gerekçe gösterilerek Fatih ve Üsküdar ilçelerinde yüzlerce yıllık ada sahip onlarca mahalle lağvedilerek komşularıyla birleştirilmiş veya şehrin en tarihî bölgelerinde tarihî bir altyapısı olmayan fantezi ürünü yeradları yaratılmıştır. Bu düzenlemelerle Fatih ilçesinde 69

⁴⁷⁹ Ahmet Güner Sayar, “Ergin, Osman Nuri”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 1995.

⁴⁸⁰ Reşat Ekrem Koçu, “Galata”, **İstanbul Ansiklopedisi** (İstanbul, 1963), 11/5886.

olan mahalle sayısı⁴⁸¹ yapılan birleştirmelerle 24'e; Üsküdar ilçesinde 51'den 33'e düşürülmüştür.⁴⁸²

Ad değişikliği konusundaki halk taleplerinin bir gerekçesi de soylulaştırma (İng. *Gentrification*) isteğidir. Yaratıldığı dönemlerde kaba ya da hakaretamiz anlamlar taşımasa da zaman içinde dilin ve kültürün dönüşümü nedeniyle kimi yeradları yakışıksız bir hâl alabilmektedir. Tarihî adın uygunsuz duruma geldiği zamanlarda ad değişiklikleri yapıldığı görülür.⁴⁸³ İstanbul'da Bokluca, Çöplüce, Boşdere, Domuzdamı gibi yeradları çeşitli dönemlerde Bolluca, Güzelce, Hoşdere, Suadiye gibi adlarla değiştirilmiştir. Sokak adı bazında bu durumun çok daha fazla örneği bulunmaktadır.

Kuşkusuz İstanbul'un tarihî mahalle adlarının yok olmasında tek pay sahibi yapılan bürokratik düzenlemeler değildir. Doğal süreçte kendiliğinden değişen ve dönüşen yeradları da bulunduğu unutulmamalıdır. Geç Osmanlı döneminin yangınları nedeniyle yok olan pek çok mescit tekrar inşa edilememiş ve mescitle birlikte mahallesinin de adı zamanla kullanımdan kalkmıştır.

Osmanlı Devleti'nin 19. Yüzyıl'da yaşadığı toprak küçülmesi vakıf kültürünü de derinden yaralamıştır. Mescit ve camilere gelir kaynağı olan vakıf akarlarının ülke sınırları haricinde kalması; askerî harcamaların artması, savaş ekonomisi nedeniyle mahalle halkının yoksullaşması gibi nedenlerle, mevcut gelirler ibadethanelerin varlıklarını idame ettirmesi için gerekli olan masrafları karşılamaya yetmemeye başlamıştır. Savaştan çıkan Cumhuriyet rejimi de bu tür sorunlarla devraldığı ibadethanelerin kimilerini, din görevlilerinin maaşları ve yapıların bakım-onarımları için gerekli ödeneğin olmadığı gerekçesiyle kadro dışı bırakmıştır.⁴⁸⁴ Kapanan ibadethanelerle birlikte adlarını verdikleri mahallelerin de adları zamanla unutulmuştur.

⁴⁸¹ Bu düzenlemelerden sonra Eminönü ilçesi ıskat edilerek 33 mahallesiyle birlikte Fatih ilçesine ilhak edildiğinden hâlihazırda Fatih ilçesinin 57 mahallesi bulunmaktadır.

⁴⁸² Cemalettin Şahin, "İstanbul'un İlçeleri", **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi** (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015).

⁴⁸³ Raechel A. Portelli, "What Happens When a Big Business Tries to Take Over and Rename a Neighborhood", **The Conversation** (22 Nisan 2019).

⁴⁸⁴ Yasin Ersin - Fahri Sakal, "Tek Parti Döneminde Camilerin Amaçları Dışında Kullanılması", **Vakıflar Dergisi** 58 (26 Aralık 2022), 210.

Yeradlarının kendiliğinden değişip dönüşümü sürecinde halk arasında görülen telâffuz bozulmalarının ve kültürel yozlaşmanın da üzerinde durulması gerekir. Tahtakale semtinin adının Taht'el Kal'â sözcüğünden, Cibali semtinin adının Cebe Ali'den bozularak geldiği yönündeki savlar İstanbul'un yerdlarıyla ilgili doğal dönüşümlere örnektir.⁴⁸⁵

Daha az bilinen tarihî bir yeradının daha popüler ve daha büyük bir yeradı tarafından yutulması ve zamanla unutulup kullanımdan düşmesiyle gerçekleşen dönüşümler de göz ardı edilmemelidir. Örneğin günümüzde Aksaray adıyla anılan bölgede geçmişte Muratpaşa, Horhor, Ekşikaradut, Alembey, Kızılmusluk, Yusufpaşa, Gurebahüseyinağa, Oruçgazi, Selçuksultan, Sarımusa, Kazganisadi, Taşkasap, Cellatçeşmesi, Kâtipmüslihittin, Şirmetçavuş gibi çok sayıda semt ve mahalle vardı.

Günümüzde yaşanan buna benzer bir durum da ticari adların yeradlarının önüne geçmesidir. Cevahir, Kanyon, Optimum, Nautilus, Capitol vb gibi alışveriş merkezi adlarının yol ve konum tariflerinde semt adlarının önüne geçmesi ya da ikamet yeri bilgilerinde Ağaoğlu, Kemer Country, Innovia, İhlas, Kiptaş, TOKİ gibi bir kısmı Türkçe dahi olmayan ticari adların kullanılması bu duruma örnektir.

3.4. Yeradı Değişikliklerinin Nedenleri

Gerek dünyada gerekse Türkiye'de yapılmış yeradı değişikliklerinin altında yatan sebebin ekseriyetle siyasî olduğu yadsınamaz ancak tüm değişiklikleri salt siyasî saiklerle ilişkilendirmek hatalı ve eksik bir yaklaşım olur. Bir yerin adının değiştirilmesinde çok yönlü ve çok katmanlı gerekçeler olabilir. Siyasî nedenlerle yapılan ad değişikliklerine ek olarak, ideolojik değişiklikler, mücbir sebepler ve kendiliğinden gelişen değişikliklerden söz edilebilir.

3.4.1. Siyasi Nedenlerle Yapılan Değişiklikler

Türkiye'de yapılan yeradı değişikliklerinin büyük bir çoğunluğunun siyasî nedenlerle yapıldığı bir gerçektir. Gerek Osmanlı Devleti'nde İttihat ve Terakki

⁴⁸⁵ Ekrem Hakkı Ayverdi, **Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri**, Şehrin İskanı ve Nüfusu (Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü, 1958), 200.

iktidarında, gerekse Cumhuriyet rejimiyle yeni geçilen ulus devlet düzeninde Türkçe kökenli olmayan yeradları ayrışma, ayrımcılık ve bölünmeye zemin hazırlayacak olası tehlikeler olarak görülmüşlerdir.

Siyasî gerekçeyle değiştirilen yeradları dört kategoride incelenebilir.⁴⁸⁶

1. Doğrudan Türkçeden başka bir dilden geldiği için değiştirilenler (Tatavla > Kurtuluş, Riva > Çayağzı, Trakatya > Yakuplu gibi),
2. Etnik kökene vurgu yaptığı için değiştirilenler⁴⁸⁷ (Ermeniköy > İhsaniye, Yahudiburgaz > Bağcılar > Küçükarnavutköy > Türkoba, Kürtköy > Pınarca gibi)
3. Gayrimüslim cemaatlere vurgu yaptığı için değiştirilenler (Ayazma > Taşoluk, Akçakilise > Akçakese)
4. Cumhuriyet öncesi rejime ait olduğu için değiştirilenler (Hamidiye > Avcıkoru, Osmaniye > Yeniköy)

Öte yandan siyasi yeradı değişikliklerinin her zaman *hayalî coğrafyalar yaratmak* veya *toplum mühendisliği yapmak* için kullanılmadığı ve kimi değişikliklerin kamuoyunun duygu ve beklentilerine göre yapılmış olduğunu öne sürmek yanlış olmaz. 19. Yüzyıl Türkiye'sinde pek çok trajik nüfus olayı yaşanmış, gönüllü ya da zorunlu göçler sonucu toplum yapısı köklü değişimler geçirmiştir.⁴⁸⁸ Gidenlerin yerine yerleşen halkların yeni yaşam alanlarının adlarında kendi dillerini görme arzusunun ve beklentisinin toplum, nüfus ya da yeradı mühendisliği olarak tanımlanması hatalı çıkarımlara neden olabilir.

Yeradlarındaki değişikliklerin gerekçeleri arasında halk talepleri de sayılabilir. İstanbul'da mübadele ile gelen göçmenlerin yerleştiği köylerin adlarının Rumca adlarının Türkçeleriyle değiştirilmesi, siyasî dayatmalardan ziyade halk talebi olarak değerlendirilmelidir. Öyle ki 1938 tarihli bir gazete kupüründe Papasköy (Günümüzde Bağcılar ilçesi Güneşli Mahallesi) adını taşıyan bir çiftliğin adının

⁴⁸⁶ Nişanyan, **Hayali Coğrafyalar**, 57-59.

⁴⁸⁷ Jean-François Pérouse, "Toponymie stambouliote et mémoires balkaniques : strates, traces et oublis", **Nommer et classer dans les Balkans**, ed. Gilles de Rapper - Pierre Sintès (École française d'Athènes, 2008), 274.

⁴⁸⁸ Murat Şentürk vd. (ed.), "Osmanlı Döneminden Cumhuriyet Dönemine Yoros Nahiyesi'nin Tarihî Coğrafyasında Meydana Gelen Değişmeler", **Çekmeköy Sempozyumu: Şehir, Tarih, Toplum, Gelecek: Tebliğler Kitabı** (Çekmeköy Sempozyumu, Çekmeköy, İstanbul: Çekmeköy Belediyesi, 2017), 193.

değiştirilmesi amacıyla İstanbul Belediyesi'ne yapılan bir başvuru, özel mülklerin adlarına devletin müdahalede bulunamayacağı gerekçesiyle geri çevrilmiştir.⁴⁸⁹

Aynı zamanda Türkiye'deki yeradı değişiklikleri Arapça ve Farsça sözcüklerin atılarak dili yalınlaştırma ve özleştirme seferberliğinden ayrı düşünülmemelidir. Viran sözcüğünü içeren yeradlarının sistematik biçimde “Ören” sözcüğüyle değiştirilmesi gibi, eski dilden kalan cedit, atik, kebir, sagir gibi ifadelerin Öztürkçe eşdeğerleri olan yeni, eski, büyük, küçük gibi ifadelerle değiştirilmesi bu kapsamda değerlendirilebilir.

Türkçeleştirme gayesiyle yapılan değişikliklere gerekçe olarak yabancı dilden gelen yeradlarının Türkçenin fonetik yapısına, küçük-büyük ünlü uyumu kurallarına uymaması ve Türkçede anlam ifade etmemesi gösterilmiştir. Oysa bu uygulamaya karşı çıkanlar, Türkçe yazışma belgelerine bir kez giren bir yeradının artık Türkçeye özgü fonetik dönüşüme uğradığını, Türkçenin bir parçası olduğunu ve her yabancı kökenli adın İstanbul, İzmir, Ankara adı kadar Türkçeleşmiş olduğunu savunurlar.

3.4.2. İdeolojik Nedenlerle Yapılan Değişiklikler

İdeolojik değişiklikleri siyasi değişikliklerden kesin bir sınırla ayırmak güçtür zira her siyasî ad değişikliği bir ölçüde ideolojik izler de taşımaktadır. İdeolojik sıfatı olumsuz bir anlam çağırırsa da durum her zaman böyle olmayabilir. Bu tür değişiklikler yapıları itibarıyla ayrıştırıcı ya da belli bir zümreyi yüceltici yapıda olabileceği gibi toplum için ortak değerleri öven, birleştirici karakterde de olabilirler.

İstanbul'da Cumhuriyet, İstiklâl, Kurtuluş, Atatürk, Hürriyet, Zafer, 19 Mayıs gibi ülkenin ulusal değerlerine atıfta bulunan birleştirici ideolojik adlandırmalar yapıldığı gibi Devrim, Emek, 1 Mayıs,⁴⁹⁰ Merve, Safa, Hilâl, Başak gibi farklı siyasi görüşlerle ilişkili adlandırmalar da bulunmaktadır.

⁴⁸⁹ Kurun, “Şehir Meclisinin Dünkü Toplantısında Bazı Rumca Köy İsimleri Türkçeye Çevrildi”, **Kurun** (Teşrinisani 1938), blm. Şehir İçinde, 3.

⁴⁹⁰ Bu adlar 1980 darbesi sonrasında değiştirilmiş ve günümüze ulaşamamıştır.

3.4.3. Mucbir Nedenlerle Yapılan Değişiklikler

Yeradları bir dili konuşan insanların çevreleriyle kurduğu ilişkinin ürünleridir.⁴⁹¹ Yeradları, bir kültürün ve toplumun çevrelerini algılayış biçimini tezahür ettirir ve bu nedenle farklı coğrafyalarda yaşayan ancak aynı dili konuşan toplumların yaşadıkları yerlere benzer ya da birebir aynı adları vermeleri şaşırtıcı değildir. Çünkü yeradları tarihsel süreçte kendiliğinden ortaya çıkar ve insanlar yaşadıkları yere ad verirken o adın başka bir yerde kullanıp kullanılmadığını sorgulamaz. Verilen adın, onu yakın çevreden ayırt etmesi yeterlidir. Yerlere bilinçli bir biçimde ad vermek modern çağların bir uygulamasıdır.

Bu nedenle günümüzde mucbir sebeplerle yapılan ad değişikliklerinin gerekçelerinin başında mükerrer yeradları gelmektedir. Dünyanın hemen her ülkesinde yerleşim birimleri hiyerarşik bir düzen içinde yönetsel birimlere ayrılmıştır. Bu düzenin sorunsuz işleyebilmesi için her adın bir kez kullanılması gerekir. Posta, ulaşım ve nakliye hizmetlerinden; askerî savunma stratejilerine uzanan geniş bir yelpazede, mükerrer yeradlarının belirli sakıncaları bulunmaktadır. Bu yüzden yönetimlerin ad değişikliği yapmasının başlıca nedenlerinden biri mükerrer yeradlarıdır.

İstanbul'da geçmişten günümüze aynı adı taşıyan onlarca yerleşim birimi bulunmaktadır. Bunlardan çoğu ufak tadillerle ya da kökten değişikliklerle farklılaştırılmaya çalışılmışsa da mahalle ve köy bazında mükerrer yeradları hâlen mevcuttur. Sokak ve cadde adlarındaysa mükerrerlik örnekleri sayılamayacak ölçüde fazladır. Öyle ki aynı ilçe içinde dahi mükerrer yol adlarıyla karşılaşmaktadır. Günümüzde bu sorun mükerrer sokak adlarına sıra sayısı getirmek suretiyle en azından ilçeler içinde çözülmüştür. (Örneğin Bahçelievler ilçesi Hürriyet ve Siyavuşpaşa mahallelerinde bulunan iki ayrı Sakarya Sokağı, Sakarya 1 ve Sakarya 2 şeklinde yeniden adlandırılmıştır.

Bu durum aynı ilçe içinde mahalle bazında dahi görülmüştür. Belde belediyeleri lağvedilip mahalleleriyle birlikte ilçe belediyelerine katıldığında, Yenimahalle, Atatürk, Cumhuriyet, Hürriyet gibi çok rastlanan mahalle adları aynı

⁴⁹¹ Simon Taylor, **Methodologies in Place-name Research**, ed. Carole Hough (Oxford University Press, 2016), 2.

ilçede birden fazla kez mevcut duruma gelmiştir. Bu nedenle 2008’de İstanbul’da pek çok mahallenin adı değiştirilmek mecburiyetinde kalmıştır.

3.5. Yeradı Değişikliklerinin Sakıncaları

Yeradlarının dilden, anlamdan ve kültürden bağımsız yaşama özellikleri vardır. Bu yönleriyle, bir yerin sakinleri ya da bu sakinlerin konuştukları dil değişse de o yeradı hayatta kalmayı sürdürebilir.⁴⁹² Anadolu coğrafyası bunun kuşaktan kuşağa, toplumdan topluma aktarılan yüzlerce örneğiyle doludur. Bu bakımdan gerek doğal süreçte kendiliğinden olsun gerek insan müdahalesiyle olsun bir coğrafyada yeradlarının değişikliğe uğraması yüzlerce yıllık bu aktarılmış kültürel birikimin sekteye uğraması anlamına gelmektedir.

I. Tarihsel Kopukluk

Bu denli kalıcı olabilen yeradları, insanlık tarihine ilişkin önemli bilgiler barındırır. Tıpkı arkeolojik kalıntılar, tarihî yapılar, mezar taşları, yazıtlar ve sikkeler gibi yeradları ait oldukları bölgenin ve toplumun geçmişine ışık tutarlar.

Yeradlarının gelişigüzel ve keyfi biçimde değiştirilmesinin tarihyazımında uzun vadede sakıncalı sonuçları olabilir. Nişanyan, Türkiye’de yeradlarının değiştirilmesi uygulamalarını eleştirirken, etnik olarak Türk kökenli olmayan yurttaşların yaşadığı bölgelere Peçenek, Kıpçak, Kayı gibi gerçek karşılığı olmayan etnik adlar verildiği ve Anadolu tarihinin çarpıtıldığı eleştirisini yapmakta; bu durumun, yerel tarihi çarpıttığı kadar, Türk boy ve aşiretlerinin göç tarihinin araştırılmasına da zarar verdiği saptamasında bulunmaktadır.⁴⁹³

Binlerce yıllık geçmişi olan Anadolu’da kurulmuş kent ve kasabalara buraları kuran ya da kuruluşunda payı bulunan devlet yöneticilerinin adının verilmesi bir gelenektir. Türkiye’de Helenistik çağ krallarından Roma imparatorlarına, Beylikler dönemi hükümdarlarından Osmanlı padişahlarına adını devlet yöneticisinden alan

⁴⁹² Sevan Nişanyan, **Hayali Coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Değiştirilen Yeradları** (İstanbul: TESEV, 2011), 21.

⁴⁹³ Sevan Nişanyan, **a.g.e.** 59.

çok sayıda yerleşme vardır. Bunların çeşitli zamanlarda değiştirilmesi tarihsel bir kopukluk olarak ele alınabilir.

II. Belgelerde boşluk

Yeradı değişikliklerinin tarihî açıdan doğurduğu en büyük sorun tarih araştırmalarında belgelerde yarattığı boşluktur. Bir belgede rastlanan yeradı eğer herhangi bir dönemde değiştirildiyse bu adın günümüzde nereye ait olduğunu anlaşılmaması son derece güç olabilmektedir.

Eğer söz konusu yeradı doğal süreçte kendiliğinden değişmiş ya da unutulmuş değil de siyasî bir kararla kasten değiştirildiyse eski adı içeren ya da ad değişikliğini kayda geçiren çok az yazılı belgeye ulaşılabilir. İstanbul'da 30-40 yıl önce değiştirilen mahalle adlarının dahi listesini içeren bir yayın ya da çalışma bulunmamaktadır. Örneğin, Bakırköy ilçesi sınırları içinde geçmişte var olduğu anlaşılan Bahriye Üçok, İlhan Biber, Şevketiye, Zümrüyuva, Ümraniye gibi mahallelerin adlarının ne zaman ya da ne gerekçeyle değiştirildiğine ilişkin hiçbir bilgi ve belgeye ulaşamamıştır.

Değiştirilen veya kendiliğinden unutilan adlar nedeniyle İstanbul'la ilgili arşiv belgelerinde adı geçen yüzlerce tarihî köy, mevki, çiftlik ve bostanın yeri tam olarak saptanamamaktadır.

III. Çağdaş Sorunlar

Yeradı değişikliklerinin yarattığı sorunlar yalnızca geçmişle ve tarih araştırmalarıyla sınırlı değildir. Günümüzün sayısallaşan dünyasında da yeradları hayatî bir önem kazanmıştır. Konumlandırma, yol bulma ve seyrüsefer gibi hizmetler için yeradlarının doğru ve standart bir biçimde kayda geçirilmesi ve kullanılması mecburidir. Yeradlarındaki en ufak bir değişiklik binlerce insanın kullandığı bu tür uygulamalarda aksamalara neden olmakta, nakliye ve posta gibi hizmetleri derinden etkilemektedir.

Bu nedenle artık dünyada yerel yönetimler keyfi yeradı değişikliklerine temkinli yaklaşmaktadır. Anma ve onurlandırma amaçlı isim verme işlemleri daha ziyade şehirlerin yeni inşa edilen yol veya mahallelerinde gerçekleştirilmektedir.

Öte yandan gerek yerleşim yeri adlarının gerekse kentlik adların (urbanonimlerin) kent kültürünün, kent tarihinin ve kent belleğinin bir parçası olduğu ve bir nevi kültürel miras özelliği taşıdığı artık anlaşılmıştır. Bu nedenle bu tür değişikliklere ilk itirazlar yine yeradlarını sahiplenen bölge sakinlerinden gelmektedir.

İstanbul'da yapılan son kayda değer yeradı değişiklikleri arasında 2015 yılında Bağcılar ilçesindeki tüm sokak adlarının kaldırılıp nümerik sistemle topyekûn yeniden adlandırılması gösterilebilir.⁴⁹⁴ Bunun yanı sıra 2016'daki başarısız askerî darbe girişimini düzenleyen terör örgütünü çağrıştırdığı veya gülünç/anlamsız olduğu gerekçesiyle 2017 yılında değiştirilen 90 sokak adı daha mevcuttur.⁴⁹⁵ Yerleşim yeri bazında yapılan en önemli değişiklikse Eyüp ilçesinin Ebu Eyyüb el-Ensarî'ye bir saygı ifadesi olarak İstanbulluların kullanageldiği biçimiyle Eyüpsultan biçiminde yeniden tesmiye edilmesidir.⁴⁹⁶

3.6. İstanbul'daki Orunadlarının Tarihsel Seyri

İstanbul'da yerleşim yerlerine ait ad değişikliklerini sistematik ve kronolojik bir biçimde ele alan herhangi bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Osmanlı döneminden günümüze ulaşan yeradı listelerinin sayısı da oldukça azdır ve bunlar eksiksiz olmaktan uzaktır. Osmanlı dönemine ait yeradı içeren liste niteliğindeki belgeler genellikle 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren üretilmiştir. Bunlar başlı başına mahalleleri listeleme amacıyla değil çeşitli *ihsaiyat* (istatistik) yayınlarında kullanılmak üzere hazırlanmış olsalar da o dönem İstanbul'undaki yeradlarının saptamak için günümüzde son derece değerli kaynaklardır.

Tarih boyunca İstanbul'da şehrin yönetimi için çeşitli idarî taksimat uygulamaları hayata geçirilmiştir. Yapıldığı döneme göre nahiye, kol, daire, kaza veya ilçe gibi farklı biçimlerde adlandırılan bu yönetsel birimlere ait mahalle listeleri günümüze ulaşmışsa da bu mahallelerin kurulması, lağvedilmesi, birleştirilmesi gibi

⁴⁹⁴ Bağcılar Belediyesi, “Bağcılar İlçesi Değişen Sokak İsim Listesi”, Çevrimiçi Erişim: Bağcılar Belediyesi (2024).

⁴⁹⁵ Zeynel Yaman, “İstanbul Sokakları FETÖ'den Temizlendi”, **Sabah** (2018).

⁴⁹⁶ Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun), **Resmî Gazete** 7039 36 (19 Ekim 2017).

uygulamalara ait kayıtların azlığı veya yokluğu İstanbul'un kapsamlı bir idarî taksimat tarihinin yazılması önündeki en büyük engellerdendir.

Geçmişte yapılan mahalle düzenlemeleri şöyle dursun, 2008 gibi yakın bir tarihte yapılan düzenlemelere ilişkin bir kayıt, araştırma ya da yayın bulmak dahi çok güçtür.

3.7. Çağdaş Yeradlarının İncelemesi

İstanbul'un 39 ilçesinin adlarına dair genel bir değerlendirme yaptığımızda bunların en az 25'inin tarihten gelen adlar olduğu görülmektedir. Bayrampaşa ve Gaziosmanpaşa adları tarihî kişilere ithafen verilmiş olsalar da bu adlar tarihî bir geçmişe sahip değildir. Bakırköy, Bağcılar, Esenler, Esenyurt ve Güngören yerleşmelerin geçmişi çok eskiye dayanmasına karşın *gayrimillî adların* Türkçeleştirilmesi seferberliği sırasında isim değişikliğine uğradıkları için yeni adlara sahiptir. Zeytinburnu ve Beylikdüzü adları tarihî coğrafi adlar olmalarına karşın bir yerleşim yeri adı olarak kullanılmaya başlamaları bu bölgelerin son yüzyılda kentleşmesi nedeniyle oldukça yenidir.

Avcılar ve Ümraniye adları son yüzyıl içinde halk tarafından üretilmiş isimler olup tarihî adlar içinde de değerlendirilebilir. Ataşehir, Başakşehir, Sultangazi ve Sancaktepe ilçelerinin adları masa başında türetilmiş, bürokratik yaratıcılığın eseri adlardır.

Mahalle adları içinde de geçmişi çok eskiye dayanan yerleşim yeri adları vardır. Öyle ki bunlardan bazıları bağlı bulundukları ilçeden bile daha köklüdür. Yeni bir yerleşme olan Ataşehir ilçesine bağlı Kayışdağı ve İçerenköy mahalleleriyle Sancaktepe ilçesine bağlı Sarıgazi ve Samandıra gibi yerleşmelerin adları bağlı bulundukları ilçelerden çok daha eskidir.

Buna karşılık son derece köklü bir geçmişe sahip olmalarına karşın bazı yeradlarının keyfî düzenlemeler neticesinde devre dışı kaldığı ve hiçbir resmî yönetsel birime verilmediği görülmüştür. İstanbul'un en eski kırsal yerleşmelerinden olmalarına karşın Küçükköy, Kemerburgaz, Metris, Atışalanı, Sefaköy, İncirli, Kıraca,

Hasköy, Kefeliköy, Dolayoba, Samandıra gibi yeradları⁴⁹⁷ şehir tarihini ve yeradlarının tarihî değerini gözardı eden bilgisizce düzenlemeler nedeniyle hâlihazırda hiçbir idarî birimin resmî adı değildir. Bu tarihî yeradları yalnızca halkın belleğinde yaşamakta bu sayede geleceğe taşınmaktadır.

Çeşitli dönemlerde değişik sebeplerle yapılan münferit veya sistemli ad değişiklikleri sayılmazsa İstanbul'da tarihî geçmişî bulunan yerleşmelerin büyük bir kısmının adlarını koruyarak günümüze ulaştığı söylenebilir.

Erken Cumhuriyet döneminin devrimci atmosferinde “Efendi Bey, Paşa Gibi Lâkap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun” ilan edildiğinde adında bu tür lâkaplar bulunan yeradlarının akıbeti konusu gündeme gelmişse de bu tür adlara yapılan müdahalelerin sayısı sınırlı kalmıştır. Ayverdi, bu değişikliklerin *iltibaslara* meydan verdiğini belirtmiştir.⁴⁹⁸

3.8. İstanbul'da Karşılaşılan Yeradı Sorunları

İstanbul genelinde kâh geçmişten gelen, kâh günümüzde doğan çeşitli yeradı sorunları olduğu görülmektedir. Bunlar aşağıda birkaç başlık hâlinde sınıflandırılmıştır. Bunların bir kısmı tarihsel süreçte kendiliğinden meydana geldiği için kültürel ve tarihsel değeri haizdir ve bu sorunlara müdahale edilmesi gerektiği durumlarda temkinli davranılmalıdır. Oysaki geçmişte ve yakın dönemde yapılan müdahalelerde şehrin yeradlarının bu tarihî ve kültürel değeri gözardı edilmiş görülmektedir.

3.8.1. Resmî Ad ve Yaygın Ad Arasındaki Uyumsuzluklar

İstanbul'un özellikle eski yerleşim bölgelerinde resmî mahalle adlarıyla halk arasında kullanılagelen adlar arasında uyumsuzluklar göze çarpmaktadır. Özellikle kentin tarihî kesimlerinde mahalle sınırlarının çok küçük olması birkaç mahalleyi

⁴⁹⁷ Sefaköy'ün adı kaba olduğu gerekçesiyle değiştirilmeden önce Safraköy; Kıraç'ın adı Türkçe olmadığı gerekçesiyle değiştirilmeden önce Kalyos'tur. Metris'in özgün adı Müderrisköy olup, Metris bu adın galatıdır.

⁴⁹⁸ Ekrem Hakkı Ayverdi, **Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskanı ve Nüfusu** (Ankara: Vakıflar Umum Müdürlüğü, 1958), 9.

birden kapsayan, resmî bir statüsü bulunmayan çatı yeradlarının doğmasında etkili olmuş olmalıdır.

Bekman'ın Kafesçioğlu'ndan aktardığına göre halkın zihnindeki semt ve mahalle adlandırmalarıyla devlet nezdindeki, dolayısıyla resmî belgelerdeki adlandırmalar her zaman aynı değildir. Devlet nezdinde yeradları bir işleyiş ve yönetim mekanizması olarak kullanılırken, halk için yeradları bir kimlik ve aidiyet unsuru, günlük çevreyi algılayış biçiminin ve bu çevrenin mekânsal ve zihinsel sınırlarının bir yansımasıdır.⁴⁹⁹ İstanbul'un tarihî mahalle adları resmî belgelerde genelde kişi adlarından gelirken; halkın yarattığı semt adlarının daha ziyade bitki, hayvan ya da anıtsal yapılara referans veren betimsel adlar olduğu görülmektedir.

“Semt-i meşhur” olarak tanımlanan bu alternatif yeradları pek çok resmî belgede “der” veya “kurb” ibaresiyle birlikte mahalle adlarına ek olarak kayıtlara geçmiştir. Buradan yola çıkılarak, yekûnu oldukça yüksek bir sayıya ulaşan ve alanlarının küçüklüğü nedeniyle az kişi tarafından bilinen mahalle adlarından ziyade günlük yaşamda “semt-i meşhur”ların öne çıktığı yorumu yapılabilir.

İstanbul'un tarihî mahallelerini semtlerine göre ilk kez sistematik bir biçimde listeleyen belge 1912 yılında yayınlanan *İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası*'ndaki “Dersaadet'te Mevcut Umum Mahallat ve Devaire Suret-i Taksimati” adlı bölümdür.⁵⁰⁰ Burada İstanbul'un tüm orunadları semtlerine ve dairelerine göre listelenmiştir. Bu listeye göre bir ya da birkaç mahallenin bir araya gelerek semtleri, semtlerin de günümüzdeki anlamıyla ilçe kavramının eşdeğeri olan daireleri meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda günümüzdeki uygulamanın aksine Osmanlı döneminde semt kavramının resmî bir tanınırlığı olduğu çıkarımında bulunabiliriz.

Yeni yerleşmelerde görülen mahalle ve semt adı uyumsuzlukları kentsel planlama sorunları bakımından ele alınmalıdır. Bir şehrin 963 mahallesinden 263'ünün mükerrer ad taşıması, valilik veya belediyeler bazında yeradlarının ölçünleştirilmesi ve düzenlenmesi konusunda herhangi bir politika, yönerge veya karar mercii olmadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

⁴⁹⁹ Büşranur Bekman, “Mahalle Çalışmalarına Bir Katkı: 18. Yüzyıl Suriçi Mahallelerinin Tespiti ve Haritalanması (1730-1787)”, *Kadim* 0/5 (15 Nisan 2023), 75.

⁵⁰⁰ Bülent Bilmez vd. (ed.), *İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası. 1. cilt: 1328/1912* (İstanbul: İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, 2023), 1/46-59.

Bu durumun ortaya çıkışında belde belediyeleri önemli bir etkindir. Mevcut bulundukları dönemde şehrin başka yerlerinde örneği olup olmadığına bakmaksızın verilen adlar, beldelerin şehir alanına katılmasıyla; günümüze değin taşınmıştır.

Birkaç mahalleden oluşan beldelerin çoğu yeni kurulan ilçelere ilhak edilirken tarihî adlarını yitirmişlerdir. Örneğin Gaziosmanpaşa ilçesi kurulurken Küçükköy beldesi feshedilmiş; mahalleleri aynı adlarla yeni kurulan Gaziosmanpaşa ilçesine katılırken Küçükköy adı hiçbir resmî yönetsel birime verilmeksizin ortada kalmıştır. Günümüzde hâlen halk arasında bu mahalleleri kapsayan bir çatı isim olarak kullanılsa da İstanbul'un tarihî yeradlarından biri olan Küçükköy adının hiçbir resmî statüsü yoktur. Bu akıbeti paylaşan diğer yeradları arasında Arnavutköy'de Boğazköy, Başakşehir'de Hoşdere, Beykoz'da Çavuşbaşı, Çatalca'da Binkılıç, Eyüpsultan'da Kemerburgaz, Esenyurt'ta Kıraç, Küçükçekmece'de Sefaköy ve Sancaktepe'de Samandıra sayılabilir.

İstanbul'un tarihî yerleşmelerinden ve yeradlarından olmalarına karşın Bahçelievler'de Kuleli, Bakırköy'de İncirli ve Florya, Beşiktaş'ta Zincirlikuyu ve Aşiyan (Kayalar), Beyoğlu'nda Hasköy, Fındıklı, Karaköy, Kasımpaşa, Taksim ve Tophane, Esenler'de Atışalanı (Avasköy), Eyüpsultan'da Otakçılar, Kadıköy'de Haydarpaşa, İbrahimağa, Moda, Kalamış ve Yeldeğirmeni, Sarıyer'de Kefeliköy ve Boyacıköy, Üsküdar'da Çamlıca, Doğancılar, Selamsız ve Vaniköy gibi örnekler de idarî taksimatta gözardı edilmişlerdir.

İstanbul'da mahalle bazında halk arasında kullanılan isimlerle resmî adlar arasında uyumsuzlukların olduğu başka örnekler de tespit edilmiştir. Başakşehir ilçesinde Ziyagökalp mahallesi İkitelli, Kayabaşı mahallesi Kayaşehir; Bayrampaşa ilçesinde İsmetpaşa mahallesi Sağmalcılar; Beykoz ilçesinde Çiftlik mahallesi Çavuşbaşı; Beyoğlu ilçesinde Evliyaçelebi mahallesi Şişhane; Arapcami mahallesi Perşembepazarı ve Azapkapı, Kocatepe mahallesi Talimhane, Şehitmuhtar mahallesi Taksim, Çukur mahallesi Tarlabası, Kamerhatun mahallesi Tepebaşı, Kuloğlu mahallesi Galatasaray, Firuzağa mahallesi Çukurcuma, Bereketzade mahallesi Galata, Ömeravni mahallesi Kabataş, Pürtelâşhasanefendi mahallesi Fındıklı, Kılıçalipaşa mahallesi Tophane, Kemankesşkaramustafapaşa mahallesi Karaköy; Büyükçekmece ilçesinde Cumhuriyet mahallesi Beykent; Esenler ilçesinde Tuna mahallesi Karabayır; Güngören ilçesinde Abdurrahman Nafiz Gürman mahallesi

Merter; Kadıköy ilçesinde Dumlupınar mahallesi Uzunçayır, Eğitim mahallesi Ziverbey ve Kuyubaşı, Caferağa mahallesi Moda, Osmanağa mahallesi Bahariye, Altıyol ve Rıhtım; Kâğıthane ilçesinde Hamidiye mahallesi Hasdal; Kartal ilçesinde Orhantepe mahallesi Dragos; Küçükçekmece ilçesinde Cumhuriyet mahallesi Soğuksu, Yenimahalle Tepeüstü, İstasyon mahallesi Bezirgânbahçe; Sancaktepe ilçesinde Eyüpsultan mahallesi Samandıra; Sarıyer ilçesinde Cumhuriyet mahallesi Kefeliköy, PTT Evleri mahallesi Kozdere, Kâzımkarabekir mahallesi Dağevleri, Fatih Sultan Mehmet mahallesi Armutlu; Şişli ilçesinde Halaskârgazi mahallesi Osmanbey, İnönü mahallesi Elmadağ, Cumhuriyet mahallesi Bomonti, Gülbahar mahallesi Gülbağ, Bozkurt mahallesi Kurtuluş, Ergenekon mahallesi Pangaltı; Üsküdar ilçesinde Ferah mahallesi Çamlıca, Muratreis mahallesi Bağlarbaşı, Azizmahmuthüdayi mahallesi Doğancılar olarak bilinir.

Kimi yerlerdeyse bir mahalle birden fazla semte ayrılmış; kimi yerlerde birkaç mahalle ya da semt tek bir ad altında toplanmıştır. Bir yer adının başka adlara çatı olacak biçimde kullanmasına örnek olarak Bağcılar ilçesinde Güneşli, Bahçelievler ilçesinde Yenibosna, Beyoğlu ilçesinde Kasımpaşa, Küçükçekmece ilçesinde Sefaköy ve Halkalı semtleri verilebilir.

Yenibosna adında sınırları belli bir mahalle bulunmasına karşın bir semt olarak Yenibosna adı Zafer, Fevziçakmak ve Çobançeşme mahallelerini de kapayacak biçimde kullanılmaktadır. Kasımpaşa ise herhangi bir yönetsel birimin resmî adı olmamasına karşın Camiikebir, Bedrettin, Kadımehmetefendi, Kulaksız, Küçükpiyale, Kaptanpaşa ve İstiklal mahallelerini kapsayacak bir çatı isim olarak kullanılmaktadır. Güneşli, bir semt adı olarak Bağlar, Hürriyet ve 15 Temmuz mahallelerini; Sefaköy semti Kartaltepe, Kemalpaşa, Gültepe, Beşyol, Sultanmurat, İnönü, Fevziçakmak, Söğütlüçeşme, Mehmetakif, ve Tevfikbey mahallelerini; Halkalı semti Halkalı Merkez, Atakent, Yarımburgaz, İstasyon, Atatürk ve Fatih mahallelerini; Küçükköy semti Yenimahalle, Kâzımkarabekir ve Fevziçakmak mahallelerini; Kemerburgaz semti Mimar Sinan ve Mithatpaşa mahallelerini, Binkılıç semti Fatih ve Atatürk mahallelerini; Kırac semti Atatürk, Hürriyet, Şehitler, Necip Fazıl Kısakürek, Osmangazi, Battalgazi ve Akçaburgaz mahallelerini kapsar.

Geniş bir alanı kapsayan bir mahallenin birden fazla semt ve mevkie ayrılmasına örnek olarak Bakırköy ilçesinde Kartaltepe mahallesindeki İncirli,

Dikilitaş ve Çamlık semtleri; Beyoğlu'nda Arapcamii mahallesinin batısının Azapkapı, orta kesimlerinin Perşembepazarı, doğusunun Karaköy olarak anılması; Beşiktaş ilçesinde Vişnezade mahallesi kendi içinde Maçka, Akaretler, Dolmabahçe, Valideçeşme gibi semtlere ayrılması gösterilebilir.

3.8.2. Mükerrer Adlar

İstanbul'un çeşitli ilçelerinde mükerrer yeradları olduğu görülmektedir. Bunların kimi tarihsel süreçte kendiliğinden tesadüf eseri ortaya çıkmış; kimiye bürokratik karar sonucu dikkatsizlikle ve plansızlıkla birden fazla kez verilmiş adlardır.

I. Tarihi Yeradlarında Eşadlılık

İstanbul'da tarihi yerleşim yerlerine ait adlar büyük ölçüde ibadethane merkezlidir. İbadethaneyi yaptıran kişinin adı, ibadethanenin çevresini kuşatan hanelerin oluşturduğu mahalleye de adını vermiştir. Çağdaş olmayan adaş kişilerin yaptırdıkları ibadethaneler nedeniyle tarihin çeşitli dönemlerinde İstanbul merkezinde ve çeperinde onlarca eşadlı yerleşme ortaya çıkmıştır. Bu mükerrer yeradları arasında Bekman, Muratpaşa Nahiyesi'nde 3; Alipaşa Nahiyesi'nde 1; Tahtaminare ve Ayasofya Nahiyesi'nde 2 adet olmak üzere 6 farklı Sinanağa mahallesi; Edirnekapı ve Karagümrük'te 2 Alipaşa-i Atik (Atikalı) mahallesi; Kocamustafapaşa ve Silivrikapı'da 2 Cambaziye mahallesi; Aksaray, Yenibahçe, Çarşamba ve Silivrikapı'daki 4 Kâtipmüslihiddin mahallesi saptamaktadır.

Tarihsel yeradları içinde Atlamataşı, Zincirlikuyu, Tozkoparan, Çiftelhavuzlar, Çobançeşme, Firuzağa, Caferağa, Çakırağa, Tepeüstü, Tahtaminare, Talimhane, Sofular, Sinanpaşa, Sakızağacı, Namazgâh, Mollagürani, Mollafenari, Kürkçübaşı, Kuruçeşme, Gümüşsuyu, Göztepe, Çamlık, Akşemsettin, Ahmediye gibi başkaca mükerrer örneklerin sayısı daha da artırılabilir. Bu durum yalnızca nefsi İstanbul'da değil İstanbul taşrasında da görülür. Örneğin İstanbul'da Arnavutköy adında dört farklı yerleşme⁵⁰¹ olduğu bilinmektedir.

⁵⁰¹ Galata Kazası'nda bir, Yoros (Beykoz) Kazası'nda bir ve Haslar (Eyüp) Kazası'nda iki adet. Haslar Kazası'ndaki Arnavutköyler karıştırılmaması için Büyükarnavut ve Küçükarnavut adlarıyla anılmıştır.

Yerel tarihin yanlışsız ve eksiksiz yazılabilmesi; bu mahallelerin demografik ve topoğrafik analizlerine yönelik çalışmaların düzgün yürütülmesi için mükerrer adlı yerlerin birbirinden ayrılması ve konumlandırmalarının doğru yapılması önemlidir.

II. Çağdaş Yeradlarında Eşadlılık

Eski düzende belde belediyeleri bağlı bulundukları ilçelerden bağımsız bir idarî yapılanmaya sahip oldukları için mahalle ve sokak adlarının belirlenmesi konusunda da özerk konumdalardı. Nitekim, yapılan düzenlemelerle belde belediyelerinin lağvedilip bağlı bulundukları ilçelere mahalle olarak bağlanmaları aynı ilçe içinde eşadlı iki mahallenin ortaya çıkması gibi birtakım sorunlar doğurmuştur. Bu nedenle Arnavutköy, Silivri ve Kartal gibi ilçelerde bazı mahalle adları değiştirilmiştir. Yapılan değişikliklere rağmen hâlen Sarıyer'deki Yenimahalle ve Bahçeköy-Yenimahalle; Kartal'daki Soğanlık-Yeni ve Yakacık-Yeni örneklerinde olduğu gibi aynı ilçe içinde mükerrer adlara rastlanabilmektedir. Hâlihazırda İstanbul'da resmî mahalle adları bazında farklı ilçelerde saptanan eşadlı yeradları aşağıda listelenmiştir:⁵⁰²

1. 15 Temmuz: Bağcılar, Esenler
2. 19 Mayıs: Büyükçekmece, Kadıköy, Şişli
3. Abdurrahmangazi: Sancaktepe, Sultanbeyli
4. Acıbadem: Kadıköy, Üsküdar
5. Ahmediye: Büyükçekmece, Üsküdar
6. Ahmetyesevi: Pendik, Sultanbeyli
7. Akşemsettin: Esenyurt, Eyüpsultan, Fatih, Sultanbeyli
8. Altınşehir: Başakşehir, Ümraniye
9. Anadolu: Arnavutköy, Tuzla
10. Atatürk: Arnavutköy, Büyükçekmece, Esenyurt, Küçükçekmece, Sancaktepe, Ümraniye

Büyüknaravut bugünkü Arnavutköy ilçesine dönüşürken, Küçükarnavut'un adı Türkoba olarak değiştirilmiş olup bugün Büyükçekmece ilçesinin bir mahallesidir. Galata Kazası'ndaki Arnavutköy günümüzde Boğaziçi'ndeki semttir. Beykoz'a bağlı Arnavutköy'ün adıyla daha Osmanlı döneminde Mahmutşevketpaşa olarak değiştirilmiştir.

⁵⁰² Bunlara ek olarak resmî mahalle olmayan ama çeşitli ilçelerde semt adı olarak halk arasında yaygın olarak Bağlarbaşı, Çamlık, Yenimahalle gibi yeradları bu listeye dâhil edilmemiştir.

11. Bağlarbaşı: Gaziosmanpaşa, Maltepe
12. Bahçelievler: Bahçelievler, Büyükçekmece, Pendik, Üsküdar
13. Barbaros: Bağcılar, Üsküdar
14. Barbaroshayrettinpaşa: Esenyurt, Gaziosmanpaşa
15. Battalgazi: Esenyurt, Sultanbeyli
16. Cevizli: Kartal, Maltepe
17. Cihangir: Avcılar, Beyoğlu
18. Cumhuriyet: Bahçelievler, Beylikdüzü, Beykoz, Büyükçekmece, Çekmeköy, Esenyurt, Kartal, Küçükçekmece, Sarıyer, Silivri⁵⁰³, Sultangazi, Şişli, Üsküdar
19. Çamlık: Çekmeköy, Pendik, Ümraniye
20. Çayırbaşı: Sarıyer, Şile
21. Çınar: Bağcılar, Esenyurt, Pendik
22. Dumlupınar: Kadıköy, Pendik, Ümraniye
23. Esenkent: Esenyurt, Maltepe, Ümraniye
24. Esentepe, Eyüpsultan, Kartal, Sultangazi, Şişli
25. Evliyaçelebi: Beyoğlu, Tuzla
26. Fatih Sultan Mehmet: Sarıyer, Ümraniye
27. Fatih: Bağcılar, Beykoz, Büyükçekmece, Esenler, Esenyurt, Küçükçekmece, Sancaktepe, Sultanbeyli, Pendik, Tuzla
28. Fevziçakmak: Bağcılar, Bahçelievler, Esenler, Gaziosmanpaşa, Küçükçekmece, Pendik
29. Göksu: Beykoz, Şile
30. Göztepe: Bağcılar, Beykoz, Kadıköy
31. Gültepe: Kâğıthane, Küçükçekmece
32. Gümüşsuyu: Beykoz, Beyoğlu
33. Güzeltepe: Eyüpsultan, Üsküdar
34. Hamidiye: Çekmeköy, Kâğıthane, Sultanbeyli
35. Hasanpaşa, Kadıköy, Sultanbeyli
36. Huzur: Sarıyer, Ümraniye

⁵⁰³ Silivri'nin merkezinde bir başka Cumhuriyet mahallesi bulunduğundan Kavaklı beldesine bağlı Cumhuriyet mahallesinin adı İstiklâl olarak değiştirilmiştir.

37. Hürriyet: Bağcılar, Bahçelievler, Büyükçekmece, Esenyurt, Gaziosmanpaşa, Kâğıthane, Kartal, Silivri⁵⁰⁴
38. İnönü: Bağcılar, Esenyurt, Küçükçekmece, Sancaktepe, Şişli
39. İslambey: Arnavutköy, Eyüpsultan
40. İsmetpaşa: Bayrampaşa, Sultangazi
41. İstasyon⁵⁰⁵: Küçükçekmece, Tuzla
42. İstiklâl: Beyoğlu, Esenyurt, Ümraniye
43. Kaptanpaşa: Beyoğlu, Şişli
44. Kartaltepe: Bakırköy, Bayrampaşa, Küçükçekmece
45. Kaynarca: Beykoz, Pendik
46. Kâzımkarabekir⁵⁰⁶: Bağcılar, Esenler, Gaziosmanpaşa, Ümraniye
47. Kemalpaşa: Bağcılar, Fatih, Küçükçekmece
48. Kocatepe: Bayrampaşa, Beyoğlu
49. Kurna: Kartal, Şile
50. Mahmutşevketpaşa: Beykoz, Şişli
51. Mecidiye: Beşiktaş, Sultanbeyli
52. Mehmetakif: Çekmeköy, Küçükçekmece, Sultanbeyli, Ümraniye
53. Mehmet Akif Ersoy⁵⁰⁷: Esenyurt, Kâğıthane, Üsküdar
54. Merkez⁵⁰⁸: Arnavutköy, Avcılar, Bağcılar, Beykoz, Çekmeköy, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Güngören, Kâğıthane, Sarıyer, Şişli
55. Meşrutiyet: Şile, Şişli
56. Mevlânâ: Esenyurt, Gaziosmanpaşa, Sancaktepe
57. Mimarşinan: Ataşehir, Büyükçekmece, Çekmeköy, Esenler, Eyüpsultan, Sultanbeyli, Silivri, Tuzla, Üsküdar
58. Nenehatun⁵⁰⁹: Arnavutköy, Esenler

⁵⁰⁴ Kavaklı beldesinde bağlı Hürriyet mahallesi değişik kaynaklarda Kavaklı-Hürriyet ve Kavaklı biçiminde iki adla kaydedilmektedir.

⁵⁰⁵ Hadımköy beldesi lağvedilip Arnavutköy'e bağlanırken belde adının yaşatılması için İstasyon Mahallesi'nin adı Hadımköy Mahallesi olarak değiştirilmiştir.

⁵⁰⁶ Sarıyer ilçesinde aynı kişiden adını alan Kâzımkarabekirpaşa Mahallesi mevcuttur fakat resmî ada dâhil olan "paşa" ibaresi nedeniyle mükerrer adlara dâhil edilmemiştir.

⁵⁰⁷ Adını aynı kişiden alan Mehmetakif ve Mehmet Akif Ersoy mahalleleri her iki biçimde de mükerrerdir.

⁵⁰⁸ Kocasinan Merkez, Yenibosna Merkez gibi resmî adında Merkez ibaresi bulunan mahalleler kapsam dışı tutulmuştur.

59. Nişancı:⁵¹⁰ Eyüpsultan, Fatih
60. Orhangazi: Esenyurt, Sultanbeyli, Pendik
61. Ortamahalle: Bayrampaşa, Kartal, Pendik, Tuzla
62. Ömerli: Arnavutköy, Çekmeköy
63. Pınar: Esenyurt, Sarıyer
64. Sanayi:⁵¹¹ Güngören, Pendik
65. Sultançiftliği: Çekmeköy, Sultangazi
66. Süleymaniye: Esenyurt, Fatih
67. Tahtakale: Fatih, Avcılar
68. Talâtpaşa, Esenyurt, Şişli
69. Turgutreis: Esenler, Sultanbeyli
70. Uğurmumcu: Sultangazi, Kartal
71. Ulus: Beşiktaş, Büyükçekmece
72. Yalımahallesi: Kartal, Maltepe
73. Yavuzselim:⁵¹² Arnavutköy, Bağcılar, Beykoz, Esenler, Sultanbeyli
74. Yenimahalle:⁵¹³ Bağcılar, Bakırköy, Beykoz, Büyükçekmece, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Küçükçekmece, Sarıyer, Silivri, Pendik
75. Yenidoğan: Bayrampaşa, Gaziosmanpaşa, Sancaktepe, Zeytinburnu
76. Yeniköy: Arnavutköy, Sarıyer, Şile
77. Yenişehir: Beyoğlu, Pendik
78. Yeşilkent: Avcılar, Esenyurt
79. Yunusemre: Arnavutköy, Esenyurt, Sancaktepe, Sultangazi
80. Zafer: Bahçelievler, Esenyurt

Yukarıdaki liste dikkate alındığında İstanbul'un 963 mahallesi içinde 80 ismin farklı ilçelerde mükerrer olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu adlar incelendiğinde

⁵⁰⁹ Değişik kaynaklarda Ninehatun imlasıyla da karşılaşılmaktadır.

⁵¹⁰ Başlangıçta aynı olan bu iki ad Fatih Nişancı ve Eyüp Nişancı şeklinde ayırt edilirken günümüzde Fatih için Nişanca, Eyüpsultan için Nişancı biçiminde farklı imlâyla yazıldığı görülmektedir.

⁵¹¹ Kâğıthane ilçesine bağlı bir diğer Sanayi Mahallesi'nin adı halk talebiye Sultanselim olarak değiştirilmiştir.

⁵¹² Fatih ilçesindeki Yavuzsultanselim Mahallesi halk arasında kısaca Yavuzselim ya da Sultanselim olarak adlandırılrsa da mükerrer yeradları arasına dâhil edilmemiştir.

⁵¹³ Eyüpsultan'da Rami-Yeni, Sarıyer'de Bahçeköy-Yeni, Kartal'da Soğanlık-Yeni ve Yakacık-Yeni adlı mahalleler de bu listeye dâhil edilmemiştir.

toplamda 256 mahallenin (tüm mahallelerin %26,47'si) mükerrer adlardan birini taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu adlardan 49'u 2 farklı ilçede, 14'ü 3 farklı ilçede, 8'si 4 farklı ilçede, 2'si 5 farklı ilçede, 2'si 6 farklı ilçede, 1'i 8 farklı ilçede, 1'i 9 farklı ilçede, 2'si 10 farklı ilçede, 1'i 11 farklı ilçede, 1'iyse 13 farklı ilçede bulunmaktadır. En çok yinelenen yeradları 13 ilçede görülen Cumhuriyet, 11 ilçede görülen Merkez, 10 ilçede görülen Fatih ve Yenimahalle, 9 ilçede görülen Mimarşinan ve 8 ilçede görülen Hürriyet'tir.

İstanbul'da hem ilçe bazında hem de mahalle bazında örneğine rastlanan yeradları da vardır ve bunlar zaman zaman karıştırılabilmektedir. Bunlara örnek olarak Arnavutköy ilçesi ve Beşiktaş'a bağlı Arnavutköy mahallesi; Eyüpsultan ilçesi ve Sultanbeyli'ye bağlı Eyüpsultan mahallesi, Güngören ilçesi ve Çekmeköy'e bağlı Güngören mahallesi, Kadıköy ilçesi ve Şile'ye bağlı Kadıköy mahallesi, Maltepe ilçesi ve Zeytinburnu ilçesine bağlı Maltepe mahallesi, Sancaktepe ilçesi ve Bağcılar ile Silivri ilçelerine bağlı Sancaktepe mahalleleri; Bahçelievler ilçesi ve Büyükçekmece, Pendik, Üsküdar'daki Bahçelievler mahalleleri, Fatih ilçesi ve Bağcılar, Beykoz, Büyükçekmece, Esenler, Esenyurt, Küçükçekmece, Sancaktepe, Sultanbeyli, Pendik ve Tuzla olmak üzere 10 ilçedeki Fatih mahalleleri gösterilebilir.

Bir ilginç nokta da Bahçelievler ilçesinin sahip olduğu Bahçelievler Mahallesi'dir. Arnavutköy, Avcılar, Bağcılar, Beykoz, Çekmeköy, Eyüpsultan, Gaziosmanpaşa, Güngören, Kağıthane, Sarıyer, Şişli gibi ilçelerde ilçenin merkezini teşkil eden mahalle Merkez Mahallesi olarak anılırken Bahçelievler'de merkez mahallesi ilçeye aynı adı taşımaktadır. Bunun bir örneği de Başakşehir ilçesindeki Başakşehir Mahallesi'dir. İstanbul geneli için iki istisna teşkil eden bu mahallelere niçin ilçeleriyle aynı adın verildiğine dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

2.8.3. Kırsal Yerleşmelere Ait Silik Adlar

Kırsal yerleşme karakteri gösteren bölgeler de geçmişten günümüze yönetsel olarak çeşitli alt birimlere ayrılmıştır. Köyaltı yerleşmeler olarak adlandırılan bu birimler geçici ve sürekli yerleşmeler olmak üzere ikiye ayrılır. İstanbul ilinde geçici yerleşme türlerinden ağıl, kom, dam ve obanın örneklerine günümüzde rastlanmasa da eski haritalarda yayla ve ağıl olarak kaydedilmiş yerlerle karşılaşılmıştır. Sürekli

köyaltı yerleşmelerse mahalle, çiftlik, mezra ve divanlardır. Günümüzde İstanbul'da bulunan köyaltı mahallelerin pek çoğu eski haritalarda bağımsız köyler olarak görünmektedir. Zaman içinde nüfus kaybı neticesinde yakınlarındaki daha büyük köylere bağlanmışlardır. Köyaltı mahallelerin resmî hüviyeti bulunmadığından haritalara işlenmemekte, yerleşim yeri listelerine eklenmemektedir. Bu nedenle adları yalnızca bölgede yaşayanlarca canlı tutulmakta ve unutulma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadırlar.

Geçmişte, üretim zincirindeki önemleri ve vergilendirme gerekçesiyle çiftlikler de haritalara tüm ayrıntılarıyla işlenmiştir. Çiftlik yerleşmelerinin zamanla büyüyerek köye dönüşmesi ya da terk edilerek adlarının tümüyle silinmesi sıkça görülen bir durumdur. Kimi tarihî çiftliklerin adları hâlen mevki adı olarak yaşamaktadır. İstanbul yöresinde mezra ve divan türü yerleşmelere rastlanmaz.

3.9. Yeni Yerleşmelere Verilen Adlar

İstanbul'da yüzyıllar boyunca yeni yerleşmeler adlarını Türk-İslam kültürüne uygun olarak çevresinde kuruldukları ibadethanelerden almışlardır. Ancak bu durum 19. Yüzyıldan başlayarak değişmeye başlamıştır.

Rumeli'de kaybedilen topraklardan sürülen ya da kendi istekleriyle göç eden soydaşların ilk duraklarından biri İstanbul olmuştur. Devlet eliyle çeşitli çiftliklere yerleştirilen veya kendilerine tahsis edilen arazilerde kendi evlerini inşa eden bu göçmen kabileleri İstanbul'da pek çok yeni yerleşmenin doğmasına veya var olan çiftliklerin büyüyerek köye dönüşmesine neden olmuştur. Bu yerleşimlerin yeni başladığı dönemlerde yapılan haritalarda Muhacır Köyü, Muhacir Mahallesi, Yenimahalle gibi adlarla kaydedilmiş birden fazla yerleşim yeri görülmektedir.

Yeni kurulan yerleşmelere son dönemde padişahların adlarının verilmesi de sıkça görülen bir uygulamadır. Selimiye, Reşadiye, Muradiye, Hamidiye, Mecidiye veya padişah buyruklarına istinaden verilmiş İhsaniye, Teşvikiye gibi adlar bunlara örnektir.

Cumhuriyet döneminden itibaren mahalle adları ibadethane temelli dinî karakterinden sıyrılmış ve ulusal değerlere yönelik adlar yerleşim yerlerine verilmeye başlanmıştır. Hürriyet, İstiklâl, Cumhuriyet gibi adların ilk örneklerine bu dönemde rastlanır. Şişli ve Beyoğlu bölgesinde Kurtuluş, Bozkurt, Ergenekon, İnönü, Halaskârgazi gibi adlar da bu kategoride değerlendirilebilir.

İstanbul'un 60'lı yıllardan itibaren aldığı yoğun iç göç neticesinde çok sayıda kayıtdışı yerleşim yeri doğmuştur. Gecekondu mahalleleri olarak adlandırılan bu yerler genellikle yakınlarında bulunan dere ya da tepe gibi coğrafi unsurların adlarını almışlardır. Bu yerleşmeler büyüyüp resmiyet kazandıkça kent alanına eklenmiş ve belediye sınırlarına dâhil edilmiştir. Nüfus olarak fazla büyüyen yerler daha iyi hizmet götürülmesi amacıyla bölünerek yeni mahalleler yaratılmıştır. Bu yeni mahallelere verilen adlarda daha ziyade Atatürk, Fevziçakmak, Mehmetakif, Kâzımkarabekir gibi ulusal kahramanlara ve Dumlupınar, 19 Mayıs, Zafer, Vatan gibi tarihî değer ve olaylara referansalar verildiği göze çarpmaktadır.

Planlı ve düzenli yerleşim yerleri kurmak amacıyla inşa edilen yerlerle birlikte Sümer, Etiler, Akatlar gibi yeradları görülmeye başlamıştır. Son dönemde kurulan uydukentlere verilen adlarda -köy, -kent, -şehir gibi takılarla göze çarpmaktadır. Ataköy, Ataşehir, Atakent, Başakşehir, Bahçeşehir, Esenşehir, Esenkent, Esenyurt, Güzelyurt, Kayaşehir, Basıncıköy, Batıköy gibi adlar son dönemde türetilen yeradlarına örnektir.

3.9.1. Yeradlarının Ticarileşmesi ve Metalaşması

Son dönemlerde görülen kentleşme, yeni yeradlarının oluşmasına fırsat vermeyecek kadar hızlı olmaktadır. Bu nedenle yeni yapılan toplukonut uygulamalarının ticarî adları bir yeradı şeklinde kullanılmaya başlamaktadır. Öyle ki Alkent 2000, Acarkent, Batıköy gibi ticari projelerin adları semt ve mahallelere; Ataşehir, Başakşehir gibi yerlerin adıyla ilçelere verilecek kadar yaygınlaşmıştır.

Günümüzde yapılan konut ve ticari alan projelerinde Türkçe dışındaki dillerde yapılan adlandırmalar dikkat çekmekte ve bunlar dahi konum bildirme amacıyla yeradı olarak kullanılmaktadır. Nautilus, Optimum, Metrocity, Starcity, Axis,

Olivium, Torium, Capitol gibi adlar toplutaşıma araçlarında durak adı olarak kullanılacak ölçüde yaygınlaşmıştır.

Kapitalist yaklaşım, yeradlarının bir ticarî meta hâline gelmesi sonucunu doğurmuştur. Dünyada pek çok örneği görülen bu durum, son yıllarda Türkiye’de de görülmeye başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nde sıklıkla görülen, sponsorluk anlaşmalarıyla staydumların, spor ve konser salonlarının adlarına ticarî adlar eklemesi durumu⁵¹⁴ artık Türkiye’de de (Vodafone Arena, TürkTelekom Arena, Rams Park, Volkswagen Arena gibi) görülmeye başlanmıştır.

Bu durum günümüzde metro istasyonlarının adlarının kiralanmasına dek varmıştır. Dubai Metrosu’nun istasyonlarının isim haklarının satışa çıkarılması⁵¹⁵ gibi İstanbul Büyükşehir Belediyesi de bir havayolu firmasıyla yapılan sponsorluk anlaşmasıyla İstanbul Metrosu’nun Kozyatağı istasyonuna Kozyatağı-Pegasus adını vermiştir.⁵¹⁶ Aynı şekilde, bir dönem Kocatepe istasyonuna “Kocatepe-Forum İstanbul” adı verilmiş; Şişhane istasyonunu önce Zeminİstanbul sonra Techİstanbul olarak adlandırılmıştır.

3.9.2.Yeniden Diriltiren Yeradları

Eski haritalarda görülen ancak günümüzde unutulmuş kimi yeradları günümüzde kent alanının yayılmasıyla hasıl olan adlandırma gerekliliği nedeniyle yeniden kullanıma girebilmektedir. Bunun İstanbul’daki örneklerinden biri Başakşehir’deki Ayazma ve Fenertepe yerleşmeleridir. Ayazma ve Fenertepe adlı mevkilerde inşa edilmeye başlanan toplukonut projelerine Fenertepe Toki ve Ayazma Konutları gibi adların verilmesiyle unutulmuş bu tarihî adlar yeniden kullanıma girmiştir.

⁵¹⁴ Derek H. Alderman, “Place, Naming and the Interpretation of Cultural Landscapes”, **The Routledge Research Companion to Heritage and Identity**, kitap editörü Peter Howard, 195-213. editör Brian Graham - Peter Howard (Routledge, 2016), 200.

⁵¹⁵ Francesco Perono Cacciafoco - Francesco Cavallaro, **Place Names Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics** (Cambridge: Cambridge University Press, 2023), 211.

⁵¹⁶ Mehmet Kadir Kılınç, “Metro İstanbul ve Pegasus, istasyon isim hakkı anlaşmasına imza attı”, **Anadolu Ajansı** (08 Mart 2023).

Bu durumun son örneği Tuzla'da bulunan Değirmenaltı adında unutulmuş bir mevki isminin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yayınladığı bir metro avanprojesinde istasyon adı olarak kullanılmasıdır.

3.9.3. Altyapı Projeleri Nedeniyle Yok Olan Yeradları

İstanbul'da çeşitli dönemlerde hayata geçirilen geniş çaplı alt ve üstyapı projeleri nedeniyle pek çok yeradı tarihe gömülmüştür. Osmanlı döneminde dahi geniş alanlar kaplayan Süleymaniye, Sultanahmet, Yenıcamı gibi mabetlerin ve külliyelerin yapılabilmesi için onlarca haneden oluşan çok sayıda mahallenin istimlak edildiği ve bu mahallelerin topyekûn yapılarıyla birlikte adlarının da tarihe karıştığı vâkidir.

Beykoz ve Şile arasındaki Muratlı köyü Ömerli Barajı'nın, Şile'deki Küçükkorucu ve Büyükkorucu köyleri Darlık Barajı'nın, Başakşehir'deki Sazlıdere ve Filibos çiftlikleri Sazlıdere Barajı'nın, Çavuşköy yerleşmesi Alibey Barajı'nın inşası nedeniyle ortadan kalkmış yer adlarına örnektir.

İstanbul'da yok olan yeradlarına örnek olarak Atatürk Havalimanı'nın inşası nedeniyle ortadan kalkan Ali İmbertos Çiftliği, Kartaltepe, Kalıtarya Çiftliği, Çobançeşmesi, Mecidiye Çiftliği ve Ayaparaskevi Ayazması; Sabiha Gökçen Havalimanı'nın inşası nedeniyle ortadan kalkan Yaltırçiftliği, Çatak, Harmanyeri, Bağyeri, Kuyucak, Büyükdereköprüsü gibi mevki adları; İstanbul Havalimanı'nın inşası nedeniyle ortadan kalkan Arabakonağı, Çiftepınar, Çıplaktepe, Çakıltepe, Çatalağaç, Davulalan, Killişaban, Batakçayır, Beşiktepe, Mazharpaşaçiftliği, Kulakçayır, Kocayemiş, Paşamandıra, Davalıtulumba, Piyadeçeşme, Ortamekân, Kokmuşdere, İskenderdere, Alantepe, Taşlıtepe, Kunduzdere, Üstülükdere mevkileri, Kumlutepe, Taşlıtepe, Yaylatepe, Kocatepe, Maymuntepe, Çakıltepe, Cabiertepe, Cucumantepe, Karatepe, Kocatarla Tepesi, Cakapınarı Tepesi, Kocayemiş Tepesi, Mandıra Tepesi, Mezarbayırı Tepesi, Karabatak Tepesi, Karakütükler Tepesi, Uzunbaca Sırtı, Balıklı Sırtı, Çengel Sırtı, Taşköprü Sırtı ve Avcitepe Sırtı gibi yeradları gösterilebilir.

3.10. Kültürel Miras Olarak Yeradları

Somut olmayan kültür mirası kavramı son yıllarda tüm dünyada daha fazla üzerinde durulan bir konu hâline gelmiştir. Arkeolojik sitler ve somut tarihî eserlerin korunması konusunda oluşan uluslararası bilinç, dikkatlerin soyut olmayan kültür öğelerine de çevrilmesine fırsat vermiştir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1972’de kabul edilen *Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi*’nde tanımı yapılan kültürel miras kavramının tamamen somut oluşu; elle tutulamayan, gözle görülemeyen, fizikî varlığı bulunmayan ancak kültürlerin bir parçası olan uygulama ve geleneklerin de hatırlanmasına zemin hazırlamıştır.

Somut olmayan, sözlü ya da uygulamaya dayalı kültürel öğelerinin de koruma altına alınması gereken uluslararası değerler olduğu fikrinin iyiden iyiye yaygınlaşması sonucu 17 Ekim 2003 yılında UNESCO bu kez de *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*’ni hazırlamış ve üye ülkelere sunmuştur. Türkiye de 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan kararla bu sözleşmeye taraf olmuştur.⁵¹⁷

Türkiye’de hâlihazırda 2863 sayılı *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası* ile belirli taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarını listelerken “[...] tarihöncesi ve tarihi devirlere ait [...] antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür varlığı” ifadesini kullanır.⁵¹⁸

Yeradları doğrudan UNESCO’nun ya da Türkiye yasalarının somut olmayan (taşınmaz) kültürel miras tanımı içinde yer almasa da yeradbilim üzerine çalışan akademisyenler yeradlarını bu kategoride değerlendirmektedir.

BMCAUK’un yayınladığı *Toponimi El Kitabı*’nda da insanların çevreleriyle kurduğu ilişkinin coğrafi, kültürel, bilişsel ya da davranışsal boyutları olduğunu; bu nedenle tarihî öneminin yanı sıra yeradlarının bir kültür mirası olarak da ele alınması gerektiğini belirtir.⁵¹⁹

⁵¹⁷ Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 5448 (19 Ocak 2006).

⁵¹⁸ Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu), 2863 (21 Temmuz 1983).

⁵¹⁹ Multamia RMT Lauder - Allan F. Lauder, “Place Names and Cultural Heritage in an Archipelagic Country” (11th United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, New York: UNGEGN, 2017), 25-1.

Yeradları, diğer ad türleri gibi bir dilin vazgeçilmez öğelerindendir. Ancak diğer adlar gibi bunlar da bir yeri bir diğerinden ayırt etmeye yarayan basit birer ad olarak görülür ve atlarında yatan, geçmişten günümüze taşınan anlamlar çoğu zaman göz ardı edilir. Oysaki yer adları üretildikleri zamanın tarihî, doğal, dilsel ve kültürel koşulları hakkında bilgiler saklarlar ve dolayısıyla tarihî bir belge işlevi görürler.⁵²⁰

Yeradları, onları yaratan ve kullanan toplulukların kültürel kimliğini, değerlerini ve inançlarını yansıtır. Basit birer dilsel öğe olmaktan öte, toplumların çevrelerini nasıl algıladığını, çevreleriyle nasıl ilişki kurduklarını, bölge insanının dil kullanımını ve söz dağarcığını yansıtan dil-ötesi yönlerinden söz edilebilir.⁵²¹

Somut olmayan kültürel miras kavramı içinde pek çok farklı unsuru barındıran ve içinde sözlü kültür ürünlerinin de bulunduğu geniş bir listedir.⁵²² Şiirler, maniler, tekerlemeler, deyimler, atasözleri gibi kişi ve yeradları da bir dilin ve bir ülkenin kültürel mirasıyla bağlantılıdır.

Kültürel miras kavramı gerek tek başına gerekse farklı kavramlarla birlikte pek çok akademik çalışmaya konu olmuştur. Somut olmayan kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması amacıyla koruma altına alınmasının gerekliliği ve kültür miraslarının bireylerin oluşturduğu ortak hafızayla olan ilişkisi son yıllarda pek çok akademik araştırmanın da konusu olmuştur. Bu konudaki tezlerin biyometrik bir analizinin yapıldığı *Kültürel Miras ve Bellek Üzerine Sistematik Bir Literatür Analizi* adlı çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde 'kültürel miras' konulu 1406 tez bulunduğu görülmektedir.⁵²³ Ancak incelememiz sonucunda yapılan akademik çalışmalar içinde yeradlarını tek başına bir kültür ögesi olarak ele alan tek çalışma *Safranbolu Şehri Yer Adları: Mekân, Kimlik ve Kültür*⁵²⁴ adlı çalışmadır. Bu durum henüz yeradlarının kültürün bir parçası olarak algılanışının yeterince yaygınlaşmadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

⁵²⁰ Malak Alasli, "Toponyms and Their Heritage Significance: The Case of the Maghreb Region" (2021), 61.

⁵²¹ Botolv Helleland, "Place Names and Identities", *Oslo Studies in Language* 4/2 (21 Temmuz 2012), 101-102.

⁵²² Züleyha Er - Neslihan Karakuş, "Somut Olmayan Kültürel Miras, Sözlü Gelenek ve Anlatımlar: Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması", *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, (10 Mart 2023), 55.

⁵²³ Zeynep Çoban, "Kültürel Miras ve Bellek Üzerine Sistematik Bir Literatür Analizi", *Journal of Humanities and Tourism Research* (Online), (01 Ocak 2023), 572.

⁵²⁴ Taşkın Deniz - Duygu Ersöz, "Safranbolu Şehri Yer Adları: Mekân, Kimlik ve Kültür", *International Journal of Geography and Geography Education* 42 (25 Temmuz 2020), 427-542.

Yeradlarının birer kültür mirası olarak haiz olduğu değer İstanbul gibi bir kentte bile tümüyle anlaşılmış değildir. Yeradlarını ilgilendiren konularda yıllardır yapılagelen gelişigüzel düzenlemeler kuşakları aşarak günümüze ulaşmış pek çok adın silinip unutulmasına neden olmuş ve kent kültürünün, kent tarihinin mirasına büyük zararlar verilmiştir.

Tarihe geçmiş belirli kişileri ya da çeşitli ulusal değerleri anmak amacıyla yapılan değişiklikler iyi niyetle yapılırsa da İstanbul gibi kentte yüzyıllarca yaşamış yeradlarının kaybolmasına neden olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yapılan bir düzenlemeyle başka bir mahalleyle birleştirilerek tarihe gömülen İstanbul semtlerinden Acımusluk Mahallesi'nin adını yaşatan yegâne yer olan Acımusluk Sokağı'na Türk basının önemli figürlerinden biri olan Cemal Nadir Güler'e ithafen Cemal Nadir Sokağı adı verilmesiyle bu adın tümüyle kent belleğinden silinmesi gibi örneklerin sayısı bir hayli fazladır.

İstanbul'da yıllar içinde münferit değişikliklerle silinen yeradları bir kenara bırakılırsa kültürel mirasa büyük zararı dokunan iki kapsamlı yeradı düzenlemesini burada anmakta yarar vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk nüfus sayımı için gerekli altyapıyı oluşturmak amacıyla gerekli adres düzenlemeleri ve ölçünleştirmeleri yapması için görevlendirilen Osman Nuri Ergin'in icraatları hâlen tartışılmaktadır.⁵²⁵

İstanbul'daki mükerrer yeradlarını düzenleyen, adsız sokak ve caddelere isimler veren, gülünç ya da anlamsız adları Türk tarihinden isimlerle değiştiren Ergin'in düzenlemelerinin yıkıcı yanları da bulunmaktadır. Ergin'in mahalle bazındaki düzenlemelerinde bugüne dek ele alınmamış bir yön de Türk-Osmanlı kültüründeki mabet (mescit/cami) odaklı mahalle kavramını yeni rejimin laik anlayışına uygun bir zemine taşımış olmasıdır.

Mahalle sınırları ilk kez bu dönemde adlarını aldıkları mescitlerden bağımsız ve kopuk olarak yeniden ve gelişigüzel bir biçimde düzenlenmişlerdir. Adları İstanbul'un fethiyle yaşıt olan pek çok mahalle, bu dönemde lağvedilerek bölünmüş ve komşu mahallelere üleştirilmiştir. Öyle ki bu düzenlemeler, mescitlerin adını verdiği mahallenin sınırları dışında kalmasına kadar varmıştır.

⁵²⁵ Cemal Salman, "Kent Hafızasında Bir Kayıt ve Kayıp Belgesi: Osman Nuri Ergin'in İstanbul Şehri Rehberi", *Çağdaş Yerel Yönetimler* 31/4 (2022), 67.

Ergin'in düzenlemelerinden sonra İstanbul'da yapılan en kapsamlı düzenlemeler 2008 yılında olmuştur. Sert itirazlara ve eleştirilere maruz kalan bu düzenlemelerle Fatih ilçesinde 45, Üsküdar ilçesinde 18 mahalle nüfus azlığı ve yüzölçümü küçüklüğü nedeniyle birleştirilmiş ve adları tarihe karışmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DAKİ YERADLARININ TASNİFİ

4.1. Yeradbilimde Sınıflandırma Çalışmaları

Adların sınıflandırılması ve yeradlarının hangi saiklerle verildiğinin araştırılması, toponimi çalışmaları için önemli konulardandır. Bu çalışmaların özünde tüm adlandırma eylemlerinin anlamsal bakımdan bilinçli bir biçimde yapıldığı ve işlevsel, anlamsal, yapısal ve söz özellikleri (leksik) bakımından ait olduğu dilin mevcut ad kalıplarını, ad modellerini takip ettiği önkabulü yatar.

Türkiye’de ve dünyada yapılmış yeradbilimsel tasnif çalışmaları üzerine kapsamlı bir derleme yapmış olan Yılmaz, sınıflandırma meselesinde farklı yaklaşımlarla ilgili bir genel değerlendirme sunduğu makalesinde genel geçer, standart ve pratik bir tasnif modelinin bulunmadığına dikkat çekmektedir.⁵²⁶

Yılmaz’ın Aktay’dan aktardığına göre dünyada yeradları üzerine yapılmış en erken tasnif denemesi 1834 yılında Çek asıllı F. Palyatskiy tarafından *Çekoslavakya Adlarının Etimolojik Çözümlemesi* adlı çalışmadır. “Kurucusunun adını taşıyanlar” ve “Bölgelerin coğrafi konumuna göre adlandırılanlar” olarak son derece yalın ve genelleşici iki başlığa ayrılan bu ilk leksik-semantik tasnif denemesinin üzerine yıllar içinde eklenen katkılardan en kayda değer olanları bütüncül bir bakışla Yılmaz’ın makalesinde listelenmiştir.⁵²⁷ Bunlar içinde Türkçe yeradbilim terminolojisi için önemli katkılar sunmuş olan Şahin’in tasnif biçimi önerisi en ayrıntılı olanıdır.⁵²⁸

Türkiye’de yapılmış olan yeradbilim çalışmalarına bakıldığında hemen hepsinin sınıflandırma konusuna değindiği görülmektedir. İncelenen çalışmaların büyük bir bölümü leksik-semantik sınıflandırmaya eğilmiş olsa da içlerinde etimolojik ve morfolojik yönden değerlendirmeler yapmış olanlar da vardır.

⁵²⁶ Sevil Top Yılmaz, “Türkiye Toponimi Çalışmalarında Semantik Tasnif Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi** 61/2 (28 Aralık 2021), 1154.

⁵²⁷ Top Yılmaz, **a.g.e.**, 1128.

⁵²⁸ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Leksik-Semantik Sınıflandırma Meselesi”, **Avrasya Terim Dergisi** 3/1 (2015), 10-21.

Leksik-semantik sınıflandırmadan sonra en çok kullanılan tasnif yöntemi morfolojik tasniftir. Morfolojik yaklaşımda yeradını oluşturan sözcükler yapısal bakımdan incelenir. Bir başka deyişle yeradlarını oluşturan sözcük veya sözcüklerin yapımeki ya da çekimeki alıp almadığı, yalın mı birleşik mi olduğu, tamlama içerip içermediği, hangi sözcük türlerinden (ad, önad, belirteç, eylemsi) oluştuğu gibi sorular sorularak bir sınıflandırma yapılır.

Türkiye’de yapılmış pek çok tasnif çalışmasında morfolojik tasnife başvurulmuştur. Ancak bu tasnif yönteminin büyük ölçekli verilerle çalışıldığında anlamlı ve yararlı sonuçlar vermesi beklenir. Dolayısıyla ilçe ya da il bazında yapılan çalışmalarda ortaya konan morfolojik tasnifler gelecekte Türkiye genelini kapsayacak daha bütüncül bir çalışmada çok daha yararlı olacaktır.

Türkiye’deki araştırmacıların sıklıkla başvurduğu bir yöntem de etimolojik tasniftir. Etimolojik tasnif, bir bölgedeki yeradlarını hangi dilden geldiklerine göre sınıflandırmayı amaçlar. Birden fazla dilin konuşulduğu bölgelerde dil yayılımının, kültürel ve etnik dağılımın genel bir manzarasını çizmek için son derece yararlı olabilecek bu tasnif türü doğru kullanılmadığında araştırmacıyı yanıltıcı ve/veya işlevsiz sonuçlara da götürebilir. Örneğin Türkiye’deki tarihî Ermeni veya Laz köylerinin yayılımını görmek için yeradlarına yapılacak dil bazlı bir etimolojik tasnif, anlamlı veriler sunabilir. Oysa Türkiye’de yapılmış tasnif çalışmalarının çoğunda amaçtan sapıldığı; yeradlarının değil yeradlarını oluşturan sözcüklerin etimolojik köklerine inildiği görülmektedir. Örneğin Sinop ili yeradlarının incelendiği bir tezde İstanbul’da da bir örneği bulunan Yalıköy toponimi, Türkçenin Yunancadan ödünçlediği yalı (Yun. *γάλη*) ve Farsçadan ödünçlediği köy (Far. *کوی*) sözcükleri nedeniyle köken olarak Yunanca ve Farsça kategorisine dâhil edilmiştir. *A priori* olarak doğru değerlendirilebilecek bu bilginin tarihsel ve kültürel bağlam işin içine katıldığında yanlış değilse de yanıltıcı olduğu görülür.

Türkçe gibi bin yılı aşkın bir süreçte Orta Asya’dan Balkanlara uzanan bir coğrafyada onlarca farklı komşu dil ve kültürle etkileşim içine giren bir dile binlerce ödünç sözcük bulunması ve Türkçenin bu dillere etki etmesi olağandır. Türkçenin yabancı dillerden ödünç alarak özümlediği ve kendi malı hâline getirdiği bu kelimeler üzerine filologların ve sözlükçülerin etimolojik bir araştırma yapması kuşkusuz gereklidir. Ancak yeradbilim çalışmaları yapılırken bir dile yabancı dilden

girmiş sözcükler baz alınarak bir etimolojik yeradbilim tasnifi yapılması, etimolojik tasnifin aslî amacı ile uyumlanmamaktadır. Bu yaklaşımla yapılan çalışmalarda benzer şekilde -kent sözcüğünü içeren yeradlarının Türkçeyle en son teması bin yıl önce gerçekleşmiş ölü bir dil olan Soğdça kategorisinde, -çay sözcüğünü içeren yeradlarının Çince kategorisinde sınıflandırıldığı görülmüştür. Tezimizin tetkik bölümünde Türkçe dışındaki dillerden geldiğini saptadığımız yeradları belirtilecek; ancak Türkçe sözlüklere girmiş sözcüklerle oluşturulmuş Türkçe yeradları etimolojik tasnife tabi tutulmayacaktır.

4.2. İstanbul'daki Yeradlarının Leksik-Semantik Tasnifi

Sınıflandırma çalışmalarında üretilmiş terimler ve uygulanan sınıflandırma yöntemleri her ne kadar evrensel olma amacı taşıyalar da bunların her coğrafyaya uygulanması mümkün değildir. Zira her ülkenin, her bölgenin; dahası her şehrin kendine özgü dinamikleri, nitelikleri vardır. Bu nitelikleri en belirgin biçimde yansıtan sınıflandırma yöntemiyle leksik-semantik; yani adları söz ve anlam özellikleri bakımından ele alan tasnif uygulamasıdır.

İstanbul'daki yeradlarının leksik-semantik tasnifi için şehrin yeradı varlığı orunları yani meskûn mahallere ait adlarla sınırlandırılmış ve bugüne dek önerilmiş tasnif modelleri içinden Brezilyalı dilbilimci ve yeradbilimci Maria Vicentina de Paula do Amaral Dick'in ortaya koyduğu iki üst kategorili model kullanılmıştır.

Dick'in leksik-semantik sınıflandırma modeli yeradlarını "*Beşerî Çevreyle İlgili Olanlar*" ve "*Fizikî Çevreyle İlgili Olanlar*"⁵²⁹ şeklinde ikiye ayırır.⁵³⁰ Bu iki üst kategori de kendi içlerinde alt kategorilere ayrılır. Dick, bu modelde önerdiği yeradı kategorileri için hâlihazırda var olan terimleri kullanmanın yanında kendisi de yeni özel terimler üretmiş ve bu terimler uluslararası yeradbilim çalışmalarında büyük oranda benimsenmiştir.

⁵²⁹ Dick'in Fizikî Çevre kategorisinde önerdiği *Qualitopônimo* ve *Termitopônimo* terimlerine başka hiçbir yerde rastlanmamıştır. Bunlar yerine fizikî çevreyle ilgili *Orotoponimler* ve *Agrotoponimler* kullanılmıştır.

⁵³⁰ Raquel Dezidério Souto vd., "Anais Do II Simpósio Internacional Pan-Americano de Toponímia/ Proceedings of the II Pan American International Symposium on Toponymy" (Rio de Janeiro: Zenodo, 2022), 149.

4.2.1. Beşerî Çevreyle İlgili Yeradları

Dick'in *beşerî çevre* kavramı, varlığını insanlığa borçlu olan; insanlık tarafından üretilmiş her şeyi kapsamaktadır. Kültür, inançlar, üretim, duygular ve insan aklının ürünü olan soyut olgulara dayalı her türlü ad bu kategoride değerlendirilmiştir. Dick'in modeline göre "Beşerî Çevreye Ait Yeradları" başlığında 18 alt kategori öngörülmüş olsa da Hristiyan-Katolik azizleriyle ilişkili yeradlarını anlatmak için kullanılan Ayotoponim (İng. *Hagiotoponym*) ve mitolojik olaylarla ilgili yeradları için kullanılan Mitotoponim (İng. *Mythotoponym*) terimlerinin İstanbul'da örneğine rastlanmadığından, bunlar tasnif denemesine dâhil edilmemiştir.

4.2.1.1. Aksiyotoponimler

Aksiyotoponim terimi (Yun. *ἄξιος* “*değer, liyakat* sözcüğünden) askerî rütbe ve sivil unvanlarla kurulan yeradlarını anlatmak için kullanılır. Antropotoponimlerle yakından ilişkili olan ve başka ülkelerde fazla örneği bulunmadığı için çoğu zaman antropotoponim çatısı altında sınıflandırılan aksiyotoponimler Türkiye’de ve İstanbul’da oldukça yaygındır. Türkçede ağa, bey, paşa, efendi, sultan, han, hanım, hatun, gazi, şehit, hoca, molla, hatip, kâtip gibi unvanlarla kurulmuş tüm yeradları bu kategori dâhilinde ele alınabilir.

Liste 4.147 *İstanbul İlinde Saptanan Aksiyotoponimler*

Ahçıbaşı	Ahiçelebi	Arpaemini
Aşçıbaşı	Âşıkpaşa	Atikalipaşa
Avcıbey	Aydinkethüda	Balipaşa
Barbaroshayrettinpaşa	Battalgazi	Bayrampaşa
Behramçavuş	Beyazıtğa	Beyazıtkethüda
Beyoğlu	Bezirgân	Bostanbaşı
Cebecibaşı	Cerrahpaşa	Cevatpaşa
Cezayirlihasanpaşa	Cezeri Kasım Paşa	Çakırağa
Çavuş	Çavuşbaşı	Çavuşdere
Çavuşköy	Çavuşoğlu	Çavuşpaşa
Çelebi	Çobançavuş	Davutpaşa

Dermanbey	Ekmekçibaş1	Elvançelebi
Ertuğrulgazi	Ethemefendi	Fazlıpaşa
Fevzipaşa	Halaskârgazi	Hamalbaş1
Hatuniye	Haznedar	Haznedarağa
Hekimbaşı	Helvacıbaş1	Hüseyinağa
Hüseyinpaşa	Hüsrevpaşa	İbrahimağa
İbrahimçavuş	İlyasçelebi	İmrahor
İnebey	İskenderağa	İskenderpaşa
İslambey	İslambey	İsmetpaşa
İzzetpaşa	Kaptanpaşa	Kaptanpaşa
Kaptansinanpaşa	Kasımağa	Kasımçavuş
Kasımgünâni	Kasımpaşa	Kazasker
Kemalpaşa	Kemalpaşa	Kılıalıpaşa
Kürkübaş1	Lalahüseyinpaşa	Levent
Mimarağa	Mithatpaşa	Mithatpaşa
Mollaahaveyn	Mollaaşkî	Mollaçelebi
Mollafenari	Mollagürani	Mollahüsrev
Mollakestel	Mollaşemsettin	Mollaşeref
Muratpaşa	Nakkaşpaşa	Nuribey
Nuripaşa	Oruçgazi	Osmanağa
Osmanbey	Osmangazi	Osmanpaşa
Paşa	Paşabahçe	Paşaayır1
Paşaçeşmesi	Paşakapısı	Paşaköy
Paşalimanı	Paşamandıra	Piripaşa
Piyalepaşa	Reşitapaşa	Rumimehmetpaşa
Rüstempaşa	Selâhimehmetbey	Selçuksultan
Selimehatun	Selimpaşa	Selmanağa
Serencebey	Seydibey	Seyyidalıelebi
Silahtarağa	Siyavuşpaşa	Subaş1
Sultanahmet	Sultanaziz	Sultanbeyazıt
Sultanbeyli	Sultançeşme	Sultaniftliğı

Sultangazi	Sultanhamam	Sultaniye
Sultanmahalle	Sultanmurat	Sultanselim
Sultantepe	Sururimehmetefendi	Süheylbey
Süreyyapaşa	Şahinbey	Şahsultan
Şehremini	Şehsuvarbey	Şirmertçavuş
Tevfikbey	Veliefendi	Zalmahmutpaşa
Ziyapaşa	Zühtüpaşa	

4.2.1.2. Animotoponimler

Animotoponim terimi (Lat. *animus* “ruh, duyu, duygu”) beş duyuyla ilişkili olan (Soğuksu, Kaynarca, Karanlıkmesit, Aydıntepe, Tatlıkuyu, Acıçeşme vb); manevi hissiyat ve değerleri (Zafer, İstiklal, Hürriyet, Huzur vb) ve öznel duyguları ifade eden (Şirinevler, Güzeltepe, Hoşdere vb) sıfat ve sözcüklerle kurduğu yeradlarını anlatmak için kullanılır.

Liste 4.148 *İstanbul İlinde Saptanan Animotoponimler*

Acıçeşme	Acıhamam	Acımusluk
Barış	Birlik	Birlik Mahallesi
Cumhuriyet	Cumhuriyetköy	Devrim
Emek	Emek	Ergenekon
Fetih	Fetihtepe	Güven
Güzelbahçe	Güzelce	Güzeldere
Güzelevler	Güzelkent	Güzelsu
Güzeltepe	Güzelyalı	Güzelyayla
Güzelyurt	Huzur	Hürriyet
İnkılâp	İstiklal	Karanlıkçeşme
Karanlıkdere	Karanlıkmesit	Kurtuluş
Kurusebil	Kurutoprak	Kültür
Meşrutiyet	Nizam	Örnek
Saadetçiftliği	Saadetdere	Sarıgüzel
Sefaköy	Serindere	Soğukçeşme

Soğukpınar	Soğuksu	Soğuksu
Şehitler	Şifa	Şifa
Şirindere	Şirinevler	Şirintepe
Tatlıkuyu	Tatlısu	Ulus
Vatan	Vefa	Yalnızselvi
Yarenler	Yumuşakköy (Geredeli)	Zafer
Ziba		

4.2.1.3. Antropotoponimler

Antropotoponim terimi (Yun. *ἄνθρωπος* “*kişi, insan*” sözcüğünden) kişi adından gelen yeradlarını anlatmak için kullanılır. Türkiye’de ve İstanbul’da en çok örneği görülen yeradı sınıflarından biridir. Türkçe konuşulan coğrafyalarda kişi adlarının yeradına dönüşmesi süreci çoğunlukla vakıf kültürüyle ilişkilidir. Önemli ve büyük bütçeli vakıflar genelde şehre cami, mescit ve imarethane gibi anıtsal yapılar kazandırmış ve bu yapılar hayrat sahiplerinin adıyla anılmıştır. Osmanlı yönetim geleneğinde mahalleler çoğu zaman mescitlerinin adıyla anıldığından mescide adını veren kişilerin adları mahallelerin de adı olmuştur. Yazılı kaynaklarda yeradlarının kişi-mescit-mahalle adı bazındaki yakın ilişkisi oldukça belirgindir. Çoğu belgede yerleşim yerleri İsmailağa Mescidi Mahallesi, Sultan Selim Camii Mahallesi gibi tamlamalarla kayda geçirilmiş, bunlar halk arasında sadeleşerek günümüzdeki kısa hâllerini almışlardır. Bilhassa İstanbul’un tarihî yerleşmelerinde yeradlarının kayda değer bir bölümü antropotoponimler sınıfına dâhildir.

Bunu yanı sıra tarihin önemli bir figürünü anmak, onurlandırmak ya da adını ölümsüzleştirmek amacıyla verilen adlar da vardır. Atatürk, İnönü, Hamidiye, Mehmetakif, Mimarşinan, Necip Fazıl gibi adlar bu kategoriye dâhildir.

Liste 4.149 İstanbul İlinde Saptanan Antropotoponimler

Abbasaga	Abdiçelebi	Abdipaşa
Abdisubaşı	Abdullahaga	Abdullahbey
Abdurrahman Nafiz Gürman	Abdurrahmangazi	Abdülvedud
Abdüsselam	Ademyavuz	Adil

Adnan Kahveci	Adnan Menderes	Ahmediye
Ahmetçelebi	Ahmetdede	Ahmetkethüda
Ahmetli	Ahmetyesevi	Akşemsettin
Âlembey	Alemdar	Alemdarpaşı
Alibahadır	Alibey	Alibeyköy
Alicanoğlu	Alifakih	Alifuatbaşgil
Alikuşçu	Alipaşı	Alipertek
Alişar	Alitorlak	Altunizade
Alvarlızade	Arabacıbeyazıt	Arakiyecihacı
Âşıkpaşı	Âşıkveysel	Atatürk
Atikali	Atikalipaşı	Atikibrahimpaşı
Ayaspaşı	Ayazağa	Aydinkethüda
Ayşekadın	Azizmahmuthüdayi	Baba Hasan Âlemî
Babahaydar	Bahriye Üçok	Balabanağa
Balatkarabaşı	Balibey	Balipaşı
Barbaros	Barbaroshayrettipaşı	Başçımahmut
Battalgazi	Bayramoğlu	Bayrampaşı
Bebek	Bedrettin	Behramçavuş
Bereketzade	Beyazıt	Beyazıtağa
Beyazıtticedit	Beyazıtkethüda	Beylerbeyi
Bıçakçılalaattin	Bostancıbaşı Abdullah Ağa	Burhaniye
Caferağa	Cafersubaşı	Cağaloğlu
Cambaziye	Camcıali	Canbaziye
Cebeci	Cebecibaşı	Cebecibaşı
Cedidalipaşı	Celaliye	Cemil Meriç
Cerrahpaşı	Cevatpaşı	Cezayirlihasanpaşı
Cezeri Kasım Paşı	Cısoğlu	Cibali
Cibalikapı	Cihangir	adırcıahmet
akırağa	akırcı	akıroğlu
alışlar	elebioğlu Alaattin	erağihamza
erağihasan	ivizade	izmecibaşı

Davutağa	Davutköy Harabesi	Davutpaşa
Davutpaşa	Debbağyunus	Deliyunus (Balaban)
Denizabdal	Dermanbey	Dervişali
Dervişreis	Dizdariye	Dursunköy
Dülgerzade	Ebulfazl	Ecevit Mahallesi
Efeoğlu	Eftalzade	Ekşioğlu
Elvançelebi	Elvanzade	Eminalipaşa
Eminbey	Eminsinan	Emirbuhari
Emirgân	Emirimam	Ertuğrulgazi
Esatpaşa	Esirkemal	Ethemefendi
Evlicebaba	Eyüpsultan	Fatih
Fatihsultanmehmet	Fatmahatun	Fatmasultan
Fazlıpaşa	Fenaîdede	Ferhatağa
Ferhatağa	Ferhatpaşa	Feridiye
Feriköy	Fethiçelebi	Fevziçakmak
Fevzipaşa	Fevziye	Feyzullah
Firuzaga	Firuzköy	Gaziosmanpaşa
Gedikpaşa	Gençosman	Gökalp
Gökçeali	Gureba Hüseyin Ağa	Gülfemhatun
Güzelce Ali Paşa	Habipler	Hacı Bayram Kaftanî
Hacıahmet	Hacıâver	Hacıbekir (Soğullu)
Hacıevhad	Hacıevliya	Hacıferhat
Hacıhamza	Hacıhasan	Hacıhesnahatun
Hacıhüseyinağa	Hacıhüsrev	Hacıilyas
Hacıisa	Hacıkadın	Hacıkasım
Hacıkemalettin	Hacıküçük	Hacımahmut
Hacımaşlı	Hacımimi	Hacımuhtittin
Hacımustafa (Kalemköy)	Hacımustafağa	Hacıosman
Hacıpîrî	Hacırecep	Hacışaban
Hacışerif	Hacışevkibey	Hacıtimur
Halaskârgazi	Halide Edip Adıvar	Halılîrîfatpaşa

Hamamimuhittin	Hamidiye	Hamitbey
Hamzafakih	Hancıkaragöz	Hanımkadın
Haraççımuhtittin	Hasanhalife	Hasanpaşa
Hasekisultan	Hasippaşa	Haticesultan
Haydar	Haydarhane	Haydarpaşa
Hayrettinçavuş	Hekimoğlu Ali Paşa	Hızırbey
Hızırçavuş	Hobyar	Hocaali
Hocaevliya	Hocaferhat	Hocagıyasettin
Hocahamza	Hocahanı	Hocahayrettin
Hocakasım	Hocalar	Hocapaşa
Hocarüstem	Hocaüçler	Hocaüveys
Hürremçavuş	Hüsambey	Hüseyinağa
Hüseyinbakkal	Hüseyinpaşa	Hüsrevpaşa
İbadullah	İbnmeddas	İbrahimağa
İbrahimçavuş	İdrisköşkü	İğnebey
İlhan Biber	İlyasçelebi	İlyaszade
İsaköy	İshakpaşa	İskenderağa
İskenderpaşa	İslambey	İsmetpaşa
İzzetpaşa	İzzettin	Kadımeahmet
Kaliçeci Hasan Ağa	Kamerhatun	Kapıağası
Kaptanıbrahimağa	Kaptanpaşa	Kaptansinanpaşa
Karaahmetli	Karacaahmet	Karagözmehmetpaşa
Karaimam	Karakî Hüseyin Çelebi	Karamurat
Karayani	Kasapdemirhun	Kasaphalil
Kasapilyas	Kasımağa	Kasımçavuş
Kasımgünâni	Kasımpaşa	Kâtipkasım
Kâtipmurat	Kâtipmuslihiddin	Kâtipmustafaçelebi
Kâtipsinan	Kâtipşemsettin	Kazasker Mehmed Efendi
Kazganisadi	Kâzımkarabekir	Kâzımkarabekirpaşa
Keçecikarabaş	Keçecipiri	Keçihatun
Kemal Türkler	Kemalpaşa	Kemankeşkaramustafapaşa

Keramettin (Geredeli)	Kerimehatun	Kılıçalıpaşa
Kocamustafapaşa	Kocasinan	Korucumehmet
Korukmahmut	Kuloğlu	Kurtçelebi
Kürkçübaşı	Lalahayrettin	Lalahüseyinpaşa
Lütfüpaşa	Mahmutağa	Mahmutbey
Mahmutçavuş	Mahmutpaşa	Mahmutşevketpaşa
Malkoçoğlu	Manisalı Mehmet Paşa	Mareşal Fevzi Çakmak
Mareşalçakmak	Mecidiye	Mecidiyeköy
Mehmet Akif Ersoy	Mehmet Nesih Özmen	Mehmetakif
Mehmetpaşa	Melekhatun	Menderes
Merkezefendi	Merter	Mesihpaşa
Mevlânâ	Mimaracem	Mimarağa
Mimarhayrettin	Mimarkemalettin	Mimaroba
Mimarsinan	Mirimiran Hasan Paşa	Mirşah
Mithatpaşa	Mollaahaveyn	Mollaaşkî
Mollaçelebi	Mollafenari	Mollagürani
Mollakestel	Mollaşemsettin	Mollaşeref
Muhittinkoçevi	Muhsinehatun	Muhtesipiskender
Muhtesipkaragöz	Muhyiddinefendi	Muradiye
Muratbey	Muratçemiş	Muratpaşa
Muratreis	Mustafabey	Mustafaçavuş
Mustafakemal	Mustafapaşa	Müeyyetzade
Müftüali	Mülkîhatun	Müminağa
Müneccimsadi	Nakibey	Nakkaşpaşa
Namıkkemal	Necip Fazıl Kısakürek	Necipfazıl
Necipmahallesi	Nenehatun	Neslişahsultan
Neşetbey	Nevzade	Nişanca
Nişancı	Nuribey	Nuridede
Nuripaşa	Oğuzhan	Okçumusa
Orhangazi	Oruçgazi	Oruçreis
Osmanağa	Osmanbey	Osmangazi

Osmaniye	Osmanpaşa	Osmanreis
Öksüzcehatip	Ömeravni	Ördekkasap
Papasoglu	Paşmakçışüca	Perizathatun
Petrokapısı	Petropınarı	Pirimehmetpaşa
Pirinççisinin	Piripaşa	Pirireis
Piyalepaşa	Piyerloti	Pürtelaşhasanefendi
Ramazanoğlu	Rami	Rasimpaşa
Rastmehmetağa	Resneli	Reşadiye
Reşitapaşa	Revaniçelebi	Rumimehmetpaşa
Rüstempaşa	Sahafsüleyman	Salihpaşa
Salihpaşa	Sancaktarhayrettin	Saraçdoğan
Saraçishak	Sarılütfü	Sarımusa
Sarinasuh	Selahattin Eyyübi	Selâhimehmetbey
Selamiali	Selçuksultan	Selimehatun
Selimiye	Selimpaşa	Selmanağa
Serencebey	Seydibey	Seyitnizam
Seyyidaliçelebi	Seyyidhasan	Seyyidömer
Silahtarağa	Sinanağa	Sinanoba
Sinanpaşa	Siyavuşpaşa	Softahatip
Softasinan	Soğanağa	Solaksinan
Suadiye	Sultanahmet	Sultanaziz
Sultanbeyazıt	Sultanmurat	Sultanselim
Sururi	Sururimehmetefendi	Süheylbey
Süleymaniye	Süreyyapaşa	Şabankaptan
Şahinbey	Şahkulu	Şahsultan
Şahuban	Şehitmehmetpaşa	Şehitmuhtar
Şehsuvar	Şehsuvarbey	Şehzadebaşı
Şemsipaşa	Şerifali	Şeyhferhat
Şeyhmehmetfenarî	Şeyhresmî	Şirmertçavuş
Şükrübey	Talatpaşa	Tantavi
Tarabyaüstü	Tavaşihasanaga	Tavaşisüleymanağa

Tayakadın	Tekerlekmustafaçelebi	Tembelhacı
Tevfikbey	Tevkiicafer	Tomtom
Topalhoca	Tophanelioğlu	Toygarhamza
Turabibaba	Turgut Özal	Turgutreis
Tutî Abdullatif Efendi	Uğurmumcu	Ulubatlı
Uzunşüca	Uzunyusuf	Veledikarabaş
Veliefendi	Veyselkarani	Voynukşüca
Yahyaçavuş	Yahyaefendi	Yahyagüzel
Yahyakâhya	Yahyakemal	Yakupaga
Yavaşçaşahin	Yavuzselim	Yavuzsinan
Yavuztürk	Yolcuzade	Yörükali
Yunusemre	Yusufpaşa	Zalmahmutpaşa
Zekeriyaköy	Zeynebiye	Zeynephatun
Zeynepkâmil	Ziverbey	Ziyagökâlp
Ziyapaşa	Zuhuratbaba	Zübeydehanım
Zühtüpaşa		

4.2.1.4. Dirrematoponimler

Dirrematoponim terimine Dick'in çalışmaları dışında herhangi bir yerde rastlanmamıştır. Sözcüğün ne zaman, kim tarafından ve nasıl türetildiği konusunda da herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Büyük olasılıkla (Yun. *δῖ* “-den” ve *ῥῆμα* “söz, cümle”) sözcüklerinden üretildiğini düşündüğümüz bu terim, olay betimleyen cümle veya cümlecikleri ifade eden yeradları için kullanılmaktadır. İçinde çekimli fiil, fiilimsi, zarf gibi dilsel öğeler barındıran, bir olaydan kaynaklanan ya da bir olayı anan yeradları bu kategoride değerlendirilir. Güngören, Çıksalın, Tozkoparan, Boğazkesen, Çağlayan, Kadıyoran, Arapöldüren, Kaymakdonduran, Teşvikiye, İhsaniye gibi yeradları bu kategorinin İstanbul'daki örneklerindendir.

Liste 4.150 İstanbul İlinde Saptanan Dirrematoponimler

Akarca	Atlamataşı	Ayrılıkçeşme
Babaküstü (Kabakça)	Boğazgören	Boğazkesen

Büyükçekmece	Canalıcı	Cankurtaran
Cihannüma	Çatladıkapı	Çayireken
Çıksalın	Çırpıcı	Çiftalan
Dikilitaş	Dolmabahçe	Doymazdere
Duran	Emekyemez	Esenbahçe
Esenceli	Esenevler	Esenkent
Esenler	Esenşehir	Esentep
Esenyalı	Esenyol	Esenyurt
Eserler	Etyemez	Fethiye
Gelmeköy	Gülensu	Güngören
Güngörmez	Hakyemez	İcadiye
İhsaniye	İkbaliye	İnadiye
Kadıyan	Kapadık	Kaymakdonduran
Kaynarca	Kurtdoğan	Kurtulmuş
Küçükçekmece	Lütfiye Mevkii	Merhabaköşesi
Nisbetiye	Nuruosmaniye	Sormagir
Tahtakadı	Taşdelen	Taşkıran
Teşvikiye	Tozkoparan	Uçaksavar
Ümraniye	Yahnıkan	Yerebatan

4.2.1.5. Ekotonimler

Ekotonim terimi (Yun. *οἶκος* “ev, hane” sözcüğünden) insan ikametne ilişkin yapılarla ilgili yeradlarını anlatmak için kullanılır. Bu yeradı sınıfına Türkiye’de ve İstanbul özellikle çokça rastlanmaktadır. Ev, hane, köşk, saray, konak gibi sözcüklerle kurulan yeradları ekotonimler arasında sayılabilir.

Liste 4.151 İstanbul İlinde Saptanan Ekotonimler

Acetevler	Akaretler	Akevler
Ardıçlıevler	Armağanevler	Aydınevler
Ayvansaray	Bahçelievler	Beşevler
Beşyüzevler	Binevler	Birlikevler

Çamurluhan	Dağevleri	Denizköşkler
Doğanevler	Doğuevler	Dörtevler
Emniyetevleri	Esenevler	Ferahevler
Galatasaray	Göçmenevleri	Gökevler
Güzelevler	Hastane	İkizevler
İşçievleri	Kervansaray	Kırkikievler
Konaklar	Köşkevler	Mavievler
Meskenler	Mevlevihane	Odakule
Odalar	Odayeri	Onbeşevler
Onbirevler	Onikievler	Otuzevler
Özbirevler	Özevler Mahallesi	Parseller
Ptt Evleri	Saray	Saraymeydanı
Sekizevler	Sonevler	Şekerevler
Şenesenevler	Şenevler	Şirinevler
Tekfursaray	Tepeelevler	Terasevler
Üçevler	Valievleri	Yalıköşkü
Yamaçevler	Yamanevler	Yenievler
Yeşilevler	Yüzbeşevler	Yüzevler
Zümrütevler		

4.2.1.6. Ergotoponimler

Ergotoponim terimi (Yun. *ἔργον* “iş” sözcüğünden) iş kolları, meslekler, zanaatlar, zanaat ürünleri ve üretim süreçleri gibi konularla ilgili yeradlarını anlatmak için kullanılır. Bu yeradı sınıfına Türkiye’de ve İstanbul özellikle çokça rastlanmaktadır. Vezneciler, Hasırcılar, Çömlekçiler, Düğmeciler, Avcılar, Bağcılar gibi adlar aynı işle iştigal eden ve bir arada bulunan toplulukları anlatmak için kullanıldığından sosyotoponim sınıfına da dâhil edilebilir.

Meslek kolları ve üretimle ilgili adlar özellikle eski İstanbul’un önemli bir parçasıdır. Günümüzde bu adların pek çoğu, ilgili oldukları meslek kollarının da ortadan kalkması ya da önemlerinin azalması nedeniyle unutulmuştur. Kimileri, cadde ve sokak adına dönüşerek varlığını sürdürmektedir. İstanbul’da tarihî üretim ve

ticaret merkezlerinin yapısına göre han ve çarşıysa -içi takısıyla (Hasırcılarıçi), sokak ya da geçitse -başı takısıyla (Saraçhanebaşı, Okçularbaşı) da yeradları oluşturulduğu görülmüştür.

Liste 4.152 *İstanbul İlinde Saptanan Ergotoponimler*

Akincılar	Altuncular	Arabacılar
Arıcılar	Arpacılar	Aşçıbaşı
Ateştuğla	Atlımeydanı	Atpazarı
Avcıbey	Avcıkoru	Avcılar
Avcıtepe	Avratpazarı	Aynacılar
Bağcılar	Bakırcılar	Baklacı
Balcılar	Balıkpazarı	Balkapanı
Balmumcu	Baruthane	Basıncıköy
Basmacılar	Beylikdeğirmen	Bezirgân
Bezzazıcedid	Bitpazarı	Bostanbaşı
Bostancı	Boyacıköy	Boyalık
Büyükçarşı	Büyükkorucu	Camcıali
Camcıçeşme	Camcılar	Camcıoğlu
Celepköy	Cellatçeşmesi	Cumapazarı
Cumartesipazarı	Çadırcıahmet	Çadırcılar
Çakmak	Çakmakçılar	Çapa
Çarıkçı	Çarşı	Çıkırıkçıkemal
Çingiraklıdeğirmen	Çiçekçi	Çiçekçiler
Çiftebakkallar	Çilingir	Çinili
Çinilihamam	Çizmecibaşı	Çobanayazma
Çobançavuş	Çobançeşme	Çömlekçiler
Debbağyunus	Defterdar	Defterdarburnu
Demirciköy	Demiricler	Divitçiler
Doğancılar	Dökmeciler (Düğmeciler)	Draman
Ekinciler	Ekmekçibaşı	Erdalbakkal
Fermeneciler	Fesçiler	Feshane

Finanskent	Fincancılar	Fişekhane
Gazeteciler Mahallesi	Giyimkent	Halıcılar
Halıcılar köşkü	Halıcıoğlu	Hamalbaş
Haraççı	Harbiye	Hasırcılar içi
Hazırelbiseciler	Hekimbaşı	Helvacıbaşı
Hüseyinbakkal	Irgat pazarı	İmam çeşme
İpçiler	İplikçi	İşçievleri
İvazkasap	Kadı çeşmesi	Kadıköy
Kâğıthane	Kalfaköy	Kalpakçılar
Kalpakçılarbaşı	Kalyoncukulluğu	Kantarcı
Kantarcılar	Kaptanlar	Kasapdemirhun
Kasaphalil	Kasapilyas	Kâtiphüsrev
Kavaflar	Kazancı	Kazasker
Kazazlar	Keçeciler	Kemancı
Kemankeş	Kepenekçi	Keresteciler
Keseciler	Ketenciler	Ketencilerbaşı
Ketencizade	Kilitçiler	Kireçocağı
Kiremitçi	Kolancılar	Kovacılar
Koza	Kömürcübelgrad	Kömürcüpınar
Kumcular	Kuruyemişçiler	Kutucular
Kutucular	Kuyucubakkal	Kuyumcubahşayış
Kuyumcukent	Küçük bakkalköy	Kürekçiler
Kürkçüler	Lengerhane	Levazım
Limoncular	Löküncüler	Macuncu
Malcı	Mandırılar	Marpuççular
Mermerciler	Metris	Mismarcı
Muhafazacılar	Müftühamamı	Mühürdar
Nakkaşköy	Nalbant çeşme	Nalbanttepe
Okçular	Okçularbaşı	Okçular tekkesi
Ortaklar	Otakçıbaşı	Otakçılar
Ozanlar	Örücüler	Parçacılar

Pazaryeri	Perdahçılar	Pulcukulübesi
Püskülcüler	Sağmalcılar	Sahaflar
Sakabaşı	Salıpazarı	Sanayi
Sanayimahallesi	Saraçdoğan	Saraçlar
Satışmeydanı	Savaklar	Sedefçiler
Sekbanbaşı	Seymenler	Simkeş
Sipahifırını	Sirkeci	Sirkecibaşı
Softahatip	Sütçübayırı	Sütçüler
Şaşkınbakkal	Şişhane	Şişli
Tabaklar	Tahmisönü	Takkeci
Takkeçiler	Tarakçılar	Taşçılar
Taşkasap	Tavukpazarı	TekstilKent
Telsiz	Telsizler	Terlikçiler
Terziler	Tezgâhçılarbaşı	Topçular
Tophane	Tuğlacı	Turşucu
Tüccarbaşı	Tülbentçi	Tütüncü
Unkapanı	Uzunçarşı	Valievleri
Vezneciler	Yağhane	Yağkapanı
Yağlıkçılar	Yaylaçarşısı	Yazıcı
Yazmacı	Yeldeğirmeni	Yelkencşler
Yıldızbakkal	Yoğurtçu	Yoğurthane
Yorgancılar	Zenneciler	Zerzevatçı

4.2.1.7. Etnotoponimler

Etnotoponim terimi (Yun. *ἔθνος* “*halk, boy*” sözcüğünden) çeşitli ırk, millet, ulus, adlarıyla oluşturulmuş yeradlarını anlatmak için kullanılır. Türkiye’deki yeradbilim çalışmaları ilk olarak araştırmacıların etnotoponimlerin farkına varmasıyla başlamıştır. Anadolu’da ve Türkçe konuşulan yakın coğrafyalardaki çeşitli yeradlarının Orta Asya’daki yeradlarıyla ve halklarla yakından ilişkili olduğunun anlaşılması heyecan yaratmış; bu alanla ilişkili yeradbilim çalışmalarının ivme kazanmasına ve yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu tür yeradlarının bir alt

dalı da sosyotoponimlerdir. Çeşitli boy ve aşiretlerin adları burada etnotoponim sınıfına dâhil edilmiş olsa da bunlar zaman zaman topluluk adı olarak sosyotoponimler arasında da değerlendirilebilmektedir.

Liste 4.153 *İstanbul İlinde Saptanan Etnotoponimler*

Ahmetli	Akatlar	Alacalı
Almanköprüsü	Arapcami	Arapiskelesi
Arapkuyusu	Araplı	Arapmahallesi
Araptepe	Arapzade	Arapzadebağı
Arnavutköy	Aşağıdudullu	Aşağımacar
Aydınlar	Aydınlı	Ayvadlı
Balaban	Bekirli	Beyciler
Bucaklı	Çanaklı	Çataklı
Çengilli	Çingenefırını	Davutlu (Gökmaşlı)
Demircili (Hasanlı)	Dikbucaklı (Bucaklı)	Doğancılı
Durbalı	Edeyli (Göksu)	Embeyler (Çataklı)
Emirli	Erenler	Ermenimahallesi
Esenceli	Etiler	Evrenli (Göksu)
Ezilli (Yakaköy)	Gacal (Akören)	Geredeli
Göçbeyli	Gökmaşlı	Göktürk
Hacıbeyli	Hacıllı	Hallaçlı
Hallı (Tekeköy)	Hamitli (Şuayıplı)	Hasanlı
Hatipler (Geredeli)	Hintli Mevkii	Hisarbeyli
Hüseyinli	Işıklar	İhsanoğlu (Soğullu)
İmrenli	İshaklı	Kadıyakuplu
Karabeyli	Karakızlı	Kemallı (Balibey)
Kılıçlar (Göçe)	Kılıçlı	Kıptîmahallesi
Kilimli (Ağva)	Kinekli	Koçullu
Konaşlı	Köseler (Kalemköy)	Kuraklar
Kurfallı	Macar	Macar Mevkii
Macararkası	Macartabyası	Mısırlıoğlu

Muratlı	Nayman	Oklalı
Okular	Orhanlı	Ormanlı
Oruçoğlu	Otlar ?	Ömerli
Ömerli	Örcünlü	Örcünlü (Yakaköy)
Pasirli ?	Polonezköy	Pomak (Akören)
Sadıklı (Alacalı)	Satmazlı	Sevişli (Osmanköy)
Sığıllı (Göksu)	Soğullar (Şuayipli)	Soğullu
Sortullu	Sungurlu (Geredeli)	Sümer
Süncerli (Kabakoz)	Şamarlı	Şamlar
Şeyhli	Şuayipli	Tekeköy
Türkali	Türkköşe	Türkoba
Ubeyli (Göksu)	Üvezli	Yahudiköy
Yakuplu	Yayalar	Yaylalı
Yukarımacar		

4.2.1.8. Hierotoponimler

Hierotoponim terimi (Yun. *ἱερός* “*kutsal*” sözcüğünden) dinsel inançlara dair çeşitli kutsal değerlerden türemiş yeradlarını belirtmek için kullanılır. Değişik kaynaklarda mitotoponim (Yun. *μῦθος* “*mit, söylence*” sözcüğünden) ve ayotoponimler (Yun. *ἄγιος* “*kutsal, aziz*” sözcüğünden) de hierotoponimlerin bir alt kategorisi olarak değerlendirilir. Taksonomi çalışmalarında hierotoponimler tüm inançlarla ilişkilendirilirken, ayotoponimler Roma-Katolik inancına özgü aziz ve rölik adlarından türemiş yeradlarıyla özdeşleştirilmiştir. Mitotoponimler ise Antik Yunan mitlerinin yanı sıra çeşitli kültürlerle ait doğaüstü anlatı ve söylencelerden doğan yeradlarıyla ilişkilidir. İstanbul’da ve Türk kültüründe örneği görülmediğinden bu kategoriler çalışmaya dâhil edilmemiştir.

İstanbul’da dinî değerlere referans veren yeradlarının sayısı fazla değildir. Var olanların önemli bir kısmı da aynı zamanda başka kategorilere dâhil edilebilecek niteliktedir. Dinsel yeradları, Camiikebir, Asmalımescit, Sulumanastır gibi ibadethanelerle ilişkili adlar; Eyüpsultan, Hocakadın, Yuşâtepesi, Şeyhli, Papazköprüsü gibi dinî unvan ve kişilerle ilişkili adlar; Erenlermezarlığı, Erenköy,

Gözcübaşı, Azizmahmüdhüdayi, Pazartekke gibi tasavvuf ve tarikatlerle ilgili adlar; Yoros, Ayazma, Ayasofya, Ayamama gibi Rum-Ortodoks kültüründen devşirilen adlar olarak kendi içinde de ayrılabilir. Hırkaîşerif adı Türk-İslam kültüründe bir kutsal rölikten gelen tek yeradı olarak dikkate değerdir.

Liste 4.154 İstanbul İlinde Saptanan Hiyerotoponimler

Ağacamii	Arapcami	Asmalımescit
Ayakapı	Ayamama	Ayanifozi
Ayanikola	Ayaparaskevi	Ayasofya
Ayastefanos	Ayazma	Aydınoğlutekkesi
Bulgurlumescit	Burmalımescit	Büyüknamazgâh
Cami	Camialtı	Camiikebir
Cennet	Çatmamescit	Darülhadis
Dereiçi Hristiyan	Dereiçi İslam	Duatepe
Duatepe (Doğatepe)	Emincamii	Gülcami
Hırkaîşerif	Hicret	Hilâl
Istavroz	Kızlarkilisesi	Kilise
Kilisemeydanı	Kumrulumescit	Manastırağzı
Maşatlık	Merve	Mescit
Nallımescit	Namazgâh	Panaya
Papasoğlu	Papaz Mevkii	Papazköprüsü
Safâ	Servilimescit	Sulumanastır
Şeyhcamii	Tahtaminare	Tekkekapısı
Türbe	Üçşehitler	Vanitekkesi
Vezirtekke	Virancami	

4.2.1.9. Historyotoponimler

Historyotoponim terimi (Yun. *ιστορία* “tarih” sözcüğünden) tarihlerle ilişkili yeradlarını anlatmak için kullanılır. Tarih bazlı sayılar içeren yeradları dünyada da Türkiye’de de oldukça yenidir. Ulusların tarihinde kırılma yaratan tarihî olayları anmak ve ölümsüzleştirmek için verilen bu tür yeradları genellikle cadde, köprü ve

meydan gibi kentlikadı (urbonimler)⁵³¹ kategorisinde görülse de Türkiye’de ve İstanbul özelinde orunadı olarak da işletildikleri az sayıda örnek görülmektedir.

Liste 4.155 İstanbul İlinde Saptanan Historyotoponimler

19 Mayıs

15 Temmuz

4.2.1.10. Hodotoponimler

Hodotoponimler (Yun. *óðós* “yol, yolculuk” sözcüğünden) adını yollardan (cadde, sokak vb), geçitlerden ve seyahatle ilgili kavramlardan alan yeradlarını anlatmak için türetilmiş bir terimdir. İçinde -durak, -meydan, -köprü gibi sözcükler bu kategoriye dâhil edilebilir.

İstanbul gibi surlarla çevrili bir şehirde, kalelerin ya da sur kapılarının adları çoğu zaman bir mevki ve mahalle adına dönüşmektedir: Rumelihisarı, Yedikule, Macartabya, Topkapı, Silivrikapı, Çatladıkapi, Bahçekapı vb örneklerde görüldüğü üzere kale kapılarının yeradlaşması durumu, Erzurum (Tebrizkapı), Kayseri (Kıçıkapi) ve Diyarbakır (Mardinkapi) gibi bir dönem Türkiye’nin surlarla çevrili pek çok şehrinde görüldüğü gibi, Londra (Bishopsgate, Moorgate) ve Paris (Porte-des-Lilas, Porte Dorée) gibi şehirlerde dahi mevcuttur. Ancak araştırmamız boyunca kale isimlerini ve kale isimlerinden gelen yeradlarını ifade etmek için türetilmiş herhangi bir terimle karşılaşılmamıştır. Bu nedenle şehirlere giriş, yollar ve yolculuklarla ilintili olması sebebiyle en azından kapı adlarından gelen yeradları hodotoponimler kategorisinde ele alınacaktır.

Liste 4.156 İstanbul İlinde Saptanan Hodotoponimler

Ahırkapı	Ayazmakapı	Azapkapı
Bahçekapı	Balatkapısı	Balıkyolu
Belgratkapı	Beşyol	Cıbalıkapı
Çarşıkapı	Çeşmemeydan	Çınaryolu
Dağyolu	Değirmenkapı	Dereyolu

⁵³¹ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, *Avrasya Terim Dergisi* 1/1 (2013), 53.

Dereyolu	Devoğlu Yokuşu	Divanyolu
Dörtyol	Edirnekapı	Eğrikapı
Esekapı	Esenyol	Fenerkapısı
Feneryolu	Fındıklıgeçit	Filköprüsü
Filyokuşu	Hamamsokağı	Harmankapı
İstasyon	Kalekapı	Karayolları
Kavakyolu	Kıryokuşu	Kocayol
Koşuyolu	Köprübaşı	Kumkapı
Mevlanakapı	Meydancık	Narlıkapı
Odalkapısı	Odunkapı	Okmeydanı
Papazköprüsü	Parkkapı	Parmakkapı
Paşakapısı	Petrokapısı	Saatmeydanı
Samatyakapısı	Silivrikapı	Sondurak
Sünnetköprüsü	Şendurak	Tahtaköprü
Taşköprü	Taşyol	Tepecik yolu
Topkapı	Toprak yol	Tugay yolu
Tünel	Uluyol	Üçyol
Yaymeydanı	Yenikapı	Yeniyol
Yeşilyol	Yokuşbaşı	Yolağzı
Yolcatı	Zindankapı	

4.2.1.11. Korotoponimler

Korotoponim (Yun. *χωρος* “*yer, bölge, yerleşim*” sözcüğünden) terimi adını hâlihazırda var olan bir yerleşim biriminden ya da bölgeden alan yeradlarını anlatmak için kullanılır. Bu yeradı türü, özellikle göç tarihi ve antropoloji çalışmaları bakımından değerlidir. Zorunlu veya gönüllü göçler sonucu halkların yeni kurdukları yerleşmelere, kökenlerinin bulunduğu yerlerin adını vermesi tüm dünyada görülen bir durumdur.

Yeni Zelanda, Yeni Kaledonya gibi ülke adlarına veya New “Yeni” York, Nieuw “Yeni” Amsterdam gibi şehir adları korotoponimlerdir ve bunlara özellikle Amerika kıtasında ve sömürgecilik geçmişiyle öne çıkan ülkelerde sıkça rastlanır. Bu

yeradları her zaman “yeni” gibi sıfatlarla nitelenmeyip doğrudan o yerin adıyla da tesmiye edilebilirler. Bunu örneklerine Türkiye’de ve İstanbul’da da sıkça rastlanmıştır.

Bir yerleşim biriminin çeşitli nedenlerle bir yerden başka bir yere taşınması (Eskideğirmenköy > Değirmenköy) ya da bir yerleşmenin büyüyüp genişleyerek parçası olduğu yerden koparak yeni bir kimlik alması durumunda (Delhi > Yenidelhi) adına “yeni, eski, ikinci” gibi sıfatlar eklenebilir. Bu durumda söz konusu yerleşmelerin korotoponim sınıfından ziyade Kronotoponimler başlığı altında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Liste 4.157 İstanbul İlinde Saptanan Korotoponimler

Akkirman	Aksaray	Akseki
Aksu	Altay	Anadolu
Anadolufeneri	Anadoluhisarı	Anadolukavağı
Artvinliler (Kervansaray)	Ayvat	Belgratköy
Bodrumî	Bosna	Bosnaköy
Büyükkaraman	Çukurbosnaçiftliği	Edirnekapı
Elbasan	Ereğli	Eskibelgrat
Geredeli	Girne	Görele
Ispartakule	İnceğiz	İnönü
Karadeniz	Karamançiftliği	Kars Mahallesi
Kefeli	Kefeliköy	Kirmasti
Koska	Kömürcübelgrad	Küba Mahallesi
Küçükayasofya	Küçükhalkalı	Küçükkaraman
Küçüklanga	Küçükmoda	Maçka
Malta	Marmara	Marmaracık
Meram	Meriçmahallesi	Paris Mahallesi
Rumelifeneri	Rumelihisarı	Rumelihisarüstü
Rumelikavağı	Sazlıbosna	Şamlar
Tarsuslu	Tokatköy	Trabzonmahallesi
Tuna	Tuzladere	Üskübî (Üsküplü)

Vaniköy	Vanitekkesi	Yarhisar
Yeniankara	Yenibosna	Yenicami
Yeniçamlıca	Yeşilkıbrıs	Yukarıbaklacı
Yukarıdudullu		

4.2.1.12. Kronotoponimler

Kronotoponim (Yun. *χρόνος* “zaman” sözcüğünden) terimi genellikle nümerotoponim ve historyotoponimlerle birlikte ele alınsa da kendine özgü yönleri nedeniyle ayrı olarak da değerlendirilebilmektedir. Kronotoponim terimi belirli bir tarihi anmak için verilen historyotoponimlerden farklı olarak içinde zaman veya zamansallıkla ilgili sözcükler içeren yeradları için kullanılmaktadır. Örneğin toprak kayması, su baskını ya da deprem nedeniyle tahliye edilip başka bir konumda yeniden kurulan yerleşmelerin “Yeni” sıfatıyla veya metruk yerleşmenin “Eski” sıfatıyla adlandırılması kronotoponimlere örnektir. Yeni ve eski sıfatlarının Arapça kökenli eski Türkçe karşılıkları olan Cedit ve Atik sıfatlarının da kimi yeradlarında hâlen yaşadığı görülmektedir. Bunlar dışında zamanla ilgili yıl, asır, hafta, ay, gün gibi sözcüklerle oluşturulmuş ya da içinde doğrudan gün ya da ay adı bulunan yeradları da bu kategoriye dâhil edilebilmektedir.

Liste 4.158 İstanbul İlinde Saptanan Kronotoponimler

50. Yıl	75. Yıl	
Atikibrahimpaşa	Beyazıtıcedid	Alipaşa-i Atik
Cedidalipaşa	Cumapazarı	Bezzazıcedid
Çarşamba	Eskibelgrat	Cumartesipazarı
Eskiçanta	Eskiçiftlik	Eskice
Eskihabipler	Eskiimaret	Eskideğirmenköy
Eskiköy	Eskiodalar	Eskiköşkler
Eskiyeni	Pazartekke	Eskişehir
Ramiyeni	Sahrayıcedid	Ramicuma
Valideiatik	Valideicedid	Salıpazarı
Yenibahçe	Yenibosna	Yeniankara
		Yenicami

Yeniçamlıca	Yeniçeşme	Yeniçiftlik
Yenidoğan	Yenievler	Yenigün
Yenihan	Yenikapı	Yenikent
Yenikozlu	Yeniköy	Yenilevent
Yenimahalle	Yeniodalar	Yenisahra
Yenişehir	Yeniuskumru	Yeniyol
Yüzyıl		

4.2.1.13. Nümerotoponimler

Nümerotoponim terimi (Lat. *numerus* “sayı”) sayılarla ilişkili yeradlarını tanımlamak için kullanılır. Sayılar tek başlarına ele alındığında matematiğin bir parçası olsalar da sözcüklerle birlikte kullanıldıklarında dilsel bir boyut kazanırlar. Yeradları içinde de sayılardan oluşan ya da mevcut bir adın numaralandırılmasıyla üretilen pek çok örnek vardır.⁵³²

Sayılarla oluşturulan yeradları çeşitli tür ve biçimlerde ortaya çıkabilir. Dünyada ve Türkiye’de sayılarla yaratılan yeradları içinde en yaygınları sayı sıfatları (İkitelli, Üçşehitler, Dört Yol, Beşelsiz, Yüzyıl, Binkılıç, Çiftehavuzlar vb), özel tarihlere değinen adlar (19 Mayıs Mahallesi, 15 Temmuz Mahallesi) ve sıra sayı sıfatları (Ataköy 1. Kısım, Kayaşehir 9. Bölge, Başakşehir 5. Etap, 4. Levent) olarak sınıflandırılabilir.

Sayı sıfatlarıyla yaratılan birinci gruptaki yeradları açık ara en yaygın olanlardır. Genellikle ağaç, kaya, dere, tepe gibi doğal unsurları veya insan yapısı nesneleri nitelemek için kullanılırlar ve bölgenin gerek beşerî gerek fizikî çevresine ilişkin arkeolojik ipuçları barındırıyor olmaları kuvvetle muhtemeldir.

Sıra sayı sıfatlarıyla kurulan yeradlarıysa olgu olarak hem oldukça eski hem de çok yenidir. Örneğin Milyon Taşı’ndan başlayarak ölçüldüğünde şehirden 7 mil uzakta kaldığından bugünkü Bakırköy yerleşmesi antik dönemde Evdomon (Yun. *Εβδομον*/Evdomon “Yedinci”) olarak adlandırılmıştır. Öte yandan günümüzde kentlerin şehirleşme hızı yeni yeradlarının kendiliğinden doğmasına fırsat bırakmayacak ölçüde hızlı olduğundan çağdaş şehircilik gereklilikleri yeni doğan

⁵³² Frank R. Hamlin, “Numbers in Placenames”, *Names* 47/3 (01 Eylül 1999), 233-242.

semtlerin sayılar yardımıyla bölümlenmesini zorunlu kılmaktadır. (Bahçeşehir 1. ve 2. kısımlar gibi)

Hamlin, sayılarla kurulan yeradlarında üç, yedi ve dokuzun açık ara önde olduğu saptamasını yapar ve bunu bu sayıların kültürlerde ifade ettiği ruhanî değerle ilişkilendirir.⁵³³ İlginçtir ki Türkiye genelinde bu durumla örtüşecek çokça örnek bulunmasına karşın Sultanahmet yakınlarındaki günümüze ulaşamamış Üçler semti dışında İstanbul'da orunadı düzeyinde bir örnekle karşılaşılmamıştır.

Yüz ve bin sayısı ile üretilen yeradlarının da dünyada pek çok örneği görülmektedir. Özellikle bin sayısı çokluk, bolluk belirten betimsel bir sözcük olarak seçilmiştir. İstanbul'da yüz ve bin sözcüğünü içeren az sayıda yeradı içinde Binbirdirek en bilinenidir.

Sayılarla oluşturulan yeradları içinde yol ve ev sözcükleriyle oluşturulanların fazlalığı dikkat çekmektedir. İngilizcede Five Ways, Eight-and-forty-houses (Beşyol, Kırksekizevler), Fransızcada Cinq Chemins, Cent Maisons (Beşyol, Yüzevler) gibi örnekler Türkçede de sıklıkla görülür. Bu tür nümerotoponimlerde Türk dilinin genel kaidelerine aykırı olarak sayı sıfatıyla betimlenen sözcüğe çokluk eki getirildiği görülmektedir. Bu sınıftaki yeradlarının Türkçede görülüşü ve kullanımı konusunda henüz yeterince çalışılma yürütülmemiştir. Bağcı+lar, Esen+ler, Saya+lar örneklerinde olduğu üzere çokluk ekinde yeradı türeten bir yapımeke olarak yararlanılmış olabileceği gibi, dillerarası bir esinlenme de söz konusu olabilir. Tarihlerle kurulan yeradları historyotoponimler başlığında ayrıca ele alınmıştır.

Liste 4.159 İstanbul İlinde Saptanan Nümerotoponimler

1. Levent	2. Levent	3. Levent
4. Levent	5. Levent	Alkent 2000
Altımermer	Altıpoğaça	Altıyol
Ataköy 2-5-6	Ataköy 3-4-11	Ataköy 7-8-9-10
Bahçeşehir 1. Kısım	Bahçeşehir 2. Kısım	Beşevler
Beşkardeşler	Beştelsiz	Beşyol
Binbirdirek	Binevler	Binkılıç

⁵³³ Hamlin, “Numbers in Placenames”.

Çiftebakkallar	Çiftecevizler	Çifteçınarlar
Çiftedutlar	Çiftefırınlar	Çiftегelinler
Çiftehavuzlar	Çiftesaraylar	Çiftesöğüt
Dörtevler	Dörtkuyu	Dört yol
İkitelli	İkizevler	Kırkçeşme
Kırkçeşme	Kırkikievler	Kırklar
Onbeşevler	Onbirevler	Onikievler
Otuzevler	Özbirevler	Samanveren-i Evvel
Samanveren-i Sani	Sekizevler	Üçevler
Üçkardeşler	Üçşehirler	Üç yol
Üçyüzlü	Yedikule	Yüzbeşevler

4.2.1.14. Polyotoponimler

Polyotoponim terimi (Yun. πόλις “kent, şehir” sözcüğünden) içinde köy, şehir, kent, mahalle, belde, yurt, yer, ören -âbâd gibi yerleşim birimlerini ifade etmek için kullanılan sözcüklerle kurulmuş yeradları için türetilmiş bir terimdir. Özellikle yeni türetilen yeradlarının büyük çoğunluğunun bu kategori dâhilinde olduğu gözlemlenmiştir.

Liste 4.160 İstanbul İlinde Saptanan Polyotoponimler

Acarkent	Alibeyköy	Alkent 2000
Altınköy	Altınşehir	Altınşehir
Arıköy	Arnavutköy	Aşağımahalle
Atakent	Ataköy	Ataköy 2-5-6
Ataköy 3-4-11	Ataköy 7-8-9-10	Ataşehir
Bahçeköy	Bahçeköy-Yenimahalle	Bahçeşehir
Bahçeşehir 1. Kısım	Bahçeşehir 2. Kısım	Bakırköy
Basıncıköy	Başakköy	Başakşehir
Batı Ataşehir	Batıköy	Batımahallesi
Batışehir	Bekârköy (Karacaköy)	Belgratköy
Beykent	Bizimkent	Bosnaköy

Boyacıköy	Büyükada-Yalımahallesi	Büyükbakkalköy
Büyükşehir	Celepköy	Cumhuriyetköy
Çakılıköy	Çantaköy	Çavuşköy
Çayirmahallesi	Çekmeköy	Çengelköy
Çınarköy	Çiçekkent	Çiftlikköy
Çiftlikmahallesi	Davutköy	Değirmenköy
Demirciköy	Deremahallesi	Dursunköy
Ecevit Mahallesi	Elmalıkent	Emirmahallesi
Erenköy	Ermenimahallesi	Esenkent
Esenşehir	Esenyurt	Eskideğirmenköy
Eskiköy	Eskişehir	Fenerköy
Feriköy	Finanskent	Firuzköy
Gazimahallesi	Gecekondumahallesi	Gelmeköy
Göçmenkent	Güzelkent	Güzelyurt
Hacıköy (Geredeli)	Hadımköy	Halaköy
Haliloğlu (Kalemköy)	Hasköy	Heybeli-Dağmahallesi
Heybeli-Yalımahallesi	Hümayunabad	İçerenköy
İncirköy	İsaköy	Kadıköy
Kadıköy	Kalemköy	Karacaköy
Karaköy	Karanfilköy	Kars Mahallesi
Karşımahalle (Kabakoz)	Kayaşehir	Kefeliköy
Kızılcaköy	Koltuköy (Göçe)	Korucuköy
Korumahallesi	Köyaltı	Köybaşı
Köydere	Köyiçi	Köyönü
Kulüpmahallesi †	Kumköy	Kurnaköy
Kurtköy	Kuyumcukent	Küba Mahallesi
Küçükköy	Ladas Mahallesi	Laleşehir
Merdivenköy	Meriçmahallesi	Muhacirköy
Muhacirmahallesi	Nakkaşköy	Necipmahallesi
Olimpiyatköy	Onurkent	Ortaköy
Ortamahalle	Osmanköy	Örnekköy

Özevler Mahallesi	Palasmahallesi	Paşaköy
Polonezköy	Rıhtım Mahallesi	Sâdabad
Sahilköy	Sefaköy	Servimahallesi
Sırtköy	Sinemköy	Site
Sultanmahalle	Şenlikköy	Şifayurdu
Taşlımahalle (Kervansaray)	Tekeköy	Tekstilkent
Tenekemahallesi	Tepeköy	Tepemahallesi
Tepeören	Terazimahallesi	Tilkiköy
Tokatköy	Trabzonmahallesi	Tufanmahallesi
Uluköy	Uskumruköy	Vaniköy
Yakaköy	Yalıkent	Yalıköy
Yalımahallesi	Yazlıkköy	Yenikent
Yeniköy	Yenilevent	Yenimahalle
Yenişehir	Yerliköy	Yeşilkent
Yeşilköy	Yeşilyurt	Yılmazkent
Yukarımahalle	Zekeriyaköy	

4.2.1.15. Somatoponimler

Somatoponim terimi (Yun. *σῶμα* “*beden, vücut*” veya *σωματικός* “*bedensel*” sözcüğünden) insan veya hayvan bedeninin parçalarına ait adlar taşıyan yeradlarını tanımlamak için kullanılır. Türkçede insan bedeniyle ilgili ağız, burun, bel, dil, göz, boğaz gibi organ adlarına mecazi olarak coğrafi anlamlar yüklenmesinin de etkisiyle bu tür yeradlarıyla Türkçe konuşulan coğrafyalarda sıkça rastlanır.

Liste 4.161 İstanbul İlinde Saptanan Somatoponimler

Akbıyık	Başbüyük	Boğazköy
Burunbahçe	Burunsuz	Çeşmeburnu
Çöplüburun	Defterdarburnu	Değirmenburnu
Dereağzı	Dilburnu	Ekşikaradut
Gözdağı	Göztepe	Hacıağzı
Kabakulak	Kabasakal	Kaldırımburnu

Kapanağzı	Karabaş	Karaburun
Karakulak	Kaşbaşı	Kireçburnu
Kulaksız	Kurşunburnu	Kuşdili
Limanburnu	Lüfervolisi Burnu	Mandaburnu
Mesarburnu	Mezarlıkburnu	Molozburnu
Ocakburnu	Pınarburnu	Sandıkburnu
Sarayburnu	Sırtköy	Taşlıburun
Tokmakburnu	Üçyüzlü	Zeytinburnu

4.2.1.16. Sosyotoponimler

Etnotoponimlerle yakından ilişkili olan ve çoğunlukla etnotoponimler kategorisinde ele alınan sosyotoponim terimi (Lat. *socius* “birleşik, ilişkili, yakın” sözcüğünden) belirli bir amaç için bir araya gelmiş insan toplulukları veya boy, aşiret, kabile, aile, sülale gibi grupların adlarıyla ilişkilendirilir.

Çömlekçiler, Halıcılar gibi yeradları her ne kadar ergotoponim olarak değerlendirilebilirse de adını aynı işi yapan bir topluluğun bir arada bulunmasından alması bakımından sosyotoponim olarak da değerlendirilebilir. İstanbul’un özellikle Anadolu Yakası’ndaki Karabeyli, Sortullu, Soğullu gibi örneklerde olduğu gibi kimi köylerin adları çeşitli Türk boylarıyla, aşiretleriyle ve bunlara mensup ailelerle ilişkilidir.

Liste 4.162 İstanbul İlinde Saptanan Sosyotoponimler

Alacalı	Aydınlar	Aydınlı
Ayvadlı	Balaban	Bekirli
Beyciler	Bucaklı	Çanaklı
Çataklı	Çengilli	Davutlu (Gökmaşlı)
Demircili (Hasanlı)	Dikbucaklı (Bucaklı)	Doğancılı
Durbalı	Edeyli (Göksu)	Embeyler (Çataklı)
Emirli	Erenler	Esenceli
Evrenli (Göksu)	Ezilli (Yakaköy)	Geredeli
Göçbeyli	Gökmaşlı	Hacıbeyli †

Hacılı	Hallaçlı	Hallı (Tekeköy)
Hamitli (Şuayipli)	Hasanlı	Hatıpler (Geredeli)
Hisarbeyli	Hüseyinli	Işıklar
İhsanoğlu (Soğullu)	İmrenli	İshaklı
Kadıyakuplu	Karabeyli	Karakızlı
Kemallı (Balibey)	Kılıçlar (Göçe)	Kılıçlı
Kilimli (Ağva)	Kinekli	Koçullu
Konaşlı	Köseler (Kalemköy)	Kuraklar
Kurfalı	Kurfalı	Muratlı
Oklalı	Okular ?	Orhanlı
Ormanlı	Oruçoğlu	Otlar
Ömerli	Ömerli	Örcünlü
Örcünlü (Yakaköy)	Pasirli ?	Sadıklı (Alacalı)
Satmazlı	Sevişli (Osmanköy)	Sığıllı (Göksu)
Soğullar (Şuayipli)	Soğullu	Sortullu
Sungurlu (Geredeli)	Süncerli (Kabakoz)	Şamarlı
Şamlar	Şeyhli	Şuayipli
Tekeköy	Ubeyli (Göksu)	Üvezli
Yakuplu	Yayalar	Yaylalı

4.2.2. Fizikî Çevreyle İlgili Yeradları

Dick, *fizikî çevre* kavramını insanların içinde yaşadığı yerleri ve insanlardan bağımsız olarak mevcudiyetini sürdüren şeyleri anlatmak için kullanmıştır. Hayvanlar, bitkiler, yeryüzü şekilleri, gök cisimleri gibi varlıklar fizikî çevreye dâhildir.

4.2.2.1. Agrotoponimler

Agronim ve agrotoponim terimleri (Yun. *ἀγρός* “tarla, kırsal, arazi” sözcüğünden) tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerle ilgili yeradlarıyla ilgilidir.

Eski Türkçe yazılmış belgelere bakıldığında karşılaşılan köy ve çiftlik adlarının yanı sıra günümüzde şehir alanının içinde kalarak kentleşme nedeniyle yok

olmuş olsalar da otlak yayla, ova, çayır hatta şahsa ait bağ, bahçe, bostan ve tarlalara ait adların bulunduğu mevkilere veya çevrelerindeki yollara adını verdiği ve yeradına dönüştüğü görülmektedir. Bu yönleriyle bağadları kent kültürünün, belleğinin ve tarihinin bir parçası olmayı sürdürmektedir.

Liste 4.163 İstanbul İlinde Saptanan Agrotoponimler

Bağlar	Bağlarbaşı	Bağlarçeşme
Bağodaları	Bahçeler	Bahçelievler
Bahçeşehir	Baklatarlası	Balcıbağı
Beylikdüzü	Bezirgânbahçe	Bostan
Bostanlı	Bostaniçi	Bostanlık
Bucakbağı	Burunbahçe	Caddebostan
Cevizlibağ	Cevizlibahçe	Cevizlidere
Cevizlik	Çamlıbahçe	Çayırbaşı
Çayırboyu	Çayırdere	Çayireken
Çayirmahallesi	Çayırönü	Çemenzar
Çiftlik	Çiftlikköy	Çiftlikmahallesi
Çiftliktepe	Çimentarla	Çukurbostan
Çukurçayır	Değirmenbahçe	Değirmençayırı
Dolaybağı	Dolmabahçe	Dutluk
Ebelitarla	Ekinoba	Ekinova
Elmabahçesi	Esenbahçe	Eskiçiftlik
Fenerbahçe	Fırıldakbahçesi	Fidanlık
Fundalık	Gölbahçe	Gülbağ
Güllübağlar	Güzelbahçe	Hacıbostan
Hadımkoru	Harmanlar	Harmantepe
İncirlibahçe	İncirlibostan	Kalaycibahçe
Kâniloba	Karamançiftliği	Kavaklıbağlar
Kılavuzçayırı	Kivilik	Kotova
Kutorman	Kuyulubağ	Künkutarla
Lahonat Çiftliği	Meyvelibahçe	Mısırtarlası

Mimaroba	Modabağ	Numunebağ
Ortabahçe	Ovacık	Ovayenice
Paşabahçe	Paşaçayırı	Rüzgârlıbahçe
Saadetçiftliği	Sapanbağları	Saya
Sayalar	Sefabostanı	Sırıklıçayır
Sıvat Mevkii	Sıvatharabesi	Sulakbostan
Sultançiftliği	Şenbağ	Şucabağları
Şükrançiftliği	Tarlabaşı	Tekkeçayırı
Tepebağ	Tunusbağı	Uzuncaova
Uzunçayır	Validebağ	Viranbağ
Yazlaçiftliği	Yenibahçe	Yeşilbağlar
Yeşilbahçe	Yeşilova	Yücebağ
Yücetarla	Zeytinlik	

4.2.2.2. Astrotoponimler

Astrotoponim (Yun. *ἄστρον* “yıldız, gök cismi” sözcüğünden) terimi gök cisimleriyle ilgili sözcüklerle türetilmiş yeradlarını anlatmak için kullanılır. İstanbul’da bu yeradı türünün kısıtlı sayıda örneğiyle karşılaşmıştır.

Liste 4.164 İstanbul İlinde Saptanan Astrotoponimler

Altınyıldız	Güneşli	Güneştepe
Hilâl	Kamerhatun	Mihrabat
Rasathane	Yıldız	Yıldızbakkal
Yıldıztabya	Yıldıztepe	

4.2.2.3. Dimensiyotoponimler

Dimensiyotoponim (Lat. *dimensio* “ölçü, boyut” sözcüğünden) içinde boyut, büyüklük, ölçü gibi kavramlarla ilgili sözcükler barındıran yeradları için kullanılmaktadır. Türkçede çokça örneği görülen, Büyük-, Küçük-, Ulu-, Uzun- gibi sıfatlarla türetilmiş her türlü yeradının yanı sıra -cık, -cik, -cuk, -cük, -çık, -çik, çuk, -

çük gibi yapım ekleriyle kurulmuş yeradları da boyutta ufaklık anlamını içinde barındırdığından bu kategoriye dâhil edilebilir.

Liste 4.165 İstanbul İlinde Saptanan Dimensiyotoponimler

Büyükada	Büyükarmutlu	Büyükaşağı (Bucaklı)
Büyükayazma	Büyükbakkalköy	Büyükbebek
Büyükbucaklı (Bucaklı)	Büyükçamlıca	Büyükçamlık
Büyükçarşı	Büyükçavuşlu	Büyükçekmece
Büyükdere	Büyükhamam	Büyükkaraman
Büyükkılıçlı	Büyükkorucu †	Büyüklanga
Büyüknamazgâh	Büyükpiyale	Büyüksinekli
Büyükşehir	Büyükyalı	Camiikebir
Çakılcık	Kavacık	Kocaçimentepe
Kocadede	Kocataş	Kocatepe
Kocayol	Küçükarmutlu	Küçükaşağı (Bucaklı)
Küçükayasofya	Küçükbakkalköy	Küçükbebek
Küçükçamlıca	Küçükçavuşlu	Küçükçekmece
Küçükçeltik	Küçükdere	Küçükgöksu
Küçükhalı	Küçükhamam	Küçükkaraman
Küçükkılıçlı	Küçükkoru	Küçükkorucu
Küçükköy	Küçüklanga	Küçükmoda
Küçükmustafapaşa	Küçükpazar	Küçükpiyale
Küçüksinekli	Küçüksu	Küçükyalı
Limanıkebir	Meydancık	Örencik
Uluköy	Ulupelit	Yaylacık
Yücebağ	Yücetarla	Yücepete

4.2.2.4. Fitotoponimler

Fitotoponim (Yun. *φυτόν* “bitki” sözcüğünden) bitki adlarından türemiş yeradlarını anlatmak için kullanılır. Bir bölgede yetişen veya yetiştirilen bitkilerin o bölgedeki yerlere ad olması sıkça karşılaşılan bir durumdur ve fitotoponimler Türkçe

konuşulan coğrafyalarda en sık örneğine rastlanan yeradı türlerinden biridir. Söz konusu bitkiler günümüzde varlıklarını sürdürmüyor olsalar bile bölgenin geçmişiyle bir bağı günümüze taşıyor olmaları bakımından oldukça değerli tarihî bilgiler içermektedir. Çiçek, bitki, meyve ve ağaç adlarıyla oluşturulmuş tüm yeradları bu kategoriye dâhil edilebilir.

Liste 4.166 *İstanbul İlinde Saptanan Fitotoponimler*

Abanozlar	Acıbadem	Ağaçaltı Mevkii
Ağaçdere	Ağaçlaraltı	Ağaçlı
Akasyalık	Ardıçlı	Ardıçhevler
Armutlu	Arpacılar	Arpaemini
Asmaaltı	Asmalımescit	Aşağıağaçlı
Aşağıbaklacı	Aynalıkavak	Ayvalı
Ayvalidere	Ayvalık	Bademlik
Baklacı	Baklalı	Baklatarlası
Başak	Başakköy	Başakşehir
Bozahlat (İsaköy)	Bulgurlu	Bulgurlumescit
Büyükarmutlu	Büyükçamlıca	Büyükçamlık
Cevizaltı	Cevizli	Cevizlibağ
Cevizlibahçe	Cevizlik	Çamçeşme
Çamlar	Çamlıbahçe	Çamlıbel
Çamlıca	Çamlık	Çamlıkahve
Çamlıkaltı	Çamlıktepe	Çamlıtepe
Çamlıvadi	Çamlımanı	Çatalmeşe
Çatalzeytin	Çeltik	Çınar
Çınaraltı	Çınardere	Çınardibi
Çınarhan	Çınarköy	Çınarlıçeşme
Çınartepe	Çınaryolu	Çiçekçi
Çiçekçiler	Çiçekkent	Çiçekli
Çiftecevizler	Çifteçınarlar	Çiftedutlar
Çiftesöğüt	Çiğdem	Çilekli

Çimentarla	Çimentepe	Dutaltı
Dutdere	Dutluk	Düzkeşane
Eğriçınar	Ekşikaradut	Elmabahçesi
Elmadağ	Elmalı	Elmalıkent
Fındıklı	Fındıklıgeçit	Fındıksuyu
Fındıkzade	Fıstıkağacı	Fıstıklı
Fıstıklıbayır	Fıstıksuyu	Fulya
Fundalık	Gülbağ	Gülbahar
Gülcami	Güllübağlar	Gülsuyu
Gültepe	Gülyalı	Ihlamur
Ihlamurkuyu	İncirköy	İncirli
İncirlibahçe	İncirlibostan	İncirtepe
Kabakça	Kabakoz	Kanlıçınar
Kanlıkavak	Karaağaç	Karakiraz
Karanfil	Karanfilaltı	Karanfildere
Karanfilköy	Karanohut	Kavacık
Kavakbayırı	Kavaklar	Kavaklı
Kavaklıbağlar	Kavaklıdere	Kavaklık
Kavakpınar	Kavaksaray	Kavakyolu
Kestanelik	Kestanesuyu	Kızılağaç
Kirazlı	Kirazlıbent	Kirazlıdere
Kirazlık	Kirazlımescit	Kirazlıtepe
Kirazlıyayla	Kiraztepe	Kivilik
Kozlar	Kozlu	Kozyatağı
Kurukavak	Kurukavak	Küçükarmutlu
Küçükçamlıca	Küçükçeltik	Lahanaköy
Laleli	Laleşehir	Meyvelibahçe
Mısırtarlası	Narlıdere	Narlıkapı
Öğümce	Pirinççi	Sakızağacı
Salkımsöğüt	Sarıgül	Sarıkavak (Hasanlı)
Sarmaşık	Sazlıbosna	Sazlıdere

Seferikoz	Servilimescit	Servimahallesi
Sıracevizler	Sıraselviler	Sincanlar
Sivrikoz	Soğanağa	Soğanköy
Soğanlı	Soğanlık	Söğütlüçeşme
Söğütlüyayla	Sümbülefendi	Şalgamlı
Topağacı	Topağacı	Topincirler
Topselvi	Ulupelit	Vişnezade
Yalnızselvi	Yazgülü	Yeşilağaçlı
Yukarıağaçlı	Zeytinburnu	Zeytinlik
Zeytinolu	Zeytuniye	Zincirliservi

4.2.2.5. Hidrotoponimler

Hidrotoponim (Yun. *ὕδω* “su” sözcüğünden) terimi, adını bir su kaynağından alan yerleri tarif etmek için kullanılır. Yeryüzündeki dere, ırmak, göl, deniz gibi su kütlelerinin adlarının yani hidronimlerin (Tür. *Suadı*) yeradına dönüşmesi sonucu ortaya çıkmışlardır. İstanbul’da çok sayıda örneği bulunmaktadır.

Liste 4.167 İstanbul İlinde Saptanan Hidrotoponimler

Akarçeşme	Akarsu	Akıntıburnu
Akpınar	Aksu	Altayçeşme
Ambarlıdere	Ayazma	Ayazmakapı
Aynalıçeşme	Ayvalıdere	Balabandere
Baltalimanı	Bıçkıdere	Bülbülderesi
Büyükayazma	Büyükdere	Cevizlidere
Çağlayan	Çangalçeşme	Çatalçeşme
Çavuşdere	Çayırdere	Çengeldere
Çeşme	Çınardere	Çırçırşuyu
Çinçindere	Çiniliçeşme	Çivilimanı
Değirmendere	Dereagzı	Dereboyu
Dereiçi	Dereli (Tekeköy)	Deremahallesi
Dereşeki	Dereyolu	Dolapdere

Doymazdere	Dumlupınar	Durusu
Emirlerçeşmesi	Fındıksuyu	Fıstıksuyu
Germeçeşme	Göksu	Gölbahçe
Gölboyu	Gölderese	Gölet
Göllerbaşı (Göller)	Göllü	Göltarla
Gölyaka	Gülensu	Gülsuyu
Gümüşdere	Gümüşpınar	Gümüşsuyu
Gürpınar	Güzeldere	Güzelsu
Hacıçeşme	Halayıkdere	Hamamlıdere
Harmandere	Havuzbaşı	Havuzlar
Havuzlarüstü	Hekimsuyu	Hoşdere
Hünkârsuyu	Ihlamurkuyu	Işıklıçeşme
İçmeler	İmrendere	Kadıçeşmesi
Kadınlarçeşmesi	Karamandere	Karanfildere
Karanlıkdere	Karlidere	Kartaltepe
Kavaklıdere	Kavakpınar	Keçesuyu
Kemerdere	Kerpiçgöl	Kervançeşme
Kestanesuyu	Kıbleçeşme	Kılıçpınar
Kılıçsuyu	Kiremitdere	Korkudere (Kabakoz)
Kozdere	Kömürcüpınar	Köydere
Kuşugölü	Kumsuyu	Kurbağalıdere
Kuruçeşme	Kuruçeşmeüstü	Kurudere
Kuyubaşı	Kuyulubağ	Kuzdere
Küçükdere	Küçükgöksu	Küçüksu
Kürkçüçeşmesi	Maltızdere	Maslakçeşme
Mehterçeşme	Muratdere	Mümindere
Mütevelliceşme	Nalbantçeşme	Narlidere
Nuhkuyusu	Ortaçeşme	Oruçdere
Osmankuyu	Öksüzdere	Paşaçeşmesi
Petropınarı	Pınar	Pınarburnu
Pınarca (İhsaniye)	Pınartepe	Pınarüstü

Saadetdere	Sarıgöl	Sazlıdere
Selamiçeşme	Serindere	Sırapınar
Sıtmapınarı	Soğukçeşme	Soğukpınar
Soğuksu	Söğütlüçeşme	Sultançeşme
Sülüklügöl	Şifahavuzu	Şifakuyusu
Şifasuyu	Şirindere	Şirindere
Taşılaşme	Tatlıkuyu	Tatlısu
Terazidere	Topuzludere	Tuzladere
Uzundere	Üçpınarlar	Valideçeşme
Validesuyu	Yatağançeşmesi	Yeşildere
Yeşilpınar	Yeşiltulumba	Yılanlıyazma
Zincirli dere	Zincirlikuyu	

4.2.2.6. Jeomorfotoponimler

Jeomorfotoponim (Yun. *γεω* “yer” ve *μορφή* “biçim” sözcüklerinden) yeryüzü şekillerine ait adlarla türetilmiş yeradlarını anlatmak için kullanılan bir terimdir. Dağ, tepe, vadi, çukur, yalı, sahil, burun, koy, körfez, yayla, yamaç, ova, düz, yassı, çukur, bayır, sırt gibi yeryüzü şekillerinin adlarıyla oluşturulmuş tüm yeradları bu kategoride değerlendirilebilir. Dağ ve tepelerin adlarının yeradına dönüşmesi durumu (Mal Tepesi > Maltepe gibi) farklı bir kavramla (orotoponim) incelendiğinden bu tür yeradları bu kategoriye dahil edilmemiştir.

Liste 4.168 İstanbul İlinde Saptanan Jeomorfotoponimler

Adalar	Çatalca	Çukur
Çukurbahçe	Çukurbosna	Çukurbostan
Çukurcuma	Çukurçayır	Çukurçeşme
Çukurhamam	Dağevleri	Dağhamamı
Dağyenice	Dağyolu	Dedebayır
Fıstıklıbayır	Karabayır	Kıraç
Menderes	Oluklubayır	Ortabayır
Ovacık	Sahil	Sahilköy

Sahrayıcedid	Sivriada	Sularvadisi
Sütçübayırı	Taşlıbayır	Taşlık
Tepecik	Tepecikyolu	Tepeevler
Tepenköy	Tepemahallesi	Tepeören
Tepeseki	Tepeüstü	Terasevler
Uzunyayla	Vadi	Vaditepe
Yalıboyu	Yalıköy	Yalımahallesi
Yamaçevler	Yarbaşı	Yassıada
Yassıören	Yayla	Yaylacık
Yazımanayır	Yenisahra	Yeşilbayır
Yeşilvadi	Yılanlıkoy	

4.2.2.7. Kardinotoponimler

Kardinotoponim (Lat. *cardinal* “*asal, esas alınan, dayanılan*” sözcüğünden) bir nesnenin konumuna ya da yerine işaret eden yeradlarını anlatmak için kullanılmaktadır. Yön adları ve adlandırılan nesnenin (bakılan yere göre) bulunduğu konuma göre verilmiş yeradları kardinotoponimler kategorisinde değerlendirilebilir. Doğu, batı, kuzey, güney gibi ana yönlerin adlarını taşıyan tüm yerler ve içinde Merkez, Aşağı-, Yukarı-, Dik-, Bayır-, Üst-, Alt-, Orta-, -başı, -sonu, -ardı, -içi, -önü, -dibi gibi sıfat ve belirteçler barındıran her türlü yeradı kardinotoponimdir. Tarihî belgelerde rastlanan orta yerine vasat, yukarı yerine bâlâ, aşağı yerine zir, alt yerine süflâ, üst yerine fevkânî veya ulyâ gibi eşanlamlı sözcükler de bu kategori dâhilinde değerlendirilmelidir.

Liste 4.169 İstanbul İlinde Saptanan Kardinotoponimler

Alçakdam	Aşağıaçılı	Aşağıbaklacı
Aşağıdudullu	Aşağımacar	Aşağımahalle
Bacadibi	Balatekkesi	Batı Ataşehir
Batıköy	Batımahallesi	Batışehir
Bentlerüstü	Büyükaşağı (Bucaklı)	Camialtı
Cevizaltı	Çamlıkaltı	Çayırönü

Çınaraltı	Çınardibi	Derun-ı İmaret
Doğuevler	Doğumahallesi	Dutaltı
Eminönü	Göllerbaşı (Göller)	Hasırcılarıçı
Havuzlarüstü	İçerenköy	İçkent
İskelebaşı	Kalealtı (Yeşilvadi)	Kalenderüstü
Karşımahalle (Kabakoz)	Karşıyaka	Kordonboyu
Korubaşı	Köşebaşı	Kuledibi
Kuruçeşmeüstü	Macararkası	Madenüstü
Merkez	Odabaşı	Ortaköy
Ortamahalle	Pazarbaşı	Pazariçi
Pınarüstü	Rumelihisarüstü	Saraçhanebaşı
Sarayardı	Setbaşı	Setüstü
Şarkkahvesi	Tarabyaüstü	Tepeüstü
Tepeüstü	Üstbostancı	Üstkaynarca
Yarbaşı	Yokuşbaşı	Yukarıağaçlı
Yukarıbaklacı	Yukarıdudullu	Yukarımacar
Yukarımahalle	Yukarıuskumru	Yüksekkaldırım
Zindanarkası		

4.2.2.8. Kromotoponimler

Kromotoponim (Yun. *χρῶμα* “renk” sözcüğünden) renk adlarıyla kurulmuş yeradlarını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Kromotoponimler bir yerin coğrafi özelliklerine işaret edebileceği gibi başka tarihî ya da antropolojik anlamlar da barındırıyor olabilir. İçinde renk adı taşıyan tarihî yeradlarının bu yönüne karşılık değiştirilen veya yeni türetilen yeradlarında da renk adlarından sıklıkla yararlanılmaktadır. Bir bölgenin nezihiğine ve bitki örtüsünün çokluğuna dikkat çekmek için “yeşil” sözcüğü en çok kullanılan renk adlarından biri olarak dikkat çekmektedir.

Liste 4.170 İstanbul İlinde Saptanan Kromotoponimler

Akalan	Akçaburgaz	Akçakese

Akevler	Akfirat	Akören
Aktürbe	Alacahamam	Alacamescit
Alaçayır	Bozahlat (İsaköy)	Bozkoca
Gökçetepe	Gökevler	Göksu
Karaağaç	Karabaş	Karabayır
Karaburun	Karacaköy	Karadeniz
Karadolap	Karagümrük	Karakaya
Karakiraz	Karaköy	Karakulak
Karanohut	Karatepe	Kırmıziminare
Kızılağaç	Kızılcaali	Kızılcaaköy
Kızılmescit	Kızılminare	Kızılmuşluk
Kızıлтаş	Kızıltoprak	Kızılyarlar
Mavievler	Mavigöl	Mavituna
Moryayla	Sarıbeyazıt	Sarıdağ
Sarıdemir	Sarıgazi	Sarıgöl
Sarıgül	Sarıgüzel	Sarıkavak (Hasanlı)
Sarıkaya	Sarıkız	Sarıkız
Sarılütfü	Sarımusa	Sarınasuh
Sarıyer	Yeşilağaçlı	Yeşilbağlar
Yeşilbahçe	Yeşilbayır	Yeşilburun
Yeşilce	Yeşildere	Yeşildirek
Yeşilevler	Yeşilhoca Çiftliği	Yeşilkent
Yeşilkent	Yeşilkıbrıs	Yeşilköy
Yeşilova	Yeşilpınar	Yeşiltepe
Yeşiltulumba	Yeşilvadi	Yeşilyol
Yeşilyurt		

4.2.2.9. Litotoponimler

Litotoponim (Yun. *λίθος* “taş” sözcüğünden) taş, kaya, toprak, değerli taşlar, mineraller ve madenler gibi yeryüzü ve yeraltı unsurlarıyla ilgili yeradlarına verilen

addır. Kayda değer taş ve kaya oluşumlarının ve yoğun madencilik faaliyetlerinin görüldüğü yerlerde bu tür yeradlarına sıklıkla rastlanır.

Liste 4.171 *İstanbul İlinde Saptanan Litotoponimler*

Altınbakkal	Altınçeşme	Altıncöy
Altıncöy	Altınorak	Altınşehir
Altıntepe	Altıntepsi	Altınyıldız
Bakırdağ	Bakırköy	Beşiktaş
Çakılcık	Çakılköy	Çeliktepe
Çemberlitaş	Deliklikaya	Deliktaş Mevkii
Demirçekme	Demirkapı	Demirtaş
Dikilitaş	Gümüşdere	Gümüşkumsal
Gümüşpala	Gümüşpınar	Gümüşsuyu
Gümüşyaka	Kabataş	Kadırgataşı
Kalpazankaya	Karakaya	Kayabaşı
Kayaburnu	Kayalar	Kayaşehir
Kesmekaya	Kısırkaya	Kızıltaş
Kızıtaşı	Kocataş	Kömürlük
Kumbaba	Kumburgaz	Kumca (Değirmençayırı)
Kumiskelesi	Kumkapı	Kumköy
Kumluk	Kumsuyu	Kurutoprak
Levrektaş	Maden	Madenler
Madenüstü	Mercan	Mercanyuvası
Nişantaşı	Nişantaşlar	Pilavkaya
Sarıkaya	Sedefadası	Semizkumlar
Şahinkaya	Taşkasap	Taşkıran
Taşkonak	Taşköprü	Taşlıbayır
Taşlıburun	Taşlıçeşme	Taşlık
Taşlımahalle	Taşoluk	Taştepe
Taşyol	Tavşantaşı	Toprakyol
Toptaşı	Tuzla	Zümrütevler

4.2.2.10. Meteorotoponimler

Meteorotoponim (Yun. *μετέωρος* “*havadan*” sözcüğünden) hava durumuyla ve hava olaylarıyla ilgili sözcüklerle kurulmuş yeradlarına verilen addır. Yağış türleri, rüzgâr adları ve mevsimlerle ilgili kelimeler içeren her türlü yeradı bu kategori dâhilinde değerlendirilebilir.

Liste 4.172 İstanbul İlinde Saptanan Meteorotoponimler

Bahariye	Karkuyusu	Karlıbayır
Karlıdere	Karlıktepe	Karlıtepe
Nevbahar	Poyrazköy	Rüzgârlıbahçe
Yıldırım		

4.2.2.11. Morfotoponimler

Morfotoponim (Yun. *μορφή* “*biçim*” sözcüğünden) adlandırılan yerin biçimine, dış görünüş özelliklerine atıfta bulunan yeradlarını anlatmak için kullanılan bir terimdir. Şeklen somut bir nesneye benzetildiği için çeşitli isim veya sıfatlarla kurulan yeradları da morfotoponim kategorisinde değerlendirilebilir.

Liste 4.173 İstanbul İlinde Saptanan Morfotoponimler

Aşıyan	Deliklikaya	Deliktaş Mevkii
Düzkestane	Eğriçınar	Eğrikapı
Halkalı	Heybeliada	Kaşıkkadası
Kınalıada	Sivriada	Yassıada

4.2.2.12. Orotoponimler

Oronim ve orotoponim terimleri (Yun. *ὄρος* “*tepe, dağ*” sözcüğünden) yeryüzündeki yükseltilere verilen adlarla ilgilidir. Şahin, oronim terimine Türkçe

karşılık olarak dağadı terimini; tek bir sözcük olarak Türkçeye aktarılamayan orotoponim içinse dağadlı yeradı kullanımını önermektedir.⁵³⁴

Son derece engebeli bir topoğrafyaya sahip olan Türkiye’de yerleşim yerlerine yakın kayda değer yükseltilerin o yerleşmeye adını vermesi sıkça karşılaşılan bir durumdur. Şehirler özelinde bakıldığında, kent alanı genişleyip hâlihazırda adlandırılmış olan tepelere doğru yayıldıkça bu dağadlarının yeradlaşma sürecine girdiği görülmektedir. İstanbul’da bu tür semt ve mahalle adlarının yekûnu oldukça fazladır.

Liste 4. 174 İstanbul İlinde Saptanan Orotoponimler

Adatepe	Alantepe	Alemdağ
Altıntepe	Altıntepsi	Antentepe
Araptepe	Avcıtepe	Aydıntepe
Bağtepe	Bayraktepe	Bayramtepe
Belentepe	Bitlitepe	Bülbültepe
Çakaldağı	Çamlıktepe	Çamlıtepe
Çardaktepe	Çeliktepe	Çınartepe
Çiftliktepe	Çimentepe	Çimentepe
Değirmentepe (Yeldeğirmeni)	Duatepe	Duatepe (Doğatepe)
Dutdere	Elmadağ	Emniyettepe
Esentepe	Fenertepe	Fetihtepe
Fikirtepe	Gayrettepe	Gazitepe
Gökçetepe	Gözdağı	Göztepe
Güvercintepe	Güzeltepe	Havantepe
İdealtepe	İncirtepe	Kadirtepe
Kahalbaşı	Karatepe	Karlıktepe
Karlitepe	Kayışdağı	Kirazlıtepe
Kiraztepe	Kocaçimentepe	Kocatepe
Kuştepe	Maltepe	Nakkaştepe

⁵³⁴ İbrahim Şahin, “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, **Avrasya Terim Dergisi** 1/1 (2013), 52.

Nalbanttepe	Nişantepe	Nurtepe
Orhantepe	Ormantepe	Ortadağ
Otağtepe	Ozantepe	Ömürtepe
Örnektepe	Pınartepe	Sancaktepe
Sarıdağ	Sevdatepesi	Seyrantepe
Sultantepe	Süluntepe	Şahintepe
Şirintepe	Taştepe	Tavşantepe
Tepebağ	Tepebaşı	Tınaztepe
Tokmaktepe	Toygartepe	Vaditepe
Yaylatepe	Yeşiltepe	Yıldıztepe
Yûşâtepesi	Yücetepe	

4.2.2.13. Zootoponimler

Zootoponim (Yun. *ζῷον* “*hayvan*” sözcüğünden) içinde bir hayvan adı barındıran yeradlarını anlatmak için kullanılan bir terimdir. Özellikle direy çeşitliliğinin yoğun olduğu yerlerde bu tür yeradları sıklıkla görülür. İstanbul’da hayvan adlı yeradlarında daha ziyade kuş türlerinin yoğun biçimde kullanıldığı görülmüştür.

Liste 4.175 İstanbul İlinde Saptanan Zootoponimler

Ağaçkakan	Akbaba	Arıköy
Atlımeydanı	Balıkhanekapısı	Balıkli
Balıkpazarı	Balıkpazarıkapısı	Balıkyolu
Bozkurt	Bülbül	Bülbülderesi
Bülbültepe	Büyüksinekli	Çakaldağı
Danamandıra	Devehanı	Devekaldırımı
Doğanevler	Fildamı	Filköprüsü
Filyokuşu	Florya	Güvercinlik
Güvercintepe	Kanarya	Kartal
Kartalçeşme	Kartaltepe	Kazlıçeşme
Keçilik	Kuşgölü	Kumrulumescit

Kurbağalıdere	Kurtkemerı	Kurtköy
Kuşdili	Kuştepe	Kuzguncuk
Küçüksinekli	Levrektaş	Lüfervolisi Burnu
Malaklarçayırı	Mandaburnu	Ördekkasap
Sinekli (Tekeköy)	Süluntepe	Şahindurak
Şahinkaya	Şahintepe	Tavşanadası
Tavşantaşı	Tavşantepe	Tavukpazarı
Tilkiköy	Uskumruköy	Yeniuskumru
Yılanlıyazma	Yılanlıkoy	Yunus

4.3.Akrinotoponimler

Akrinotoponim (Yun. *ἄκρος* “uç, baş, ilk” sözcüğünden) birden fazla sözcüğün baş harflerini kullanarak yaratılan kısaltma biçimindeki yeradları için Francisquini tarafından türetilmiş bir terimdir.⁵³⁵ Kısaltma adlar (akronimler) çoğunlukla sözcük türetme hızını yitirmiş dillerde görülür. Bu bağlamda akrotoponimlerin yani kısaltma yeradlarının da yeradı türetme hızının yavaş olduğu yerlerde ve durumlarda ortaya çıktığı söylenebilir. Bu türün İstanbul’daki örnekleri son yıllarda hızla arttığından burada ayrı bir başlık hâlinde ele alınmıştır.

Liste 4.176 İstanbul İlinde Saptanan Akrinotoponimler

Perpa	Masko	Modesa
Modoko	İstoç	İMÇ
Yedpa	Modesa	İmes
Keyap	İgtot	Aytop
Massit	İmmib	İdosb

4.4. Yabancı Dilden Gelen Yeradları

⁵³⁵ Raquel Dezidério Souto vd., “Anais Do II Simpósio Internacional Pan-Americano de Toponímia/ Proceedings of the II Pan American International Symposium on Toponymy” (Rio de Janeiro: Zenodo, 2022), 66.

Türklerin göç tarihleri boyunca yerleştikleri yerlerde yabancı dildeki mevcut adlara yönelik benimseyici tutumu, Türkçe olmayan yeradlarının kuşaktan kuşağa aktarılarak binlerce yıllık bir süreklilik teşkil etmesini sağlamıştır. Hatta bu tür yabancı kökenli olan ve mevcut dilde bir anlam ifade etmeyen yeradlarının o dildeki anlamlı yeradlarına oranla daha uzun ömürlü olabileceği dilbilimcilerin dikkatini çekmiştir.⁵³⁶

İstanbul'un 14. Yüzyılda Anadolu Yakası, 15. Yüzyılda ise Rumeli Yakası fethedildiğinden beri yeradları doğal akışı içinde büyük oranda Türkçeleşmişse de hâlen fetih öncesi Rumca kökenli birkaç yeradı varlığını sürdürmektedir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında görülen Türkçeleştirme seferberliği bu tür yeradlarının sayısını önemli ölçüde azaltmıştır. Yabancı dilden gelen yeradlarında dilin yapısına göre biçimsel ve sesçil bozulmalar görüldüğünden ve adın anlambilimsel takibini yapmak güçleştiğinden bunlar leksik-semantik sınıflandırmamıza dâhil edilmemiştir.

Liste 4.177 İstanbul İlinde Saptanan Yabancı Kökenli Yeradları

Amindos	Angurya Çiftliği	Avasköy
Ayamama	Ayanifozi	Ayanikola
Ayaparaskevi	Ayasofya	Aydos
Balat	Bomonti	Büyüklanga
Cağaloğlu	Dragos	Eşkinoz
Eyyühüm	Fanasakris	Fener
Filiboz Çiftliği	Florya	Galata
Garipçe	İstinye	Kabakoz
Kalamış	Kalitarya	Kapanarya / Kanarya
Kariye	Kirmasti	Ladas Mahallesi
Lahonat Çiftliği	Langa	Litros
Mağlova	Mavromoloz	Panaya
Pandoniçe Çiftliği	Pangaltı	Pendik
Pera	Piyerloti	Pozo / Bozo

⁵³⁶ Sevan Nişanyan, **Hayali Coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Değiştirilen Yeradları** (İstanbul: TESEV, 2011), 21.

Riva	Samandıra	Samatya
Samatyakapısı	Silivri	Silivrikapı
Şile	Tarabya	Terkos
Üsküdar	Yoros	

4.5. Neotonimler

Neotonim (Yun. *vέoς* “yeni” sözcüğünden) terimi yeni oluşan yerleşim birimlerine verilen veya eski adların değiştirilmesi sonucu bunların yerine koyulan yeni adları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Neotonimler çoğunlukla leksik-semantik sınıflandırmanın bir başlığı olarak ele alınmasalar da belirli ortak noktaları olması bakımından kayda değerdir. Bu tür yeni yerlere ad verme uygulamalarında genellikle idealize edilen, arzulanan değer ve kavramları çağrıştıran sözcükler seçildiği; bir kişi ya da değeri anmak amacı güdüldüğü ya da ticari bir marka adının yeradı olarak kullanıldığı görülmüştür. Alderman da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yeni yerleşmelere verilen adlarda geleneksel kırsal yaşamı çağrıştıran romantik imgelerin varlığından söz etmektedir.

Gerçekten de İstanbul'da son yıllarda oluşan yerleşim yerlerinde, bölgenin planlı, bol yeşillikli, seyrek yapılaşmalı dokusuna vurgu yapan, -köy, -kent, -şehir, -bahçe, yeşil- gibi sözcüklerle yaratılmış neotonimler dikkat çekmektedir. Kemer Country, Innovia, Nidapark, Nef gibi zamanla yeradlaşma sürecine giren, ulaşım hatlarında listelendiği, günlük konuşma diline girdiği görülen ticarî proje adları da neotonim olarak değerlendirilebilir.

4.6. Sınıflandırılmayan Yeradları

Yeradları konusunda her bölgenin, her kültürün ve her dilin kendine özgü nitelikleri, dinamikleri ve yaklaşımları vardır. Bu nedenle bugüne dek sınıflandırma çalışmaları için türetilmiş yeradbilim terimlerinin, bir dilde var olan tüm yeradlarını kapsaması mümkün değildir.

Ortaya konan her sınıflandırma metodolojisi çalışması bir öncekinden daha iyisini önerme, bir eksiği giderme ve daha yararlı bir katkı sunma inancıyla mevcut literatüre eklemeler ya da değişiklikler getirmektedir. Bu doğrultuda pek çok yeni

yeradbilim terimi de önerilmektedir. Önerilen terimlerin dar bir çalışma çevresine hitap etmesi nedeniyle yaygınlaşamaması ve önerilerin alanda çalışan araştırmacılarca kolayca benimsenmemesi yeradbilimin sorunlarından biridir.

İstanbul ilindeki yeradlarını sınıflandırmayı denediğimiz bu çalışmada da herhangi bir leksik-semantik gruba dâhil edemediğimiz yeradlarıyla karşılaşmıştır. Tasnife yönelik terim önerileri çeşitlendikçe bu adların da doğru biçimde tasnif edilebilmesi mümkün olacaktır.

Liste 4.178 Sınıflandırılmayan Yeradları

Abideihürriyet	Abitler	Acarlar
Açıktürbe	Ağahamam	Ağva
Ambarlı	Arabakonağı	Arabameydanı
Arkboyu	Âşıklarmezarlığı	Atalar
Atışalanı	Bahşayış	Balıca
Batarya	Bayramfırını	Bereç
Beyceğiz	Bolluca	Bozdoğankemeri
Bozhane	Burgazada	Canfeda
Cendere	Çakmaklı	Çanakça
Çanakçılımanı	Çırağan	Çırçır
Çilehane	Çiroz	Çubuklu
Daltaban	Dalyanyeri	Darlık
Darüşşafaka	Derbent	Divanıâli
Duhaniye	Duruman	Eğitim
Emniyet	Etmeydanı	Ferah
Gazhane	Göçe	Gureba
Gürsel	Hançerli	Hanımseti
Harem	Hasdal	Hasekihamamı
Havaalanı	Horhor	Hoşkadem
Kadırga	Kadirîhane	Kalafatyeri
Kaleboyu	Kaleiçi	Kalender
Kalenderhane	Kandilli	Kanlıca

Kanlıfırın	Kapalıfırın	Kavlan
Kazanaltı	Kemer	Kemeraltı
Kemberburgaz	Kısıklı	Köstemir
Kuleli	Kurna	Küplüce
Libadiye	Lonca	Mansur
Manşar	Maslak	Meclis
Moda	Musalla	Münzevi
Müzellevf	Nakilbent	Nazperver
Nişangâh	Ömür	Özşah
Parakça	Pekmez	Petroliş
Peykhane	Pinti	Poligon
Postane	Radar	Radaraltı
Salacak	Salmatomruk	Santral
Selamsız	Seymen	Sofular
Suatlar	Sulukule	Sütlüce
Tabya	Taksim	Talimhane
Tellitabya	Topkule	Umuryeri
Uzunya	Üniversite	Yakacık
Yarımburgaz	Zeyrek	

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeradbilim, tarih ve dilbilim çalışmalarında bir araç olarak doğmuşsa da kısa zamanda kendi yöntembilimini geliştirerek ayrı bir bilim dalına dönüşmüştür. Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yeradları üzerine yoğun çalışmalar yürütülmektedir.

Yeradbilim çalışmalarında gerek genel gerekse Türkçeye özgü birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. Türkçe yeradbilim çalışmalarında, kullanılan terimlere Türkçe karşılık türetme ve bunları kullanma konusunda bir eğilim görülmekle birlikte henüz en temel terimler arasında dahi Türkçeleştirilmemiş olanlar mevcuttur. Bu bilim dalının en temel terimleri olan **toponim** ve **toponimi** terimlerinin Türkçeye aktarımı ve Türkçedeki yazımları konusunda dahi bir görüşbirliği bulunmaması dikkat çekmektedir. Hâlihazırda bu konuyla ilgilenen bilim insanları yeradbilim, yeradibilim, yeradbilimi, yer adı bilimi gibi birbirinden farklı önerilerden birini kendi tercihleri doğrultusunda seçip kullanmaktadır. Bu bakımdan, saygın kurum ve kuruluşlarca hazırlanacak kapsamlı bir Türkçe Yeradbilim Rehberi veya Yeradbilim Terimleri Sözlüğü, çeşitli türevleri bulunan terimlerin ölçünleştirilmesi konusunda yararlı olabilir.

Terimlerin benimsenmesi ve yaygınlaşması konusu yalnızca Türkiye'de değil, uluslararası çalışmalarda da görülen bir sorundur. Yürütülen çalışmalarda, yeradı türlerinin en doğru biçimde tanımlanabilmesi, ifade edilebilmesi ve sınıflandırılabilmesi için son derece gerekli olan bu terim üretme -ve Türkiye'de bu terimlere Türkçe karşılık önerme- işi yeradbilimde handiyse bir yarışa dönmüş durumdadır. Çoğunluğu İngilizce olarak önerilen yeradbilim terimleri her ülkede ve her araştırmacı tarafından kabul görmemekte, Türkiye'deyse önerilen Türkçe karşılıklar diğer akademisyenlerce benimsenmemektedir. Bunun sonucunda önerilen çoğu terimin, yalnızca bir veya birkaç çalışmada kullanıldığı ve yaygınlık kazanamadığı görülmüştür.

Türkiye, yeradbilim çalışmaları açısından keşfedilmeyi bekleyen hazinelerle doludur demek abartılı bir iddia olmaz. Türkiye'de bulunan 81 il ve 922 ilçe arasında hâlen çalışılmamış yerler bulunmaktadır.

Türkiye genelinde il ve ilçe bazında yürütülmüş pek çok makale ve tez çalışmasıyla karşılaşılmış olmasına karşın İstanbul'un yeradlarıyla ilgili çalışmaların şaşırtıcı derecede az olduğu; var olanların genellikle İstanbul'un tarihî merkezini kapsadığı, çeperdeki ve kırsaldaki yeradlarının bu çalışmaların kapsamı dışında tutulduğu görülmüştür.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu yüksekisans tezi, İstanbul'un yeradları üzerine ilk envanter oluşturma girişimidir. Resmî mahalle ve köy adlarının yanı sıra ilk kez semtlerin, mevkilerin ve köyaltı yerleşmelerin adlarının listesi oluşturulmuştur.

Bayrın'nın coğrafi adlarla ilgili yaptığı mütevazı bir listeleme girişimi olsa da kıyılarda yer alan burun, koy ve körfezlerle dağ, tepe, sırt gibi yükseltilere ait adlar daha önce neredeyse hiç çalışılmamıştır. Bu çalışmada sunduğumuz kategorik listeler de bu bakımdan bir ilktir. Adalarıyla, burunlarıyla, koy ve körfezleriyle, kayalık, adacık, plaj ve iskeleleriyle İstanbul'un kayda değer bir kıyısız yeradı varlığı olduğu ortaya çıkmıştır.

Bağadbilim başlığında listelediğimiz bağ, bahçe, bostan, çiftlik, çayır, otlak, ova, yayla ve kışlak adları Türkiye'deki yeradbilim çalışmalarında neredeyse hiç çalışılmamış bir konuda atılmış bir ilk adımdır. Bunların çoğunun yerleri ve adları kaybolmuş olsa da gelecekte yapılacak çalışmalarla yerlerinin saptanması şehir tarihine önemli katkılar sunacaktır.

Yeradbilim yeradlarının araştırılmasında dilbilim, coğrafya, haritacılık, tarih, edebiyat, toplumbilim, antropoloji, halkbilim, arkeoloji, siyaset ve psikoloji gibi pek çok disiplinle işbirliği içinde olsa da ortaya koyduğu işlerin en çok tarih bilimine katkı sunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bir bölgenin yeradı varlığının titizlikle araştırılması ve listelenmesi tarih araştırmaları açısından büyük öneme sahiptir. İstanbul için bugüne değin böyle bir çalışma yapılmamış olmasının büyük bir eksiklik olduğu aşikârdır.

İstanbul'un tarihî yeradlarını üzerine ansiklopedik bir sözlük bulunmayışı, tarihî belgelerde geçen yeradlarının anlaşılmasına yol açmıştır. Örneğin 40 cilt hâlinde yayınlanan İstanbul Kadı Sicilleri seçkisinden Rumca kökenli olduğu için anlaşılabilen ve "?" ibaresiyle işaretlenen çok sayıda yeradıyla karşılaşılmıştır. Oysaki daha önceleri İstanbul'un tarihî köy yerleşmelerini, çiftliklerini, mahallelerini

eski harfli özgün yazımlarıyla, Türkçe dışındaki dillerden geldiyse bu dillerdeki yazımlarıyla, çeviriyazımlarıyla ve günümüz imlâsı ve karşılıklarıyla listeleyen bir envanter çalışması yapılmış olsaydı bu bunun gibi çalışmalarda bu türden belirsizliklerin sayısı azaltılabilirdi.

1453'te gerçekleşen fethiyle İstanbul, Türk egemenliğine en son giren topraklardan biridir. Dolayısıyla bölgenin yeradlarının Türkçeleşmesi de oldukça geç bir dönemde gerçekleşmiştir. 15. Yüzyıl, artık Türkçe yazı ve kayıt geleneğinin de oturduğu bir dönem olmasına karşın, İstanbul'daki yeradlarının kökenine dair bildiklerimiz hâlen çok sınırlıdır. Beyoğlu, Beykoz, Sarıyer gibi kentin en köklü yeradlarının bile etimolojik kökenleri üzerine görüşbirliğine varılmış değildir.

Tarihsel süreçte İstanbul'un yeradı varlığı neredeyse bütünüyle Türkçeleşmiştir ve fetih öncesi devirlerden çok az yeradı günümüze ulaşabilmiştir. Bununla birlikte fethin ardından geçen 5-6 yüzyıllık süreye rağmen İstanbul'un yeradlarıyla ilgili genelleyici yorumlara varmak ve kesin hükümler vermek hâlen güçtür. Özellikle ilin kırsal kesimde çok sayıda yeradı son yüzyılın siyasî ortamı nedeniyle keyfî olarak değiştirildiği için tarihî bir altyapısı bulunmayan bu yeradlarına dayanarak yeradlarının nitelikleri üzerine genel bir yorum ve tasnif yapmak araştırmacıları yanlış çıkarımlara götürebilir.

Son 50 yılda yoğun iç göçe bağlı yaşanan nüfus patlaması nedeniyle türeyen semt ve mahallelerin adlarının da çoğunlukla tarihî altyapıdan yoksun olduğu unutulmamalıdır. Bunlar çoğunlukla Bahçeşehir, Yeşilköy örneklerinde olduğu gibi idealize edilmiş; Tarfa yerine Örencik, Podima yerine Yalıköy gibi masa başında türetilmiş veya Kurtuluş, İnönü, Gaziosmanpaşa, Zafer gibi ulusal değerlere atfen verilmiş adlardır.

Son yarım yüzyılın yeradlarında bile gelişigüzel değişiklik ve adlandırmalar göze çarpmaktadır. İstanbul'daki yeni adlandırmaların ve ad değişikliklerinin de dönemin siyasî koşullarına göre biçimlendiği görülmüş; dolayısıyla yeradlarının siyasî erklerce bir egemenlik göstergesi olarak değerlendirildiği savı doğrulanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti yasaları, yeradları mevzuunu yalnızca ad verme ve değiştirme yetkileri bakımından ele almaktadır. Dünyada yeradlarının tarihî ve kültürel önemlerine binaen gelişen "yeradları somut olmayan kültür miraslarındandır" düşüncesinin henüz Türkiye'de yaygınlaştığını söylemek güçtür.

Var olan tarihî isimleri saptayıp koruma altına almak şöyle dursun, Türkiye'nin ve İstanbul'un yakın geçmişi, yüzlerce yıllık cadde, sokak, köy ve mahalle adlarının gelişigüzel, keyfi sebeplerle değiştirildiği örneklerle doludur.

Henüz kentleşmesini tamamlamamış ve arazi stoğu bulunan Başakşehir, Arnavutköy, Silivri, Büyükçekmece, Çatalca, Çekmeköy, Sancaktepe, Pendik ve Tuzla gibi ilçelerde yetki sahibi olan yerel yönetimlerin, yeni cadde, sokak ve mahalle adlarının belirlenmesi sürecinde üstlenici ve yol gösterici görevler alması bir gerekliliktir. Henüz şehirleşmemiş bu bölgelerdeki tarihî mevki, dere, tepe ve sırt adları, yeni kurulacak yerleşim yerlerinde muhakkak yaşatılmalıdır. Başakşehir ilçesinde Fener Tepesi ve Ayazma Mevkii'nin adlarının yeni kurulan bölgelerde kullanılması olumlu bir örnek olarak değerlendirilebilirse de yine aynı ilçe sınırları içindeki İkitelli Köyü'nün adının Ziyagökalp; Hoşdere Köyü'nün adının Bahçeşehir olarak değiştirilmesi de karışık bir örnek olarak orada durmaktadır.

Nüfusun ve şehirleşmenin günümüzdeki artış hızı, yeni yeradlarının doğal olarak doğup yerleşmesine olanak vermemektedir. Yeni yerleşim bölgelerine, yönetimlerin bir isim vermesi kaçınılmazdır. Ancak bunun belirlenmesinde yukarıda değindiğimiz üzere, bölgede var olan ve tapu-kadastro belgelerinde kaydedilmiş isimlere öncelik verilmelidir. Bunun mümkün ya da mevcut olmadığı durumlarda İstanbul'un ve Türkçe konuşulan coğrafyaların bütünüyle uyumlu adlar belirlenmelidir. Sırtköy gibi tarihî bir ad dururken Alkent 2000 Mahallesi, Baruthane yerine Ataköy 2-5-6 Mahallesi, Hoşdere yerine Bahçeşehir 2. Kısım Mahallesi gibi yapay adlar İstanbul gibi geçmişi binlerce yıla dayanan bir kent için en hafif tabirle bir yozlaşma ve soysuzlaşma göstergesi olarak tarif edilebilir.

Günümüzde mahalle yüzölçümlerinin eskiye oranla çok daha geniş olduğu görülmektedir. Öyle ki bu geniş mahallelerde konum tarifi için çeşitli nirengi noktalarının kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, son yıllarda konut projelerine ait ticarî adların da bir yeradı gibi yaygınlaşmasına ve günlük dile girmesine sebep olmuştur.

Yeradlarının tarihî ve kültürel değerinin bir an önce anlaşılması, bunların somut olmayan bir kültür mirası olarak tanımlanıp koruma altına alınması; yüzyıllara, halklara, siyasî sınırlara meydan okuyarak kuşaklar öncesinden bize ve

günümüze ulaşan tarihî yeradlarının korunması ve daha sonraki kuşaklara aktarılması için hayatî önem arz etmektedir.

İstanbul'da gerek kendiliğinden ortaya çıkan gerekse çeşitli dönemlerde yapılan dikkatsiz düzenlemeler sonucu meydana gelen çok sayıda mükerrer yeradı bulunmaktadır. Mümkün olduğu durumlarda bunların sayısının azaltılması, isim değişikliği yapılacaksa halk arasında kullanılan semt ve mevki adlarına öncelik verilmesi, yeni imara açılan bölgelerde tapu-kadastro belgelerindeki yeradlarının kullanılması tercih edilmelidir.

Yıllar boyunca İstanbul'da yapılan çeşitli idarî düzenlemeler neticesinde tarihî öneme sahip onlarca yeradının âtıl duruma geçtiği ve hiçbir resmî yönetsel birimin adı olarak kullanılmadığı görülmüştür. Samandıra, Dolayoba, Dragos, Çamlıca, Küçükköy, Avasköy (Atışalanı), İkitelli, Müderrisköy (Metris), Kuleli, İncirli, Sefaköy, Kasımpaşa, Fındıklı, Tophane, Taksim, Kefeliköy, Boyacıköy, Vanıköy gibi yüzlerce yıllık geçmişi olan yeradlarının resmen tanınması ve yeradları arasında yaşatılması İstanbul'a karşı tarihî bir sorumluluktur.

2008 yılındaki düzenlemelerle tüm kırsal yerleşmelerinin mahalle sıfatıyla bağlı bulundukları ilçelere bağlanması, İstanbul'da köy kültürünü ve köylü kimliğini kökten değiştirmiştir. Bu durumun, zaten unutulmaya yüz tutmuş köyaltı yerleşmelere ait adları daha da önemsizleştireceği açıktır. Oysa köyaltı mahallelerin büyük çoğunluğu geçmişte başlı başına bir köy ya da çiftlik olan, tarihî adlara sahip yerleşmelerdir. Bu önemlerine binaen sınırlarının titizlikle belirlenmesi, adlarının koruma altına alınması gereklidir.

İstanbul ilinde kayda değer bir miktotoponim varlığı olduğu da görülmektedir. Gerek kentsel gerekse kırsal alanda saptanan mikrotoponim niteliğinde yüzlerce yeradı unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Pek çok kültürde rastlanan ve Türkçede mevki adı olarak da alınan bu tür az bilinen yeradlarının yaşatılması için dünyadaki örneklerden yararlanılmalıdır. Örneğin Fransa'da *lieu-dit* olarak adlandırılan, kırsal kesimdeki bu tür mevki adlarının yaşatılması için çeşitli düzenlemeler vardır. Sınırları ve konumları belirlenen bu mikrotoponimler, kültürel değerlerinin vurgulanması, adlarının unutulmaması ve bölgeye gelenlerce öğrenilmesi için resmî ve yaygın yeradları gibi yol tabelalarında gösterilmektedir. Bunların aslî yeradlarından ayırt edilebilmesi için daha farklı pano rengi ve yazı tipi

seçilmiştir. İstanbul'da bu tür bir uygulamanın hayata geçirilmesi, silinmeye yüz tutmuş bu yeradlarının yaşatılması için isabetli bir karar olabilir.

İstanbul'un çok zengin bir suadı varlığı bulunmasına karşın, bu adlar su kaynaklarının iklim koşulları nedeniyle yok olmasından ötürü unutulma tehlikesi altındadır. İstanbul'daki çoğu akarsu ve gölet geri dönüşsüz biçimde kurumuş ve tarihe karışmıştır. Kimileri hâlen yağışlı dönemlerde, mevsimlik de olsa su tutabilmektedir. Bir o kadarı, zamanla kent alanının içinde kalmış, üzerleri kapatılarak kanalizasyon sistemine dâhil edilmiş ve üstlerinden yol geçirilmiştir. En azından su tutmayı sürdüren akarsuların adlarının kent kültüründe daha canlı yaşatılabilmesi için Türkiye genelinde karayollarında uygulandığı gibi akarsuların yollarla kesiştiği noktalara akarsunun adını niteleyen bir isim tabelası koyulması düşünülmelidir. Kent tarafından tümüyle yutulan, yeraltına alınan ve bugün varlığı bile unutilan Kasımpaşa, Ortaköy, Ortabahçe, Dolapdere, Bülbüldere, Bayrampaşa, Kurtuluş, Galata gibi derelerin geri getirilmesi kabil değilse de en azından güzergâhları üzerinde bir noktaya anıt mahiyetinde bir bilgilendirme panosu koymak naçizane bir vefa göstergesi olacaktır.

Yeradları, bir coğrafyanın geçmişten günümüze taşınan mirasını saklayan bir arşiv gibidir. Her yeradı, bir dönemin tanığı, bir kültürün yansıması, bölge insanının çevreleriyle kurdukları bağın somutlaşmış bir göstergesidir. Yeradlarıyla ilgili alınacak her kararda, yapılacak her düzenlemede bu önem ve değer göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ayşe
Seyyide vd. **Eyüb Mahkemesi (Havâss-ı Refia) - 49 Numaralı Sicil (H. 1054/M. 1644)**, İstanbul, İslam Araştırmaları Merkezi, 2011.
- Aktay, Şekip,
Sonnur Aktay: **Rus Adbilimi**, İstanbul, Dorlion Yayınları, 2021.
- Alasli, Malak: “Toponyms and Their Heritage Significance: The Case of The Maghreb Region”, **Placetelling**, No: 3, 2021.
- Alderman, Derek
H.: “Place, Naming and the Interpretation of Cultural Landscapes”, **The Routledge Research Companion to Heritage and Identity**, kitap editörü Peter Howard, ed. Brian Graham, Peter Howard, 0 bs, Routledge, 2016, s. 195-213, doi:[10.4324/9781315613031-11](https://doi.org/10.4324/9781315613031-11).
- Alexianu, Marius: “The Potential Toponymic Field of Salt Springs in Romanian Microtoponymy”, **Salt effect: Second Arheoinvest Symposium from the Ethnoarchaeology to the Anthropology of Salt 20-21 April 2012, Alexandru Ioan Cuza University, Iași, Romania**, Oxford, Archaeopress, 2015, s. 261.
- Algeo, John,
Algeo, Katie: “Onomastics as an Interdisciplinary Study”, **Names**, C. 48, No: 3, 2000, s. 265-274.
- Ali Tevfik: “1913’de İstanbul Vilayeti”, C. 0, çev. Ramazan Özey, (1997).
- Altıparmak,
Ahmet vd.: “Türkiye Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu Faaliyetlerinin Tanıtılması”, Ankara, TMMOB Harita ve Kadastro

- Mühendisleri Odası, 11. Türkiye Harita Bilimsel Teknik Kurultayı, 2007.
- Alus, Sermet
Muhtar: **Masal Olanlar: Eski İstanbul'da Hayat (1932)**, 1. baskı., İstanbul, Büyüyenay Yayınları, 2023.
- Alus, Sermet
Muhtar, Cemal
Nadir Güler: **Eski, Daha Eski...**, İstanbul, Büyüyenay Yayınları, 2023.
- Artan Tülay, (ed.): **18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam**, Beşiktaş, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınıdır, 1998.
- Ashley, Leonard
R.N.: "The Placenames of Turkey as a Guide to Toponymic Studies", **Names**, C. 47, No: 3, 1999, s. 215-222.
- Atılgan, Arif: "17. Yüzyıl'dan Günümüze Acıbadem", **Acıbadem Yaşam ve Kent Kültürü Dergisi**, (12.2014), (Çevrimiçi) <https://mimdap.org/gozlem/mimar-arif-atylganla-thehir-turu/>, 02.07.2024.
- Augustin, Jean-Pierre: "Bulot, Thierry et Veschambre, Vincent (dir.) (2006) Mots, traces et marques. Dimensions spatiale et linguistique de la mémoire urbaine. Paris, L'Harmattan, 246 p. (ISBN 2-296-00774-O)", **Cahiers de géographie du Québec**, C. 51, No: 143, 2007, s. 245.
- Avcu, Samet: "Sultangazi İlçesi'nin (İstanbul) Şehirleşme Süreci", **Journal of Turkish Studies**, C. 13, No: Volume 13 Issue 3, 2018, s. 91-126.
- Avustralya Ulusal "Constantinople", **Daily News**, (24.12.1929), (Çevrimiçi)

- Kütüphanesi: <http://nla.gov.au/nla.news-article83119488>, 13.06.2024.
- Aydın, M. Âkif,
Coşkun, Yılmaz: “İstanbul Şarkıları”, C. 7, **Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, İstanbul, İBB Kültür A.Ş. : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2015.
- Aydın, Abdullah: “Şair Tezkirelerine Göre Osmanlı’nın Unvanlı Şehirleri”, **HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi (Journal Of Academic Literature)**, 2017.
- Ayhan, Fatih: “Esenyurt İlçesinde Nüfusun Gelişimi ve Bu Gelişimde Rol Oynayan Etmenler”, **Kent Akademisi**, C. 12, No: 1, 2019, s. 67-81.
- Ayvansarayı,
Hafız Hüseyin
Efendi **Hadikat’ül Cevami**, 1281.
- Ayverdi, Ekrem
Hakkı: **19. Asırda İstanbul Haritası**, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 1958.
- : **Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, Şehrin İskanı ve Nüfusu**, Ankara, Vakıflar Umum Müdürlüğü, 1958.
- Ayverdi, İlhan,
Ahmet Topaloğlu: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, 1. baskı Ocak., İstanbul, Kubbealti, 2010.
- Bağcılar
Belediyesi: “Bağcılar İlçesi Değişen Sokak İsim Listesi”, **Bağcılar Belediyesi**, 2024, (Çevrimiçi)
<https://www.bagcilar.bel.tr/duyuru/259/bagcilar-ilcesi-degisen-sokak-isim-listesi>, 06.07.2024.

- Baltabaev, Omirbay, İzimbet Turdimambetov: “Qoraqalpog’iston Respublikasi Fitotoponimlari Tahlili”, C. 58, **Geological and Environmental Engineering**, (2020), (Çevrimiçi) <https://scienceweb.uz/publication/7203>.
- Bardak, Ezgi: “İstanbul’da Kolera Günleri”, **Anayurt Gazetesi**, (15.10.2021), (Çevrimiçi) <https://anayurtgazetesi.com/makale/10475825/ezgi-bardak/istanbulda-kolera-gunleri>, 21.06.2024.
- Barkan, Ömer Lütfi: “XV ve XVI’inci Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu’nda Toprak İşçiliğinin Organizasyonu Şekilleri”, **I. M. F. I/I (Birinci Teşrin)**, t.y.
- Baronyan, Hagop: **İstanbul Mahallelerinde Bir Gezinti**, çev. P. Hilda Teller Babek, 1. basım., İstanbul, Can Yayınları, 2014.
- Başkan, Özcan: “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, **Belleten**, C. 18, No: 1970, 1971, s. 237-251.
- Bayrı, Mehmet Halit: **Yer Adları ve Yer Adlarına Bağlı Folklor Bilgileriyle İstanbul**, Y.y., Hayat Yayınları, 1953.
- Bekman, Büşranur: “Mahalle Çalışmalarına Bir Katkı: 18. Yüzyıl Suriçi Mahallelerinin Tespiti ve Haritalanması (1730-1787)”, **Kadim**, C. 0, No: 5, 2023, s. 69-112.
- Belge, Murat: **İstanbul’un Surları ve Kapıları**, 1. baskı., İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2021.
- Belke, Klaus: **Tabula Imperii Byzantini 13: Bithynien und Hellespont**, Viyana, Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020.

- Berg Lawrence D.,
Jani Vuolteenaho,
(ed.): **Critical Toponymies: The Contested Politics of Place Naming**, Farnham, England ; Burlington, VT, Ashgate Pub, 2009.
- Beyer, Herman: **Critical Toponymy - Place Names in Political, Historical and Commercial Landscape**, ed. Matthias Brenzinger, Theodorus du Plessis, Peter Raper, AFRICAN SUN MEDIA, 2019.
- Bezirgan Tanış,
Bengi: “Karanlık Geçmişten Karanlık Mirasa: Yassıada ve Robben Adası’nda Hafıza Mekânlarının İnşası”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, C. 25, No: 2, 2022, s. 169-187.
- Bilmez Bülent vd.,
(ed.): **İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası. 1. cilt: 1328/1912**, C. 1, İstanbul, İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, 2023.
- Binici Deniz,
(ed.): **Tarih Dilde Can Buluyor: Çekmeköy**, İstanbul, Çekmeköy Belediyesi, 2014.
- Birik, Melih: “Tarihi Haritalar Üzerinden Kayıp Kentsel Mekânın İzini Sürmek: Levent Çiftliği ve Kışlası’nın 18. ve 20. Yüzyıllar Arasında Kentsel Bağlamla Etkileşiminin Belirlenmesi”, **Tasarım+Kuram**, C. 18, No: 37, 2022.
- Blair, David, Jan
Tent: “Revised Typology of Place-Naming”, **Names**, C. 69, No: 4, 2021, s. 30-47.
- Bulot Thierry,
Vincent
Veschambre,
Fabrice Ripoll,
(ed.): **Mots, Traces et Marques: Dimensions Spatiale et Linguistique de la Mémoire Urbaine**, Paris, France, L’Harmattan, 2006.

- Burgaç, Murat: “İmparatorluktan Cumhuriyete Devreden Bir Sorun: Mülkî Taksimat”, **History Studies International Journal of History**, C. 11, No: 1, 2019, s. 75-90.
- Bühnen, Stephan: “Place Names as an Historical Source: An Introduction with Examples from Southern Senegambia and Germany”, **History in Africa**, C. 19, 1992, s. 45-101.
- Canatar, Mehmet: “İstanbul’un Nahiye ve Mahalleleri (1453-1923)”, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, C. 3, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015, (Çevrimiçi) <https://istanbultarihi.ist/84-istanbulun-nahiye-ve-mahalleleri-1453-1923>.
- CNRTL: “Définition de Toponymie”, **Toponymie**, Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales (13.06.2024), (Çevrimiçi) <https://www.cnrtl.fr/definition/toponymie>, 13.06.2024.
- Coşkun, Ali: **Kaynaklarıyla Osmanlı Coğrafyası Yer Adları Sözlüğü**, İstanbul, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, 2020.
- Çetin, Reyhan: “Critical Toponymy: Creating Prestigious Spaces Through Using Urban Names”, **MEGARON / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal**, 2018.
- Çoban, Zeynep: “Kültürel Miras ve Bellek Üzerine Sistematik Bir Literatür Analizi”, **Journal of Humanities and Tourism Research (Online)**, 2023, 13-3.
- Dahiliye Vekaleti: **Son Teşkilât-ı Mülkiyyede Köylerimizin Adları**, İstanbul, Dahiliye Vekaleti, 1928.

- Dalgali, Fatih: “Köprülü Su Yolu”, C. Su ve Şifâ, **Z Dergisi**, (2017), (Çevrimiçi) <https://www.zdergisi.istanbul/makale/koprulu-su-yolu-101>.
- DBİA: “Caddebostan”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C. 2, thk. Ekrem Işın, Baha Tanman, Ankara, Tarih Vakfı, 1993, s. 365.
- : “Sahrayıcedit”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C. 6, thk. Ekrem Işın, Baha Tanman, Ankara, Tarih Vakfı, 1993, s. 410.
- De Sousa, Alexandre Melo, Ronice Müller De Quadros: “Toponymy in Libras (Brazilian Sign Language): Formal and Semantic-Motivational Analysis of the Signs That Name the Cities of Acre”, **Sign Language Studies**, C. 22, No: 1, 2021, s. 75-105.
- Demirkent, Işın: “İstanbul”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 23, 2001, s. 296-300.
- Deniz, Taşkın, Duygu Ersöz: “Safranbolu Şehri Yer Adları: Mekân, Kimlik ve Kültür”, **International Journal of Geography and Geography Education**, No: 42, 2020, s. 427-542.
- Dick, Maria Vicentina De Paula Do Amaral: “O Problema Das Taxionomias Toponímicas. (Uma Contribuição Metodológica)”, **Língua e Literatura**, C. 4, No: 4, 1975, s. 373.
- Dil Derneği: “Türkçe Sözlük Ara-Bul”, **Dil Derneği**, (14.06.2024), (Çevrimiçi) <http://www.dildernegei.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html>, 14.06.2024.
- Dindar, Abdullah: “İstanbul Boğazı Kıyı Bölgesinin Jeomorfolojisi, Değişimi

- Mesut: ve Gelişimi”, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Yüksek lisans Tezi Tezi, 2018.
- Dorion, Henri,
Louis-Edmond
Hamelin: “De La Toponymie Traditionnelle À Une Choronymie Totale”, **Cahiers de géographie du Québec**, C. 10, No: 20, 1966, s. 195.
- Ehrlich, Blake: “İstanbul”, **Britannica**, 02.06.2024, (Çevrimiçi)
<https://www.britannica.com/place/Istanbul>, 04.06.2024.
- Emeksiz,
Abdülkadir: “İstanbul Mânileri, Ninnileri ve Atasözleri”, C. 7, **Antik çağ’dan XXI. yüzyıla büyük İstanbul tarihi**, ed. M. Âkif Aydın, Coşkun Yılmaz, İstanbul, İBB Kültür A.Ş. : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2015.
- Er, Züleyha,
Neslihan Karakuş: “Somut Olmayan Kültürel Miras, Sözlü Gelenek ve Anlatımlar: Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması”, **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, 2023.
- Erdenen, Orhan: **İstanbul Adaları**, İstanbul, Belediye Matbaası, 1962.
- Ergin, Osman
Nuri: **İstanbul Şehri Rehberi**, İstanbul, İstanbul Belediyesi, 1934.
- Erkân-ı Harbiye: “Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Haritaları”, İstanbul, Erkân-ı Harbiye-i-Umumiye, 1924.
- Erpolat, Mehmet
Salih: “Osmanlı Döneminden Cumhuriyet Dönemine Yoros Nahiyesi’nin Tarihî Coğrafyasında Meydana Gelen Değişmeler”, **Çekmeköy Sempozyumu: Şehir, Tarih, Toplum, Gelecek: Tebliğler Kitabı**, ed. Murat Şentürk, Şefik Memiş, Çekmeköy, İstanbul, Çekmeköy Belediyesi,

2017.

- Ersin, Yasin, Fahri Sakal: “Tek Parti Döneminde Camilerin Amaçları Dışında Kullanılması”, **Vakıflar Dergisi**, No: 58, 2022, s. 209-223.
- Ertek, T. Ahmet: “İstanbul İlinin Jeomorfolojisi”, **İstanbul İlinin Coğrafyası**, ed. T. Ahmet Ertek, İstanbul, Türk Coğrafya Kurumu, 2023, s. 151-180.
- Ertin, Gaye: “Tarihte İstanbul Adaları (İlkçağdan 1923’e Kadar)”, **Türk Turizm Araştırmaları Dergisi**, 2022, 6.
- Ertürk, Volkan: “Osmanlı Devrinde Vize Sancağındaki Selâtin ve Ümera Vakıfları (1530-1613)”, **Journal of Turkish Studies**, C. 8, No: Volume 8 Issue 5, 2013, s. 279-300.
- Esenler Belediyesi: “Eski Karabayı Şimdi Eğitim Vadisi”, **Esenler Belediyesi**, (29.06.2024), (Çevrimiçi)
<https://esenler.bel.tr/haberler/genel/eski-karabayir-simdi-egitim-vadisi/>, 29.06.2024.
- Eyice, Semavi: “İstanbulun Mahalle ve Semt Adları Hakkında Bir Deneme”, **Türkiyat Mecmuası**, C. 14, 2010, s. 199-216.
- : “Roma ve Bizans Döneminde Su”, C. Su ve Şifâ, **Z Dergisi**, (2017), (Çevrimiçi)
<https://www.zdergisi.istanbul/makale/semavi-eyice-ile-roma-ve-bizans-doneminde-su-89>.
- Fajar Nur Setyo, Wahyu, Chatarina Muryani, Nurhadi Nurhadi: “Toponymic and Historiography Influences on Place Naming of Villages in Klego District, Indonesia”, **KnE Social Sciences**, 2022.

- FJL (Franzisco-Josephinische Landesaufnahme): “Čataldza 46-41”, Generalkarte von Mitteleuropa, Franzisco-Josephinischen Landesaufnahme, 1887, (Çevrimiçi)
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cataldza_-_46-41.jpg.
- : “Konstantinopel 47-41”, Generalkarte von Mitteleuropa, Franzisco-Josephinischen Landesaufnahme, 1887.
- GBARE (Great Britain Army Royal Engineers): “1:25,000 Istanbul”, Turkey, Filistin, Palestinian Field Survey Company, 1944, (Çevrimiçi)
<https://nla.gov.au/nla.obj-234549567/view>, 01.06.2024.
- Gençoğlu, Mustafa: “1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, C. 2, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (2011).
- Georgacas, Demetrius John: “The Names of Constantinople”, **Transactions and Proceedings of the American Philological Association**, C. 78, 1947, s. 347.
- Gezen, Amil Faruk, Şengül Öymen Gür: “Tarihsel Süreçte Bir Palimpsest: Büyükada”, **Yakın Mimarlık Dergisi**, C. 6, No: 2, 2022.
- Giraut, Frédéric: “Plural Toponyms: When Place Names Coexist: Introduction”, **EchoGéo**, No: 53, 2020.
- Goltz Paşa, Colmar von der: “Karte der Umgegend von Constantinople”, Berlin, Schall & Grund, 1897, (Çevrimiçi)
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/1896>.

- Gordova, Yuliana: “Toponymic Research and Scientific Collaborations: In Search of a Common Language”, **Филология: Научные Исследования**, No: 11, 2022, s. 32-40.
- Gökburun, İbrahim: “İstanbul’da Nüfusun Gelişimi Ve İlçelere Dağılımı (1950-2015)”, **Journal of Anatolian Cultural Research (JANCR)**, C. 1, No: 3, 2017, s. 110-130.
- Grig, Lucy, Gavin Kelly: **Two Romes: Rome and Constantinople in Late Antiquity**, Londra, Oxford University Press, 2012.
- Gül, Osman: “Tek Parti Dönemi Mülki İdarede Yapılanma Çalışmaları”, C. 20, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, (2016).
- Gülensoy, Tuncer: “1453-1650 Yılları Arasında Anadolu’daki Yer Adları”, **TURAN International Journal of Social Sciences and Humanities**, C. 1, No: 1, 2021, s. 34-63.
- : “Türk Dünyası ve Anadolu’da Ortak Yer Adları”, **Erdem**, C. 9, No: 26, 1996, s. 693-710.
- : **Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1995.
- Gündüz Önal, Aysun, Mustafa Şenel: “Yeradları (Toponimi) Açısından Divanü Lügâti’t Türk”, **Dergi Karadeniz**, 2016.
- Güneş, Mehmet: “Osmanlı Döneminde İstanbul’da Vilayet İdaresinin Teşekkülü”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, C. 3, No: 17841, 2015, s. 181-199.
- Güven, Şahin: “Türkiye’de Yapılmış Toponimi Çalışmaları”, **diyaman**

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, No: 4,
2010, s. 134-156.

Haber7: “Fatih’te 45 Mahalle Tarih Oldu”, **Haber7**, 16.07.2008,
(Çevrimiçi) <https://www.haber7.com/guncel/haber/332513-fatihte-45-mahalle-tarih-oldu>, 27.08.2024.

Hamelin, Louis-Edmond: “De la Néologie en Géographie: Exemples Québécois”,
Cahiers de géographie du Québec, C. 19, No: 48, 2005, s. 429-459.

Hamlin, Frank R.: “Numbers in Placenames”, **Names**, C. 47, No: 3, 1999, s. 233-242.

Hançer, Elmon: **Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu VIII**, C. Eyüp Ermeni Kiliseleri, İstanbul, Eyüp Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Eyüpsultan Sempozyumu, 2004.

Harita Genel Müdürlüğü: “Atlas”, (02.06.2024), (Çevrimiçi)
<https://atlas.harita.gov.tr/#8.69/41.1254/29.0434>, 02.06.2024.

Hayır, Meryem: **İstanbul Başakşehir’de Şehirleşme Süreci**, İstanbul, Çantay Kitabevi, 2009.

Haykır, Yavuz, Canpolat, Uğur: “Erken Cumhuriyet Döneminde İstanbul’da Sıtma (1923-1945)”, **İnönü University International Journal of Social Sciences (INIJOSS)**, 2023.

Hazırbulan, Tahsin: “Sadaka-i Sultânî Defterine Göre Havâss-ı Refia’da Mahalleler ve Fakirleri”, **JOURNAL OF HISTORY AND FUTURE**, C. 6, No: 1, 2020, s. 89-117.

- Helleland, Botolv: “Place Names and Identities”, **Oslo Studies in Language**, C. 4, No: 2, 2012.
- Herodotos: **Tarih**, çev. Müntekim Ökmen, XXI. basım., İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022.
- HGM (Harita Genel Müdürlüğü): “Türkiye 1:100,000”, Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü, 1981.
- Hough, Carole: “On Homonymy and Polysemy in Place-Names”, **Els Noms En La Vida Quotidiana. Actes Del XXIV Congr s Internacional d’ICOS Sobre Ci ncies Onom stiques**, 2014, 26-33.
- Houssay-Holzschuch, Myriam: “Nomen Est Omem: Lectures des Changements Toponymiques”, **L’Espace g ographique**, C. Tome 37, No: 2, 2008, s. 153-159.
- H rel, Haldun, Hasan Suver, Selma Bartan: **Fatih’in Sokakları’nda Tarihe Yolculuk = A Trip to History on Fatih Streets**, İstanbul, Fatih Belediyesi, 2018.
-  nalcık, Halil: “V. Beynelmilel Onomastik İlimler Kongresi”, **Belleten**, C. 20, No: 78, 1956, s. 223-236.
-  nalcık, Halil: “İstanbul: An Islamic City”, **Journal of Islamic Studies**, C. 1, No: 1, 1990, s. 1-23.
- İstanbultokikonutlari.com: “Neredeyse İspartakule Başak ehir’e Ba lanacak”, **istanbultokikonutlari.com**, 15.12.2014, ( evrimi i) <https://istanbultokikonutlari.com/neredeyse-isparkule-basaksehire-baglanacak.html>, 21.06.2024.

- Jordan Peter: Universität Wien, United Nations Group of Experts on Geographical Names, (ed.): **Geographical Names as a Part of the Cultural Heritage**, Wien, Institut für Geographie und Regionalforschung der Universität Wien, Kartographie und Geoinformation, 2009.
- Kadmon, Naftali: **Toponymy: The Lore, Laws, and Language of Geographical Names**, 1st ed., New York, Vantage Press, 2000.
- Kafadar, Cemal: “Su Gibi Ayazmalar”, C. Su ve Şifâ, **Z Dergisi**, (2017), (Çevrimiçi) <https://www.zdergisi.istanbul/makale/su-gibi-aziz-ayazmalar-158>.
- Kahriman Salih, Coşkun Yılmaz, (ed.): **Eyüb Mahkemesi (Havâss-ı Refîa) - 37 numaralı sicil (H. 1047/M. 1637 - 1638)**, İstanbul, İslam Araştırmaları Merkezi, 2011.
- Kal’a, Ahmet: **İstanbul Su Külliyyatı XXXII Vakıf Su Defterleri Su Tahrirleri (1655-1807)**, İBB, t.y.
- , (ed.): **Vakıf Su Tahlilleri**, İstanbul, İstanbul Araştırmaları Merkezi, 2000.
- Karahasanoğlu, Selim: **Küçükköy-Taşlıtarla-Gaziosmanpaşa: Bir İlçenin Öyküsü**, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, 2013.
- Karakuyu, Mehmet: “İstanbul’un Mekânsal Gelişiminin Analizi”, **Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri Bildiriler Kitabı**, İstanbul, 2006, 477-483.
- Karaosman, M. Tarık, Alaattin: “18. Yüzyıl İstanbul’unda Mahallelilik Bağlamında Müslim-Gayrimüslim İlişkileri”, **Kocatepe İslami İlimler Dergisi**,

- Dolu: C. 6, No: 1, 2023, s. 83-110.
- Karatay, Osman: “Kara Deniz İsmi: Hazar ve Bulgar Boyutundan Bir Bakış”, **Karadeniz**, No: 2, 2009, s. 54-75.
- Kartallıoğlu,
Yavuz: “İstanbul Şehir Adının Telaffuzunun Tarihi Süreç İçinde Gelişmesi”, **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, 2016, 119-136.
- Kavak Çeken,
Çiğdem: “Osmanlı Devleti’nde 19. Yüzyılda Mera, Yaylak, Kışlak, Otlak ve Çayırların Kullanımı İle İlgili Yasal Düzenlemeler ve İhtilaflarla İlgili Örnek Kararlar”, **Journal of Turkish Studies**, C. 13, No: Volume 13 Issue 18, 2018, s. 857-872.
- Kaya, Önder: **Cihan Payitahtı İstanbul**, 1. baskı., İstanbul, Timaş, 2010.
- Kılınç, Mehmet
Kadir: “Metro İstanbul ve Pegasus, istasyon isim hakkı anlaşmasına imza attı”, **Anadolu Ajansı**, (08.03.2023), (Çevrimiçi)
<https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/ulastirma/metro-istanbul-ve-pegasus-hava-yollari-istasyon-isim-hakki-anlasmasina-imza-atti/678927>, 11.06.2024.
- Kırca, Simay,
Alper Hüseyin
Çolak: **Belgrad Ormanı: Bir Doğa ve Kültür Mirası**, İstanbul, İstanbul Kalkınma Ajansı, 2013.
- Kızıltan, Zeynep: “Marmaray-Metro Projesi Kurtarma Kazıları: Yenikapı-Sirkeci Ve Üsküdar İstasyonları Arkeoloji Çalışmaları ve İstanbul’un 8 Bin Yılı”, **Hayalden Gerçeğe Bir İstanbul Öyküsü: Marmaray**, ed. Şöhret Baltaş, Şafak Altun, Ankara, Gama Holding, 2014.
- Koçu, Reşat: “Ayazma-Ayazmalar”, **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 3,

- Ekrem: İstanbul, 1963, s. 1505.
- : “Ayrılıkçeşmesi Sokağı”, **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 3, İstanbul, 1963, s. 1505.
- : “Bostanlar”, **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 6, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kolektif Şirketi, 1963, s. 2971.
- Kolay, Arif: “Beykoz’un Çiftlikleri ve Çiftlikât-ı Hümayûn”, **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, ed. Şefik Memiş, 1. baskı., Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020, s. 191-212.
- Kristol, Andres
Max: “Motivation et Remotivation des Noms de Lieux: Réflexions sur la Nature Linguistique du Nom Propre”, **Rives nord-méditerranéennes**, No: 11, 2002, s. 105-120.
- Kron, Thomas: “Gewalt und Emotionale Energie”, **Österreichische Zeitschrift für Soziologie**, C. 45, No: S1, 2020, s. 113-134.
- Kurun: “Şehir Meclisinin Dünkü Toplantısında Bazı Rumca Köy İsimleri Türkçeye Çevrildi”, **Kurun**, (Teşrinisani.1938), blm. Şehir İçinde.
- Küçük, Sezgi
Giray: “Conversion Process and Architectural Analysis of Churches Converted into Mosques in Çatalca Province”, **MEGARON / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal**, 2018.
- Külzer, Andreas,
Johannes Koder: **Tabula Imperii Byzantini 12: Ostthrakien**, C. 12, Viyana, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008.

- Kütük Nevzat vd.,
(ed.): **Alman Mavileri: 1913-1914 I. Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları**, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2016.
- Kütükoğlu,
Mübahat S.: “Osmanlıdan Günümüze Yer Adları”, **Belleten**, C. 76, No: 275, 2012, s. 147-166.
- Kütükoğlu,
Mübahat S.: **Tarih Araştırmalarında Usûl**, 2017.
- Lauder, Multamia
RMT, Allan F.
Lauder: “Place Names and Cultural Heritage in an Archipelagic Country”, New York, UNGEGN, 11th United Nations Conference on the Standardization of Geographical Names, 2017.
- Mühendishane-i
Berri Hümayun: “İstanbul”, Mühendishane-i Berri Hümayun, 1845.
- Mehmet Raif: **Mir’ât-ı İstanbul**, ed. Günay Kut, Hatice Aynur, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2021.
- Memiş Şefik,
(ed.): **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, 1. baskı., İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, Beykoz Sempozyumu, 2020.
- , (ed.): “Osmanlı Döneminde 19. ve 20. Asırlarda Beykoz Bölgesine İskan Olunan Muhacirler”, **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, 1. baskı., Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.
- Memiş, Şefik, Arif
Kolay: **Köyden Kente Geçmişten Geleceğe Bağcılar**, İstanbul, Bağcılar Belediyesi, 2020.

- Memiş Şefik,
Bayram Nazır,
(ed.): “Bir Yerleşim Yeri ve Osmanlı Misafirperverliği Örneği Polonezköy”, **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, 1. baskı., Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020, s. 153-164.
- Memiş Şefik,
Hacer Topraktaş-
Üstüner, (ed.): “Osmanlı İstanbul’unda Bir Leh Köyü: Polonezköy (Adampol)”, **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, 1. baskı., Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020, s. 165-190.
- Merbouh, Hadjer: “Le Sociotoponyme Urbain En Algérie: Caractéristiques et Lectures Identitaires (Le Cas Des Villes de Sidi Bel Abbès et d’Aïn Témouchent)”, **İnsaniyat / إنسانيات**, No: 97, 2022, s. 57-72.
- Mhari, Leonie: “Littorally Speaking: Metaphor and Narratives of ‘Weathering’ in Berwickshire’s Coastal Names”, **Journal of Scottish Name Studies**, C. 14, No: 1, 2021.
- Millî Folklor
Araştırma Dairesi: “Türk Yer Adları Sempozyumu bildirileri : 11-13 Eylül 1984”, Kongre Bildirileri, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1984, C. 17.
- Motschenbacher,
Heiko: “Corpus Linguistic Onomastics: A Plea for a Corpus-Based Investigation of Names”, **Names**, C. 68, No: 2, 2020, s. 88-103.
- Muratoğlu, Tahir: “Mahalli İdareler Mevzuatında 6360 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 20, No: 32, 2015, s. 59-96.
- Necib Bey: “Necib Bey Haritaları”, İstanbul, Şehremaneti Harita Şubesi,

- 1918, (Çevrimiçi)
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/1877>.
- Nişanyan, Sevan: **Hayali Coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Değiştirilen Yeradları**, İstanbul, TESEV, 2011.
- Ormeling, Ferjan: “Toponymy Training Manual”, United Nations Group of Experts on Geographical Names, 2012, (Çevrimiçi)
<https://unstats.un.org/unsd/ungegn/pubs/documents/Training%20Manual.pdf>.
- OS (Ordnance Survey): “Turkey 1:25,000”, Turkey 1:25,000, British War Office, 1920.1917, (Çevrimiçi) <https://nla.gov.au/nla.obj-234550625/view>.
- Oxford English Dictionary: “Toponymy”, **Oxford English Dictionary**, (13.06.2024), (Çevrimiçi) https://www.oed.com/dictionary/toponymy_n, 13.06.2024.
- Öktem, Kerem: “The Nation’s Imprint: Demographic Engineering and the Change of Toponymes in Republican Turkey”, **European journal of Turkish studies**, No: 7, 2008.
- Ötkünç, Arbil: “Le Corbusier’nin Mimarlar İçin Üç Anımsatması ve Maruf Önal’ın Ar Apartmanı”, **Mimarlık**, No: 376, 2014.
- Öz, Tahsin: **İstanbul Camileri**, 2 cilt, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1997.
- Özgüven, Burcu: “Erken Cumhuriyet Döneminde İstanbul’da Yakıt Depolama Tesisleri”, **Trakya Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi**, C. 24, No: 2, 2023, s. 71-84.

- Öztürk, Ali İhsan: **Başlangıçtan Bugüne İstanbul'un Belediyeleri**, 1. baskı., Fatih, İstanbul, İdeal Kültür Yayıncılık, 2019.
- Özyalvaç, Şükriye Pınar: “1840 Yılı Temettuât Defterlerine Göre Beykoz Kasabası'nın Fiziksel, Sosyal ve Demografik Yapısı”, **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, ed. Şefik Memiş, 1. baskı., Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.
- Paksoy Ahmet, Yusuf Sarıнай, (ed.): **Boğaziçinde Asırlık Seyahat: Belgelerle Şirket-i Hayriye**, İstanbul, İDO Kültür Yayınları : T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2007.
- Pamuk, Şevket: **Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Parlatır İsmail, (ed.): “Türkçe Sözlük”, **Toponimi**, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, 549. 1, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1998s. 1994.
- Perono Cacciafoco, Francesco, Francesco Cavallaro: **Place Names: Approaches and Perspectives in Toponymy and Toponomastics**, 1. bs, Cambridge University Press, 2023.
- Pérouse, Jean-François: “Toponymie Stambouliote et Mémoires Balkaniques : Strates, Traces et Oublis”, **Nommer et classer dans les Balkans**, ed. Gilles de Rapper, Pierre Sintès, École française d'Athènes, 2008, s. 269-281, doi:[10.4000/books.efa.7737](https://doi.org/10.4000/books.efa.7737).
- Radding, Lisa, John Western: “What's in a Name? Linguistics, Geography, and Toponyms*”, **Geographical Review**, C. 100, No: 3, 2010, s.

394-412.

Rammile,
Siphokazi,
Abraham
Matamanda: “A Place Called Home: An Exploration of Toponyms and Identity”, **Proceedings of the 58th ISOCARP World Planning Congress**, ISOCARP, 2022, doi:[10.47472/aATBnyaw](https://doi.org/10.47472/aATBnyaw).

Resmî Gazete: 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun, C. 3392, C. 3392
Resmî Gazete § (1987), (Çevrimiçi)
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3392.pdf>,
03.07.2024.

———: Belediye Kanunu, C. 5393, C. 5393 § (2005), (Çevrimiçi)
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5#>, 13.06.2024.

———: Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması
Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun,
C. 5747, C. 5747 Resmî Gazete § (2008), (Çevrimiçi)
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080322M1-1.htm>.

———: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, C. 2863, C.
2863 Resmî Gazete § (1983), (Çevrimiçi)
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, 07.07.2024.

———: Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik
Yapılmasına Dair Kanun, C. 7039, C. 7039 Resmî Gazete §
36 (2017).

———: On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe
Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde

- Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, C. 6360, C. 6360 Resmî Gazete § (2012), (Çevrimiçi)
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm>.
- : Onüç İlçe ve İki İl Kurulması Hakkında Kanun, C. 3806, C. 3806 Resmî Gazete § (1992), (Çevrimiçi)
https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21247_1.pdf, 21.06.2024.
- : Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, C. 5448, C. 5448 Resmî Gazete § (2006), (Çevrimiçi)
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060121-1.htm>, 07.07.2024.
- : Teşkilât-ı Mülkiye Hakkında Başvekâletten Gelen (1/955) Numaralı Kanun Lâyihası Ve Dahiliye Ve Muvazene-i Maliye Encümenleri Mazbataları, C. Başvekâlet Kalemî § (1926).
- : Vilâyet İdaresi Kanunu, C. 1426, C. 1426 Resmî Gazete § (1929), (Çevrimiçi)
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1184.pdf>.
- : “Yeni Tabiî Yer Adları 1977 Yeni, Eski ve İllere Göre Dizileri”, T.C. İçişleri Bakanlığı, 1977.
- Rose-Redwood, Reuben vd.: “Naming Rights, Place Branding, and the Tumultuous Cultural Landscapes of Neoliberal Urbanism”, **Urban Geography**, C. 40, No: 6, 2019, s. 747-761.
- Salman, Cemal: “Kent Hafızasında Bir Kayıt ve Kayıp Belgesi: Osman Nuri

Ergin'in İstanbul Şehri Rehberi", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C. 31, No: 4, 2022.

Sayar, Mustafa H.: "Eski Çağ Deniz Ulaşımında İstanbul Boğazı'nın Anadolu Yakası ve Karadeniz'e Çıkışında Yer Alan Uygun Rüzgar Kutsal Alanı", **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler kitabı**, ed. Şefik Memiş, 1. baskı., Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020, s. 105-111.

Saygın, Duygu: "XIX. Yüzyılda Büyükkada'nın (Ada-Yı Kebir) Sosyal ve Ekonomik Durumu", İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi Tezi, 2014.

Sayın, Esra: "Via Egnatia Üzerinde Yer Alan Hebdomon'un (Bakırköy) Kentsel Arkeoloji Perspektifinden Değerlendirilmesi", **Kültürel Miras Araştırmaları (KÜLMİRA)**, No: 3, 2022.

Sertkaya Doğan, Özlem: "İstanbul İlinin Nüfus Özellikleri", **İstanbul İlinin Coğrafyası**, ed. T. Ahmet Ertek, İstanbul, Türk Coğrafya Kurumu, 2023, s. 151-180.

Sertkaya Doğan, Özlem, İbrahim Gökburun: "İstanbul'da Köyden Mahalleye Evrilen Yerleşmeler", **Journal of Geography**, 2019, 73-87.

Sezen, Tahir: **Osmanlı Yer Adları**, Genişletilmiş İkinci Baskı., Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2017.

Souto, Raquel Dezidério vd.: "Anais Do II Simpósio Internacional Pan-Americano de Toponímia/ Proceedings of the II Pan American International Symposium on Toponymy", Rio de Janeiro, Zenodo, 2022,

doi:[10.5281/ZENODO.7133279](https://doi.org/10.5281/ZENODO.7133279).

- Stachowski,
Marek, Robert
Woodhouse: “The Etymology of İstanbul: Making Optimal Use of the Evidence”, C. 20, **Studia Etymologica Cracoviensia**, (2015).
- Stewart, George
R.: “A Classification of Place Names”, **Names**, C. 2, No: 1, 1954, s. 1-13.
- Stewart, George
Ripley: **Names on the Land: A Historical Account of Place-Naming in the United States**, New York, New York Review Books, 2008.
- Surveyor: “Military Topography”, **Surveyor**, C. 24, No: 10, 1911, s. 177-184.
- Şahin, Cemalettin: “İstanbul’da Su ile Anılan Sokak Adları: Hidrografik Adlar”, **Mimar Sinan ve Su**, ed. Coşkun Yılmaz, İstanbul, Sultangazi Belediyesi, 2017, s. 378-413, (Çevrimiçi) <https://avesis.marmara.edu.tr/yayin/5bd4f251-281c-42bb-bb5e-5e7faa9d00e1/istanbulda-su-ile-anilan-sokak-adlari-hidrografik-adlar>, 27.06.2024.
- Şahin, Cemalettin: “İstanbul’un İlçeleri”, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, C. 3, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, 2015, s. 247-324, (Çevrimiçi) <https://istanbultarihi.ist/85-istanbulun-ilceleri>.
- Şahin, İbrahim: “Türkiye Yeradbiliminde Leksik-Semantik Sınıflandırma Meselesi”, C. 3, **Avrasya Terim Dergisi**, (2015).
- : “Türkiye Yeradbiliminde Terim ve Tür Sınıflandırması Sorunları”, **Avrasya Terim Dergisi**, C. 1, No: 1, 2013, s. 46-

58.

- Şahin, Seyfullah: “Çatalca’nın Sosyo-Ekonomik Durumu: (XIX. Yüzyıl Ortaları)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Yüksek lisans Tezi Tezi, 2015.
- Şahin, Vedat: “Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: Beykoz’da Nüfus Artışının Seyri ve Mekânsal Dağılışı”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, No: 28, 2013, s. 319-330.
- Şaşmaz, Musa: **Türkiye’nin İdari Taksimatı: 1920-2013**, C. 9. cilt, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2014.
- Şen, Muhammet, Kara, Mehmet: “Değiştirilen Yer Adlarının Yapı Bakımından İncelenmesi”, C. 4, **Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi**, (2019).
- Şendur, Elif: “İstanbul Şile İlçesindeki Yer Adlarına Bağlı Anlatıların İncelenmesi”, **9. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiriler Kitabı**, kitap editörü Feryal Korkmaz, İstanbul University Press, 2023, s. 1007-1029, doi:[10.26650/PB/AA10AA14.2023.001.068](https://doi.org/10.26650/PB/AA10AA14.2023.001.068).
- Şenel, Süleyman: “İstanbul Türküleri”, C. 7, **Antik Çağ’dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, ed. M. Âkif Aydın, Coşkun Yılmaz, İstanbul, İBB Kültür A.Ş. : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, 2015.
- Şenol, Celal: “İstanbul’un Hidrografya Özellikleri”, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Yüksek lisans Tezi Tezi, 2013.

- Şentürk, Murat,
Şefik Memiş,
(ed.): **Çekmeköy Sempozyumu: Şehir, Tarih, Toplum, Gelecek: Tebliğler Kitabı**, Çekmeköy, İstanbul, Çekmeköy Belediyesi, Çekmeköy Sempozyumu, 2017.
- Şenyurt, Ali: “20. Yüzyıl Başlarında Feriköy’deki Vakıf Arazilerinin Dönüştürülmesi”, **Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi**, C. 2, No: 1, 2017, s. 153-163.
- Şenyurt, Oya: “Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı’nın Son Dönemlerinde ‘Gezinti’nin Mekânları” ve Millet Bahçeleri”, **Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Yaşam Dergisi**, 2018.
- : “Beşiktaş’ın Kaybolan Bir Mahallesi İhsaniye”, **Yapı**, No: 411, 2016, s. 62-66.
- Şimşek, Mesut: “Bahçelievler İlçesi”nin Gelişimi ve Mekânsal Analizi”, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi Tezi, 2020.
- Tanpınar, Ahmet
Hamdi: **Beş Şehir**, 31.baskı., İstanbul, Dergah Yayınları, 2013.
- Tanyeli, Uğur: “Beykoz: Bazı Historiyografik Belirsizlikler ve Araştırma İmkânları”, **Beykoz 2019 Sempozyumu: Tebliğler Kitabı**, ed. Şefik Memiş, 1. baskı., Beykoz Kitaplığı ; Sempozyum, 3. 2, İstanbul, Beykoz Belediyesi Kültür Yayınları, 2020.
- Tapar, Dilan: “Türkiye’de Yer Adları Bilimi Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Kaynakça Denemesi”, **Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, No: 11, 2023, s. 1101-1121.
- Tavares,
Marilze, “Subsídios Para Um Dicionário De Topônimos: O Registro Da Motivação Na Construção Dos Verbetes”, **Alfa: Revista de**

- Aparecida
Negri
Isquendo: **Linguística (São José do Rio Preto)**, C. 66, 2022, s. e15571.
- Taylor,
Simon: **Methodologies in Place-name Research**, ed. Carole Hough,
Oxford University Press, 2016.
- T.C. İçişleri
Bakanlığı: Coğrafi Adlar Uzmanlar Kurulu Çalışma Esas ve Usullerine
İlişkin Yönerge, C. 4431, C. 4431 T.C. İçişleri Bakanlığı § (2004),
(Çevrimiçi) <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/cograf-adlar-uzmanlar-kurulu-alisma-esas-ve-usullerine-iliskin-y-nerge>.
- TDK (Türk
Dil
Kurumu): “Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler”, **Türk Dil Kurumu**,
(12.06.2024), (Çevrimiçi) <https://tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/bitisik-yazilan-birlesik-kelimeler/#>, 12.06.2024.
- Tent, Jan: “Approaches to Research in Toponymy”, **Names**, C. 63, No: 2,
2015, s. 65-74.
- Togan,
Ahmed Zeki
Velidi: **Tarihte Usul**, ed. Pinar Güven, 1. basım., İstanbul, Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Top Yılmaz,
Sevil: “Türkiye Toponimi Çalışmalarında Semantik Tasif Sorunu
Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-
Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. 61, No: 2, 2021, s. 1123-1161.
- Tort i
Donada,
Joan, Alexis
Sancho
Reinoso: “Toponyms As ‘Landscape Indicators’”, **Els Noms En La Vida
Quotidiana. Actes Del XXIV Congrés Internacional d’ICOS
Sobre Ciències Onomàstiques**, 2014, 1987-2016.

- Tort-Donada,
Joan: “Microtoponyms: A paradigm of Cultural Heritage. The Catalan Microtoponymy as Study Case”, **Journal of the International Council of Onomastic Sciences**, No: 58, 2021, s. 37-54.
- Tóth,
Valéria: “Theoretical Considerations in the Linguistic Analysis of Toponyms”, **Advances in Comparative Colonial Toponomastics**, ed. Nataliya Levkovich, De Gruyter, 2020, s. 1-22, doi:[10.1515/9783110712452-002](https://doi.org/10.1515/9783110712452-002).
- Tutel, Eser: **Gemiler, Süvariler, İskeleler**, 1. baskı., Cağaloğlu, İstanbul, İletişim Yayınları, 1998.
- Urazmetova,
Aleksandra
V., Julia Kh.
Shamsutdino
va: “Principles of Place Names Classifications”, **XLinguae**, C. 10, No: 4, 2017, s. 26-33.
- Users.sch.gr: “Τσακίλι”, Blog, **users.sch.gr**, 2024, (Çevrimiçi)
<https://web.archive.org/web/20240529133935/http://users.sch.gr/deshourmou/TSAKILI/tsakili.htm>, 10.06.2024.
- Utlü,
Mustafa: “İstanbul İlinin Hidrolojik Özellikleri”, **İstanbul İlinin Coğrafyası**, ed. T. Ahmet Ertek, İstanbul, Türk Coğrafya Kurumu, 2023, s. 81-100.
- Ünsal,
Yavuz: “Demokrat Parti İktidarı Döneminde İstanbul’a İlişkin İmar Politikaları ve Faaliyetleri”, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek lisans Tezi Tezi, 2008.
- Vakit: “Kalender, Emirgân, Kanlıkavak, Hisar”, **Vakit**, (21.05.1930), blm. Cuma Günlerini Nasıl Geçirmeli: 5.

- Vecco, Dr.
Marilena, Dr.
Eleonora
Montagner,
Dr. Andrej
Srakar:
- “Genius Loci: Between Handcrafts, Cultural Heritage and Local Development”, **European Journal of Cultural Management and Policy**, C. 10, 2020, s. v10iss2-article-5.
- Vereinte
Nationen,
(ed.):
- Manual for the National Standardization of Geographical Names**, Geneva, United Nations, 2006.
- Vom Bruck
Gabriele,
Barbara
Bodenhorn,
(ed.):
- An Anthropology of Names and Naming**, Cambridge, Cambridge University Press, 2001.
- Wittek, Paul:
- “Bizanslılardan Türklere Geçen Yer Adları”, çev. Eren Mihin, **Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, (1969).
- Wright, John
Kirtland:
- “The Study of Place Names Recent Work and Some Possibilities”, **Geographical Review**, C. 19, No: 1, 1929, s. 140.
- Wydmusch
Solange,
Bénédicte
Boyrie-
Fénié:
- Association culture et bilinguisme en Alsace et en Moselle, **La Toponymie: Un Patrimoine à Préserver: en Inde, en Gascogne, en Alsace, Vers une Politique de Réhabilitation des Anciens Toponymes?**, Paris, L’Harmattan, 1998.
- Yaman
Kocadağlı,
Aylin:
- “İstanbul İlinin İdari Teşkilatının Kuruluş ve Gelişimi”, **İstanbul İlinin Coğrafyası**, ed. T. Ahmet Ertek, 2023, s. 169-193.

- Yaman,
Zeynel: “İstanbul Sokakları FETÖ’den Temizlendi”, **Sabah**, (2018),
(Çevrimiçi)
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/10/14/istanbul-sokaklari-fetoden-temizlendi>, 06.07.2024.
- Yavuz,
Serdar: “Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü”, **Journal of Turkish Studies**, C. 8, No: Volume 8 Issue 8, 2013, s. 2239-2239.
- Yentürk,
Burhan: **Sütlüce’den geçtin mi? Okmeydanı - Hasköy - Halıcıoğlu - Kağıthane**, 1. baskı., Cağaloğlu, İstanbul, Kitabevi, 2012.
- Yetmen,
Ayşe: “İstanbul’un Denize Açılan Kapıları: İskeleler”, **Paylaşım**, (2011),
(Çevrimiçi)
https://www.kartonsan.com.tr/files/paylasim/Paylasim2011_1.pdf,
19.06.2024.
- Yıldız,
Murat: “Atatürk’ün Direktifleri ile Türk İdare Teşkilat ve Taksimatında Bir Reform Girişimi: 1931 Dâhiliye Vekâleti Raporu”,
Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, No: 36,
2022, s. 151-174.
- Yılmaz,
Coşkun: **Düşten Fethe İstanbul**, Üsküdar, İstanbul, Üsküdar Belediyesi, 2015.
- ,
(ed.): **Uluslararası Üsküdar Sempozyumu IX: 11-13 Kasım 2016: bildiriler**, Üsküdar, İstanbul, Üsküdar Belediyesi, Uluslararası Üsküdar Sempozyumu, 2017.
- Yusifov,
Yusif, Serraf
Kerimov: **Toponiminin Esasları Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul, Asos Yayınları, 2017.
- Yüksel, **Kuruluştan Cumhuriyet’e Ümraniye Tarihi**, 1. baskı., İstanbul,

Ayhan, Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, 2018.
Davut Erkan:

Καψης Π. **Η Μαύρη Βίβλος**, Atina, Ekdoseis “Nea Synora”-A.A. Livanē,
Γιαννης, 1992.
(ed.):

Τσιανικλίδη, **Η Μητρόπολις και ο ελληνισμός της Σηλυβρίας**, Selânik,
Δημήτριος: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), Σχολή
Θεολογική, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, 2000.

EKLER

Şekil 1. Karte der Umgegend von Constantinopel

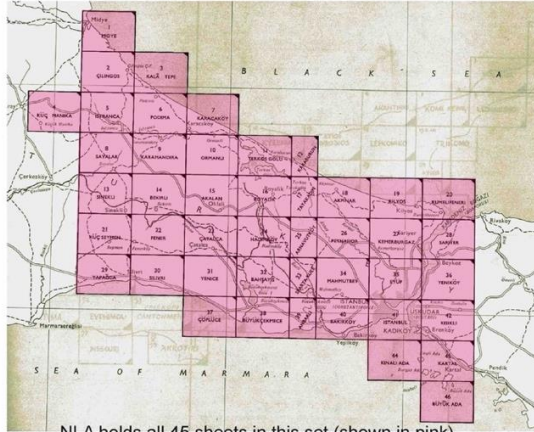

Goltz Paşa tarafından hazırlanan 1897 tarihli "İstanbul Dolayları Haritası"
(Alm. Karte der Umgegend von Constantinopel)

Şekil 2. Turkey - 1:25,000 & Eyüp

TURKEY – 1:25,000

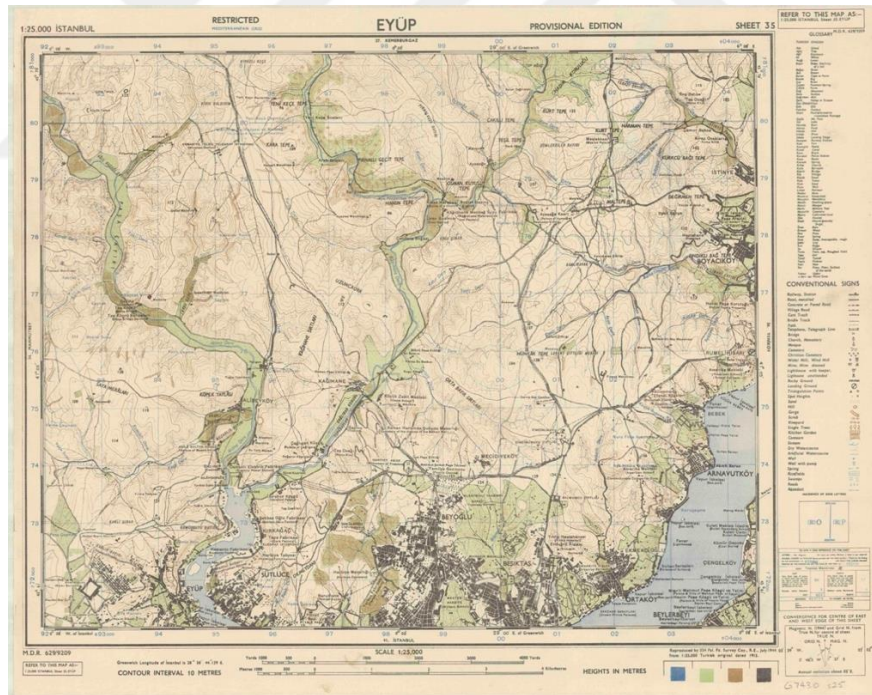
1:25,000 Istanbul (MDR 629 / K811) – 1943-44

NLA holds all 45 sheets in this set (shown in pink)
[Note: sheets numbered 1 to 46, but there is no sheet 43]

Bib ID: 6452825

Call number: MAP G7430 s25

Filistin Saha Araştırmaları Kumpanyası'nı (İng. *Palestinian Field Survey Company*) hazırladığı 1:25,000 ölçekli 46 föyden oluşan haritaların görsel dizini ve Eyüp başlıklı föy.

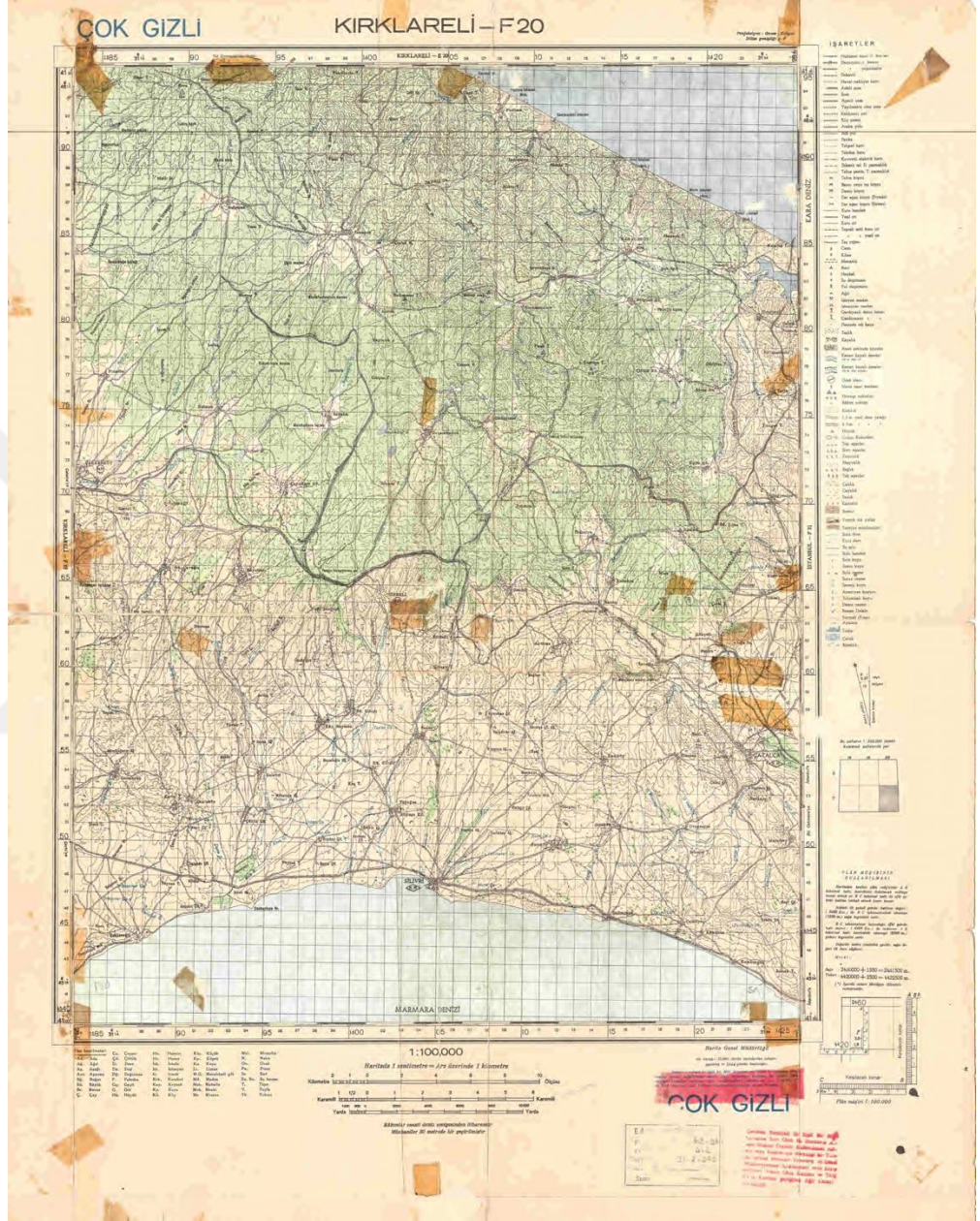
Şekil 3. Generalkarte von Mitteleuropa: Konstantinopel 47-41

Av

usturya-Macaristan Ordusu’nca hazırlanmış Orta Avrupa’nın Genel Haritası
(Alm. *Generalkarte von Mitteleuropa*) adlı çalışmaya ait *Konstantinopel 47-41*
adlı föyün 1940 tarihli gözden geçirilmiş baskısı.

Şekil 4. Kırklareli - F20 (HGM)

Harita Genel Müdürlüğü'nün 1:25.000 ölçekli haritalardan tahvilen oluşturduğu 1954 tarihli haritalardan "Kırklareli - F20" başlıklı Silivri çevresini gösteren föy.

Şekil 5. Feuille No M4 (Alman Mavileri)

Alman Mavileri olarak anılan haritalardan 1:1000 ölçekli Samatya, Zeytuniye, Arapkapı, Narlıkapı, İmrahor, Yedikule ve Hacıevhad semtlerini gösteren föy.